തൎക്കശാസ്ത്രം

"കാരികാവലീ,, എന്നസവ്യാഖ്യാനത്തൊടു

കൂടിയതു.

പ്രിണ്ടർ കൂത്തൂരവെറിയത ഉട്ടപ്പു

൧൮൫൨

തൎക്കശാസ്ത്രം

"കാരികാവലി," എന്നസവ്യാഖ്യാനത്തോടു

കൂടിയതു.

വിദ്യാരത്നപ്രഭാ അച്ചുകൂടം മാനേജിംഗ്പ്രൊപ്രൈ
റ്റർ [illegible] പോറെത്ത് ഉണ്ണൂപ്പ
അവർകളുടെ ചിലവിനാൽ

പാലപ്പുറത്ത പുതിയേടത്ത ഗോവിന്ദൻനമ്പ്യാര
അവർകളുടെ ശിഷ്യനായി യോഗവിദ്യാപര
ഷ്ടാവായ യോഗാനന്ദസ്വാമി അവർകളിൽനി
ന്നുസിദ്ധിച്ചതായ നാമത്രയത്തോടു കൂടിയ
കുന്നംകുളങ്ങരെ വാരിയത്ത രാമവാരിയരവ
ർകളാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതു.

പ്രിണ്ടർ കുത്തൂർവാരിയത്ത ഉണ്ണൂപ്പ

കുന്നംകുളങ്ങരെ
വിദ്യാരത്നപ്രഭാഅച്ചുകൂടത്തിൽ
അച്ചടിച്ചതു.

[illegible]

തർക്കശാസ്ത്രം

കാരികാവലീ സവ്യാഖ്യാനം

വാചസ്പത്യമധീത്യപ്രസമീക്ഷ്യശിശൂൻവിതന്യതേദയയാ ।
അഥവൈശേഷികരക്ഷാരത്നമിയംകാരികാവലിവ്യാഖ്യാ ॥

മൂലം

മംഗലശ്ലോകഃ

൧. നൂതനജലധരരുചയേഗോപവധൂടീദുകൂലചോരായ । തസ്മൈകൃഷ്ണായനമസ്സംസാരമഹീരുഹസ്യബീജായ ।

അന്വയം — നൂതനജലധരരുചയേ- ഗോപവധൂടീദുകൂലചോരായ- സംസാരമഹീരുഹസ്യ ബീജായ-തസ്മൈ-കൃഷ്ണായ-നമഃ-

അന്വയാർത്ഥം — നൂതനജലധരരുചിയായി ഗോപവധൂടീദുകൂലചോരനായി സംസാരമഹീരുഹത്തിന്റെ ബീജമായിരിക്കുന്ന ആ കൃഷ്ണനായിക്കൊണ്ടു നമസ്കാരം.

പരിഭാഷ — നൂതനജലധരരുചി= നൂതനജലധരത്തിന്റെ രുചിപോലെയിരിക്കുന്ന രുചിയോടുകൂടിയവൻ- നൂതനജലധരം=നൂതനമായിരിക്കുന്ന ജലധരം- നൂതനം=നവം- (പുതിയത) ജലധരം=മേഘം- രുചി കാന്തി- ഗോപവധൂടീദുകൂലചോരൻ= ഗോപവധൂടീദുകൂലങ്ങളെ ചോരണംചെയ്യുവൻ- ഗോപവധൂടീദുകൂലങ്ങൾ=ഗോപവധൂടികളുടെദുകൂലങ്ങൾ- ഗോപവധൂടികൾ= ഗോപസ്ത്രീകൾ- ദുകൂലങ്ങൾ=വസ്ത്രങ്ങൾ- ചോരണംചെയ്ക= അപഹരിക്ക- സംസാരമഹീരുഹം=സംസാരമാകുന്ന മഹീരുഹം=സംസാരം=പ്രപഞ്ചം-മഹീരുഹം=വൃക്ഷം- ബീജം=വിത്ത- (ഉൽപത്തിയുള്ള വസ്തുക്കൾക്കൊക്കെയും നിമിത്തമായിട്ടുള്ളവനെന്ന സാരം) കൃഷ്ണൻ=ശ്രീകൃഷ്ണൻ- (തസ്മൈ എന്നതുകൊണ്ടു ഭാഗവതം മുതലായ പുരാണങ്ങളെ സാക്ഷീകരിച്ചു ഇന്ന ലോക

ത്തിലുള്ള അഭിജ്ഞന്മാരാൽ വ്യവഹരിക്കപ്പെട്ടുവരുന്ന ഐശ്വ-
ൎയ്യങ്ങളാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ പൂൎണ്ണപ്രസിദ്ധിയെ വിശേഷണ
ത്തെ വിവക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക.

അനുബന്ധചതുഷ്ടയവിവരം.

വിഷയം, പ്രയോജനം, സംബന്ധം, അധികാരി ഇവ നാലും ശാസ്ത്രത്തിന്നു കാണിക്കേണ്ടതാണ. "കാരികാവലി," എന്ന ഈ ശാസ്ത്രനിബന്ധത്തിൽ അതു കാണിക്കായ്കകൊണ്ടു ഞാൻ അതുകളെ താഴെ കണിക്കുന്നു.

വിഷയം

ഈ ശാസ്ത്രത്തിന്നു വിഷയങ്ങൾ പദാൎത്ഥങ്ങളാകുന്നു. പദാൎത്ഥമെന്നത വസ്തുമാത്രമെന്നറിഞ്ഞുകൊൾക. പദാൎത്ഥങ്ങൾ ഇത്ര എന്നും ഇന്നതുകൾ എന്നും അതാതുപദാൎത്ഥങ്ങളുടെ ലക്ഷണങ്ങളും ഇതിലടങ്ങി ഇരിക്കുന്നു.

പ്രയോജനം

ഈ ശാസ്ത്രത്തിന്റെ പ്രയോജനം പദാൎത്ഥജ്ഞാനമാകുന്നു.

സംബന്ധം

ഈ ശാസ്ത്രത്തിന്നും പദാൎത്ഥങ്ങൾക്കും തമ്മിലുള്ള സംബന്ധം പ്രതിപാദ്യപ്രതിപാദകഭാവമാകുന്നു. പദാൎത്ഥങ്ങൾ ഇതിനാൽ പ്രതിപാദിക്ക (അറിയിക്ക) പ്പെടുന്നതുകളാകയാൽ പ്രതിപാദ്യഭാവം (പ്രതിപാദിക്കപ്പെടുന്നതുകളാവു എന്നുള്ളത) അതുകളിൽ ഇരിക്കുന്നു. പദാൎത്ഥങ്ങളെ പ്രതിപാദിക്കുന്നത (അറിയിക്കുന്നത) ഈ ശാസ്ത്രമാകയാൽ ഇതിങ്കൽ പ്രതിപാദകഭാവം (അറിയിക്കുന്നതാവു എന്നുള്ളത) ഇരിക്കുന്നു. പ്രതിപാദകംകൂടാതെ പ്രതിപാദ്യവും പ്രതിപാദ്യം കൂടാതെ പ്രതിപാദകവും ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. അപ്രകാരമാകയാൽ പ്രതിപാദ്യപ്രതിപാദകങ്ങൾ പരസ്പരസംബന്ധികളാകുന്നു എന്നും അതുകളുടെ സംബന്ധത്തിന്നു ശാസ്ത്രങ്ങളിലെ വ്യവഹാരം പ്രതിപാദ്യപ്രതിപാദകഭാവമെന്നാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

അധികാരി

പദാൎത്ഥഗ്രഹണേച്ഛയുള്ളവർ ഈ ശാസ്ത്രത്തിങ്കൽ അധികാരമുള്ളവരാകുന്നു. വിഷയം, പ്രയോജനം, സംബന്ധം, അധികാരി ഈ നാലിന്നും അനുബന്ധമെന്ന പേരുണ്ടാകയാൽ അതുകളെ ഒന്നായി പറയുന്നവർ അനുബന്ധചതുഷ്ടയമെന്ന സമുദായപ്രാധാന്യേന വ്യവഹരിച്ചുവരുന്നു എന്നും അറിഞ്ഞുകൊൾക.

മംഗളപാഠം

(ശംകാ) പദാൎത്ഥങ്ങളെ വിഷയീകരിച്ചു ഒരു നവീനഗ്രന്ഥ
മുണ്ടാകട്ടെ എന്നുവിചാരിച്ചു അതിനെ നിൎമ്മിപ്പാൻ പുറപ്പെ
ട്ടുവന്ന കൃഷ്ണനമസ്കാരം പ്രയോജനമില്ലാത്തതാകയാൽ അതും അ
തിനെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതായ ഒരം (നിധായെത്യാദി) ശബ്ദബ
ന്ധവും നിഷ്ഫലമാണെന്നുതോന്നുന്നു.

സമാധാനം—ഇപ്രകാരം ശംകിക്കരുത. കൃഷ്ണനമസ്കാരത്തെ ചെ
യ്യുക മംഗളാചരണമെന്ന കൎമ്മത്തെ ഇതിങ്കൽ സിദ്ധമാക്കുവാ
നായിക്കൊണ്ടാകുന്നു എന്നും അതിനെ ബോധിപ്പിക്കുന്നതായ ശ
ബ്ദബന്ധത്തെ ചെയ്യുക ശിഷ്യബോധത്തിനായിക്കൊണ്ടാകുന്നു എ
ന്നും ശിഷ്യബോധംകൊണ്ടുള്ള ഫലം അവരിലുചിതിനെയുള്ള
പ്രവൃത്തിയുടെ അനുവൃത്തിയാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

(ശംകാ) മംഗളാചരണമായിരുന്നാലും പ്രയോജന മില്ലെ
ന്നുള്ള ദോഷം വിട്ടു പോകുന്നതല്ല. നിഷ്പ്രയോജനമായ കൎമ്മ
ങ്ങൾ ഒക്കെയും നിന്ദ്യങ്ങൾ തന്നെ (നകുൎയ്യാന്നിഷ്ഫലം കൎമ്മ എ
ന്നുള്ള സ്മൃതിയാൽ നിഷ്ഫലമായ കൎമ്മം സാകല്യേന നിഷേധി
ക്കപ്പെട്ടിരിക്കുമ്പോൾ ഉക്ത മംഗളാചരണത്തിൽ അനുഷ്ഠിച്ചാ
ലും ഗ്രാഹ്യമാകുന്നത എത്ര പ്രകാരത്തിലാകുന്നു. മംഗളാചര
ണത്തിന്നു ഫലമുണ്ടോ ഉണ്ടെങ്കിൽ എന്താകുന്നു. സമാപ്തിയ
ല്ലാതെ വേറെ ഒരു ഫലത്തെ കല്പിപ്പാൻ സംഗതി കാണുന്നി
ല്ല. മംഗളാചരണമെന്നത വിദ്വാന്മാരാൽ ഗ്രന്ഥനിൎമ്മാണത്തി
ന്റെ ആദിയിൽ ചെയ്യപ്പെട്ടു വരുന്നൊരു കൎമ്മമാകയാൽ അ
തിന്നു വേറെ ഒരു ഫലത്തെ കല്പിച്ചു കൂടാ എല്ലൊ എന്നാൽ
സമാപ്തിതന്നെ ഫലമായിരിക്കട്ടെ എന്നും പറഞ്ഞുകൂട. സമാ
പ്തിയെക്കുറിച്ചു കാരണമായല്ലാതെ ഇതിന്റെ ഫലം സമാപ്തി
യാണ എന്നു ചെരാത്തതാകുന്നു. സമാപ്തിയെക്കുറിച്ചു കാര
ണമായി വരണമെങ്കിൽ അതുള്ളെടത്ത ഇതുണ്ട എന്നുള്ള അ
ന്വയവും അതില്ലെങ്കിൽ ഇതില്ല എന്നുള്ള വ്യതിരേകവും നി
യമേന വേണം. ഈ അന്വയ വ്യതിരേകങ്ങൾ രണ്ടും വ്യഭി
ചരിച്ചു കാണുന്നു. കിരണാവലി എന്ന ഗ്രന്ഥം മംഗളാച
രണമുണ്ടായിട്ടും സമാപ്തമായിട്ടില്ല. കാദംബരി എന്ന ഗ്രന്ഥം
മംഗളാചരണത്തോടു കൂടാത്തതായിരുന്നാലും സമാപ്തമായികാ
ണുന്നു. ഇതുകളിൽ വെച്ചു ആദിയിൽ പറഞ്ഞ ദോഷം സമാ
പ്തിയെ വിരോധിക്കുന്നതായ ദുരിതത്തിന്നു മംഗളത്തെക്കാൾ
അവിടെ ബലാധിക്യമുണ്ടാകയാലാണ സമാപ്തി ലഭിക്കാഞ്ഞത

എന്നും കടയിൽ പറഞ്ഞ ദൊഷം ഗ്രന്ഥത്തിൽ മംഗളാചരണത്തെ ശബ്ദംകൊണ്ടു ബൊധിപ്പിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിലും അതിങ്കൽ കാണുന്ന സമാപ്തിയാകുന്ന കാൎയ്യത്തിന്ന വെറെ ഒരു പ്രകാരം ചെൎച്ചയില്ലാത്തതാകകൊണ്ടു സമാപ്തിയെ കുറിച്ചു കാരണമായ മംഗളാചരണത്തെ ഗ്രന്ഥകൎത്താവു ചെയ്തിരിക്കുന്നു. കല്പിച്ചു പണിപ്പെട്ടു പരിഹരിക്കത്തക്കതാകുന്നു. എങ്കിലും അങ്ങിനെ പരിഹരിക്കുന്നവൎക്ക ഇഷ്ടമായ കാൎയ്യ കാരണ ഭാവവും നാസ്തിക ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ വെച്ചു ചിലതുകളിൽ ഘടിക്കുന്നില്ല. അതുകൾ മംഗളാചരണത്തൊടു കൂടാതെ സമാപ്തങ്ങളായി കാണുന്നു. പ്രത്യക്ഷമാത്രം പ്രമാണമെന്നും മൃത്യു തന്നെ അപവൎഗ്ഗമെന്നും ഭൂതങ്ങൾ തന്നെ ചെഷ്ടയെ നടത്തുന്നതെന്നും ദെഹം തന്നെ ആത്മാവെന്നും പരലൊകമില്ലെന്നും മററുമായ അപസിദ്ധാന്തത്തെ സിദ്ധാന്തമാക്കി ഗ്രഹിച്ചവരായ നാസ്തികന്മാരുടെ സമാപ്തികൾ കാരണരീതിയെ അനുസരിച്ചും സംഗതി പറഞ്ഞു കൂടാത്തതാണെല്ലൊ. അതുകൊണ്ടു വ്യഭിചരിതമായ മംഗളം സമാപ്തിയെ കുറിച്ചു കാരണമാകുന്നു എന്നതും ദുൎഘടം തന്നെ എന്നതു സിദ്ധമായി. ഇപ്രകാരമായിരിക്കെ മംഗലാചരണത്തിന്റെ ഫലം സമാപ്തി തന്നെ എന്ന കല്പിച്ചു കൂട. വെറെ ഫലമില്ലെന്നത മുമ്പെ തന്നെ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ടുവന്നുകൂടുന്നത. ആദിയിൽ പറയപ്പെട്ട ദൊഷത്തിന്റെ താദവസ്ഥ്യം തന്നെ.

സമാധാനം. ഇങ്ങിനെ മുൻപറഞ്ഞതിന്ന ഉപരിയായിട്ടും ശങ്കിക്കരുത. മംഗലാചരണത്തിങ്കൽ ശിഷ്ടന്മാർ പ്രവൃത്തിച്ചു കാണുന്നുണ്ടല്ലൊ. അതിങ്കൽ കൂടെ ഓൎമ്മവെക്കുന്നതയൊഗ്യമാണ. അവരുടെ ആചാരത്തിന്ന വിഷയങ്ങളായ പലകൎമ്മങ്ങളും സഫലങ്ങളായി നാം അറിയുന്നു. അതുകളിൽ വെച്ചു ഒന്നെങ്കിലും നിഷ്ഫലമാണ എന്ന നിശ്ചയിച്ചവർ അസ്മദാദികളിൽ ഇല്ല. ഒരു അവസ്ഥക്ക മംഗലാചരണത്തിന്നും സാഫല്യമുണ്ടെന്ന കല്പിക്കുന്നത ആവശ്യകമായിട്ടുള്ളതാണ. ഇങ്ങിനെ സാഫല്യം മംഗലാചരണത്തിന്ന സിദ്ധിച്ചും സമാപ്തിയല്ലാതെ വെറെ ഫലമില്ലെന്ന കണ്ടുമിരിക്കയാൽ അതിന്റെ ഫലം സമാപ്തി തന്നെ എന്ന നിശ്ചയിക്കുന്നതത്രെ നമുക്ക ഭൂഷണമാകുന്നത. നാസ്തിക ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ കാണുന്ന സമാപ്തിക്ക ജന്മാന്തരത്തിങ്കൽ ചെയ്തു വെച്ച മംഗളം കാരണമാകുന്നു എന്ന പറയാം. നാസ്തികന്മാൎക്ക ജന്മാന്തരം സമ്മതമ

ല്ല എങ്കിലും അതിനെ സമ്മതിക്കുന്നവരായ നമുക്കു അതിനെ
പറയുന്നത വിരൊധമുള്ളതല്ലല്ലൊ- അത മാത്രമല്ല അതിനെ
പറയാതെ നിൎവ്വാഹവുമില്ല- മംഗളത്തിന്റെ സാഫല്യം ശി
ഷ്ടാചാരത്തിന്നു മംഗളം വിഷയമായതിനാൽ അനുമാനസിദ്ധ
മാണ അതിനെ അനുസരിച്ചും മെൽ പ്രകാരം കല്പിച്ചുകഴിയും
ഇതിനെക്കുറിച്ച നാസ്തികസമ്മതി ഉണ്ടാവാത്തതിനാൽ നമു
ക്കു വിശെഷിച്ച യാതൊരു ഭാരവും സംഭവിച്ചിട്ടില്ല- ജന്മാന്ത
രമില്ലെന്നുള്ള ദൃഷ്ടിവാദികൾക്കും നാം പറയുന്നത ശരിയല്ല
എന്ന ആന്തരമായിട്ടെങ്കിലും ഒരു ബൊധത്തെ പ്രതിഷ്ഠിച്ചു
വെക്കുന്നത മുമ്പെതന്നെ അവശ്യകൃത്യമായിരിക്കുന്നു- അതി
നെക്കുറിച്ചും യഥാവസരമായ പുറപ്പാടുകളിൽ ഉണ്ടാകുവാൻ
പൊകുന്നു- ആ സമയത്തിങ്കൽ അതിനൊടുകൂടെ ഇതിനെക്കു
റിച്ചും സമ്മതി അവൎക്ക ഉണ്ടാകുവാനാണ സംഗതി കാണുന്ന
ത- അതുകൊണ്ട ഇവിടെ ആചാൎയ്യൻ ശ്രീകൃഷ്ണനായിക്കൊണ്ട
നമസ്കരിച്ചതും ഇപ്രകാരംതന്നെ ജലധരരുചയെ ഇത്യാദിയാ
യ ശബ്ദസന്ദൎഭംകൊണ്ട അതിനെ അറിയിച്ചതും യുക്തം ത
ന്നെ എന്ന ഈ ഗ്രന്ഥത്തെ നൊക്കുന്നവർ എല്ലാവരും വിചാ
രിച്ചുകൊണ്ടാലല്ലാതെ വൈദുഷ്യത്തിന്ന ശൊഭ വഹിക്കുന്നതെ
ന്ന ഞാൻ ആലൊചിച്ചു നൊക്കുന്നെടത്തൊളം ദൃഢമായിക്കാ
ണുന്നു-

മംഗളശ്ലൊകസ്ഥവിശെഷണ
പ്രയൊജനവിചാരഃ

(ശംകാ) മെൽപറഞ്ഞതുകൾ ഒക്കെയും സമ്മതിയൊഗ്യങ്ങൾ
തന്നെ എന്നു വന്നാലും ഇവിടെ അനുപപത്തി തീൎന്നിട്ടില്ല-
കൃഷ്ണായനമഃ എന്നതു തന്നെ മതിയായിരുന്നു- അങ്ങിനെയാക
യാൽ (നൂതനജലധരരുചയെ) (ഗൊപവധൂടീദുകൂലചൊരായ)
(സംസാരമഹീരുഹസ്യ ബീജായ) (തസ്മൈ) ഇങ്ങിനെയു
ള്ള വിശെഷണങ്ങളൊടുകൂടെ മെൽ പറഞ്ഞ വാക്യത്തെ പ്രയൊ
ഗിച്ചതിന്നു സംഗതി എന്താകുന്നു- വിശെഷണൊപാദാനം
കൊണ്ട യാതൊരു വിശെഷവും പ്രകൃതാനുകൂലമായി തൊന്നു
ന്നില്ല. ആയതിരിക്കട്ടെ (ഗൊപവധൂടീദുകൂലചൊരായ എ
ന്ന വിശെഷണം പ്രതികൂലമായിട്ടാണ തൊന്നുന്നത) ഒരു
ത്തൻ കള്ളനാണ എന്നത പരക്കെ സമ്മതമായിരുന്നാലും അവ
നെക്കള്ളനെന്ന കെൾക്കെ വെച്ചുപറയുന്നത അവന്ന എത്രയൊ
അപ്രിയമായി വരുന്നതാണ എന്ന ലൊകാനുഭവാദികളായ

എല്ലാവൎക്കും നിശ്ചയിക്കാം. ൧൩ ഉദാഹരണംമെൽ പറഞ്ഞവി
ശെഷണത്തെ പ്രയോഗിച്ചതു കൃഷ്ണന്ന അപ്രിയമായിവരുമെ
ല്ലൊ. അപ്രിയ വചനംകൊണ്ടു ഒരുവനും സന്തൊഷിക്കമാറില്ല.
കൊപിച്ചു എന്നതു വരികയുമാം. അതിശെഷെണ അന്യന്മാ
രാൽ അപെക്ഷിക്കപ്പെട്ടതിനെ സാധിപ്പിക്കുവാൻ ഒരുങ്ങിയിരി
ക്കുന്നവരായാലും അവരുടെ വ്രതത്തെ അപ്രിയമായ വചനം
കൊണ്ടു സഫലഭംഗാവസരമാക്കിച്ചെയ്യുന്നതായ ഉപചാരം
സ്വാൎത്ഥാനുകൂലമായിട്ടും ചിലൎക്കു സംഭവിച്ചെക്കാമെന്നതു ഒന്നു
കൊണ്ടും സംശയമില്ല. ഇങ്ങിനെ ഉള്ള സംഗതികൾ മെൽ പറ
ഞ്ഞതിനെക്കുറിച്ചു സഹായമായിതീരുന്നു.

സാരം —— എന്നുമതൊ ശങ്കിക്കരുതു. വിശെഷണപ്ര
യോജനത്തെ സ്പഷ്ടമായി അറിയിക്കാം. നൂതനജലധരരുചി
യെ എന്നുള്ള വിശെഷണം നീലവൎണ്ണനായിരിക്കുന്ന കൃഷ്ണനാ
യിക്കൊണ്ടാകുന്ന തന്റെ മനസ്സിനെ അറിയിപ്പാനായിക്കൊ
ണ്ടാകുന്നു. കൃഷ്ണന്റെ രൂപം നീലമായിട്ടും നീലമല്ലാതെയുമുണ്ടു. ഇ
ങ്ങിനെ രണ്ടുപ്രകാരമുള്ള മൂൎത്തികളിൽവെച്ചു നീലമൂൎത്തിയായി
രിക്കുന്ന കൃഷ്ണൻ ഗ്രന്ഥകൎത്താവിന്റെ ഇഷ്ടദെവതയാകുന്നു എ
ന്നു നമുക്കു കല്പിക്കാം. എന്നാൽ അങ്ങിനെയുള്ള ഇഷ്ടദെവത
കയായിക്കൊണ്ടു നമസ്കരിപ്പാനും അതിനെ നിബന്ധിക്കുമ്പൊ
ൾ പരികൃതികളെ ഉല്ലെഖ്യാഗ്രന്ഥത്തിങ്കൽ അനാവിശെ
ഷണമായ പരികൃൎപ്പകന്നപൊലെ (നൂതനജലധരരുചി
യെ) എന്നതുംസഫലമായി വരികുന്നതാകുന്നു. ൧൪ വഴി എ
ല്ലാവൎക്കും സമ്മതമായി വരുന്നതു കൃഷ്ണന്റെ അനെകവൎണ്ണത്വ
ത്തെ ഗ്രഹിച്ചതിന്റെ ശെഷമല്ലാതെ സംഭവമുള്ളതല്ലൊ. അതു
കൃഷ്ണന്റെ നിറം കറുപ്പുതന്നെ എന്നില്ല എന്നുള്ളതിന്ന പ്രമാ
ണത്തെ ഇതിന്നുതാഴെകാണിക്കുന്നു.

ശ്ലോകം ൧. കൊദണ്ഡമൈക്ഷവമഖണ്ഡമിഷുഞ്ചപൌഷ്പം
ചക്രാബ്ജപാശസൃണികാഞ്ചനവംശനാളം। ബിഭ്രാണമഷ്ടവിധ
ബാഹുഭിരൎക്കവൎണ്ണംധ്യായെദലംഗമനഗൊപകിശൊരമൂൎത്തിം॥

൨. ശ്രീമൽകല്പദ്രുമൂലൊദ്ഗതകമലലസൽകൎണ്ണികാമധ്യസംസ്ഥ
സ്ഫൂൎജ്ജാലംബിപത്രൊദരചിതസരമസംഖ്യാതരത്നാളിഭിന്നാ।
ധ്യൈമാനസ്സാപ്രമാലിസ്രിളവനമചിലംബിസ്യൻവാസുദെവഃപാ
യാദ്വഃപാചസാൾശീനവനവനവനീതാമൃതാശിവശീസഃ॥

ഇങ്ങിനെ രണ്ടുശ്ലൊകങ്ങൾ പുരാണങ്ങളായിട്ടുണ്ടു. ഇതുകളി
ൽവെച്ചു ഒന്നാമത്തെ ശ്ലൊകത്തിങ്കൽ ആദിത്യന്റെനിറംപൊ

ലൊളുള്ള നിറവും രണ്ടാമത്തെ വ്യാഖ്യാനത്തിങ്കൽ സ്വൎണ്ണത്തിന്റെ നിറംപൊലെ ഉള്ള നിറവും കൃഷ്ണന്ന പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു നീലവൎണ്ണനല്ലാതെയും കൃഷ്ണനുണ്ടു എന്നതു സിദ്ധമായിരിക്കുന്നു. നീലവൎണ്ണനാകട്ടെ നീലവൎണ്ണനല്ലാത്തവനാകട്ടെ രണ്ടും കൃഷ്ണൻ തന്നെ അല്ലയൊ എന്നുള്ളത പ്രതികൂല്യായെന്ന നിരസിക്കത്തക്കതുമാണ. അതുകൊണ്ടു ആദ്യവിശേഷണത്തിന്നാനൎത്ഥക്യമില്ല. എന്നാലും നീലവൎണ്ണനായ എന്നപൊലെ എന്നസംശയിക്കാം. ആ സംശയത്തെകുറിച്ചും ശങ്കയൊന്നുമില്ല. ഉപമാദ്യലംകാരങ്ങളിൽ ഏതെങ്കിലും ഒന്ന ഇതിങ്കൽ സ്ഫുടമായിട്ടും പ്രാരംഭത്തിങ്കൽ തന്നെയായിട്ടും ഉണ്ടായിരുന്നാൽ അതിങ്കൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന ചമൽകാരം കൂടെ ഈ നിബന്ധത്തെ നൊക്കുന്നവൎക്ക ഉത്സാഹജനകമാകുമെന്ന ആലൊചിച്ചിട്ടാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ നിബന്ധിച്ചത എന്നത സഹൃദയന്മാൎക്ക ഗ്രഹിപ്പാൻ തക്കതാകുന്നു.

രണ്ടാമത്തെ വിശേഷണം പ്രതികൂലമായല്ലൊ എന്നതിനെ മുമ്പെ നിരസിക്കുന്നു.

ഗൊപവധൂടീദുകൂലചൊരണത്തെ പാപനിമിത്തമായിട്ടാണെല്ലൊ അതിങ്കൽ പ്രാതികൂല്യമെന്നായത അതുതന്നെ നിസ്സാരമായിട്ടുള്ളതാണ. ലൊകത്തിങ്കൽ നടന്നുവരുന്ന സമ്പ്രദായത്തെ അനുസരിച്ചതാകട്ടെ അനുസരിക്കാത്തതാകട്ടെ രാഗാതിശയത്താൽ വരുത്തപ്പെട്ട സകല കൎമ്മങ്ങളും അന്യന്റെ വാക്കിങ്കൽനിന്ന പ്രകാശിച്ചാൻ അതുകൾ കൎത്താവിനെ സന്തൊഷിപ്പിക്കുമെന്നപറവാൻ ദുഘടമായ സംഗതിയുണ്ട. അതിനെ ഇതിനുതാഴെ കാണിക്കാം. സംശയമുള്ളവർ നൊക്കി അറിഞ്ഞുകൊട്ടെ. ദെവെന്ദ്രൻ പണ്ടു രാഗാതിശയഹെതുവായിട്ടു അന്യവധൂസംഭൊഗം ധൎമ്മ്യമല്ലെന്നുള്ള അറിവിനെ നിരസിച്ചുപൊയി. അഹല്യയെ അംഗീകരിച്ചു. അഹല്യാ ജാരനെന്നുള്ള പെരിന്ന പാത്രമായിട്ടും തീൎന്നു. അഹല്യയുടെ ജാരനായാലും അഹല്യാ ജാരനെന്നു പറയുന്നത മെല്പറഞ്ഞപ്രകാരം ഒന്നാകുമ്പൊൾ ഇന്ദ്രന്ന എത്രയും അപ്രിയമായിരുന്നതാകുന്നു. പരമാൎത്ഥത്തിങ്കൽ ആ വാക്ക അപ്രിയമല്ല എന്നും പ്രിയമായിട്ടുള്ളതുതന്നെ എന്നുള്ളതിങ്കൽ വൈദികന്മാൎക്ക യാതൊരാക്ഷെപവും കാണുന്നില്ല. അഹല്യാ ജാരശബ്ദംകൊണ്ടു വിളിച്ചില്ല എങ്കിൽ ഇന്ദ്രനിന്നും യാഗത്തിങ്കൽ ഹവിൎഭാഗമെടുപ്പാൻ ധരിക്കയില്ല എന്നാകുന്നു അവരുടെ സിദ്ധാന്തം. അതിനെക്കുറിച്ചു പുരാ

ണവും സഹായിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു ഗോപവധൂടീദുകൂലചോരണവും ഭഗവാനാൽ രാഗാതിശയമൂലമായി പ്രവൃത്തിക്കപ്പെട്ടതാകയാൽ അതിനെ പറയുന്നതായവാക്ക എത്രയും സന്തോഷത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതാകയാൽ അനുകൂലംതന്നെ എന്നാണതൊൻ വിചാരിക്കുന്നതു. ഇതുകൊണ്ടു നൈരൎത്ഥക്യശങ്കെക്കുള്ള അവകാശവും തീൎന്നുപോയി എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾകയുംവെണം.

(സംസാരമഹീരുഹസ്യ ബീജായ) എന്നതുകൊണ്ടു വിശേഷകത്ത്വത്തെ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടുഅന്യന്മാരിൽ ഉള്ള സമസ്താൎത്ഥതയെക്കാൾ ആധിക്യമുള്ള സമസ്താൎത്ഥതയെ സൂചിക്കുന്നുഎന്നതിനിക്കുള്ളനിശ്ചയത്തെ അറിയിപ്പാൻഗ്രന്ഥകൎത്താവ ആവശ്യപ്പെട്ടവനത്രെ ആകുന്നത. അധൊക്ഷി അരിമൊക്ഷൊക്ഷി ശ്രുണൊക്ഷി. നിക്ഷെപണം ഉൽകൾ ക്ഷെപവും സാമൊപായത്തിൽ അന്തൎഭവിച്ചതുകളാകയാലും ശ്രുണൊക്ഷി എന്നപദത്തിന്നയാതൊരൎത്ഥത്തൊടാണ ഒരു കാൎയ്യത്തെ അപെക്ഷിക്കപ്പെടുന്നത അവൻെറ ഗുണങ്ങളെ ആരപെക്ഷ കൎത്താവു പറക എന്നൎത്ഥമാകയാൽ ഇവിടെ ജഗൽകൎത്തൃത്വമാകുന്ന പരമഗുണത്തെ സപ്രമതിയൊടു കൂടെ അറിയിക്കുന്നത എത്രയും യുക്തമായിട്ടും ആവശ്യകമായിട്ടും ഉള്ളതാകുന്നു. അതു സാധിക്കെണമെങ്കിൽ ഒരു വിധമായ വചനം പ്രയോഗിക്കയും വെണം. ഇങ്ങിനെ താല്പൎയ്യം മൂന്നാമത്തെ വിശെഷണത്തിന്നുമുണ്ടു. സംസാരത്തെ മഹീരുഹമാക്കിയതും സംസാരം പ്രതിനിധിത്തമായ ഈശ്വരനെ അങ്ങിനെ ഉള്ള മഹീരുഹത്തിൻെറ ഉല്പത്തി കാരണമായ വിത്താക്കിയതും നാസ്തിക പ്രതാരണായൊഗ്യവാന്മാർ ചിലർ ഈശ്വരനില്ലെന്നുള്ള ബുദ്ധി ലഭിച്ചവരായിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതു ഇതിനാൽ നിരസിക്കപ്പെടട്ടെ എന്നുള്ള ശിഷ്യാനുഗ്രഹ ബുദ്ധിവശാൽ ഉണ്ടായതത്രെ ആകുന്നതു.

യാതൊരുകാൎയ്യത്തിന്നും കൎത്താവിനൊടു കൂടാതെ നിഷ്പത്തി ലൊകത്തിങ്കൽ കാണുന്നില്ല. ഇങ്ങിനെയുള്ള കാൎയ്യങ്ങളിലൊന്നു ബീജാങ്കുരവുമാകുന്നു. ബീജാങ്കുരകൎത്തൃത്വം അസ്മദാദികളിലിരിക്കട്ടെ എന്നു പറഞ്ഞാൽ ആയതു യുക്തിരഹിതമായിട്ടുതീരും. അതുകൊണ്ടു ബീജാങ്കുരകൎത്താവ ഈശ്വരൻതന്നെ എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾകവിൻ എന്നാണ ഗ്രന്ഥകൎത്താവിൻെറ അഭിപ്രായം (തസ്മൈ) എന്നതുകൊണ്ടു ഐശ്വൎയ്യത്തെയും തന്മൂലങ്ങളായ അസാധാരണ കൎമ്മങ്ങളെയും പററി ഉണ്ടായ പരമപ്രസിദ്ധിയെ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു മുമ്പെ പറഞ്ഞു അതിൻെറ

പ്രയോജനം കൃഷ്ണനീശ്വരനൊ അല്ലയൊ എന്നുള്ള സംശയ
ത്തിന്റെ പരിഹാരമാകുന്നു ഇങ്ങിനെ സകല വിശേഷണങ്ങ
ളും സാൎത്ഥക്യം ഇതിങ്കൽ സിദ്ധമായിരിക്കയാൽ ഒരു മംഗള നി
ബന്ധനം സൎവ്വത്തൊളവും തന്നെ എന്ന എല്ലാവരും ഗ്രഹിച്ചു
കൊൾകയും വെണം-

ഈശ്വരാനുമാനം

അത്യന്തസംക്ഷെപെണ മെൽ പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു തന്നെ
സിദ്ധമായ ഈശ്വരാനുമാന സ്വരൂപത്തെ കുറിച്ചു വിശദമാ
ക്കി പറയാം. ബീജാങ്കുരം കൎത്തൃജന്യം കാൎയ്യത്വാൽഘടവൽ
യദകൎത്തൃജന്യം ന തൽ കാൎയ്യം ഭവിതുമൎഹതിയഥാ ആകാശാദിഃ)
ഇങ്ങിനെ ഈശ്വരാനുമാന സ്വരൂപമെന്ന അറിഞ്ഞു കൊൾക-
മെൽ പറഞ്ഞതുകളിൽ ബീജാങ്കുരമെന്നത് വിത്തിന്റെ മു
ളയാകുന്നു- കൎത്തൃജന്യം= കൎത്താവിനാൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെട്ടന്നത-
(കാൎയ്യത്വാൽ എന്നത പഞ്ചമ്യന്തമാകയാൽ അതിന്റെ അന്വ
യാൎത്ഥം കാൎയ്യത്വം ഹെതുവായിട്ട എന്ന ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക)
കാൎയ്യത്വം=കാൎയ്യമാവു എന്നുള്ളത- കാൎയ്യം=പ്രാഗഭാവപ്രതിയൊ
ഗി- എല്ലാവസ്തുക്കളും ഉണ്ടാകുന്നതിന്റെ മുമ്പെയുള്ള അതുക
ളുടെ അഭാവത്തിന്ന (ഇല്ലായ്മക്ക) പ്രാഗഭാവമെന്ന പെരാകു
ന്നു എന്നാൽ ഒരു വസ്തു ഉണ്ടായാൽ അതിന്റെ പ്രാഗഭാവം നശി
ക്കുന്നതാകയാൽ ഉണ്ടാവുന്ന വസ്തുക്കളൊക്കെയും പ്രാഗഭാവ
ത്തിന്റെ പ്രതിയൊഗികളാകുന്നു എന്നും ധരിച്ചു കൊൾക)
ഘടവൽ= എന്നതിന്ന ഘടമെന്ന പൊലെ എന്ന അന്വയാൎത്ഥം
ഘടം=കുടം- (യദകൎത്തൃജന്യം- ന- തൽ=കാൎയ്യം- ഭവിതു- മൎഹ
തി) എന്നതിന്ന യാതൊന്ന അകൎത്തൃജന്യമായി ഭവിക്കുന്നുവൊ
അത കാൎയ്യമായി ഭവിപ്പാൻ അൎഹിക്കുന്നില്ല എന്ന അന്വയാ
ൎത്ഥമാകുന്നു- അകൎത്തൃജന്യം=കൎത്തൃജന്യമല്ലാത്തത- അൎഹിക്കു=
യൊഗ്യമായി ഭവിക്കു- (യഥാ- ആകാശാദിഃ) എന്നതിന്ന ആ
കാശം മുതലായത എന്ന പൊലെ അൎത്ഥമാകുന്നു- ഇങ്ങിനെയാ
കയാൽ മെൽ വിവരിക്കപ്പെട്ട അനുമാനവാക്യത്തിന്റെ സാരം-
വിത്തിന്റെ മുള ഒരു കൎത്താവിനാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടന്നതൊ അ
ല്ലയൊ എന്ന സംശയമില്ല- അതും ഒരു കൎത്താവിനാൽ ഉണ്ടാ
ക്കപ്പെടുന്നതു തന്നെ ഇങ്ങിനെ നിശ്ചയിച്ചത വിത്തിന്റെ മുള
യും പ്രാഗഭാവപ്രതിയൊഗിയാകുന്നു എന്നുള്ള ഹെതുവായിട്ടാ
കുന്നു- യാതൊന്നിങ്കൽ പ്രാഗഭാവപ്രതിയൊഗിത്വമിരിക്കുന്നു
വൊ അതിങ്കൽ കൎത്തൃജന്യത്വമുണ്ടായിരിക്കും- രണ്ടിന്നും സാമ

ഷ്ടമുണ്ടു എന്നത ഘടത്തിങ്കൽ പരീക്ഷിച്ചാൽ അറിയാം. ഘടം ഉണ്ടാവുന്നതിന്റെ മുമ്പെ ആ സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഘടത്തിന്റെ പ്രാഗഭാവമുണ്ടായിരുന്നു. ഘടമുണ്ടായപ്പൊൾ അതു നശിച്ചു. അതുകൊണ്ടു ഘടം പ്രാഗഭാവപ്രതിയോഗിയാകുന്നു എന്നു നിശ്ചയിക്കാം അതിങ്കൽകൎത്തൃജന്യത്വവുമുണ്ടു. ഘടകാരന്റെ (കുശവന്റെ) യത്നം കൂടാതെ ഒരെടത്തും ഘടമുണ്ടാകുന്നില്ല. യാതൊരു പദാൎത്ഥം കൎത്തൃജന്യത്വമില്ലാത്തതായി ഭവിക്കുന്നുവൊ അങ്ങിനെ ഉള്ള ആകാശാദികളിൽ പ്രാഗഭാവ പ്രതിയോഗിത്വം കാണുന്നതുമില്ല. ഇങ്ങിനെയാകയാൽ ക്ഷിതിന്റെ മുളക്കും ഒരു കൎത്താവുണ്ടെന്നു നിശ്ചയിക്കാമെന്നാകുന്നു. ദൃശ്യന്മാരായിരിക്കുന്ന അസ്മദാദികളിൽ എവനും ക്ഷിതിന്റെ മുളയുടെ കൎത്തൃത്വം വരുന്നതല്ലായ്കയാൽ അതിന്റെ കൎത്താവായിട്ടു അദൃശ്യനായിട്ടു ഒരുത്തനെ കല്പിക്കാതെ കഴിവില്ല അവനു പേർ ഈശ്വരനെന്നാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

(ആ) ആയതിരിക്കട്ടെ ഇവിടെ ഒന്നു ചോദിപ്പാനുണ്ടു. ക്ഷിതിന്റെമുളശരീരം കൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതൊ അല്ലയൊ. ശരീരം കൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു എന്നുപറഞ്ഞാൽഅതിന്റെ കൎത്താവായഈശ്വരനുംശരീരിയായിരിക്കെണം. അതിന്നു സംഭവമില്ലല്ലൊ. ഈശ്വരന്നുശരീരമില്ലഎന്നല്ലൊസിദ്ധാന്തമാകുന്നത. അതുകൊണ്ടുശരീരംകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതല്ലാഎന്നുതന്നെ പറയേണം. എന്നാൽ അതിന്റെ കൎത്താവായിട്ടു ഒരുത്തനെയും കല്പിച്ചുകൂടാ എന്നും വരുന്നതാണ. യാതൊരു പദാൎത്ഥം ശരീരാജന്യമായിട്ടുണ്ടൊ അതു ഒരു കൎത്താവിനാലുംഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതല്ല എന്നു നിയമമുണ്ടു. ഈ നിയമമിരിക്കുമ്പൊൾ മെൽ പറഞ്ഞതു ദുൎഘടം തന്നെ.

(സ) ഇങ്ങിനെ ശങ്കിക്കരുത. ശരീരാജന്യമായതിനൊക്കയും കൎത്താവിനാൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെടരുതു എന്നതിനെഅംഗീകരിച്ചു കഴിയൂ എന്നു പറയേണമെങ്കിൽ അതിന്നു അനുകൂലമായൊരു സംഗതിയുണ്ടായിരിക്കേണം. അതില്ലായ്കയാൽ ആ നിയമം സ്വീകാരയോഗ്യമായിട്ടുള്ളതല്ല. എന്നാൽ യാതൊന്നിങ്കൽപ്രാഗഭാവപ്രതിയോഗിത്വമുണ്ടൊ അതൊക്കെയും കൎത്താവിനാൽഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു എന്നുള്ള നിയമവും വെണ്ട എന്നു പറഞ്ഞുകൂടയൊ. അപ്രകാരം പറഞ്ഞുകൂടാ. എല്ലാകാൎയ്യങ്ങൾക്കും കൎത്താവു കാരണമാകുന്നു. എന്നുള്ള അനുകൂല സംഗതി ഒന്നാമതിന്നുസഹായമായിട്ടുണ്ടു. ഒന്നാമതു മെൽ പറഞ്ഞനിയ

മത്തെ അപെക്ഷിച്ചാൽ ഇതിങ്കൽ കാണുന്നതാകയാൽ ഇതു മ
ഉം തുല്യം തന്നെ എന്നത ദൂഷണമാവാത്തതാകുന്നു- ഇതു ഹേതു
വായിട്ടാകുന്നു അപ്രകാരം പറഞ്ഞുകൂടായ്കുന്ന മുമ്പെ ഞാൻ പ
റഞ്ഞതെന്ന ഗ്രഹിച്ചുകൊൾകയും വെണം- ശബ്ദപ്രമാണമാ
നം ഇങ്ങിനെ ഒരു വിധത്തിൽ കാണിക്കപ്പെട്ടു- ഇനിയുള്ള വി
സ്തരത്തെ ഗ്രന്ഥാന്തരങ്ങളിൽനിന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക-

പദാൎത്ഥസാമാന്യലക്ഷണം

ഇനി ഈ ഗ്രന്ഥത്താൽ പ്രതിപാദ്യങ്ങളായ പദാൎത്ഥങ്ങളുടെ സാമാന്യ ലക്ഷണത്തെ പറയുന്നു- (ചൊ) ലക്ഷണമെന്നാ എന്ത- (ഉ) യാതൊരു പദാൎത്ഥത്തെ അന്യനെ ബൊധിപ്പിക്കെണമെന്നു വക്താവു താല്പൎയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നുവൊ ആ പദാൎത്ഥത്തിങ്കലെല്ലാടത്തുമിരിക്കുന്നതായിട്ടും വെറെ ഒന്നിന്റെ പ്രസിദ്ധിയുണ്ടെങ്കിൽ അതിങ്കൽ ഇരിക്കാത്തതായിട്ടുമുള്ള ധൎമ്മമത്രെ ലക്ഷണമാകുന്നത- പശുവിന്ന സാസ്നാവത്വം ലക്ഷണമെന്ന വ്യവഹാരമുണ്ട- അവിടെ സാസ്നാവത്വമെന്നതിന്ന സാസ്നയുള്ളതാവു എന്നുള്ളത എന്നൎത്ഥമാകുന്നു- സാസ്ന=താട- ഇതുകൊണ്ട പശുവിന്റെ ലക്ഷണം താടയാകുന്നു എന്ന തന്നെ വന്നുകൂടുന്നത- മെൽപ്രകാരം വ്യവഹരിക്കുന്നവരുടെ താല്പൎയ്യം പശുക്കളിനെയും കണ്ടാൽ എന്റെ ശിഷ്യന്ന ഇത പശുവാകുന്നു എന്നുള്ള ബൊധത്തെ കൊടുക്കുന്നതായ ഒരു ധൎമ്മത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കെണമെന്നാകുന്നു- അപ്രകാരമുള്ള താല്പൎയ്യം നിമിത്തമായി വ്യവഹരിക്കപ്പെട്ടത പശുവിന്റെ ലക്ഷണം താടയാകുന്നു എന്നിപ്രകാരമാകുന്നു- ഇതിനാൽ ഗ്രഹിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായ താട എല്ലാ പശുവിങ്കലും ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതാകയാലും പശുവല്ലാത്തവകളിൽ ഇരിക്കാത്തതാകയാലും അതു പശുവിന്റെ ലക്ഷണമാവാൻ മതിയായതാകുന്നു ഇപ്രകാരം എല്ലാപദാൎത്ഥത്തിന്നും കൂടെ ഒന്നായിട്ട ലക്ഷണം ഇന്നതെന്ന പറവാനാകുന്നു ഇവിടുള്ള ആരംഭം-

പദാൎത്ഥ സാമാന്യ ലക്ഷണം അഭിധെയത്വമത്രെ ആകുന്നത അഭിധെയത്വം=അഭിധെയമാവു എന്നുള്ളത-അഭിധെയം=അഭിധാനം ചെയ്യപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യം- അഭിധാനം=ഉച്ചാരണം=ശബ്ദപ്രയൊഗം കൊണ്ട അറിയിക്ക-എതൊരു വസ്തുവായാലും അതിനെ ബൊധിപ്പിക്കുന്നതായ ഒരു ശബ്ദമുണ്ടായിരിക്കും അതുകൂടാതെ ഒന്നുമില്ല- അപ്രകാരമാകയാൽ അഭിധെയത്വമെന്നത സകല പദാൎത്ഥങ്ങളിലും ഇരിക്കുന്ന ധൎമ്മമാകുന്നു എ

ന്നും അതുകൊണ്ടു അത പദാൎത്ഥങ്ങളുടെ സാമാന്യ ലക്ഷണമാ
വാൻ യോഗ്യതയുള്ളതാകുന്നു എന്നും അറിഞ്ഞു കൊൾക- ഇതു
പോലെ പ്രമേയത്വാദികളും പദാൎത്ഥസാമാന്യ ലക്ഷണങ്ങളാ
കുന്നു അവറ്റുകളിൽ ഏതെങ്കിലുമൊന്നു പറഞ്ഞാൽ അതുകൊണ്ടു
പദാൎത്ഥ സാമാന്യ ജ്ഞാനമുണ്ടാകും-സാമാന്യ ജ്ഞാനമുണ്ടായാൽ
അങ്ങിനെയുള്ള പദാൎത്ഥങ്ങൾ ഏതേത എന്നുള്ള വിശേഷജ്ഞാ
നത്തിനായിക്കൊണ്ടു ഇച്ഛ ജനിക്കും- അതിനെ ജനിപ്പിച്ചല്ലാ
തെ ഇന്നതുമിന്നതും പദാൎത്ഥമെന്നു പറവാൻ സംഗതിയില്ല
എങ്കിലും പദത്തിന്റെ അൎത്ഥം പദാൎത്ഥമെന്നു ലൌകികമാ
യോരു ബോധംകൊണ്ടുതന്നെ അഭിധേയത്വം പദാൎത്ഥ സാമാ-
ന്യ ലക്ഷണമാകുന്നു എന്നു നിശ്ചയിക്കാം- അതുകൊണ്ടു ഇ
ന്നതുമിന്നതുമായി ആകെ പദാൎത്ഥങ്ങൾ ഇത്രയുണ്ടു എന്നു
മാത്രം പറഞ്ഞാൽ മതി എന്നു വിചാരിച്ചിട്ടത്രെ ഗ്രന്ഥകൎത്താ
വു മുമ്പെതന്നെ പദാൎത്ഥവിഭാഗത്തെ കാണിക്കുന്നു-

അഥ പദാൎത്ഥവിഭാഗഃ

൧. ദ്രവ്യംഗുണസ്തഥാകൎമ്മസാമാന്യംസവിശേഷകം। സമവാ
യസ്തഥാഭാവഃപദാൎത്ഥാസ്സപ്തകീൎത്തിതാഃ ॥

അന്വയം—പദാൎത്ഥാഃ ദ്രവ്യം- ഗുണഃ- തഥാ- കൎമ്മ- സവി
ശേഷകം- സാമാന്യം- തഥാ- അഭാവഃ- സപ്ത- കീൎത്തിതാഃ-

അന്വയാൎത്ഥം— പദാൎത്ഥങ്ങൾ ദ്രവ്യവും ഗുണവും അപ്രകാരം
കൎമ്മവും സവിശേഷകമായിരിക്കുന്ന സാമാന്യവും അപ്രകാരം
അഭാവവുമാകുന്ന ഏഴ് എന്നു കീൎത്തിതങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ—ദ്രവ്യം=ഗുണകൎമ്മങ്ങൾക്കു ആശ്രയമായിട്ടുള്ള
തു- ഗുണം=രൂപം രസമിത്യാദി- കൎമ്മം=ഉയൎത്തുകമുതലായതു-
സാമാന്യം= ദ്രവ്യത്വാദിജാതി (സാമാന്യമെന്നതിന്നു സവിശെ
ഷകമെന്നൊരു വിശേഷണം കൊണ്ടു വിശേഷത്തോടുള്ള സാ
ഹിത്യത്തെ പറകയാൽ ഇവിടെ സാമാന്യമെന്നതിന്റെ ശെ
ഷം വിശേഷമെന്നൊരു പദാൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക-
വിശേഷത്തിന്റെ സ്വരൂപം ഇനിയൊരെടത്ത ഉപപാദിക്ക
പ്പെടും) സമവായം=നിത്യസംബന്ധം- അഭാവം=ഇല്ലായ്മയും
അല്ലായ്മയും- കീൎത്തിതങ്ങൾ=കീൎത്തിക്കപ്പെട്ടവ. കീൎത്തിതം പ
റക- (ഇവിടെ ഏഴെ എന്നു കീൎത്തിതങ്ങളായതു ആരാൽ എ
ന്നൊരു ആകാംക്ഷയുണ്ടു അതുമൊളുവായിട്ടു അന്വയത്തിൽന്യാ
യസൂത്രഭാഷ്യകാരാദിഭിഃ എന്നതു കൂടെ ചെൎത്ത ന്യായസൂത്രത്തി
ന്റെ ഭാഷ്യത്തെ ഉണ്ടാക്കിയ കണാദമഹൎഷി മുതലായവരാൽ

കീൎത്തിതങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു എന്നു പറഞ്ഞു കൊൾകയും വേണം.

(ആ) ന്യായസൂത്രകാരൻ പദാൎത്ഥങ്ങൾ ഏഴ് എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ ഇല്ലയോ ഉണ്ട് എങ്കിൽ ഭാഷ്യകാരാദികളാൽ കീൎത്തിക്കപ്പെട്ടവകളാകുന്നു എന്നു പറയുന്നത എന്തിനെ. വൈയാകരണന്മാർ സൂത്രകാരനായ പാണിനി മഹൎഷിയെക്കാൾ ഭാഷ്യകൃത്തായ പതഞ്ജലി മഹൎഷിക്കു മാഹാത്മ്യത്തെ പറയുന്നവരാകുന്നു എങ്കിലും അവർ സൂത്രാനുവാദമാത്രപരമായ ഭാഷ്യത്താലും ബോദ്ധ്യമായ അൎത്ഥത്തെ പ്രമാണസഹിതമായി കാണിക്കുന്നെടത്തു പാണിനിയെ പ്രമാണിക്കുന്നവരാകുന്നു. നൈയായികന്മാർ യുക്തിമാത്രത്തെ നോക്കുന്നവരാകയാൽ ശ്രുതി മാഹാത്മ്യത്തെയോ അതിന്റെ താരതമ്യത്തെയോ ശരണമാക്കിപ്പിടിക്കുന്നവരോട്ടല്ലതാനും. എന്നു പിന്നെ ഒരു വിധമായ കീൎത്തനത്തിന്നു കണാദമുനി കൎത്താവാകട്ടെ എന്നു വിചാരിപ്പാൻ സംഗതി എന്നു അറിയുന്നില്ല. അതിനെ അറിയിക്കേണം. സൂത്രകാരൻ പദാൎത്ഥങ്ങൾ ഇതു എന്നതിനെ കുറിച്ചു അത്യന്ത മൌനത്തെ ആശ്രയിച്ചു എന്നതു കല്പനായോഗ്യമല്ല. സൂത്രകാരൻപറഞ്ഞ ഏഴ് എന്നല്ല എങ്കിൽ സൂത്രകാരമതത്തെ വിട്ടു ഭാഷ്യകാരമതത്തെ സ്വീകരിപ്പാൻ സംഗതി എന്തു. ഇതൊന്നും പറയാതെ ഇവിടെ കീൎത്തിതാഃ എന്നതിന്നു കൎത്താവായിട്ടു ഭാഷ്യകാരാദികളെ വെച്ചു പറഞ്ഞു കൊള്ളേണമെന്നു ശഠിച്ചാൽ ഇതു വലുതായൊരു സങ്കടമല്ലെ.

(സ) എന്നു ശങ്കിക്കുന്നു എങ്കിൽ ആയതു ഉചിതംതന്നെ എങ്കിലും വാസ്തവമായ അഭിപ്രായത്തെ പറയാം. അതിനെ ഗ്രഹിക്കുമ്പോൾ ഒരു ശങ്ക നിവൃത്തിക്കും. അതുകൊണ്ടു ഇപ്പറഞ്ഞതൊരു കെട്ടിന്നു കാരണമായി വരുന്നതല്ലെന്നു എന്റെ മനസ്സു മുമ്പെതന്നെ സമാധാനത്തിലായിരിക്കുന്നു. എങ്ങിനെ എന്നതും വിവരിക്കാം. ലോകാന്തരൊധിയായ ആചാൎയ്യൻ യുക്തികവചമായൊരു സിദ്ധാന്തത്തെ രക്ഷിപ്പാനായിട്ടു അന്യന്മാരിലിന്നവനെന്നില്ലാതെ ഒരുത്തനെ കാണിപ്പൂതന്നു അതുകൊണ്ടു നാം ഗ്രഹിക്കുന്നതു ആരെങ്കിലുമാം എന്നില്ല ഭാഷ്യകാരാദികളെ ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ. സൂത്രകാരൻ പതിനാറു പദാൎത്ഥങ്ങളെ അംഗീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിനെ അനുസരിച്ചവരായിട്ടും പിന്നെയും ചിലരുണ്ടു. എങ്കിലും സൂത്രകാരൊക്ത പദാൎത്ഥങ്ങളെയെയും ഭേദ്യാദികളായ ഏഴ് പദാൎത്ഥങ്ങളിലന്തൎഭവിക്കുമെന്നാക

ണ്ടു പദാൎത്ഥങ്ങൾ ദ്രവ്യാദികളായ എഴു എന്നു പറഞ്ഞതു ഭാഷ്യ
കാരനായ കണാദമഹൎഷിയാകുന്നു പിന്നെ അതിനെ അനുവ
ദിച്ചവരായിട്ടു വെറെ പലരുമുണ്ടു. അവരിൽ ആരെങ്കിലും ക
ൎത്താവായി തൊന്നട്ടെ എന്നല്ലാതെ ഇവിടെ യാതൊരാശയവും
ഗ്രന്ഥകൎത്താവിന്നില്ല. ൧൦ അവസ്ഥകൾ ഇവിടെ കീൎത്തിതാഃ
എന്നു ഒരു അധികപദത്തെ ഉപാദാനംചെയ്തു യുക്തിസിദ്ധമാ
യ അൎത്ഥത്തിങ്കലും ഞാൻ പൂൎവ്വന്മാരെ നൊക്കുന്നവനാ
ണെ എന്നുള്ള വിനയാധിക്യത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു
എന്നറിയണം വളരെ അഭിനന്ദിക്കുന്നതത്രെ യൊഗ്യമായിട്ടുള്ളു
തെന്നാണ ഇനിക്കു തൊന്നിയതു. ഇങ്ങിനെയല്ലായെങ്കിൽ സൂ
ത്രകാരൻ പതിനാറു പദാൎത്ഥങ്ങളെ അംഗീകരിച്ചിരിക്കുമ്പൊൾ
അതുകളെല്ലാറ്റെയും വെണ്ടതുകൾതന്നെ എങ്കിലും ദ്രവ്യാദികളാ
യ എഴു പദാൎത്ഥങ്ങളിൽ അതുകളുടെ അന്തൎഭാവമാത്രമാകുന്നു ലാ
ഘവമൂലമായതു ബഹുമാനിച്ചുംകൊണ്ടു പദാൎത്ഥങ്ങൾ ദ്രവ്യം, ഗു
ണം, കൎമ്മം, സാമാന്യം, വിശെഷം സമവായം, അഭാവം ഇ
ങ്ങിനെ എഴു എന്നു ഭാഷ്യകൎത്താവു പറഞ്ഞതുപൊലെ ഭാഷ്യകാ
രൊക്തപദാൎത്ഥങ്ങളായ എഴും ഭാവാഭാവങ്ങൾ എന്നു രണ്ടുപദാ
ൎത്ഥങ്ങളിൽ അന്തൎഭവിക്കുമെന്നുകരുതി ഇവിടെ രണ്ടായിട്ടുതന്നെ
വിഭാഗം ചെയ്വാൻ സംഗതിയുള്ളപ്പൊൾ എഴു എന്നു പറഞ്ഞ
തു നന്നായില്ലെന്നു വന്നുപൊകും. അതുകൊണ്ടു മെല്പ്രകാരം
തന്നെ ഈ ഗ്രന്ഥകാരന്റെ ആശയത്തെ കല്പിക്കുന്നതു യുക്തം
തന്നെഎന്നതു സിദ്ധമായി. ഭാവമെന്നും അഭാവമെന്നും രണ്ടു
പദാൎത്ഥങ്ങളെ സ്വീകരിച്ചിട്ടു മറ്റുള്ളതുകൾക്കു ഇതുകളിൽ അ
ന്തൎഭാവത്തെ പറയാമെന്നതിനെ ഇവിടെ സൂചിതമാക്കിചെയ്തി
ട്ടുണ്ടു. സമവായസ്ഥളാഭാവഃ എന്നുള്ള പാദത്തിങ്കലെ തഥാശ
ബ്ദംകൊണ്ടു അഭാവമാത്രത്തിന്നു പൃഥക്കരണത്തെ ചെയ്തിരിക്കുന്നു
അതുകൊണ്ടു ദ്രവ്യം മുതൽ സമവായംവരെ ഉള്ള പദാൎത്ഥങ്ങൾ
എകമെകാട്ടു പ്രവിഷ്ടങ്ങളാകുന്നു. അഭാവമാത്രം വെറെ ഒരു പദാ
ൎത്ഥമാകുന്നു. പൃഥക്കരണത്തിന്നു കൎമ്മമായ പദാൎത്ഥത്തിന്നു പെ
ർ അഭാവമെന്നാകയാൽ മറ്റുള്ളതൊക്കെക്കൂടി ഭാവപദാൎത്ഥമായി
രിക്കട്ടെ ഇങ്ങിനെ രണ്ടു മതിയായിരുന്നു എന്നുള്ള അഭിപ്രായ
ത്തെ ഗ്രഹിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു പറവാൻ വിരൊധമില്ലാത്ത
തു മെൽപറഞ്ഞതിന്റെ സാധകത്വെയ ആശ്രയിക്കുമെന്നു അ
റിഞ്ഞുകൊൾക. ദ്രവ്യഗുണസ്ഥളാകൎമ്മ എന്നപാദത്തിങ്കലെ ത
ഥാശബ്ദം കൎമ്മാദികൾക്കു ദ്രവ്യവൃത്തിത്വം മുതലായതുകൊണ്ടു

ഗുണസാദൃശ്യമുണ്ടു എന്നതിനെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതത്രെ ആകു
ന്നതു. സൂത്രകാരോക്തങ്ങളായ പതിനാറു പദാൎത്ഥങ്ങളും ദ്രവ്യാദി
കളായ ഏഴിൽ അന്തൎഭവിച്ചതെങ്ങിനെ എന്ന ചോദിക്കുന്നവ
രെക്കുറിച്ചു പറയേണ്ടതൊക്കെയും ഒടുവിൽ കാണിച്ചുകൊള്ളാം.
ഇപ്പോൾ പദാൎത്ഥങ്ങൾ ദ്രവ്യാദികളായ ഏഴ എന്നുള്ളമാത്രം ആ
ചാൎയ്യവചനത്തെ വിശ്വസിച്ചു ധരിച്ചുകൊൾകയിൻ. ഇനി ദ്രവ്യ
ങ്ങളേതൊക്കെ എന്നും ഗുണങ്ങളേതൊക്കെ എന്നും പറവാൻ
പോകുന്നു.

(ശങ്ക) ദ്രവ്യസാമാന്യലക്ഷണത്തെ പറയാതെ ദ്രവ്യങ്ങളേ
തൊക്കെ എന്നുള്ള ആകാംക്ഷയെ അപേക്ഷിച്ചു പറയേണ്ടതാ
യ ദ്രവ്യവിഭാഗത്തിന്നുള്ള പുറപ്പാട യുക്തമായുള്ളതല്ല ദ്രവ്യമെന്ന
പറയത്തക്കതായിട്ടു ചിലതുണ്ടു എന്നുള്ള സാമാന്യബോധം ഉ
ണ്ടായതിന്റെ ശേഷമല്ലാതെ ദ്രവ്യങ്ങളേതൊക്കെ എന്നുള്ള
ആകാംക്ഷ സംഭവമില്ലല്ലോ.

(സാരം) എന്നുള്ള ശങ്ക ശരിതന്നെ എങ്കിലും ദ്രവ്യത്വമുള്ള
തിനെ അല്ലാതെ ദ്രവ്യശബ്ദംകൊണ്ടു പറഞ്ഞുകൂടാ എന്നതലൊ
കപ്രസിദ്ധമാകുന്നു എല്ലൊ. അതുകൊണ്ടു ദ്രവ്യത്വമെന്ന ജാതിത
ന്നെ ദ്രവ്യലക്ഷണമെന്നതിന്റെ ബോധം ദ്രവ്യമെന്നുള്ള വ്യവ
ഹാരത്തിങ്കൽനിന്നുതന്നെ ബോദ്ധൃക്കു സംഭവിക്കാം എന്നായി
രിക്കാം ഗ്രന്ഥകൎത്താവിന്റെ ആശയമെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക
ജാതി എന്നത സാമാന്യത്തിൽ അന്തൎഭവിച്ചതാകുന്നു. സാമാന്യ
ലക്ഷണം ഇനി മേലെത്തു പറകയും ചെയ്യും. ഇതുകൊണ്ടു ഗുണ
സാമാന്യലക്ഷണം ഗുണത്വജാതി എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

അഥ ദ്രവ്യഗുണവിഭാഗഃ

൩. ക്ഷിത്യപ്തേജോമരുദ്വ്യോമകാലദിഗ്ദേഹിനോ മനഃ। ദ്രവ്യാ
ണ്യഥ ഗുണാ രൂപം രസോ ഗന്ധസ്തതഃ പരം ॥

൪. സ്പൎശസ്സംഖ്യാ പരിമിതിഃ പൃഥക്ത്വം ച തതഃ പരം। സംയോ
ഗശ്ച വിഭാഗശ്ച പരത്വം ചാപരത്വകം ॥

൫. ബുദ്ധിസ്സുഖം ദുഃഖമിച്ഛാ ദ്വേഷോ യത്നോ ഗുരുത്വകം। ദ്ര
വത്വം സ്നേഹസംസ്കാരാവദൃഷ്ടം ശബ്ദ ഏവ ച ॥

അന്വയം —— ദ്രവ്യാണി - ക്ഷിത്യപ്തേജോമരുദ്വ്യോമകാലദി
ഗ്ദേഹിനഃ - മനഃ - ച - അഥ - ഗുണാഃ - രൂപം - രസഃ - ഗന്ധഃ - തതഃ -
പരം - സ്പൎശഃ - സംഖ്യാ - പരിമിതിഃ - പൃഥക്ത്വം - ച - തതഃ - പരം -
സംയോഗഃ - ച - വിഭാഗഃ - ച - പരത്വം - അപരത്വകം - ച - ബുദ്ധിഃ
സുഖം - ദുഃഖം - ഇച്ഛാ - ദ്വേഷഃ - യത്നഃ - ഗുരുത്വകം - ദ്രവത്വം - സ്നേ

ഹസംസ്കാരൌ അദൃഷ്ടം-ശബ്ദഃ-ച-ഏവ-

അന്വയാൎത്ഥം——ദ്രവ്യങ്ങൾ ക്ഷിത്യപ്തേജോമരുദ്വ്യോമകാലദി ഗ്ദേഹികളും മനസ്സും ആകുന്നു. (അഥ) ശബ്ദം ദ്രവ്യവിഭാഗ സമാപ്തിയെ തോന്നിപ്പിക്കുന്നതാകയാൽ ദ്രവ്യങ്ങൾ സമാപ്തങ്ങളായി എന്ന അതിന്റെ അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക) ഗുണങ്ങൾ രൂപവും രസവും ഗന്ധവും അതിങ്കൽനിന്ന അനന്തരം പഠിതമായസ്പൎശവും സംഖ്യയും പരിമിതിയും പൃഥക്ത്വവും അതിങ്കൽനിന്ന അനന്തരം പഠിതമായസംയോഗവും വിഭാഗവും പരത്വവും അപരത്വകവും ബുദ്ധിയും സുഖവും ദുഃഖവും ഇച്ഛയും ദ്വേഷവും യത്നവും ഗുരുത്വകവും ദ്രവത്വവും സ്നേഹസംസ്കാരങ്ങളും അദൃഷ്ടവും ശബ്ദവും തന്നെ ആകുന്നു.

പരിഭാഷാ——ദ്രവ്യങ്ങൾ=ദ്രവ്യമെന്ന പേരൊടുകൂടിയവകൾ - ക്ഷിത്യപ്തേജോമരുദ്വ്യോമകാലദിഗ്ദേഹികൾ=ക്ഷിതിയും അപ്പുകളും തെജസ്സും മരുത്തും വ്യോമവും കാലവും ദിക്കും ദേഹിയും- ക്ഷിതി=ഭൂമി അപ്പുകൾ=ജലം- (അപ്ശബ്ദം ബഹുവചനാന്തമായിട്ടല്ലാതെ പ്രയോഗിച്ചു വരുമാറില്ല- അതുകൊണ്ട അപ്പുകൾ എന്ന ബഹുവചനത്വം സ്പഷ്ടമാകിട്ടുതന്നെ വ്യവഹരിക്കുന്നാലും ജലമെന്ന അതിന്റെ പരിഭാഷയെ ഗ്രഹിച്ചാൽ മതി. ജലങ്ങൾ എന്നുതന്നെ വെണമെന്നില്ല. അപ്പ്=ജലം ഇങ്ങിനെ തന്നെയുമാമെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക) തെജസ്സ്=ഉഷ്ണസ്പൎശത്തിന്ന ആശ്രയമായ അഗ്നി, ആദിത്യൻ മുതലായത- മരുത്ത=വായു- കാലം=വിനാഴികമുതലായത- ദിക്ക=കിഴക്കമുതലായത- ദേഹി=ആത്മാവ- മനസ്സ=മനസ്സുതന്നെ- ഗുണങ്ങൾ ഗുണങ്ങളെന്ന പേരൊടുകൂടിയവ- രൂപം=വെളുപ്പുമുതലായത- രസം=മധുരം- പുളി ഇത്യാദി- ഗന്ധം=നാററം- സ്പൎശം=തണുപ്പ ചൂടു ഇത്യാദി- സംഖ്യാ=ഏകത്വംമുതലായത- പരിമിതി=പരിമാണം- (ആകൃതിയുടെ വലിപ്പംമുതലായത) പൃഥക്ത്വം=പൃഥക്കാവു എന്നുള്ളത- പൃഥക്=വെവ്വെറെയുള്ളത. സംയോഗം=ഒന്നിങ്കൽ മറെറാന്നിന്റെ ചെൎച്ച വിഭാഗം ചെൎന്നിരിക്കുന്ന വസ്തുക്കളിൽ ഒന്നിങ്കൽനിന്ന മറെറതിന്റെ അകൽച- പരത്വം=പരമാവു എന്നത- പരം=കാലംകൊണ്ടൊ ദേശംകൊണ്ടൊ അകൽച ഏറിയത- അപരത്വം=അപരമാവു എന്നുള്ളത- അപരം=കാലംകൊണ്ടൊ ദേശംകൊണ്ടൊ അടുപ്പം ഏറിയത- (അപരത്വവും അപരത്വകവും ഒന്നുതന്നെ ക പ്രത്യയം സ്വാൎത്ഥത്തിന്നമായ അൎത്ഥത്തെ പറയുന്നില്ല. ക പ്രത്യയത്തെ ചെൎത്തത പാദംതികയ

ഛാനായിട്ടതന്നെ ചെയ്യപ്പെട്ടതാകുന്നു) ബുദ്ധി=ജ്ഞാനം- സുഖം സുഖംതന്നെ- ദുഃഖം=ദുഃഖംതന്നെ- ഇച്ശ=ഇഛതന്നെ- ദ്വെഷം=വൈരം- യത്നം=പ്രയത്നം ഗുരുത്വം- കനം- (ഗുരുത്വംകൂടും അതുതന്നെ) ദ്രവത്വം=ദ്രവമാവു എന്നുള്ളത- ദ്രവം=ദ്രവിക്കുന്നത ദ്രവിക്ക=ഒഴുകുക- സ്നെഹസംസ്കാരങ്ങൾ=സ്നെഹവും സംസ്കാരവും- സ്നെഹം=മെഴുക്ക- സംസ്കാരം=വെഗമുതലായത അദൃഷ്ടം=ആരാലും കാണപ്പെടാത്തത- (ധൎമ്മവും അധൎമ്മവും) ശബ്ദം=ശബ്ദംതന്നെ-

ദ്രവ്യവിഭാഗം

ഭൂമി, ജലം, തെജസ്സ വായു, ആകാശം, കാലം, ദിക്ക, ആത്മാവ, മനസ്സ ഇതുകൾ ഒമ്പതു തന്നെ ദ്രവ്യമെന്ന പെരൊടകൂടിയതുകളാകുന്നത- ഇതുകളിൽ ദ്രവ്യത്വമെന്നൊരു ജാതി ഇരിക്കയാൽ ഇതുകളെ ദ്രവ്യം ദ്രവ്യമെന്ന വ്യവഹരിക്കുന്നു- ദ്രവ്യത്വമെന്നത ദ്രവ്യമെന്നുള്ള വ്യവഹാരത്തിന്ന വിഷയമല്ലാതെ ഇരിക്കുന്ന ഗുണാദികളിൽ ഇരിക്കുന്നതല്ല ദ്രവ്യങ്ങളിലൊരെടത്തെങ്കിലും ഇരിക്കാത്തതുമല്ല- അതുകൊണ്ട ദ്രവ്യത്വം തന്നെ ദ്രവ്യലക്ഷണമെന്ന നിശ്ചയിച്ചു കൊൾക- ദ്രവ്യത്വമെന്നതൊരു ജാതിയാകയാൽ സാമാന്യമെന്ന പദാൎത്ഥത്തിൽ ചെൎന്നതാകുന്നു- വെറെ ഒന്നല്ല ഇതിന്ന ആലംബമായിട്ടുള്ളതുഇതും ദ്രവ്യമെന്നിങ്ങിനെ എല്ലാററിലും അനുഗതമായ വ്യവഹാരമെത്രെ ആകുന്നത-

(ശങ്ക) ഇതും ദ്രവ്യം ഇതും ദ്രവ്യമെന്നുള്ള വ്യവഹാരം മെൽ പറഞ്ഞ ജാതിക്ക ആലംബമെന്നതു ചെരുന്നില്ല- മെൽ പറഞ്ഞ വ്യവഹാരത്തിന്ന വിഷയങ്ങളായ വസ്തുക്കളിൽ എല്ലാററിലും ഇരിക്കുന്നതായ മെൽ പറഞ്ഞ ജാതിയെ എങ്ങിനെ ഗ്രഹിക്കും- പ്രത്യക്ഷം കൊണ്ട അതിനെ ഗ്രഹിക്കാമെന്ന പറഞ്ഞു കൂട- യാതൊരു വസ്തുവിന്റെ ആകൃതിക്ക പരിണാമം ഭവിച്ചാലും ആ വസ്തുവിനെക്കുറിച്ചു മുമ്പെയുള്ള വ്യവഹാരം ആ അവസ്ഥയിലുമാമെന്നാണ്ടൊ അങ്ങിനെ ഉള്ള വസ്തുവിൽ ഇരിക്കുന്ന ജാതിയുടെ ഗ്രഹണം പ്രത്യക്ഷംകൊണ്ട സാധ്യമല്ല- അതുകൊണ്ട ഘൃതം ജതുമുതലായതുകളിലെ ദ്രവ്യത്വത്തെ എങ്ങിനെ അതുകളെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതായ ഇന്ദ്രിയംകൊണ്ട ഗ്രഹിക്കും- അതിന്ന നിൎവ്വാഹം കാണുന്നില്ല- ഇതുതന്നെഅല്ല- കെവലലൌകികന്മാർ ദ്രവ്യമെന്ന വ്യവഹരിക്കുന്നത- പൊ, കാശു, പൈസ, പണം- ഇത്യാദികളെ കുറിച്ചാകുന്നു -അതു

കളിലെദ്രവ്യത്വത്തെപ്രത്യക്ഷംകൊണ്ടുതന്നെ ചിലർഅറിഞ്ഞാ
ലും പൃഥിവ്യാദികളിലെ ദ്രവ്യത്വത്തെ അവർ അറിയുന്നില്ല-

(സ) ഇങ്ങിനെ ശങ്കിക്കുന്നവർ കാൎയ്യസമവായികാരണത
യുടെ നിയാമകമായിട്ടു ഒരു ധൎമ്മം വെണമെല്ലൊ അതാകുന്നു
ദ്രവ്യത്വമെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- കാൎയ്യസമവായി കാരണതയു
ടെ നിയാമകമായിട്ടു ഒരുധൎമ്മം വെണമെന്നുള്ള അതിങ്കലുള്ളകാ
രണതാത്വംകൊണ്ടു സിദ്ധിക്കുന്നതാകുന്നു-

മെൽ പറഞ്ഞതിനെ സ്പഷ്ടമായി ഉപപാദിക്കാം- കാൎയ്യങ്ങ
ളിൽ എല്ലാമിരിക്കുന്നതായ ഒരു ധൎമ്മവിശെഷമെത്രെ കാൎയ്യത
യാകുന്നത അതുതന്റെ ആശ്രയമായ കാൎയ്യം യാതൊരു സം
ബന്ധത്താൽ ഉണ്ടാകുന്നുവൊ അതിനാൽ അവഛിന്നയായിരിക്കും
അവഛിന്നാ എന്നതിന്നു സാഹചൎയ്യനിയമത്തൊടുകൂടിയതാ
കപ്പെട്ടത എന്ന സാരത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- സമവായി
കാരണത്തിന്റെ സ്വരൂപം ഇനി മെലെടത്ത സ്പഷ്ടമാകപ്പെടും
അതിങ്കൽ കാൎയ്യത്തിന്റെ ഉൽപത്തി സമവായ സംബന്ധത്തൊ
ടുകൂടെയാകുന്നു- അതുഹെതുവായിട്ടു അതിനെ ഉണ്ടാകുന്ന കാ
ൎയ്യങ്ങളിലുള്ള കാൎയ്യതാ എന്ന ധൎമ്മം സമവായ സംബന്ധത്താ
ൽ അവഛിന്നയായിരിക്കുമെന്നറിക- ആപ്രകാരമുള്ള കാൎയ്യത
യെ വിദ്വാന്മാർ സമവായ സംബന്ധാവഛിന്ന കാൎയ്യതാ എന്നു
പറയുന്നു അങ്ങിനെയുള്ള കാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു യാതൊന്നു സമ
വായി കാരണമാകുന്നുവൊ അതിങ്കലുള്ള കാരണതയും മുൻപ
റഞ്ഞ കാൎയ്യതയെപ്പൊലെ ഒരു സംബന്ധ വിശെഷത്താൽ അ
വഛിന്നയായിരിക്കും- സമവായി കാരണങ്ങളുടെ സംബന്ധം
താദാത്മ്യമാകയാൽ അതിനെ താദാത്മ്യ സംബന്ധാവഛിന്ന
കാരണതാ എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- കാരണതക്കു നിരൂപ്യത
യും കാൎയ്യതക്കു നിരൂപകതയും പരസ്പര സംബന്ധത്തിന്റെ അം
ശങ്ങളാകയാൽ മെൽ പറഞ്ഞ കാരണതയെ മെൽ പറഞ്ഞ
കാൎയ്യതയെക്കൊണ്ടുവിശെഷിപ്പിച്ചുപറയുന്നവരുടെവ്യവഹാരം
സമവായ സംബന്ധാവഛിന്നകാൎയ്യതാ നിരൂപിതതാദാത്മ്യസം
ബന്ധാവഛിന്നകാരണതാ എന്നാകുന്നു- ഈവ്യവഹാരത്തിന്നു
വിഷയമായതും ഒരുകാരണതാ എല്ലൊആകുന്നത അതുകൊണ്ടും
കാരണതാ എന്നതു ഒരുഅവഛെദകധൎമ്മത്തൊടു കൂടിയിരിക്കെ
ണമെന്നു നിയമമുണ്ടാകകൊണ്ടും മെൽ പറഞ്ഞ കാരണതക്കു ഒരു
അവഛെദകധൎമ്മമുണ്ടു എന്നനുമിക്കണം- ഇങ്ങിനെ അനുമി
ക്കപ്പെട്ടതായ ധൎമ്മത്തെ ദ്രവ്യത്വമെന്നു പറയുന്നു- യാതൊരെടത്ത

സമവായസംബന്ധേന കാൎയ്യമുണ്ടാകുന്നുവെന്നാവിടെ മെൽ പറ
ഞ്ഞ പൃഥിവ്യാദികൾ താദാത്മ്യസംബന്ധേന ദ്രവ്യം അപ്രകാര
മിരിക്കാത്തെടത്ത സമവായസംബന്ധേന കാൎയ്യസംഭവമില്ലെ
ന്നൊരു നിയമമുണ്ടാകയാൽ മെൽപ്രകാരം സിദ്ധിച്ചതായ ദ്രവ്യ
ത്വത്തിന്റെ ആശ്രയം പൃഥിവ്യാദികൾ തന്നെ അതുകളിൽ ഒ
ന്നെങ്കിലും മറിച്ചിട്ടില്ലതാനും. അതുകൊണ്ട മെൽ പറഞ്ഞ ഭൂ
മി മുതലായതുകൾ ഒമ്പതും ദ്രവ്യങ്ങളാകുന്നു എന്നും അതുകളി
ലെ ദ്രവ്യത്വമെന്നത അനുമാനരൂപ പ്രമാണസിദ്ധമാകുന്നു എ
ന്നും ദ്രവ്യസാമാന്യ ലക്ഷണം ദ്രവ്യത്വം തന്നെ എന്നും നിശ്ച
യിച്ചു കൊൾക. ദ്രവ്യത്വമെന്നത ഒരു ജാതിയാകുന്നു എന്ന
പൂൎവ്വന്മാർ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നു. ജാതിയെ നിൎവ്വചിക്കമാറില്ല.
ഉപാധിയാകുന്നു എന്നു പറഞ്ഞാൽ നിൎവ്വചിക്കെണ്ടിവരും എ
ന്നാൽ ലാഘവം ഹേതുവായിട്ട ജാതിയാണ എന്നു തന്നെ അം
ഗീകരിക്കുന്നതു നല്ലതാണ എന്ന പൂൎവ്വന്മാരുടെ ആശയമാകു
ന്നു. ജാതിത്വത്തെ ബാധിക്കുന്നതുകളായ വ്യക്ത്യഭെദാദികൾ
ഒന്നും ഇതിന്ന ഇല്ലെന്നറിക. ഇങ്ങിനെ ഉള്ള ദ്രവ്യത്വം സം
യൊഗത്തിന്റെയൊ വിഭാഗത്തിന്റെയൊ സമവായി കാരണ
തയെ ഗ്രഹിച്ചാലും സിദ്ധമായിത്തീരുന്നതാകുന്നു. ദ്രവ്യത്വമല്ലാതെ
വെറെ ഒന്നും ദ്രവ്യലക്ഷണമായിട്ടില്ലെന്നില്ല. ഗുണവത്വമൊ
കൎമ്മവത്വമൊ (എതെങ്കിലുമാം. ഗുണവത്വം=ഗുണവത്താ
വു എന്നുള്ളത. ഗുണവത്=ഗുണമുള്ളത=(ഗുണാധികരണമെന്നു
സാരം) ഗുണം സമവായ സംബന്ധേന വെണമെന്നുമുണ്ട. —
കൎമ്മവത്വമെന്നതിന്റെ അൎത്ഥത്തെയും ഇപ്രകാരം ഗ്രഹിച്ചു
കൊൾക കൎമ്മവത്വം=കൎമ്മവത്താവു എന്നുള്ളത. (സമവായ
സംബന്ധേന കൎമ്മത്തിന്ന അധികരണമായിട്ടുള്ളത എന്ന
സാരം) ഗുണസമാനാധികരണ സത്താഭിന്നജാതിമത്വവും ക
ൎമ്മസമാനാധി കരണ സത്താഭിന്ന ജാതിമത്വവും ദ്രവ്യലക്ഷ
ണങ്ങളാകുന്നു ആദ്യത്തിന്ന സമവായ സംബന്ധേന ഗുണ
ത്തിന്ന അധികരണം യാതൊന്നൊ (ദ്രവ്യം) അതിങ്കൽ ഇരി
ക്കുന്നതായിട്ടും സത്താ എന്ന ജാതിയല്ലാത്തതായിട്ടുമിരിക്കു
ന്ന ജാതിയൊട കൂടിയതാവു എന്നുള്ളത എന്നൎത്ഥമാകുന്നു. ര
ണ്ടാമത്തതിന്ന സമവായ സംബന്ധേന കൎമ്മത്തിന്ന അധിക
രണം യാതൊന്നൊ അതിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതായിട്ടും സത്തയല്ലാ
ത്തതായിട്ടുമിരിക്കുന്ന ജാതിയൊട കൂടിയതാവു എന്നുള്ളത എ
ന്നൎത്ഥമാകുന്നു. ൯ം അവസ്ഥ ദ്രവ്യങ്ങൾക്കുണ്ട. എങ്ങിനെ എ

ന്നാൽ സമവായ സംബന്ധേന ഗുണത്തിന്നൊ കൎമ്മത്തിന്നൊ
അധികരണമായിരിക്കുന്നത ദ്രവ്യം തന്നെ അതിങ്കൽ സത്താ എ
ന്ന ജാതിയല്ലാതെ ഇരിക്കുന്ന ജാതി ദ്രവ്യത്വം തന്നെയാകുന്നു-
അതിനൊട കൂടിയതാവൂ എന്നുള്ള അവസ്ഥാ ദ്രവ്യങ്ങൾക്കെ
ല്ലൊ- ദ്രവ്യങ്ങളിലല്ലാതെ മെൽ പറഞ്ഞ അവസ്ഥയിലിരിക്കയുമി
ല്ല- അതുകൊണ്ടു രണ്ടും ദ്രവ്യലക്ഷണങ്ങൾ തന്നെ എന്നറിഞ്ഞു
കൊൾക- ദ്രവ്യത്വം തന്നെ ദ്രവ്യങ്ങളുടെ ലക്ഷണമെന്നു പറ
ഞ്ഞത ദ്രവ്യങ്ങളല്ലാത്തതുകളിൽ നിന്ന ദ്രവ്യങ്ങളെ വെറെ ഗ്ര
ഹിപ്പിക്കുന്നതായ അനുമാനത്തെക്കുറിച്ച ആനുകൂല്യം പൊരാ
ത്തതാകുന്നു- ഗുണവത്വവും കൎമ്മവത്വവും ആദ്യക്ഷണാവ
ച്ഛിന്നമായിരിക്കുന്ന ഘടമാകുന്ന ദ്രവ്യത്തിങ്കലും ഉൽപന്നവി
നഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ഘടം യാതൊന്നൊ അതിങ്കലുമില്ലാത്തതാ
കയാൽ അവ്യാപ്തി എന്ന ദൊഷത്തൊട കൂടിയതാകുന്നു- ഉൽപ
ത്തിയുള്ള ദ്രവ്യങ്ങളൊക്കെയും ഉല്പത്തിയുടെ ശെഷം എ
കക്ഷണം മുഴുവൻ ഗുണകൎമ്മങ്ങളൊട കൂടാതെ നില്ക്കുമെന്നു
സിദ്ധമായിരിക്കയാൽ ആദ്യക്ഷണ സംബന്ധത്തൊട കൂടെത
ന്നെ ഇരിക്കുന്ന ഘടം ഗുണകൎമ്മങ്ങൾക്ക അധികരണമായി ഭ
വിക്കുന്നതല്ല എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക- ദ്വിതീയ ക്ഷണത്തി
ങ്കൽ ആ ഘടത്തിങ്കൽ തന്നെ ഗുണ കൎമ്മങ്ങളുടെ ഉൽപത്തി സം
ഭവിക്കുന്നതാകുന്നു- എങ്കിലും ആദ്യക്ഷണ സംബന്ധത്തൊട
കൂടിയ ഘടം അതിങ്കൽ നിന്ന വെറെയാകയാൽ അതിങ്കൽ
ലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലെണമെങ്കിൽ മെൽ പറഞ്ഞ പ്രകാരം പറഞ്ഞാ
ൽ പൊരാ എന്ന ധരിച്ചുകൊൾക- ഗുണസമാനാധി കരണ
ജാതിമത്വമൊ കൎമ്മ സമാനാധികരണ ജാതിമത്വമൊ ലക്ഷ
ണമെന്നായാൽ ഗുണകൎമ്മങ്ങളുടെ അധികരണം ദ്രവ്യമാകയാ
ലും ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്ന ജാതി എന്നത ദ്രവ്യത്വമാകയാ
ലും ദ്രവ്യത്വമെന്ന ജാതി ആദ്യക്ഷണാവച്ഛിന്ന ഘടത്തിങ്കലും
ഉൽപന്നമായതിന്റെ ശെഷം ഉടനെ നശിച്ചുപൊയ ഘട
ത്തിങ്കലും മറ്റുള്ള ഘടങ്ങളിലെന്ന പൊലെ സ്ഥിതിയുള്ളതാക
യാലും മെൽ പറഞ്ഞ അവ്യാപ്തി എന്ന ദൊഷത്തിന്ന അവകാ
ശമില്ല- ഗുണകൎമ്മങ്ങളിൽ അതിവ്യാപ്തി ഭവിച്ചുകൂടാ സത്താ
എന്നൊരു ജാതി ദ്രവ്യത്തിങ്കലും ഗുണ കൎമ്മങ്ങളിലും ഇരിക്കു
ന്നു- ഗുണസമാനാധി കരണ ജാതി എന്നതുകൊണ്ടും കൎമ്മസ
മാനാധി കരണ ജാതി എന്നതുകൊണ്ടും ദ്രവ്യത്വ ഗ്രഹിക്കുന്ന
തു പൊലെ സത്തയെയും ഗ്രഹിക്കാമെല്ലൊ അതുകൊണ്ടു ല

ക്ഷണശരീരത്തിങ്കൽ സത്താലിന്ന എന്ന ശബ്ദം കൂടെ ചെ
ൎക്കേണ്ടിവന്നു- ഗുണകൎമ്മങ്ങളുടെ അധികരണമാകുന്നത സമ
വായ സംബന്ധേന വേണമെന്നുള്ളത കാലിക സംബന്ധത്തെ
പിടിച്ച ആപാദിക്കപ്പെടുന്ന ദോഷത്തിന്റെ നിവാരണത്തി
ന്നായിക്കൊണ്ടാകുന്നു- എങ്ങിനെ എന്നാൽ ഗുണാധികരണവൃ
ത്തി എന്നാണെല്ലൊ ഗുണസമാനാധികരണപദത്തിന്റെ അ
ൎത്ഥം അവിടെ സമവായ സംബന്ധേന ഗുണത്തിന്റെ അധി
കരണമെന്നു തന്നെ പറയാതിരുന്നാൽ ഗുണാധികരണമെന്നു
ഇതുകൊണ്ട മറ്റുള്ളതിനെയും ഗ്രഹിക്കാം- കാലിക സംബന്ധം
കൊണ്ട സൎവ്വവും സൎവ്വത്ര ഇരിക്കുന്നതാകുന്നു എന്നുള്ള സി
ദ്ധാന്തത്തെ കൂടെ ഇവിടെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- കാലികസംബ
ന്ധമെന്നത കാലത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതായ പരമ്പരാ സം
ബന്ധവിശേഷമാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ ആലോചിച്ചു മേൽ പ്ര
കാരം പറയപ്പെട്ട ലക്ഷണങ്ങൾകൊണ്ടു പരീക്ഷിച്ചു മേൽ പ
റഞ്ഞ പൃഥിവ്യാദികൾ ഒൻപതും ദ്രവ്യങ്ങളാകുന്നു എന്നും വെ
റെ ഇല്ല എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-

തമോവാദഃ

(ശങ്കാ) തമസ്സ എന്നൊരു വസ്തു എല്ലാവരാലും കണ്ടുകൊ
ണ്ട ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു- അതു കറുത്ത നിറത്തോടു കൂടിയതാ
കുന്നു എന്നും പ്രത്യക്ഷം കൊണ്ടു തന്നെ അറിയുന്നു- ഇതാ തമ
സ്സ ഇളകുന്നു എന്നും അനുഭവമുണ്ട- അതുകൊണ്ട അതിങ്കൽ
ഗുണകൎമ്മങ്ങൾ ഇരിക്കുന്നു എന്നതും സിദ്ധമാണ ഗുണകൎമ്മങ്ങ
ളുണ്ടായിരുന്നാൽ ദ്രവ്യങ്ങളിൽ ചേരേണമെല്ലൊ- തമസ്സ എന്ന
ദ്രവ്യം ഏതിൽ ചേൎന്നതാകുന്നു- ഗന്ധത്തോടുകൂടാത്തതാകയാ
ൽ അതു ഭൂമിയിലന്തൎഭവിക്കുന്നതല്ല- കറുപ്പുണ്ടാകകൊണ്ടു ജല
ത്തിങ്കലും തേജസ്സിങ്കലും വായ്വാകാശകാലദിഗാത്മ മനസ്സു
കളിലും അതിന്ന അന്തൎഭാവമില്ല- അതുഹേതുവായിട്ട പത്താ
മത്തേതായ ഒരു ദ്രവ്യമാണ എന്ന തോന്നുന്നു അങ്ങിനെ ഉള്ള
തമസ്സിനെ ഇവിടെ പറയാത്തത നന്നായില്ല-

(സ) എന്ന ശങ്കിക്കരുത- തമസ്സ എന്നുള്ള വ്യവഹാരത്തി
ന്റെ വിഷയം തേജസ്സിന്റെ അഭാവമാകുന്നു- ഇതുപോലെ ത
മസ്സിന്റെ അഭാവമാണ തേജസ്സ എന്നങ്ങീകരിച്ചുകൂട- ഉ
ഷ്ണസ്പൎശത്തിന്ന ആശ്രയമായിട്ട ഒരു ദ്രവ്യം വേണം- അഭാവമെ
ന്നത ദ്രവ്യമല്ല- അതിങ്കൽ ഉഷ്ണസ്പൎശമാകുന്ന ഗുണം ഇരിക്കില്ല.
ഗുണങ്ങളൊക്കെയും ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ തന്നെ ഇരിക്കുന്നതുകളാകു

ന്നു- അതു തെജസ്സു എന്നൊരു ദ്രവ്യത്തെ സ്വീകരിക്കുന്നത ആ
വശ്യകമാണ. തമസ്സു എന്നതു തെജസ്സിന്റെ അഭാവം തന്നെ
എന്നു നിശ്ചയിക്കുന്നതിന്നു ബാധകവുമില്ല- ഇങ്ങിനെ ഇരിക്കു
മ്പൊൾ തമസ്സു എന്നു വെറെ ഒന്നുണ്ടു എന്നു കല്പിക്കുന്നത യു
ക്തമല്ല- തമസ്സു തെജൊഭാവം തന്നെ എന്നുവന്നാൽ അതിങ്കൽ
തൊന്നുന്ന കറുപ്പിന്നു ചെൎച്ചയില്ലല്ലൊ അതുകൊണ്ടു അതും ദ്ര
വ്യം തന്നെ എന്നു പറയുന്നു എങ്കിൽ ദ്രവ്യമായിട്ടു തന്നെ ഇരി
ക്കട്ടെ എന്നതു വരുന്നതായിരുന്നു- അതിന്നും വാസ്തവമായ ക
റുപ്പുണ്ടെങ്കിലല്ലാതെ സംഗതിയില്ല- തമസ്സിങ്കൽ കറുപ്പുതൊ
ന്നുന്നത ഭ്രമമാകുന്നു- വാസ്തവമായ കറുപ്പ മറെറുള്ള സ്ഥലങ്ങളി
ലൊക്കയും കണ്ണുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടെണമെങ്കിൽ വെളിച്ചം
അതിനെക്കുറിച്ചു സഹായിക്കെണമെന്നത നിയമമെന്നു കണ്ടുവ
രുന്നു-വെളിച്ചത്തിന്റെ സാഹായ്യം വെണമെന്നത എല്ലാദ്രവ്യ
ങ്ങളുടെ ചാക്ഷുഷഗ്രഹണത്തിങ്കലും സാധാരണമായിട്ടമിരിക്കു
ന്നു- അതുകൊണ്ടു ഇരുട്ടിനെ ഞാൻ കണ്ണുകൊണ്ടു കാണുന്നു
എന്നു തൊന്നുന്നതും അതു കറുത്തിട്ടാണ എന്നു തൊന്നുന്ന
തും ഭ്രമം തന്നെ എന്നു അറിഞ്ഞു കൊൾക- തമസ്സു ഇളകുന്നു
എന്നു തൊന്നുന്നതെജസ്സിന്റെ വരവൊപൊക്കൊ രണ്ടിൽവെ
ച്ചൊന്നിനാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായൊരു ഭ്രമമാകുന്നു എന്നു യു
ക്തിവശാൽ നിശ്ചയിച്ചുകൊൾകയും വെണം- തമസ്സു അതിരി
ക്തമായിട്ടൊന്നാണ എന്നു പറഞ്ഞാൽ അതിന്നു എത്രയൊ അ
വയവങ്ങൾ ഉണ്ടു എന്നും അതുകൾ കൂടീട്ടു ഉണ്ടാകുന്നു എ
ന്നും കൂടെക്കൂടെ നശിക്കുന്നു എന്നും അനെകങ്ങളായ അയുക്തക
ല്പനകൾക്കു ഇടയുണ്ടാകയും ചെയ്യും.

ഗുണവിഭാഗഃ

ഗുണങ്ങൾ രൂപം, രസം, ഗന്ധം, സ്പൎശം, സംഖ്യ, പരി
മാണം, പൃഥക്ത്വം, സംയൊഗം, വിഭാഗം, പരത്വം, അപര
ത്വം, ബുദ്ധി, സുഖം, ദുഃഖം, ഇഛ, ദ്വെഷം, പ്രയത്നം, ഗുരു
ത്വം, ദ്രവത്വം, സ്നെഹം, സംസ്കാരം, ധൎമ്മം, അധൎമ്മം, ശബ്ദം,
ഇവ ഇരുപത്തുനാലുമാകുന്നു- ഗുണസാമാന്യലക്ഷണം ഗുണ
ത്വജാതിമത്വമെന്നു ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക. ഗുണത്വജാതി ഇ
ന്ന പ്രകാരമാണ സിദ്ധിച്ചത എന്നു ഇനി മെലെത്തു പറയും-
ഗുണത്വജാതിമത്വമെന്നതിന്നു ഗുണത്വമാകുന്ന ജാതിയുള്ള
തായ്ക്ക എന്നുള്ളത എന്നു അൎത്ഥമാകുന്നു-

അഥ കർമ്മവിഭാഗഃ

൧. ഉൽക്ഷേപണം തതോവക്ഷേപണമാകുഞ്ചനം തഥാ । പ്രസാരണഞ്ച ഗമനം കർമ്മാണ്യേതാനി പഞ്ച ച ॥

൨. ഭ്രമണം രേചനം സ്യന്ദനോർദ്ധ്വജ്വലനമേവ ച । തിര്യ്ഗ്ഗമനമപ്യത്ര ഗമനാദേവ ലഭ്യതേ ॥

അന്വയം——ഉൽക്ഷേപണം- തതഃ- അവക്ഷേപണം- തഥാ- ആകുഞ്ചനം- പ്രസാരണം- ഗമനം- ച- ഏതാനി- പഞ്ച- ച- കർമ്മാണി- ഭ്രമണം- രേചനം- സ്യന്ദഃ- ഊർദ്ധ്വജ്വലനം- ഏവ- ച- തിര്യ്ഗ്ഗമനം- അപി- അത്ര- ഗമനാൽ-ഏവ- ലഭ്യതേ-

അന്വയാർത്ഥം—— ഉൽക്ഷേപണവും അനന്തരം പഠിതമായ അവക്ഷേപണവും അപ്രകാരം ആകുഞ്ചനവും പ്രസാരണവും ഗമനവുമാകുന്ന ൫ം അഞ്ചു തന്നെ കർമ്മങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു- ഭ്രമണവും രേചനവും സ്യന്ദവും ഊർദ്ധ്വജ്വലനവും തിര്യ്ഗ്ഗമനവും ഇവിടെ ഗമനത്തിങ്കൽ നിന്നുതന്നെ ലഭിക്കപ്പെടുന്നു-

പരിഭാഷ —— ഉൽക്ഷേപണം=ഉയൎത്തുക- പഠിതം=പഠിക്കപ്പെട്ടത- പഠിക്ക=പറക (കർമ്മങ്ങളുടെ പരിഗണനത്തിങ്കൽ പൂർവ്വാചാര്യ്യന്മാരാൽ പറകപ്പെട്ടത എന്നു സാരം) അവക്ഷേപണം=താഴ്ത്തുക- ആകുഞ്ചനം=മടക്കുക- പ്രസാരണം=നീൎത്തുക- ഗമനം=നടപ്പ്-കർമ്മങ്ങൾ കർമ്മമെന്നു പേരോടുകൂടിയവ- ഭ്രമണം=വട്ടത്തിലുള്ളഗതി- രേചനം=ചോന്നുപോക- സ്യന്ദം=ഒലിക്കുക- ഊർദ്ധ്വജ്വലനം=മേൽപ്പട്ടുള്ളഗതി- തിര്യ്ഗ്ഗമനം=വിലങ്ങത്തിലുള്ളഗതി-

മേൽ വിവരിക്കപ്പെട്ടതുകളായ രണ്ടു ശ്ലോകങ്ങൾകൊണ്ടു കർമ്മവിഭാഗത്തെ ചെയ്തിരിക്കുന്നു- എങ്ങിനെ എന്നാൽ- ഉയൎത്തുക, താഴ്ത്തുക, മടക്കുക, നീൎത്തുക, നടക്കുക ഇവ അഞ്ചു തന്നെ കർമ്മങ്ങൾ എന്നു പ്രഥമശ്ലോകംകൊണ്ടും വട്ടത്തിലുള്ള ഗതി, ചോന്നുപോക, ഒലിക്കുക, മേല്പട്ടുജ്വലിക്കുക, വിലങ്ങത്തിൽ നടക്കുക ഇവ ഒക്കെയും ഗമനത്തിൽ അടങ്ങിയതാകുന്നു എന്നു രണ്ടാമത്തെ ശ്ലോകം കൊണ്ടും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക-

കർമ്മസാമാന്യ ലക്ഷണം കർമ്മത്വ ജാതിമത്ത്വമല്ലൊ ആകുന്നത- കർമ്മത്വ ജാതിമത്ത്വമെന്നതിന്റെ അർത്ഥം- കർമ്മത്വമാകുന്ന ജാതി ഉള്ളതായി എതൊന്നുള്ളത എന്നാകുന്നു- കർമ്മത്വമെന്ന ജാതി പ്രത്യക്ഷംകൊണ്ടു തന്നെ സിദ്ധമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു- ഉൽ

ക്ഷേപണാദികളിൽ പ്രത്യേകം ഇരിക്കുന്ന ഉൽക്ഷേപണത്വം മുതലായ ജാതികളും മേൽ പ്രകാരം തന്നെ.

അഥ സാമാന്യവിഭാഗഃ

൮. സാമാന്യം ദ്വിവിധം പ്രോക്തം പരഞ്ചാപരമേവ ച। ദ്രവ്യാദിത്രികവൃത്തിസ്തു സത്താ പരതയോച്യതേ॥

൯. പരഭിന്നാ തു യാ ജാതിഃ സൈവാപരതയോച്യതേ। ദ്രവ്യത്വാദികജാതിസ്തു പരാപരതയോച്യതേ।

൧൦. വ്യാപകത്വാൽ പരാപി സ്യാദ്വ്യാപ്യത്വാദപരാപി ച। അന്ത്യോ നിത്യദ്രവ്യവൃത്തിൎവ്വിശേഷഃ പരികീൎത്തിതഃ॥

അന്വയം —— പരം. അപരം. ച. ഇതി. ഏവ. ച സാമാന്യം. ദ്വിവിധം പ്രോക്തം. ദ്രവ്യാദിത്രികവൃത്തിഃ. സത്താ. തു. പരതയാ ഉച്യതേ. പരഭിന്നാ യാ ജാതി. ഭവതി. സാ. ഏവ. അപരതയാ. ഉച്യതേ ദ്രവ്യത്വാദികജാതിഃ. തു. പരാപരതയാ. ഉച്യതേ. വ്യാപകത്വാൽ. പരാ. അപി. വ്യാപ്യത്വാൽ. അപരാ. അപി. ച. സ്യാൽ. വിശേഷഃ. അന്ത്യഃ. നിത്യദ്രവ്യവൃത്തിഃ പരികീൎത്തിതഃ. ഭവതി.

അന്വയാൎത്ഥം — പരവും അപരവും ഇങ്ങിനെ തന്നെയും സാമാന്യം ദ്വിവിധമായിട്ട പ്രോക്തമായി ഭവിക്കുന്നു. ദ്രവ്യാദിത്രികവൃത്തിയായിരിക്കുന്ന സത്തയാകട്ടെ പരതയാ വചിക്കപ്പെട്ടുന്നു. പരഭിന്നയായിട്ട യാതൊരു ജാതി ഭവിക്കുന്നുവൊ അതു തന്നെ അപരതയാ വചിക്കപ്പെട്ടുന്നു. ദ്രവ്യത്വാദികജാതിയാകട്ടെ പരാപരതയാ വചിക്കപ്പെട്ടുന്നു. വ്യാപകത്വം ഹേതുവായിട്ട പരയായിട്ടും വ്യാപ്യത്വം ഹേതുവായിട്ട അപരയായിട്ടും ഭവിക്കും. വിശേഷം അന്ത്യമെന്നും നിത്യദ്രവ്യവൃത്തി എന്നും പരകീൎത്തിതമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ ——പരം=അധികദേശത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതു. അപരം=അല്പദേശത്തിങ്കലിരിക്കുന്നതു. സാമാന്യം=സാമാന്യമെന്നപദാൎത്ഥം. ദ്വിവിധം=രണ്ടുപ്രകാരമുള്ളതു. പ്രോക്തം=പറകപ്പെട്ടതു. ദ്രവ്യാദിത്രികവൃത്തി=ദ്രവ്യാദിത്രികത്തിങ്കൽ വൃത്തിയോടുകൂടിയതു. ദ്രവ്യാദിത്രികം=ദ്രവ്യാദികളായ മൂന്നുപദാൎത്ഥങ്ങൾ (ദ്രവ്യഗുണകൎമ്മങ്ങൾ) വൃത്തി=സ്ഥിതി. സത്താ=സത്താ എന്നു ജാതി. (പരതയാ വചിക്കപ്പെട്ടുന്നു എന്നതിന്നു പരാ എന്നു പറയുന്നു എന്നു അൎത്ഥമാകുന്നു) പരഭിന്നാ=പരയല്ലാത്തതു. (അപരതയാ വചിക്കപ്പെട്ടുന്നു എന്നതിന്നു അപരാ എന്നുപറയുന്നു എന്നു അൎത്ഥമാകുന്നു. ദ്രവ്യത്വാദികജാതി=ദ്രവ്യത്വാദികയായി

രിക്കുന്ന ജാതി- ദ്രവ്യത്വാദികാ=ദ്രവ്യത്വം തുടങ്ങിയുള്ളത- പരാപരതയായ്വചിക്കപ്പെടുന്നു എന്നതിന്ന പരംഎന്നും അപരംഎന്നും പറയുന്നു എന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു വ്യാപകത്വം=വ്യാപികയായ്വൃ എന്നുള്ളത= വ്യാപികാ=വ്യാപിക്കുന്നത- വ്യാപികം=അധിക ദെശത്തിങ്കൽഇരിക്കുക- വ്യാപ്യത്വം=വ്യാപ്യയാവൃഎന്നുള്ളത- വ്യാപ്യാ=അല്പദെശത്തിങ്കൽഇരിക്കുന്നത- വിശെഷം=വിശെഷമെന്നപദാൎത്ഥം= അന്ത്യം=ഒടുക്കത്തെത- നിത്യദ്രവ്യവൃത്തി=നിത്യദ്രവ്യങ്ങളിൽ വൃത്തിയൊടുകൂടിയത- നിത്യദ്രവ്യങ്ങൾ നിത്യങ്ങളായിരിക്കുന്ന ദ്രവ്യങ്ങൾ നിത്യങ്ങൾ=നാശത്തൊടുകൂടാത്തവ=പരികീൎത്തിതം=പരികീൎത്തിക്കപ്പെട്ടത- പരികീൎത്തിക്ക=പറക-

സാമാന്യത്തിന്റെലക്ഷണം

നിത്യമായിട്ടും അനെകങ്ങളിൽ സമവെതമായിട്ടുമിരിക്കുന്ന പദാൎത്ഥം യാതൊന്നൊ അതാകുന്നു സാമാന്യമെന്നു ഗ്രഹിച്ചു കൊൾകയും വെണം-

നിത്യം=നാശമില്ലാത്തത- അനെകങ്ങൾ=ഏകമല്ലാത്തവ (രണ്ടൊ മൂന്നൊ മൂന്നിൽ നിന്നും അധികമായ സംഖ്യയൊടു കൂടിയതുകളായിട്ടൊ ഉള്ള വ്യക്തികൾ എന്നു സാരം) സമവെതം=സമവായസംബന്ധത്തൊടുകൂടെ ഇരിക്കുന്നത- ഇങ്ങിനെ മെൽ പറഞ്ഞ വാക്യത്തിൽ അന്തൎഭവിച്ചതുകളായ പദങ്ങളുടെഅൎത്ഥങ്ങൾ ഇതിന്നുലക്ഷ്യം പദാൎത്ഥത്വംമുതലായതാകുന്നു പദാൎത്ഥത്വത്തിന്ന നാശമില്ല- പദാൎത്ഥങ്ങളിൽചിലത നാശമുള്ളതായിട്ടും ചിലത നാശമില്ലാത്തതായിട്ടുമുണ്ട- ഇങ്ങിനെ സിദ്ധാന്തമാകയാൽ പദാൎത്ഥത്വം നിത്യംതന്നെ- അതു നാനാപദാൎത്ഥങ്ങളിൽ സമവായമാകുന്ന സംബന്ധത്തൊടു കൂടെ ഇരിക്കുന്നു- അപ്രകാരമാകയാൽ പദാൎത്ഥത്വമായത അനെക സമവെതമായിട്ടുള്ളതുമാകുന്നു- സമവായമെന്നത നിത്യമായ സംബന്ധമെത്രെ ആകുന്നത- പദാൎത്ഥങ്ങളും അതുകളിൽ ഇരിക്കുന്ന പദാൎത്ഥത്വവുമാകുന്ന രണ്ടുവസ്തുക്കളുടെ സംബന്ധം നിത്യമായിട്ടുള്ളതാകയാൽ അതിന്നു പെർ സമവായമെന്നാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചു കൊള്ളെണം-

മെൽ പറഞ്ഞ പ്രകാരം ദ്രവ്യത്വം ഗുണത്വം ഇത്യാദിയും സാമാന്യം തന്നെ-

അനെകങ്ങളിൽ സമവായ സംബന്ധത്തൊടുകൂടെ ഇരിക്കുന്നതാകുന്നു. സാമാന്യമെന്നു പറഞ്ഞാലും സാമാന്യമെന്ന പദം കൊണ്ടു പദാൎത്ഥത്വംമുതലായതിനെ ഗ്രഹിക്കാം. എങ്കിലും

സംയൊഗമെന്ന ഗുണത്തിന്നും അനെകങ്ങളിൽ സമവായസം
ബന്ധത്തൊടുകൂടെയുള്ള സ്ഥിതിയുണ്ടാകയാൽ അതിനെയും ഗ്ര
ഹിക്കാമെന്നുവരും. അങ്ങിനെ വന്നുകൂടാ. സംയൊഗം സാമാ
ന്യത്തിൽ അന്തൎഭവിച്ചതല്ല. അതു ഗുണങ്ങളിൽ ചെൎന്നതാകു
ന്നു. അതുഹെതുവായിട്ടു മെൽ പറകപ്പെട്ട ലക്ഷണ വാക്യത്തി
ൽ നിത്യമായിട്ടുമെന്നത പറയാതെ കഴിയുന്നതല്ല എന്ന അ
റിഞ്ഞു കൊൾകയും വെണം.

നിത്യത്വവും സമവായ സംബന്ധത്തൊടു കൂടെ ഉള്ള സ്ഥിതി
യും ഗഗനപരിമാണത്തിന്ന ഉണ്ടു. ഗഗനം=ആകാശം- അതി
ങ്കൽ ഇരിക്കുന്ന പരിമാണം=പരമമഹത്വം (തികഞ്ഞതായ വ
ലിപ്പമെന്ന സാരം) ഇത ഒരു ഗുണമാകയാലും ഗുണത്തിന്റെ
യും ഗുണമുള്ളതിന്റെയും സംബന്ധം സമവായം തന്നെയാ
കയാലും സമവായ സംബന്ധത്തൊടു കൂടിയ സ്ഥിതി അതിന്നു
ണ്ടു. എന്നാൽ ഗഗനപരിമാണവും സാമാന്യം തന്നെ എന്നു
വരും അതു വന്നു കൂടാ. അതു ഹെതുവായിട്ടു അനെകങ്ങളിൽ
എന്നതും വെണം.

നിത്യമായിട്ടും അനെകങ്ങളിൽ ഇരിക്കുന്നതായിട്ടുമുള്ളതു
സാമാന്യമെന്നു പറഞ്ഞാൽ അഭാവ പദാൎത്ഥത്തിൽ അന്തൎഭവി
ച്ചതായ അത്യന്താഭാവവും സാമാന്യമാണെന്നുവരും. അതുഹെ
തുവായിട്ടു അനെകങ്ങളിൽ ഇരിക്കും എന്നത സമവായ സംബ
ന്ധത്താൽ ഉണ്ടാകപ്പെട്ടതായിരിക്കണമെന്നതു കൂടെ പറ
യെണം.

ഇങ്ങിനെ ആവശ്യമായി പറയെണ്ടതായ വിശെഷണ വി
ശെഷ്യങ്ങളൊടുകൂടിയതായി മെൽ പറകപ്പെട്ട ലക്ഷണ വാക്യ
ത്താൽ ഗ്രഹിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതായ പദാൎത്ഥത്വം മുതലായതുകളെ
ജാതി എന്നും പറയും ജാതിക്കു ആശ്രയമായിട്ടുള്ളതിന്നു പെർ
വ്യക്തി എന്നത്രെ ആകുന്നത.

ഒന്നായിട്ടു തന്നെ ഉള്ള വ്യക്തിയിൽ ഇരിക്കുന്നതു ജാതിയാ
കയില്ല.

(൩൦) വ്യക്തെരഭെദസ്തുല്യത്വംസങ്കരൊഽഥാനവസ്ഥിതിഃ ।
രൂപഹാനിരസംബന്ധൊജാതിബാധകസംഗ്രഹഃ ॥

എന്നൊരു വചനമുണ്ടു- അതിന്റെ അൎത്ഥം- വ്യക്തിയുടെ
അഭെദവും തുല്യത്വവും സങ്കരവും അനവസ്ഥിതിയും രൂപഹാ
നിയും അസംബന്ധവും ഇങ്ങിനെ ജാതിബാധക സംഗ്രഹമാ
കുന്നത എന്നാകുന്നു.

മെൽ പറഞ്ഞ ശ്ലോകത്തിൽ അന്തൎഭൂതങ്ങളായ പദാൎത്ഥങ്ങളെ സ്പഷ്ടങ്ങളാക്കി ഇതിനു താഴെ പറയുന്നു വ്യക്തി=മെൽ പറകപ്പെട്ടതുതന്നെ-അഭെദം=ഐക്യം- തുല്യത്വം=സമാനത്വം-സംകരം=ഇതില്ലാത്തെടത്ത അതിന്റെ സ്ഥിതിയും അതില്ലാത്തെടത്ത ഇതിന്റെ സ്ഥിതിയും ഇങ്ങിനെയുള്ള അവസ്ഥയല്ലൊരു സ്ഥലത്തെ കാണിച്ചിട്ട യാതൊരു ധൎമ്മങ്ങൾക്ക സാധിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയുമൊ അങ്ങിനെയുള്ള രണ്ടു ധൎമ്മങ്ങളും കൂടി ഒരെടത്തിരിക്കുക· അനവസ്ഥിതി=അവസ്ഥിതിയില്ലായ്മ- അവസ്ഥിതി=അവസാനം- രൂപഹാനി=രൂപത്തിന്റെഹാനി- രൂപം=സ്വരൂപം- ഹാനി=നാശം- അസംബന്ധം=സംബന്ധമില്ലായ്മ- ജാതിബാധകസംഗ്രഹം=ജാതിബാധകങ്ങളുടെ സംഗ്രഹം· ജാതിബാധകങ്ങൾ=ജാതിയെ ബാധിക്കുന്നവ- (ജാതിത്വത്തെ ഇല്ലാതെയാക്കുന്നതുകൾ എന്നസാരം) സംഗ്രഹം=സംക്ഷെപം-

ഒന്നു തന്നെയായിട്ടുള്ള വ്യക്തിയിൽ ഇരിക്കുന്നത ആകാശത്വം മുതലായിട്ടുള്ളതാകുന്നു- ആകാശം ഒന്നു ഉള്ളു- അനെകമാണ എന്നതിന്നു പ്രമാണമില്ല ഇങ്ങിനെ മറ്റുള്ളതുകളുടെയ്യൈക്യത്തെയും കണ്ടുകൊൾക- ഇങ്ങിനെയുള്ള ആകാശത്വം മുതലായതു ജാതിയല്ല· വ്യക്തിക്ക സമാനത്വമുണ്ടാകയാൽ ഘടത്വവും കലശത്വവും കൂടെ ജാതിയാകയില്ല- ഭൂതത്വം മൂൎത്തത്വം ഒരൊ രണ്ടു ധൎമ്മങ്ങൾക്ക സംകരമുണ്ടാകയാൽ അതുകൾ ജാതികളാകയില്ല- ഭൂതത്വം=ഭൂതങ്ങളാവുക എന്നുള്ളത- ഭൂതങ്ങൾ ഭൂതങ്ങളെന്നുള്ള ശബ്ദത്താൽപറയപ്പെടുന്നവ- (പൃഥിവി, ജലം, തെജസ്സ, വായു ആകാശം ഇതുകൾ) മൂൎത്തത്വം=മൂൎത്തമാവുക എന്നുള്ളത· മൂൎത്തം=അപകൃഷ്ടപരിമാണം· അപകൃഷ്ടപരിമാണമെന്നതിന്നു ഇതിനെക്കാൾചെറുതായത ഒന്നുമില്ലെന്നു പറവാൻ തക്കവണ്ണമുള്ള ചെറുപ്പമെന്നൎത്ഥമാകുന്നു- മെൽ പ്രകാരമുള്ള ഭൂതത്വം മൂൎത്തത്വമില്ലാത്തതായ ആകാശത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നു- മൂൎത്തത്വവും ഭൂതത്വമില്ലാത്തതായ മനസ്സിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നു- ഇപ്രകാരമുള്ള ഭൂതത്വവും മൂൎത്തത്വവും കൂടി പൃഥിവീജലതെജൊവായുക്കളുടെ പരമാണുക്കളിൽ ഇരിക്കുന്നു- ഇങ്ങിനെ അതുകളുടെ സംകരത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- പരമാണുക്കൾ എന്നത* ഇതിനെക്കാൾ അധികം ചെറുതായിട്ടില്ലെന്നു പറവാൻ തക്കതുകളായ ദ്രവ്യത്തെ അവയവങ്ങളാകുന്നു- പരമാണു എന്നു ഒന്നിനെ സ്വീകരിപ്പാനുള്ള സംഗതി ഇനി മെലെതു പറയപ്പെടും-

സാമാന്യത്വമെന്നതു ജാതിയല്ല- അതും ജാതിയായാൽ സാ

മാന്യത്വത്വവും ജാതിയാകട്ടെ എന്നവരും. എന്നാൽ അവസാ
നവും ഇല്ല. വിശേഷത്വവും ജാതിയല്ല. സ്വതോവ്യാവൎത്തക
ത്വം വിശേഷത്തിന്റെ സ്വരൂപമാകുന്നു. അതിന്ന ഹാനിവ
രുന്നതാകയാൽ വിശേഷത്വം ജാതിയാകട്ടെ എന്നു പറഞ്ഞുകൂ
ട. സ്വതോവ്യാവൎത്തകത്വം തന്നെകൊണ്ടു തന്നെ തന്റെവ്യാ
വൃത്തിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നതാവുഎന്നുള്ളത. വ്യാവൃത്തി=മറ്റുള്ളതു
കളിൽ നിന്ന തനിക്കുള്ളഭേദം. വിശേഷത്വമെന്നൊരു ജാ
തിയെ സ്വീകരിച്ചാൽ വിശേഷത്തിന്ന ഇതരങ്ങളിൽ നിന്നു
ള്ള ഭേദം വിശേഷത്വത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതാകുന്നു എന്നു വ
രും. എന്നാൽ വിശേഷത്തിന്റെ സ്വരൂപത്തിന്ന ഹാനി വ
രുമല്ലൊ. വിശേഷമെന്ന പദാൎത്ഥത്തെക്കുറിച്ചു പറയെണ്ടത
ഒക്കയും ഇതിന്നുതാഴെ അടുത്തൊരു ദിക്കിൽ കാണപ്പെടുക
യും ചെയ്യും. സമവായത്വവും ജാതിയല്ല. സമവായത്തിങ്കൽ സ
മവായത്വം സമവായ സംബന്ധത്തോടു കൂടെ ഇരിക്കുന്നില്ല.
അതുകൊണ്ടു അസംബന്ധമെന്നൊരു ജാതി ബാധകമുണ്ടു എ
ന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

മെൽ പറയപ്പെട്ട ധൎമ്മങ്ങളിൽ ആകാശത്വം ജാതിയാകട്ടെ
എന്നത ഇവിടെ മെൽ പറഞ്ഞ സാമാന്യ ലക്ഷണവശാൽ പ്ര
സംഗിച്ചിട്ടില്ല. അണുക്കളിൽ സമവായ സംബന്ധത്തോടു
കൂടെ ഇരിക്കുന്നമെന്ന പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലൊ. എങ്കിലും വെ
റെ ചിലതുകൾക്ക ജാതിത്വം പ്രസംഗിച്ചെക്കാം അതിനെ ത
ടുപ്പാനായിട്ട പൂൎവ്വാചാൎയ്യ സിദ്ധാന്തമായ മെൽ പറഞ്ഞ വച
നത്തെ കാണിപ്പാനായിക്കൊണ്ടുള്ള പുറപ്പാടിങ്കൽ ഒന്നായി
തന്നെ ഇരിക്കുന്നാകൃതിയിൽ ഇരിക്കുന്നത. ജാതിയല്ലഎന്നതു
കൂടെ പറയപ്പെട്ടു എന്ന ധരിച്ചുകൊൾകയുംവെണം. മെൽ
പറയപ്പെട്ട ആകാശത്വം മുതലായതുകൾ ഉപാധികളാകുന്നു
എന്നും ഉപാധി എന്നത സാമാന്യത്തിൽ തന്നെ അന്തൎഭവിച്ച
താകുന്നു എന്നും ജാതിയെ നിൎവ്വചിക്കമാറില്ല. ഉപാധിയെയി
ക്കും നിൎവ്വചിക്കെണം. ഇങ്ങിനെ ജാത്യുപാധികളുടെ ഭേദ
മെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

സാമാന്യം രണ്ടു പ്രകാരമുണ്ട. പരം അപരം ഇങ്ങിനെയാ
കുന്നു. രണ്ടു പ്രകാരമായത. പരമെന്നതിന്ന അധിക ദേശ
ത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നത എന്നും അപരമെന്നതിന്ന അല്പദേശ
ത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നത എന്നുമുള്ള അൎത്ഥത്തെ മുമ്പെതന്നെകാ
ണിച്ചിട്ടുണ്ട. അതുകളിൽ പരസാമാന്യമെന്നത അധിക ദേശ

ത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്ന ജാതിയാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- അധിക ദെശങ്ങളിലുള്ള ഇരിപ്പു അല്പദെശത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്ന ഏതു ജാതിയെ അപെക്ഷിച്ചിട്ടായാലും വിരൊധമില്ല- സകല ജാതികളെ അപെക്ഷിച്ചിട്ടും പരയായിട്ടു ഒരു ജാതിയുണ്ടു- സത്തതെ ൧൦- സത്താ എന്ന ജാതി ദ്രവ്യത്വാദികളായ ജാതികളെക്കാൾ അധികദെശത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നു- ദ്രവ്യത്തിങ്കല്ലാതെ ദ്രവ്യത്വമിരിക്കുന്നില്ല- ഇങ്ങിനെ ഗുണത്വമുതലായതുമെന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക- സത്താ എന്നത ദ്രവ്യഗുണകൎമ്മങ്ങളായ മൂന്നു പദാൎത്ഥങ്ങളിലിരിക്കുന്നു- അതു ഹെതുവായിട്ടു സത്തക്കു അധികദെശത്തിങ്കലിരിപ്പുണ്ടു എന്നും അപ്രകാരമാകയാൽ സത്താ എന്ന ജാതി പരയാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-

പരയായിരിക്കുന്ന ജാതിയിൽനിന്നു അന്യയായ ജാതിയെ അവരാ എന്നുപറയുന്നു- ദ്രവ്യത്വം മുതലായ ജാതിയെ പര എന്നും അവര എന്നും പറയാം- മെൽപറഞ്ഞ സത്തയെ അപെക്ഷിച്ചാൽ അവരതന്നെ എന്നിരിക്കിലും പൃഥിവീത്വം മുതലായ ജാതിയെ അപെക്ഷിച്ചാൽ അങ്ങിനെ പരയായിട്ടുമിരിക്കുമെല്ലൊ- അതുകൊണ്ടാകുന്നു ദ്രവ്യത്വാദിജാതികൾ രണ്ടുപ്രകാരമായതെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- മൂലശ്ലോകത്തിൽ വ്യാപകത്വാൽ പരാപിസ്യാദ്ദ്രവ്യത്വാദവരാപിച എന്ന സ്ഥലത്തിലുള്ള വ്യാപകത്വവ്യാപ്യത്വങ്ങളിൽ വ്യാപകത്വത്തിന്റെ സ്വരൂപം- (സ്വസമാനാധികരണാത്യന്താഭാവാപ്രതിയൊഗിത്വം) ഇതാകുന്നു-

അൎത്ഥം- സ്വസമാനാധികരണാത്യന്താഭാവാ പ്രതിയൊഗിത്വം=സ്വസമാനാധികരണാത്യന്താഭാവാപ്രതിയൊഗിയാവു എന്നുള്ളത-സ്വസമാനാധികരണാത്യന്താഭാവാപ്രതിയൊഗി= സ്വസമാനാധികരണമായിരിക്കുന്ന അത്യന്താഭാവത്തിന്റെ അപ്രതിയൊഗി- സ്വസമാനാധികരണം=സ്വാധികരണവൃത്തി-(താനിരിക്കുന്നെടത്തിരിക്കുന്നത) അത്യന്താഭാവം=സൎവ്വകാലങ്ങളിലുമുള്ളതായ ഇല്ലായ്മ) പ്രതിയൊഗി=പ്രതിയൊഗിതയെന്ന സംബന്ധമുള്ളത- (യാതൊന്നിന്റെ അഭാവമാകുന്നുവൊ ഒരെടത്തുള്ളത ആ വസ്തു ആ അഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയൊഗിയാകുന്നു എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക-

മെൽപറഞ്ഞപ്രകാരമുള്ള വ്യാപകത്വം യാതൊന്നിനെ അപെക്ഷിച്ചിട്ടു ഒന്നിന്നു ഭവിക്കുന്നുവൊ അതിനെ അപെക്ഷിച്ചിട്ടു അതു പരയാകുന്നു- സകലജാതിയെ അപെക്ഷിച്ചാലും പ

ഭയാകുന്നു എന്നു പറകപ്പെട്ടതായ സത്തക്കു ഇങ്ങിനെയുള്ള വ്യാ
പകത്വമുണ്ടു. എങ്ങിനെ എന്നാൽ- താനിരിക്കുന്നേടമെന്നതതൊ
ന്നൊന്നുകൊണ്ടു ദ്രവ്യത്വത്തെ ഗ്രഹിക്കുമ്പൊൾ ദ്രവ്യവും ഗുണ
ത്വത്തെ ഗ്രഹിക്കുമ്പൊൾ ഗുണവും കൎമ്മത്വത്തെ ഗ്രഹിക്കു
മ്പൊൾ കൎമ്മവും ഇങ്ങിനെ അനെകമാകുന്നു. എങ്കിലും അതു
കളിൽ ഉള്ള അത്യന്താഭാവം സത്തയുടെ അഭാവമാകുന്നുകൂടാ-
ദ്രവ്യഗുണകൎമ്മങ്ങളിൽ സൎവ്വത്രസത്തയിരിക്കുമ്പൊൾ അതി
ന്റെ അഭാവം അതുകളിൽ ഉണ്ടാകയില്ലല്ലൊ. അതുകൊണ്ടു
അങ്ങിനെ ഉള്ള അത്യന്താഭാവം ഗഗനാത്യന്താഭാവം മുതലായതു
തന്നെ. അതിന്റെ പ്രതിയോഗി ഗഗനംമുതലായതുതന്നെ. ഗ
ഗനംമുതലായ മെൽപറഞ്ഞ അഭാവപ്രതിയോഗികളിൽ സത്ത
യുടെ അന്തൎഭാവമില്ലതാനും. ഇങ്ങിനെ സത്തക്കു ദ്രവ്യത്വാദിക
ളായ എല്ലാ ജാതികളെ അപെക്ഷിച്ചും വ്യാപകത്വമുണ്ടു എന്നു
അറിഞ്ഞുകൊൾക. വ്യാപ്യത്വത്തിന്റെ സ്വരൂപത്തെ ഇതിന്നു
താഴെ പറയുന്നു.

(സ്വാധികരണവൃത്ത്യത്യന്താഭാവപ്രതിയോഗിത്വം) ഇതത്രെ
വ്യാപ്യത്വമാകുന്നതു. താനിരിക്കുന്നേടത്തുള്ള അത്യന്താഭാവത്തി
ന്റെ പ്രതിയോഗിയാവു എന്നുള്ളതു എന്നു മെൽപറഞ്ഞതി
ന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള വ്യാപ്യത്വം സത്താജാതി
യെ അപെക്ഷിച്ചിട്ടു ദ്രവ്യത്വാദി ജാതികൾക്കുണ്ടു. എങ്ങിനെ എ
ന്നാൽ സ്വാധികരണപദാൎത്ഥം താനിരിക്കുന്നേടമെന്നല്ലൊ ആ
കുന്നതു അവിടെ താനെന്നതു സത്തയാകുമ്പൊൾ സത്താജാതി
യിരിക്കുന്ന സ്ഥലമെന്നൎത്ഥം. അങ്ങിനെ ഉള്ള സ്ഥലം ദ്രവ്യം, ഗു
ണം, കൎമ്മം ഇവ മൂന്നുമാകുന്നു. അതുകളിൽ ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ ഗു
ണത്വവും കൎമ്മത്വവുമില്ല. ഗുണത്തിങ്കൽ ദ്രവ്യത്വവും കൎമ്മത്വവു
മില്ല. കൎമ്മത്തിങ്കൽ ദ്രവ്യത്വവുമില്ല. ഇങ്ങിനെ അതാതിന്റെ അ
ഭാവം സത്തയുടെ അധികരണത്തിങ്കൽ തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. അ
ങ്ങിനെ ഉള്ള അഭാവവും താനിരിക്കുന്നേടത്തുള്ള അത്യന്താഭാവം
തന്നെ അതിന്റെ പ്രതിയോഗി ദ്രവ്യത്വാദി ജാതിയാകയാൽ അ
തൊക്കെയും വ്യാപ്യജാതിതന്നെ. അങ്ങിനെയാകയാൽ സത്ത
യെ അപെക്ഷിക്കുമ്പൊൾ അതൊക്കെയും അപരജാതിയാകു
ന്നു എങ്കിലും പൃഥിവീത്വാദി ജാതിയെ അപെക്ഷിക്കുമ്പൊൾ
അതൊക്കെയും പരജാതിയാകുന്നു എന്നു പറയാം. ഇങ്ങിനെ
ദ്രവ്യത്വാദിജാതികളുടെ ഉഭയപ്രകാരത്തെ സ്പഷ്ടമായി അറിഞ്ഞു
കൊൾക. ഇനി ക്രമപ്രാപ്തമായ വിശെഷത്തെ കുറിച്ചു മൂല

ശ്ലോകത്താൽ പറകപ്പെട്ടതിനെ വ്യക്തമാക്കി താഴെ എഴുതുന്നു

വിശേഷനിരൂപണം.

അന്ത്യോനിത്യദ്രവ്യവൃത്തിഃ എന്നുള്ള മൂല ശ്ലോകത്തിങ്കൽ അന്ത്യം എന്നതിന്നു ഒടുക്കത്തേത എന്നു പരിഭാഷ കാണിക്കപ്പെട്ടു- യാതൊന്നിനെ അപേക്ഷിച്ചിട്ടു വിശേഷം ഭവിക്കുന്നില്ലയൊ അങ്ങിനെ ഉള്ളത എന്നത്രെ അതിന്റെ സാരമാകുന്നത- ഘടം മുതലായതുകൾക്കും ദ്വ്യണുകപൎയ്യന്തങ്ങളായ ഘടാദികളുടെ അവയവങ്ങൾക്കും അതാത അവയവഭെദം ഹെതുവായിട്ടു ഭെദത്തെ പറയാം. പരമാണുക്കൾക്ക അവയവമില്ല- അതുകൾ നിത്യങ്ങളെന്നത്രെ ആകുന്നത അങ്ങിനെയുള്ള പരമാണുക്കൾക്കു പരസ്പരഭെദം വിശേഷത്തിന്നു അധീനമാകുന്നു- വിശേഷഭെദത്തിന്നു വിശേഷാന്തരാപെക്ഷയില്ല- അതു തന്നാൽതന്നെ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ സിദ്ധാന്തമാകയാൽ വിശേഷമെന്നത ഒടുക്കത്തേതു തന്നെ- നിത്യദ്രവ്യങ്ങൾ ഒന്നു പൃഥിവീപരമാണുക്കൾ രണ്ടു ജലപരമാണുക്കൾ മൂന്നു തെജഃപരമാണുക്കൾ നാലു വായുപരമാണുക്കൾ- ഇങ്ങിനെ അണുക്കളായും പരമാവയവങ്ങളായിട്ടിരിക്കുന്നവ നാലുവകയായിട്ടുണ്ടു- ഇനി വിഭുക്കളായിട്ടുമുണ്ടു. ൧ ആകാശം ൨ കാലം ൩ ദിക്കു ൪ ആത്മാവ- ഇവ ഒക്കെയും വിഭുക്കളായ നിത്യദ്രവ്യങ്ങളാകുന്നു- (വിഭുക്കൾ എന്നതിന്നു പരമമഹത്വമുള്ളവ എന്നു അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക) ഇങ്ങിനെ ഉള്ള നിത്യദ്രവ്യങ്ങളിലൊക്കെയും വിശേഷമെന്നൊരു പദാൎത്ഥം ഇരിക്കുന്നു- ഇങ്ങിനെ സംക്ഷെപെണ വിശേഷമെന്ന പദാൎത്ഥത്തെ നിരൂപിച്ചു- ഇതിനെ കുറിച്ചു പലതും പറവാനുണ്ടു വിസ്തരഭയം ഹെതുവായിട്ടു ഇവിടെ സമാപ്പിക്കുന്നു-

സമവായനിരൂപണം

൧൧. ഘടാദീനാംകപാലാദൌദ്രവ്യെഷുഗുണകൎമ്മണോഃ । തെഷുജാതെശ്ചസംബന്ധസ്സമവായഃപ്രകീൎത്തിതഃ ॥

അന്വയം—ഘടാദീനാം കപാലാദൌ ഗുണകൎമ്മണോഃ- ദ്രവ്യെ- ച- തെഷു- ജാതെഃ- ച- സംബന്ധഃ- സമവായഃ- പ്രകീൎത്തിതഃ- ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം—ഘടാദികൾക്കു കപാലാദിയിങ്കലും ഗുണകൎമ്മങ്ങൾക്കു ദ്രവ്യത്തിങ്കലും അതുകളിൽ ജാതിക്കുമുള്ള സംബന്ധം സമവായമെന്നു പ്രകീൎത്തിതമായി ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ—ഘടാദികൾ=ഘടംതുടങ്ങിയുള്ളവസ്തുക്കൾ- ഘ

ടം=കുടം- കപാലാദി=കപാലംതുടങ്ങിയുള്ളത- കപാലം=കുടത്തിന്റെ പകുതി ഭാഗത്തെപ്പോലെ മണ്ണുകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതായ ഒരുവസ്തു- ഗുണകൎമ്മങ്ങൾ=ഗുണവും കൎമ്മവും- അതുകൾ=ദ്രവ്യഗുണകൎമ്മങ്ങൾ- സമവായം=സമവായമെന്ന പദത്താൽ പറകപ്പെടുന്നത- പ്രകീൎത്തിതം=പറകപ്പെട്ടത-

സമവായലക്ഷണം

നിത്യമായിരിക്കുന്ന സംബന്ധമത്രെ സമവായമാകുന്നത-കുടംമുതലായ വസ്തുക്കൾക്കു കപാലം മുതലായ വസ്തുക്കളിൽ ഉള്ള സംബന്ധവും ഗുണകൎമ്മങ്ങൾക്കു ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ ഉള്ള സംബന്ധവും ജാതികൾക്കു ഗുണകൎമ്മങ്ങളിലുള്ള സംബന്ധവും നിത്യമാകയാൽ സമവായമാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക- ഇതുതന്നെയല്ല- വിശേഷനിത്യദ്രവ്യങ്ങളുടെയും സമവായം തന്നെ- സമവായമെന്നൊരു സംബന്ധമുണ്ടു എന്നതിനെ പററി ഒരുപ്രമാണത്തെ ഇതിന്നു താഴെ എഴുതുന്നു-

ഗുണക്രിയാദിവിശിഷ്ടബുദ്ധിൎവ്വിശേഷ്യവിശേഷണസംബന്ധവിഷയാ വിശിഷ്ടബുദ്ധിത്വാൽ ദണ്ഡീപുരുഷ ഇതിവിശിഷ്ടബുദ്ധിവൽ-

എന്നുള്ള അനുമാനം സമവായത്തെക്കുറിച്ചു പ്രമാണമാകുന്നു- മെൽ പറഞ്ഞ അനുമാന വാക്യത്തിൽ പക്ഷം, പ്രതിജ്ഞാ, ഹെതു, ദൃഷ്ടാന്തം- ഇങ്ങിനെ നാല അവയവങ്ങൾ ചെൎന്നിരിക്കുന്നു- ഗുണക്രിയാദി വിശിഷ്ടബുദ്ധിഃ എന്നതു പക്ഷമാകുന്നു (യാതൊരു വസ്തുവിങ്കൽ മറെറാരു വസ്തുവിന്റെ സ്ഥിതി ഉണ്ടു എന്നു യുക്തികൊണ്ടു സാധിപ്പാനാഗ്രഹിക്കുന്നുവൊ അതു പക്ഷമെന്ന പെരൊടു കൂടിയതാകുന്നു) ഗുണക്രിയാദിവിശിഷ്ടബുദ്ധിഃ ഇത്യാദികളായ പദങ്ങളുടെ അൎത്ഥങ്ങൾ ഇതിന്നടുത്തതായ ഒരു സ്ഥലത്തിങ്കൽ വിവരിക്കും- വിശെഷണ വിശെഷ്യ സംബന്ധ വിഷയാ എന്നത പ്രതിജ്ഞയാകുന്നു- (പക്ഷത്തിങ്കൽ സാധ്യമുണ്ടു എന്നുള്ള വചനമത്രെ പ്രതിജ്ഞ എന്നാ കിന്നാ വിഷയമെന്നറിഞ്ഞുകൊൾക) വിശിഷ്ടബുദ്ധിത്വാൽ എന്നത ഹെതുവാകുന്നു- ദണ്ഡീപുരുഷ ഇതിവിശിഷ്ട ബുദ്ധിവൽ എന്നതു ദൃഷ്ടാന്തമാകുന്നു ഇനിമെൽ പറകപ്പെട്ട പദങ്ങളുടെ അൎത്ഥങ്ങളെ പറയാം-

ഗുണക്രിയാദിവിശിഷ്ടബുദ്ധി=ഗുണക്രിയാദി വിശിഷ്ടയായിരിക്കുന്നബുദ്ധി- ഗുണക്രിയാദിവിശിഷ്ടാ=ഗുണക്രിയാദികളാൽവിശിഷ്ടാ- ഗുണക്രിയാദികൾ=ഗുണക്രിയകൾതുടങ്ങിയ

ഗുണ- ഗുണക്രിയകൾ=ഗുണവും ക്രിയയും- ഗുണം=രൂപം മുത
ലായി മുമ്പെ പറകപ്പെട്ടതുതന്നെ- ക്രിയ=കൎമ്മം- ആദിപ
ദാൎത്ഥം=ജാതിമുതലായതാകുന്നു- വിശിഷ്ടം=വിശേഷിക്കപ്പെട്ട
ത- വിശേഷിക്ക=ഭേദത്തെ പ്രാപിപ്പിക്ക- ബുദ്ധി=ജ്ഞാനം-
വിശേഷണവിശേഷ്യസംബന്ധവിഷയാ=വിശേഷ്യ വിശേഷ
ണ സംബന്ധമാകുന്ന വിഷയത്തോടുകൂടിയത- വിശേഷണവി
ശേഷ്യസംബന്ധം=വിശേഷണവിശേഷ്യങ്ങളുടെ സംബന്ധം-
വിശേഷണവിശേഷ്യങ്ങൾ=വിശേഷണവും വിശേഷ്യവും-വി
ശിഷ്ടബുദ്ധിത്വം=വിശിഷ്ടബുദ്ധിയാവു എന്നുള്ളത- ദണ്ഡിപു
രുഷഇതി വിശിഷ്ടബുദ്ധിയാൽ എന്നതിന്ന ദണ്ഡിയാകുന്ന പു
രുഷൻ എന്നുള്ള വിശിഷ്ടബുദ്ധി എന്നപൊലെ എന്ന അൎത്ഥ
മാകുന്നു-

ദണ്ഡീ=ദണ്ഡമുള്ളവൻ- ഇങ്ങിനെ മെൽ പറഞ്ഞ അനുമാന
വാക്യത്തിൽ അന്തൎഭവിച്ചുള്ളവയായ പദാൎത്ഥങ്ങളെ ധരിച്ചുകൊ
ൾക- ഇനി ഇതിന്റെ സാരത്തെ പറയാം-

ഒരു പുരുഷനെകണ്ടാൽ ഇവൻ പുരുഷനാകുന്നു എന്നിപ്ര
കാരം തന്നെ ഉണ്ടാകുന്ന ജ്ഞാനത്തിങ്കൽനിന്ന ദണ്ഡമുള്ള പു
രുഷനാകുന്നു എന്നുള്ള ജ്ഞാനത്തിന്ന വിശേഷമുണ്ടാകയാൽ
ആയത വിശിഷ്ടബുദ്ധിയാകുന്നു- ഇങ്ങിനെയുള്ള വിശിഷ്ടബു
ദ്ധി വല്ലൊരു പുരുഷനെകണ്ടാൽ ഉണ്ടാകുന്നില്ല- പുരുഷൻ ദ
ണ്ഡിയായിരിക്കുന്നതു കൂടെ അതിനെക്കുറിച്ചു കാരണമാകുന്നു-
ദണ്ഡമുണ്ടായിരുന്നാലും വിശേഷ്യമായ പുരുഷന്റെയും വിശേഷണ
മായ ദണ്ഡത്തിന്റെയും പരസ്പരമുള്ള സംബന്ധത്തെ ദൎശനസമയ
ത്തിങ്കൽ ദ്രഷ്ടാവു ഗ്രഹിച്ചില്ലാ എങ്കിൽ മെൽപറഞ്ഞപ്രകാരമുള്ള
ജ്ഞാനം സംഭവിക്കുന്നില്ല- അതു ഹെതുവായിട്ട ദണ്ഡിപുരുഷഃ
എന്നുള്ള ജ്ഞാനം ദണ്ഡത്തിന്റെയും പുരുഷന്റെയും പരസ്പരമുള്ള
സംബന്ധത്തെ കൂടെ വിഷയമാക്കി ചെയ്യുന്നതായിട്ടുത
ന്നെ ഉണ്ടായതാകുന്നു എന്നു നിശ്ചയിക്കാം- ദണ്ഡിയായിരി
ക്കുന്ന പുരുഷനെകണ്ട സമയം ദണ്ഡസംബന്ധത്തെ ഗ്രഹി
ച്ചില്ല എങ്കിലും ഇവൻ പുരുഷനാകുന്നു എന്നുള്ള ജ്ഞാനം സം
ഭവിക്കുന്നതാകുന്നു- അതിന്ന കാരണം ജ്ഞാനങ്ങളുടെ പരസ്പ
ര ഭെദം തന്നെ- ദണ്ഡീപുരുഷഃ എന്നുള്ളജ്ഞാനം വിശിഷ്ട
ബുദ്ധിയാകുന്നു- മറ്റെതഅവിശിഷ്ട ബുദ്ധിയാകുന്നു- ജ്ഞാന
ങ്ങളുടെ പരസ്പര ഭെദമെന്നത ഇതുതന്നെ- ഒരു അവസ്ഥക്കവി
ശിഷ്ട ബുദ്ധിത്വം യാതൊരെടത്തുണ്ടൊ അവിടെ വിശേഷ

ണ വിശേഷ്യങ്ങളുടെ സംബന്ധം കൂടെ വിഷയമാകുന്നുവെ ന്നൊരു നിയമമുണ്ട എന്നുള്ളതിനെ ദണ്ഡീ പുരുഷഃ എന്നുള്ള വിശിഷ്ടബുദ്ധിയാകുന്ന ദൃഷ്ടാന്തത്തെ അനുസരിച്ച കല്പിച്ചു കഴിയും- എന്നാൽ ഇതുപോലെ സ്ഥലാന്തരങ്ങളിലും വിശേഷ്യ വിശേഷണ സംബന്ധം കൂടെ വിഷയമായിരിക്കണമെന്നുള്ള അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി അന്യബോധത്തിന്നായി പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടതായ മേൽ പറഞ്ഞ അനുമാന വാക്യത്തിങ്കൽനിന്ന ഇത്രമാത്രം ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- ഗുണമുള്ളതാകുന്നു എന്നും കൎമ്മമുള്ളതാകുന്നു എന്നുമുള്ള ബുദ്ധി ഗുണകൎമ്മങ്ങളാകുന്ന വിശേഷണങ്ങൾക്കും വിശേഷ്യമായ ദ്രവ്യത്തിന്നും പരസ്പരമുള്ള സംബന്ധത്തെ കൂടെ വിഷയമാക്കി ഉണ്ടായതാകുന്നു- എന്തു ഹേതുവായിട്ടാകുന്നു ഈ നിശ്ചയമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ പറയാം- (വിശിഷ്ടബുദ്ധിത്വാൽ) വിശിഷ്ടബുദ്ധിത്വം ഹേതുവായിട്ടാകുന്നു- വിശിഷ്ടബുദ്ധിത്വമുള്ളേടത്ത വിശേഷണ വിശേഷ്യസംബന്ധം കൂടെ വിഷയമായിരിക്കുമെന്നതിന്ന ദൃഷ്ടാന്തമുണ്ടോ എന്നറിവാൻ ചോദിക്കുന്നു എന്നതുപോലെ (ദണ്ഡീ പുരുഷ ഇതിവിശിഷ്ടബുദ്ധിവൽ) ദണ്ഡിയാകുന്ന പുരുഷൻ എന്നുള്ള വിശിഷ്ടബുദ്ധി എന്നപോലെ ഇതുകൊണ്ട ഗുണവദ്ദ്രവ്യം ഇത്യാദിവിശിഷ്ടബുദ്ധിയെ അനുസരിച്ചിട്ട ഗുണാദികൾക്കും ദ്രവ്യത്തിന്നും തമ്മിൽ ഒരു സംബന്ധമുണ്ടായിരിക്കണമെന്നു സിദ്ധമായി- ഇപ്രകാരം സിദ്ധമായ സംബന്ധം സംയോഗാദികളിൽനിന്ന ഭേദത്തോടുകൂടിയതാകയാൽ അതിനെ സമവായ ശബ്ദംകൊണ്ട വ്യവഹരിച്ചുവരുന്നു എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വേണം-

(ശങ്കാ) മേൽ വിവരിക്കപ്പെട്ട അനുമാനം സിദ്ധസാധനമാകുന്നു- എങ്ങിനെ എന്നാൽ ഗുണവദ്ദ്രവ്യമിത്യാദി സ്ഥലങ്ങളിൽ വിശേഷണ വിശേഷ്യസംബന്ധം സ്വരൂപ സംബന്ധത്തിങ്കൽനിന്ന വേറെ ഒന്നല്ല സ്വരൂപസംബന്ധമെന്നു സിദ്ധം തന്നെ- അതു ഹേതുവായിട്ട സമവായമെന്നൊരു സംബന്ധത്തെ വിശേഷിച്ചു കല്പിപ്പാൻ പ്രമാണമില്ല-

(സ) എന്ന ശങ്കിക്കരുത- സ്വരൂപങ്ങൾ ഇത്ര എന്നില്ലായ്കയാൽ അനന്തങ്ങളാകുന്നു- അനന്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന സ്വരൂപങ്ങൾക്കു സംബന്ധത്വത്തെ കല്പിക്കുന്നതിനെക്കാൾ ഏകമായിരിക്കുന്ന സമവായത്തെ സ്വീകരിക്കുന്നത നല്ലതാകുന്നു-

(ശങ്കാ) സമവായമെന്നത ഒന്നു ഉള്ളു എന്നു പറഞ്ഞാൽ

വായുവിന്ന രൂപമുണ്ടു എന്നുള്ള ബുദ്ധി ഭവിക്കാമെന്നു വരും. രൂപസമവായം വായുവിങ്കൽ ഉണ്ടല്ലൊ. എങ്ങിനെ എന്നാൽ വായുവിങ്കൽ സ്പൎശമെന്ന ഗുണസമവായ സംബന്ധേന ഇരിക്കുന്നുഎന്നല്ലൊ സിദ്ധാന്തമാകുന്നത. എന്നാൽ സ്പൎശസമവായം ഇല്ലെന്ന പറഞ്ഞു കൂട. സ്പൎശസമവായവും രൂപസമവായവും ഒന്നു തന്നെ എന്നും വരുന്നു. രൂപസമവായം രൂപമുണ്ടു എന്നുള്ള ബുദ്ധിയെ കുറിച്ചു കാരണവുമാകുന്നു.

(സ) ഇങ്ങിനെ ശങ്കിക്കരുത. വായുവിങ്കൽ രൂപസമവായമുണ്ടെങ്കിലും രൂപമില്ലല്ലൊ രൂപമുണ്ടു എന്നുള്ള ബുദ്ധിയെകുറിച്ചു രൂപമില്ല എന്നുള്ള നിശ്ചയം പ്രതിബന്ധകമാകുന്നു. പ്രതിബന്ധകമുള്ളപ്പൊൾ യാതൊരു കാൎയ്യവും സംഭവിക്കുന്നതല്ല. അതുകൊണ്ടു രൂപാഭാവ നിശ്ചയ രൂപ പ്രതിബന്ധകമുള്ളപ്പൊൾ വായുവിന്ന രൂപമുണ്ടു എന്നുള്ള ബുദ്ധി ഒരുത്തനും ഭവിക്കില്ല എന്നും രൂപാഭാവ നിശ്ചയം ഒരുത്തന്ന ഭവിച്ചില്ല എങ്കിൽ അവന്ന വായു രൂപവാനാകുന്നു എന്നുള്ള ബുദ്ധി ഇഷ്ടം തന്നെ എന്നും അറിഞ്ഞുകൊൾക.

(ശങ്കാ) ഇങ്ങിനെയായാൽ അഭാവത്തിന്റെ വൈശിഷ്ട്യമെന്ന വേറെ തന്നെ ഒരു സംബന്ധം സിദ്ധമായി എന്ന വരും. ഭൂതലം ഘടാഭാവമുള്ളതാകുന്നു എന്നതും ഒരു വൈശിഷ്ട്യബുദ്ധിയാകയാൽ അവിടെയും വിശേഷ്യമായ ഭൂതലത്തിന്നും വിശേഷണമായ ഘടാഭാവത്തിന്നും തങ്ങളിലൊരു സംബന്ധം വെണമെല്ലൊ സ്വരൂപ സംബന്ധം തന്നെ എന്നതൊ പറഞ്ഞു കൂടല്ലൊ. അതുകൊണ്ടു ആയതു വൈശിഷ്ട്യമെന്ന പെരൊട്ടു കൂടിയതായിട്ടും വേറെ ഒന്നായിട്ടുമിരിക്കട്ടെ.

(സ) എന്നു പറയുന്നുവൊ എന്നാൽ ഇവിടെ അല്പമായൊരു വിശേഷമുള്ളതിനെ പറയാം. അതു നിത്യമാകുന്നു എന്ന പറഞ്ഞാൽ ഒരെടത്തു ഘടത്തെ കൊണ്ടുവന്നുവെച്ചാലും ഘടാഭാവ ബുദ്ധി ഭവിച്ചേക്കാം. അതുകൊണ്ടു മിറ്റത്തു കുടമുള്ള സമയത്തിങ്കലും കുടത്തിന്റെ അഭാവത്തൊട്ടു കൂടിയതാകുന്നു മിറ്റമെന്നുള്ള ബുദ്ധി ഭവിക്കട്ടെ എന്നു വരും. ഘടാഭാവമില്ല എന്നുപറഞ്ഞുകൂടാ ഘടാഭാവം നിത്യമാകുന്നു നിത്യമല്ലഎങ്കിൽ സ്ഥലാന്തരത്തിങ്കലും ഘടാഭാവ ബുദ്ധി അരുത എന്നതു വരികയും ചെയ്യും. ഘടാഭാവം നിത്യമായിരുന്നാലും വൈശിഷ്ട്യമില്ലെന്നും പറഞ്ഞുകൂടാ. വൈശിഷ്ട്യവും നിത്യമായിട്ടുള്ളതുതന്നെ വൈശിഷ്ട്യത്തിന്ന അനിത്യതയെ സ്വീകരിച്ചാൽ അനന്ത

വൈശിഷ്ട്യങ്ങൾക്കു സംബന്ധത്വം കല്പിക്കേണ്ടതായി വരുന്നതാകയാൽ ഏത്രയൊ ഗൌരവമുണ്ടു- അതുഹേതുവായിട്ടു അതാതു കാലങ്ങളിലുള്ള അതാതു ദേശങ്ങൾ അതാത അഭാവങ്ങളുടെ സംബന്ധമാകുന്നു എന്നു കല്പിക്കുന്നു- എന്നാൽ വൈശിഷ്ട്യം സംബന്ധ ഘടകമായി ഉണ്ടാകുന്നു- ചില സമയം നശിക്കുന്നു പിന്നെയുമുണ്ടാകുന്നു- ഇങ്ങിനെയുള്ള കല്പനാധാരയെ ആശ്രയിക്കതന്നെ വെണ്ട എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക-

അഭാവവിഭാഗഃ

൧൨. അഭാവസ്തുദ്വിധാന്യോന്യസംസർഗ്ഗാഭാവഭേദതഃ। പ്രാഗഭാവസ്തഥാപ്രധ്വംസോപ്യത്യന്താഭാവ ഏവ ച ॥

൧൩. ഏവംത്രൈവിധ്യമാപന്നസ്സംസർഗ്ഗാഭാവ ഇഷ്യതേ । സപ്താനാമപിസാധർമ്മ്യംജ്ഞേയത്വാദികമിഷ്യതേ ॥

അന്വയം---- അഭാവഃ- തു- അന്യോന്യസംസർഗ്ഗാഭാവഭേദതഃ- ദ്വിധാ- ഭവതി- പ്രാഗഭാവഃ- തഥാ- പ്രധ്വംസഃ- അത്യന്താഭാവഃ- ച- ഏവം- സംസർഗ്ഗാഭാവഃ- ത്രൈവിധ്യം- ആപന്നഃ- ഏവ- ഇഷ്യതേ- സപ്താനാം അപി സാധർമ്മ്യം- ജ്ഞേയത്വാദികം- ഇഷ്യതേ-

അന്വയാർത്ഥം---- അഭാവമാകട്ടെ അന്യോന്യസംസർഗ്ഗാഭാവഭേദം ഹേതുവായിട്ടു രണ്ടുപ്രകാരത്തെ ഭവിക്കുന്നു- പ്രാഗഭാവവും പ്രധ്വംസവും അത്യന്താഭാവവും ഇങ്ങിനെ സംസർഗ്ഗാഭാവം ത്രൈവിധ്യത്തെ ആപന്നമായിട്ടുതന്നെ ഇച്ഛിക്കപ്പെടുന്നു- ഏഴുകൾക്കും സാധർമ്മ്യം ജ്ഞേയത്വാദികമായിട്ടു ഇച്ഛിക്കപ്പെടുന്നു-

പരിഭാഷ ---- അഭാവം=അഭാവമെന്ന പദാർത്ഥം- അന്യോന്യസംസർഗ്ഗാഭാവഭേദം=അന്യോന്യസംസർഗ്ഗാഭാവങ്ങളുടെഭേദം= അന്യോന്യസംസർഗ്ഗാഭാവങ്ങൾ അന്യോന്യാഭാവവും സംസർഗ്ഗാഭാവവും ത്രൈവിധ്യം=ത്രിവിധമാവു എന്നുള്ളത- ത്രിവിധം=മൂന്നപ്രകാരത്തിലുള്ളത- സാധർമ്മ്യം=സധർമ്മാക്കളാവു എന്നുള്ളത- സധർമ്മാക്കൾ=സമാനമായിരിക്കുന്നധർമ്മത്തോടുകൂടിയവ- സമാനം=തുല്യം (ഇങ്ങിനെയാകയാൽ സാധർമ്മ്യമെന്നതിന്നു തുല്യമായ ധർമ്മമെന്നു സാരത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക) ജ്ഞേയത്വാദികം=ജ്ഞേയത്വം തുടങ്ങിയുള്ളത- ജ്ഞേയത്വം=ജ്ഞാനവിഷയത്വം-

സാരം---- അഭാവമെന്നപദാർത്ഥം രണ്ടു പ്രകാരമാകുന്നു- രണ്ടു പ്രകാരമായത അന്യോന്യാഭാവവും സംസർഗ്ഗാഭാവവും ഇ

ങ്ങിനെയാകുന്നു- അന്യോന്യാഭാവത്തിന്നു ഐക്യമുണ്ടാകയാൽ വിഭാഗമില്ല- സംസൎഗ്ഗാഭാവം മൂന്നുപ്രകാരമായതു- പ്രാഗഭാവവും പ്രധ്വംസാഭാവവും അത്യന്താഭാവവും ഇങ്ങിനെയാകുന്നു- ദ്രവ്യംമുതലായ ഏഴിന്നും സാധൎമ്മ്യം ജ്ഞാനവിഷയത്വവും അഭിധേയത്വം മുതലായതാകുന്നു- മേൽ പറഞ്ഞ പദാൎത്ഥത്തെ പറ്റിഇനിപ്പറയേണ്ടതൊക്കെയും സംക്ഷേപേണ താഴെ പറയുന്നു.

അഭാവമെന്നതിന്നു അഭാവത്വമുള്ളതു എന്നു അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- മേൽപറഞ്ഞ ധൎമ്മം ദ്രവ്യങ്ങളിലും ഗുണങ്ങളിലും കൎമ്മങ്ങളിലും സാമാന്യത്തിങ്കലും വിശേഷത്തിങ്കലും സമവായത്തിങ്കലുമില്ല- അതിന്നു അധികരണം വേറെതന്നെ വേണം. ആയതു അഭാവമെന്നൊരു പദാൎത്ഥമാകുന്നു- മേൽപറഞ്ഞ അഭാവത്വം നാനാപദാൎത്ഥങ്ങളിൽ ചേരാതെ ഇരിക്കുന്നതാകയാൽ അഖണ്ഡോപാധിയാകുന്നു എന്നു ചിലരുടെ പക്ഷം- അഖണ്ഡോപാധിയെ നിൎവ്വചിക്കമാറില്ല- ഉപാധികൾ നിൎവ്വചനം വേണമെന്നതു സഖണ്ഡോപാധികളിൽ തന്നെ സംബന്ധിക്കുന്നതാകുന്നു എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക- അഖണ്ഡോപാധിയല്ല എന്നുള്ള മതത്തെ ആശ്രയിച്ചു നിൎവ്വചിക്കുമ്പോൾ അഭാവത്വമെന്നതു ദ്രവ്യാദിഷൾകാന്യോന്യാഭാവവത്വമാകുന്നു- ദ്രവ്യാദിഷൾകാന്യോന്യാഭാവവത്വം=ദ്രവ്യാദിഷൾകാന്യോന്യാഭാവവത്താവു എന്നുള്ളതു ദ്രവ്യാദിഷൾകാന്യോന്യാഭാവവത്ത=ദ്രവ്യാദിഷൾകാന്യോന്യാഭാവമുള്ളതു ദ്രവ്യാദിഷൾകാന്യോന്യാഭാവം ദ്രവ്യാദിഷൾകത്തിന്റെ അന്യോന്യാഭാവം ദ്രവ്യാദിഷൾകം=ദ്രവ്യാദികളുടെ ഷൾകം- ദ്രവ്യാദികൾ=ദ്രവ്യംമുതലായവ-ഷൾകം=ആറിന്റെയും കൂടിയുള്ള സമുദായം- (ദ്രവ്യം, ഗുണം, കൎമ്മം, സാമാന്യം, വിശേഷം, സമവായം ഇതുകളെന്നു സാരം) അന്യോന്യാഭാവം=അതല്ലായ്കു- (ദ്രവ്യമല്ലായ്കയും ഗുണമല്ലായ്കയും കൎമ്മമല്ലായ്കയും സാമാന്യമല്ലായ്കയും വിശേഷമല്ലായ്കയുമെന്നു സാരം)

ദ്രവ്യമല്ലായ്കമുതലായതു ദ്രവ്യംമുതലായതിൽ ഇരിക്കില്ല- അതുകളുടെ ഇരിപ്പിടമായിട്ടു വേറൊരു വസ്തുവേണം- അതുകൊണ്ടു അതിന്റെ അധികരണമായ അഭാവം വേറെതന്നെ- അതു രണ്ടുവിധമാകുന്നു എന്നു പറഞ്ഞു- അവിടെ അന്യോന്യാഭാവമെന്നതു താദാത്മ്യസംബന്ധാവച്ഛിന്ന പ്രതിയോഗിതാകമായിരിക്കുന്ന *അഭാവമാകുന്നു- താദാത്മ്യസംബന്ധാവച്ഛിന്ന പ്രതിയോഗിതാകം=താദാത്മ്യ സംബന്ധാവച്ഛിന്നയായിരിക്കുന്ന പ്രതിയോഗിതയോടുകൂടിയതു താദാത്മ്യസംബന്ധാവച്ഛിന്നാ=

താദാത്മ്യസംബന്ധത്താൽ അവച്ഛിന്നാ- താദാത്മ്യസംബന്ധം=
താദാത്മ്യമാകുന്നസംബന്ധം- അവച്ഛിന്നാ=അവച്ഛേദിക്കപ്പെ
ട്ടത- അവച്ഛേദിക=സഹചാരിയാക്കി നിയമിക്ക- പ്രതിയൊ
ഗിതാ=പ്രതിയൊഗിത്വം-

ഘടഃപടൊന- എന്നുള്ള വാക്യത്തിങ്കൽ ഘടഃ-പടഃ-ന- ഇ
ങ്ങിനെ മൂന്നപദങ്ങൾ ഉണ്ട- അതുകളിൽവെച്ച ആദ്യപദത്തി
ന്ന ശംഖുപൊലെ ഉള്ള കഴുത്തു മുതലായതുകളൊടു കൂടി മണ്ണ
കൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ ഒരു വ്യക്തി അൎത്ഥമാകുന്നു- അതിനെ
കുടമെന്നു പറയുന്നു- രണ്ടാമത്തെ പദത്തിന്ന മെലെയും കൊ
ടെയുമായി അന്യൊന്യം അടുത്ത നിരത്തപ്പെട്ട നൂലുകളാൽ ഉ
ണ്ടാക്കപ്പെട്ടൊരു വ്യക്തിയാകുന്നു- അതിനെ വസ്ത്രമെന്ന പറ
യുന്നു- ന എന്നതിന്ന അഭാവം അൎത്ഥമാകുന്നു- ഇങ്ങിനെ ഉള്ള
മെൽപറഞ്ഞ പദങ്ങളിൽ ഘടഃ പടഃ എന്നുള്ള രണ്ടുപദങ്ങൾ
പ്രയൊഗിച്ചാൽ വരുന്നത ഘടം പടമാകുന്നു എന്നിപ്രകാരമു
ള്ള അഭെദവിശിഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ബൊധമാകുന്നു- ഇങ്ങിനെയു
ള്ള അഭെദത്തെ താദാത്മ്യമെന്ന ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- മെൽപറ
ഞ്ഞ പദങ്ങളുടെ മദ്ധ്യം ന എന്നപദം ഉണ്ടായിരുന്നാൽ ഘ
ടം പടമല്ല എന്നുള്ള അൎത്ഥം അതിങ്കൽനിന്ന തൊന്നുന്നു- അ
വിടെ അല്ല എന്നുള്ള അല്ലായ്മ യാതൊന്നിന്റെയൊ അത അ
തിന്റെ പ്രതിയൊഗിയാകുന്നു- അങ്ങിനെയാകയാൽ ഇവിടെ
പ്രതിയൊഗി പടംതന്നെ എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക- പടം പ്രതി
യൊഗിയായപ്പൊൾ പടത്തിങ്കൽ പ്രതിയൊഗിതാ എന്നൊരുധ
ൎമ്മമിരുന്നു- അത താദാത്മ്യമെന്ന സംബന്ധത്താൽ അവച്ഛി
ന്നയുമാകുന്നു- താദാത്മ്യമെന്നൊരു സംബന്ധത്താൽ ഘടം പട
മായി ഭവിക്കുന്നില്ല എന്നല്ലൊ ഘടഃ പടൊ ന എന്നതിന്റെ
സാരമാകുന്നത- അതുകൊണ്ട ഘടത്തിങ്കൽ തൊന്നപ്പെടുന്ന പ
ടഭെദത്തിന്ന പടത്തിങ്കൽ യാതൊരു പ്രതിയൊഗിതയുണ്ടൊ അ
തു താദാത്മ്യസംബന്ധത്താൽ തന്നെ വെടിഞ്ഞിരിക്കാത്തതായി
നിയമിക്കപ്പെട്ടതാകുന്നു എന്നും ഇങ്ങിനെ യാകയാൽ മെൽ
പറയപ്പെട്ട വാക്യത്തിങ്കൽ നിന്ന തൊന്നുന്ന അഭാവത്തെ
അന്യൊന്യാഭാവമെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- സംസൎഗ്ഗാഭാവമെ
ന്നത അന്യൊന്യാഭാവമല്ലാതെ ഉള്ള അഭാവമാകുന്നു- അന്യൊ
ന്യാഭാവമല്ലായ്കയും അഭാവമാവു എന്നുള്ളതും പ്രാഗഭാവമെ
ന്നതിലും പ്രദ്ധ്വംസാഭാവമെന്നതിലും അത്യന്താഭാവമെന്ന
തിലുമുണ്ട- അതുകളിൽ വെച്ച പ്രാഗഭാവമെന്നത ഒരു

വസ്തു ഉണ്ടാകുവാൻ പോകുന്നെടത്ത അതിന്റെ ഉൽപത്തിക്കുമു
മ്പെയുള്ളതായിട്ടും ഉൽപത്തിയുടെ ശെഷം നശിക്കുന്നതായിട്ടു
മിരിക്കുന്നതു അഭാവമാകുന്നു പ്രാഗഭാവം എന്നത ഒരു വസ്തു
നശിച്ചാലുണ്ടാകുന്നതിന്റെ അഭാവമാകുന്നു ഇതിന്നു ധ്വംസാഭാ
വമെന്നും ധ്വംസമെന്നും വ്യവഹാരമുണ്ട ധ്വംസത്തിന്ന നാശമില്ല.
അത്യന്താഭാവമെന്നത ത്രൈകാലികസംബന്ധാവഛിന്നപ്രതി
യൊഗിതാകമായിരിക്കുന്ന അഭാവമാകുന്നു- ജലെ വഹ്നിൎന്നാസ്തി എ
ന്നു വ്യവഹാരമുണ്ട- ജലത്തിൽ (കയത്തിങ്കൽ) വഹ്നി (തിയ്യ) ഇല്ല
എന്നതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു- ഈ വഹ്ന്യഭാവം ഇപ്പൊൾ എ
ന്നും ഇതിന്നു മുമ്പെ എന്നും ഇനിമെലിൽ എന്നുമുള്ള കാലവി
ശെഷത്തെ അപെക്ഷിക്കുന്നില്ല എന്നുമെന്നുള്ള വിശെഷ
ത്തെ ആശ്രയിച്ചിട്ടാണ തൊന്നുന്നത- അതുകൊണ്ട എല്ലാസ
മയത്തിങ്കലുമുള്ളതായ സംബന്ധ വിശെഷത്തൊടു കൂടതന്നെ
ഇരിക്കുന്ന പ്രതിയൊഗിതയൊടു കൂടിയതാകുന്നു എന്നും അപ്ര
കാരമാകയാൽ ഇത അത്യന്താഭാവമാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചു
കൊൾക- അത്യന്താഭാവമെന്നത നിത്യമാകുന്നു എങ്കിലും യാ
തൊരു സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഘടം മുതലായ വസ്തു ഒരു കാലത്തിങ്കൽ
ഇല്ലാതെയും പിന്നെ ഉള്ളതായിട്ടും വരുന്നുവൊ അവിടെ ഘടാ
ദികളുടെ കാലം ഘടാത്യന്താഭാവാദികളും ആ സ്ഥലവും തമ്മി
ലുള്ള സംബന്ധത്തെ വിടുന്നുന്നതാകയാൽ ഘടാദികളുടെ അ
ത്യന്താഭാവം ഇവിടെ ഉണ്ട എന്നുള്ള ബുദ്ധി ഉണ്ടാകുന്നില്ല-
മെൽ പറഞ്ഞ സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഉൽപത്തിവിനാശങ്ങളൊടു കൂടി
യതായിട്ട നാലാമത്തതായിട്ട വെറെ തന്നെ ഒരു അഭാവമാണ
എന്ന ചിലർ പറയുന്നു- ഘടാദികാലത്തിന്ന ഘടാദികളുടെ
അഭാവം നിത്യമായിരുന്നാലും അതിനൊടുള്ള സംബന്ധത്തെ
വിടുന്നുന്നതാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥയെ അംഗീകരിച്ചാലും ഇ
ഷ്ടസിദ്ധി ഭവിക്കുന്നതാകയാൽ നാലാമത്തതായി ഒരു അഭാവ
ത്തെ സ്വീകരിക്കെണമെന്നില്ല- ഇങ്ങിനെയുള്ള അഭാവങ്ങളി
ൽ വെച്ചു ധ്വംസത്തിന്റെയും പ്രാഗഭാവത്തിന്റെയും ഇരിപ്പി
ടമായ സ്ഥലത്തിങ്കൽ അത്യന്താഭാവം ഇരിക്കാത്തതാകുന്നു എ
ന്നു പണ്ടുള്ളവർ പറയുന്നു- അവരുടെ മതത്തിങ്കൽ ചുകന്നകു
ടത്തിങ്കൽ കറുപ്പില്ല എന്നുള്ള ബുദ്ധി കറുപ്പിന്റെ പ്രാഗഭാവ
ത്തെയൊ കറുപ്പിന്റെ ധ്വംസത്തെയൊ വിഷയമാക്കി ഉണ്ടായ
താകുന്നു എന്ന പറകയും വെണം- ചുകന്നകുടം തന്നെ പാ
കംകൊണ്ട കറുത്തിരും.. അതുകൊണ്ട കറുപ്പിന്റെ പ്രാഗഭാ

വം അതിലുണ്ടു. പാകത്തിന്നു മുമ്പെ കറുത്തതായിരുന്നാലും കറുപ്പിന്നു നാശം പാകം ഹേതുവായിട്ടു ഭവിക്കാം അതുകൊണ്ടു കറുപ്പിന്റെ ധ്വംസവും അതിലുണ്ടായിരിക്കാം. ഇപ്രകാരം പ്രാഗഭാവവും ധ്വംസവും അതിലുള്ളതായി വരുന്നതാകയാൽ ഏതിനെ എങ്കിലും വിഷയമാക്കി മെൽ പറഞ്ഞ ബുദ്ധി ജനങ്ങളിൽ ഉദിക്കുന്നു. കറുപ്പിന്റെ അത്യന്താഭാവം അതിലിരിക്കാത്തതാകയാൽ അതിനെ വിഷയമാക്കിമെൽ പറഞ്ഞ ബുദ്ധിയുടെ ഉൽപത്തിക്കു വെച്ച് അവരുടെ മതത്തിങ്കൽ ഇല്ലെന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. മററുള്ളവർ കറുപ്പിന്റെ അത്യന്താഭാവം തന്നെ മെൽ പറഞ്ഞ ബുദ്ധിക്കു വിഷയമെന്നു ധ്വംസപ്രാഗഭാവങ്ങളുടെ ഇരിപ്പിടത്തിങ്കൽ അത്യന്താഭാവം ഇരിക്കില്ല. എന്നതിന്നു പ്രമാണമില്ലഎന്നും പറയുന്നു. പാകത്തിന്നു മുമ്പെ കറുത്തതായിട്ടു പാകംകൊണ്ടു പിന്നെയും കറുത്തതായി ഭവിപ്പാൻ പൊകുന്നതായിട്ടുമിരിക്കുന്ന ഘടാവടത്തിങ്കൽ കറുപ്പില്ല എന്നിപ്രകാരം കറുപ്പിന്റെ അത്യന്താഭാവത്തെവിഷയമാക്കിഉണ്ടാകുന്ന അനുഭവം നവീനമതത്തിന്നു സഹായമായി തീരുന്നു. അതിന്നു വിഷയം പ്രാഗഭാവമൊ ധ്വംസമൊ ആയിരിക്കുമെന്നു ഉറയ്ക്കുന്നതല്ല. ശ്യാമഃ, രക്തഃ, ശ്യാമഃ, രക്തഃ, ശ്യാമഃ- ഇങ്ങിനെയും ഘടമുണ്ടു. ഒരു ഘടം ആദിയിൽ കറുത്തതായിരുന്നു. അതു പാകത്തിങ്കൽ മുമ്പെ ചുകന്നതായിട്ടും പിന്നെ കറുത്തതായിട്ടും പിന്നെ ചുകന്നതായിട്ടും പിന്നെ കറുത്തതായിട്ടും ഭവിച്ചു എന്നുവരാമെല്ലൊ അങ്ങിനെയുള്ള ഘടം മുമ്പെ ഉണ്ടായിരുന്ന കറുപ്പു നശിക്കയാൽ അതിന്റെ ധ്വംസത്തൊടും അപ്പൊൾ ഉള്ള കറുപ്പു നശിച്ചതിന്റെ ശെഷം പിന്നെയും കറുത്തതായി ഭവിപ്പാൻ പൊകുന്നതാകകൊണ്ടു കറുപ്പിന്റെ പ്രാഗഭാവത്തൊടും കൂടിയതായി മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ കറുത്തനിറത്തൊടു കൂടി ഇരിക്കുമ്പൊൾ അത്രശ്യാമരൂപം നാസ്തി എന്ന ആൎക്കും തൊന്നുന്നില്ല. ധ്വംസപ്രാഗഭാവങ്ങളെ വിഷയമാക്കിച്ചെയ്തിട്ടു ഉണ്ടാകുന്നതാകുന്നു മെൽ പറഞ്ഞ ബുദ്ധി എങ്കിൽ ഇവിടെയും ഭവിക്കാം. അതില്ലായ്കകൊണ്ടു തന്നെ പൂൎവ്വന്മാർ പറയുന്നത യുക്തി വിരുദ്ധമാകുന്നു എന്നു അറിഞ്ഞു കൊൾക. മെൽ പറകപ്പെട്ട അഭാവങ്ങൾ അധികരണ സ്വരൂപങ്ങളാകുന്നു എന്നു ചിലർ പറയുന്നു. അധികരണങ്ങളുടെ അനന്ത്യം ഹേതുവായിട്ടു അപ്രകാരം പറയുന്നതിനെക്കാൾ അഭാവമെന്നതു വെറെ തന്നെ ഒരു പദാൎത്ഥമാകുന്നു എന്നു പറയുന്നതു തന്നെ നല്ലതെ

ന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്ന ആത്മാക്കളിലുള്ള ശബ്ദഗന്ധരസാ
ദികളുടെ അഭാവങ്ങൾ പ്രത്യക്ഷങ്ങളായി വരുന്നതിന്നും വെ
ച്ച് ഈ പ്രകാരമായാൽ തന്നെ സംഭവിക്കുന്നതാകുന്നു. അധിക
രണസ്വരൂപങ്ങളാകുന്ന അഭാവങ്ങൾ എങ്കിൽ അതാതധികരണങ്ങ
ൾക്കു അതാതിന്ദ്രിയങ്ങൾകൊണ്ടുള്ള ഗ്രഹണം സംഭവിക്കാത്ത
താകയാൽ അതിന്നു വെച്ച്യയില്ലെന്നുള്ള അനിഷ്ടപ്രാപ്തി വരി
ച്ചുകാമെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ഇതുകൊണ്ട് അഭാവങ്ങൾ
ജ്ഞാനവിശേഷങ്ങളാകുന്നു എന്നും കാലവിശേഷങ്ങളാകുന്നു
എന്നുമുള്ള മതങ്ങളും ഖണ്ഡിക്കപ്പെട്ടു. അപ്രകാരമായാലും മെ
ൽ പറഞ്ഞ പ്രകാരം പ്രത്യക്ഷത്വത്തിന്നു ഉപപത്തിയില്ലെന്നു
ള്ള ദോഷം വിട്ടുപോകുന്നതല്ലല്ലൊ. ഇങ്ങിനെ അഭാവപൎയ്യന്ത
ങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഏഴു പദാൎത്ഥങ്ങളും അതാതു ജ്ഞാനങ്ങൾക്കു
വിഷയമായിട്ടുള്ളതാകയാൽ അതുകളിൽ ജ്ഞേയത്വമെന്ന ധ
ൎമ്മം സാധാരണമായിരിക്കുന്നു അഭിധേയത്വമാകുന്ന ധൎമ്മവും
അപ്രകാരം തന്നെ ഇപ്രകാരം പരിശിഷ്ടങ്ങളായ സാധൎമ്മ്യ
വൈധൎമ്മ്യങ്ങളെ ഇനി പറവാൻ പോകുന്നു.

സാധൎമ്മ്യവൈധൎമ്മ്യപ്രക്രിയാ

൧൪. ദ്രവ്യാദയഃ പഞ്ച ഭാവാ അനേകേ സമവായിനഃ । സത്താ
വന്തസ്ത്രയസ്ത്വാദ്യാ ഗുണാദിൎന്നിൎഗ്ഗുണക്രിയഃ ॥

അന്വയം — ദ്രവ്യാദയഃ പഞ്ച- ഭാവാഃ- അനേകേ- സമവാ
യിനഃ- ആദ്യാഃ- ത്രയഃ- തു- സത്താവന്തഃ. ഗുണാദിഃ- നിൎഗ്ഗു
ണക്രിയഃ.

അന്വയാൎത്ഥം——ദ്രവ്യാദികളാകുന്ന അഞ്ചു ഭാവങ്ങളായിട്ടും
അനേകങ്ങളായിട്ടും സമവായികളായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. ആദ്യങ്ങ
ളായ മൂന്നാകട്ടെ സത്താവത്തുകളായി ഭവിക്കുന്നു. ഗുണാദി
നിൎഗ്ഗുണക്രിയമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ— ദ്രവ്യാദികൾ=ദ്രവ്യം തുടങ്ങിയുള്ളവ. ഭാവങ്ങൾ=
ഭാവപദാൎത്ഥങ്ങൾ= അനേകങ്ങൾ=ഏകങ്ങളല്ലാത്തവ. ഏകങ്ങ
ൾ=ഏകത്വമുള്ളവ. ഏകത്വം=ഏകത്വമെന്ന സംഖ്യ. സമവായി
കൾ=സമവായ സംബന്ധം ഹേതുവായിട്ട സംബന്ധികളായി
രിക്കുന്നവ. ആദ്യങ്ങൾ=ആദിയിലുള്ളവ സത്താവത്തുകൾ=
സത്തയുള്ളവ. സത്താ=സത്താ എന്ന ജാതി. ഗുണാദി=ഗുണം
തുടങ്ങിയുള്ളത്. നിൎഗ്ഗുണക്രിയം=ഗുണക്രിയകളോടുകൂടാത്തത്.
ഗുണക്രിയകൾ=ഗുണവും ക്രിയയും. ഗുണം=രൂപാദികളായത്.
ക്രിയാ=കൎമ്മം.

സാരം—ദ്രവ്യാദികളാകുന്ന ആറും എന്നത ദ്രവ്യം, ഗുണം, കൎമ്മം, സാമാന്യം വിശെഷം— ഇതുകളാകുന്നു- ഇതുകൾ ആറും ഭാവങ്ങളാകുന്നു. എന്നുള്ളതിന്ന അഭാവങ്ങളിൽ അന്തൎഭവിക്കാത്തതുകളാകയാൽ ഭാവശബ്ദംകൊണ്ടു പറകപ്പെടുവാൻ അതുകൾ യൊഗ്യങ്ങളാകുന്നു എന്നും അപ്രകാരമാകയാൽ ഭാവത്വമെന്നൊരു ധൎമ്മം അതുകളിൽ സാധാരണമായി ഇരിക്കുന്നു എന്നും അഭിപ്രായമാകുന്നു- ഭാവത്വമെന്നത ദ്രവ്യാദികളായ ആറിലും ഇരിക്കുന്നൊരു ധൎമ്മമാകുന്നു. ഏഴാമത്തതായ പദാൎത്ഥത്തെ അഭാവശബ്ദംകൊണ്ടു പറകയാൽ തന്നെ മറ്റുള്ളതുകൾക്കു ഭാവത്വം പ്രാപ്തമായിരിക്കയാൽ ഇവിടെ അതു പറയാതെ തന്നെ ഗ്രഹിക്കത്തക്കതാകുന്നു- എങ്കിലും ദ്രവ്യഗുണകൎമ്മസാമാന്യവിശെഷങ്ങളിൽ തന്നെയായിട്ടു ഒരു ധൎമ്മം ഇരിക്കാത്തതാകയാൽ അതുകളുടെ സാധൎമ്മ്യം ഭാവത്വമാകുന്നു എന്നു ചെരുകയില്ല- അതുകൊണ്ടു ഭാവത്വവും അനെകത്വവും കൂടെയാകുന്നു സാധൎമ്മ്യമാകുന്നത എന്നും ഭാവത്വാനെകത്വങ്ങൾ രണ്ടുംകൂടെ സമവായത്തിങ്കൽ ഇല്ലായ്കയാൽ ഇപ്രകാരമായാൽ അതിവ്യാപ്തി ഇല്ലെന്നും ഇവിടെ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യമാകുന്നു.

(ശംഖ) ദ്രവ്യാദികളായ ആറിൽ തന്നെ ഇരിക്കുന്നതായ ഭാവത്വം അതുകൾക്കു സാധാരണമായി ഇവിടെ പറകപ്പെട്ടിരുന്നാൽ ആയതു യുക്തമായിരിക്കും അൎത്ഥസിദ്ധമായാലും ശിഷ്യബൊധത്തിന്നു എളുപ്പമുണ്ടെന്നു ആലൊചിച്ചിട്ടു പറയാമെല്ലൊ- ആയതു ചെയ്യാത്തതിനെക്കുറിച്ചു ആക്ഷെപിക്കുന്നില്ലാ- ഏഴാമത്തതിനെ അഭാവശബ്ദംകൊണ്ടു പറഞ്ഞപ്പൊൾ തന്നെ മറ്റുള്ള ആറു പദാൎത്ഥങ്ങളും ഭാവങ്ങളാകുന്നു എന്ന ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു- ദ്രവ്യാദികളായ അഞ്ചിന്നു പറഞ്ഞ സാധൎമ്മ്യത്തെക്കുറിച്ചു ചൊദ്യം ഉണ്ടു- മറ്റൊന്നിൽ കൂടെ ഇരിക്കുന്നതായ ഭാവത്വം ദ്രവ്യാദികളായ അഞ്ചിന്നു സാധൎമ്മ്യമാകാതിരിക്കുന്നെങ്കിൽ അനെകത്വത്തിന്റെ സാഹായ്യം കൂടെ വെണമെങ്കിൽ അതുതന്നെ പറഞ്ഞാലും ദൊഷമില്ലെന്നു വരുന്നു- അനെകത്വത്തിങ്കൽ ഭാവത്വത്തെ ഇവിടെ പറവാൻ യുക്തിയില്ല- എന്നു ചിലർ ശങ്കിക്കുമായിരിക്കും

(സ) എങ്കിലും ദീൎഘദൎശികൾക്കു ഈ ശങ്കക്കു അവസരമില്ല- അനെകത്വം സമവായത്തിങ്കൽ ഇല്ല എങ്കിലും അഭാവത്തിങ്കൽ ഉണ്ടല്ലൊ അതുകൊണ്ടു ഭാവത്വസഹിതമായ അനെകത്വം തന്നെ സാധൎമ്മ്യമായി പറയുവാൻ യൊഗ്യമാകുന്നു എന്നു

ഞാൻ സമ്മതിക്കുന്നു. അനേകത്വ സഹിതമായ ഭാവത്വം ദ്രവ്യാദികളായ അഞ്ചിന്റെ സാധൎമ്മ്യമെന്നതാം. അനേകത്വ സഹിതമായ ഭാവത്വമെന്നതിന്ന അനേകഭാവവൃത്തിപദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധിമത്വമെന്നത്രെ താല്പൎയ്യമാകുന്നത. ഇതിന്റെ അൎത്ഥത്തെ താഴെ സ്പഷ്ടമാക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ — അനേകഭാവവൃത്തിപദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധിമത്വം=അനേകഭാവവൃത്തി പദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധിമത്താവൃത്തിയുള്ളത. അനേകഭാവവൃത്തിപദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധി=അനേകഭാവവൃത്തിയായിരിക്കുന്ന പദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധി. അനേകഭാവവൃത്തി=അനേകഭാവങ്ങളിൽവൃത്തിയോടുകൂടിയത. അനേകഭാവങ്ങൾ=അനേകങ്ങളായിരിക്കുന്നഭാവങ്ങൾ. വൃത്തി=സ്ഥിതി. പദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധി=പദാൎത്ഥവിഭാജകമായിരിക്കുന്നഉപാധി. പദാൎത്ഥവിഭാജകം=പദാൎത്ഥങ്ങളെ വിഭജിക്കുന്നത. വിഭജിക്ക=വെവ്വെറെയാക്കുക. ഉപാധി=വിശേഷണം. (ഒന്നല്ലാതെ ഇരിക്കുന്നതുകളായ ഭാവപദാൎത്ഥങ്ങളിൽ ഇരിക്കുന്ന പദാൎത്ഥ വിഭാജകധൎമ്മം യാതൊന്നൊ അതാകുന്നു ദ്രവ്യാദിപഞ്ചകത്തിന്റെ സാധൎമ്മ്യമെന്നസാരം.) ഇങ്ങിനെയാകയാൽ ഏക ഘടവ്യക്തിയെ പിടിച്ചാലും അവ്യാപ്തി എന്ന ദോഷത്തെപറവാൻ വഴിയില്ലെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക.

അനേകത്വസഹിതമായ ഭാവത്വമെന്നതിന്ന യഥാശ്രുതമായ അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചാൽ ഏക ഘടവ്യക്തിയിൽ ഭാവത്വമുണ്ട എന്നിരിക്കിലും അനേകത്വമില്ലായ്കയാൽ അനേകത്വ സഹിതമായ ഭാവത്വം ഇല്ലെന്നാവരും എന്നാൽ സാധൎമ്മ്യവാദത്തിന്ന അവ്യാപ്തി എന്ന ദോഷമുണ്ടെന്നുള്ള ആക്ഷെപത്തിന്ന അവസരവും ഭവിക്കും. ഇപ്പോൾ അവ്യാപ്തിയില്ലാതെ ആയതെങ്ങിനെ എന്നുണ്ടെങ്കിൽ പറയാം. ദ്രവ്യങ്ങൾ ഒമ്പതാകയാൽ അനേകങ്ങളാകുന്നു. അതുകൾ ഭാവങ്ങളുമാകുന്നു. അഭാവമല്ലാത്തതുകൾ ഒക്കെയും ഭാവങ്ങളാകുന്നു എല്ലൊ. അപ്രകാരമുള്ള ഭാവങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങളിൽ ഇരിക്കുന്ന പദാൎത്ഥവിഭാജക ധൎമ്മം ദ്രവ്യത്വമാകും. അതു ഘടത്തിങ്കലുമിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട അവ്യാപ്തിയില്ലെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക. സമവായിത്വം എന്നതിന്ന സമവായം യാവചില വസ്തുക്കളിൽ ഭവിക്കുന്നുവൊ അങ്ങിനെയുള്ള വസ്തുക്കൾ എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചാൽ ദ്രവ്യഗുണകൎമ്മങ്ങളിൽ ദ്രവ്യത്വ ഗുണത്വ കൎമ്മത്വങ്ങളുടെ സമവായമുണ്ടാകയാൽ ദോഷമില്ലെങ്കിലും സാമാന്യവിശെഷങ്ങളിൽ നി

ന്റെയും സമവായമില്ലായ്കയാൽ അതുകളിൽ അവ്യാപ്തി വരിക
മെന്ന വിചാരിച്ചിട്ടതിന്ന സമവായ സംബന്ധം ഹെതു
വായിട്ടുള്ള സംബന്ധിതാമുള്ളവ- എന്നുള്ള പരിഭാഷയെ കാ
ണിച്ചു സാമാന്യം സമവായ സംബന്ധെന ദ്രവ്യഗുണ കൎമ്മങ്ങ
ളിലിരിക്കുന്നതാകയാൽ അതിന്നും സമവായ സംബന്ധഹെ
തുവായിട്ടുള്ള സംബന്ധിതാമുണ്ടാകയാൽ ഒരു അൎത്ഥത്തെ സ്വീ
കരിച്ചാൽ മെൽ പറഞ്ഞ ദൊഷമില്ല- അവയവിദ്രവ്യങ്ങൾ അ
വയവങ്ങളിലും ഗുണകൎമ്മങ്ങൾ ദ്രവ്യങ്ങളിലും സമവായ സംബ
ന്ധെന വൎത്തിക്കുന്നതുകളാകയാൽ അതുകളിലും അവ്യാപ്തി ഇ
ല്ല എങ്കിലും നിത്യദ്രവ്യങ്ങളിൽ അവ്യാപ്തി ഉണ്ടാകയാൽ സമ
വെതവൃത്തി പദാൎത്ഥവിഭാജകൊപാധിമത്വമെന്ന അതിന്റെ
അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചു കൊൾകയും വെണം-

സമവെതവൃത്തി പദാൎത്ഥവിഭാജകൊപാധിമത്വമെന്നുള്ള
പദത്തിലെ സമവെതശബ്ദത്തിന്ന സമവായ സംബന്ധെന
ചിലതിൽ വൎത്തിക്കുന്നത എന്നൎത്ഥമാകുന്നു- ശെഷം മെ
ൽ പറഞ്ഞ പ്രകാരം ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക ഗുണം മുതലായ പ
ദാൎത്ഥങ്ങൾക്കു ഗുണക്രിയാ ശൂന്യത്വം സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു-

ഗുണക്രിയാശൂന്യത്വം=ഗുണക്രിയാശൂന്യങ്ങളാവു എന്നുള്ള
ത- ഗുണക്രിയാശൂന്യങ്ങൾ=ഗുണക്രിയകളൊടുകൂടാത്തവ- ഗു
ണക്രിയകൾ ഗുണവും ക്രിയയും- ഇങ്ങിനെയാകയാൽ ഗുണക്രി
യാശൂന്യത്വമെന്നത ആദ്യക്ഷണത്തിങ്കലുള്ള ഘടത്തിങ്കലും ഉ
ണ്ട ഉൽപത്തിയുള്ളതുകളായ എല്ലാദ്രവ്യങ്ങളും ആദ്യക്ഷണത്തി
ങ്കൽ ഗുണത്തൊടും ക്രിയയൊട കൂടാതെ നില്ക്കുന്നതുകളാക
യാൽ ആദ്യക്ഷണത്തിങ്കലുള്ള ഘടം ഗുണക്രിയാ ശൂന്യംതന്നെ
എന്ന അറിഞ്ഞു കൊൾക- ക്രിയാശൂന്യത്വം ഗഗനാദികളിലു
മുള്ളതാകുന്നു- ആദ്യക്ഷണത്തിങ്കലുള്ള ഘടവും ഗഗനാദികളും
ഗുണാദികളിൽ അന്തൎഭവിക്കുന്നതുകളല്ല അതുകൊണ്ട ഗുണ
ക്രിയാ ശൂന്യത്വം ഗുണം മുതലായ പദാൎത്ഥങ്ങൾക്ക സാധൎമ്മ്യ
മെന്നു പറഞ്ഞാൽ അതിവ്യാപ്തി ഉണ്ട അതിനെ പരിഹരിപ്പാ
നായിക്കൊണ്ട നിൎഗ്ഗുണക്രിയാഃ എന്ന പദത്തിന്ന ഗുണപദവൃ
ത്തി ധൎമ്മവത്വം, എന്നും കൎമ്മവദവൃത്തി പദാൎത്ഥവിഭാജകൊപാ
ധിമത്വ എന്നുമുള്ള അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചു കൊൾകയും വെണം-

ഗുണവദവൃത്തിധൎമ്മവത്വ=ഗുണവത്തിങ്കൽ അവൃത്തിയായി
രിക്കുന്ന ധൎമ്മത്തൊടുകൂടിയത- ഗുണവത്ത=ഗുണമുള്ളത- (ദ്രവ്യ
മെന്നുസാരം) അവൃത്തി=വൃത്തിയൊടുകൂടാത്തത- വൃത്തി=സ്ഥി

തി- കൎമ്മവദവൃത്തിപദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധിമത്വം- കൎമ്മവത്തി
ങ്കൽ അവൃത്തിയായിരിക്കുന്ന പദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധിയോടുകൂ
ടിയത- കൎമ്മവത്ത്- കൎമ്മമുള്ളത- (ദ്രവ്യമെന്നു സാരം) ശേഷം
മുൻ പറഞ്ഞ പ്രകാരം ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-

ഇങ്ങിനെ അൎത്ഥഭേദത്തെ സ്വീകരിച്ചാൽ ഗുണം മുതലായതു
കൾക്കു ഗുണവദവൃത്തി ധൎമ്മവത്വവും കൎമ്മവദവൃത്തി പദാൎത്ഥ
വിഭാജകോപാധി മത്വവും സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു എന്നതു ഫലി
തമാകയും ചെയ്യും- ഗുണവദവൃത്തിധൎമ്മവത്വവും കൎമ്മവദവൃ
ത്തിപദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധിമത്വവും ഗുണകൎമ്മസാമാന്യ
വിശേഷ സമവായാഭാവങ്ങളിൽ ഇരിക്കുന്നു- എങ്ങിനെ എന്നു
വെങ്കിൽ പറയാം- ഗുണവദവൃത്തിയായിരിക്കുന്ന ധൎമ്മം ഗുണ
ത്വംമുതലായതുതന്നെ- ഗുണത്വം മുതലായത ഗുണാധികരണ
മായ ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ ഇരിക്കാത്തതാകയാൽ ഗുണവദവൃത്തിയാകു
ന്നു- അങ്ങിനെ ഉള്ള ധൎമ്മം ഗുണാദികളിൽ ഇരിക്കുകയാൽ ഗു
ണവദവൃത്തി ധൎമ്മവത്വമെന്നത ഗുണാദികളിൽ സൎവ്വത്ര തുല്യ
മാകുന്നു എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക- കൎമ്മവത്ത എന്നതുകൊ
ണ്ടു ദ്രവ്യത്തെ ഗ്രഹിക്കുന്നതു കൊണ്ടു കൎമ്മവത്തും ദ്രവ്യം
തന്നെ അതിങ്കലിരിക്കാത്തതായ പദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധി
കൾ ഗുണത്വകൎമ്മത്വാദികൾ തന്നെ അവകൾ ഗുണാദിക
ളിലിരിക്കുന്നിമിത്തമായിട്ടു കൎമ്മവദവൃത്തി പദാൎത്ഥവിഭാജകോ
പാധിമത്വവും ഗുണാദികളിൽ സൎവ്വത്ര തുല്യം തന്നെ എ
ന്നും അറിഞ്ഞുകൊൾക- ഗുണവദവൃത്തി ധൎമ്മവത്വമെന്നതു
പോലെ കൎമ്മവദവൃത്തി ധൎമ്മവത്വമെന്നു പറയാതെ കൎമ്മവ
ദവൃത്തിപദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധിമത്വമെന്നു പറഞ്ഞതിന്റെ
ഫലത്തെ പറയാം- കൎമ്മവദവൃത്തി ധൎമ്മം ആകാശത്വംമുതലാ
യതുമാം അത ആകാശാദികളിൽ ഇരിക്കയാൽ അതിവ്യാപ്തി
എന്ന ദോഷം ഭവിക്കും- പദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധി എന്നു പ
റഞ്ഞാൽ ആകാശത്വാദികൾ പദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധികളു
ല്ലായ്കയാൽ അതിനെ പിടിച്ചു ആകാശാദികളിൽ അതിവ്യാ
പ്തി പറവാൻ വഴിയില്ല- ഇപ്രകാരത്തെ വിചാരിച്ചിട്ടാകുന്നു ക
ൎമ്മവദവൃത്തി പദാൎത്ഥവിഭാജകോപാധിമത്വമെന്നു പറഞ്ഞത-

ശ്ലോ- സാമാന്യപരിഹീനാസ്തു സൎവ്വേ ജാത്യാദയോമതാഃ । പാ
രിമാണ്ഡല്യഭിന്നാനാം കാരണത്വമുദാഹൃതം ॥

അന്വയം — സൎവ്വേ- ജാത്യാദയഃ- തു സാമാന്യപരിഹീനാഃ-
മതാഃ- പാരിമാണ്ഡല്യഭിന്നാനാം- കാരണത്വം- സാധൎമ്മ്യം-

ഉദാഹൃതം. ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം— സത്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന ജാത്യാദികൾ സാമാന്യ പരിഹീനങ്ങളായിട്ടു മതങ്ങളാകുന്നു. പാരിമാണ്ഡല്യഭിന്നങ്ങൾക്കു കാരണതാം സാധൎമ്മ്യമായിട്ടു ഉദാഹൃതമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ———സത്വങ്ങൾ=കെട്ടൊഴിയാതെഉള്ളവ. ജാത്യാദികൾ=ജാതിതുടങ്ങിയുള്ളവ. സാമാന്യപരിഹീനങ്ങൾ=സാമാന്യത്തൊടുകൂടാത്തവ. സാമാന്യം=ജാതി. പാരിമാണ്ഡല്യഭിന്നങ്ങൾ=പാരിമാണ്ഡല്യത്തിങ്കൽനിന്നു ഭിന്നങ്ങൾ. പാരിമാണ്ഡല്യം അണുപരിമാണം. ഭിന്നങ്ങൾ=അന്യങ്ങൾ. കാരണതാം=കാരണമാവു എന്നുള്ള സാധൎമ്മ്യം സമാനമായിരിക്കുന്ന ധൎമ്മം. ഉദാഹൃതം=ഉദാഹരിക്കപ്പെട്ടതു. ഉദാഹരിക്ക=പറക.

സാരം———സാമാന്യ വിശെഷ സമവായ ഭാവങ്ങളിൽ ജാതിയിരിക്കായ്കയാൽ അവകൾക്കു ജാതിഹീനതാം സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു. ദ്രവ്യഗുണകൎമ്മങ്ങളിൽ ദ്രവ്യതാം ഗുണതാം കൎമ്മതാം ഇങ്ങിനെ ഉള്ള ജാതികൾ ഉണ്ടു. സാമാന്യവിശെഷ സമവായാഭാവങ്ങളിൽസാമാന്യതാംമുതലായതിരുന്നാലും അതു ജാതിയല്ലായ്കയാൽ അവകൾ ജാതിഹീനങ്ങൾ തന്നെ എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക.

അണുപരിമാണം ഒഴികെ അന്യങ്ങളായ വസ്തുകൾക്കു കാരണതാം സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു. അണുപരിമാണം ഒന്നിനെക്കുറിച്ചും കാരണമല്ല. അണുപരിമാണത്തിന്നു കാരണതാം ഭവിക്കട്ടെഎന്നുപറയെണ്ടതു. അണുപരിമാണത്തിന്നു ആശ്രയമായിരിക്കുന്നദ്രവ്യത്താൽഉണ്ടാകുന്നദ്രവ്യത്തിന്റെ പരിമാണത്തെക്കുറിച്ചാകുന്നു. അതുസംഭവിക്കയുമില്ല. പരിമാണംതനിക്കസജാതീയമായിരിക്കുന്നഉൽകൃഷ്ടപരിമാണത്തെജനിപ്പിക്കുമെന്നുള്ളനിയമമുണ്ടു. മഹത്തുകളായ രണ്ടുകപാലങ്ങളിൽഇരിക്കുന്നതായ മഹത്വമെന്നപരിമാണംതനിക്കാശ്രയങ്ങളായിയുംദ്രവ്യങ്ങളായിയുമിരിക്കുന്നകപാലങ്ങളാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടഘടത്തിന്റെപരിമാണത്തെക്കുറിച്ചു കാരണമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. അപ്രകാരം കാരണമായ പരിമാണം തന്നെക്കാൾ മഹത്തായ പരിമാണത്തെ ഘടത്തിങ്കൽ ജനിപ്പിക്കുന്നു. ഈ അവസ്ഥയെ വിചാരിക്കുമ്പൊൾ അണുപരിമാണം ഒരുപരിമാണത്തെ ഉണ്ടാക്കിയാൽ അതു തന്നെക്കാൾ അണുവായി ഭവിപ്പാനാകുന്നു സംഗതികാണുന്നതു. ആയതൊ അനുഭവ വിരുദ്ധമാണെല്ലൊ. അതുകൊ

ങ്ങ അണുപരിമാണം ഒന്നിനെക്കുറിച്ചും കാരണമല്ലെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക- ഗഗനാദികളിൽ ഇരിക്കുന്ന പരമമഹത്വമെന്ന പരിമാണവും അതീന്ദ്രിയവസ്തുക്കളിൽ ഇരിക്കുന്ന സാമാന്യവിശേഷവും മെൽ പ്രകാരമാകയാൽ അണുപരിമാണം ദ്വ്യണുകങ്ങളിൽ നിന്ന അന്യങ്ങൾക്ക കാരണത്വം സാധൎമ്യമെന്നാണ സിദ്ധാന്തമാകുന്നത. ഇപ്പറഞ്ഞത യോഗിപ്രത്യക്ഷത്തെക്കുറിച്ചു വിഷയം കാരണമല്ലെന്നും- ജ്ഞായമാനസാമാന്യം പ്രത്യാസത്തിയല്ലെന്നും ജ്ഞായമാനലിംഗം അനുമിതികരണമല്ലെന്നും വിചാരിച്ചിട്ടാകുന്നു അപ്രകാരമല്ലാ എങ്കിൽ ഇപ്പറഞ്ഞതു ചെരാത്തതാകുന്നു. നമ്മുടെ ഇന്ദ്രിയജന്യമായ ജ്ഞാനത്തിന്ന അണുപരിമാണമൊ അണുപരിമാണത്തിന്ന ആശ്രയമായിരിക്കുന്ന ദ്രവ്യങ്ങളിലുള്ള സാമാന്യമൊ വിശേഷമൊ പരമമഹത്വമൊ വിഷയമാകുന്നില്ല എങ്കിലും യോഗിപ്രത്യക്ഷങ്ങൾക്ക ഇതൊക്കെയും വിഷയങ്ങളാകുന്നു- ഇങ്ങിനെ ജ്ഞാനത്തിന്ന വിഷയങ്ങളായിരിക്കുമ്പൊൾ മെൽ പറഞ്ഞ പദാൎത്ഥങ്ങൾ അതിനെക്കുറിച്ചു കാരണമല്ലെന്ന പറഞ്ഞുകൂടാത്തതാനും പ്രതി വിഷയങ്ങൾ കാരണങ്ങളാകുന്നു- ഇങ്ങിനെ ആയതിനാൽ ഗ്രന്ഥമായില്ലായി ഇപ്പറഞ്ഞതെന്ന വരുമെല്ലൊ-

യോഗിപ്രത്യക്ഷത്തെക്കുറിച്ചു വിഷയങ്ങൾ കാരണമല്ലെന്നുള്ള മതത്തിങ്കൽ മെൽ പറഞ്ഞതു മുഴുവൻ തന്നെ എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക- ജ്ഞായമാനസാമാന്യം പ്രത്യാസത്തിയല്ലെന്നും ജ്ഞായമാനലിംഗം അനുമിതികരണമല്ലെന്നും പറഞ്ഞ രണ്ടു വാക്യങ്ങളുടെ ആശയം ഇനി മെലെടത്തു സ്പഷ്ടമായി ഭവിക്കും ഇപ്പൊൾ അതിനെക്കുറിച്ചു പറയുന്നില്ല- പരമമഹത്വം കാരണമല്ല എന്നുള്ള സിദ്ധാന്തത്തിങ്കലെ പരമമഹത്വമെന്നതിന്ന ആത്മാവിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതല്ലാതെയുള്ള പരമമഹത്വമെന്നുള്ള നിഷ്കൎഷത്തെ ധരിച്ചുകൊൾക- പരമമഹത്വമൊക്കെയുമെന്നു ഗ്രഹിച്ചാൽ ആത്മമഹത്വത്തിന്ന ആത്മമാനസ പ്രത്യക്ഷത്തെക്കുറിച്ചു കാരണത്വത്തെ അംഗീകരിച്ചിരിക്കയാൽ അതു വിരുദ്ധമായി വരികയും ചെയ്യും അതു ഹെതുവായിട്ടു ആകാശാദികളിൽ തന്നെ ഇരിക്കുന്ന പരമമഹത്വം തന്നെ അതിന്റെ അൎത്ഥമെന്ന ധരിക്കെണ്ടതാകുന്നു.

൧൭ അന്യഥാസിദ്ധിശൂന്യസ്യ നിയതാപൂൎവ്വവൎത്തിതാ। കാരണത്വം ഭവെദസ്യ ത്രൈവിധ്യം പരികീൎത്തിതം ॥

അന്വയം — അന്യഥാസിദ്ധിശൂന്യസ്യ- നിയതാപൂൎവ്വവ

ൎത്തിതാ- കാരണതാ- ഭവേൽ- തസ്യാസ്ത്രൈവിധ്യം- പരികീൎത്തിതം- ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം—— അന്യഥാസിദ്ധി ശൂന്യമായിരിക്കുന്ന വസ്തുവിന്റെ നിയതമായിരിക്കുന്ന പൂൎവ്വവൎത്തിതാ കാരണതാമായി ഭവിക്കും- അതിന്നു ത്രൈവിധ്യം പരികീൎത്തിതമായി ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ — അന്യഥാസിദ്ധിശൂന്യം=അന്യഥാസിദ്ധിയോടുകൂടാത്തത (അന്യഥാസിദ്ധി ഇന്നത എന്നു ഗ്രന്ഥകൎത്താവു തന്നെ അനന്തരം പറയും) നിയതാ=നിയമിക്കപ്പെട്ടത- പൂൎവ്വവൎത്തിതാ=പൂൎവ്വവൎത്തിയാവുക എന്നുള്ളത- പൂൎവ്വവൎത്തി=മുമ്പെ വൎത്തിക്കുന്നത- വൎത്തിക്ക=ഉണ്ടായിരിക്ക- അത=കാരണതാ- ത്രൈവിധ്യം=ത്രിവിധമാവുക എന്നുള്ളത- ത്രിവിധം മൂന്നുപ്രകാരത്തിലുള്ളത പരികീൎത്തിതം=പരികീൎത്തിക്കപ്പെട്ടത- പരികീൎത്തിക്ക=പറക-

സാരം—— യാതൊരു കാൎയ്യത്തിന്റെ ഉൽപത്തിക്കു മുമ്പെ യാതൊരു വസ്തുവിന്നു നിയമേന പൂൎവ്വവൎത്തിതാ ഉണ്ടായിവരുന്നുവൊ ആ കാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു ആ വസ്തു കാരണമാകയാൽ നിയത പൂൎവ്വവൎത്തിതാ തന്നെ കാരണതാ എന്നത- യാതൊന്നിന്റെ നിയത പൂൎവ്വവൎത്തിതയെ കണ്ടിട്ടു കാരണതയെ നിശ്ചയിപ്പാൻ പോകുന്നുവൊ ആ വസ്തു ആ കാൎയ്യത്തെ കുറിച്ചു അത ആ കാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു അന്യഥാസിദ്ധിയുള്ളതായിരുന്നാൽ അതിന്നു കാരണതാ ആ കാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു പറഞ്ഞുകൂടാ എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക: ഇപ്പറഞ്ഞത ഏററവും സ്പഷ്ടമാവാൻ പോകുന്നു- അന്യഥാ സിദ്ധിയില്ലാത്തതായിരുന്നാൽ നിയത പൂൎവ്വവൎത്തിതാ ഉള്ളതൊക്കെയും കാരണങ്ങൾതന്നെ- ഇപ്രകാരമുള്ള കാരണതാ മൂന്നു പ്രകാരമാണ എന്നു പൂൎവ്വന്മാർ തന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു-

അതു മൂന്നു പ്രകാരമായതെങ്ങിനെ എന്നു പറയുന്നു

൧൯. സമവായികാരണതാംജ്ഞേയമഥാപ്യസമവായിഹേതുതാംഏവംന്യായനയജ്ഞൈസ്തൃതീയമുക്താനിമിത്തഹേതുതാ

അന്വയം——സമവായി കാരണതാ- ആദൌ- ജ്ഞേയം- അഥ- അസമവായിഹേതുതാ- അപി- ഏവം- ന്യായനയജ്ഞൈഃ- തൃതീയം- നിമിത്തഹേതുതാ ഉക്താ ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം—— സമവായി കാരണതാ ആദിയിൽ ജ്ഞേയമാകുന്നു- അനന്തരം അസമവായിഹേതുവും ജ്ഞേയമാകുന്നു-

ഇപ്രകാരം ന്യായനയജ്ഞന്മാരാൽ തൃതീയം നിമിത്ത ഹേതുത്വ
മായിട്ടു ഉക്തമായി ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ — ജ്ഞേയം=അറികപ്പെടുവാൻയോഗ്യം- അസ
മായിഹേതുത്വം=അസമവായികാരണത്വം.ന്യായനയജ്ഞന്മാർ=
ന്യായനയത്തെഅറിയുന്നവർ-ന്യായനയം=ന്യായശാസ്ത്രം-തൃതീ
യം=മൂന്നാമത്തെ- നിമിത്തഹേതുത്വം=നിമിത്തകാരണത്വം=
ഉക്തം=വചിക്കപ്പെട്ടത- വചികം=പറക-

സാരം——സമവായികാരണത്വം, അസമവായികാരണത്വം,
നിമിത്തകാരണത്വം ഇങ്ങിനെ കാരണത്വം മൂന്നുപ്രകാരമാകു
ന്നു- സമവായികാരണത്വം ഏതൊരു സ്വരൂപത്തൊടുകൂടിയ
താകുന്നു എന്നുള്ള ജിജ്ഞാസയുള്ളവരെക്കുറിച്ചു പറയുന്നു-

൧൭ യൽസമവെതംകാൎയ്യംഭവതി ജ്ഞേയാതത്രസമവായി
തത്രാസന്നംജനകംദ്വിതീയമാദ്യാംപരംതൃതീയംസ്യാൽ॥

അന്വയം—— യൽസമവെതം- കാൎയ്യം-ഭവതി- തൽ-അത്ര
സമവായി- ജ്ഞേയം- തത്ര- ആസന്നം- ജനകം- ദ്വിതീയം-
ഭവതി- ആദ്യാൽ- പരം- തൃതീയം- സ്യാൽ-

അന്വയാൎത്ഥം——യാതൊന്നിൽ സമവെതമായിട്ടു കാൎയ്യം ഭവിക്കുന്നുവൊ
അത ഇവിടെ സമവായി എന്നു ജ്ഞേയമായി ഭവിക്കുന്നു- അ
തിങ്കൽ ആസന്നമായിട്ടു ജനകമായിരിക്കുന്നത ദ്വിതീയമായിഭ
വിക്കും ഇതുകളിൽനിന്നു പരമായിട്ടുള്ളതു നിമിത്തമായി ഭ
വിക്കും-

പരിഭാഷ—— യൽസമവെതം=യാതൊന്നിങ്കൽ സമവെതം-
സമവെതം=സമവായസംബന്ധവൎത്തിക്കുന്നത- വൎത്തിക്കം=ഇരി
ക്ക-സമവായി=സമവായികാരണം- അത=സമവായികാരണം=
ആസന്നം=ആസത്തിയൊടുകൂടിയത- ആസത്തി പ്രത്യാശത്തി-
(സംബന്ധമെന്നസാരം) ജനകം=ജനിപ്പിക്കുന്നത- ദ്വിതീയം=
രണ്ടാമത്തെ- (അസമവായികാരണമെന്നസാരം) ഇതുകൾ=
സമവായികാരണാസമവായികാരണങ്ങൾ- പരം=അന്യം- തൃ
തീയം-മൂന്നാമത്തെത- (നിമിത്തകാരണമെന്നസാരം) മെൽപ
റഞ്ഞതിനെത്തന്നെ സ്പഷ്ടമാക്കി താഴെ പറയുന്നു- യാതൊ
രുവസ്തുവിങ്കൽ നിത്യമായ സംബന്ധത്തെ ലഭിച്ചിട്ടു യാതൊ
രുകാൎയ്യം ജനിക്കുന്നുവൊ ആ കാൎയ്യത്തെ കുറിച്ചു അത സമവാ
യി കാരണമാകുന്നു-

ഘടമെന്നൊരു കാൎയ്യം രണ്ടുകപാലങ്ങളിൽ നിത്യമായ സം
ബന്ധത്തെ ലഭിച്ചു ജനിക്കുന്നു- ഘടത്തെക്കുറിച്ചു കപാലങ്ങൾ

സമവായി കാരണങ്ങളുമാകുന്നു- ഇപ്രകാരം പടാദികൾക്കു തന്തു മുതലായതുകൾ സമവായി കാരണങ്ങളാകുന്നു- സമവായി കാരണത്തിങ്കൽ പ്രത്യാസത്തിയൊടുകൂടിയതായിട്ടു ഒന്നിനെ യാതൊന്നു ജനിപ്പിക്കുന്നുവൊ അതു അസമവായി കാരണമാകുന്നു-

സമവായി കാരണപ്രത്യാസത്തി രണ്ടുപ്രകാരത്തിലുണ്ടു കാൎയ്യൈകാൎത്ഥപ്രത്യാസത്തികൊണ്ടും കാരണൈകാൎത്ഥ പ്രത്യാസത്തികൊണ്ടുമാണ രണ്ടുപ്രകാരമായതു-

കാൎയ്യൈകാൎത്ഥപ്രത്യാസത്തി=കാൎയ്യത്തൊടുകൂടെ ഏകമായിരിക്കുന്ന അൎത്ഥത്തിങ്കലുള്ള പ്രത്യാസത്തി- കാൎയ്യം=പ്രാഗഭാവത്തിന്നു പ്രതിയോഗിയായിട്ടുള്ളതു- (ഉൽപത്തിയുള്ള പദാൎത്ഥമെന്നു സാരം) ഏകം=ഒന്നു- അൎത്ഥം=വസ്തു പ്രത്യാസത്തി=സംബന്ധം-(കാരണൈകാൎത്ഥപ്രത്യാസത്തി എന്നതിന്റെ അൎത്ഥത്തെയും ഇപ്രകാരം ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- അവിടെയുള്ള കാരണശബ്ദത്തിന്നു സ്വകാൎയ്യസമവായി കാരണമെന്നു അൎത്ഥമാകുന്നു) കാൎയ്യൈകാൎത്ഥപ്രത്യാസത്തികൊണ്ടു കാൎയ്യത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതായ അസമവായി കാരണം ഘടാദികാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു കപാലസംയോഗം മുതലായതാകുന്നു-

കപാലസംയോഗം കാൎയ്യമായ ഘടത്തൊടുകൂടെ കപാലരൂപമായ ഒരു വസ്തുവിലിരിക്കുന്നു- കാൎയ്യമായ ഘടത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതുമാകുന്നു- ഇങ്ങിനെ സമവായി കാരണത്തിങ്കൽ പ്രത്യാസത്തിയൊടും കാൎയ്യത്തെ ജനിപ്പിച്ചതായിട്ടുമിരിക്കയാൽ ഘടാദി കാൎയ്യത്തെ കുറിച്ചു കപാലസംയോഗം മുതലായതു അസമവായി കാരണം തന്നെ എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- കാരണൈകാൎത്ഥ പ്രത്യാസത്തികൊണ്ടു കാൎയ്യത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതായ അസമവായി കാരണം ഘടരൂപത്തെ കുറിച്ചു കപാലരൂപമാകുന്നു-

അവിടെ സ്വകാൎയ്യമാകുന്നതു ഘടരൂപം തന്നെ- അതിന്റെ സമവായികാരണം ഘടമത്രെ ആകുന്നതു- അങ്ങിനെയുള്ള ഘടത്തൊടുകൂടി മെൽപറഞ്ഞ കപാലരൂപം കപാലമാകുന്ന ഒരു വസ്തുവിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നു- ഘടരൂപമായ കാൎയ്യത്തെ ജനിപ്പിച്ചതായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- ഇങ്ങിനെയാകയാൽ ഘടരൂപത്തെക്കുറിച്ചു കപാലരൂപം അസമവായി കാരണമാകുന്നു- ഇങ്ങിനെ മറ്റുള്ളതുകളെയും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക) ഇപ്രകാരമായുള്ളൊരു ചിലെടത്തു സമവായ സംബന്ധംകൊണ്ടും ചിലെടത്തു സ

സമവായി സമവായിത്വസംബന്ധംകൊണ്ടുമെന്നത ഫലിതാ
ൎത്ഥമായി എന്ന ഗ്രഹിച്ചുകൊൾകയുമാം- സമവായികാരണ
വുംഅസമവായികാരണവുമല്ലാത്തതു യാതൊരുകാരണമൊ അ
തു നിമിത്തകാരണമാകുന്നു- ഘടം മുതലായതിനെക്കുറിച്ചുകുലാ
ലൻ മുതലായവർ കാരണത്വമുള്ളവരാകുന്നു അവരിൽ സമവാ
യി കാരണലക്ഷണവുംഅസമവായി കാരണ ലക്ഷണവും ചെ
ല്ലുകയുമില്ല- അതുകൊണ്ടു കുലാലാദികൾ ഘടാദികളെ കുറിച്ചു
നിമിത്ത കാരണങ്ങൾതന്നെ എന്നറിക-

ഇവിടെ അല്പമായൊരു വിശെഷമുള്ളതിനെ പറയാം- മെൽ
പറഞ്ഞ പ്രകാരം തുരീതന്തുക്കളുടെ സംയൊഗം പടത്തിന്റെ
അസമവായി കാരണമായിത്തീൎന്നുപൊയി- ഇങ്ങിനെ വെഗാ
ദികൾ അഭിഘാതം മുതലായതുകളെക്കുറിച്ചു അസമവായി കാ
രണങ്ങളാകുന്നു എന്നും ജ്ഞാനാദികൾ ഇച്ഛാദികളെക്കുറിച്ചു
അസമവായി കാരണങ്ങളാകുന്നു എന്നും വന്നിരിക്കുന്നു- അതു
കൊണ്ടു പടാസമവായി കാരണ ലക്ഷണത്തിങ്കൽതുരീതന്തുസം
യൊഗാദിഭിന്നത്വത്തെ ചെൎക്കുകയും വെണം- പടാസമവായി
കാരണലക്ഷണം=പടാസമവായികാരണത്തിന്റെ ലക്ഷണം-
പടാസമവായികാരണം=പടത്തിന്റെ അസമവായികാരണം-
പടം=വസ്ത്രം- തുരീതന്തുസംയൊഗാദിഭിന്നത്വം=തുരീതന്തുസം
യൊഗാദിഭിന്നമാവൂ എന്നുള്ളത- തുരീതന്തുസംയൊഗാദിഭി
ന്നം=തുരീതന്തു സംയൊഗാദികളിൽനിന്നഭിന്നം- തുരീതന്തു
സംയൊഗാദികൾ=തുരീതന്തു സംയൊഗം മുതലായവ- തുരീത
ന്തുസംയൊഗം=തുരീതന്തുക്കളുടെസംയൊഗം. തുരീതന്തുക്കൾ=തു
രിയും തന്തുവും- തുരീ=നെയ്ത്തുതറി- തന്തു=നൂല- സംയൊഗം=ര
ണ്ടും കൂടെയുള്ളചെൎച്ച- ഭിന്നം=അന്യം-

ഇങ്ങിനെ അൎത്ഥമായ മെൽ പറഞ്ഞ വിശെഷണത്തെ ചെ
ൎത്താൽ പടത്തെക്കുറിച്ചു തുരീതന്തു സംയൊഗം മുതലായതൊ
ന്നും അസമവായി കാരണങ്ങളായിത്തീരുകയില്ല- തുരീതന്തു
സംയൊഗം തുരീപടസംയൊഗത്തെ കുറിച്ചു അസമവായി കാ
രണമാകുന്നത ഇഷ്ടം തന്നെ വെഗാദികൾ സ്പന്ദനം മുതലായ
തുകളെക്കുറിച്ചും മെൽപ്രകാരം തന്നെ അതിന്ന ഇപ്പൊൾ വി
രൊധം വന്നിട്ടുമില്ല- ഇങ്ങിനെ അതാതു കാൎയ്യങ്ങളുടെ അസമ
വായി കാരണ ലക്ഷണങ്ങളിൽ അതാതുകളിൽ നിന്ന അന്യ
ത്വത്തെ ചെൎത്തുകൊൾക- ആത്മവിശെഷഗുണങ്ങൾ ഒന്നിനെ
ക്കുറിച്ചും അസമവായി കാരണങ്ങളല്ലെന്നു സിദ്ധാന്തമാകുന്നു- അതു

ഹേതുവായിട്ട അതുകളല്ലാത്തതാവൃ എന്നുള്ളത എന്നൊരു വി
ശേഷണത്തെ അസമവായി കാരണസാമാന്യ ലക്ഷണത്തിങ്ക
ലും ചെൎക്കന്നു. ഇപ്രകാരമാകയാൽ അസമവായി കാരണ
സാമാന്യ ലക്ഷണ ശരീരം കാൎയ്യൈകാൎത്ഥകാരണൈകാൎത്ഥാന്യ
തരപ്രത്യാസത്ത്യാകാരണം ജ്ഞാനാദിഭിന്ന മസമവായി കാര
ണം ഇപ്രകാരമായി കാൎയ്യൈകാൎത്ഥകാരണൈകാൎത്ഥാന്യതരപ്രത്യാ
സത്തി എന്നതിന്ന കാൎയ്യൈകാൎത്ഥ പ്രത്യാസത്തിയോ കാര
ണൈകാൎത്ഥ പ്രത്യാസത്തിയോ രണ്ടിലൊന്ന എന്നത്രെ അ
ൎത്ഥമാകുന്നത. ജ്ഞാനാദിഭിന്നം = ജ്ഞാനാദികളിൽനിന്ന അ
ന്യം. ആത്മവിശേഷ ഗുണങ്ങൾതന്നെ ജ്ഞാനാദികളെന്നും
ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക.

മെൽ വിവരിക്കപ്പെട്ട സമവായി കാരണങ്ങളിൽനിന്നും അ
സമവായി കാരണങ്ങളിൽനിന്നും അന്യമായ കാരണം നിമി
ത്ത കാരണമാകുന്നു എന്നുള്ളതും സമവായ സംബന്ധേന കാ
ൎയ്യം യാതൊന്നിങ്കൽ ഉണ്ടാകുന്നുവൊ അതുസമവായി കാരണ
മെന്നുള്ളതും സ്ഥിരമാകയാൽ അതിനെക്കുറിച്ച ഒന്നും പറവാനി
ല്ലെന്നും ധരിച്ചു കൊൾക. ഇനി അന്യഥാ സിദ്ധപദാൎത്ഥത്തെ
താഴെ വിവരിപ്പാൻ പൊകുന്നു.

൨൮. യെനസഹപൂൎവ്വഭാവഃ കാരണമാദായവായസ്യ ! അ
ന്യംപ്രതിപൂൎവ്വഭാവെജ്ഞാതെയൽപൂൎവ്വഭാവവിജ്ഞാനം ॥

൨൯. ജനകംപ്രതിപൂൎവ്വവൎത്തിതാമപരിജ്ഞായനയസ്യഗൃഹ്യ
തെ। അതിരിക്തമഥാപിയൽഭവെന്നിയതാവശ്യകപൂൎവ്വഭാവിനഃ।

൩൦. എതെപഞ്ചാന്യഥാസിദ്ധാദണ്ഡത്വാദികമാദിമം। ഘ
ടാദൌദണ്ഡരൂപാദിദ്വിതീയമപിദൎശിതം ॥

൩൧. തൃതീയന്തുഭവെദ്വ്യൊമകുലാലജനകൊപരഃ । പഞ്ച
മൊരാസഭാദിസ്സ്യാദെതെഷ്വാവശ്യകസ്ത്വസൌ ॥

അന്വയം—— യെന- സഹ- പൂൎവ്വഭാവഃ- ഗൃഹ്യതെ തൽ-
യസ്യ പൂൎവ്വഭാവഃ- കാരണം- ആദായ- ഗൃഹ്യതെ- തൽ-വാ-
അന്യം-പ്രതി പൂൎവ്വഭാവെ ജ്ഞാതെ- യൽപൂൎവ്വഭാവവിജ്ഞാനം-
ഭവതി-തൽ. യസ്യ- പൂൎവ്വഭാവഃ. ജനകം പ്രതി- പൂൎവ്വവൎത്തി
താം. അപരിജ്ഞായ- ന- ഗൃഹ്യതെ-തൽ. അഥ- നിയതാവശ്യ
കപൂൎവ്വഭാവിനഃ- യൽ- അതിരിക്തം- ഭവെൽ- തൽ- അപി-
വാ- എതെ-പഞ്ച- അന്യഥാ-സിദ്ധാഃ- ആദിമം- ഘടാദൌ ദ
ണ്ഡത്വാദികം- ദ്വിതീയം- ദണ്ഡരൂപാദി- അപി ദൎശിതം- ഭ
വതി. തൃതീയം- തു- വ്യൊമ- ഭവെൽ- അപരഃ കുലാലജന

കഃ. പഞ്ചമഃ. രാസഭാദിഃ. സ്യാൽ. അസൌ. തു. ഏതെഷു ആവശ്യകഃ ഭവതി.

അന്യഥാസിദ്ധം— യാതൊന്നിനൊടു കൂടെ പൂൎവ്വഭാവം ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നുവൊ അതും യാതൊന്നിന്റെ പൂൎവ്വഭാവം കാരണത്തെ ആദാനംചെയ്തിട്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നുവൊ അതും അന്യത്തെക്കുറിച്ചു പൂൎവ്വഭാവം ജ്ഞാതമായിരിക്കും വിഷയത്തിങ്കൽ യൽപൂൎവ്വഭാവവിജ്ഞാനം ഭവിക്കുന്നുവൊ അതും യാതൊന്നിന്റെ പൂൎവ്വഭാവം ജനകത്തെക്കുറിച്ചുള്ള പൂൎവ്വവൎത്തിതയെ അറിയാതെ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നില്ലയൊ അതും നിയതാവശ്യകപൂൎവ്വഭാവിയിങ്കൽനിന്നു യാതൊന്നു അതിരിക്തമായി ഭവിക്കുമൊ അതുമാകുന്നു ഈ അഞ്ചു പദാൎത്ഥങ്ങൾ അന്യഥാസിദ്ധങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. ആദിമമായിട്ടുള്ളതു ഘടാദി കാൎയ്യമായിരിക്കും വിഷയത്തിങ്കൽ ദണ്ഡത്വാദികമായി ഭവിക്കുന്നു. ദ്വിതീയം ദണ്ഡരൂപാദിയായിട്ടും ദൎശിതമായി ഭവിക്കുന്നു. തൃതീയമാകട്ടെ വ്യോമമായിഭവിക്കുന്നു. അപരമായിട്ടുള്ളതു കുലാലജനകനാകുന്നു. പഞ്ചമം രാസഭാദിയായി ഭവിക്കും ഇതുതന്നെ ഇതുകളിൽ വെച്ചു ആവശ്യകമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ— പൂൎവ്വഭാവം=പൂൎവ്വവൎത്തിതാം (മുമ്പിലുള്ളതായുള്ള അവസ്ഥാ) ഗ്രഹിക=അറിക. ആദാനംചെയ്തു=സ്വീകരിച്ചു ഗ്രഹിക=അറിക അന്യം=വേറെ ഒരു വസ്തു. പൂൎവ്വഭാവം=മുമ്പിലുള്ള ഭാവം. ഭാവം=ഭവിക്ക എന്ന ക്രിയാ. (പൂൎവ്വവൎത്തിതാ എന്നൎത്ഥം) ജ്ഞാതം=അറിയപ്പെട്ടതു. യൽപൂൎവ്വഭാവവിജ്ഞാനം=യൽപൂൎവ്വഭാവത്തിന്റെ വിജ്ഞാനം. യൽപൂൎവ്വഭാവം=യാതൊന്നിന്റെ പൂൎവ്വഭാവം. പൂൎവ്വഭാവം=പൂൎവ്വവൎത്തിതാം. വിജ്ഞാനം=അറിവു. ജനകം=കാരണം. പൂൎവ്വവൎത്തിതാ=പൂൎവ്വവൎത്തിതാം. ഗ്രഹിക=അറിക. നിയതാവശ്യകപൂൎവ്വഭാവി=നിയതമായിട്ടും ആവശ്യകമായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന പൂൎവ്വഭാവി. നിയതം=നിയമത്തൊടുകൂടിയതു. നിയമം=നീക്കമില്ലായ്മ. ആവശ്യകം=കൂടാതെകഴിയാത്തതു. പൂൎവ്വഭാവി=പൂൎവ്വവൎത്തി. അതിരിക്തം=അന്യം. അന്യഥാസിദ്ധങ്ങൾ=അന്യഥാസിദ്ധിയുള്ളവ. ഘടാദി=ഘടം മുതലായതു. ആദിമം=ഒന്നാമത്തതു. ദണ്ഡത്വാദികം=ദണ്ഡത്വം തുടങ്ങിയുള്ളതു. ദണ്ഡത്വം=ദണ്ഡത്വമെന്നജാതി. ദ്വിതീയം=രണ്ടാമത്തതു. ദണ്ഡരൂപാദി=ദണ്ഡരൂപം തുടങ്ങിയുള്ളതു. ദണ്ഡരൂപം=ദണ്ഡത്തിന്റെ രൂപം. ദണ്ഡം=വടി. രൂപം=നിറം. ദൎശിതം=ദൎശിപ്പിക്കപ്പെട്ടതു (കാ

ൎവ്വന്മാരാൽ കാണിക്കപ്പെട്ടത എന്നുസാരം) തൃതീയം=മൂന്നാമ
ത്തത- വ്യോമം- ആകാശം- അപരം=നാലാമത്തത- കപാലജന
കൻ=കപാലത്തിന്റെജനകൻ- കുലാലൻ=കുംഭകാരൻ ജനകൻ=
പിതാവ- പഞ്ചമം=അഞ്ചാമത്തെത രാസഭാദി=രാസഭംതുടങ്ങിയു
ള്ളത രാസഭം=കഴുത- ആവശ്യകം=കൂടാതെ കഴിയാത്തത-

സാരം—— ഒരു വസ്തുവിനെ കുറിച്ച ഒന്നിന്നു കാരണത്വം
ഏതൊരു രൂപത്തൊടുകൂടെ ഗ്രഹിക്കുന്നുവൊ അത ആദ്യമായ
അന്യഥാ സിദ്ധപദാൎത്ഥമാകുന്നു- ഘടമാകുന്ന ഒരുകാൎയ്യത്തിന്നു
ദണ്ഡം കാരണമാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിക്കുന്നത ദണ്ഡത്വമെന്ന
രൂപത്തൊടു (ധൎമ്മത്തൊടു) കൂടെയാകുന്നു ദണ്ഡത്തെ ഗ്രഹി
ക്കുമ്പൊൾ ദണ്ഡത്വത്തെ ഗ്രഹിച്ചില്ലെന്നത വരുന്നതല്ല ദ
ണ്ഡത്വത്തെ ഗ്രഹിക്കാതെ ദണ്ഡമെന്നുള്ള ഗ്രഹണം ഭവിക്കു
ന്നതല്ലല്ലൊ- അങ്ങിനെ ഉള്ള ദണ്ഡത്വം അന്യഥാസിദ്ധിയു
ള്ളതാകയാൽ ഘടമാകുന്ന കാൎയ്യം ഉണ്ടാവുന്നതിന്നു മുമ്പെ ഉള്ള
തായിരുന്നാലും ഘടത്തെകുറിച്ച കാരണമല്ല- ദണ്ഡം തന്നെ
കാരണമാകുന്നുള്ളത എന്നറിക സ്വാതന്ത്ര്യേണ ഒരുകാൎയ്യത്തെകു
റിച്ച താനുണ്ടെങ്കിൽ ഒരു കാൎയ്യം ഭവിക്കുമെന്നുള്ള അന്വ
യത്തൊടും താനില്ലെങ്കിൽ ഒരു കാൎയ്യം ഭവിക്കില്ലെന്നുള്ള വ്യ
തിരെകത്തൊടും കൂടാത്തതായിട്ടും കാരണമായ പദാൎത്ഥത്തൊ
ടു കൂടി നില്ക്കുന്നതാകയാൽ അതുപൂൎവ്വവൎത്തിയാകയാൽ ഉണ്ടാ
യതായ അന്വയത്തൊടും അപ്രകാരമുള്ള വ്യതിരെകത്തൊടും കൂ
ടുന്നതായിട്ടുമിരിക്കുന്ന വസ്തു രണ്ടാമത്തെ അന്യഥാസിദ്ധ പ
ദാൎത്ഥമാകുന്നു- ഘടത്തെകുറിച്ച ദണ്ഡരൂപത്തിന്നു സ്വാതന്ത്ര്യ
മായ അന്വയവും വ്യതിരെകവുമില്ല ഘടത്തെകുറിച്ച കാരണ
മായ ദണ്ഡത്തൊടു കൂടിയിരിക്കയാൽ ദണ്ഡം പൂൎവ്വവൎത്തിയായതുകൊ
ണ്ടു ദണ്ഡരൂപവും പൂൎവ്വവൎത്തിയായി വരുന്നതാണ ഇങ്ങിനെ
ഉള്ള ദണ്ഡരൂപം ഘടത്തെകുറിച്ച അന്യഥാസിദ്ധമാകുന്നു എ
ന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക- വെറെ ഒരുകാൎയ്യത്തെകുറിച്ചുള്ള പൂൎവ്വ
വൎത്തിത്വത്തെ ഗ്രഹിച്ചതിന്റെ ശെഷം പ്രകൃതകാൎയ്യത്തെ കു
റിച്ചുള്ള പൂൎവ്വവൎത്തിത്വം യാതൊന്നിങ്കൽ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു
വൊ അതു മൂന്നാമത്തെ അന്യഥാ സിദ്ധപദാൎത്ഥമാകുന്നു- ഘടാ
ദികാൎയ്യത്തെകുറിച്ച ആകാശത്തിങ്കൽ പൂൎവ്വവൎത്തിത്വത്തെ ഗ്രഹി
ക്കുന്നത ആകാശ സ്വരൂപ ഗ്രഹണത്തിങ്കൽ തന്നെ ശബ്ദത്തെ
കുറിച്ചുള്ള കാരണതാഗ്രഹണം ഭവിക്കുന്നതാകയാൽ വെറെ ഒ
ന്നിനെകുറിച്ചുള്ള പൂൎവ്വവൎത്തിത്വത്തെ ഗ്രഹിച്ചതിന്റെ ശെ

ദ്ധമാകുന്നു എന്നിരിക്കയാൽ ആകാശം ഘടാദികാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു അന്യഥാസിദ്ധമാകുന്നു എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക- ൟ അന്യഥാ സിദ്ധി ആകാശത്തെ കാരണത്തെ ഗ്രഹിക്കുമ്പൊൾ ഉള്ളതാകുന്നു- ആകാശം കാരണമാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിക്കെണമെങ്കിൽ ആകാശത്വത്തിന്റെ ഗ്രഹണമുണ്ടായിരിക്കേണം ആകാശത്വമെന്നതു ജാതിയല്ലെന്നു മുമ്പു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു- ജാതിയല്ലെന്നു സിദ്ധാന്തമിരിക്കുമ്പൊൾ ആകാശത്വമെന്നതു ശബ്ദജനകത്വമാകുന്നു എന്നു പറകയും വെണം- ശബ്ദജനകത്വമെന്നതിന്നു ശബ്ദജനകമായ്വരുന്നുള്ളതെന്നൎത്ഥമാകുന്നു. അതിനെ ഗ്രഹിക്കാതെ ആകാശത്വാകാരമായ ഗ്രഹണം ഇല്ലായ്മയാകുന്നു- അതിനെ ഗ്രഹിച്ചാൽ ശബ്ദത്തെക്കുറിച്ചുള്ള കാരണതാഗ്രഹണം അപ്പൊൾ തന്നെ സിദ്ധമാകുന്നതാകയാൽ ഉത്തരകാലത്തിങ്കൽ ഉണ്ടാകുന്നതായ ഘടാദികാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചുള്ള പൂൎവ്വവൎത്തിത്വം ആകാശത്തിങ്കൽ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതു ശബ്ദത്തെക്കുറിച്ചുള്ള പൂൎവ്വവൎത്തിത്വത്തെ ഗ്രഹിച്ചതിന്റെ ശേഷമാകുന്നു എന്നു വരുന്നു- അതുകൊണ്ടു മെൽപ്രകാരം കാരണതയെ പറയുമ്പൊൾ ആകാശത്തിന്നു അന്യഥാ സിദ്ധി ഉള്ളതു തന്നെ- ശബ്ദാശ്രയമായ വസ്തു ഘടാദിയെക്കുറിച്ചു കാരണമാകുന്നു എന്നു പറയുമ്പൊൾ ആകാശത്തിന്റെ അന്യഥാസിദ്ധി മൂന്നാമതു പറകപ്പെട്ടതിൽനിന്നു ഭെദിക്കുകയും അഞ്ചാമത്തെ അന്യഥാസിദ്ധിയിൽ അന്തൎഭവിക്കയും ചെയ്യും- അതുഹെതുവായിട്ടു ആകാശം ഘടാദികാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു അന്യഥാ സിദ്ധം തന്നെ എന്നതിനെ സ്ഥിരപ്പെടുത്തിക്കൊൾക- ഒരു കാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു യാതൊന്നു കാരണമായിരിക്കുന്നുവൊ അതിനെക്കുറിച്ചുള്ള പൂൎവ്വവൎത്തിത്വത്തെ ഗ്രഹിക്കാതെ ആ കാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചുള്ള പൂൎവ്വവൎത്തിത്വം യാതൊന്നിന്നു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നില്ലയൊ ആ വസ്തു നാലാമത്തെ അന്യഥാ സിദ്ധ പദാൎത്ഥമാകുന്നു- ഘടാദി കാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു കുലാലൻ മുതലായവരും അവരുടെ പിതാക്കന്മാരും പൂൎവ്വവൎത്തികൾ തന്നെ എങ്കിലും കുലാലാദികൾ പൂൎവ്വവൎത്തികളല്ലാ എങ്കിൽ അവരുടെ പിതാക്കന്മാരും പൂൎവ്വവൎത്തികളായി ഭവിക്കാത്തവരാകയാൽ കുലാല പിതാവു മുതലായവരിൽ പൂൎവ്വവൎത്തിത്വത്തെ ഗ്രഹിച്ചതു കുലാലാദികളുടെ പൂൎവ്വവൎത്തിത്വത്തെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടുതന്നെ ഉണ്ടായതാകുന്നു എന്നു വരുന്നു- അതുകൊണ്ടു ഘടാദികാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു കുലാലാദികൾ കാരണമായാലും അവരുടെ പിതാക്കന്മാർ അന്യഥാസിദ്ധന്മാർ തന്നെ എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾ

കുലാലപിതാവിനാൽ നിൎമ്മിക്കപ്പെട്ടഘടത്തെക്കുറിച്ചും അവ
ന്റകാരണത്വംകുലാലനാവൂ എന്നുള്ളഅവസ്ഥയെതന്നെആശ്ര
യിച്ചിട്ടുപറയേണ്ടതാകുന്നുള്ളപ്രകാരമാകയാൽ ഘടത്തെക്കുറിച്ചു
കാരണം കുലാലൻതന്നെഎന്നെസിദ്ധാന്തമാകുന്നതല്ലാ ഇങ്ങി
നെമററുള്ളസ്ഥലങ്ങളിലുംവിചാരിച്ചു കൊൾക- കൂടിയെകഴിയു
ള്ളൂ എന്നുള്ളത അവിടവിടെ കാണാശ്ശയാൽ ആവശ്യമായിക
ല്പിക്കപ്പെട്ടതുകളായിട്ടും നിയമെന പൂൎവ്വവൎത്തികളായിട്ടും പി
ലപിമാൎഗ്ഗങ്ങൾ ഉള്ളപ്പോൾ അതുകളൊടു കൂടെ ഒന്നിന്നപൂൎവ്വ
വൎത്തികളായി ഭവിക്കുന്ന വസ്തു അഞ്ചാമത്തെ അന്യഥാസി
ദ്ധപദാൎത്ഥമാകുന്നു മണ്ണു ചുമക്കുന്ന കഴുതക്കും കുലാലന്നെന്ന
പൊലെ ഒരു ഘടത്തെക്കുറിച്ചു പൂൎവ്വവൎത്തിത്വമുണ്ടായി എന്നു
വരാം എങ്കിലും കഴുത ആവശ്യമായി കല്പിക്കപ്പെട്ടതല്ലായ്കയാ
ൽ അന്യഥാസിദ്ധമാകുന്നു എന്ന ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- മെൽവി
വരിക്കപ്പെട്ട അന്യഥാസിദ്ധപദാൎത്ഥങ്ങളിൽ ആവശ്യകമായിട്ടു
ള്ളത ഒടുക്കത്തെതാകുന്നു- ശെഷങ്ങൾ ഇതിലടങ്ങിയതുകളാകയാ
ൽ അതുകളെ വെറെ പറയെണമെന്നില്ല എന്ന ധരിച്ചുകൊൾ
കയും വെണം- ഇപ്രകാരമായപ്പോൾ പ്രത്യക്ഷത്തെക്കുറിച്ചു മ
ഹത്വം കാരണമെന്നും അനെക ദ്രവ്യങ്ങളിൽ സമവായസം
ബന്ധേന ഉള്ള ഇരിപ്പു അന്യഥാസിദ്ധമാകുന്നു എന്നും സിദ്ധ
മായി ഇവിടെ അനെക ദ്രവ്യങ്ങളിൽ സമവായ സംബന്ധെനഉ
ള്ള ഇരിപ്പു കാരണമെന്നും മഹത്വം അന്യഥാ സിദ്ധമാകുന്നു
എന്നും പറയരുതെ എന്നുണ്ടെങ്കിൽ മഹത്വത്വമെന്നതൊരു
ജാതിയാകയാൽ അതിന്നു തന്നെ കാരണതാനിയാമകത്വത്തെ
സ്വീകരിക്കുന്നതു ലാഘവമുണ്ടാകയാൽ നല്ലതാകുന്നു- എന്നും
കൂടെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- ഇങ്ങിനെ മറെറല്ലെടത്തും ഇങ്ങിനെകാ
രണത്വ നിരുക്തിയുടെ സംക്ഷെപം-

൩൨. സമവായികാരണത്വംദ്രവ്യസ്യൈവെതിവിജ്ഞെയംഗു
ണകൎമ്മമാത്രവൃത്തിജ്ഞെയമഥാപ്യസമവായിഹെതുത്വം ||

അന്വയം—— സമവായികാരണത്വം- ദ്രവ്യസ്യ- എവ- ഇ
തി- വിജ്ഞെയം- അഥ- അസമവായിഹെതുത്വം- അപി-
ഗുണകൎമ്മമാത്രവൃത്തി- ജ്ഞെയം-

അന്വയാൎത്ഥം——സമവായി കാരണത്വം ദ്രവ്യത്തിന്നതന്നെ
എന്ന വിജ്ഞെയമായി ഭവിക്കുന്നു- അനന്തരം അസമവായി
ഹെതുത്വവും ഗുണകൎമ്മമാത്രവൃത്തിയായിട്ടു ജ്ഞെയമായി ഭ
വിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ—— സമവായികാരണത്വം=സമവായികാരണമാവുകയെന്നുള്ളത. ദ്രവ്യം=പൃഥിവ്യാദി. വിജ്ഞേയം=അറിയപ്പെടുവാൻയോഗ്യം. അസമവായിഹേതുത്വം=അസമവായി ഹേതുവാവുകയെന്നുള്ളത. അസമവായിഹേതു=അസമവായി കാരണം. ഗുണകൎമ്മമാത്രവൃത്തി=ഗുണകൎമ്മമാത്രത്തിങ്കൽ വൃത്തിയോടുകൂടിയത. ഗുണകൎമ്മമാത്രം=കെവലങ്ങളായിരിക്കുന്നഗുണകൎമ്മങ്ങൾ=കെവലങ്ങൾ=മറെറാന്നിനൊടു കൂടാത്തവ. ഗുണകൎമ്മങ്ങൾ=ഗുണവുംകൎമ്മവും. ഗുണം=രൂപംമുതലായത. കൎമ്മം=ഉൽക്ഷെപണംമുതലായത. വൃത്തി=സ്ഥിതി. (ഇരിപ്പ).

സാരം—— സമവായികാരണത്വമെന്നത ദ്രവ്യങ്ങളിലല്ലാതെ വെറെഒന്നിൽഇരിക്കില്ല അസമവായികാരണത്വമെന്നത ഗുണകൎമ്മങ്ങളിൽതന്നെ ഇരിക്കുന്നതാകുന്നു. എന്നാൽഗുണകൎമ്മങ്ങൾക്കഅസമവായികാരണത്വം സാധൎമ്മ്യമെന്നായിരിക്കും ഇപ്പറഞ്ഞതിന്നതാൽപൎയ്യമെന്നുകല്പിക്കരുത- അസമവായികാരണത്വംഗുണകൎമ്മങ്ങളിൽനിന്ന അന്യങ്ങളായിരിക്കുന്നപദാൎത്ഥങ്ങളുടെവൈധൎമ്മ്യമാകുന്നു എന്നാകുന്നു ഇതിന്റെആശയമെന്നഅറിഞ്ഞുകൊൾക. അഥവാഅസമവായികാരണത്വമെന്നതിന്ന അസമവായി കാരണങ്ങളായവസ്തുക്കളിൽഇരിക്കുന്നതായിട്ടുംസത്തയിൽനിന്ന അന്യയായിട്ടും ഇരിക്കുന്നജാതിയോടുകൂടിയതാവുകയെന്നുള്ളത എന്നുള്ളഅൎത്ഥത്തെഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- എന്നാൽജ്ഞാനംമുതലായ ഗുണങ്ങൾ അസമവായികാരണങ്ങളായിരുന്നാലും അസമവായികാരണത്വം ഗുണകൎമ്മങ്ങളുടെ സാധൎമ്മ്യമെന്നതിന്നുമെൽപറഞ്ഞതിന്റെ ആശയമെന്നുകല്പിക്കുകയുമാം- ഗുണങ്ങളിൽ അന്തൎഭൂതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ജ്ഞാനംമുതലായതുകളിൽ അസമവായികാരണത്വമില്ലഎങ്കിലും അസമവായികാരണങ്ങളായഗുണങ്ങളിലും കൎമ്മങ്ങളിലും ഇരിക്കുന്നതായിട്ടുംസത്തയല്ലാത്തതായിട്ടും ഇരിക്കുന്നജാതിഎന്നതു ഗുണത്വമെന്നുപറവാൻ വിരോധമില്ലാത്തതാകയാലും ഗുണത്വമെന്നജാതിമറെറുള്ളഗുണങ്ങളിലെന്നപൊലെ ജ്ഞാനംമുതലായഗുണങ്ങളിലും ഇരിക്കുന്നതാകയാലും അവ്യാപ്തിയെപറവാൻ മെൽപ്രകാരമായാലും പിന്നെവഴിയില്ല സത്താജാതി എന്നതുകൂടെഉണ്ടാകയാൽ അസമവായികാരണങ്ങളിലെന്നപൊലെസമവായികാരണങ്ങളിലും സത്താജാതിഇരിക്കുന്നതിനെകൊണ്ടു അതിവ്യാപ്തിയെപറവാനുംവഴിയില്ല- ഇതിനായികൊണ്ടാകുന്നു അസമവായികാരണവൃത്തിസത്താഭിന്നജാതിമത്വമെന്നുപറയെണ്ടി

വന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊൾകയുംവെണം-

൨൩. അന്യത്രനിത്യദ്രവ്യെഭ്യ ആശ്രിതത്വമിഹൊച്യതെ। ക്ഷിത്യാദീനാം നവാനാന്തുദ്രവ്യത്വഗുണയോഗിതാ॥

അന്വയം- ഇഹ- നിത്യദ്രവ്യെഭ്യഃ അന്യത്ര- ആശ്രിതത്വം- സാധൎമ്മ്യം- ഉച്യതെ- ക്ഷിത്യാദീനാം- നവാനാം- തു- ദ്രവ്യത്വഗുണയോഗിതെ- സാധൎമ്മ്യം- ഉച്യതെ-

അന്വയാൎത്ഥം —— ഇതുകളിൽവെച്ച നിത്യദ്രവ്യങ്ങളിൽനിന്നന്യങ്ങളിൽ ആശ്രിതത്വം സാധൎമ്മ്യമെന്നു വചിക്കപ്പെടുന്നു ക്ഷിത്യാദികളാകുന്ന ഒമ്പതുകൾക്കു ദ്രവ്യത്വഗുണയോഗിതകൾ സാധൎമ്മ്യമായിവചിക്കപ്പെടുന്നു

പരിഭാഷ ____ ഇതുകൾ പദാൎത്ഥങ്ങൾ- നിത്യദ്രവ്യങ്ങൾ= നിത്യങ്ങളായിരിക്കുന്നദ്രവ്യങ്ങൾ- നിത്യങ്ങൾ=നാശമില്ലാത്തവ- ദ്രവ്യങ്ങൾ= ഗുണാധികരണങ്ങളായ വസ്തുകൾ ആശ്രിതത്വം=ആശ്രിതങ്ങളാവുഎന്നുള്ളതു ആശ്രിതങ്ങൾ=ആശ്രയിച്ചവ- ആശ്രയിക്ക=ഒന്നിൽ ഇരിക്കുക- സാധൎമ്മ്യം=സമാനമായധൎമ്മം- വചിക്ക=പറക- ക്ഷിത്യാദികൾ=ക്ഷിതിതുടങ്ങിയുള്ളവ- ക്ഷിതി=ഭൂമി ദ്രവ്യത്വഗുണയോഗിതകൾ= ദ്രവ്യത്വവുംഗുണയോഗിതയും ദ്രവ്യത്വം=ദ്രവ്യത്വമെന്നജാതി- ഗുണയോഗിത=ഗുണയോഗികളാവു എന്നുള്ളത- ഗുണയോഗികൾ ഗുണയോഗികളാവുഎന്നുള്ളത- ഗുണയോഗികൾ= ഗുണയോഗമുള്ളവ- ഗുണയോഗം= ഗുണങ്ങളൊടുള്ളയോഗം- ഗുണങ്ങൾ= രൂപരസാദികൾ- യൊഗം=ചെൎച്ച- സാധൎമ്മ്യം സമാനമായധൎമ്മം- വചിക്ക=പറക-

സാരം —— ഭൂമിയുടെ പരമാണുക്കൾ ജലപരമാണുക്കൾ തെജസ്സിന്റെ പരമാണുക്കൾ വായുപരമാണുക്കൾ ആകാശം കാലം ദിക്ക ആത്മാവ മനസ്സ ഇങ്ങിനെയുള്ള നിത്യദ്രവ്യങ്ങളെ ഒഴിച്ചശിഷ്ടങ്ങളായിരിക്കുന്നപദാൎത്ഥങ്ങൾക്ക വൃത്തിമത്വം സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു- വൃത്തി ഒന്നിങ്കലുള്ളഇരിപ്പ- അതുള്ളതുകൾഎത്രെവൃത്തിമത്തുകളാകുന്നത വൃത്തിമത്തുകളാവുഎന്നുള്ളതായവസ്ഥയെവൃത്തിമത്വമെന്നുപറയുന്നു നിത്യദ്രവ്യങ്ങൾക്കു ഒന്നിനെ ആശ്രയിച്ചിട്ടുള്ളസ്ഥിതിയില്ലമറ്റുള്ളതുകൾക്കു അങ്ങിനെയുള്ള സ്ഥിതിയുണ്ടു അതുഹെതുവായിട്ട നിത്യദ്രവ്യങ്ങളെ ഒഴിച്ചഎന്നു കൂടെപറയെണ്ടിവന്നു. സൎവ്വങ്ങളിലും ആശ്രിതത്വംസാധൎമ്മ്യം എന്നുപറഞ്ഞാൽ അനാശ്രിതപദാൎത്ഥങ്ങളായ നിത്യദ്രവ്യങ്ങളും സൎവ്വങ്ങളിൽ ചെൎന്നിരിക്കകൊണ്ടും അതുകളിൽആശ്രിത

ത്വാസംഭവിക്കായ്കകൊണ്ടും അവ്യാപ്തിവന്നുപൊയല്ലൊ എന്നറി
ക. വൃത്തിമത്വമെന്നതിനെ സമവായാദിസംബന്ധവിശെ
ഷംകൊണ്ടു വിശെഷിപ്പിക്കെണം എന്തിനായിട്ടെന്നാൽവി
ശെഷണതാ എന്നൊരു സംബന്ധത്തെ സ്വീകരിച്ചിട്ടു നിത്യദ
്രവ്യങ്ങളും മറ്റുള്ളവകൾപൊലെ കാലത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നവസ്തു
ക്കളാകയാൽ നിത്യദ്രവ്യങ്ങളെ ഒഴിച്ചുമറ്റുള്ളവകൾക്ക ആ
ശ്രിതത്വം സാധൎമ്മ്യമെന്നുപറഞ്ഞതിന്ന അതിവ്യാപ്തി എന്നൊ
രുദൊഷമുണ്ടു അതു തീൎത്തുകൊള്ളെണം അതിനായിക്കൊണ്ടു ഇ
ന്നസംബന്ധത്തെസ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ള സ്ഥിതി എന്ന വിവരിച്ചുത
ന്നെപറയെണമെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ഭൂമിമുതലായ ഒമ്പതുക
ൾക്കു ദ്രവ്യത്വം സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു. ദ്രവ്യത്വമെന്നജാതി എല്ലാം ദ
്രവ്യങ്ങളിലുമിരിക്കുന്നതും ദ്രവ്യങ്ങളല്ലാത്തതിൽ ഇരിക്കാത്തതുമാ
കുന്നു എല്ലൊ ഇപ്രകാരം ഗുണയോഗിത്വവും സാധൎമ്മ്യംതന്നെ
എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ഗുണയോഗിത്വം= ഗുണസംബന്ധമെന്നു
സാക്ഷാൽഗുണങ്ങൾക്കുകൂടെസംബന്ധം സമവായമാകയാൽ
അതിനെത്തന്നെ വിശെഷിച്ചുഗ്രഹിച്ചുകൊൾകയുംവെണം.

൧൩. ക്ഷിതിൎജ്ജലംതഥാതെജഃപവനൊമനഏവച। പരാ
പരത്വമൂൎത്തത്വക്രിയാവെഗാശ്രയാ അമീ ॥

അന്വയം= ക്ഷിതിഃ- ജലം- തഥാ- തെജഃ- പവനഃ മനഃ-
ച- അമീ- ഏവ- പരാപരത്വമൂൎത്തത്വക്രിയാവെഗാശ്രയാഃ
ഭവന്തി.

അന്വയാൎത്ഥം—— ക്ഷിതിയും ജലവും അപ്രകാരം തെജസ്സും
പവനനും മനസ്സുമാകുന്ന ഈ ആറു പദാൎത്ഥങ്ങൾതന്നെ പരാപ
രത്വമൂൎത്തത്വക്രിയാവെഗാശ്രയങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ — ക്ഷിതിഃ=ഭൂമി- ജലം=വെള്ളം- തെജസ്സ=അ
ഗ്നി-ആദിത്യൻ ഇങ്ങിനെതുടങ്ങിയുള്ളത- പവനൻ വായു-പ
രാപരത്വമൂൎത്തത്വക്രിയാവെഗാശ്രയങ്ങൾ= പരാപരത്വമൂൎത്ത
ത്വക്രിയാവെഗങ്ങൾക്കു ആശ്രയങ്ങൾ= പരാപരത്വമൂൎത്തത്വ
ക്രിയാവെഗങ്ങൾ പരത്വവും അപരത്വവും മൂൎത്തത്വവും ക്രിയ
യും വെഗവും- പരത്വം=പരത്വമെന്നഗുണം- അപരത്വം=അ
പരത്വമെന്നഗുണം- മൂൎത്തത്വം=ഉപാധിവിശെഷം (അതി
ന്റെനിൎവ്വചനം- അപകൃഷ്ടപരിമാണവത്വമെന്നാകുന്നു-)അ
പകൃഷ്ടപരിമാണവത്വം=അപകൃഷ്ടപരിമാണവത്തായവ എന്നു
ള്ളത- അപകൃഷ്ടപരിമാണവത്ത= അപകൃഷ്ടപരിമാണമുള്ളതു-
അപകൃഷ്ടപരിമാണം= അപകൃഷ്ടമായിരിക്കുന്ന പരിമാണം-

അപകൃഷ്ടം=താഴ്ചയോടുകൂടിയത- പരിമാണം= പരിച്ഛേദം- (ഇതു എന്നുള്ളകണക്കുള്ളതൊരു ഗുണമാകുന്നു-) ക്രിയാ=കൎമ്മം- വെഗം=വെഗമാകുന്നഗുണം- (ഇതുസംസ്കാരമെന്നഗുണത്തിൽ അന്തൎഭവിച്ചതാകുന്നു-) ആശ്രയങ്ങൾ=ഇരിപ്പിടങ്ങൾ-

സാരം—— ഭൂമി-ജലം- തെജസ്സ- വായു-മനസ്സ ഇതുകൾക്കു പരത്വവും- അപരത്വവും മൂൎത്തത്വവും ക്രിയയും വെഗവും സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു- പരത്വംമുതലായതുകളൊരൊന്നു ഒരൊടത്തിലിരിക്കുന്നതായിട്ടും ദ്രവ്യത്വമില്ലാത്തെടത്തിലിരിക്കാത്തതായിട്ടും ഉള്ള ജാതിയാതൊന്നൊ അതുകൾക്കുപറഞ്ഞതുകൾക്കു സാധൎമ്മ്യമെന്നൊക്കുള്ളതിന്റെ ആശയമാകുന്നതു- അതുഹെതുവായിട്ടയാതൊരു ആകാശാദിവസ്തുക്കളിൽ പരത്വാദികൾ ഉണ്ടായില്ലയൊ അതുകളിൽ അവ്യാപ്തിയുണ്ടെന്നാശങ്കിച്ചുകൂടാ അതുകളിലും മെൽപറഞ്ഞപ്രകാരമുള്ള ജാതിഉണ്ടാകയില്ലൊ അതിനെസ്വീകരിച്ചിട്ട സൎവ്വത്ര മെൽപ്രകാരമുള്ള അവ്യാപ്തിയെ നിരസിക്കാമെന്നറിഞ്ഞുകൊൾക-

൨൫ കാലഖാത്മദിശാംസൎവ്വഗതത്വംപരമംമഹൽ। ക്ഷിത്യാദിപഞ്ചഭൂതാനിചത്വാരിസ്പൎശവന്തിഹി॥

അന്വയം — കാലഖാത്മദിശാംസൎവ്വഗതത്വം- പരമം- മഹൽ-ച- സാധൎമ്മ്യം- ക്ഷിത്യാദി- പഞ്ച- ഭൂതാനി- ഭവന്തി- ചത്വാരി- സ്പൎശവന്തി- ഭവന്തി-

അന്വയാൎത്ഥം—കാലഖാത്മദിക്കുകൾക്കു സൎവ്വഗതത്വംപരമമായിരിക്കുന്നമഹത്വവും സാധൎമ്മ്യമായിഭവിക്കുന്നു-ക്ഷിതിയാകുന്നആദിയൊടുകൂടിയതായിട്ട അഞ്ചു ഭൂതങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു-നാലുതന്നെസ്പൎശവത്തുക്കളായിഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ—— കാലഖാത്മദിക്കുകൾ=കാലവും ഖവും ആത്മാവും ദിക്കും-ഖം=ആകാശം- സൎവ്വഗതത്വം=സൎവ്വഗതമാവു എന്നുള്ളത- സൎവ്വഗതം=സൎവ്വങ്ങളിൽഗതം- സൎവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെഉള്ളവ ഗതം=ഗമിച്ചത- ഗമിക്ക=സംയൊഗിക്ക-പരമം=ഉൽകൃഷ്ടം- (ഒന്നിനെഅപെക്ഷിച്ചിട്ടും താഴ്ചയില്ലാത്തത) മഹത്വ=മഹത്വം (വലുപ്പമെന്നസാരം) ക്ഷിതി=ഭൂമി ഭൂതങ്ങൾ=ഭൂതമെന്നധൎമ്മത്തൊടുകൂടിയവ- സ്പൎശവത്തുക്കൾ=സ്പൎശമുള്ളവ സ്പൎശം=സ്പൎശമെന്നഗുണം-

സാരം—— കാലത്തിന്നും ആത്മാവിന്നും ദിക്കിന്നുംസൎവ്വഗതത്വംസാധൎമ്മ്യമാകുന്നു സൎവ്വഗതത്വമെന്നതിനെ ഉപാധിയാകയാൽ അതിനെനിൎവ്വചിക്കണം അതുഹെതുവായിട്ട സൎവ്വമൂ

ത്തസംയോഗിത്വമെന്നതിനെ നിൎവ്വചിച്ചുകൊൾക. 'സൎവ്വമൂ
ൎത്തസംയോഗിത്വം = സൎവ്വമൂൎത്തസംയോഗികളാവുക എന്നുള്ളതു.
സൎവ്വമൂൎത്തസംയോഗികൾ = സൎവ്വമൂൎത്തസംയോഗമുള്ളവ. സ
ൎവ്വമൂൎത്തസംയോഗം = സൎവ്വമൂൎത്തങ്ങളിൽ ഉള്ള സംയോഗം. സ
ൎവ്വമൂൎത്തങ്ങൾ = സൎവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന മൂൎത്തങ്ങൾ. സൎവ്വങ്ങൾ = ഒ
ന്നൊഴിയാതെ ഉള്ളവ. മൂൎത്തങ്ങൾ = അപകൃഷ്ടപരിമാണങ്ങളായ
വസ്തുകൾ. സംയോഗം" യോജിപ്പു.) ഇങ്ങിനെ സൎവ്വമൂൎത്തസം
യോഗിത്വമെന്നതിന്റെ അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ഇവിടെ
മൂൎത്തപദത്തെ വിട്ടു സൎവ്വസംയോഗിത്വമെന്നു പറഞ്ഞാൽ അസം
ഭവമുണ്ടു. സംയോഗമെന്നതു ഒരു ഗുണമാകുന്നു. അതു എല്ലാ
പദാൎത്ഥങ്ങളിലുമുണ്ടാകുന്നതല്ല. അതു ഹേതുവായിട്ടു സൎവ്വസം
യോഗമെന്നതു അപ്രസിദ്ധം തന്നെ എന്നാവരുതല്ലൊ സൎവ്വ
പദത്തിന്നു സൎവ്വമായ ദ്രവ്യമെന്നുള്ള അൎത്ഥം കല്പനചെയ്താ
ലും പരമമഹത്തുക്കളായ ആകാശാദികൾക്കു അന്യോന്യം സം
യോഗത്തെ അംഗീകരിച്ചിട്ടില്ലായ്കയാൽ പിന്നെയും അസംഭ
വം തട്ടുത്തുകൂടാ എന്നുവരും. സൎവ്വമൂൎത്ത സംയോഗിത്വമെ
ന്നായാൽ ഒരു ദോഷവുമില്ല. അതുകൊണ്ടു അപ്രകാരം നിൎവ്വചി
ക്കേണമെന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക. കാലത്തിന്നും ആകാശത്തി
ന്നും ആത്മാവിന്നുമിരിക്കുന്ന പരമമഹത്വസാധൎമ്മ്യം തന്നെ
പരമമഹത്വമെന്നതു ജാതിവിശേഷമാകുന്നു എന്നു ചിലർ
അംഗീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. അന്യന്മാർ ഒന്നിനെ അപേക്ഷിച്ചിട്ടും
താഴ്ചയോടുകൂടാത്തതായ വലുപ്പമെന്ന പരിമാണത്തോടുകൂടിയതു
കളാവുക എന്നുള്ള അവസ്ഥതന്നെ പരമമഹത്വമാകുന്നതെന്നു
പറയുന്നു. കാലാദികൾ ചെറുതായിട്ടുള്ളവയോ വലുതായിട്ടുള്ളവ
യൊ ഇടയിൽ പെട്ടവകളൊ എന്നുള്ള വിചാരത്തിങ്കൽ വലുതായി
ട്ടുള്ളവയാകുന്നു എന്നതു സ്ഥിരപ്പെട്ടതാകുന്നു. ചെറുതായിട്ടുള്ളവ
യാകുന്നു എന്നുള്ള വ്യവഹാരത്തിന്നു ചെറുപ്പമെല്ലൊ കാരണമാ
കുന്നതു. ഇപ്രകാരം വലുതായിട്ടുള്ളവയാകുന്നു എന്നുള്ള വ്യവഹാ
രത്തിന്നു വലുപ്പവും കാരണമാകുന്നു. ചെറുപ്പവും വലുപ്പവും പ
രിമാണമെന്ന ഗുണത്തിൽ അന്തൎഭവിച്ചതുകളാകുന്നു. ഇങ്ങി
നെയുള്ള മഹത്വവും ഒന്നിനെ അപേക്ഷിച്ചിട്ടല്ലാതെ ഒ
ന്നാകയില്ല. മഹത്തു എന്നു പറയുമ്പോൾ എന്തിനെക്കാൾ എ
ന്നു ആകാംക്ഷ വരിക്കുന്നതാകയാൽ ഒരു വസ്തുവിനെ കാണി
ച്ചുകൊടുക്കേണം. ഇങ്ങിനെ ഒന്നിനെ അപേക്ഷിച്ചിട്ടു മഹ
ത്തായിരുന്നാലും മറെറാന്നിനെ അപേക്ഷിക്കുമ്പോൾ അതി

ന്നതാകുന്നു ചെറിയതെന്നും പറയേണമെന്നു വരികിൽ അ
തിന്റെ മഹത്ത്വം മറ്റൊന്നിനെ അപേക്ഷിച്ചപ്പോൾ താഴ്ച
യുള്ളതായിരിക്കും താഴ്ചയ്ക്കു സംസ്കൃതഭാഷ അപകൎഷമെന്നാകു
ന്നു അപകൎഷത്തിന്നു ആശ്രയമായിരിക്കുന്ന പരിമാണത്തെ
അപകൃഷ്ടപരിമാണമെന്നു പറയുന്നു. അപകൎഷത്തിന്നു ആ
ശ്രയമല്ലാത്തതിനെ പരമമഹത്തെന്നു പറയുന്നു. അതിങ്കലിരി
ക്കുന്ന പരമമഹത്ത്വം എന്നുള്ള അവസ്ഥയ്ക്കു ഒന്നിനെ അ
പേക്ഷിച്ചാലും താഴ്ചയില്ലായ്കയാലെത്രെ പരമപദംകൊണ്ടു വി
ശേഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടതെന്നും അങ്ങിനെയുള്ള പരിമാണം ആ കാ
ലത്തിന്നും ആകാശത്തിന്നും ആത്മാവിന്നും ദിക്കിന്നുമുള്ളതാ
കയാലും വേറെ ഒന്നിന്നു ഇല്ലാത്തതാകയാലും അതുകൾക്കു
പരമമഹത്ത്വം സാധൎമ്യമാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

ക്ഷിതിയാദിയായ അഞ്ചുപദാൎത്ഥങ്ങൾ ഭൂമിയും ജലവും തെജ
സ്സും വായുവും ആകാശവുമാകുന്നു. ക്ഷിത്യപ്തെജോമരുദ്വ്യോ
മ എന്നു ദ്രവ്യങ്ങളെ പരിഗണിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലൊ. അതുകൾക്കു ഭൂ
തത്വമെന്നത സാധൎമ്യമാകുന്നു. ഭൂതത്വമെന്നതഎന്താകുന്നു എ
ന്നാണെങ്കിൽ അവയെക്കുറിച്ചു ഞാൻ പറയുന്നു. ഇവിടെ ഭൂത
ത്വമെന്നത ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യവിശെഷഗുണവത്ത്വമാകുന്നു.
ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യവിശെഷഗുണവത്ത്വം=ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രാ
ഹ്യവിശെഷഗുണവത്തുകളായവ എന്നുള്ളത. ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രാ
ഹ്യവിശെഷഗുണവത്തുകൾ=ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യ വിശെഷഗു
ണമുള്ളവ. ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യവിശെഷഗുണം=ബഹിരിന്ദ്രി
യഗ്രാഹ്യമായിരിക്കുന്ന വിശെഷഗുണം. ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രാ
ഹ്യം=ബഹിരിന്ദ്രിയംകൊണ്ടു ഗ്രാഹ്യം ബഹിരിന്ദ്രിയം=ബഹി
ൎഭാഗത്തിങ്കലുള്ള ഇന്ദ്രിയം. ബഹിൎഭാഗം=പുറം. ഇന്ദ്രിയം=കണ്ണു
മുതലായത. ഗ്രാഹ്യം=ഗ്രഹിക്കപ്പെടുവാൻയോഗ്യം. ഗ്രഹിക്ക=
അറിക. വിശെഷഗുണങ്ങൾ=(ബുദ്ധി, സുഖം, ദുഃഖം, ഇച്ഛാ,
ദ്വെഷം, പ്രയത്നം, രൂപം. രസം, ഗന്ധം, സ്പൎശം, സ്നെഹം,
സാംസിദ്ധികദ്രവത്വം, അദൃഷ്ടം ഭാവനാ, ശബ്ദം. ഇതുകളാ
കുന്നു) ഇങ്ങിനെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ഭൂമിക്കുള്ള ഗന്ധം മൂക്കു
കൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. ജലത്തിങ്കലെ ശീതസ്പൎശം ത്വക്കു
കൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. തെജസ്സിന്റെ ശീതസ്പൎശവും ത-
ക്കുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു വായുവിന്റെ സ്പൎശവും ത്വക്കുകൊ
ണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. ആകാശഗുണമായ ശബ്ദം ചെവികൊ
ണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. ഇങ്ങിനെ അഞ്ചും ബഹിരിന്ദ്രിയംകൊ

ണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതുകളായ വിശേഷഗുണങ്ങൾ ഭൂമിതുടങ്ങി
യുള്ള അഞ്ചുദ്രവ്യങ്ങളിൽ ഇന്നിയും ഉണ്ടു- ഭൂമിയിൽ രൂപം, ര
സം, ഗന്ധം, സ്പർശം ഇങ്ങിനെ ബഹിരിന്ദ്രിയ ഗ്രാഹ്യങ്ങളായ
വിശേഷഗുണങ്ങൾ ൪- ജലത്തിൽ രൂപം, രസം, സ്പർശം, സ്നേ
ഹം, സാംസിദ്ധികദ്രവത്വം ഇങ്ങിനെ മെൽ പ്രകാരമുള്ള വി
ശേഷഗുണങ്ങൾ അഞ്ചു- തെജസ്സിങ്കൽ രൂപം, സ്പർശം ഇങ്ങി
നെ മെൽ പ്രകാരമുള്ള വിശേഷഗുണങ്ങൾ ൨- വായുവിങ്കൽ
സ്പർശം ഒന്നു തന്നെ ആകാശത്തിങ്കൽ ശബ്ദം ഒന്നു തന്നെ അ
തുകൾ രണ്ടും ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യങ്ങളെല്ലൊ ആകുന്നതു- ബ
ഹിരിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യമായ ഒരു വിശേഷഗുണമുണ്ടായാലും ബഹി
രിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യ വിശേഷഗുണവത്വം ഉത്തരപ്പെടുകയുമാം ഇപ്രകാര
മാകയാൽ ഭൂമിതുടങ്ങിയഞ്ചുപദാർത്ഥങ്ങൾക്കും ഇതതന്നെന്നു സാ
ധർമ്മം തന്നെ എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- ഭൂമിതുടങ്ങി നാലു പ
ദാർത്ഥങ്ങൾക്കു സ്പർശവത്വം സാധർമ്മ്യമാകുന്നു- സ്പർശമെന്നതു ഭൂമി
യിലും ജലത്തിങ്കലും തെജസ്സിങ്കലും വായുവിങ്കലുമിരിക്കുന്നു-
വെറെ യാതൊരു പദാർത്ഥത്തിങ്കലും ഇരിക്കുന്നതുമില്ല- ആകാ
ശാദിശിഷ്ടദ്രവ്യങ്ങളിൽ സ്പർശമില്ല ഗുണകർമ്മ സാമാന്യവിശെ
ഷസമവായാഭാവങ്ങളിലുമില്ല- ഇങ്ങിനെയാകയാലത്രെ അ
തു സാധർമ്മ്യമായതെന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വെണം

൨൬. ദ്രവ്യാരംഭശ്ചതുർഷുസ്യാദഥാകാശശരീരിണാം । അ
വ്യാപ്യവൃത്തിഃക്ഷണികോവിശേഷഗുണ ഇഷ്യതെ ॥

അന്വയം— ചതുർഷു- ദ്രവ്യാരംഭഃ- സ്യാൽ- അഥ- ആകാശ
ശരീരിണാം- അവ്യാപ്യവൃത്തിഃ- ക്ഷണികഃ- വിശെഷഗുണഃ-
ഇഷ്യതെ-

അന്വയാർത്ഥം—— നാലു പദാർത്ഥങ്ങളിൽ ദ്രവ്യാരംഭം ഭവി
ക്കും- ആകാശശരീരികൾക്കു അവ്യാപ്യ വൃത്തിയായിയും ക്ഷ
ണികമായിയും ഇരിക്കുന്ന വിശെഷഗുണം സാധർമ്മ്യമായിട്ടു
ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു-

പരിഭാഷാ— ദ്രവ്യാരംഭം=ദ്രവ്യത്തിന്റെ ആരംഭം- ദ്രവ്യം=ഘ
ടംമുതലായതു- ആരംഭം=ഉൽപാദനം- ആകാശശരീരികൾ=
ആകാശവും ശരീരികളും- ശരീരികൾ ആത്മാക്കൾ- അവ്യാപ്യ
വൃത്തി=വ്യാപിക്കാതെ വർത്തിക്കുന്നതു- വ്യാപിക്ക സർവ്വത്രസം
ബന്ധിക്ക- വർത്തിക്ക=ഇരിക്ക- ക്ഷണികം=ക്ഷണമാത്രംസ്ഥിതി
ചെയ്യുന്നതു

സാരം— പൃഥിവീ, ജലം തെജസ്സ്, വായു- ൟ നാലു പ

ദാൎത്ഥങ്ങൾക്കു ദ്രവ്യാരംഭകത്വം സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു. കാരണദ്ര
വ്യങ്ങളിൽനിന്നു കാൎയ്യദ്രവ്യങ്ങളുടെ ജനനമാകയാൽ മെൽ പ
റഞ്ഞതുകൾ നാലു ദ്രവ്യാരംഭകങ്ങളാകുന്നു. കാൎയ്യദ്രവ്യങ്ങളായി
രിക്കുന്ന ഘടാദികൾ ഒരു ദ്രവ്യത്തെയും ഉണ്ടാക്കുന്നില്ല. അതു
ഹെതുവായിട്ടു പൃഥിവ്യാദികളായ നാലുപദാൎത്ഥങ്ങൾക്കു ദ്രവ്യാ
രംഭകത്വം സാധൎമ്മ്യമെന്നു പറഞ്ഞാൽ ഘടാദികളിൽ അവ്യാ
പ്തി വരിക്കും— എങ്കിലും ദ്രവ്യസമവായി കാരണവൃത്തി ദ്രവ്യത്വ
വ്യാപ്യ ജാതിമത്വമെന്നു അതിന്റെ ആശയമാകയാൽ ദൊഷ
മില്ലെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ദ്രവ്യസമവായി കാരണവൃത്തി ദ്രവ്യ
ത്വവ്യാപ്യജാതിമത്വം=ദ്രവ്യസമവായി കാരണവൃത്തി ദ്രവ്യത്വ
വ്യാപ്യജാതി മത്വം(എന്നുള്ളത- ദ്രവ്യസമവായികാരണവൃ
ത്തിദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യജാതിമത്ത=ദ്രവ്യസമവായി കാരണവൃത്തിയാ
യി ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യയായിരിക്കുന്ന ജാതിയുള്ളത- ദ്രവ്യസമവായി
കാരണവൃത്തി=ദ്രവ്യസമവായി കാരണങ്ങളിൽ വൃത്തിയൊടുകൂ
ടിയത- ദ്രവ്യസമവായികാരണങ്ങൾ ദ്രവ്യങ്ങളുടെ സമവായികാ
രണങ്ങൾ. വൃത്തി=സ്ഥിതി. ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യ=ദ്രവ്യത്വത്തിന്റെ
വ്യാപ്യ- ദ്രവ്യത്വമില്ലാത്തെടത്തു ഇരിക്കാത്തത എന്നു സാരം)
ഇങ്ങിനെ മെൽ പറഞ്ഞതിന്റെ അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചു കൊൾ
ക- ഘടാദികളിൽ ദ്രവ്യാരംഭകത്വമില്ല എങ്കിലും ദ്രവ്യസമവാ
യി കാരണങ്ങളിൽ ഇരിക്കുന്നതായിയും ദ്രവ്യത്വമിരിക്കാത്തെ
ടത്തു ഇരിക്കാത്തതായിയുമുള്ള ജാതി എന്നത പൃഥിവീത്വാദിയാ
കയാലും ആ ജാതി ഘടാദികളിലു മിരിക്കയാലും മെൽ പ്രകാ
രം പറഞ്ഞാൽ അവ്യാപ്തിയില്ല- എങ്കിലും ദ്രവ്യസമവായി കാ
രണവൃത്തിയായും ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യയായിയുമിരിക്കുന്ന ജാതി എ
ന്നതുകൊണ്ടു ദ്രവ്യത്വത്തെയും ഗ്രഹിക്കാം- ദ്രവ്യസമവായി കാ
രണങ്ങൾ ദ്രവ്യങ്ങൾ തന്നെ- അതുകളിൽ ദ്രവ്യത്വമെന്ന ജാതി
ഇരിക്കയാൽ അത ദ്രവ്യസമവായി കാരണ വൃത്തിയാകുന്നു ദ്രവ്യ
ത്വജാതി ദ്രവ്യത്വമില്ലാത്ത സ്ഥലമായ ഗുണാദികളിൽ ഇരിക്കു
ന്നില്ല ഇങ്ങിനെയാകയാൽ അതിന്നു ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യതയുമുണ്ടു-
ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യ ജാതി എന്നതു കൊണ്ടു ദ്രവ്യത്വത്തെതന്നെ ഗ്ര
ഹിക്കുമ്പൊൾ അതു സകല ദ്രവ്യ സാധാരണമായിരിക്കുന്നതാ
കയാൽ അതിവ്യാപ്തിയെ പറയാം- അതു ഹെതുവായിട്ടു മെൽ
പറഞ്ഞ വാക്യത്തിൽ ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യ എന്നതിന്റെ ശെഷം ദ്ര
വ്യത്വഭിന്ന എന്നതിനെ കൂടെ യൊജിപ്പിക്കെണം. അതിനെ
യൊജിപ്പിക്കുമ്പൊൾ അങ്ങിനെ ഉള്ള ജാതി ദ്രവ്യത്വമല്ലാത്ത

തായിട്ടിരിക്കുന്നതെന്നതു പറയുന്നതാകയാൽ മേൽ പ്രകാരമുള്ള അതിവ്യാപ്തി വരികയില്ലെന്ന ഗ്രഹിച്ചു കൊൾകയും വെണം- ആകാശത്തിനും ആത്മാവിനും അവ്യാപ്യവൃത്തി വിശേഷഗുണവത്വവും ക്ഷണികവിശേഷഗുണവത്വവും സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു- ആകാശത്തിങ്കൽ അവ്യാപ്യവൃത്തിയായ വിശേഷഗുണം ശബ്ദം തന്നെ. ഒരെടത്തു ശബ്ദമുള്ളപ്പോൾ മറ്റൊരെടത്ത അതിന്റെ അഭാവം കൂടെ ഇരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ശബ്ദം അവ്യാപ്യവൃത്തിയാകുന്നു- അതുതന്നെ അല്പ വിശേഷഗുണമെന്നു ആകുന്നതു. ഇതു മുമ്പു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു- ആത്മാവിങ്കൽ അവ്യാപ്യവൃത്തിയായ വിശേഷഗുണം ജ്ഞാനമാകുന്നു- ആത്മാവ സൎവ്വവ്യാപിയാകുന്നു എന്നല്ലൊ സിദ്ധാന്തമാകുന്നതു- അങ്ങിനെയുള്ള ആത്മാവിനു യാതൊരു ഭാഗം ശരീരത്തൊടു ചേൎന്നിരിക്കുന്നുവൊ അവിടെയല്ലാതെ ജ്ഞാനമുണ്ടാകുന്നില്ല. അതു ഹേതുവായിട്ടു ജ്ഞാനം അവ്യാപ്യവൃത്തിയായിട്ടുള്ളതുതന്നെ- ഉഭയത്ര വിശേഷഗുണമായി പറയപ്പെട്ട ശബ്ദവും ജ്ഞാനവും ത്രിക്ഷണമാത്രസ്ഥായികളാകയാൽ ക്ഷണികങ്ങളാകുന്നു. അതുഹേതുവായിട്ടു ക്ഷണിക വിശേഷഗുണവത്വം സാധൎമ്മ്യമെന്നും പറയാം-

൨൮. രൂപദ്രവത്വപ്രത്യക്ഷയോഗിനഃ പ്രഥമസ്ത്രികഃ ഗുരുണീദ്വേരസവതീദ്വയോൎന്നൈമിത്തികോദ്രവഃ ॥

അന്വയം — പ്രഥമഃ- ത്രികഃ- രൂപദ്രവത്വപ്രത്യക്ഷയോഗീ- സ്യാൽ- ദ്വെ- ഗുരുണീ- രസവതീ, ച- ദ്വയോഃ നൈമിത്തികഃ ദ്രവഃ ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം — പ്രഥമമായിരിക്കുന്ന ത്രികം രൂപദ്രവത്വപ്രത്യക്ഷയോഗിയായി ഭവിക്കും. രണ്ടുകൾ ഗുരുക്കളായിട്ടും രസവത്തുക്കളായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. രണ്ടുകളിൽ നൈമിത്തികമായിരിക്കുന്ന ദ്രവം ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ — പ്രഥമം=ആദ്യം. ത്രികം=മൂന്നു. രൂപദ്രവത്വപ്രത്യക്ഷയോഗി=രൂപദ്രവത്വപ്രത്യക്ഷയോഗമുള്ളതു. രൂപദ്രവത്വപ്രത്യക്ഷയോഗം=രൂപദ്രവത്വപ്രത്യക്ഷങ്ങളുടെയോഗം. രൂപദ്രവത്വപ്രത്യക്ഷങ്ങൾ=രൂപവും ദ്രവത്വവും പ്രത്യക്ഷവും. രൂപം=വെളുപ്പു മുതലായ നിറം. ദ്രവത്വം=ദ്രവത്വമെന്ന ഗുണം. പ്രത്യക്ഷം=ഇന്ദ്രിയസംയോഗം ഹേതുവായിട്ടുണ്ടാകുന്ന ജ്ഞാനം. യോഗം=സംബന്ധം. രണ്ടുകൾ=രണ്ടെണ്ണങ്ങൾ. ഗുരുക്കൾ=ഗുരുത്വമുള്ളവ. ഗുരുത്വം=ഗുരുത്വമെന്ന ഗുണം. രസവത്തുക്കൾ=ര

സത്തുള്ളവ- രസം=രസമെന്നഗുണം- (മധുരംമുതലായത) നൈമിത്തികം=നിമിത്തത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നത- നിമിത്തം=കാരണം- ദ്രവം=ദ്രവത്വമെന്നഗുണം-

സാരം—— ആദ്യമായ മൂന്ന എന്നത ഭൂമി ജലം, തെജസ്സ- ഇതുകളാകുന്നു-ഭൂമിക്കും ജലത്തിന്നും തെജസ്സിന്നും രൂപവത്വവും ദ്രവത്വവത്വവും പ്രത്യക്ഷവിഷയത്വവും സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു- രൂപവത്വം=രൂപവത്താവുകഎന്നുള്ളത- രൂപവാൻ=രൂപമുള്ളത- ഇതു ഭൂമിക്കും ജലത്തിന്നും തെജസ്സിന്നുമുണ്ടു- മലരിന്റെ വിത്തു വറക്കുവാനായി തീയ്യിൽ വെച്ചു പഴുപ്പിച്ച കലത്തിന്മെൽ ചെൎന്നിരിക്കുന്ന തീയ്യിന്റെ ഉഷ്ണവും തെജോരൂപ പദാൎത്ഥത്തിൽ ചെൎന്നതുകളാകുന്നുഎല്ലൊ അതിന്നാൽ രൂപവത്വമുണ്ടൊ ഇല്ലയൊ ഇല്ല എന്ന അംഗീകരിച്ചാൽ ഭൂമിജലതെജസ്സുകൾക്കു രൂപവത്വം സാധൎമ്മ്യമെന്നു പറഞ്ഞത യുക്തമല്ലെന്നു വരും അതുകൊണ്ടു മെൽ പറഞ്ഞ തീയ്യിന്നും ഉഷ്ണത്തിന്നും രൂപവത്വമുണ്ടു എന്നു തന്നെ അംഗീകരിക്കെണം അപ്രകാരം അംഗീകരിച്ചാലും അതുകളിലെ രൂപവത്വം പ്രമാണസാധ്യമാകയാൽ അതിന്നു പ്രമാണം ഇന്നതെന്നു പറയെണം എന്നുമുണ്ടു എങ്കിൽ പറയാം സ്പഷ്ടമായ രൂപത്തെ കണ്ണുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കാം സ്പഷ്ടമല്ലാത്തതു ഹെതുവായിട്ട അതുകളുടെ രൂപം കണ്ണുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നില്ല അസ്പഷ്ടമായ രൂപത്തെ അതുകളിൽ അംഗീകരിക്കാതെ കഴിവില്ലതെജസ്ത്വമെന്ന ധൎമ്മം രൂപത്തൊടു കൂടാതെ ചെൎന്നു ഇരിക്കാത്തതാകുന്നു എവിടെ തെജസ്ത്വമിരിക്കുന്നുവൊ അവിടെ രൂപവത്വമുണ്ടു എന്നൊരു നിയമം സിദ്ധമായിരിക്കുന്നു ഇങ്ങിനെയാകയാൽ അനുമാനം തന്നെ അതിന്നു പ്രമാണമെന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക- ഇതുകൊണ്ടു തെജോമയമായ ചക്ഷുസ്സ എന്ന ഇന്ദ്രിയത്തിന്നും രൂപവത്വം സിദ്ധമായി കാഴ്ചക്കു സമീപത്തെ പ്രാപിച്ചതായ ഭൂമിയുടെയും ജലത്തിന്റെയും സൂക്ഷ്മങ്ങളായ അവയവങ്ങൾക്കു രൂപവത്വത്തിന്റെ സിദ്ധി ഇപ്രകാരം തന്നെ അതുകൊണ്ടു രൂപവത്വത്തിന്നു ലക്ഷ്യമായ തെജസ്സിൽ മെടെത്തും ഇല്ലായ്ക ഇല്ല- മറ്റുള്ള ദോഷങ്ങളെ പ്രതിപാദിപ്പാനും വഴിയില്ല- ഇപ്രകാരം ആകയാൽ അതു മെൽ പറഞ്ഞതുകൾക്കു സാധൎമ്മ്യം തന്നെ ഇപ്രകാരം ദ്രവത്വവത്വവും സാധൎമ്മ്യമെന്ന- ദ്രവത്വവത്വം=ദ്രവത്വവത്താവുകഎന്നുള്ളത- ദ്രവത്വവാൻ=ദ്രവത്വമുള്ളത- ഇതു ഭൂമിക്കും ജലത്തിന്നും തെജസ്സിന്നുമുണ്ടു- ചെ

റെ ഒന്നിന്നും ഇല്ല- ദെഹ്യം, നരകം ഇത്യാദികളായ ദ്രവ്യങ്ങൾ ഭൂമിയിൽ ചെൎന്നുകൂടുകന്നു- അവകൾ അഗ്നി സംയൊഗം കൊണ്ടുരുകി ദ്രവത്വത്തൊടു കൂടിയതുകളായി തീരു ന്നതുകളാകയാൽ ഭൂമിയിൽ ദ്രവത്വം അഗ്നിസംയൊഗത്തെ നിമി ത്തമാൽ ഉണ്ടാകപ്പെടുന്നതായി ഇരിക്കുന്നു എന്നും ജലത്തിങ്കൽ സ്വാഭാവികമായിട്ടു തന്നെ ഉണ്ടെന്നും പൊന്നു എന്ന പദാ ൎത്ഥം തെജസ്സിങ്കൽ ചെൎന്നതാകുന്നു എന്നത ഈ ശാസ്ത്രത്തെ അറിയുന്നവൎക്ക സിദ്ധമായിട്ടുള്ളതാകയാലും അതിന്നും നൈമി ത്തികമായ ദ്രവത്വമുള്ളതാകയാലും ഭൂമി ജലതെജസ്സുകൾ ദ്ര വത്വമെന്ന ഗുണമുള്ളതുകൾ തന്നെ എങ്കിലും ഭൂമിയിൽ അന്ത ൎഭവിച്ചതുകൾ ഒക്കെയും മെൽപ്രകാരം തന്നെ എന്നത സിദ്ധമ ല്ല- ഘടം മുതലായതും ഭൂമിതന്നെ അതിങ്കൽ ദ്രവത്വമില്ല- ഇപ്ര കാരം പൊന്നല്ലാതെ ഉള്ള തെജസ്സിന്നും ദ്രവത്വമില്ല- ഇങ്ങി നെ ഉള്ള അവസ്ഥകൾ ദ്രവത്വവത്തായ ഭൂമി ജല തെജസ്സുകൾക്കു സാധൎമ്മ്യമെന്നതു ചെരാത്തതാകുന്നു- അതുകൊണ്ട ഇവിടെ ദ്ര വത്വവത്വമെന്നതിന്നു ദ്രവത്വവൃത്തിദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യജാതി മത്വമെന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- ദ്ര വത്വവൃത്തിദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യജാതിമത്വം=ദ്രവത്വവൃത്തിയാ യി ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യമായിരിക്കുന്ന ജാതി ഉള്ളതാകുന്നു എന്നുള്ള ത- ദ്രവത്വവൃത്തി=ദ്രവത്വമുള്ളെടത്ത ഇരിക്കുന്നത- ദ്രവ്യത്വ വ്യാപ്യം=ദ്രവ്യത്വമില്ലാത്തെടത്ത ഇരിക്കാത്തത- ഇങ്ങിനെ മെൽപ്പ റഞ്ഞതിന്റെ സാരം ഭൂമിയിൽ ദ്രവത്വമുള്ളെടത്ത ഇരിക്കുന്ന തായിട്ടും ദ്രവ്യത്വമില്ലാത്തെടത്ത ഇരിക്കാത്തതായിട്ടും ഉള്ള ജാ തി ഭൂമിത്വമെത്രെ ആകുന്നത- ഇതിന്നു പൃഥിവീത്വം ക്ഷിതിത്വം ഇത്യാദിവാചകങ്ങൾകൊണ്ടും വ്യവഹാരമുണ്ട- ജലത്തിങ്കൽ മെൽപ്ര കാരമുള്ള ജാതി ജലത്വമെത്രെ ആകുന്നത- തെജസ്സിങ്കൽ മെൽപ്ര കാരമുള്ള ജാതി തെജസ്ത്വമെത്രെ ആകുന്നത- ഇങ്ങിനെ ഉള്ള മൂ ന്നു ജാതികളെയും ദ്രവത്വവൃത്തി ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യജാതി എ ന്ന പദം കൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയുന്നതാകയാൽ ഭൂമിമുതലായ മൂന്നിന്നും ദ്രവത്വവൃത്തി ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യ ജാതി മത്വം സാധൎമ്മ്യം തന്നെ- ഇതിന്നു മെൽ പറയപ്പെട്ട അവ്യാ പ്തി ദൊഷം ഭവിക്കയുമില്ല എന്നതു പരീക്ഷയിൽ അറികയു മാം- അതിവ്യാപ്തി മുതലായതു മെൽ പ്രകാരം തന്നെ ഇതിന്നാ ലും പ്രസംഗിച്ചിട്ടുമില്ലല്ലൊ- ഇവിടെ ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യ എന്ന വിശെഷണം പറയാതെ ഇരുന്നാൽ സത്താ എന്ന മഹാജാതി

യെ പിടിച്ച ശിഷ്ടദ്രവ്യങ്ങളിലും ഗുണകൎമ്മങ്ങളിലും അതിവ്യാ
പ്തിയെ പറയും അതുകൊണ്ടു അങ്ങിനെ ഒരു വിശെഷണം
ചെൎത്തിരിക്കുന്നു. മെൽ പറഞ്ഞതുകൾ എന്നപൊലെ പ്രത്യ
ക്ഷ വിഷയത്വവും മെൽ പറഞ്ഞതുകൾക്കു സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു.
ഭൂമിയും ജലവും തെജസ്സും പ്രത്യക്ഷത്തിന്നു വിഷയമായിട്ടും വി
ഷയമല്ലാതെയും ഉണ്ടു. മഹത്വമുള്ളതുകൾ പ്രത്യക്ഷത്തിന്നു വി
ഷയങ്ങളായിട്ടും അണുകൾ വിഷയങ്ങളല്ലാതെയും ഇരിക്കുന്നു.
ഭൂമിയിലും ജലത്തിലും തെജസ്സിലും അന്തൎഭവിക്കാത്തതുകളായ
രൂപാദി ഗുണങ്ങളും പ്രത്യക്ഷ വിഷയങ്ങളായിട്ടുണ്ടു. അതു
കൊണ്ടു മെൽ പറഞ്ഞതിന്നു ചാക്ഷുഷലൌകിക പ്രത്യക്ഷ വി
ഷയമായ ഒരു വസ്തുവിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതായിട്ടും ദ്രവ്യത്വമില്ലാ
ത്തെടത്തു ഇരിക്കാത്തതായിട്ടുമുള്ള ജാതിയൊടു കൂടിയതാവു എ
ന്നുള്ളതു എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചു കൊൾകയും
വെണം. ചാക്ഷുഷലൌകിക പ്രത്യക്ഷമെന്ന പദംകൊണ്ടു ഗ്ര
ഹിക്കെണ്ടതുഇന്നതെന്നുള്ളതു മെലിൽ പ്രത്യക്ഷ നിരൂപണ
പ്രകരണത്താൽ സ്പഷ്ടമാക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യും ചക്ഷുസ്സിന്നും ഗ്രാ
ഹ്യവസ്തുവിന്നും കൂടി ലൌകികമായ സംയൊഗാദി സന്നി
കൎഷത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതായ പ്രത്യക്ഷ ജ്ഞാനമെന്നു ഇ
വിടെ ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക. ആത്മാവിങ്കൽ മനൊരൂപെന്ദ്രിയ
ത്തിന്റെ സംയൊഗത്താൽ ഉണ്ടാകുന്നതായ ആത്മപ്രത്യക്ഷ
ത്തിന്നു ആത്മാവു വിഷയമാകയാൽ അതിവ്യാപ്തി വരികയു
ത എന്നു വിചാരിച്ചിട്ടത്രെ ലൌകിക പ്രത്യക്ഷത്തെ ഇവി
ടെ ചാക്ഷുഷപദംകൊണ്ടു വിശെഷിപ്പിച്ചതെന്നു അറിഞ്ഞു
കൊൾക. ഗുരുത്വവത്വവും രസവത്വവും ഭൂമിക്കും ജലത്തി
ന്നും സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു. ഗുരുത്വവത്വം=ഗുരുത്വമുള്ളതാവു എ
ന്നുള്ളതു. രസവത്വമെന്നതിന്നും ഇപ്രകാരം അൎത്ഥത്തെ ഗ്ര
ഹിച്ചു കൊൾക. ഘ്രാണമെന്ന ഇന്ദ്രിയം ഭൂമിയിൽ അന്തൎഭൂത
മാകുന്നു. രസനെന്ദ്രിയം ജലത്തിൽ അന്തൎഭവിച്ചതാകുന്നു ഇ
പ്രകാരം കൂറിനാൽ അന്നു വഴിക്കു കൊണ്ടു നടത്തപ്പെടു
ന്ന ഭൂമിയുടെ സൂക്ഷ്മാവയവത്തിന്നും ജലത്തിന്റെ സൂക്ഷ്മാവ
യവത്തിന്നും ഗുരുത്വവത്വവും രസവത്വവുമുണ്ടു എന്നതു പൃഥ
വീത്വം കൊണ്ടും ജലത്വംകൊണ്ടും അനുമിച്ചു കൊൾക. പൃ
ഥിവീജലങ്ങൾക്കു നൈമിത്തിക ദ്രവത്വവത്വവും സാധൎമ്മ്യമാ
കുന്നു. നൈമിത്തികം=ഹെതുവശാൽ ഉണ്ടാകുന്നതു. അങ്ങി
നെ ഉള്ള ദ്രവത്വം പൃഥിവിയിൽ അന്തൎഭവിച്ചതുകളായ അരക്കു,

ന്റെയും. ഇത്യാദിപദാൎത്ഥങ്ങളിലും തെജസ്സിൽ അന്തൎഭവിച്ചതാ
യ സുവൎണ്ണത്തിലുമുണ്ടു എങ്കിലും ഘടം മുതലായതുകളിലും തിയ്യു
മുതലായതുകളിലും ഇല്ലായ്കയാൽ വരുന്ന അവ്യാപ്തിയുടെ പ
രിഹാരത്തിനായിക്കൊണ്ടു മെൽ പറകപ്പെട്ട നൈമിത്തിക ദ്ര
വത്വാവത്വാഭാവമെന്നതിന്നു നൈമിത്തിക ദ്രവത്വ സമാനാധി
കരണ ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യജാതിമത്വമെന്നുള്ള അന്തരാൎത്ഥത്തെഗ്ര
ഹിച്ചു കൊൾകയും വെണം.

നൈമിത്തികദ്രവത്വസമാനാധികരണദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യജാതിമ
ത്വം=നൈമിത്തികദ്രവത്വത്തൊടുസമാനാധികരണയായും ദ്ര
വ്യത്വവ്യാപ്യയായും ഇരിക്കുന്നജാതിയൊടുകൂടിയതാവുന്നുള്ള
ത. നൈമിത്തികദ്രവത്വസമാനാധികരണം= നൈമിത്തികദ്ര
വത്വത്തൊടുസമാനമായിരിക്കുന്ന അധികരണത്തൊടുകൂടിയത.
നൈമിത്തികദ്രവത്വം= നൈമിത്തികമായിരിക്കുന്ന ദ്രവത്വം.
നൈമിത്തികം= നിമിത്തവശാൽഉണ്ടാകുന്നത. ദ്രവത്വം=ദ്ര
വത്വമെന്നഗുണം. സമാനം=തുല്യം. അധികരണം ഇരിപ്പിടം.
ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യാ=ദ്രവ്യത്വമില്ലാതെടത്തഇരിക്കാത്തത. ഇങ്ങിനെ
മെൽപറഞ്ഞതിന്റെ അൎത്ഥത്തെയും മെൽപ്രകാരമുള്ളജാതി ര
ണ്ടു പൃഥിവീത്വവും തെജസ്ത്വവുമാകുന്നുഎന്നും മൂ
ന്നാമത്തെതായിട്ടു ഒന്നുമില്ലെന്നും പൃഥിവീത്വവും തെജസ്ത്വവും
എല്ലാപൃഥിവികളിലുംഎല്ലാതെജസ്സുകളിലും ഇരിക്കുന്നുഎന്നും
ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

൨൭. ആത്മാനൊഭൂതവൎഗ്ഗശ്ചവിശെഷഗുണയൊഗിനഃ॥ യ
ദുക്തമസ്യസാധൎമ്മ്യംവൈധൎമ്മ്യമിതരസ്യതൽ॥

അന്വയം ___ ആത്മാനഃ- ഭൂതവൎഗ്ഗഃ- ച- വിശെഷഗുണ
യൊഗിനഃ- ഭവന്തി- അസ്യ- യൽ- സാധൎമ്മ്യം- ഉക്തം- തൽ-
ഇതരസ്യ- വൈധൎമ്മ്യം- ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം ___ ആത്മാക്കളും ഭൂതവൎഗ്ഗവും വിശെഷഗുണ
യൊഗികളായിഭവിക്കുന്നു. ഇതിന്നയാതൊന്നു സാധൎമ്മ്യമായി
ട്ടു ഉക്തമായിഭവിക്കുന്നുവൊ അതഇതരത്തിന്നുവൈധൎമ്മ്യമായി
ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ ___ ആത്മാക്കൾ=ജീവാത്മാക്കളും പരമാത്മാവും=
ഭൂതവൎഗ്ഗം=ഭൂതങ്ങളുടെവൎഗ്ഗം. ഭൂതങ്ങൾ=പൃഥിവ്യപ്തെജൊവായ്വാ
കാശങ്ങൾ. വൎഗ്ഗം=സമൂഹം. വിശെഷഗുണയൊഗികൾ=വി
ശെഷഗുണയൊഗമുള്ളവ. വിശെഷഗുണയൊഗം=വിശെഷഗു
ണത്തിന്റെയൊഗം. വിശെഷഗുണം ഇന്നതെന്നുമുമ്പെ പറ

കപ്പെട്ട=) യോഗം=സംബന്ധം- സാധൎമ്മ്യം=സമാനധൎമ്മം- ഉക്തം=വചിക്കപ്പെട്ടത=വാദികം=പറക- ഇതരം=അന്യം- വൈധൎമ്മ്യം=വിരുദ്ധധൎമ്മം-

സാരം—— പൃഥിവി ജലം- തെജസ്സ- വായു- ആകാശം- ആത്മാവ- ഒരം ആറുപദാൎത്ഥങ്ങൾക്ക വിശെഷഗുണവത്വം സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു- വിശെഷഗുണവത്വം=വിശെഷഗുണത്തൊകൂടിയതാവു എന്നുള്ളത ഇങ്ങിനെതന്നെയതാദൃശമായധൎമ്മങ്ങൾ ചിലതുകൾക്ക സാധൎമ്മ്യമായിപറകപ്പെട്ടതുമാത്രംകൊണ്ടുതന്നെ പദാൎത്ഥങ്ങളുടെവൈധൎമ്മ്യത്തെയും ഗ്രഹിക്കാം എങ്ങിനെഎന്നാൽ മെൽപറഞ്ഞധൎമ്മങ്ങളിൽ ഒന്നൊതാനംസൎവ്വസാധാരണമായി ഇന്നാലുംമററുള്ളതുകൾ ഏതെങ്കിലുംവസ്തുക്കൾക്ക സാധാരണങ്ങളായിപറകപ്പെട്ടവൊ അതുകളിൽനിന്ന അന്യങ്ങളായവസ്തുക്കൾക്കതുകൾതന്നെവിരുദ്ധധൎമ്മങ്ങളായിരിക്കുമെന്നിപ്രകാരംഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-

ഇതിസാധൎമ്മ്യവൈധൎമ്മ്യ
പ്രക്രിയാസമാപ്തം.

൨൯. വായോൎന്നവൈകാദശതെജസോഗുണാജലക്ഷിതിപ്രാണഭൃതാംചതുൎദ്ദശ। ദിക്കാലയൊഃ പഞ്ചഷഡെവചാംബരെമഹെശ്വരെഷ്ടൌമനസസ്തഥൈവച॥

അന്വയം—— വായൊഃ) ഗുണാഃ നവ. ഏവ- തെജസഃ=ഗുണാഃ- ഏകാദശ- ഏവ- ജലക്ഷിതിപ്രാണഭൃതാം- ഗുണാഃ- ചതുൎദ്ദശ- ഏവ- ദിക്കാലയൊഃ- ഗുണാഃ- പഞ്ച- ഷട്- അംബരെ. ഗുണാഃ- ഷൾ ഏവഃ-ച മഹെശ്വരെ- ഗുണാഃ- അഷ്ടൌ ഏ- തഥാ- മനസഃ- ഗുണാഃ ച- അഷ്ടൌ ഏവ

അന്വയാൎത്ഥം —— വായുവിന്റെ ഗുണങ്ങൾഒമ്പതുതന്നെ തെജസ്സിന്റെഗുണങ്ങൾ പതിനൊന്നുതന്നെ ജലക്ഷിതിപ്രാണഭൃത്തുകളുടെ ഗുണങ്ങൾപതിന്നാലുതന്നെ ദിക്കാലങ്ങളുടെഗുണങ്ങൾഅഞ്ചുതന്നെ അംബരത്തിങ്കൽഗുണങ്ങൾആറുതന്നെ മഹെശ്വരങ്കൽ ഗുണങ്ങൾഎട്ടുതന്നെ മനസ്സിന്റെയുംഗുണങ്ങൾഎട്ടുതന്നെ

പരിഭാഷ—— തെജസ്സ=അഗ്നിമുതലായത- ജലക്ഷിതിപ്രാണഭൃത്തുകൾ=ജലവും ക്ഷിതിയും പ്രാണഭൃത്തുകളും- ക്ഷിതി=ഭൂമി- പ്രാണഭൃത്തുകൾ=ജീവാത്മാക്കൾ ദിക്കാലങ്ങൾ=ദിക്കും കാലവും- അംബരം=ആകാശം- മഹെശ്വരൻ=പരമാത്മാവ-

അതാതുദ്രവ്യങ്ങളുടെഗുണസംഖ്യാ.

സാരം — വായുവിന്നു ആകെ ഗുണങ്ങൾ ഒമ്പത - തെജസ്സിന്നു ആകെ ഗുണങ്ങൾ പതിനൊന്നു ജലത്തിന്നും ഭൂമിക്കും ആകെ ഗുണങ്ങൾ പ്രത്യെകം പതിന്നാല ജീവാത്മാക്കൾക്കു മെൽപ്രകാരം തന്നെ ദിക്കിന്നും കാലത്തിന്നും ആകെ ഗുണങ്ങൾ പ്രത്യെകം അഞ്ചു ആകാശത്തിന്നു ഗുണങ്ങൾ ആകെ ആറ പരമാത്മാവിന്നു ഗുണങ്ങൾ ആകെ എട്ടു മനസ്സിന്നും മെൽപ്രകാരം തന്നെ വായ്വാദികൾക്കു മെൽപറഞ്ഞ പ്രകാരമുള്ള ഗുണങ്ങൾ ഏതെല്ലാമെന്നു ഇനി പറയുന്നതുകൊണ്ടു സ്പഷ്ടമാകയും ചെയ്യും.

൩൦. സ്പൎശാദയൊഷ്ടൌ വെഗാഖ്യസംസ്കാരൊ മരുതൊ ഗുണാഃ। സ്പൎശാദ്യഷ്ടൌ രൂപവെഗൌ ദ്രവത്വം തെജസൊ ഗുണാഃ॥

അന്വയം — മരുതഃ ഗുണാഃ സ്പൎശാദയഃ അഷ്ടൌ വെഗാഖ്യസംസ്കാരഃ ച തെജസഃ ഗുണാഃ സ്പൎശാദ്യഷ്ടൌ രൂപവെഗൌ ദ്രവത്വം ച.

അന്വയാൎത്ഥം — മരുത്തിന്റെ ഗുണങ്ങൾ സ്പൎശാദികളായ എട്ടും വെഗാഖ്യസംസ്കാരവുമാകുന്നു. തെജസ്സിന്റെ ഗുണങ്ങൾ സ്പൎശാദികളായ എട്ടും രൂപവെഗങ്ങളും ദ്രവത്വവുമാകുന്നു.

പരിഭാഷാ — മരുത=വായു. സ്പൎശാദികൾ=സ്പൎശം തുടങ്ങി ഉള്ളവ. വെഗാഖ്യസംസ്കാരം=വെഗാഖ്യമായിരിക്കുന്ന സംസ്കാരം. വെഗാഖ്യം=വെഗമെന്നു പെരൊടുകൂടിയത. ആഖ്യാ=പെര. സംസ്കാരം സംസ്കാരമെന്നഗുണം. സ്പൎശാദികൾ=സ്പൎശം തുടങ്ങിയുള്ളവ. രൂപവെഗങ്ങൾ=രൂപവും വെഗവും. രൂപം=വെളുപ്പ കറുപ്പ ഇത്യാദി. വെഗം=വെഗമെന്നസംസ്കാരം. ദ്രവത്വം=ദ്രവത്വമെന്നഗുണം.

വായുഗുണങ്ങൾ

സാരം — സ്പൎശം, സംഖ്യാ, പരിമാണം, പൃഥക്ത്വം, സംയോഗം, വിഭാഗം, പരത്വം, അപരത്വം, വെഗമെന്നസംസ്കാരം ഇങ്ങിനെ വായുവിന്റെ ഗുണങ്ങൾ ഒമ്പതാകുന്നു.

തെജോഗുണങ്ങൾ.

സ്പൎശം മുതലായി മെൽപറയപ്പെട്ടവകളെട്ടും രൂപവും വെഗവും ദ്രവത്വവും ഇങ്ങിനെ തെജസ്സിന്റെ ഗുണങ്ങൾ പതിനൊന്നാകുന്നു.

൩൧. സ്പൎശാദയൊഷ്ടൌ വെഗശ്ച ഗുരുത്വം ച ദ്രവത്വകം। രൂപം രസസ്തഥാ സ്നെഹൊ വാരിണ്യെതെ ചതുൎദ്ദശ॥

അന്വയം — സ്പൎശാദയഃ അഷ്ടൌ വെഗഃ ച ഗുരുത്വം ച ദ്രവത്വകം ച രൂപം രസഃ തഥാ സ്നെഹഃ ച എതെ

ചതുർദ്ദശ. ഗുണാഃ. വാരിണി ഭവന്തി.

അന്വയാർത്ഥം—— സ്പർശാദികൾ ഏട്ടും വെഗവും ഗുരുത്വവും ദ്രവത്വകവും രൂപവും രസവും അപ്രകാരം സ്നെഹവുമാകുന്നൊരം പതിന്നാലുഗുണങ്ങൾ വാരിയിങ്കൽഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ— സ്പർശാദികൾ=സ്പർശം തുടങ്ങിയുള്ളവ. സ്പർശം=സ്പർശമെന്നഗുണം. വെഗം=വെഗമെന്നസംസ്കാരം. ഗുരുത്വ=ഗുരുത്വമെന്നഗുണം. ദ്രവത്വകം=ദ്രവത്വമെന്നഗുണം. രൂപം=രൂപമെന്നഗുണം. രസം=രസമെന്നഗുണം. സ്നെഹം=സ്നെഹമെന്നഗുണം. വാരി=ജലം.

ജലഗുണങ്ങൾ

സാരം— മെൽപറകപ്പെട്ടതുകളായസ്പർശം മുതൽഏട്ടും വെഗമെന്നസംസ്കാരവും ഗുരുത്വവും ദ്രവത്വവും രൂപവുംരസവും സ്നെഹവും ഇങ്ങിനെജലഗുണങ്ങൾപതിന്നാലാകുന്നു.

൨൮. സ്നെഹഹീനാ ഗന്ധയുതാഃ ക്ഷിതാവെതെ ചതുർദ്ദശ। ബുദ്ധ്യാദിഷൾകം സംഖ്യാദിപഞ്ചകം ഭാവനാ തഥാ॥

൨൯. ധർമ്മാധർമ്മൌ ഗുണാ ഏതെ ആത്മനസ്സ്യുശ്ചതുർദ്ദശ। സംഖ്യാദിപഞ്ചകം കാലദിശൊസ്സ്യുശ്ചതെ ച ഖെ॥

അന്വയം— സ്നെഹഹീനാഃ. ഗന്ധയുതാഃ. ഏതെ. ചതുർദ്ദശ. ഗുണാഃ. ക്ഷിതൌ. ഭവന്തി. ആത്മനഃ. ബുദ്ധ്യാദിഷൾകം. സംഖ്യാദിപഞ്ചകം. ഭാവനാ. തഥാ. ധർമ്മാധർമ്മൌ ച ഏതെ. ചതുർദ്ദശ. ഗുണാഃ സ്യുഃ. കാലദിശൊഃ. സംഖ്യാദിപഞ്ചകം. ഭവതി. ഖെ. തെ. ച. ശബ്ദഃ. ച.

അന്വയാർത്ഥം—— സ്നെഹഹീനങ്ങളായിഗന്ധയുക്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഈ പതിന്നാലു ഗുണങ്ങൾക്ഷിതിയിങ്കൽ ഭവിക്കുന്നു. ആത്മാവിന്നുബുദ്ധ്യാദിഷൾകവും സംഖ്യാദിപഞ്ചകവും ഭാവനയും അപ്രകാരം ധർമ്മാധർമ്മങ്ങളുമാകുന്ന ഈ പതിന്നാലുഗുണങ്ങൾ ഭവിക്കും. കാലദിക്കുകൾക്കു സംഖ്യാദിപഞ്ചകം ഭവിക്കുന്നു. ഖത്തിങ്കൽ അതുകളും ശബ്ദവും ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ—— സ്നെഹഹീനങ്ങൾ=സ്നെഹത്തൊടുകൂടാത്തവ. സ്നെഹം=സ്നെഹമെന്നഗുണം. ഗന്ധയുക്തങ്ങൾ=ഗന്ധത്തൊടുകൂടിയവ. ഗന്ധം=ഗന്ധമെന്നഗുണം. ക്ഷിതി=പൃഥിവീ. (ഭൂമി) ആത്മാവ=ജീവാത്മാവ. ബുദ്ധ്യാദിഷൾകം=ബുദ്ധ്യാദികളുടെ ഷൾകം. ബുദ്ധ്യാദികൾ=ബുദ്ധിതുടങ്ങിയുള്ളവ. ഷൾകം=ആറെണ്ണത്തൊടുകൂടിയസമുദായം. സംഖ്യാദിപഞ്ചകം=സംഖ്യാദികളുടെ പഞ്ചകം. സംഖ്യാദികൾ=സംഖ്യതുടങ്ങിയുള്ളവ. പഞ്ചകം=

അഞ്ചെണ്ണത്തൊട കൂടിയ സമുദായം- ഭാവനാ=ഭാവനാഎന്നസംസ്കാരം- ധൎമ്മാധൎമ്മങ്ങൾ=ധൎമ്മവും അധൎമ്മവും- കാലദിക്കുകൾ=കാലവുംദിക്കും- സംഖ്യാദിപഞ്ചകം=സംഖ്യാദികളുടെ പഞ്ചകം- സംഖ്യാദികൾ=സംഖ്യതുടങ്ങിയുള്ളവ- പഞ്ചകം=അഞ്ചെണ്ണത്തൊടുകൂടിയ സമുദായം- ഖം=ആകാശം- അതുകൾ=സംഖ്യാദികൾ-

പൃഥിവീഗുണങ്ങൾ

ജലത്തിന്ന പറകപ്പെട്ട ഗുണങ്ങളിൽ നിന്ന സ്നേഹത്തെ തള്ളി അതിന്റെ സ്ഥാനത്തിങ്കൽ ഗന്ധത്തെ ചെൎത്തുകൊൾക- എന്നാൽ ഉണ്ടാകുന്ന പതിന്നാലു ഗുണങ്ങൾ ഭൂമിയിൽ ഉണ്ടെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക-

ജീവാത്മഗുണങ്ങൾ

ജീവാത്മാക്കൾക്ക ബുദ്ധി, സുഖം, ദുഃഖം, ഇച്ശാ, ദ്വെഷം, യത്നം, സംഖ്യാ, പരിമാണം, പൃഥക്ത്വം, സംയൊഗം, വിഭാഗം, ഭാവനാ എന്ന സംസ്കാരം, ധൎമ്മം, അധൎമ്മം ഇങ്ങിനെ പതിന്നാലു ഗുണങ്ങൾ ഉണ്ട

ദിക്കാലങ്ങളുടെഗുണങ്ങൾ

ദിക്കിന്നും കാലത്തിന്നും സംഖ്യാ പരിമാണം, പൃഥക്ത്വം, സംയൊഗം, വിഭാഗം- ഇങ്ങിനെ അഞ്ചു ഗുണങ്ങളുണ്ട-

ആകാശഗുണങ്ങൾ

സംഖ്യമുതൽ അഞ്ചും ശബ്ദവും- ഇങ്ങിനെ ആകാശത്തിന്ന ആറ ഗുണങ്ങൾ ഉണ്ട-

മൂലം- സംഖ്യാദയഃപഞ്ച ബുദ്ധിരിച്ശായത്നൊപിചെശ്വരെ। പരാപരത്വെ സംഖ്യാദ്യാഃ പഞ്ചവെഗശ്ചമാനസെ॥

അന്വയം—— ഈശ്വരെ- സംഖ്യാദയഃ- പഞ്ച- ബുദ്ധിഃ- ഇച്ശാ- യത്നഃ- അപിച- മാനസെ- പരാപരത്വെ- സംഖ്യാദ്യാഃ- പഞ്ചവെഗഃ- ച-

അന്വയാൎത്ഥം—— ഈശ്വരങ്കൽ സംഖ്യാദികളാകുന്ന അഞ്ചും ബുദ്ധിയും ഇച്ശയും യത്നവും ചെൎക്കുന്നു. മാനസത്തിങ്കൽ പരാപരത്വങ്ങളും സംഖ്യാദ്യങ്ങളായിരിക്കുന്ന അഞ്ചും വെഗവും ചെൎക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ—— ഈശ്വരൻ=പരമാത്മാവ- സംഖ്യാദികൾ=സംഖ്യതുടങ്ങിയുള്ളവ- ബുദ്ധി ബുദ്ധിയെന്നഗുണം (ജ്ഞാനം) യത്നം=പ്രയത്നം- മാനസം=മനസ്സ- പരാപരത്വങ്ങൾ=പരത്വവും അപരത്വവും- പരത്വം=പരത്വമെന്നഗുണം- അ

പര *

പരത്വം=അപരത്വമെന്നുള്ളതും. സംഖ്യാദ്യഷ്ടൌ=സംഖ്യതുടങ്ങി ഉള്ളവ വേഗം=വേഗമെന്ന സംസ്കാരം.

പരമാത്മഗുണങ്ങൾ

സാരം——സംഖ്യാ, പരിമാണം, പൃഥക്ത്വം, സംയോഗം, വിഭാഗം, ബുദ്ധി, ഇച്ഛാ, പ്രയത്നം. ഇങ്ങിനെ പരമാത്മാവിന്റെ ഗുണങ്ങൾ എട്ടാകുന്നു

മനോഗുണങ്ങൾ

പരത്വം, അപരത്വം, സംഖ്യാ, പരിമാണം പൃഥക്ത്വം, സംയോഗം, വിഭാഗം വേഗമെന്നസംസ്കാരം. ഇങ്ങിനെ മനസ്സിന്റെ ഗുണങ്ങൾ എട്ടാകുന്നു.

ഇപ്രകാരമാകയാൽ വായുവിന്നു ഗുണങ്ങൾ ഒമ്പതെന്നും തെജസ്സിന്നുഗുണങ്ങൾ പതിനൊന്നെന്നും ജലത്തിന്നും പൃഥിവിക്കും ജീവാത്മാക്കൾക്കും പതിന്നാലീതമെന്നും ദിക്കിന്നും കാലത്തിന്നും അഞ്ചെന്നും ആകാശത്തിന്നു ആറെന്നും പരമാത്മാവിന്നും മനസ്സിന്നും എട്ടു എന്നും മുൻ പറഞ്ഞു സിദ്ധമായി എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക. ഇനി ദ്രവ്യനിരൂപണത്തിന്റെ അവസരം പ്രാപ്തമായിരിക്കയാൽ ക്ഷിത്യപ്തെജോമരുദ്വ്യോമ ഇത്യാദികാരികകൊണ്ടു പരിഗണനം ചെയ്കപ്പെട്ടുകളായ ദ്രവ്യങ്ങളെ ക്രമേണ നിരൂപിപ്പാൻ തുടങ്ങുന്നു.

നം. ൧. തത്രക്ഷിതിൎഗ്ഗന്ധഹേതുൎന്നാനാരൂപവതീമതാ। ഷഡ്വിധസ്തുരസസ്തത്രഗന്ധസ്തുദ്വിവിധോമതഃ

അന്വയം—— തത്ര– ക്ഷിതിഃ– ഗന്ധഹേതുഃ. നാനാരൂപവതീ– മതാ– തത്ര– തു– ഷഡ്വിധഃ– രസഃ– ഗന്ധഃ തു– ദ്വിവിധഃ– മതഃ– ഭവതി

അന്വയാൎത്ഥം— അതുകളിൽവെച്ച ക്ഷിതി ഗന്ധഹേതുവായിട്ടും നാനാരൂപവതിയായിട്ടും മതയായി ഭവിക്കുന്നു അതിങ്കൽ തന്നെ ഷഡ്വിധമായിരിക്കുന്ന രസം ഭവിക്കുന്നു. ഗന്ധമാകട്ടെ ദ്വിവിധമായിട്ടു മതമായി ഭവിക്കുന്നു

പരിഭാഷാ—— അതുകൾ=ക്ഷിത്യാദിപദാൎത്ഥങ്ങൾ. ക്ഷിതി=പൃഥിവീ. ഗന്ധഹേതു=ഗന്ധത്തിന്നുഹേതു. ഗന്ധം=ഗന്ധമെന്നുഗുണം. ഹേതു=കാരണം. (സമവായികാരണമെന്നസാരം) നാനാരൂപവതീ=നാനാരൂപങ്ങൾഉള്ളത. നാനാരൂപങ്ങൾ=അനേകരൂപങ്ങൾ. മതാ=അറിയപ്പെടുന്നത. അത=ക്ഷിതി. ഷഡ്വിധം=ആറുവിധകളോടുകൂടിയത. വിധകൾ=പ്രകാരങ്ങൾ. രസം=രസമെന്നുഗുണം. ഗന്ധം ഗന്ധമെന്നുഗുണം.

ദ്വിവിധം= രണ്ടുവിധകളൊടുകൂടിയത- വിധകൾ=പ്രകാരങ്ങൾ. മതം=അറികപ്പെടുന്നത.

ക്ഷിതിനിരൂപണം

ക്ഷിത്യപ്പുഷ ഇത്യാദി ശ്ലോകം കൊണ്ടു പറകപ്പെട്ട ക്ഷിത്യാദി ദ്രവ്യങ്ങളിൽ വെച്ചു ക്ഷിതി എന്നത പൃഥിവിയാകുന്നു- എന്നു മുമ്പെ തന്നെ പറകപ്പെട്ടു- അതിന്റെ ലക്ഷണം ഗന്ധസമവായി കാരണത്വമാകുന്നു. (ഗന്ധസമവായികാരണത്വം= ഗന്ധസമവായി കാരണമാവു എന്നുള്ളത യാതൊന്നിങ്കൽ സമവായ സംബന്ധെന ഗന്ധം ഉണ്ടാകുന്നുവൊ അതു പൃഥിവിയാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക. ഗന്ധവത്വം തന്നെ ലക്ഷണമാക്കി പറകപ്പെട്ടാൽ മതിയായിരുന്നു- അങ്ങിനെ ഇരിക്കുമ്പൊൾ ഗന്ധസമവായി കാരണത്വത്തെ ലക്ഷണമാക്കിയതിന്റെ ഫലം പൃഥിവീത്വമെന്ന ജാതിയുടെ പ്രമാണത്തെ ഇതുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കാമെന്നുള്ളു മാത്രമാകുന്നു- പൃഥിവീത്വമെന്ന ജാതി ഗന്ധസമവായി കാരണതയുടെ നിയാമക ധൎമ്മമായിട്ടു സിദ്ധിച്ചതാകുന്നു- ഗന്ധസമവായി കാരണത ഇന്നെടത്ത ഇരിക്കുമെന്നും ഇന്നെടത്ത ഇരിക്കില്ല എന്നും നിയമമില്ലെങ്കിൽ ഗന്ധത്തിന്റെ സമവായി കാരണം ഇന്നതെന്നു നിശ്ചയിച്ചുകൂടാ എന്നു വരും എന്നാൽ ഗന്ധം താനെ ഉണ്ടാകുന്നതാകുന്നു എന്നും വരും അപ്രകാരമായാൽ എവിടെ എങ്കിലുമാവാമെല്ലൊ അതുകൊണ്ടാകയാൽ ഒരു നിയാമക ധൎമ്മത്തെ അംഗീകരിക്കെണം അതു പൃഥിവീത്വമത്രെ ആകുന്നത എന്നു ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക- ഗന്ധസമവായി കാരണത്വം ലക്ഷണമെന്നു പറഞ്ഞാലും ഗന്ധവത്വം ലക്ഷണമെന്നു പറഞ്ഞാലും അവ്യാപ്തിഉണ്ടു- കല്ലു മുതലായ വസ്തുക്കളിൽ ഗന്ധം സമവായ സംബന്ധെന ഉണ്ടാകുന്നു എന്നൊ കല്ലു മുതലായതുകളിൽ ഗന്ധമുണ്ടു എന്നൊ ആരും ഗ്രഹിക്കുന്നില്ല- കല്ലു മുതലായതുകൾ പൃഥിവിയിൽ അന്തൎഭവിക്കുന്നതുകളുമാകുന്നു- വെറെ ഒന്നിന്റെയും ലക്ഷണം അതുകൾക്കില്ല- ഇങ്ങിനെ ഇരിക്കുമ്പൊൾ പൃഥിവിയിലും ചെരുന്നതല്ലെന്നു വന്നാൽ പദാൎത്ഥാന്തരങ്ങളാണെന്നു വരും എന്നാൽ ശിലാദികൾ പൃഥിവ്യന്തൎഭൂതങ്ങളാകുന്നു എന്നുള്ള ചിരന്തനമായ ലൊകവ്യവഹാരം വിരുദ്ധമാകയും ചെയ്യും ചിരന്തനമായ ലൊകവ്യവഹാരം അവിരുദ്ധമായിട്ടു തന്നെ ഇരിക്കെണം- എന്നാൽ ശിലാദികൾക്കു പൃഥിവീത്വമുണ്ടു എന്നങ്ങീകരിക്കെണം ഇങ്ങിനെയാ

കയാൽ അതുകളിൽ മെൽ പറഞ്ഞ ലക്ഷണത്തിന്ന അവ്യാപ്തി
ഉണ്ട എന്ന പറഞ്ഞത സ്ഥിരം തന്നെ- എന്ന പറയുന്നവർ
താഴെ കാണിക്കുന്ന സമാധാനത്തെ നൊക്കികൊൾക- കല്ലുമു
തലായ പദാൎത്ഥങ്ങളിലും ഗന്ധമുണ്ടെന്ന ഞാൻ പറയുന്നു എ
ന്നാൽ അതിന്റെ അനുഭവമില്ലാത്തത എന്തു ഹെതുവായിട്ടാ
കുന്നു എന്ന ചൊദിക്കുന്നു എങ്കിൽ അനുഭവഗൊചരമായി ഭ
വിപ്പാൻ തക്കതായ ആധിക്യം അതിന്ന ഭവിക്കായ്കയാലാകു
ന്നു എന്ന ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക- അതുകളിൽ അസ്പഷ്ടമായിട്ടും ഗ
ന്ധമില്ല എങ്കിൽ അതുകൾക്കു പൃഥിവീത്വമില്ലെന്നവരും പൃ
ഥിവിയുടെ ലക്ഷണം ഗന്ധവത്വമാത്രമായിരിക്കുമ്പൊൾ സ
ൎവ്വഥാഗന്ധാഭാവത്തെ സ്വീകരിച്ചാൽ അപ്രകാരം വരുമെല്ലൊ-
അതുവന്നാലെട്ടെ അപ്രമാണമായിട്ടും ചില ലൌകികവ്യവഹാര
ങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നത എന്നില്ലായ്കയാൽ ലൊകവ്യവഹാരത്തെ ആ
ദരിപ്പാൻ മനസ്സില്ല- ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു എങ്കിൽ ഇവിടെ ഒ
ന്നു ചൊദിക്കുന്നു- ഒരു ശിലകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ട ഭസ്മത്തിങ്ക
ൽ ഗന്ധമുണ്ട എന്നത അനുഭവസിദ്ധമാകുന്നു- ശിലാഭസ്മം
ശിലയുടെ ധ്വംസത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതാകയാൽ അതിന്റെ ഉ
പാദാനത്തിന്നും ശിലയുടെ ഉപാദാനത്തിന്നും ഐക്യത്തെ
സ്വീകരിക്കാതെ ഇരുന്നുകൂടാ യദ്ദ്രവ്യം യദ്ദ്രവ്യധ്വംസജന്യം തത്ത
ദുപാദാനോപാദെയം- എന്നൊരു നിയമമുണ്ട- ഇതിന്റെ സാ
രം- യാതൊരു ദ്രവ്യം യാതൊരു ദ്രവ്യത്തിന്റെ ധ്വംസത്താൽജ
നിപ്പിക്കപ്പെടുന്നുവൊ ആ ദ്രവ്യം ആ ദ്രവ്യത്തിന്റെ ഉപാദാന
ത്താൽ (സമവായികാരണത്താൽ) ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു എ
ന്നത്രെ ആകുന്നത- ഇതു ലൊകത്തിങ്കൽ കണ്ടുവരുമാറുണ്ട- വ
ലുതായൊരു വസ്ത്രം ചെറുതാക്കി അനെകഖണ്ഡമായി വരുമാ
റു മുറിച്ചാൽ ആ സ്ഥലത്തിങ്കൽ വലുതായവസ്ത്രം നശിക്കുക
യും ചെറുതായവസ്ത്രം ഉണ്ടാകയും ഇതുരണ്ടും ഭവിക്കുന്നു- ചെ
റുതായ വസ്ത്രം ഉണ്ടാകുമ്പൊൾ അതിന്നും സമവായി കാരണം
വെണമെല്ലൊ അത എന്താകുന്നു എന്നു നൊക്കുമ്പൊൾ വെ
റെ ഒന്നും കണ്ടു വരുമാറില്ല അതുകൊണ്ട അപ്പൊൾ ഉണ്ടാ
യ ചെറുതായ വസ്ത്രം യാതൊരു മഹാവസ്ത്രത്തിന്റെ നാശ
ത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടുവൊ അതിന്റെ സമവായി കാരണംയാ
തൊന്നൊ അതുതന്നെ അപ്പൊൾ ഉണ്ടായ ചെറുതായ വസ്ത്ര
ത്തിന്നും സമവായി കാരണമെന്ന കല്പിക്കുന്നു- ഇപ്രകാരം ശി
ലാഭസ്മത്തിന്റെ സമവായി കാരണം ശിലയുടെ സമവായി

കാരണംതന്നെ എന്നാകല്പിക്കെണം- ശിലാദ്യസ്തും ഗന്ധത്തൊ
ടു കൂടിയതാകുന്നു എന്നത അനുഭവസിദ്ധമാകയാൽ അതു പൃ
ഥിവിയിൽ അന്തൎഭവിച്ചതാകുന്നു എന്നും വരുന്നു ഒരു അവ
സ്ഥകൾ ശിലാസമവായി കാരണം പൃഥിവിയല്ലെന്നു വരുന്നു
ത എങ്ങിനെ ഇപ്രകാരമാകുന്നു- ഞാൻ ചൊദിക്കുന്നത ഇതി
ന്നു സമാധാനമില്ലായ്കയാൽ ശിലാദികൾ പൃഥിവ്യന്തഭൂത
ങ്ങൾ തന്നെ എന്നു അംഗീകരിച്ചു കൊൾക- മെൽ പറഞ്ഞ
ലക്ഷണത്തിന്റെ അവ്യാപ്തി പൃഥിവീത്വാദ്രൂപഹെതു കൊണ്ടു
ഗന്ധംസാധ്യമായിരിക്കുംവിഷയത്തിങ്കൽ അതിന്റെ അപ്രത്യ
ക്ഷതയെ അവ്യക്തത കൊണ്ടു ഉപപാദിച്ചും പരിഹരിപ്പാൻക
ഴിയുന്നതാകയാൽ അതിനായിക്കൊണ്ടു ലക്ഷണാന്തരത്തെസ്വീ
കരിക്കുന്നതു യൊഗ്യമായിട്ടുള്ളതല്ലെന്നതും സിദ്ധമാകുന്നു- ഇ
പ്രകാരം നാനാരൂപവത്വവും പൃഥിവിയുടെ ലക്ഷണമാകുന്നു-
വെളുപ്പ കറുപ്പ ഇത്യാദികളായ അനെകരൂപങ്ങൾ പൃഥിവിയി
ൽ അല്ലാതെ വെറെ ഒന്നിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നില്ല- ജലതെജസ്സുക
ളിൽ വെളുപ്പമാത്രം ഉണ്ടു- വായ്വാദികൾ ഒക്കെയും അരൂപങ്ങ
ളാകുന്നു അതു ഹെതുവായിട്ടു നാനാരൂപവത്വം പൃഥിവിയു
ടെ ലക്ഷണമാകുന്നു- എന്നതു യുക്തം തന്നെ എന്നറിഞ്ഞുകൊ
ൾക- പൃഥിവിയിൽ ഒരെടത്തു തന്നെ പാകം നിമിത്തമായിട്ടു
നാനാ രൂപങ്ങളുടെ സംഭവവുമുണ്ടു യാതൊരെടത്തു പാകവ
ശാൽ അനെകരൂപങ്ങൾ ഉൽപന്നങ്ങളായാതെ പൊകുന്നു
വൊ അവിടെ വരുന്ന അവ്യാപ്തിയെ പരിഹരിപ്പാനായിക്കൊ
ണ്ടു നാനാ രൂപവത്വമെന്നതിന്നു രൂപദ്വയവദ്വൃത്തി ദ്രവ്യ
ത്വവ്യാപ്യ ജാതി മത്വമെന്നുള്ള അന്തരാൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിക്കുക
യും വെണം (രൂപദ്വയവദ്വൃത്തിദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യജാതിമത്വം=
രൂപദ്വയവദ്വൃത്തിദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യജാതിമതിയാവു എന്നുള്ളത
രൂപദ്വയവദ്വൃത്തിദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യജാതി=രൂപദ്വയവത്തിൽ വൃത്തിയാ
യിട്ടും ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യയായിട്ടും ഇരിക്കുന്നജാതി- രൂപദ്വയവ
ദ്വൃത്തി=രൂപദ്വയവത്തിങ്കൽ വൃത്തിയൊടു കൂടിയത രൂപദ്വയ
വത്ത=രൂപദ്വയത്തൊടുകൂടിയത- രൂപദ്വയം=രണ്ടുരൂപങ്ങൾ-
വൃത്തി=സ്ഥിതി- ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യ=ദ്രവ്യത്വമില്ലാത്തെടത്തിരിക്കാ
ത്തത) ഇങ്ങിനെ ഉള്ള ജാതി പൃഥിവീത്വം തന്നെ അത എല്ലാ
പൃഥിവിയിലും ഉള്ളതാകയാൽ മെൽ പറഞ്ഞതിന്നു ഒരു വിധ
മായ അന്തരാൎത്ഥത്തെ സ്വീകരിച്ചാൽ മെൽ പറഞ്ഞ ലക്ഷ
ണദൊഷശങ്കക്കു പിന്നെ അവസരമില്ലെന്നു അറിഞ്ഞു

കൊൾകയും വെണം. രൂപനാശൊല്പത്തിവ്യതാവ്യാപ്യജാതി
മത്വമെന്നാം മെൽ പറഞ്ഞതിന്ന അൎത്ഥമെന്ന കല്പിക്കാം-
എന്നാലും ദൊഷമില്ല വൈശെഷികമതത്തിങ്കൽ പാകവശാൽ
പൃഥിവീപരമാണുക്കളിലും നൈയായികമതത്തിങ്കൽ ഘടാദിക
ളിൽ കൂടെയും രൂപനാശവും രൂപാന്തരൊല്പത്തിയും സ്വീകരിക്ക
പ്പെട്ടതുകളായിരിക്കയാൽ രണ്ടുലക്ഷണങ്ങളും യൊജിക്കയും ചെയ്യും.
ഇതുകൾപൊലെ മധുരാദികളായ ആറുരസങ്ങളും പൃഥിവിയി
ൽ ഇരിക്കുന്നതുകളാകയാൽ രസങ്ങളൊടുകൂടിയതിങ്കൽ ഇ
രിക്കുന്നതായിട്ടും ദ്രവത്വമില്ലാത്തെടത്ത ഇരിക്കാത്തതായിട്ടുമു
ള്ള ജാതിയാതൊന്നൊ അതിനൊട കൂടിയതാവൂ എന്നുള്ളതും പൃ
ഥിവിയുടെ ലക്ഷണമാകുന്നു. പൃഥിവിയിൽ സുഗന്ധം, ദുൎഗ്ഗ
ന്ധം ഇങ്ങിനെ രണ്ടുപ്രകാരെണ ഗന്ധമിരിക്കുന്നു ഇതുപ
ലക്ഷണമാകുന്നു ദ്വിവിധഗന്ധവത്വം പൃഥിവിയുടെലക്ഷണ
മാകുന്നു എന്നവിചാരിക്കരുത ഒരൊന്നിലും സൎവ്വഥാഗന്ധമി
രിക്കാത്തതാകയാൽ ഗന്ധവത്വം പൃഥിവിയുടെ ലക്ഷണമെ
ന്നപറഞ്ഞാൽതന്നെ മതിയായിരിക്കുംപൊൾ ദ്വിവിധപദ
ത്തെ ലക്ഷണശരീരത്തിങ്കൽ പ്രവെശിപ്പിച്ചാൽ അത വ്യൎത്ഥ
മായിത്തീരുമെന്നറിഞ്ഞുകൊൾക-

൩൬ സ്പൎശസ്തസ്യാസ്തു വിജ്ഞെയൊഹ്യനുഷ്ണാശീതപാകജഃ।
നിത്യാനിത്യാ ച സാ ദ്വെധാ നിത്യാ സ്യാദണുലക്ഷണാ॥

൩൭. അനിത്യാ തു തദന്യാ സ്യാൽ സൈവാവയവയൊഗിനീ।
സാ ച ത്രിധാ ഭവെദ്ദെഹ ഇന്ദ്രിയം വിഷയസ്തഥാ।

൩൮. യൊനിജാദി ഭവെദ്ദെഹമിന്ദ്രിയം ഘ്രാണലക്ഷണം। വി
ഷയൊ ദ്വ്യണുകാദിസ്തു ബ്രഹ്മാണ്ഡാന്ത ഉദാഹൃതഃ॥

അന്വയം — തസ്യാഃ- സ്പൎശഃ- തു- അനുഷ്ണാശീതപാകജഃ-
വിജ്ഞെയഃ- ഹി- സാ- നിത്യാ- അനിത്യാ- ച- ദ്വെധാ ഭ
വതി- നിത്യാ- സാ- അണുലക്ഷണാ- ഭവതി- അനിത്യാ- സാ-
തു- തദന്യാ- സ്യാൽ സാ എവ അവയവയൊഗിനീ- ഭവ
തി- സാ- ദെഹം- ഇന്ദ്രിയം- തഥാ- വിഷയഃ- ഇതി ത്രിധാ ഭ-
ദെഹം- യൊനിജാദി- ഭവെൽ- ഇന്ദ്രിയം- ഘ്രാണലക്ഷണം- ഭ
വെൽ- വിഷയഃ- തു ദ്വ്യണുകാദിഃ- ബ്രഹ്മാണ്ഡാന്തഃ- ഉദാഹൃ
തഃ- ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം — അതിന്റെ സ്പൎശമാകട്ടെ അനുഷ്ണാശീത
പാകജമായിട്ട വിജ്ഞെയമായിഭവിക്കുന്നു- അതുനിത്യയായിട്ടും
അനിത്യയായിട്ടും രണ്ടുപ്രകാരെണ ഭവിക്കുന്നു നിത്യയായിരി

ക്കുന്നതു അനന്തലക്ഷണയായിരിക്കുന്നു. അനിത്യയായിരിക്കുന്നതാകട്ടെ കാൎയ്യയായിരിക്കും. അതുതന്നെ അവയവയോഗിനിയായിരിക്കുന്നു. അതു ദേഹവും ഇന്ദ്രിയവും അപ്രകാരം വിഷയവും ഇങ്ങിനെ മൂന്നുപ്രകാരത്തെ ഭവിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ദേഹം അയോനിജാതിയായിരിക്കും. ഇന്ദ്രിയം ഘ്രാണലക്ഷണമായിരിക്കും. വിഷയമാകട്ടെ ദ്വ്യണുകാദിയായിട്ടും ബ്രഹ്മാണ്ഡാന്തമായിട്ടും ഉദാഹൃതമായിരിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ____. അഥ=കഥിതി. സ്പൎശം=സ്പൎശമെന്നുള്ളതു. അനുഷ്ണാശീതപാകജം=അനുഷ്ണമായിട്ടും അശീതമായിട്ടും പാകജമായിട്ടും ഇരിക്കുന്നതു. അനുഷ്ണം=ഉഷ്ണമല്ലാത്തതു=ഉഷ്ണം=ചൂട. അശീതം=ശീതമല്ലാത്തതു ശീതം=തണുപ്പ. പാകജം=പാകം ഹേതുവായിട്ടു ഉണ്ടാകുന്നതു. പാകം=തേജസ്സംയോഗം. അഥ=കഥിതി. നിത്യാ=നാശത്തോടുകൂടാത്തതു. നാശം=ധ്വംസം. അനിത്യാ=നാശത്തോടുകൂടിയതു. അനന്തലക്ഷണാ=അനന്തമാകുന്ന ലക്ഷണത്തോടുകൂടിയതു. അനന്തം=പരമാണു. അന്യാ=അതിങ്കൽനിന്നന്യാ അതു=പരമാണുസ്വരൂപയായിരിക്കുന്നു കഥിതി. അന്യാ=അപരാ. അതു=അനിത്യ കഥിതി. അവയവയോഗിനീ=അവയവയോഗമുള്ളതു. അവയവയോഗം=അവയവത്തിന്റെ യോഗം. യോഗം=സംയോഗം. അതു അനിത്യ കഥിതി. ദേഹം=ശരീരം. ഇന്ദ്രിയം=ഇന്ദ്രിയമെന്ന പദാൎത്ഥം. (കണ്ണു, നാവു, മൂക്കു, തൊക്കു, ചെവി ഇതുകൾ ബാഹ്യേന്ദ്രിയങ്ങളാകുന്നു എന്നും മനസ്സു അന്തരേന്ദ്രിയമാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക) വിഷയം=ഗോചരം. ദ്വ്യണുകാദി=ദ്വ്യണുകം മുതലായതു. ദ്വ്യണുകം=രണ്ടു അണുക്കൾ തമ്മിൽ ചേൎന്നാൽ ഉണ്ടാകുന്നതു. ബ്രഹ്മാണ്ഡാന്തം=ബ്രഹ്മാണ്ഡമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയതു. അന്തം=ഒടുക്കത്തേതു. ഉദാഹൃതം=ഉദാഹരിക്കപ്പെട്ടതു. ഉദാഹരിക്ക=പറക.

സാരം____ പൃഥിവിയുടെ സ്പൎശം അനുഷ്ണമായിട്ടും അശീതമായിട്ടും ഉള്ളതാകുന്നു. വായുവിന്റെ സ്പൎശവും അനുഷ്ണാശീതമാകയാൽ വരുന്ന അതിവ്യാപ്തിപരിഹാരത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു പാകജമാകുന്നു എന്നും പറഞ്ഞു. ഒരവസ്ഥയിൽ അനുഷ്ണാശീതപദോപാദാനത്തിന്നു ഫലമില്ലായ്കയാൽ ആയതു സ്വരൂപകഥനമാത്രമാകുന്നു എന്നും പാകജസ്പൎശം പൃഥ്വിമാത്രലക്ഷണമെന്നും ഗ്രഹിക്കുന്നതു യുക്തമാകുന്നു. പാകജസ്പൎശം വസ്ത്രാദികളിൽ ഭവിക്കുന്നില്ല അതുഹേതുവായിട്ടു പാകജസ്പൎശവ [illegible]

പാകജസ്പൎശവൽവൃത്തിദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യജാതിമത്വമെന്നുള്ള അന്ത
രാൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾകയും വെണം. (പാകജസ്പൎശവൽവൃത്തി
ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യജാതിമത്വം = പാകജസ്പൎശവൽവൃത്തിയായിട്ടും ദ്ര
വ്യത്വവ്യാപ്യയായിട്ടുമിരിക്കുന്നജാതിയൊടു കൂടിയതാവുക എന്ന
ൎത്ഥം. പാകജസ്പൎശവൽവൃത്തി = പാകജസ്പൎശവത്തിങ്കൽവൃത്തിയൊ
ടുകൂടിയത. പാകജസ്പൎശവത്ത = പാകജമായിരിക്കുന്ന സ്പൎശമുള്ള
ത. വൃത്തി = സ്ഥിതി. ദ്രവ്യത്വവ്യാപ്യാ = ദ്രവ്യത്വമില്ലാത്തെടത്തിരി
ക്കാത്തത്) മെൽപ്രകാരമുള്ള ജാതി പൃഥിവീത്വംതന്നെ അതുപൃ
ഥിവിയിൽ അന്തൎഭവിച്ചതുകളായ വസ്ത്രാദികളിലുമിരിക്കയാ
ൽ അപ്രകാരമുള്ള അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചാൽമെൽപറഞ്ഞ ദൊഷ
ത്തിന്ന അവസരമില്ലെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക.

മെല്പ്രകാരമിരിക്കുന്നപൃഥിവിനിത്യയായിട്ടും അനിത്യയാ
യിട്ടുമുണ്ട. പരമാണുസ്വരൂപയായിരിക്കുന്ന പൃഥിവിനിത്യയാക
ന്നു. പരമാണുവല്ലാതെ ഉള്ളപൃഥിവി അനിത്യയാകുന്നു പര
മാണുവല്ലാതെഉള്ള പൃഥിവി അവയവത്തൊടു കൂടിയതാകു
ന്നു. അതുഹെതുവായിട്ട അത അവയവാദികളിൽ അന്തൎഭവി
ച്ചതാകുന്നു എന്നും പരമാണുരൂപയായിരിക്കുന്നതിന്ന അവയ
മില്ലായ്കയാൽ അതന്നാവയവങ്ങളിൽ അന്തൎഭവിച്ചതാകുന്നു എ
ന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

ഇവിടെ അവയവികല്പനക്കു പ്രമാണമില്ല അവയവി എന്നതു
അനെകപരമാണുക്കളുടെ പുഞ്ജമാകുന്നു. (പുഞ്ജം = സമൂഹം.) ഇ
പ്രകാരമായാൽ അന്യൊന്യമിളിതങ്ങളായ അനെകപൃഥിവീപര
മാണുക്കൾ ഘടം, ശരാവം, ചട്ടി ഇത്യാദിവാക്കിന്റെവിഷയങ്ങ
ളായി ഭവിക്കുന്നു എന്നുള്ളെടത്തു പൎയ്യവസാനം വരുന്നതാക
യാൽ ഘടാദികൾ അപ്രത്യക്ഷങ്ങളായിത്തന്നെ ഇരിക്കുമെന്നും
വരുന്നതാകുന്നു. പരമാണു ഏകമായാലും അനെകമായാലുംഅ
പ്രത്യക്ഷത്വത്തിങ്കൽ വിശെഷമില്ലല്ലൊ എന്നുപറയുന്നുവൊ
എന്നാൽ ഇതിന്റെസമാധാനത്തെപ്പറയാം ഒരുതലനാരുമാത്രത്തി
ങ്കലിരിക്കുമ്പൊൾ പ്രത്യക്ഷമാകുന്നില്ല അതിനെഉള്ളതലനാരു
കളൊക്കെ ഉണ്ടായിരുന്നാൽ ദൂരത്തിങ്കലായാലും പ്രത്യക്ഷമായിഭവി
ക്കുന്നു. അതുപ്രകാരംഘടാദികൾപ്രത്യക്ഷങ്ങളായിഭവിക്കാം എ
ന്നത്രെ സമാധാനമാകുന്നത ഇപ്രകാരമായാലും ഏകസ്ഥൂലൊമ
ഹാൻഘടഃ എന്നുള്ളവാക്കിന്റെവിഷയനിൎണ്ണയത്തിങ്കൽ വി
രൊധ്യമായഘടശബ്ദത്താൽപാകപ്പെട്ടിരുന്നവസ്തു അനെകങ്ങളാ
യിട്ടും സൂക്ഷ്മങ്ങളായിട്ടും അണുക്കളായിട്ടുമിരിക്കുന്ന പൃഥിവീപ

രമാണുക്കളാകുന്നു എന്നതന്നെ സഹിക്കപ്പെടെണ്ടതാണം അണുക്കളി
ൽ ഏകത്വവും സ്ഥൂലത്വം മഹത്വവും ധൎമ്മങ്ങളുകളെല്ലൊ
ആകുന്നത അതുഹെതുവായിട്ട അങ്ങിനെയുള്ള വ്യവഹാരംയുക്ത
മല്ലെന്നാശങ്കന്നു എന്നുള്ള ഒരു അനിഷ്ടശങ്ക ഉണ്ടെന്നാകിൽ അ
തിനെയും പരിഹരിക്കാം എകൊമഹാൻധാന്യരാശിഃ എന്നു
ള്ളവ്യവഹാരം യാതൊരുപ്രകാരം യുക്തമായിഭവിക്കുമൊഅപ്ര
കാരം മെൽപറഞ്ഞവ്യവഹാരത്തിന്നും യുക്തിയുണ്ട എകൊമ
ഹാൻ ധാന്യരാശിഃ എന്നുള്ളവാക്കിൽ വിശെഷ്യമായധാന്യരാ
ശിഃ എന്നപദത്തിന്നനെകധാന്യങ്ങൾ എന്നെല്ലൊഅൎത്ഥമാ
കുന്നത അനെകങ്ങളായ ധാന്യങ്ങളിൽ ഏകത്വവും വക്താവി
ന്റെ താല്പൎയ്യപ്രകാരമുള്ള മഹത്വവും ബാധിതമാകയാൽഎ
ങ്ങിനെ ചൊദ്യം- ധാന്യസമൂഹത്തിങ്കൽ ഏകത്വാദികൾ ചെ
ൎച്ചയുള്ളതുകളാകുന്നു എങ്കിൽ പരമാണു സമൂഹത്തിലും അ
പ്രകാരം തന്നെ അണുകൾ ധൎമ്മികളെ അതുകൊണ്ട എ
ന്തൊരു ഭാരം വരുവാൻ പൊകുന്നു എന്നിപ്രകാരം യുക്തിയു
ക്തമായ വചനം തന്നെ അതിന്റെ പരിഹാരമാകുന്നത- അ
തു ഹെതുവായിട്ട അവയവി കല്പനക്കു യാതൊരു ബീജവും കാ
ണുന്നില്ല- എന്നു ശങ്കിക്കരുത- പരമാണുകൾ അതീന്ദ്രിയങ്ങ
ളാകയാൽ അണുക്കളുടെ സമൂഹവും അതീന്ദ്രിയമായി ഭവിക്കുന്ന
താകയാൽ ഘടാദികളുടെ പ്രത്യക്ഷത്തിന്നു ചെൎച്ചയില്ലെന്നുവ
ന്നു കൂടും- ദൂരത്തിങ്കൽ ഉള്ള തലനാർ അതീന്ദ്രിയമല്ലൊ- അടു
ത്താലതുതന്നെ ഇന്ദ്രിയം കൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു- അതീ
ന്ദ്രിയമായിട്ടുള്ളത അടുത്താലും ഇന്ദ്രിയംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടാ
ത്തതാകുന്നു- പരമാണുകൾ അതീന്ദ്രിയങ്ങളായിരുന്നാലും അ
പ്പൊൾ കാണപ്പെടുന്ന അണുക്കളുടെ സമൂഹം ഉൽപന്നമായിട്ടു
ള്ളതാകയാൽ പ്രത്യക്ഷമായി ഭവിക്കും സമൂഹത്തിന്ന അതീ
ന്ദ്രിയത്വം വെണ്ട- അതു ദൃശ്യമായിട്ടു തന്നെ ഇരുന്നൊട്ടെ എ
ന്നു പറയുന്നു എങ്കിൽ അതു സാഹസമെത്രെ ആകുന്നത- അ
ദൃശ്യമായിട്ടുള്ളതു ദൃശ്യത്തിന്റെ കാരണമാകുമെങ്കിൽ കണ്ണി
ലുള്ള ഉഷ്മാവു തുടങ്ങിയുള്ളതിന്റെ സമൂഹവും ചിലകാലത്തി
ങ്കൽ ദൎശിക്കപ്പെടുന്നതായി ഭവിക്കാം- അപ്രകാരം ഭവിക്കാത്ത
താകയാൽ മെൽ പറഞ്ഞതു യുക്തിയുക്തമല്ലെന്നറിക- അഗ്നി
സംയൊഗം ഹെതുവായിട്ട അധികമായി ചൂടു എണ്ണയിൽ അ
ദൃശ്യങ്ങളായി ഇരുന്ന അഗ്നിയുടെ അവയവങ്ങളിൽനിന്ന എ
ങ്ങിനെ ദൃശ്യമായ അഗ്നിയുടെ ഉൽപത്തി എന്നു ചൊദിക്കുന്നു

വൊ എന്നാൽ പറയാം. അവിടെ അദൃശ്യങ്ങളായ അഗ്നിയു
ടെ അവയവങ്ങളിൽ നിന്ന ദൃശ്യമായ അഗ്നി ഉണ്ടാകുന്നു എ
ന്ന ഞാൻ അംഗീകരിക്കുന്നില്ല- അതിതപ്തമായ തൈലത്തി
ന്റെ അന്തൎഭാഗത്തിങ്കൽ ദൃശ്യങ്ങളായിട്ടുള്ള അഗ്നിയുടെ അവ
യവങ്ങൾ ചെന്നിട്ട അവിടെ സ്ഥൂലമായ അഗ്നിയെ ഉണ്ടാക്കു
ന്നു എന്നത്രെ സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത- അദൃശ്യത്തിങ്ക
ൽനിന്ന ദൃശ്യമായിട്ടുള്ളത ഉണ്ടാകുന്നു എന്ന പറയുന്നവൎക്കും ഉ
ൽപ്പന്നമായി വരുന്ന വസ്തുവിന്റെ പ്രത്യക്ഷം വെണമെങ്കിൽ
അതിങ്കൽ മഹത്വം ഉൽഭൂതരൂപം ഇത്യാദികളായ കാരണങ്ങ
ൾ കൂടെ ഉണ്ടായിരിക്കെണമെന്നുള്ളതു സമാനമാകുന്നു പ
രമാണുവിന്നു മഹത്വമില്ലാതെ ഇരിക്കുമ്പൊൾ അണുക്കളുടെ സ
മൂഹത്തിങ്കൽ മഹത്വത്തിന്നും ചെൎച്ചയില്ല ഇതുകൊണ്ടും ഘ
ടാദി പ്രത്യക്ഷം സംഗതിയില്ലാത്തതായി വരുമെന്ന അവയവി
യെ അംഗീകരിക്കെണ്ടു എന്നു പറയുന്നവർ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക
യും വെണം- ഇപ്രകാരമാകയാൽ അവയവി ഉണ്ട എന്നതു സി
ദ്ധംതന്നെ- അവയവിയായിട്ടുള്ളതിന്റെ ഉല്പത്തിയും വിനാ
ശവും പ്രത്യക്ഷസിദ്ധമാകയാൽ അതിന്ന അനിത്യത്വവുംസി
ദ്ധം തന്നെ അവയവിയായ വസ്തുക്കളുടെ അവയവധാരക്ക അ
വസാനമില്ല എങ്കിൽ കടുകിന്മണിയും പൎവ്വതവും സമമാകുന്നു
എന്നു വരും അതു ഹെതുവായിട്ട ഒരെടത്ത അവയവി കല്പനഅ
വസാനിക്കെണം. അവയവികല്പന എവിടെ അവസാനിക്കു
ന്നുവൊ അതിന്നും നാശമുണ്ട- എങ്കിൽ ഒരു വസ്തുവിങ്കലും സ
മവായ സംബന്ധത്തൊടു കൂടാതെതന്നെ ജന്യങ്ങളായ വസ്തുക്കൾ
ഉണ്ടാകുന്നു എന്നു വരും അതു വിരുദ്ധമാകുന്നു- വലുപ്പമുള്ള പ
രിമാണത്തിന്റെ താരതമ്യം ഗഗനാദികളിൽ അവസാനിക്കു
ന്നു- ഇപ്രകാരം ചെറുപ്പത്തിന്റെ താരതമ്യത്തിന്നും ഒരെടത്ത
അവസാനം ഉചിക്കുന്നതു യുക്തം തന്നെ എന്നുമിരിക്കുന്നു-
ഇതു ഹെതുവായിട്ട ഒടുക്കത്തെ അവയവത്തിന്ന നിത്യത്വവും
അതിന്ന പരമാണുത്വവും സിദ്ധമായി എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾ
ക- അവയവധാരയുടെ അവസാനം ത്രസരെണുവിങ്കൽ ഉചി
ക്കുന്നതെ എന്ന ചൊദിക്കുന്നു എങ്കിൽ അതിനുള്ള വിരൊധത്തെ
പറയാം കിളിവാതിലിന്റെ അഴികളുടെ ഇടയിൽ കൂടെ അക
ങ്ങളിൽ പ്രവെശിക്കുന്നതായ സൂൎയ്യരശ്മിയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ എത്ര
യും ചെറുതായി കാണപ്പെടുന്ന പൊടിയെക്കുറിച്ചല്ലൊ ലൊ
കത്തിങ്കൽ ത്രസരെണു എന്നുള്ള വ്യവഹാരം നടപ്പുള്ളത അപ്ര

കാരമാകയാൽ അതു ചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതായ ഒരു ദ്രവ്യമാണ എന്നതിന്ന സംശയമില്ല- ചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നദ്രവ്യങ്ങളിൽ ചാക്ഷുഷദ്രവ്യത്വമെന്നൊരു ധൎമ്മമുണ്ടു- ഒരു ധൎമ്മം ഘടാദികളിൽ എന്നപൊലെസൎവ്വത്തിങ്കലും സാവയവത്വത്തെ സാധിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു- (സാവയവത്വം അവയവങ്ങളൊടുകൂടിയതാവു എന്നുള്ളത) ത്രസരെണുവിന്റെ അവയവം മഹത്വമുള്ള ഒന്നിന്റെ അവയവമാകയാൽ അതിന്നും കപാലാവയവത്തിന്ന എന്നപൊലെ അവയവമുണ്ടു എന്ന അനുമിക്കാം- മഹത്വമുള്ള ഒന്നിന്റെ അവയവമാവു എന്നുള്ളത ഇതുന്നൊത്തെ അതുണ്ടു എങ്കിൽ അവയവങ്ങളൊടുകൂടിയതാവു എന്നുള്ളതും വെണമെന്നുണ്ടൊ- ഇല്ലാ എങ്കിൽ എന്തു വരുവാൻ പൊകുന്നു എന്നു ചൊദിക്കുന്നു എങ്കിൽ പറയാം- ത്രസരെണുവിന്റെ അവയവങ്ങൾക്കുള്ള പരിമാണം എന്താകുന്നു എന്നുവിചാരിക്കെണം- എന്നാൽ അപകൃഷ്ടമഹത്വമെന്നു നിശ്ചയിക്കെണ്ടിവരും (യാതൊന്നിനെക്കാൾ അധികമായിട്ടുള്ളാതെ ഒന്നിങ്കലും മഹത്വമില്ലെന്നു വരുന്നുവൊ അതിങ്കലുള്ള പരിമാണമത്രെ അപകൃഷ്ടമഹത്വമാകുന്നത) ഇങ്ങിനെയുള്ള അപകൃഷ്ടമഹത്വത്തെക്കുറിച്ചു അനെക ദ്രവ്യങ്ങളിൽ സമവായ സംബന്ധത്തൊടുകൂടിയുള്ള ഉല്പത്തി ഹെതുവാകുന്നു- ഒരു ഹെതു ഇല്ല എങ്കിൽ അപകൃഷ്ടമഹത്വം സംഭവിക്കുയുമില്ല അതു ഹെതുവായിട്ടു ത്രസരെണുവിന്റെ അവയവങ്ങൾക്കു അവയവങ്ങൾ ഉണ്ടായിരിക്കെണം എന്നാൽ ത്രസരെണുവിന്റെ അവയവങ്ങളുടെ അവയവങ്ങൾക്കു അവയവങ്ങൾ അതുകൾക്കു അവയവങ്ങൾ ഇക്രമെണ അവയവധാരയും സിദ്ധിച്ചെക്കാം എന്നു ശങ്കിക്കരുത- അവസാനമില്ലാത്തതാശ്ശുതകെല്ലൊ എന്നു വിചാരിച്ചിട്ടു ത്രസരെണുവിന്റെ അവയവങ്ങളുടെ അവയവങ്ങൾക്കു അവയവങ്ങളെ കല്പിക്കാറില്ല- ത്രസരെണുവിന്റെ അവയവങ്ങളുടെ അവയവങ്ങൾ അതു ഹെതുവായിട്ടു നിത്യങ്ങൾ തന്നെ- അതുതന്നെ പൃഥിവീപരമാണുക്കളാകുന്നത എന്നു ഗ്രഹിച്ചു കൊൾകയും വെണം- അനിത്യയായിരിക്കുന്ന പൃഥിവീ,ശരീരം, ഇന്ദ്രിയംവിഷയം-ഇങ്ങിനെ മൂന്നുപ്രകാരമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- പൃഥിവിയിൽ അന്തൎഭവിക്കുന്നതായ ശരീരവും ഇന്ദ്രിയവും വിഷയവുമുള്ളതാകയാൽ അനിത്യയായ പൃഥിവീ മൂന്നു പ്രകാരമുണ്ടു എന്ന അറിഞ്ഞു കൊൾക- പൃഥിവിയിൽ അന്തൎഭവിക്കുന്നതായ വസ്തുവിനെ പാൎത്ഥിവമെന്നും

പറയാം- പാൎത്ഥിവമായ ശരീരം യോനിജമായിട്ടും അയോനി
ജമായിട്ടുമുണ്ടാകയാൽ രണ്ടുവിധമാകുന്നു- യോനിജം യോ
നിയിൽ ജനിച്ചതു- അയോനിജം=യോനിജമല്ലാത്തതു) ഇതു
കളിൽവെച്ചു യോനിജമായിരിക്കുന്ന പാൎത്ഥിവ ശരീരവും ജ
രായുജം അണ്ഡജം- ഇങ്ങിനെ രണ്ടു വിധമാകുന്നു. ജരായുജം=
ജരായുവിങ്കൽ ജനിച്ചതു- ജരായു=വഴല- അണ്ഡജം=അണ്ഡ
ത്തിങ്കൽ ജനിച്ചതു- അണ്ഡം=മുട്ട- ഇതുകളിൽ വെച്ചു ജരായുജ
മായിരിക്കുന്ന പാൎത്ഥിവ ശരീരം ഏതെതെന്നതും പറയാം മ
നുഷ്യാദി ശരീരം ജരായുജമാകുന്നു- സൎപ്പാദി ശരീരം അണ്ഡജ
മാകുന്നു- അയോനിജമായപാൎത്ഥിവ ശരീരവും സ്വേദജം ഉൽഭി
ദം- ഇങ്ങിനെ രണ്ടു പ്രകാരമുണ്ടു- (സ്വേദജം=സ്വേദം ഹേതു
വായിട്ടു ഉണ്ടാകുന്നതു- സ്വേദം=വിയൎപ്പു- ഉൽഭിദം=ഊൎദ്ധ്വഭാഗ
ത്തിങ്കൽഭേദിക്കുന്നതു- ഭേദിക്ക=പിളൎക്ക)ഈച്ചപാററഇത്യാ
ദികളുടെ ശരീരംസ്വേദജമാകുന്നു- വൃക്ഷലതാദികളുടെ ശരീരം
ഉൽഭിദമാകുന്നു- മനുഷ്യാദി ശരീരം യോനിജമായിട്ടുംജരായുജമാ
യിട്ടുമുള്ളതാകുന്നുഎന്നതിന്നും സൎപ്പാദിശരീരം യോനിജമായി
ട്ടും അണ്ഡജമായിട്ടുമുള്ളതാകുന്നുഎന്നതിന്നും ഈച്ച പാററമുത
ലായതുകളുടെ ശരീരം അയോനിജമായിട്ടുംസ്വേദജമായിട്ടുമുള്ള
താകുന്നുഎന്നതിന്നും വൃക്ഷാദിശരീരംഅയോനിജമായിട്ടും ഉൽഭി
ദമാകുന്നു എന്നതിന്നു അനുഭവം മുതലായതു സാക്ഷിയാകുന്നു-
എങ്കിലും മനുഷ്യാദി ശരീരവും മററുംപാൎത്ഥിവമാകുന്നു എന്നുള്ള
തിന്നു പ്രമാണമെന്താകുന്നു എന്നു ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽ പൃഥി
വിയുടെ ഗുണങ്ങളായ ഗന്ധം മുതലായതുകൾ മനുഷ്യശരീരത്തി
ൽ ഉണ്ടല്ലൊ- അതു തന്നെ പ്രമാണമെന്നു ഗ്രഹിച്ചു കൊൾ
ക- ഇപ്രകാരമായാൽ ക്ലേദോഷ്മാദികളും അതിങ്കൽ അനുഭവ
സിദ്ധങ്ങളായിരിക്കയാൽ ആപ്യത്വം മുതലായതുകൾ കൂടെ ഉ
ണ്ടെന്നുവരും (ആപ്യത്വം=ജലമയമാവുക എന്നുള്ളതു) എന്നു ശങ്കി
ക്കരുതു- അപ്രകാരമായാൽ പൃഥിവീത്വജലത്വാദികൾക്കു സം
കരമുണ്ടു എന്നുവരും അതു ജാതിത്വത്തെ ബാധിക്കുന്നതാകുന്നു
എന്നു മുമ്പെ പറഞ്ഞിട്ടുമുണ്ടു- എന്നാൽ ആപ്യത്വമൊ തൈജസ
ത്വമൊ ഏതെങ്കിലും ഒന്നു ഇരുന്നാട്ടെ പാൎത്ഥിവത്വം വേണ്ടു
എന്നാലും യുക്തമല്ല- ക്ലേദോഷ്മാദികൾ ചില സമയം നശിക്കും
ആ സമയവും അതുവരെ ഉണ്ടായിരുന്ന ശരീരത്തിങ്കൽ തന്നെ
മുമ്പിൽ യാതൊരു പ്രകാരമൊ അപ്രകാരം തന്നെ ഗന്ധാദിക
ൾ അനുഭവഗോചരങ്ങളായിത്തന്നെ ഇരിക്കയാൽ അതിന്നു പാ

ൎത്ഥിവത്വംസ്വീകരിക്കാതെ ഇരിപ്പാൻ നിൎവ്വാഹമില്ല - അതു ഹെ
തുവായിട്ടു പാൎത്ഥിവ ശരീരത്തെക്കുറിച്ചു ജലാദികൾ നിമിത്ത
ങ്ങളാകുന്നു എന്നതന്നെഅംഗീകരിച്ചു കൊൾകയും വെണം-

ശരീരമെന്നുള്ള വ്യവഹാരത്തിന്റെ വിഷയനിൎണ്ണയത്തെ
കുറിച്ചു ശരീരത്വമെല്ലൊ കാരണമാകുന്നത അപ്രകാരമുള്ള ശ
രീരത്വമെന്നത ഒരു ജാതിയാകുന്നു എന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ- പൃഥി
വീത്വാദികളൊടുകൂടെ അതിന്നു സംകരംവരുമെല്ലൊ- അതുഹെ
തുവായിട്ടു ഉപാധിതന്നെ എന്നു പറയുന്നു എങ്കിൽ അതിന്റെ
സ്വരൂപം ഇന്ന പ്രകാരമെന്നുപറയെണംഎന്നുണ്ടു എങ്കിൽപ
റയാം- ശരീരത്വമെന്നതു ചെഷ്ടാശ്രയത്വമാകുന്നു- (ചെഷ്ടാശ്ര
യത്വംചെഷ്ടക്കുആശ്രയമാവുഎന്നുള്ളത വൃക്ഷാദി ശരീരങ്ങളി
ലും ചെഷ്ടഉണ്ടുഎന്ന അംഗീകരിക്കുന്നു അതുഹെതുവായിട്ടന്ന
തുകളിൽ അവ്യാപ്തിഇല്ലെന്നഅറിഞ്ഞു കൊൾക- വൃക്ഷാദികൾ
ശരീരങ്ങളാകുന്നു എന്നതിന്നുപ്രമാണംഅതുകളുടെഉള്ളിൽ ഉള്ള
വായു സഞ്ചാരമെത്രെ ആകുന്നത- വായു സഞ്ചാരമുണ്ടു എന്നത
മുറിഞ്ഞാൽഅപ്പുറത്തുമിപ്പുറത്തുമുണ്ടാകുന്ന വകകൾ കാലാന്ത
രത്തിങ്കൽതമ്മിൽയൊജിക്കുന്നതിനാൽ ഊഹിക്കപ്പെടുകയുമാം-
ചെഷ്ടാശ്രയത്വമെന്നുള്ള വാക്കിൽഅന്തൎഭൂതമായചെഷ്ടാപദ
ത്തിന്നു ഹിതത്തിന്റെ പ്രാപ്തിക്കും അഹിതത്തിന്റെ പരിഹാ
രത്തിന്നും അനുകൂലതയൊടുകൂടിയക്രിയാ എന്നു അൎത്ഥമാകു
ന്നു- ഇളക്കമെന്നു തന്നെ അതിന്റെ അൎത്ഥമെന്നു ഭ്രമിക്കരുത
ഇളക്കമെന്നു തന്നെ അൎത്ഥമായാൽ തെർ മുതലായ വാഹന
ങ്ങളും ഇളകുന്നതുകളാകയാൽ അതുകളും ശരീരങ്ങൾ തന്നെ
എന്നതു വരുന്നു കൂടും- അതു സിദ്ധാന്തവിരുദ്ധമായിട്ടും ലൊകവി
രുദ്ധമായിട്ടുമുള്ളതാകയാൽ ഇഷ്ടമല്ലെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക-

ശരീരത്വമെന്നതു ചെഷ്ടാശ്രയത്വമാകുന്നുഎങ്കിൽ ചെ
ഷ്ടാശ്രയമായിട്ടുള്ളത എതൊന്നൊഅതാകെയും ശരീരംതന്നെ
എന്നുവരും എന്നാൽഹസ്തപാദാദികളും ശരീരങ്ങൾ എന്നുസ
മ്മതിക്കുകയുംവെണ്ടിവരും ഹസ്തപാദാദികൾ ശരീരാവയവ
ങ്ങൾ എന്നത്രെ വ്യവഹരിക്കപ്പെട്ടുവരുന്നത അതുകളെഇ
പ്പൊൾ ശരീരങ്ങളാകുന്നുഎന്നു സമ്മതിക്ക എന്നത അസാദ്ധ്യ
മാകുന്നു എന്നുവിചാരിക്കുന്നുഎങ്കിൽ അന്ത്യാവയവിത്വെസ
തിചെഷ്ടാശ്രയത്വമെന്നുനിൎവ്വചിച്ചുകൊൾക- അന്ത്യാവയവി
ത്വെസതിഎന്നതുകൊണ്ടു അന്ത്യാവയവിത്വംകൂടെ വെണമെ
ന്നുള്ളവിശെഷണത്തെഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- (അന്ത്യാവയവിത്വം=അ

ന്ത്യാവയവിയായവ്വ എന്നുള്ളത- അന്ത്യാവയവി= അന്ത്യമായിരിക്കുന്ന അവയവി. അന്ത്യം=ഒടുക്കത്തെത- അവയവി= അവയവങ്ങളൊടുകൂടിയ വസ്തു-) അന്ത്യാവയവിത്വം ഘടപടാദികൾക്കു ഉണ്ടാകുന്ന ഒരു ധൎമ്മമല്ല ഘടപടാദികൾക്കു കപാലമുതലായ അവയവങ്ങൾ ഉണ്ടാകയാൽ അതുകളും അവയവികൾ തന്നെ എങ്കിലും അവയവികൾവെച്ചു ഒടുക്കത്തെതുകളായികൂടാ. അപ്രകാരമിരിക്കുന്ന ഘടപടാദികളും വെറെ ഒന്നിന്റെ അവയവങ്ങളായിതീൎന്നിരിക്കുന്നു തങ്ങൾ യാതൊന്നിന്റെ അവയവങ്ങളായിരിക്കുന്നുവൊ ആ വസ്തുതങ്ങൾ ഉണ്ടായതിന്റെ ശെഷം അവയവിയായിതീൎന്നതാകയാൽ അതുകൾ അന്ത്യങ്ങളായിതീരുന്നു ശരീരമെത്രയാകുന്നതു അങ്ങിനെയാകയാൽ ഘടപടാദികളിൽ അതിവ്യാപ്തി ഇല്ലെന്നും ശരീരമെന്നുള്ളവ്യവഹാരത്തിന്നുമുഖ്യവിഷയങ്ങളായുള്ളതുകൾ അന്ത്യങ്ങളായിരിക്കുന്ന അവയവികളാകയാൽ അതുകളിൽ ലക്ഷണം ചെല്ലുവാൻ വിരോധമില്ലെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- ഇപ്രകാരമായാലും യാതൊരുശരീരത്തിങ്കൽ ചെഷ്ടഉണ്ടായിട്ടില്ലെന്നു വരുന്നുവൊ അതിങ്കൽ അവ്യാപ്തി ഭവിക്കാമെന്നു ഒരുവൻ സംശയിക്കുന്നുവൊ അവനെക്കുറിച്ചുപറയുന്നു അങ്ങിനെയും ഒരുശരീരം ഭവിക്കാമെന്നുള്ളതിന്നു പ്രമാണമില്ല എങ്കിലും ചെഷ്ടാവദന്ത്യാവയവിവൃത്തിവ്യാപ്യജാതിമത്വമെന്നുതന്നെ നിൎവ്വചനത്തെ അംഗീകരിച്ചുകൊൾക- (ചെഷ്ടാവദന്ത്യാവയവിവൃത്തിവ്യാപ്യജാതിമത്വം= ചെഷ്ടാവത്തായിരിക്കുന്നതായിയും അന്ത്യാവയവിയായിയുമിരിക്കുന്നതു യാതൊന്നൊ അതിങ്കൽവൃത്തിയൊടുകൂടിയതായിയും വ്യാപ്യയായിയും ഇരിക്കുന്നജാതിയൊടുകൂടിയതാവ്വ എന്നുള്ളതു- ചെഷ്ടാവത്ത=ചെഷ്ടയൊടുകൂടിയത- വൃത്തി=സ്ഥിതി- വ്യാപ്യാ=വ്യാപിച്ചിരിക്കാത്തത-) മെൽപ്രകാരമുള്ളജാതി പൃഥിവീത്വജലത്വാദികളെത്രയാകുന്നത- അതുകൾ പാൎത്ഥിവാദിസകലശരീരങ്ങളിലുമിരിക്കയാൽ ഇതിന്നു യാതൊരു ദൊഷവുമില്ലെന്നറിക- ഇനിയും വെറെ ഒരുപ്രകാരം നിൎവ്വചിക്കാം അന്ത്യാവയവിമാത്രവൃത്തിചെഷ്ടാവദ്വൃത്തിജാതിമത്വമെന്നു തന്നെ പറയാം- (അന്ത്യമായഅവയവികളിൽതന്നെ ഇരിക്കുന്നതായിയും ചെഷ്ടയുള്ളെടത്ത ഇരിക്കുന്നതായിയുമുള്ളജാതിയാതൊന്നൊ അതിനൊടുകൂടിയതാവ്വ എന്നുള്ളത എന്നു മെൽപറഞ്ഞതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു- മെൽപ്രകാരമുള്ളജാതി മനുഷ്യത്വാദികളെത്രെ

യുക്കുന്നതത്ത ഇക്കാര മനുഷ്യാദിശരീരങ്ങളിൽ ഇരിക്കകയാൽ
ട്ടത്തും അവ്യാപ്തിയില്ലെന്ന ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- നരസിംഹശരി
രത്തിങ്കൽ ലക്ഷണംചെല്ലുന്നത എങ്ങിനെ എന്നശങ്കിക്കാം
നരസിംഹത്വമെന്നതാഎകവ്യക്തിയിൽ ഇരിക്കുന്നതാകയാൽജാ
തിയല്ല- ജലതേജശ്ശരീരസാധാരണമാകയാൽ ദേവത്വംജാതി
യല്ല- ഇതുരണ്ടുംമെൽപറഞ്ഞശങ്കക്കബീജമാകുന്നു- എങ്കിലും
ഒരൊരൊകല്പങ്ങളിൽ ഒരൊരൊ നരസിംഹശരീരത്തിന്റെസം
ഭവമുണ്ടാകയാൽ നരസിംഹ ശരീരത്തിന്ന അനെകത്വമുണ്ടെ
ന്നും അതുഹെതുവായിട്ട നരസിംഹത്വം ജാതിതന്നെ എന്നും
അപ്രകാരമാകയാൽ അവ്യാപ്തിശങ്കക്കവകാശമില്ലെന്നും
സ്ഥലാന്തരങ്ങളിലുമിപ്രകാരംപ്രസക്തമായദൊഷത്തിന്നും പ
രിഹാരമിപ്രകാരംതന്നെ എന്നും ഗ്രഹിച്ചു അതിങ്കൽനിന്ന ബു
ദ്ധിമാന്മാർ നിവൎത്തിക്കുമെന്നാ ഞാൻവിശ്വസിക്കുന്നു- പാൎത്ഥി
വമായിരിക്കുന്ന ഇന്ദ്രിയം ഘ്രാണമെന്നപെരൊട കൂടിയതാകു
ന്നു ഘ്രാണെന്ദ്രിയം പാൎത്ഥിവമാകുന്നു എന്നതിന്നും പ്രമാണംഗ
ന്ധമാത്രത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥയാകു
ന്നൊ അതുതന്നെ ഘൃതം കുങ്കുമഗന്ധത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നു
രൂപരസാദികളെ ഗ്രഹിക്കുന്നില്ല- അതുകൊണ്ടുഗന്ധമാത്രത്തെ
ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ ഘ്രാണെന്ദ്രിയമാകുന്നു ദൃഷ്ടാ
ന്തത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നു എന്നും അതിങ്കൽ അതിന്റെ സ്ഥിതി
പാൎത്ഥിവത്വമാകുന്ന സാധ്യത്തൊടുകൂടെയാകുന്നു എന്നും സിദ്ധ
മായിരിക്കയാൽ മെൽപറഞ്ഞ അവസ്ഥ ഉള്ളെടത്തൊക്കെയും പാ
ൎത്ഥിവത്വംകൂടെ ഉണ്ടാകുമെന്ന ഊഹിക്കാമെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക-
പൃതിയചരാതിന്റെ ഗന്ധമാത്രത്തെയൊ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതാ
കയാൽ അതിങ്കലും ഗന്ധമാത്രത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു എ
ന്നുള്ളഅവസ്ഥഇരിക്കുന്നു പാൎത്ഥിവത്വമില്ലെന്നതും സമ്മതമാകു
ന്നു എല്ലാരെക്കും അവസ്ഥ തന്നെ ഉണ്ടാകുമ്പൊൾ മെൽപറഞ്ഞത അയുക്ത
മാകുന്നു എന്നതൊന്നുന്നു എങ്കിൽ ഗന്ധമാത്രത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്ക
ന്നതാകുന്നു എന്നുള്ളഅവസ്ഥ ജലത്തിങ്കൽ ചെല്ലുന്നില്ല എന്നു
കൊണ്ടെന്നാൽ ബൽതവിടിന്റെ സംഗ്രഹണത്തെ കുറിച്ചുംജ
ലം സഹായിക്കുന്നു ഇതുതന്നെ സംഗതി എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾ
ക- അതു ഹെതുവായിട്ട മെൽപറഞ്ഞതുയുക്തംതന്നെ എന്നുള്ളയ
ഥാൎത്ഥഗ്രഹണംകൊണ്ടുഅതിനെ പരിഹരിച്ചുകൊൾകയും വെ
ണം- ദൃഷ്ടാന്തത്തിങ്കൽ തന്റെ സ്വരൂപത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതാ
വു എന്നുള്ള അവസ്ഥകൂടെ ഉണ്ടു എങ്കിലും ഗന്ധമാത്രത്തെ ഗ്ര

ഹിപ്പിക്കുന്നതാവൂ എന്നുള്ള അവസ്ഥാ എന്നതിന്ന അന്യവസ്തു
സംബന്ധികളായരൂപാദികളിൽ വെച്ചു ഗന്ധമാത്രത്തെ ഗ്ര
ഹിപ്പിക്കുന്നതാവൂ എന്നുള്ള അവസ്ഥാ എന്നാശയമാകയാൽ
അസിദ്ധിവരികുന്നില്ല അല്ലെങ്കിൽവായുവിനാൽ സമീപ
ത്തെപ്രാപിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതായിട്ടും മറ്റതല്ലായ്കയാൽ അ
ദൃശ്യമായിട്ടും ഇരിക്കുന്നസുഗന്ധിദ്രവ്യത്തിന്റെ അവയവങ്ങളെ
ദൃഷ്ടാന്തമാക്കുകയുമാം എന്നാൽമെൽപറഞ്ഞ ആശയവിശെഷ
കല്പനയെ അപെക്ഷിക്കെണ്ട എന്നിരിക്കയാൽ ലാഘവമുണ്ട
ല്ലൊ രണ്ടുപ്രകാരമായാലും ഘ്രാണെന്ദ്രിയത്തിന്ന പാൎത്ഥിവ
ത്വംസിദ്ധമാകുന്നതിന്നയാതൊരുവിശെഷവുമില്ല ഘ്രാണെ
ന്ദ്രിയത്തിന്ന ഗന്ധത്തൊടുള്ള അടുപ്പംകൂടെവെണം അതില്ലെം
കിൽ ഘ്രാണംകൊണ്ടും ഗന്ധത്തെഗ്രഹിക്കുന്നില്ല- അതുഹെ
തുവായിട്ട ഗന്ധമാത്രത്തെഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതാവൂ എന്നുള്ള അവ
സ്ഥ ഘ്രാണെന്ദ്രിയത്തിന്റെ സന്നികൎഷത്തിങ്കലുമുണ്ട- അതി
ങ്കൽ പാൎത്ഥിവത്വമില്ലല്ലൊ അതുകൊണ്ട ഘ്രാണെന്ദ്രിയവുംപാ
ൎത്ഥിവമല്ല ഘ്രാണെന്ദ്രിയസന്നികൎഷം യാതൊരുപ്രകാരംഗന്ധ
ത്തെഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നുവൊ അപ്രകാരം ഗന്ധത്വത്തെയും ഗ്രഹി
പ്പിക്കുന്നു അതുഹെതുവായിട്ട ഗന്ധമാത്രത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്ന
താവൂ എന്നുള്ളഅവസ്ഥ അതിന്ന ഇല്ലാഎന്നുപറഞ്ഞുകൂടാ ഗ
ന്ധമാത്രത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതാവൂ എന്നുള്ള അവസ്ഥാഎന്നു
ള്ളെടത്തുള്ള ഗന്ധമാത്രപദത്തിന്ന രൂപാദികളിൽവെച്ചു ഗ
ന്ധത്തെതന്നെ എന്നൎത്ഥമാകുന്നുഎന്നു ഏതുവിധമായാലുംപറ
യെണം അല്ലാഎങ്കിൽ ഹെതുസിദ്ധിതുല്യമായിവരികും അ
പ്രകാരംതന്നെആകുന്നു അതിന്റെഅഭിപ്രായമെങ്കിൽ ഹെതു
സിദ്ധിയുംതുല്യംതന്നെ എന്നുശങ്കിക്കുന്നു എങ്കിൽ ശരിത
ന്നെ എന്നുഞാൻഅംഗീകരിക്കുന്നു- ദ്രവ്യത്വെസതി എന്നതു
കൊണ്ട വിശെഷിപ്പിക്കെണം എന്നാൽ ദ്രവ്യത്വമുള്ളപ്പൊൾരൂ
പാദികളിൽവെച്ചു ഗന്ധത്തെതന്നെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതാവൂഎ
ന്നുള്ള അവസ്ഥമെൽപറഞ്ഞതിന്റെ സിദ്ധിയെക്കുറിച്ചുഹെതു
വായിവരികും ഒരൊഅവസ്ഥകളെൽപറഞ്ഞ സന്നികൎഷത്തിങ്ക
ൽസ്ഥിതിയില്ലതാനും- അതിന്നദ്രവ്യത്വമില്ലല്ലൊ അതുഹെതു
വായിട്ട ഘ്രാണെന്ദ്രിയം പാൎത്ഥിവമായിട്ടുള്ളതുതന്നെ എന്നുഗ്ര
ഹിച്ചുകൊൾകയും വെണം- പാൎത്ഥിവദ്രവ്യങ്ങൾമുതൽ ബ്രഹ്മാ
ണ്ഡപൎയ്യന്തമായുള്ളതൊക്കെയും പാൎത്ഥിവവിഷയമാകയാൽഅ
തൊക്കെയും വിഷയരൂപയായിരിക്കുന്ന പൃഥിവിയാകുന്നു എ

ന്നറിഞ്ഞുകൊൾക- ഉപഭോഗസാധനമായിട്ടുള്ളതിനെ വിഷ
യമെന്നു പറയുന്നു- ദ്വ്യണുകാദികളായിരിക്കുന്നകാൎയ്യങ്ങൾ ഒ
ക്കെയും ജീവാത്മാക്കളുടെ പുണ്യപാപവശാൽ ഉണ്ടായതാകുന്നു
ദ്വ്യണുകമെന്നതു രണ്ടുപരമാണുക്കളുടെ അന്യോന്യസംയോഗ
ത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതെന്നൊരു വസ്തുവാകുന്നു ശേഷമുള്ള ജന്യ
വസ്തുക്കളും ഇപ്രകാരം അതാതിന്റെ അവയവങ്ങളുടെ സംയോഗത്താൽ
ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു ഇങ്ങിനെ ഉള്ള കാൎയ്യോൽപ
ത്തിക്കു ജീവാത്മാക്കളുടെ പുണ്യപാപങ്ങൾ നിമിത്തമത്രെ
ആകുന്നത- യാതൊരു വസ്തു യാവനൊരുത്തന്റെ പുണ്യപാപ
ങ്ങൾക്കു അധീനമായിജനിച്ചുവൊ ആവസ്തു അവന്റെ ഉപഭോ
ഗത്തെ നേരെയുള്ള സംബന്ധംകൊണ്ടൊ മറ്റൊരുപ്രകാരം
ത്തിലൊ ഉണ്ടാകുന്നു- ഭിന്നപ്രയോജനങ്ങളോടുകൂടാതെ ഒന്നി
ന്റെയും ഉൽപത്തിഇല്ല- ഇപ്രകാരമാകയാൽ ദ്വ്യണുകാദിക
ളൊക്കെയും വിഷയങ്ങളാകുന്നു എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾകയും
വെണം- ശരീരെന്ദ്രിയങ്ങളും വിഷയങ്ങൾതന്നെ എങ്കിലും വി
ഷയത്തിങ്കൽ അനുഭവിച്ചതുകളായിട്ടു ശരീരവും ഇന്ദ്രിയവും ഇ
ങ്ങിനെ രണ്ടുവകയുണ്ടെന്നും അതുകൾ ഇന്നപ്രകാരമുള്ളതുകളാ
ന്നു എന്നുമുള്ള ശിഷ്യബോധത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു അതുകളെ വെ
റെ പറഞ്ഞു എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക- ഇന്ദ്രിയലക്ഷണമെന്താ
കുന്നു എന്നു ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽ പറയാം ഇന്ദ്രിയത്വമുള്ള
തൊക്കെയും ഇന്ദ്രിയങ്ങളാകയാൽ ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ ലക്ഷണം ഇന്ദ്രി
യത്വംതന്നെ- ഇന്ദ്രിയത്വമെന്നതു ജാതിയല്ല ജാതിതന്നെ എ
ന്നു അംഗീകരിച്ചാൽ പൃഥിവീത്വംമുതലായതിനോടുകൂടെ അതി
ന്നും സംകരംവരുമല്ലൊ- അതുഹേതുവായിട്ടു അതിന്റെ സ്വ
രൂപത്തെ ശബ്ദേതരോൽഭൂതവിശെഷഗുണാനാശ്രയത്വെസതി
ജ്ഞാനകാരണമനസ്സംയോഗാശ്രയത്വം) ഇതുകൊണ്ടു അറിഞ്ഞു
കൊൾക- ശബ്ദേതരോൽഭൂതവിശെഷഗുണാനാശ്രയത്വെസതി
ജ്ഞാനകാരണമനസ്സംയോഗാശ്രയത്വമെന്നതിന്നു- ശബ്ദേ
തരോൽഭൂതവിശെഷഗുണാനാശ്രയത്വംസത്തായിരിക്കും വിഷയ
ത്തിങ്കൽ ഉള്ള ജ്ഞാനകാരണ മനസ്സം യോഗാശ്രയത്വം ഇന്ദ്രി
യത്വമാകുന്നു എന്നത്രെ അൎത്ഥമാകുന്നത- ശബ്ദേതരോൽഭൂത
വിശെഷ ഗുണാനാശ്രയത്വം=ശബ്ദേതരോൽഭൂത വിശെഷഗു
ണാനാശ്രയമായ്വു എന്നുള്ളത- ശബ്ദേതരോൽഭൂതവിശെഷഗുണാ
നാശ്രയം=ശബ്ദേതരോൽഭൂതവിശെഷ ഗുണത്തിന്നനാ
ശ്രയം ശബ്ദേതരോൽഭൂതവിശെഷഗുണം=ശബ്ദേതര മായിരി

ക്കുന്ന ഉക്തവിശേഷണം- ശബ്ദേതരം=ശബ്ദത്തിങ്കൽ നി
ന്ന ഇതരം- ഇതരം=അന്യം- ഉക്തവിശേഷണം=ഉക്തമാ
യിരിക്കുന്ന വിശേഷണം- ഉക്തം=അനുക്തമല്ലാത്തത- വി
ശേഷണം=വിശേഷമായിരിക്കുന്നഗുണം (വിശേഷഗുണ
ങ്ങൾ ഇന്നതുകൾ എന്നത സാധൎമ്മ്യ വൈധൎമ്മ്യ പ്രകരണത്തി
ങ്കൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട) അനാശ്രയം=ആശ്രയമല്ലാത്തത- ആശ്ര
യം=ഇരിപ്പിടം- ജ്ഞാനകാരണമനസ്സംയോഗാശ്രയതാ=ജ്ഞാ
നകാരണമനസ്സംയോഗാശ്രയമാവു എന്നുള്ളത- ജ്ഞാനകാരണ
മനസ്സംയോഗാശ്രയം=ജ്ഞാനകാരണ മനസ്സംയോഗത്തിന്ന
ആശ്രയം- ജ്ഞാനകാരണമനസ്സംയോഗം=ജ്ഞാനകാരണ മാ
യിരിക്കുന്ന മനസ്സംയോഗം- ജ്ഞാനകാരണം=ജ്ഞാനത്തിന്റെ
കാരണം- ജ്ഞാനം=അറിവ- കാരണം=ഹെതു- മനസ്സംയൊ
ഗം=മനസ്സിന്റെ സംയോഗം- സംയോഗം=ചെൎച്ച) ഇപ്രകാ
രമാകയാൽ രൂപത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതായ കണ്ണും രസത്തെ
ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതായ നാവും ഗന്ധത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതായ മൂ
ക്കും സ്പൎശത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതായ തൊക്കും ശബ്ദത്തെ ഗ്ര
ഹിപ്പിക്കുന്നതായ ചെവിയും ഇന്ദ്രിയങ്ങളാകുന്നു എന്ന അറി
ഞ്ഞുകൊൾക- മനസ്സും ഇന്ദ്രിയം തന്നെ- ഇതുകളിൽ എല്ലാ
ററിലും ജ്ഞാനത്തിന്ന കാരണമായ മനസ്സിന്റെ സംയോഗ
ത്തിന്ന ആശ്രയമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ ഉണ്ട- കണ്ണ മുതലാ
യതുകളൊട മനസ്സ ചെരുകയും ചെയ്യുന്ന കാരണങ്ങളുടെ തിക
വ അക്കാലത്തിങ്കലുണ്ടായിരിക്കുകയും അതാതു ജ്ഞാനത്തിന്ന
കാരണമാകുന്നു ഇങ്ങിനെ ആകയാൽ ജ്ഞാനത്തിന്ന കാരണ
മായ മനസ്സംയോഗത്തിന്ന കണ്ണു മുതലായതുകൾ ആശ്രയങ്ങ
ൾ തന്നെ എന്നിരിക്കയാൽ ബാഹ്യെന്ദ്രിയങ്ങളിൽ ഒക്കെയും
ജ്ഞാനകാരണ മനസ്സംയോഗതാ ഉണ്ട എന്നത സിദ്ധമായി
ജ്ഞാനകാരണ മനസ്സംയോഗത്തിന്ന മനസ്സും ആശ്രയമാകു
ന്നു- യാതൊന്ന സംയോഗിക്കുന്നുവൊ അതും യാതൊന്നിങ്ക
ൽ സംയോഗിക്കുന്നുവൊ അതും സംയോഗത്തിന്ന ആശ്രയ
മായിരിക്കുമെല്ലൊ അതു ഹെതുവായിട്ട അന്തരിന്ദ്രിയമായ മന
സ്സിന്നും മെൽ പറഞ്ഞ അവസ്ഥ സാധാരണം തന്നെ എന്ന
തും സിദ്ധമായി അതുകൊണ്ട ഇന്ദ്രിയത്വമെന്നത ജ്ഞാനകാര
ണ മനസ്സംയോഗാശ്രയത്വം എന്ന തന്നെ പറഞ്ഞാൽ ഒരെ
ടത്തും അവ്യാപ്തി ഇല്ലാ എങ്കിലും ജ്ഞാനകാരണ മായിരിക്കുന്ന
മനസ്സംയോഗത്തിന്ന ആത്മാവ ആശ്രയമാകയാൽ ആത്മാവി

കൽ അതിവ്യാപ്തി ഭവിക്കും- അതിനെ പരിഹരിപ്പാനായിക്കൊ
ണ്ടു ശബ്ദേതരൊൽഭൂതവിശെഷഗുണത്തിന്ന ആശ്രയമല്ലാത്ത
തായി എന്നുള്ള അവസ്ഥയും കൂടെ ഉണ്ടായിരിക്കെണമെന്നു പ
റയെണം- ആത്മാവിങ്കൽ ശബ്ദമല്ലാത്തതായ ഉൽഭൂതഗുണങ്ങളുണ്ടു
രൂപം, രസം, ഗന്ധം, സ്പൎശം, ബുദ്ധി, സുഖം, ദുഃഖം, ഇച്ശാ
ദ്വെഷം, പ്രയത്നം, സ്നെഹം, സാംസിദ്ധികദ്രവത്വം, ധൎമ്മം, അ
ധൎമ്മം, ഭാവനാ, ശബ്ദം- ഇങ്ങിനെ ഉള്ള വിശെഷഗുണങ്ങളി
ൽ വെച്ച- ബുദ്ധിമുതലായിട്ടുള്ളതുകൾ ആറും ധൎമ്മവും അധ
ൎമ്മവും ഭാവനയും ആത്മാവിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നു എല്ലൊ- അത അ
നുൽഭൂത എന്നു വരികയാൽ ശബ്ദേതരൊൽഭൂത വിശെഷഗുണാ
നാശ്രയത്വെ സതി എന്നതു കൂടെ ഉണ്ടായാൽ ആത്മാവിങ്കൽ
അതിവ്യാപ്തി ഭവിക്കില്ല- ശബ്ദേതരപദത്തെ മെൽ പറഞ്ഞ
വാക്യത്തിൽ ഘടിപ്പിച്ചതു ശബ്ദത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതായ
ശ്രൊത്രമെന്ന ഇന്ദ്രിയം കൎണ്ണസുഷിരത്തിങ്കലെ ആകാശം ത
ന്നെയാകയാലും ആകാശത്തിങ്കൽ ശബ്ദമാകുന്ന വിശെഷഗു
ണമുണ്ടാകയാലും അതിങ്കൽ അവ്യാപ്തി ഭവിക്കരുത എന്നു ക
രുതിയിട്ടത്രെയാകുന്നു- ഉൽഭൂതപദം വെണ്ടാ എന്നു ഒഴിച്ചാൽ അ
നുൽഭൂതമായിരിക്കുന്ന ഭാസ്വര രൂപാദികളായ വിശെഷ
ഗുണങ്ങൾ കൎണ്ണം മുതലായതുകളിൽ ഉണ്ടാകയാൽ അവ്യാപ്തി
ഭവിക്കും- അനുൽഭൂതപദത്തിന്ന അനുൽഭൂതത്വമുള്ളതെന്ന അൎത്ഥ
മാകുന്നു അനുൽഭൂതത്വമെന്നത ജാതി വിശെഷമാകുന്നു- രൂപ
ത്വം മുതലായ ജാതി ഇരിക്കാതെടത്ത ഇരിക്കയുമില്ല- രൂപത്വ
വ്യാപ്യമായ അനുൽഭൂതത്വം വെറെ- നീലത്വവ്യാപ്യമായ അനു
ൽഭൂതത്വം വെറെ- ഇങ്ങിനെ അനുൽഭൂതത്വമെന്ന ജാതി നാനാപ്ര
കാരമാകുന്നു- അനുൽഭൂതത്വമുള്ളതു യാതൊന്നൊ അതു ചക്ഷുരാ
ദികൾക്കു വിഷയമായി ഭവിക്കില്ല- ഇത്രമാത്രം കൊണ്ടു അനു
ൽഭൂതപദാൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക അനുൽഭൂതത്വജാതി എത്ര
യുണ്ടൊ അത്രയുള്ള അതിന്റെ അഭാവം യാതൊന്നിങ്കൽ ഭവി
ക്കുന്നുവൊ അതത്രെ ഉൽഭൂതമാകുന്നത- ഉൽഭൂതമായിട്ടുള്ളതു ച
ക്ഷുരാദികൾക്കു വിഷയമായി ഭവിക്കുകയും ചെയ്യും കൎണ്ണം മുത
ലായതുകളിൽ ഇരിക്കുന്ന രൂപാദികൾ അനുൽഭൂതങ്ങളാകുന്നു-
ഉൽഭൂതവിശെഷഗുണങ്ങളിൽ ശബ്ദം ഒഴികെ വെറെ ഒന്നും അ
ത്ര എന്നു മാത്രമെ വന്നിട്ടുള്ളു- അങ്ങിനെയാകയാൽ ഉൽഭൂതപ
ദം കൂടെ ചെൎന്നാൽ മെൽ പറഞ്ഞ അവ്യാപ്തി നശിക്കുകയും ചെ
യ്യും- ശബ്ദേതരൊൽഭൂതഗുണം എന്നതുകൊണ്ടു സംയൊഗത്തെയും

ഗ്രഹിക്കാം-എന്നാൽ ചക്ഷുരാദികൾക്കു സംയോഗാശ്രയത്വം ഉണ്ടാകയാൽ അതുകളിൽ അവ്യാപ്തി ഭവിക്കും- അതു ഹേതുവായിട്ട വിശെഷ എന്ന പദം കൂടെ ചേൎക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു- അതു ചേൎത്താൽ ഉൽഭൂതത്വമുണ്ട എങ്കിലും സംയോഗം സാമാന്യഗുണങ്ങളിൽ തന്നെ അന്തൎഭവിച്ചതാകയാൽ അതിനെ ഗ്രഹിച്ചിട്ട മെൽ പറഞ്ഞ അവ്യാപ്തി ഭവിക്കയുമില്ല- ജ്ഞാനകാരണ മനസ്സംയോഗാശ്രയത്വമെന്നതിനെ വിട്ടുകളഞ്ഞിട്ട ഉൽഭൂത വിശെഷഗുണാനാശ്രയത്വമാകുന്നു- ഇന്ദ്രിയത്വമെന്ന പറഞ്ഞാൽ കാലാദികളിൽ അതിവ്യാപ്തി ഭവിക്കും- വിശെഷഗുണങ്ങളിൽ വെച്ച ഒന്നും കാലത്തിങ്കലും ദിക്കിങ്കലും മനസ്സിങ്കലും ഇല്ലാത്തതാകയാൽ അതുകൾക്കും മെൽ പറഞ്ഞ ധൎമ്മം സാധാരണ മാകയാൽ അതി വ്യാപ്തിയെ ആപാദിക്കാമെന്ന ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- ജ്ഞാന കാരണ മനസ്സംയോഗാശ്രയത്വം അതുകളിൽ ഇല്ലായ്കകൊണ്ട അതുകളുടെ മെൽപ്രകാരം ചെൎന്നിരുന്നാൽ അതിവ്യാപ്തിക്ക ദോഷമില്ലെന്നും ഗ്രഹിക്കെണം- പ്രാചീനമതത്തിങ്കൽ ഇന്ദ്രിയാവയവ സംയോഗത്തിന്നും പ്രത്യക്ഷം പ്രതിഹേതുത്വമുണ്ടെന്നിരിക്കയാൽ അതിങ്കലുള്ള അതിവ്യാപ്തിയെ തടുപ്പാനായിക്കൊണ്ടത്രെ ജ്ഞാനപദമെന്നും കാലാദികളിൽ ഉള്ള രൂപാദ്യഭാവത്തെ ഗ്രഹിക്കുമ്പോൾ വിശെഷണതാ എന്ന സന്നികൎഷത്തിന്റെ ഹേതു വാകയാൽ മെൽ പറഞ്ഞ ഗ്രഹണം പ്രതികാരണ മായ്വരുന്ന ചക്ഷുസ്സംയോഗത്തിന്ന ആശ്രയമായി ഭവിക്കുന്ന കാലാദികളിൽ അതിവ്യാപ്തി ഭവിക്കാതെ ഇരിപ്പാനായിക്കൊണ്ടും മനഃപദം വെണമെന്നും മറ്റും ഇതിന്റെ പൂൎവ്വപക്ഷമുണ്ട

൩൯. വൎണ്ണശ്ശുക്ലോരസസ്പൎശൌജലെമധുരശീതളൌ। സ്നേഹസ്തത്രദ്രവത്വന്തുസാംസിദ്ധികമുദാഹൃതം ॥

അന്വയം—— ജലെ- വൎണ്ണഃ- ശുക്ലഃ- രസസ്പൎശൌ- മധുരശീതളൌ- തത്ര സ്നെഹഃ ഭവതി- ദ്രവത്വന്തു സാംസിദ്ധികം- ഉദാഹൃതം-

അന്വയാൎത്ഥം—— ജലത്തിങ്കലെ വൎണ്ണം ശുക്ലമായി ഭവിക്കുന്നു- രസസ്പൎശങ്ങൾ മധുരശീതളങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു- അതിങ്കൽ സ്നെഹം ഭവിക്കുന്നു- ദ്രവത്വമാകട്ടെ സാംസിദ്ധിക മായിട്ട ഉദാഹൃതമായി ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ —— വൎണ്ണം=രൂപം- (നിറം) ശുക്ലം=വെളുപ്പ- രസസ്പൎശങ്ങൾ=രസവും സ്പൎശവും- രസം=രസമെന്ന ഗുണം- സ്പ

ൎശം=സ്പൎശമെന്നഗുണം- മധുരശീതങ്ങൾ=മധുരവും ശീതളവും- ശീതളം=തണുപ്പ്- അത=ജലം- സ്നേഹം=സ്നേഹമെന്നഗുണം- ദ്രവത്വം=ദ്രവത്വമെന്നഗുണം- സാംസിദ്ധികം=സ്വാഭാവികം- ഉദാഹൃതം=ഉദാഹരിക്കപ്പെട്ടത- ഉദാഹരിക്ക=പറക-

സാരം—— ജലമെന്ന പറകപ്പെട്ടതായ ദ്രവ്യം ജലത്വമെന്ന ജാതിയോടു കൂടിയതാകുന്നു- ജലത്വമെന്നജാതി സ്നേഹമെന്ന പറകപ്പെട്ട ഗുണമാകുന്ന ഒരു കാൎയ്യത്തിന്റെ സമവായി കാരണത ഇന്നൊടത്തു മാത്രമിരിക്കയെന്നുള്ള നിയമത്തെ സാധിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു- സ്നേഹത്വമെന്നുള്ള നിത്യസ്നേഹത്തിങ്കലും അനിത്യസ്നേഹത്തിങ്കലും തുല്യമായിരിക്കയാൽ അതു കാൎയ്യതയുടെ നിയമത്തെ സാധിപ്പിക്കുന്നതല്ല. അതുഹേതുവായിട്ട ജന്യസ്നേഹത്വാവച്ഛിന്ന കാൎയ്യതാനിരൂപിത സമവായി കാരണതാവച്ഛേദകമായിട്ട ജലത്വമെന്ന ജാതി സിദ്ധിക്കുന്നു എന്ന മെൽ പറഞ്ഞതിന്റെ ആശയത്തെ കല്പിക്കെണം- (ജന്യസ്നേഹത്വാവച്ഛിന്ന കാൎയ്യതാനിരൂപിതസമവായികാരണതാവച്ഛേദകം=ജന്യസ്നേഹത്വാവച്ഛിന്നകാൎയ്യതാനിരൂപിതസമവായികാരണതയുടെ അവച്ഛേദകം- ജന്യസ്നേഹത്വാവച്ഛിന്നകാൎയ്യതാനിരൂപിതസമവായികാരണതാ=ജന്യസ്നേഹത്വാവച്ഛിന്നകാൎയ്യതാനിരൂപിതയായിരിക്കുന്ന സമവായികാരണതാ- ജന്യസ്നേഹത്വാവച്ഛിന്നകാൎയ്യതാനിരൂപിതാ= ജന്യസ്നേഹത്വാവച്ഛിന്നകാൎയ്യതയാൽ നിരൂപിതാ- ജന്യസ്നേഹത്വാവച്ഛിന്നകാൎയ്യതാ= ജന്യസ്നേഹത്വാവച്ഛിന്നയായിരിക്കുന്നകാൎയ്യതാ- ജന്യസ്നേഹത്വാവച്ഛിന്നാ=ജന്യസ്നേഹത്വത്താൽഅവച്ഛിന്നാ- ജന്യസ്നേഹത്വം=ജന്യസ്നേഹങ്ങളിൽ ഇരിക്കുന്നതായധൎമ്മം- ജന്യസ്നേഹങ്ങൾ=ജന്യങ്ങളായിരിക്കുന്നസ്നേഹങ്ങൾ- ജന്യങ്ങൾ=ഉല്പത്തിയോടുകൂടിയവ- സ്നേഹങ്ങൾ=സ്നേഹമെന്നപെരൊടുകൂടിയഗുണങ്ങൾ- അവച്ഛിന്നാ=നിയതാ- (ജന്യസ്നേഹത്വം യാതൊരെടത്തുഇരിക്കുന്നുവൊ അവിടെ എല്ലാവിടത്തുമിരിക്കുമെന്നും ജന്യസ്നേഹത്വമില്ലാത്തെടത്തിരിക്കില്ലെന്നുമെന്നുള്ള നിയമത്തൊടുകൂടിയതാകപ്പെട്ടത എന്നൎത്ഥം) കാൎയ്യതാ=കാൎയ്യമാ യ്യെന്നുള്ളത- കാൎയ്യം=പ്രാഗഭാവപ്രതിയോഗി- (ഉല്പത്തിയൊടുകൂടിയതെന്നൎത്ഥം) നിരൂപിതാ=നിരൂപിക്കപ്പെട്ടത- നിരൂപിക്ക=സംബന്ധിതെന്നബൊധിപ്പിക്ക- ഒന്നിങ്കൽ ഒരു കാൎയ്യത ഇരുന്നാൽ അതിന്റെ സംബന്ധത്തൊടു കൂടിയതായിട്ട ഒരു കാരണതയുമുണ്ടാകും കാൎയ്യതയും കാരണതയും പരസ്പരത്തെ

പെക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നതാകയാൽ കാൎയ്യത്തിൽ ഇരിക്കട്ടെ കാരണത്തി
ലെണ്ടാ എന്നാശങ്കയെക്കൂടാ എന്നിപ്രകാരം ഗ്രഹിപ്പിക്കു
ന്നു സാരം- സമവായികാരണതാ= സമവായികാരണമാവു എ
ന്നുള്ളത- സമവായികാരണം= മുൻപറകപ്പെട്ടപ്രകാരമുള്ളതു
തന്നെ- അവഛെദകം= നിയാമകധൎമ്മം- ഇങ്ങിനെ കല്പിച്ചാലും
പരമാണുവിങ്കൽ ജലത്വമില്ലെന്നു വരും അതുഹെതുവായിട്ടുമെ
ൽപ്രകാരം സിദ്ധിക്കുന്നതു ജന്യജലത്വമെന്നൊരു ജാതിയാകു
ന്നു- അതിനെയും കാൎയ്യതാവഛെദകമായി ഗ്രഹിച്ചാൽ മെൽപറ
ഞ്ഞപ്രകാരം കാരണതാവഛെദകമായിട്ടു ജലത്വമെന്നൊരു ജാതി
സിദ്ധിക്കുന്നു എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക- ഇങ്ങിനെ സിദ്ധമായ ജ
ലത്വത്തിന്നു ആശ്രയമായ ദ്രവ്യം യാതൊന്നൊ അതിന്റെ വ
ൎണ്ണം വെളുപ്പാകുന്നു ഇപ്രകാരത്തിലുള്ള ജലത്തിങ്കൽ വെളുപ്പല്ലാതെ
മെറ്റൊരു രൂപവുമില്ലെന്നതിനെ ഗ്രഹിപ്പിപ്പാനായികൊണ്ടെ
ന്നു ആകുന്നത- ശുക്ലവൎണ്ണകത്വം ലക്ഷണമല്ല- ശുക്ലമാകുന്ന വ
ൎണ്ണത്തൊടു കൂടിയതാവു എന്നുള്ളത എന്നൎത്ഥമായ ശുക്ലവൎണ്ണക
ത്വം ജലത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതുപൊലെ അവകാശമായ ശുക്ലാദിമുതലാ
യതിൽ ഇരിക്കുന്നു എല്ലൊ- അല്ലായ്കിൽ വൎണ്ണശുക്ലം എന്നു
പറഞ്ഞതിന്നു നൈമിത്തികദ്രവത്വാവൃത്തി രൂപവദ്വൃത്തിദ്ര
വ്യത്വസാക്ഷാദ്വ്യാപ്യജാതി മത്വമെന്നാ അതുസാരമ്മു
ള്ളതു രൂപാസമാനാധികരണ രൂപസമാനാധികരണ ദ്ര
വ്യത്വസാക്ഷാദ്വ്യാപ്യജാതി മത്വമെന്നാ അതിന്റെ അൎത്ഥ
യത്തെ കല്പിക്കണം- (നൈമിത്തികദ്രവത്വാവൃത്തിരൂപവ
ദ്വൃത്തിദ്രവ്യത്വസാക്ഷാദ്വ്യാപ്യജാതിമത്വം= നൈമിത്തികദ്രവത്വാ
വവൃത്തിയായി രൂപവദ്വൃത്തിയായി ദ്രവ്യത്വസാക്ഷാദ്വ്യാപ്യ
മായിരിക്കുന്ന ജാതിയൊടുകൂടിയതാവു എന്നുള്ളത- നൈമി
ത്തികദ്രവത്വാവൃത്തി= നൈമിത്തിക ദ്രവത്വത്തിങ്കൽ
വൃത്തിയൊടു കൂടാത്തത- നൈമിത്തികദ്രവത്വം= നൈ
മിത്തികമായിരിക്കുന്ന ദ്രവത്വമുള്ളത- നൈമിത്തികം= നി
മിത്തവശാൽ ഉണ്ടാകുന്നത- ദ്രവത്വം=ദ്രവത്വമെന്നഗുണം-
വൃത്തി സ്ഥിതി- രൂപവദ്വൃത്തി= രൂപവത്തിങ്കൽ വൃത്തി
യൊടുകൂടിയത- രൂപവത്ത= രൂപമുള്ളത- രൂപം=രൂപമെന്ന
ഗുണം- വൃത്തി=സ്ഥിതി- ദ്രവ്യത്വസാക്ഷാദ്വ്യാപ്യ=ദ്രവ്യത്വത്തി
ന്റെ സാക്ഷാദ്വ്യാപ്യ- ദ്രവ്യത്വം=ദ്രവ്യമെന്നജാതി- സാ
ക്ഷാദ്വ്യാപ്യ= നെരെവ്യാപ്യയായിട്ടുള്ളത- വ്യാപ്യ=അതി
ന്റെ അഭാവത്തിന്നു ആശ്രയമായതിങ്കൽ ഇരിക്കാത്തത- അഭാ

സ്വരശുക്ലേതരരൂപാസമാനാധികരണ രൂപസമാനാധികരണ
ദ്രവ്യത്വസാക്ഷാദ്വ്യാപ്യജാതിമത്വം= അഭാസ്വരശുക്ലേതരരൂ
പാസമാനാധികരണയായി രൂപസമാനാധികരണയായി ദ്രവ്യ
ത്വസാക്ഷാദ്വ്യാപ്യയായിരിക്കുന്ന ജാതിയൊടു കൂടിയതാവു എ
ന്നുള്ളത- അഭാസ്വരശുക്ലേതരരൂപാസമാനാധികരണം= അഭാ
സ്വരശുക്ലേതരരൂപത്തിന്ന അസമാനാധികരണം- അഭാസ്വര
ശുക്ലേതരരൂപം= അഭാസ്വരശുക്ലേതരമായിരിക്കുന്നരൂപം- അ
ഭാസ്വരശുക്ലേതരം=അഭാസ്വരശുക്ലത്തിങ്കൽനിന്ന ഇതരം അ
ഭാസ്വരശുക്ലം=അഭാസ്വരമായിരിക്കുന്ന ശുക്ലം- അഭാസ്വരം=
അസ്പഷ്ടം- ശുക്ലം-വെളുപ്പ- (ജലത്തിന്റെ വെളുപ്പിന്ന അഭാസ്വ
രശുക്ലമെന്നും തെജസ്സിന്റെ വെളുപ്പിന്ന ഭാസ്വരശുക്ലമെന്നും
വ്യവഹാരമുണ്ട-) ഇതരം= അന്യം- രൂപം=രൂപമെന്നഗുണം=
അസമാധികരണം= സമാനാധികരണമല്ലാത്തത- സമാനാ
ധികരണം= സമാനമായിരിക്കുന്ന അധികരണത്തൊടു കൂടി
യത- സമാനം=തുല്യം- അധികരണം=ഇരിപ്പിടം- രൂപ
സമാനാധികരണം=രൂപത്തിന്ന സമാനാധികരണം- (ശെഷം
മെൽപ്രകാരം)ഇങ്ങിനെ മെൽപറഞ്ഞ ലക്ഷണശരീരമായ ശബ്ദ
ത്തിന്റെ അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- മെൽപ്രകാരമുള്ള ജാ
തി ജലത്തിന്തന്നെ അതുകൊണ്ട മെൽപ്രകാരം ആശയത്തെക
ല്പിച്ചാൽ അതുലക്ഷണമായിട്ടുതന്നെ ചെരുന്നതാകുന്നു ജല
ത്തിന്റെ രൂപം വെളുപ്പതന്നെ എന്ന പറഞ്ഞാൽ ഇതുയുക്തമായി
ല്ല യമുനാജലം കറുത്തതാകുന്നു എന്ന അനുഭവബലാൽ നിശ്ച
യിക്കപ്പെട്ടതല്ലൊ ആകുന്നതെന്ന ശങ്കവെരികിൽ എന്നാ
ലും കറുപ്പിന്റെ ഹെതുവിനെ നിയമിക്കുന്നതായ പൃഥിവീത്വമെ
ന്നജാതി യമുനാജലത്തിങ്കൽ ഇരിക്കാത്തതാകയാൽ അവിടെ അ
തിന്ന സംഭവമില്ലെന്ന നിശ്ചയിച്ചു അതിനെ പരിഹരിക്ക
യുമാം- യമുനാജലത്തിങ്കൽ തൊന്നുന്നകറുപ്പ അതിന്റെ ആ
ശ്രയമായഭൂമിയിൽ ഇരിക്കുന്നതാകുന്നു അതിനെ എടുത്തുമെൽ
പ്പെട്ട എറിഞ്ഞാൽ മറ്റുള്ളജലമെന്നപൊലെ അതും വെളുത്ത
നിറത്തൊടു കൂടിയതായി കാണപ്പെടുന്നു അതുഹെതുവായിട്ടുജ
ലത്തിന്റെ വൎണ്ണം വെളുപ്പതന്നെ എന്ന ഗ്രഹിച്ചുകൊൾകയും
വെണം-

ജലത്തിന്റെ രസം മധുരമാകുന്നു അതിങ്കൽ പ്രത്യക്ഷമാകെകാ
ണ്ടയാതൊരു രസവും ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നില്ല- എന്നുളൊരുവായി
ട്ടാകുന്നു രെജലം വൎണ്ണരസമായത എന്നഇദ്ദെമാത്രമെന്നാ

പൊലെ എന്തുഹേതുവായിട്ടാകുന്നു മധുരമായതെന്നും എന്തു
ഹേതുവായിട്ടാകുന്നു പുളിക്കുന്നതെന്നും എന്തുഹേതുവായിട്ടാ
കുന്നു കയ്ക്കുന്നതെന്നും എന്തുഹേതുവായിട്ടാകുന്നു എരിക്കുന്ന
തെന്നും എന്തുഹേതുവായിട്ടാകുന്നു ചവൎക്കുന്നതെന്നുള്ള ചൊ
ദ്യങ്ങൾ്ക്കിടവരുന്നു അതുഹേതുവശാൽ അതിന്നവകാശവു
മില്ല. നാളികേരജലത്തിന്നുതൊന്നുന്നമാധുൎയ്യം നാളികേരജ
ലംയാതൊരെടത്തുണ്ടായതാകുന്നുവൊ ആസ്ഥലത്തിങ്കൽ നിന്നു
മധുരരസങ്ങളായ അതിന്റെസൂക്ഷ്മാവയവങ്ങൾ നാളികേരജ
ലത്തിങ്കൽചെന്നിരിക്കയാൽ ഉണ്ടായതത്രെ ആകുന്നത. അ
പ്രകാരമാകയാൽ ആജലം മധുരമാകുന്നു എന്നതിനെക്കുറി
ച്ചുസന്ദേഹിക്കുന്നില്ല സംശയിച്ചാലും ജലത്തിന്റെരസംമധു
രംതന്നെ എന്നുവരുന്നില്ല. നാരങ്ങയുടെ ജലത്തിന്നുപുളിയു
ണ്ടാകയാൽ ജലത്തിങ്കൽപുളിയും ഇങ്ങിനെമറ്റുള്ളരസങ്ങളും ഉ
ണ്ടെന്നുവരും. ഒരൊവസ്ഥക്കജലത്തിന്റെരസംമധുരമാകുന്നു
എന്നതിനെപ്രത്യക്ഷിച്ചുപറഞ്ഞതുന്യായമാകയുമില്ല. ഇങ്ങി
നെശങ്കിക്കുന്നവർ താഴെപറയുന്നതിനെ നൊക്കി സമാധാ
നത്തെലഭിച്ചുകൊൾ്കയുംവെണം.

നാളികേര ജലത്തിങ്കൽ മാധുൎയ്യംതൊന്നുകയാൽ ജലംമധുര
മാകുന്നു എന്നുഞാൻപറയുന്നില്ല കൂപതടാകാദിജലങ്ങൾമധു
രങ്ങളല്ലാതെ ഇരിക്കുമ്പൊൾ നാളികേരജലത്തിന്റെമാധുൎയ്യ
ത്തെപ്രമാണിച്ചിട്ട സകലജലവും മധുരമാകുന്നുഎന്നു പറഞ്ഞു
കൂടാ എല്ലാ അതുഹേതുവായിട്ട നാളികേരജലത്തിന്റെ മാധു
ൎയ്യം നാരങ്ങനീരിന്റെ പുളിഎന്നപൊലെ ആശ്രയവശാൽ
ഉണ്ടായതുതന്നെ എങ്കിലും ജലത്തിന്റെ രസം മധുരംതന്നെഎ
ന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ പ്രത്യക്ഷംകൊണ്ടുതന്നെ എന്നറിക. രസ
നെന്ദ്രിയത്തൊട ജലം സംബന്ധിക്കുമ്പൊൾ മധുരത്തെ ഗ്രഹി
ക്കാത്തതിന്റെ കാരണം വ്യഞ്ജകവസ്തുസഹായമായി ഭവിച്ചി
ട്ടില്ലായ്കയത്രെ ആകുന്നത. അസ്ഫുടമായതിനെ സ്പഷ്ടമായിരിക്കു
ന്നതിനെപ്പൊലെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്ന പദാൎത്ഥമത്രെ വ്യഞ്ജകവ
സ്തുവാകുന്നത. ജലമാധുൎയ്യത്തിന്റെ വ്യഞ്ജകവസ്തു നെല്ലിക്കമുത
ലായതാകുന്നു. നെല്ലിക്കതിന്നിട്ട ഉടനെ വെള്ളംകുടിക്കുമ്പൊൾ
എല്ലാവൎക്കും മധുരമായിതൊന്നുന്നു. ഇപ്രകാരമാകയാൽ വ്യഞ്ജ
കസാഹായ്യത്തൊടകൂടിയ രസനെന്ദ്രിയം തന്നെ ജലം മധുര
മാകുന്നു എന്നതിന്നു പ്രമാണമെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾ്ക. നെല്ലി
ക്കമുതലായിരിക്കുന്നതിന്റെ സൂക്ഷ്മാവയവങ്ങൾ വായയിൽപ

റി ഇരിക്കുമ്പോൾ അതുകളിലുണ്ടാകുന്ന ജലസംയോഗം നെല്ലിക്കാമുതലായതുകളിൽ തന്നെ മധുരരസത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നു എന്നുള്ളകല്പനയെ ഗൌരവാധിക്യവശാൽ ഉപേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു ജലത്തിന്റെ രസം മധുരമായിരുന്നാലും നാളികെരജലത്തിന്റെ മാധുര്യം വിജാതീയമാകയാൽ അത ആശ്രയമാധുര്യവശാൽ ഉണ്ടായതാകുന്നു എന്നും പുളിമുതലായരസങ്ങളുടെ ഹെതുതയെ ക്ഷിതത്വം കൊണ്ട നിയമിച്ചിരിക്കയാലും ക്ഷിതത്വം ക്ഷിതിയിൽ നിന്ന അന്യങ്ങളിൽ ഇരിക്കുന്നതല്ലായ്കയാലും ജലത്തിങ്കൽ പുളിമുതലായരസങ്ങളുടെ ഹെതുത ഇല്ലാത്തതാകയാൽ നാരങ്ങനീരിന്നതൊന്നുന്ന പുളിരസവും ആശ്രയവശാൽ ഉണ്ടായതാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക ജലത്തിന്റെ സ്പൎശം ശീതമാകുന്നു വെറെ ഒരുവസ്തുവും ശീതസ്പൎശമായിട്ട ഇടെടത്തുമില്ല അതുകൊണ്ടശീതസ്പൎശവത്വം ജലത്തിന്റെലക്ഷണം തന്നെ ജലത്തിങ്കൽ ഉഷ്ണം ഉണ്ടാകുന്നതു തെജസ്സംയോഗം ഹെതുവായിട്ടാകുന്നു യാതൊരു ജലം ഉഷ്ണമായിരിക്കുന്നുവൊ അതുസമയംവെന്നശീതസ്പൎശമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു അതുഹെതുവായിട്ട മെൽപറഞ്ഞ ലക്ഷണത്തിന്ന അവ്യാപ്തിയില്ലെന്നും ചന്ദനാദികളിൽ തൊന്നുന്നശൈത്യത്തിന്റെ ആധാരം ചന്ദനാന്തൎഗ്ഗതമായജലംതന്നെയാകയാൽ അതിവ്യാപ്തിയില്ലെന്നും ധരിച്ചുകൊൾക.

ജലം സ്നെഹത്തിന്ന ആധാരമായിട്ടുള്ളതുമാകുന്നു. നെയ്യുമുതലായതുകളിൽ തൊന്നുന്ന സ്നെഹംഎന്നും നെയ്യ മുതലായതുകളിൽ ചെൎന്നിരിക്കുന്ന ജലമെത്രെ ആശ്രയമാകുന്നത. സ്നെഹസമവായി കാരണത്വത്തെ ജലത്വംകൊണ്ട നിയമിച്ചിരിക്കുമ്പൊൾ വെറെ ഒന്നിൽ സ്നെഹൊല്പത്തിക്കു സംഭവമില്ല. നെയ്യ മുതലായതുകളിൽ ജലമുണ്ടായിരുന്നാലും അഗ്നിക്കു അതുകൾ അനുകൂലങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നതിന്റെ കാരണം സ്നെഹാധിക്യമെത്രെ ആകുന്നത.

ജലത്തിങ്കലെ ദ്രവത്വം സാംസിദ്ധികമാകുന്നു. സാംസിദ്ധികദ്രവത്വമെന്നു വെറെ ഒന്നിലുമിരിക്കാത്തതാകുന്നു. സാംസിദ്ധിക ദ്രവത്വമെന്നാലതിനെ പ്രത്യക്ഷബലാൽ അംഗീകരിക്കുന്നു. സാംസിദ്ധിക ദ്രവത്വംകൊണ്ട നിയമിക്കപ്പെട്ടതായ കാൎയ്യതയെപ്പറ്റിയുള്ള കാരണതയെ ജലത്വംകൊണ്ട നിയമിച്ചിരിക്കയാൽ സാംസിദ്ധിക ദ്രവത്വമെന്ന ഗുണത്തിന്റെ ആധാരം ജലംതന്നെ എന്നറിക. തൈലാദികളിൽ ഉള്ള സാംസിദ്ധിക ദ്രവത്വത്തിന്റെയും ആധാരമായിട്ടുള്ളതു

തൈലാദികളിൽ ചേൎന്നിരിക്കുന്ന ജലം തന്നെ എന്നും ഗ്ര
ഹിച്ചു കൊൾക-

൩൦. നിത്യതാദിപ്രഥമവൽകിന്തുദേഹമയോനിജം । ഇന്ദ്രി
യംരസനംസിന്ധുഹിമാദിൎവ്വിഷയോമതഃ ॥

അന്വയം—— നിത്യതാദി- പ്രഥമവൽ- കിന്തു- ദേഹം-അ
യോനിജം- ഭവതി- ഇന്ദ്രിയം- രസനം- സിന്ധുഹിമാദിഃ-വി
ഷയഃ- മതഃ-

അന്വയാൎത്ഥം—— നിത്യതാദി പ്രഥമത്തിനെന്ന പോലെ ഭ
വിക്കുന്നു- വിശേഷമുണ്ടു ദേഹം അയോനിജമായിഭവിക്കുന്നു-
ഇന്ദ്രിയം രസനമാകുന്നു- സിന്ധുഹിമാദി വിഷയമെന്നു മത
മാകുന്നു-

പരിഭാഷ— നിത്യതാദി=നിത്യത്വമുതലായതു- പ്രഥമവൽ=മുൻ
പറകപ്പെട്ടതു (പ്രഥമവൽ എന്ന പ്പദത്തിന്റെ സാരം); ദേഹം=ശ
രീരം- അയോനിജം=യോനിജമല്ലാത്തതു- യോനിജം=യോനി
യിൽ ജനിച്ചതു രസനം=നാവു- (നാവിന്മേൽ രസജ്ഞാന
ത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതായി ഇരിക്കുന്ന ഇന്ദ്രിയത്തെ രസന ശ
ബ്ദം കൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കേണം) സിന്ധുഹിമാദി=സിന്ധുഹിമങ്ങ
ൾ ഇടങ്ങിയുള്ളതു- സിന്ധുഹിമങ്ങൾ=സിന്ധുവും ഹിമവും- സി
ന്ധു=സമുദ്രം- ഹിമം=മഞ്ഞു- മതം=അറിയപ്പെടുന്നതു-

ജലനിരൂപണം

സാരം — നിത്യമെന്നും അനിത്യമെന്നും ഉള്ള ഭേദം പൃഥി
വിക്കു എന്ന പോലെ ജലത്തിനുമുണ്ടു അതിൽവെച്ചു നിത്യ
മായിരിക്കുന്ന ജലം പരമാണുരൂപമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു- ദ്വ്യണു
കം മുതലായ ജലം ഒക്കെയും അനിത്യമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു- അ
തിന്നു അവയവങ്ങളിൽ സമവായ സംബന്ധേന ഉൽപത്തിയു
മുണ്ടു- അപ്രകാരം അനിത്യമായ ജലം ശരീരമെന്നും ഇന്ദ്രിയ
മെന്നും വിഷയമെന്നുമുള്ള ഭേദത്തോടുകൂടിയതുമാകുന്നു- ജലസം
ബന്ധിയായ ശരീരത്തിന്നു പാൎത്ഥിവ ശരീരത്തെക്കാൾ ഒരു വി
ശേഷമുണ്ടു- പാൎത്ഥിവ ശരീരം യോനിജമായിട്ടും അയോനി
ജമായിട്ടുമുണ്ടു- ജലശരീരം അയോനിജമായിട്ടു തന്നെ ഭവിക്കു
ന്നു- ഇതത്രെ വിശേഷമാകുന്നതു- ജലമയ ശരീരം വരുണ
ലോകത്തിങ്കൽ പ്രസിദ്ധമാകുന്നു- രസനേന്ദ്രിയം ജലമയമാകു
ന്നു എന്നതിന്നു പ്രമാണം (രസനേന്ദ്രിയം ജലമയം ഗന്ധാദ്യ
വ്യഞ്ജകത്വേ സതി രസവ്യഞ്ജകത്വാൽ സക്തു രസാഭിവ്യ
ഞ്ജകോദകവൽ) എന്ന അനുമാനമത്രെ ആകുന്നതു-രസനേന്ദ്രി

യം=രസനമാകുന്നഇന്ദ്രിയം-ജലമയം=ജലത്തിങ്കൽനിന്നുണ്ടായ
ത(ജലരൂപമെന്നു സാരം)ഗന്ധാവ്യഞ്ജകത്വം=ഗന്ധാവ്യഞ്ജകമാവൂ
എന്നുള്ളത- ഗന്ധാവ്യഞ്ജകം=ഗന്ധത്തെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കാത്തത-
വ്യഞ്ജിപ്പിക്ക=വ്യക്തമാക്കുക- ഉദ്ഭുതം=ഉദ്ഭുതമാവൂഎന്നുള്ളത-
രസവ്യഞ്ജകത്വം=രസവ്യഞ്ജകമാവൂഎന്നുള്ളത- രസവ്യഞ്ജകം-
രസത്തെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നത രസം=രസമെന്നഗുണം- (മധുരം
മുതലായത) വ്യഞ്ജിപ്പിക്ക=വ്യക്തമാക്കുക- സക്തുരസാഭിവ്യ
ഞ്ജകൊദകം=സക്തുരസാഭിവ്യഞ്ജകമായിരിക്കുന്നഉദകം- സ
ക്തുരസാഭിവ്യഞ്ജകം=സക്തുരസത്തെ അഭിവ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നത-
സക്തുരസം=സക്തുവിന്റെരസം-സക്തു=മലർപൊടി അഭിവ്യ
ഞ്ജിപ്പിക്ക=വ്യക്തമാക്കുക- ഇങ്ങിനെമെൽ പറഞ്ഞതാകുന്നവാ
ക്യത്തിങ്കൽചെർന്നിരിക്കുന്ന പദങ്ങളുടെഅർത്ഥം- രസനേന്ദ്രിയം ജ
ലമയമെന്നതിന്നരസനേന്ദ്രിയംജലമയമാകുന്നുഎന്നുതാൻ പര്യാ
ത്ഥം-രസനേന്ദ്രിയംജലമയമാകുന്നു എന്നു നിശ്ചയിച്ചഉടയാതൊ
ന്നുഹേതുവായിട്ടൊ അതിന്റെ ഗന്ധാവ്യഞ്ജകത്വാദിയായ
അംശംകൊണ്ടു പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഗന്ധാവ്യഞ്ജകത്വവുംഉദ്ഭു
തവുമുണ്ടായിരിക്കുമ്പോൾ ഉള്ള രസവ്യഞ്ജകത്വം ഹേതുവാ
യിട്ട എന്നു അതിന്റെ താല്പര്യമാകുന്നു- എന്നതുപോ
ലെ എന്നതിനെ സക്തുരസാഭിവ്യഞ്ജകൊദകവൽ എന്നുള്ള
തുകൊണ്ടു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു- സക്തുരസാഭിവ്യഞ്ജകൊദകമെന്ന
പൊലെ എന്നു അതിന്റെ അന്വയാർത്ഥമാകുന്നു- അതാകുന്ന
താല്പര്യാഭിപ്രായം- രസനേന്ദ്രിയമെന്നതു ജലരൂപമാകുന്നു എ
ന്തു ഹേതുവായിട്ടെന്നാൽ അതിങ്കൽ ഗന്ധത്തെ വ്യക്തമാക്കുവാ
നുള്ള സാമർത്ഥ്യമിരിക്കുന്നില്ല- ഉദ്ഭുതവുമുണ്ടു- രസത്തെ വ്യക്ത
മാക്കിച്ചെയ്യുന്നു- ഈ മൂന്നു സാധകങ്ങളുണ്ടാകയാൽ മെൽപ്രകാ
രം നിശ്ചയിക്കാമെന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക ഇതിന്നു ദൃഷ്ടാന്ത
വുമുണ്ടു- സക്തുരസത്തെ അഭിവ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നതായ ജലം ദൃ
ഷ്ടാന്തമാകുന്നു- സക്തുരസാഭിവ്യഞ്ജകമായ ജലത്തിങ്കൽ ഗന്ധ
ത്തെ വ്യക്തമാക്കുവാനുള്ള സാമർത്ഥ്യമില്ല- ഉദ്ഭുതവുമുണ്ടു- അതു
പോലെ രസത്തെ വ്യക്തമാക്കുവാനുള്ള സാമർത്ഥ്യവുമുണ്ടു- ഇ
പ്രകാരമാകയാൽ-ഈ ദൃഷ്ടാന്തത്തിങ്കൽജലരൂപമായാകുന്ന സാ
ദ്ധ്യത്തൊടുകൂടെ ഇരിക്കുന്നതായിരിക്കുന്നു- മറ്റൊരെടത്തു മെൽ
പറഞ്ഞ സാദ്ധ്യത്തൊടുകൂടാതെ ഇരിക്കുന്നു എന്നുള്ള അറിവി
ന്നു വിഷയമായവയെയും ഇരിക്കുന്നതായ ഗന്ധാവ്യഞ്ജകത്വ
ത്തൊടും ഉദ്ഭുതത്തൊടും കൂടി ഏകാശ്രയത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്ന

തായി മുമ്പെ ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടതായ ഒറ്റെ രസനേന്ദ്രിയത്തിങ്കലു ണ്ടാകയാൽ ദൃഷ്ടാന്തത്തിങ്കലെന്നപോലെ രസനേന്ദ്രിയത്തിങ്കലും ജലത്വം ഉണ്ട എന്ന കല്പിക്കാം. ഇപ്രകാരമാകുന്നു രസനേന്ദ്രിയവും രസാദ്യനുഭവവും തങ്ങളിൽ ചേരുന്നതാം ആകുന്നു എല്ലാ രസഗ്രഹണം ഉണ്ടാകുന്നതു. ഉമിനീരുവായിട്ട രസനേന്ദ്രിയത്തിന്റെ മെച്ചു എന്ന പറയുന്ന വസ്തുവിങ്കൽ വെള്ളം ഇരിക്കയാൽ ആഹാരങ്ങൾ ചെല്ലുമ്പോൾ വായിലുള്ള ദ്രവിച്ചാര ദോഷത്തിന്റെ നിവൃത്തി ദ്രവ്യംകൂടെ ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ടതെന്നുള്ളതിന്റെ ഫലമാകുന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള അനുമാനത്താലാൽ ഇന്ദ്രിയം രസനമെന്നതു സിദ്ധമായി. ഇവ സംബന്ധിയായ വിഷയം, സമുദ്രം, നദി, വെള്ളം, ഹിമം എന്നിവ ഇങ്ങിനെ ഇങ്ങിയുള്ളതും മഞ്ഞു മുതലായതുമാകുന്നു. മഞ്ഞു കട്ടയായിട്ടും ആലിപ്പഴം കല്ലുപോലെയുമിരുന്നാലും ചൂടിന്റെ സംയോഗവശാൽ അലിയുമ്പോൾ അതുകളിൽ ജലത്വം പ്രത്യക്ഷമാകകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതാകയാൽ അതുകളിൽ ചിലകാലമുണ്ടാകുന്ന കാഠിന്യത്തെ പ്രമാണിച്ചിട്ടു പൃഥിവിയിൽ ചേർന്നതുകളാകുന്നു എന്ന ഭ്രമിച്ചുപോകരുതു. യദൃച്ഛയാ ദൃഢത്വം സജാതീയം തത്തദ്രൂപമായിരിക്കുമെന്നു പൃഥിവീ നിരൂപണത്തിങ്കൽ പറകപ്പെട്ടു. അത ഇവിടെയും ഓർത്തുകൊൾക.

൩൨. ഉഷ്ണസ്പർശസ്തേജസസ്തു സ്യാദ്രൂപം ശുക്ലഭാസ്വരം। നൈമിത്തികം ദ്രവത്വന്തു നിത്യതാദി ച പൂർവ്വവൽ॥

൩൩. ഇന്ദ്രിയം നയനം വഹ്നിസ്വർണ്ണാദിർവ്വിഷയോ മതഃ। അപാകജാനുഷ്ണാശീതസ്പർശസ്തു പവനേ മതഃ॥

അന്വയം —— തേജസഃ- സ്പർശഃ തു- ഉഷ്ണഃ- രൂപം- ശുക്ലഭാസ്വരം സ്യാൽ- ദ്രവത്വം- തു- നൈമിത്തികം- ഭവതി- പൂർവ്വവൽ- നിത്യതാദി- ച- ഇന്ദ്രിയം- നയനം- വിഷയഃ- വഹ്നിസ്വർണ്ണാദിഃ- മതഃ- പവനേ- തു- അപാകജാനുഷ്ണാശീതസ്പർശഃ- മതഃ-

അന്വയാർത്ഥം —— തേജസ്സിന്റെ സ്പർശമാകട്ടെ ഉഷ്ണമാകുന്നു. രൂപം ശുക്ലഭാസ്വരമായി ഭവിക്കും. ദ്രവത്വമാകട്ടെ നൈമിത്തികമായി ഭവിക്കുന്നു. പൂർവ്വത്തിന്നു എന്നപോലെ നിത്യതാദിയും ഭവിക്കുന്നു. ഇന്ദ്രിയം നയനമാകുന്നു. വിഷയം വഹ്നിസ്വർണ്ണാദി എന്നു മതമായി ഭവിക്കുന്നു. പവനനാകട്ടെ അപാകജാനുഷ്ണാശീതസ്പർശനായിട്ടു മതനായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ —— തേജസ്സ=തേജസ്സെന്ന ദ്രവ്യം. സ്പർശം=സ്പർശ

എന്നൎത്ഥം- ഉഷ്ണസ്പൎശ- രൂപം=രൂപമെന്നൎത്ഥം- (നിറം)
ശുക്ലഭാസ്വരം=ശുക്ലമായിട്ടും ഭാസ്വരമായിട്ടും ഇരിക്കുന്നത ശു
ക്ലം=വെളുത്തത- ഭാസ്വരം=ഭാസിക്കുന്നത- ഭാസിക്ക=പ്രകാശി
ക്ക- ദ്രവത്വം=ദ്രവത്വമെന്നൎത്ഥം- നൈമിത്തികം=നിമിത്തവ
ശാൽ ഉണ്ടാവുന്നത- പൂൎവ്വം=മുൻപറകപ്പെട്ടത- നിത്യാനി-
നിത്യതമുതലായിട്ടുള്ളത- നയനം=കണ്ണ- വഹ്നിസംയോഗാദി=വ
ഹ്നിസംയോഗംമുതലായതുകളിലുള്ളത വഹ്നിസംയോഗം=വഹ്നിയും
സംയോഗവും വഹ്നി=തീയ്. ഭൌമാദികളെന്നത- പവനൻ=
വായു- അപാകജാനുഷ്ണാശീതസ്പൎശ- അപാകജമായി അനുഷ്ണാ
ശീതമായിരിക്കുന്ന സ്പൎശത്തോടുകൂടിയവൻ- (പവനനെന്നുള്ള
വിശേഷ്യവാചകശബ്ദം പുസ്തകത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കും വിധ
ത്തിൽ പറയുന്നതു മലയാളികൾക്ക സമ്പ്രദായ സിദ്ധമാകയാ
ൽ വിശേഷണ പദത്തിന്റെ അനുയായിയായ പരിഭാഷകളിലും
പുസ്തകത്തെ ആദരിച്ചിരിക്കുന്നു- പവനനെന്നത ശരീരത്തിങ്ക
ൽ ഉള്ള പ്രാണവായു പുറത്തുള്ള കാററ ഇങ്ങിനെ ഉള്ളതാകുന്നു-
അതിന്നു വാസ്തവമായ പൂൎവ്വന്യായമില്ലെന്നു ധരിച്ചു കൊൾക) അ
പാകജം=പാകജമല്ലാത്തത- പാകജം=പാകം ഹേതുവായിട്ടു ഉ
ണ്ടായത- പാകം=തേജസ്സംയോഗം- അനുഷ്ണാശീതം=അനു
ഷ്ണമായിട്ടും അശീതമായിട്ടു മിരിക്കുന്നത- അനുഷ്ണം=ഉഷ്ണമല്ലാ
ത്തത- അശീതം=ശീതമല്ലാത്തത- സ്പൎശം=സ്പൎശമെന്നൎത്ഥം-
മതൻ=അറികപ്പെടുന്നവൻ-

തേജോനിരൂപണം

സാരം——തേജസ്സ എന്നു മൂന്നാമത്തതായി മുൻ പറകപ്പെട്ട
ദ്രവ്യം ഉഷ്ണമായിരിക്കുന്ന സ്പൎശത്തോട കൂടിയതാകുന്നു- സ്പൎശ
ത്തിങ്കൽ ഉഷ്ണതയെന്നത ഒരു ജാതിയെന്നു ആകുന്നത- അതു
പ്രത്യക്ഷസിദ്ധമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു- ജന്യോഷ്ണസ്പൎശരൂപമായ
കാൎയ്യംകൊണ്ട ജന്യതേജസ്സ എന്നജാതിയും ജന്യതേജോരൂപമായ
കാൎയ്യംകൊണ്ട തേജസ്സ എന്ന ജാതിയും സിദ്ധിക്കുന്നു- ജലനിരൂ
പണത്തിങ്കൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം അതിന്റെ ന്യായത്തെ നല്ലവണ്ണം
ഗ്രഹിച്ചുകൊൾകയും വേണം- തേജസ്സിന്റെ ലക്ഷണം ഉഷ്ണസ്പ
ൎശവത്തായാകുന്നു എന്ന ആദ്യവാക്യത്തിൽനിന്നു സിദ്ധമായിരം
ലക്ഷണം ചന്ദ്രകിരണാദികളിൽ ഉള്ളപ്രകാരം അനുഭവമില്ല-
എങ്കിലും അതുകളിലും ഉഷ്ണസ്പൎശമുണ്ട എന്നും അതിനെ ഗ്രഹി
ക്കാത്തതു ചന്ദ്രകിരണങ്ങളുടെ ഇടയിൽ കൂടെ സൂക്ഷ്മങ്ങളായി
യും നിരന്തരങ്ങളായിയും വീഴുന്നജലത്തിന്റെ സ്പൎശത്താൽ ഉ

ണ്ടാകപ്പെട്ട അസ്പൃഷ്ടത ഹേതുവായിട്ടാകുന്നു എന്നും രത്നകിരണ
ങ്ങളിൽ ഉൽഭൂതസ്പൎശത്തെ ഗ്രഹിക്കാത്തതു പൃഥിവിയുടെ രത്ന
ങ്ങളിൽ ചേൎന്നിരിക്കയാൽ അതിന്റെ അനുൽഭൂതാശ്രയമായസ്പ
ൎശത്താൽ ഉണ്ടാകപ്പെട്ടതായ അസ്പൃഷ്ടതഹേതുവായിട്ടാകുന്നു എ
ന്നാകല്പിപ്പാൻവഴിയുണ്ടല്ലോ അതുഹേതുവായിട്ട അവ്യാപ്തി
എന്നദോഷത്തെ പറഞ്ഞുകൂടാ എന്നു ധരിച്ചുകൊൾകയുംവേ
ണം- ചക്ഷുരാദികളിലുള്ള ഉൽഭൂതസ്പൎശം അനുൽഭൂതത്വംഹേതുവാ
യിട്ടും ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതല്ല

തേജസ്സിന്റെരൂപം ഭാസ്വരശുക്ലമാകുന്നു തിയ്യുവെന്നിട്ടും
മരതകത്തിന്റെനിറംപച്ചയായിട്ടും തോന്നുന്നതു പൃഥിവീരൂ
പത്താൽ മറക്കപ്പെടുകനിമിത്തമായി അവുകളിലെ ഭാസ്വരശു
ക്ലത്തെ ഗ്രഹിപ്പാൻ കഴികയാലത്രെഎന്നുഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-
രൂപഗ്രഹണമുണ്ടാകുന്നില്ല എങ്കിൽ തിയ്യിന്റെയും മരതകാ
ദികളുടെയും പ്രത്യക്ഷമുണ്ടാകുന്നതെങ്ങിനെ കണ്ണുകൊണ്ടൊരു
വസ്തുവിനെഗ്രഹിക്കണമെങ്കിൽ അതിന്റെ രൂപഗ്രഹണമു
ണ്ടാകേണമല്ലോ എന്നുശങ്കിക്കുന്നു എങ്കിൽപറയാം അതി
ന്റെരൂപത്തെഗ്രഹിക്കുന്നില്ല എങ്കിലും മറ്റൊന്നിന്റെരൂപ
ത്തെ അതിന്റെരൂപമായിട്ടുഗ്രഹിച്ചാലും പ്രത്യക്ഷംസംഭവി
ക്കാം ശംഖിന്റെ സ്വാഭാവികമായവെളുപ്പിനെഗ്രഹിക്കാതെ
അതിങ്കലില്ലാത്തതായിട്ടും വെറെചിലവസ്തുക്കളിൽ ഉള്ളതായി
യുംഇരിക്കുന്നമഞ്ഞനിറത്തെ ശംഖിന്റെനിറമാക്കിഗ്രഹിക്കു
ന്നവനുമാത്രമേ പീതശംഖം എന്നുള്ളപ്രത്യക്ഷം സംഭവിച്ചുകാ
ണുന്നതു അതുഹേതുവായിട്ട അന്യരൂപംകൊണ്ടും പ്രത്യക്ഷം
ഭവിക്കുന്നു എന്നുഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-

തേജസ്സിൽ നൈമിത്തികദ്രവത്വം ഉണ്ടെന്നുചിലർ എന്നാ
ൽ സ്വൎണ്ണാദികളെ തൈജസമായിട്ടുവിചാരിച്ചിട്ടാകുന്നു എന്നു സിദ്ധാന്ത
മിതിയിൽ സ്വൎണ്ണാദികളായിരിക്കുന്ന തേജസ്സുകളിലാകുന്നു
എന്നുഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- സ്വൎണ്ണാദികളിലുണ്ടായാലും തിയ്യു
മുതലായതേജസ്സുകളിൽ ഇല്ലായ്കകൊണ്ടു അവ്യാപ്തിയും നെയ്യു
മുതലായ പാൎത്ഥിവപദാൎത്ഥങ്ങളിലുണ്ടാകയാൽ നൈമിത്തികദ്ര
വത്വമെന്നതിനെലക്ഷണമെന്നതിന്നു അതിവ്യാപ്തിയുമുണ്ടാ
ഇല്ലൊ ആയിട്ടു പൃഥിവ്യവൃത്തിനൈമിത്തികദ്രവത്വവൃത്തിജാ
തിമത്വമെന്നതെൽപരലക്ഷണം ആശയമാകുന്നുഎന്നുക
ല്പിക്കകയുംവേണം പൃഥിവ്യവൃത്തിനൈമിത്തികദ്രവത്വവൃത്തി
ജാതിമത്വം പൃഥിവ്യവൃത്തിയായിനൈമിത്തികദ്രവത്വവൃത്തി

യായിരിക്കുന്ന ജാതിയോടു കൂടിയതാവു എന്നുള്ളത- പൃഥിവീത്വ
വൃത്തി=പൃഥിവിയിങ്കൽവൃത്തിയോടു കൂടാത്തത പൃഥിവീ=ഭൂമി വൃ
ത്തി=സ്ഥിതി- നൈമിത്തികദ്രവത്വാവച്ഛിന്ന= നൈമിത്തികദ്ര
വത്വത്തിങ്കൽവൃത്തിയോടുകൂടിയത- നൈമിത്തികദ്രവത്വവത്ത=
നൈമിത്തികദ്രവത്വമുള്ളത- നൈമിത്തികദ്രവത്വം=നൈമിത്തി
കമായിരിക്കുന്ന ദ്രവത്വം- നൈമിത്തികം=ഹേതുവശാൽഉ
ണ്ടാകുന്നത- ദ്രവത്വം=ദ്രവത്വമെന്നൎത്ഥം- വൃത്തി=സ്ഥിതി-
മെൽപ്രകാരമുള്ള ജാതി തെജസ്സാകുന്നു അത എല്ലാതെജസ്സുക
ളിലുമുണ്ടാകയാൽ മെൽപറഞ്ഞതിന്ന അവ്യാപ്തി ഇല്ലെന്നും
തെജസ്സുകളിൽനിന്ന അന്യങ്ങളായവസ്തുക്കളിൽ ഇരിക്കായ്ക
യാൽ അതിവ്യാപ്തിഇല്ലെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-

മെൽപ്രകാരമുള്ളതെജസ്സു പൃഥിവീലക്ഷണത്തിന്നപോലെ നി
ത്യമായിട്ടും അനിത്യമായിട്ടുമുള്ള പരമാണുരൂപമായിരിക്കുന്ന
തെജസ്സുനിത്യമാകുന്നു ദ്വ്യണുകാദിസ്വരൂപമായ തെജസ്സ അ
നിത്യമാകുന്നു അനിത്യമായതെജസ്സ അവയവിയാകുന്നു- (അ
വയവി=അവയവമുള്ളത) അതു ശരീരമെന്നും ഇന്ദ്രിയമെന്നും
വിഷയമെന്നും വ്യവഹരിക്കപ്പെടുവരികയാൽ മൂന്നുപ്രകാരമാകു
ന്നു- തെജോമയമായശരീരം അയോനിജമാകുന്നു എന്നും ആദിത്യ
ലൊകാദികളിൽ പ്രസിദ്ധമാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-
തെജോമയമായിരിക്കുന്ന ഇന്ദ്രിയം ചക്ഷുസ്സതന്നെ (ചക്ഷുസ്സ=
കണ്ണ-) ചക്ഷുസ്സ തെജസമാകുന്നു എന്നതിന്നപ്രമാണം (ച
ക്ഷുസ്തൈജസം പരകീയസ്പൎശാദ്യവ്യഞ്ജകത്വെസതിപരകീയരൂ
പവ്യഞ്ജകത്വാൽപ്രദീപവൽ) എന്നുള്ള അനുമാനമാകുന്നു-
(ചക്ഷുസ്സ=കണ്ണ- തൈജസം=തെജോമയം- പരകീയസ്പൎശാദ്യവ്യ
ഞ്ജകത്വം= പരകീയസ്പൎശാദ്യവ്യഞ്ജകമാവു എന്നുള്ളത-പരകീ
യസ്പൎശാദ്യവ്യഞ്ജകം=പരകീയസ്പൎശാദികളുടെ അവ്യഞ്ജകം- പ
രകീയസ്പൎശാദികൾ= പരകീയങ്ങളായിരിക്കുന്ന സ്പൎശാദികൾ-
പരകീയങ്ങൾ=പരനെസംബന്ധിച്ചവ- പരം=അന്യം- സ്പൎശാ
ദികൾ=സ്പൎശംതുടങ്ങിയുള്ളവ- സ്പൎശം=സ്പൎശമെന്നൎത്ഥം- അ
വ്യഞ്ജകം=വ്യഞ്ജകമല്ലാത്തത- വ്യഞ്ജകം=വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നത
വ്യഞ്ജിപ്പിക്ക= പ്രകാശിപ്പിക്ക (ഗ്രഹിപ്പിക്ക എന്നസാരം) പ
രകീയരൂപവ്യഞ്ജകത്വം=പരകീയരൂപത്തിന്റെ വ്യഞ്ജകമാവു
എന്നുള്ളത- പരകീയരൂപം=പരകീയമായിരിക്കുന്നരൂപം- പ
രകീയം=പരനെസംബന്ധിച്ചത- പരം=അന്യം- രൂപം=രൂപ
മെന്നൎത്ഥം വ്യഞ്ജകം=വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നത- വ്യഞ്ജിപ്പിക്ക=പ്ര

കാശിപ്പിക്കും- പ്രദീപം=വിളക്ക- ഇങ്ങിനെ മെൽപറഞ്ഞ അ
നുമാനവാക്യാന്തൎഗ്ഗതങ്ങളായപദങ്ങളുടെ അൎത്ഥം- ചക്ഷുസ്തൈ
ജസമെന്നതിന്ന ചക്ഷുസ്സ തൈജസമാകുന്നു എന്നതനായാൎത്ഥമാ
കുന്നു പരകീയസ്പൎശാദ്യവ്യഞ്ജകത്വാസതി പരകീയരൂപവ്യഞ്ജ
കത്വാൽ എന്നതിന്ന പരകീയസ്പൎശാദ്യവ്യഞ്ജകത്വം സത്യാ
യിരിക്കും വിഷയത്തിങ്കൽ പരകീയ രൂപവ്യഞ്ജകത്വം ഹെ
തുവായിട്ട എന്നതനായാൎത്ഥമാകുന്നു പ്രദീപവൽ എന്നതിന്ന
പ്രദീപമെന്നപൊലെ എന്നതനായാൎത്ഥമാകുന്നു ഇങ്ങിനെയു
ള്ളമെൽപറഞ്ഞ അനുമാനമാകുന്ന പ്രമാണംകൊണ്ട ചക്ഷുസ്സി
ന്നതൈജസത്വമുണ്ടെന്ന സാധിക്കാം എങ്ങിനെഎന്നാൽപര
കീയസ്പൎശാദ്യവ്യഞ്ജകത്വവും പരകീയരൂപവ്യഞ്ജകത്വവുംകൂടെ
എതെതുവസ്തുക്കളിൽഇരിക്കുന്നുവൊ അതുകൾതൈജസങ്ങളാകു
ന്നുഎന്നൊരുനിയമമുണ്ടതിന്നുദൃഷ്ടാന്തം പ്രദീപമാകുന്ന പ്ര
ദീപംതന്റെസ്പൎശത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുമെങ്കിലും മറ്റൊരുവസ്തു
വിന്റെ സ്പൎശത്തെഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നില്ല മറ്റൊരുവസ്തുവിന്റെ
രൂപത്തെഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നു ഇങ്ങിനെയുള്ളപ്രദീപം തൈജസമയ
മായിട്ടുമിരിക്കുന്നു അതുകൊണ്ടായിട്ട പരകീയസ്പൎശാദ്യവ്യഞ്ജക
ത്വത്തൊടു കൂടെപരകീയരൂപവ്യഞ്ജകത്വം പ്രദീപത്തിങ്കലെ
ന്നപൊലെ എതെതുവസ്തുക്കളിൽ ഇരിക്കുന്നുവൊ അതുകൾ
ഒക്കെയും തൈജസങ്ങളാകുന്നു എന്നുകല്പിക്കാം അപ്രകാരം
കല്പിക്കുമ്പൊൾ ചക്ഷുസ്സുതൈജസമായിരിക്കുമെന്നറിക ദൃ
ഷ്ടാന്തത്തിങ്കൽ തന്റെസ്പൎശാദികളെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതാവുഎ
ന്നുള്ള അവസ്ഥ ഉണ്ടാകയാൽ ആദ്യമായപരകീയപദവുംഉണ്ടാ
ക്കിക്കുകതന്റെ രൂപത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതുകളാവു എന്നു
ള്ളഅവസ്ഥഉണ്ടാകയാൽ രണ്ടാമതായപരകീയപദവും സ
ഫലമാകുന്നു- ദൃഷ്ടാന്തമാകിയാൽ ആദ്യമായപരകീ
യപദത്തെ ഉപെക്ഷിക്കാം പാൎത്ഥിവത്വാനകത്തിങ്കൽ ഹെതു
ഉണ്ടെന്നും സാദ്ധ്യമില്ലെന്നുംവെന്നാൽ വ്യഭിചാരമെന്നൊരുദൊ
ഷത്തെപറവാൻ അവകാശം വരികെല്ലൊ അതുഹെതുവാ
യിട്ട രണ്ടാമത്തതുകൂടാതെ കഴികയില്ല ചക്ഷുസ്സിന്നവിഷയ
ത്തൊടു കൂടെയുള്ള സന്നികൎഷത്തിങ്കൽ വ്യഭിചാരം വരുന്നതി
നെ തടുപ്പാനായിക്കൊണ്ട ദ്രവ്യത്വാസതിഎന്നൊരു വിശെഷ
ണംകൂടെ ഹെതുവിന്നുകൊടുക്കെണം എന്നാൽമറ്റൊരുവസ്തു
വിന്റെസ്പൎശാദികളെഗ്രഹിപ്പിക്കാത്തതാവുഎന്നുള്ള അവസ്ഥ
യൊടും ദ്രവ്യത്വത്തൊടും കൂടിയതായ അന്യരൂപവ്യഞ്ജകമാവു

എന്നുള്ള അവസ്ഥയെത്തുവായിരിക്കും അതിന്നും ചക്ഷുസ്സാ
ധാരണത്തിന്റെ ദൃഷ്ടാന്തത്തിങ്കലും സമാനമാകുന്ന തിളുത
ലായതും സ്വർണ്ണമുതലായതും വിഷയരൂപമായതൈജസ്സമാകുന്നു.
സ്വർണ്ണം തൈജസ്സിൽ ഉൾപ്പെട്ടതാകുന്നു എന്നുള്ളതിന്നു പ്ര
മാണം. (സുവർണ്ണം തൈജസം അസതി പ്രതിബന്ധകേ അത്യ
ന്താനലസംയോഗേ അനുച്ഛിദ്യമാനദ്രവത്വവത്വാൽ യന്നൈ
വം തന്നൈവം യഥാ പൃഥിവീ) എന്നുള്ള അനുമാനമാകുന്നു.) സു
വർണ്ണം=സ്വർണ്ണം. തൈജസം=തൈജസ്സിൽ ഉൾപ്പെട്ടത. അസ
തി=ഉണ്ടല്ലാത്തത. സതി=ഉണ്ടായിരിക്കുന്നത. പ്രതിബന്ധ
കം=തടവിനെ ചെയ്യുന്ന പദാർത്ഥം. അത്യന്താനലസംയോഗം=
അത്യന്തമായിരിക്കുന്ന അനലസംയോഗം. അത്യന്തം=അധി
കം. അനലസംയോഗം=അഗ്നിസംയോഗം. അനുച്ഛിദ്യമാ
നദ്രവത്വവത്വം=അനുച്ഛിദ്യമാനമായിരിക്കുന്ന ദ്രവത്വം ഉ
ള്ളതാവു എന്നുള്ളത. അനുച്ഛിദ്യമാനം=ഉച്ഛിദ്യമാനമ
ല്ലാത്തത. ഉച്ഛിദ്യമാനം=ഉച്ഛേദിക്കപ്പെടുന്നത. ഉച്ഛേദിക്കം=
നശിക്ക. ദ്രവത്വം=ദ്രവത്വമെന്നഗുണം. പൃഥിവീ=ഭൂമി. ഇങ്ങി
നെ മേൽപറഞ്ഞ അനുമാനവാക്യത്തിൽ അന്തർഭവിച്ചുള്ളതുകളാ
യ പദങ്ങളുടെ അർത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. സുവർണ്ണം തൈജ
സമെന്നതിന്ന സുവർണ്ണം തൈജസമാകുന്നു എന്നും അസതി,
പ്രതിബന്ധകേ, അത്യന്താനലസംയോഗേ, സതി, അനുച്ഛിദ്യ
മാനദ്രവത്വവത്വാൽ എന്നതിന്ന പ്രതിബന്ധകം ഇല്ലാതായി
രിക്കും വിഷയത്തിങ്കൽ അത്യന്താനലസംയോഗത്തിങ്കലും അനു
ച്ഛിദ്യമാനദ്രവത്വത്തോടുകൂടിയതായിട്ടെന്നും യൽ-ന-ഏവം-ത
ൽ-ന-ഏവം എന്നതിന്ന യാതൊന്ന ഇപ്രകാരമായി ഭവിക്ക
ന്നില്ലയൊ അത ഇപ്രകാരമായി ഭവിക്കുന്നില്ല എന്നും യഥാ പൃ
ഥിവീ എന്നതിന്ന പൃഥിവി എന്നപോലെ എന്നും അന്വയാ
ർത്ഥമാകുന്നു. ഈ അനുമാനത്തെ അനുസരിച്ച അസതിപ്രതി
ബന്ധകേ എന്ന പദങ്ങൾക്കു പ്രതിബന്ധകേ അസതി എന്നക്ര
മത്തെ വരുത്തിയും യഥാ പൃഥിവീ എന്നുപറഞ്ഞതിലെ പൃഥിവീ
യഥാ എന്ന ക്രമത്തെ വരുത്തിയും അന്വയത്തെ ഊഹിച്ചു
കൊൾക. അധികമായ അഗ്നിസംയോഗമുണ്ടായാലും നശി
ക്കാത്തതായ ദ്രവത്വം സ്വർണ്ണത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നു. പൃഥിവീജല
ങ്ങളുടെ ദ്രവത്വം അധികമായ അഗ്നിസംയോഗത്തിങ്കൽ നശി
ക്കുന്നതല്ലൊ ആകുന്നത. വായുമുതലായതുകൾ രൂപത്തോടുകൂ
ടാത്തതുകളാകുന്നു. സ്വർണ്ണത്തിന്ന രൂപം പ്രത്യക്ഷംകൊണ്ടുത

ന്നു സിദ്ധമായിട്ടിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടുമായിട്ടു സുവൎണ്ണം തെ
ജസ്സിൽ അന്തൎഭവിച്ചതാകുന്നു. എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. അ
ധികാഗ്നി സംയോഗത്തിങ്കൽ സുവൎണ്ണത്തിന്റെ ദ്രവത്വത്തിന്നു
നാശമില്ല എങ്കിലും അതിന്നു തൈജസ്സത്വം വേണമൊ
എന്നു സംശയിക്കരുത. പൃഥിവീജലങ്ങളുടെ ദ്രവത്വം അധികാ
ഗ്നി സംയോഗത്തിങ്കൽ നശിക്കുന്നതാകുന്നു വായ്വാദികൾക്കു
രൂപമില്ലല്ലൊ അതുകൊണ്ടു സുവൎണ്ണം വെറെ ഒരു ദ്രവ്യമാകു
ന്നു എന്നു കല്പിക്കേണ്ടിവരും. അതിനെക്കാൾ അതു തൈജസ്സി
ങ്കൽ അന്തൎഭവിച്ചതാകുന്നു എന്നുള്ള കല്പനയത്രെ ഭാരമില്ലാ
ത്തതെന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. മെൽ പറഞ്ഞ അനുമാനത്തിന്നു
ഒരു ദൊഷം. എന്തെന്നാൽ സുവൎണ്ണത്തിന്നു മഞ്ഞൾനിറവും ഗു
രുത്വവുമുണ്ടു. അതുകൾ തൈജസ്സിങ്കലില്ലാത്തതുകളാകയാൽ അ
തുകളുടെ ആശ്രയമായിട്ടു പൃഥിവിയുടെ അംശത്തെ സുവൎണ്ണത്തി
ങ്കൽ കല്പിക്കേണം. അങ്ങിനെ ഉള്ള പൃഥിവ്യംശവും അത്യന്താ
ഗ്നിസംയോഗത്തിങ്കൽ നശിക്കാത്തതായ ദ്രവത്വത്തൊടുകൂടിയ
തായി കാണപ്പെടുന്നു. ഇപ്രകാരമാകയാൽ മെൽ പറഞ്ഞ ഹെ
തു ഉള്ളെടത്ത എല്ലാം തൈജസത്വമുണ്ടു എന്നു നിയമിപ്പാൻ
നിവൃത്തിയില്ല ഇതുതന്നെ ദൊഷമാകുന്നതു. എന്നും ശങ്കിക്കരു
ത. മഞ്ഞൾ നിറത്തിന്നും ഗുരുത്വത്തിന്നും ആശ്രയമായ പൃ
ഥിവ്യംശത്തിന്നു ദ്രവത്വമുണ്ടു എന്നു തൊന്നുന്നത ഭ്രമമാകുന്നു.
ജലത്തിൽ കലങ്ങിയ മണ്ണിൽപ്പൊടിക്കു ദ്രവത്വമുണ്ടു എന്നു തൊ
ന്നുന്നതു യാതൊരു പ്രകാരമൊ അപ്രകാരം തന്നെ മെൽ പറ
ഞ്ഞ ദ്രവത്വബുദ്ധിയുമെന്നറിക. അന്യന്മാർ മഞ്ഞൾ നിറത്തി
ന്നും ഗുരുത്വത്തിന്നും ആശ്രയമായ പൃഥിവ്യംശത്തിന്നു അത്യ
ന്താഗ്നി സംയോഗത്തിങ്കലും നിറഭെദം ഭവിക്കായ്കകൊണ്ടു അ
തിങ്കൽ പൃഥിവീരൂപത്തിന്നും കഠിനാഗ്നി സംയോഗത്തിങ്കൽ
കൂടെ നാശം ഭവിക്കാത്ത വിധത്തിൽ രക്ഷയെ കൊടുക്കുന്നതാ
യിട്ടു പൃഥിവിയും ജലവുമല്ലാതെ വെറെ ഒരു ദ്രവ്യത്തെ കല്പി
ക്കെണം അങ്ങിനെ കല്പിക്കപ്പെടുന്ന ദ്രവ്യം തൈജസ്സമത്രെ
ആകുന്നതു എന്നു പറയുന്നു. അവരുടെ അനുമാന പ്രയോഗം
അഗ്നിസംയോഗിപീതിമഗുരുത്വാശ്രയൊ വിജാതീയരൂപപ്രതി
ബന്ധകദ്രവദ്രവ്യയുക്തഃ അത്യന്താനലസംയോഗെപി പൂൎവ്വരൂ
പവിജാതീയരൂപാനധികരണത്വാൽ ജലമധ്യസ്ഥപീതപടവ
ൽ എന്നാകുന്നു. (അഗ്നിസംയോഗി=അഗ്നിസംയോഗമുള്ളതു.
അഗ്നിസംയോഗം=അഗ്നിയുടെസംയോഗം. അഗ്നി[illegible]. സം

യോഗഃ=ചേൎച്ച- പീതിമഗുരുത്വാശ്രയം=പീതിമഗുരുത്വങ്ങൾ
ക്കു ആശ്രയമായിട്ടുള്ളത- പീതിമഗുരുത്വങ്ങൾ=പീതിമാവും ഗുരു
ത്വവും- പീതിമാവ=പീതത്വം- (മഞ്ഞൾനിറം) ഗുരുത്വം ഗുരു
ത്വമെന്നൎത്ഥം- വിജാതീയരൂപപ്രതിബന്ധകദ്രവദ്രവ്യയുക്തഃ=
വിജാതീയരൂപപ്രതിബന്ധകമായിരിക്കുന്ന ദ്രവദ്രവ്യത്തൊടു കൂ
ടിയത- വിജാതീയരൂപപ്രതിബന്ധകം=വിജാതീയ രൂപത്തെ
പ്രതിബന്ധിക്കുന്നത- വിജാതീയരൂപം=വിജാതീയമായിരിക്കു
ന്ന രൂപം- വിജാതീയം=വെറെ ഒരു ജാതിയൊടു കൂടിയത- രൂ
പം=രൂപമെന്നൎത്ഥം പ്രതിബന്ധികം=തടുക്കുക- ദ്രവദ്രവ്യം=
ദ്രവമായിരിക്കുന്നദ്രവ്യം- ദ്രവം=ദ്രവത്വമുള്ളത- അത്യന്താനല
സംയൊഗം=ഇന്നതെന്നു മുമ്പെ പറകപ്പെട്ടു- പൂൎവ്വരൂപവിജാ
തീയരൂപാനധികരണത്വം=പൂൎവ്വരൂപവിജാതീയ രൂപാനധിക
രണമാവുകയെന്നുള്ളത- പൂൎവ്വരൂപവിജാതീയരൂപാനധികരണം=
പൂൎവ്വരൂപ വിജാതീയമായിരിക്കുന്ന രൂപത്തിന്ന അനധികര
ണം പൂൎവ്വരൂപവിജാതീയം=പൂൎവ്വരൂപത്തിങ്കൽനിന്ന വിജാ
തീയം- പൂൎവ്വരൂപം=പൂൎവ്വമായിരിക്കുന്നരൂപം പൂൎവ്വം=മുമ്പെ
ഉണ്ടായത- രൂപം=രൂപമെന്നൎത്ഥം- വിജാതീയം=ഭിന്നം-
(വെറെയുള്ളത) അനധികരണം=അധികരണമല്ലാത്തത- അധി
കരണം=ഇരിപ്പിടം- ജലമധ്യസ്ഥപീതപടം=ജലമധ്യസ്ഥമാ
യിരിക്കുന്ന പീതപടം- ജലമധ്യസ്ഥം=ജലമധ്യത്തിങ്കൽ സ്ഥി
തിചെയ്യുന്നത- ജലമധ്യം=ജലത്തിന്റെമധ്യം- ജലം=വെള്ളം-
മധ്യം=നടു- പീതപടം=പീതമായിരിക്കുന്നപടം പീതം=മ
ഞ്ഞൾ നിറത്തൊടുകൂടിയത- പടം=വസ്ത്രം- ഇങ്ങിനെ മെൽ പ
റഞ്ഞ അനുമാന വാക്യത്തിൽ അന്തൎഭവിച്ചുള്ളുകളായ പദങ്ങളു
ടെ അൎത്ഥങ്ങൾ അഗ്നി സംയൊഗീപീതിമഗുരുത്വാശ്രയഃ- വി
ജാതീയരൂപപ്രതിബന്ധകദ്രവദ്രവ്യയുക്തഃ- എന്നതിന്ന അഗ്നി
സംയൊഗിയായി പീതിമഗുരുത്വാശ്രയമായിരിക്കുന്ന വസ്തു-
വിജാതീയ രൂപപ്രതിബന്ധകദ്രവദ്രവ്യയുക്തമാകുന്നുവെന്നും- അ
ത്യന്താനല സംയൊഗെ- അപി- പൂൎവ്വവിജാതീയരൂപാനധി
കരണത്വാൽ എന്നതിന്ന അത്യന്താനല സംയൊഗത്തിങ്കലും
പൂൎവ്വവിജാതീയരൂപാനധികരണത്വം ഹെതുവായിട്ട എന്നും ജ
ലമധ്യസ്ഥപീതപടവൽ എന്നതിന്ന ജലമധ്യസ്ഥ പീതപടത്തെ
ന്നപൊലെ എന്നും അൎത്ഥമാകുന്നു-

മെൽ പറഞ്ഞ അനുമാനങ്ങൾ കൊണ്ടു ഇന്നുള്ളവരുടെ സ
ൎവ്വെന്നുള്ള വ്യവഹാരത്തിന്ന യാതൊന്ന വിഷയമായി വി

ക്കുന്നുവൊ അതൊക്കെയും തൈജസമാകുന്നു എന്നാറു സിദ്ധമാ
യിട്ടില്ല. അതിൽ പൃഥിവ്യംശം കൂടെ ഉണ്ടു എന്നു സമ്മതിക്കെ
ണ്ടിവരുന്നു. എങ്കിലും തെജസ്സിന്റെ അംശത്തിന്നു ആധിക്യ
മുണ്ടാകയാൽ സുവൎണ്ണം തൈജസമാകുന്നു എന്നു പറയുന്നതിന്നു
വിരൊധമില്ലെന്നു ധരിച്ചുകൊൾകയും വെണം.

വായുനിരൂപണം

അഗ്നി സംയൊഗം ഹെതുവായിട്ടു ഉണ്ടായതല്ലാതെയും ശീ
തൊഷ്ണങ്ങളുമായ സ്പൎശങ്ങളിൽനിന്നു അന്യമായിരിക്കുന്ന സ്പ
ൎശത്തൊടു കൂടിയതു വായുവാകുന്നു. അനുഷ്ണാശീതമായ സ്പൎശം പൃ
ഥിവിക്കുമുണ്ടാകയാൽ അതുവായുവിന്റെ ലക്ഷണമാകുന്നു എ
ന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ. അതുകൊണ്ടു അപാകജ പദത്തെ കൂടിപറ
കപ്പെട്ടു. അപാകജമായിരിക്കുന്ന സ്പൎശം ജലതെജസ്സുകളിലു മു
ണ്ടാകയാൽ അനുഷ്ണാശീതപദത്തെയും നിവെശിപ്പിച്ചു. ഇതു
കൊണ്ടു വായുവിന്റെ സ്പൎശം വെറെ ഒരു ജാതിയൊടു കൂടിയ
താകുന്നു എന്നുള്ളതിനെ ദൎശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അങ്ങിനെയുള്ള
ഒരു സ്പൎശത്തിന്റെ സമവായി കാരണതയുടെ നിയാമകമായിട്ടു
വായുതായെന്നൊരു ജാതി സിദ്ധിക്കുന്നു. അതിന്നു ആശ്രയമാ
യിട്ടുള്ളതൊക്കെ വായുവാകുന്നത എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

൩൮. തിൎയ്യഗ്ഗമനവാനെഷസ്പൎശാദിലിംഗകഃ പൂൎവ്വ
വന്നിത്യതാദ്യുക്തംദെഹവ്യാപിത്വഗിന്ദ്രിയം॥

൩൯. പ്രാണാദിസ്തു മഹാവാതപൎയ്യന്തൊവിഷയൊമതഃ ആകാ
ശസ്യതുവിജ്ഞെയശ്ശബ്ദൊവൈശെഷികൊഗുണഃ॥

അന്വയം —— എഷഃ. തിൎയ്യഗ്ഗമനവാൻ. സ്പൎശാദിലിംഗകഃ.
ജ്ഞെയഃ. പൂൎവ്വവൽ. നിത്യതാദിഉക്തം. ഇന്ദ്രിയം ത്വക.
ദെഹവ്യാപി. ച. വിഷയഃ. തു. പ്രാണാദിഃ. മഹാവാതപൎയ്യ
ന്തഃ മതഃ. ആകാശസ്യ. തു. വൈശെഷികഃ. ഗുണഃ. ശബ്ദഃ.
വിജ്ഞെയഃ

അന്വയാൎത്ഥം —— ഇതു തിൎയ്യഗ്ഗമനവത്തായിട്ടും സ്പൎശാദിലിം
ഗകമായിട്ടും ജ്ഞെയമായി ഭവിക്കുന്നു. പൂൎവ്വത്തിന്നു എന്ന
പൊലെ നിത്യതാദി ഉക്തമായി ഭവിക്കുന്നു. ഇന്ദ്രിയം ത്വക്കാ
യിട്ടും ദെഹവ്യാപിയായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. വിഷയമാകട്ടെ പ്രാ
ണാദിയായിട്ടും മഹാവാത പൎയ്യന്തമായിട്ടും മതമായി ഭവിക്കു
ന്നു. ആകാശത്തിന്നാകട്ടെ വൈശെഷികമായിരിക്കുന്ന ഗു
ണം ശബ്ദമെന്നു വിജ്ഞെയമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ —— ഇതഃ = വായു. തിൎയ്യഗ്ഗമനവത്ത്വം = തിൎയ്യഗ്ഗമനമു

ള്ളത. തിൎയ്യഗ്ഗമനം=വിലങ്ങത്തിലുള്ളഗതി. സ്പൎശാദിലിംഗകം=സ്പൎശാദികളാകുന്ന ലിംഗങ്ങളോടുകൂടിയത. സ്പൎശാദികൾ=സ്പൎശംതുടങ്ങിയുള്ളവ. ലിംഗങ്ങൾ=അനുമാപകങ്ങൾ. (ഉണ്ടെന്നുള്ള ഊഹത്തെ കൊടുക്കുന്നതുകളായ ചിഹ്നങ്ങൾ എന്നസാരം.) ജ്ഞേയം=അറികപ്പെടുവാൻയോഗ്യം. പൂൎവ്വം=മുമ്പെ പറയപ്പെട്ടത. (തെജസ്സിന്നസാരം) നിത്യതാദി-നിത്യത തുടങ്ങിയുള്ളത. നിത്യതാ=നിത്യത്വം. ഉക്തം=പറയപ്പെട്ടത. പചിക്ക=പറയുക. ത്വക്കം തൊക്കുന്നവയൊടുകൂടിയത. ദേഹവ്യാപി=ദേഹത്തിങ്കൽ വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നത. ദേഹം=ശരീരം. വ്യാപികം=സൎവ്വത്രസംബന്ധികം. പ്രാണാദി=പ്രാണൻ തുടങ്ങിയുള്ളത. പ്രാണൻ=ശരീരസഞ്ചാരിയായവായു. മഹാവാതപൎയ്യന്തം=മഹാവാതമാകുന്നപൎയ്യന്തത്തൊടുകൂടിയത. മഹാവാതം=മഹത്തായിരിക്കുന്നവാതം. മഹത്ത=വലുതായിരിക്കുന്നത. വാതം=കാററ. പൎയ്യന്തം=ഒടുക്കത്തെത. വിജ്ഞേയം=അറികപ്പെടുവാൻയോഗ്യം.

സാരം___ വായുപ്രത്യക്ഷമല്ല സ്പൎശാദികളാകുന്ന ലിംഗങ്ങൾകൊണ്ടു വായുവിനെ അനുമിക്കാം. വായുവിൻെറസ്പൎശം വിജാതീയമാകുന്നു എന്നുമുമ്പെപറകപ്പെട്ടുവല്ലൊ അതുപോലെവായുവിൻെറശബ്ദവും വിജാതീയമാകുന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള ശബ്ദസ്പൎശങ്ങൾകൊണ്ടും പുല്ല പഞ്ഞി പരുത്തി ഇത്യാദികളായ വസ്തുക്കളെ രൂപം കൂടാതെ ധരിക്കകൊണ്ടും വൃക്ഷശാഖാദികളുടെ ഇളക്കംകൊണ്ടും ഇതുകൾക്ക ആശ്രയമായിട്ട ഒരുദ്രവ്യമുണ്ടെന്ന ഊഹിക്കുകയും അതിന്നപേർ വായു എന്നപൂൎവ്വന്മാരാൽ നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നഅറികയുംചെയ്തുകൊൾക. വായുവുംതെജസ്സുപോലെ നിത്യമായിട്ടും അനിത്യമായിട്ടുമുണ്ട. പരമാണുരൂപമായിരിക്കുന്നവായുനിത്യമാകുന്നു. പരമാണുരൂപമല്ലാത്തതഅനിത്യമാകുന്നു. അനിത്യമായ വായുഅവയവങ്ങളൊടുകൂടിയതായിരിക്കും. അതുതന്നെ. ശരീരം ഇന്ദ്രിയം വിഷയം ഇങ്ങിനെമൂന്നുപ്രകാരമാകുന്നു. വായുമയമായിരിക്കുന്നശരീരം അയൊനിജമായിട്ടും പിശാചാദികൾക്ക ഉള്ളതായിട്ടുമിരിക്കുന്നു. ജലമയമായശരീരത്തിന്നും തെജൊമയമായശരീരത്തിന്നും വായുമയമായ ശരീരത്തിന്നും പൃഥിവ്യംശങ്ങൾകൂടെ അതുകളിൽ ചെൎന്നിരിക്കയാൽ ഉപഭൊഗയൊഗ്യത്വമുണ്ട എന്ന ധരിച്ചുകൊൾക. ജലാദികൾക്ക അതുകളിൽ പ്രാധാന്യമുണ്ടാകയാൽ ജലമയമെന്നും മററും അതുകളെവ്യവഹരിക്കുന്നു. വാ

ഷുമായ ഇന്ദ്രിയം ത്വക്കെന്നു പെരൊട്ടുകൂടിയതാകുന്നു ശ
രീരമാത്രത്തിങ്കൽ വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നതായിട്ടും സ്പൎശത്തെ ഗ്ര
ഹിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടിരിക്കുന്നതു വായുമയമായ ഇന്ദ്രിയമാ
കുന്നു എന്നറിയെണ്ടുകൊൾക- അതുവായുമയമാകുന്നു എന്നു
തിന്നുപ്രമാണം- ത്വഗിന്ദ്രിയം വായവീയം രൂപാദിഷുപഞ്ച
സുമദ്ധ്യെസ്പൎശസ്യൈവ വ്യഞ്ജകത്വാൽ അംഗസംഗിസലില
ശൈത്യാഭിവ്യഞ്ജകവ്യജനപവനവൽ എന്നുള്ള അനുമാനമെ
ത്രെആകുന്നതു- (ത്വഗിന്ദ്രിയം=ത്വക്കാകുന്നഇന്ദ്രിയം- വായവീ
യം=വായുവിന്റെ സംബന്ധിച്ചതു. രൂപാദികൾ=രൂപംതുടങ്ങി
ഉള്ളവ- (രൂപരസഗന്ധസ്പൎശശബ്ദങ്ങൾ എന്നുസാരം)- സ്പൎശം=
സ്പൎശമെന്നഗുണം- വ്യഞ്ജകത്വം=വ്യഞ്ജകമായ്വരുന്നുള്ളത- വ്യ
ഞ്ജകം=വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നത- വ്യഞ്ജിപ്പിക്ക=പ്രകാശിപ്പിക്ക-അം
ഗസംഗിസലിലശൈത്യാഭിവ്യഞ്ജകവ്യജനപവനൻ= അംഗ
സംഗിസലിലശൈത്യാഭിവ്യഞ്ജകമായിരിക്കുന്ന വ്യജനപവ
നൻ- അംഗസംഗിസലിലശൈത്യാഭിവ്യഞ്ജകം=അംഗസംഗി
സലിലശൈത്യത്തെ അഭിവ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നത അംഗസംഗി
സലിലശൈത്യം=അംഗസംഗിസലിലത്തിന്റെശൈത്യം-അം
ഗസംഗിസലിലം അംഗസംഗിയായിരിക്കുന്നസലിലം- അം
ഗസംഗി=അംഗസംഗമുള്ളത- അംഗസംഗം=അംഗത്തിങ്കലുള്ള
സംഗം അംഗം=ശരീരം- സംഗം=സംയോഗം- സലിലം=ജ
ലം- ശൈത്യം=ശീതസ്പൎശം- അഭിവ്യഞ്ജിപ്പിക്ക=പ്രകാശിപ്പി
ക്ക- വ്യജനപവനൻ=വ്യജനത്തിന്റെപവനൻ- വ്യജനം=വി
ശറി- പവനൻ=കാറ്റ- (ഇതിനെമെൽപറകപ്പെട്ട അനുമാ
നവാക്യത്തിങ്കൽ അന്തൎഭവിച്ചുതുകളായപദങ്ങളുടെ അൎത്ഥങ്ങൾ
ത്വഗിന്ദ്രിയം വായവീയമെന്നതിന്നു ത്വഗിന്ദ്രിയംവായവീയ
മാകുന്നുഎന്നും രൂപാദിഷു- പഞ്ചസു- മദ്ധ്യെ- സ്പൎശസ്യ എ
വ- വ്യഞ്ജകത്വാൽ എന്നതിന്നു രൂപാദികളായ അഞ്ചുകളിൽ
വെച്ചുസ്പൎശത്തിന്റെ തന്നെവ്യഞ്ജകത്വം ഹെതുവായിട്ടെന്നും
അംഗസംഗിസലിലശൈത്യാഭിവ്യഞ്ജകവ്യജനപവനവൽ എ
ന്നതിന്നു അംഗസംഗിസലിലശൈത്യാഭിവ്യഞ്ജകവ്യജനപവ
നനെന്നപൊലെഎന്നുംതന്നെ അൎത്ഥമാകുന്നു. ത്വഗിന്ദ്രിയസ
ന്നികൎഷത്തിങ്കൽ മെൽപറഞ്ഞഹെതുഉണ്ടു സാദ്ധ്യമില്ല അതു
ഹെതുവായിട്ടു ഹെതുവിന്നവ്യതെസതി എന്നൊരു വിശെഷ
ണത്തെകൊടുക്കകയുംവെണം എന്നാൽഉദ്ഭൂതം സത്തായിരി
ക്കവെഷയത്തിങ്കൽ രൂപാദികളായ അഞ്ചുകളിൽവെച്ചു സ്പ

ശത്തിന്റെ തന്നെ വ്യഞ്ജകത്വം യാതൊരുന്നു അതുമാ
ത്രം ഹേതുവായിരിക്കാം- ത്വഗിന്ദ്രിയസന്നികൎഷം ദ്രവ്യ
മല്ലായ്കയാൽ അതിങ്കൽ ഉത്ഭൂതം സംഭവിക്കയില്ല അതുകൊണ്ടു
അവിടെ ഹേതുവുണ്ട സാദ്ധ്യമില്ല എന്നുള്ളദോഷം ഇല്ലായ്കകൊണ്ടു
തീൎന്നു എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക വായുവിഷയമായിരിക്കുന്നവിഷ
യം പ്രാണൻമുതൽ ധനഞ്ജയൻവരെയുള്ളതാകുന്നു

ആകാശനിരൂപണം

ആകാശത്തിന്റെ വ്യക്തിക്കനേകത്വമില്ലായ്കയാൽ ആകാ
ശത്വമെന്നതു ജാതിയല്ല ശബ്ദാശ്രയത്വമാകുന്നു- (ശബ്ദാശ്രയ
ത്വം=ശബ്ദാശ്രയമാവൂ എന്നുള്ളത- ശബ്ദാശ്രയം=ശബ്ദത്തി
ന്നാശ്രയമായിട്ടുള്ളത-) ശബ്ദാശ്രയത്വമെന്നു ആകാശ
ത്തിന്റെ ലക്ഷണമെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക ആകാശത്തിന്നാ
കട്ടെ വൈശേഷികമായിരിക്കുന്ന ഗുണം ശബ്ദമെന്നുവിശേഷ
മാകുന്നു എന്നുപറകകൊണ്ടു ആകാശത്തിങ്കൽ ശബ്ദമ
ല്ലാതെ വൈശേഷികഗുണമില്ലെന്നുള്ളതിനെ അറിയിച്ചിരി
ക്കുന്നു ശബ്ദംവിശേഷഗുണമാകുന്നു എന്നതിന്നുപ്രമാണം
ശബ്ദോവിശേഷഗുണഃ ചക്ഷുൎഗ്രഹണായോഗ്യബഹിരിന്ദ്രിയ
ഗ്രാഹ്യജാതിമത്വാൽ സ്പൎശവൽ എന്നനുമാനമാകുന്നു- (ശ
ബ്ദഃ=ശബ്ദമെന്നുള്ളപക്ഷം വിശേഷഗുണഃ=വിശേഷഗുണം=
വിശേഷമായിരിക്കുന്നഗുണം- ചക്ഷുൎഗ്രഹണായോഗ്യബഹിരി
ന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യജാതിമത്വാൽ= ചക്ഷുൎഗ്രഹണായോഗ്യബഹിരിന്ദ്രിയ
ഗ്രാഹ്യജാതിമത്വാവൂ എന്നുള്ളത ചക്ഷുൎഗ്രഹണായോഗ്യബഹി
രിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യജാതിമത്വം= ചക്ഷുൎഗ്രഹണായോഗ്യയായിബഹി
രിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യയായിരിക്കുന്നജാതിയുള്ളത- ചക്ഷുൎഗ്രഹണായോ
ഗ്യാ=ചക്ഷുൎഗ്രഹണത്തിന്നയോഗ്യ- ചക്ഷുൎഗ്രഹണം=ചക്ഷു
സ്സുകൊണ്ടുള്ളഗ്രഹണം- ചക്ഷുസ്സ=കണ്ണ- ഗ്രഹണം=അറിവ-
അയോഗ്യാ=യോഗ്യയല്ലാത്തത- ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യാ=ബഹി
രിന്ദ്രിയംകൊണ്ടുഗ്രാഹ്യ=ബഹിരിന്ദ്രിയം=ബഹിൎഭാഗത്തിങ്കലു
ള്ള ഇന്ദ്രിയം- ബഹിൎഭാഗം=പുറം- ഗ്രാഹ്യാ=ഗ്രഹിക്കപ്പെടുവാൻ
യോഗ്യാ- ഗ്രഹിക്ക=അറിക- സ്പൎശവൽ=സ്പൎശമെന്നപോലെ)- ഇ
ങ്ങിനെമേൽ പറകപ്പെട്ടതായ വാക്യങ്ങളിൽ അനുമിച്ചി
രിക്കുന്ന പദങ്ങളുടെ അൎത്ഥം- ശബ്ദഃവിശേഷഗുണഃ എന്നതി
ന്നു ശബ്ദം വിശേഷഗുണമാകുന്നു എന്നു- ചക്ഷുൎഗ്രഹണായോ
ഗ്യബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യജാതിമത്വാൽ എന്നതിന്നു ചക്ഷുൎഗ്ര
ഹണായോഗ്യബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യജാതിമത്വം ഹേതുവായിട്ടു

ന്നും- സ്പൎശവാൻ എന്നതിന്ന സ്പൎശമെന്നപോലെ എന്നും അ
ന്വയാൎത്ഥമാകുന്നു ഇപ്രകാരമുള്ള അനുമാനംകൊണ്ടു ശബ്ദമെ
ന്നത ഒരു വിശേഷഗുണമാകുന്നു എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നു അത സ
മവായസംബന്ധേന ഒന്നിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതാകുന്നു എന്നുള്ള ഗു
ണമാകയാലും സിദ്ധിക്കുന്നു- സമവായസംബന്ധേന അതി
ന്റെ സ്ഥിതി മറ്റുള്ളതുകളിലല്ലെന്നുള്ളതിന്നു പ്രമാണം- ശ
ബ്ദോ ന സ്പൎശവദ്വിശേഷഗുണഃ- അഗ്നിസംയോഗാസമവായി
കാരണകത്വാഭാവെ സത്യകാരണഗുണപൂൎവ്വകപ്രത്യക്ഷത്വാത്=
സുഖവൽ എന്നുള്ള അനുമാനമാകുന്നു- (സ്പൎശവദ്വിശേഷഗുണം=
സ്പൎശവാന്റെ വിശേഷഗുണം സ്പൎശവാൻ=സ്പൎശമുള്ളത- സ്പ
ൎശം=സ്പൎശമെന്ന ഗുണം- അഗ്നിസംയോഗാസമവായികാരണക
ത്വാഭാവം= അഗ്നിസംയോഗാസമവായികാരണകത്വത്തിന്റെ
അഭാവം- അഗ്നിസംയോഗാസമവായികാരണകത്വം= അഗ്നി
സംയോഗാസമവായികാരണകമാവുന്നുള്ളത-അഗ്നിസംയോ
ഗാസമവായികാരണകം= അഗ്നിസംയോഗമാകുന്ന അസമവാ
യികാരണത്തോടുകൂടിയത [illegible]ച്ചിരിക്കുന്നത- അകാര
ണഗുണപൂൎവ്വകപ്രത്യക്ഷത്വം=അകാരണഗുണപൂൎവ്വകമായിട്ടുംപ്ര
ത്യക്ഷമായിട്ടുമിരിക്കുന്നതാവു എന്നുള്ളത- അകാരണഗുണപൂ
ൎവ്വകം=കാരണഗുണപൂൎവ്വകമല്ലാത്തത- കാരണഗുണപൂൎവ്വകം=
കാരണഗുണമാകുന്ന പൂൎവ്വത്തോടു കൂടിയത- കാരണഗു
ണം=കാരണത്തിന്റെ ഗുണം- ശേഷം സ്പഷ്ടം) മേൽപറഞ്ഞ അ
നുമാന വാക്യത്തിങ്കൽ അന്തൎഭവിച്ച പദാൎത്ഥങ്ങളെ ഇതുകൊണ്ടു
അറിഞ്ഞുകൊൾക- ശബ്ദഃ-ന- സ്പൎശവദ്വിശേഷഗുണഃ എ
ന്നതിന്ന ശബ്ദം സ്പൎശവദ്വിശേഷഗുണമല്ലെന്നും അഗ്നിസം
യോഗാസമവായികാരണകത്വാഭാവെ സതി അകാരണഗുണ
പൂൎവ്വകപ്രത്യക്ഷത്വാൽ എന്നതിന്ന അഗ്നിസംയോഗാസമവാ
യികാരണകത്വാഭാവം സത്തായിരിക്കും വിഷയത്തിങ്കൽ
ഉള്ള അകാരണഗുണപൂൎവ്വക പ്രത്യക്ഷത്വം ഹേതുവായിട്ടെ
ന്നും സുഖവൽ എന്നതിന്ന സുഖമെന്നപോലെ എന്നും
അന്വയാൎത്ഥമാകുന്നു പാകജമായ രൂപം മുതലായതു കാരണഗു
ണത്തെ അപേക്ഷിക്കാതെ ഉണ്ടാവുന്നതും പ്രത്യക്ഷമായിട്ടുള്ള
തുമാകയാൽ അതിങ്കൽ ഹേതു ഉണ്ട സാധ്യമില്ല എന്നുള്ള ദോഷ
ത്തെ പരിഹരിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു സതി എന്ന അന്തത്തോടുകൂ
ടിയതിനെ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നും ഘടരൂപം മുതലായ
തിൽമേൽപ്രകാരം വരുന്ന ദോഷത്തെ പരിഹരിപ്പാനായിക്കൊ

ന്റെ അകാരണഗുണപൂൎവ്വകപാകത്തെ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്ന ജല
പരമാണുരൂപം മുതലായതുകളിൽ ഈപ്രകാരംവരുന്ന ദോഷ
ത്തെ പരിഹരിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു പ്രത്യക്ഷതാദത്തെയുംസ്വീക
രിച്ചിരിക്കുന്നു ഇങ്ങിനെമേൽപറഞ്ഞ അനുമാനവാക്യപദപ്ര
യോജനങ്ങളെ ധരിച്ചുകൊൾകയുംവേണം. ഒരു അനുമാനം
കൊണ്ടുഭൂമിയുടെയും ജലത്തിന്റെയും തേജസ്സിന്റെയും വായു
വിന്റെയും ഗുണമല്ല എന്നതുസിദ്ധമായി ഭൂമിയും ജലവും തേ
ജസ്സും വായുവും സ്പൎശത്തോടുകൂടിയപദാൎത്ഥമാകുന്നു സ്പൎശത്തോടു
കൂടിയതിന്റെഗുണമല്ലാശബ്ദമെന്നുള്ള അനുമാനത്താൽ പറക
പ്പെട്ടുവല്ലൊ. ഇപ്രകാരംസ്പൎശത്തോടു കൂടാത്തതുകളായ ദിക്കാല
മനസ്സുകളുടെയും ഗുണമായിഭവിച്ചുകൂടാ അതിനുപ്രമാണം ശ
ബ്ദോനദിക്കാലമനോഗുണഃ വിശേഷഗുണത്വാൽ. രൂപവൽ
എന്നുള്ളഅനുമാനമാകുന്നു. (ദിക്കാലമനോഗുണം= ദിക്കാലമന
സ്സുകളുടെഗുണം. ദിക്കാലമനസ്സുകൾ=ദിക്കും കാലവുംമനസ്സും.
വിശേഷഗുണത്വം=വിശേഷഗുണമാകുന്നുഎന്നുള്ളത. രൂപം രൂ
പമെന്നഗുണം) ഇങ്ങിനെ മേൽവിവരിക്കപ്പെട്ട അനുമാനവാക്യ
ത്തിങ്കലെപദങ്ങളുടെ അൎത്ഥം. ശബ്ദഃ=ന. ദിക്കാലമനോ
ഗുണഃ എന്നതിനുശബ്ദം ദിക്കാലമനോഗുണമല്ലെന്നും വി
ശേഷഗുണത്വാൽ എന്നതിനു വിശേഷഗുണത്വംഹേതുവായി
ട്ടെന്നും രൂപവൽ എന്നതിനു രൂപമെന്നപോലെ എന്നുംഅ
ൎത്ഥമാകുന്നു മേൽപറഞ്ഞ അനുമാനംകൊണ്ടുശബ്ദംസ്പൎശ
രഹിതങ്ങളായദ്രവ്യങ്ങളിൽവെച്ചു ദിക്കിന്റെയും കാലത്തിന്റെ
യും മനസ്സിന്റെയും ഗുണമല്ലാഎന്നുള്ള സിദ്ധമായി. ഇനിസ്പൎശ
രഹിതമായിട്ടു ഒരുദ്രവ്യമുള്ള ആത്മാവാകുന്നു. ശബ്ദം ആ
ത്മാവിന്റെ ഗുണമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നതല്ല അതിനുപ്രമാണം
ശബ്ദോനാത്മഗുണഃ ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രഹണയോഗ്യത്വാൽ എ
ന്നുള്ള അനുമാനമാകുന്നു. (ആത്മഗുണം= ആത്മാവിന്റെഗു
ണം. ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രഹണയോഗ്യത്വം. ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രഹ
ണയോഗ്യമാകുന്നുഎന്നുള്ളത. ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രഹണയോഗ്യം=
ബഹിരിന്ദ്രിയ ഗ്രഹണത്തിനുയോഗ്യം. ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രഹ
ണം=ബഹിരിന്ദ്രിയം കൊണ്ടുള്ള ഗ്രഹണം. ബഹിരിന്ദ്രി
യം= ബഹിൎഭാഗത്തിങ്കലുള്ള ഇന്ദ്രിയം. ബഹിൎഭാഗം= പു
റം. ഗ്രഹണം= ജ്ഞാനം. ഇങ്ങിനെഅനുമാന പദാൎത്ഥ
ങ്ങൾ. ശബ്ദഃ=ന. ആത്മഗുണഃ എന്നതിനുശബ്ദം ആ
ത്മഗുണമല്ലെന്നും ബഹിരിന്ദ്രിയഗ്രഹണയോഗ്യത്വാൽ എന്ന

തിന്ന ബഹിരിന്ദ്രിയ ഗ്രഹണയോഗ്യത്വം ഹേതുവായിട്ടെ
ന്നും അന്വയാൎത്ഥമാകുന്നു- ഇങ്ങിനെ ഉള്ള അനുമാനം കൊ
ണ്ടുശബ്ദംആത്മഗുണമല്ലെന്നുതും സിദ്ധമായി- സമവായസം
ബന്ധേന ശബ്ദത്തിന്ന ഒരെടത്തുസ്ഥിതിവെണമെന്നുള്ളതുംമു
മ്പെതന്നെസിദ്ധമായിട്ടുമിരിക്കുന്നു- അതുകൊണ്ടു ശബ്ദാശ്രയമാ
യിട്ടൊരു ദ്രവ്യംവെണമെന്നും അതിന്നപെർ ആകാശമെന്നാ
കുന്നുഎന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-
വായുവിന്റെഅവയവങ്ങളിൽ മുമ്പെ സൂക്ഷ്മശബ്ദങ്ങൾ ഉണ്ടായി
അനന്തരം വായുവിങ്കൽതന്നെ കാരണഗുണപൂൎവ്വകമായിട്ടു ശ
ബ്ദം ഉണ്ടാകുന്നു എന്നുപറഞ്ഞുകൂടാ കാരണഗുണപൂൎവ്വകമായി
ഉണ്ടാകുന്നതായിരുന്നാൽ അതിന്റെ അധികരണമായ ദ്രവ്യം
നശിക്കുന്നതുവരെ ഉണ്ടായിരിക്കെണം ഇടക്കുള്ളനാശം ചെ
യ്കഇല്ല ശബ്ദംഉണ്ടായാൽ താമസംകൂടാതെനശിക്കുന്നു- അ
തുഹേതുവായിട്ടു ശബ്ദത്തിന്നആശ്രയംആകാശംതന്നെ-

൪൬- ഇന്ദ്രിയന്തുഭവെച്ഛ്രോത്രമെകസ്സന്നപ്യുപാധിതഃ। ജ
ന്യാനാംജനകഃ കാലൊജഗതാമാശ്രയൊമതഃ॥
൪൭- പരാപരത്വധീഹെതുഃക്ഷണാദിസ്സ്യാദുപാധിതഃ। ദൂരാ
ന്തികാദിധീഹെതുരെകാനിത്യാദിഗുച്യതെ॥
൪൮- ഉപാധിഭെദാദെകാപിപ്രാച്യാദിവ്യപദെശഭാക്। ആ
ത്മെന്ദ്രിയാദ്യധിഷ്ഠാതാകരണംഹിസകൎത്തൃകം॥

അന്വയം——— ആകാശഃ- ഏകഃ- സൻ- അപി- ഉപാധിതഃ-
ശ്രോത്രം- ഇന്ദ്രിയം- ഭവെൽ- കാലഃ- ജന്യാനാംജനകഃ- ജഗ
താം- ആശ്രയഃ- മതഃ- പരാപരത്വധീഹെതുഃ ഉപാധിതഃ-
ക്ഷണാദിഃ- സ്യാൽ- ദിക്- ദൂരാന്തികാദിധീഹെതുഃ ഏകാ- നി
ത്യാ- ഉച്യതെ- ഏകാ- അപി- ഉപാധിഭെദാൽ- പ്രാച്യാദി
വ്യപദെശഭാക്- ഭവതി- ആത്മാ- ഇന്ദ്രിയാദ്യധിഷ്ഠാതാ- കര
ണം- ഹി- സകൎത്തൃകം- ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം——— ആകാശം ഏകമായിസത്തായിരുന്നുഎ
ങ്കിലും ഉപാധിഹെതുവാവിട്ടു ശ്രോത്രമാകുന്ന ഇന്ദ്രിയമായിഭ
വിക്കും- കാലംജന്യങ്ങളുടെ ജനകമെന്നും ജഗത്തുകളുടെ ആ
ശ്രയമെന്നും മതമായിഭവിക്കുന്നു- പരാപരത്വധീഹെതുവായി
ട്ടും ഉപാധിഹെതുവായിട്ടു ക്ഷണാദിയായിട്ടും ഭവിക്കും- ദിക്ക
ദൂരാന്തികാദിധീഹെതുവായിട്ടും ഏകയായിട്ടും നിത്യയായിട്ടുമു
ള്ളതാകുന്നു എന്നുവചിക്കപ്പെടുന്നു- ഏകയാകുന്നുഎങ്കിലും ഉ

പാധിഭേദം ഹേതുവായിട്ട പ്രാച്യാദിവ്യപദേശഭാക്കായിഭവിക്കുന്നു. ആത്മാവ ഇന്ദ്രിയാദ്യധിഷ്ഠാതാവായിഭവിക്കുന്നു. കരണംയാതൊന്നുഹേതുവായിട്ട സകർതൃകമായിഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ—— ഏകം=ഒന്ന. സത്താ=ഭവിച്ചിരിക്കുന്നത. ഉപാധി=വിശേഷണം. ശ്രോത്രം=ചെവി. ജന്യങ്ങൾ=പ്രാഗഭാവപ്രതിയോഗികൾ. ജനകം=ജനിപ്പിക്കുന്നത. ജഗത്തുകൾ=ലോകങ്ങൾ. (ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവസ്തുകൾ. മതം=അറിയപ്പെടുന്നത. പരാപരത്വധീഹേതു=പരാപരത്വധീടെ ഹേതു. പരാപരത്വധീ=പരാപരത്വത്തിന്റെധീ. പരാപരത്വം=പരാപരങ്ങളാവുകഎന്നുള്ളത. (പരത്വവും അപരത്വവുമെന്നുസാരം). ധീ=ബുദ്ധി. ഉപാധി=വിശേഷണം. ക്ഷണാദി=ക്ഷണംമുതലായ്ത. ക്ഷണം=ക്ഷണമെന്നകാലം. ദൂരാന്തികാദിധീഹേതു=ദൂരാന്തികാദിധീടെ ഹേതു. ദൂരാന്തികാദിധീ=ദൂരാന്തികാദിയുടെ ധീ. ദൂരാന്തികാദി= ദൂരാന്തികങ്ങൾ തുടങ്ങിയുള്ളത. ദൂരാന്തികങ്ങൾ=ദൂരവുംഅന്തികവും. ദൂരം=അകന്നത. അന്തികം= അടുത്തത. ധീ=ബുദ്ധി. ഏകാ=ഒന്ന. നിത്യാ= നാശത്തൊടുകൂടാത്തത. ഏകാ= ഒന്ന. ഉപാധിഭേദം= ഉപാധികളുടെഭേദം. ഉപാധികൾ= വിശേഷണങ്ങൾ. പ്രാച്യാദിവ്യപദേശം= പ്രാച്യാദികൾ കൊണ്ടുള്ള വ്യപദേശം. പ്രാച്യാദികൾ=പ്രാചീഇത്യാദിശബ്ദങ്ങൾ. വ്യപദേശം=വ്യവഹാരം. ഭാക്ക=ആശ്രയിക്കം. ആത്മാവ=ആത്മാവെന്നദ്രവ്യം. ഇന്ദ്രിയാദ്യധിഷ്ഠാതാവ=ഇന്ദ്രിയാദിയുടെ അധിഷ്ഠാതാവ. ഇന്ദ്രിയാദി= ഇന്ദ്രിയംമുതലായത. അധിഷ്ഠാതാവ. ചൈതന്യസംപാദകൻ. (ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും ശരീരത്തിന്നും ചൈതന്യത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നവനെന്നുസാരം. കരണം=കരണമെന്നകാരകം. സകർതൃകം= കർത്താവൊടുകൂടിയത.

സാരം——മെൽപ്രകാരം സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ആകാശത്തിന്ന അനെകത്വമില്ല. അതഏകമാകുന്നു. എങ്കിലും കർണ്ണവിവരത്തിങ്കൽ പെട്ടതായിരുന്നാൽ ശ്രോത്രേന്ദ്രിയമായിഭവിക്കയും ചെയ്യും.

കാലനിരൂപണം

കാലമെന്നദ്രവ്യം ഉൽപത്തിഉള്ള സകലവസ്തുക്കളുടെ ഉൽപത്തിയെ കുറിച്ചുകാരണമാകുന്നു അതുജഗത്തിന്ന ആശ്രയമായിട്ടുംഭവിക്കുന്നു. ഇപ്പൊൾഘടമുണ്ട എന്നുതുടങ്ങിയുള്ളബുദ്ധി സൂര്യപരിസ്പന്ദം മുതലായതിനെവിഷയീകരിക്കുന്നെങ്കിൽ

സൂൎയ്യപരിസ്പന്ദംമുതലായതിനൊട ഘടാദിവസ്തുക്കൾക്കൊരുസം
ബന്ധമുണ്ടായിരിക്കെണം. ഇതിനെസിദ്ധമായസംബന്ധാസം
യോഗംമുതലായതുകളിൽവെച്ചുകൊണ്ടൊ അതല്ലതാനും അതുഹെ
തുവായിട്ട അതുകളുടെ സംബന്ധത്തെ ചെയ്യുന്നതായിട്ട കാല
മെന്നൊരുദ്രവ്യത്തെ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരമാകയാൽ ജഗ
ത്തുകൾക്ക ആശ്രയമാകുന്നു എന്നുപറഞ്ഞതുമുഖ്യമെന്ന അ
ത്രെയെന്ന അല്ലപരമെന്നും അപരമെന്നുമുള്ള ബുദ്ധിക്കുകാലം
കാരണമാകുന്നു പരത്വത്തിന്നും അപരത്വത്തിന്നും അസമ
വായികാരണമായിരിക്കുന്ന സംയോഗത്തിന്ന ആശ്രയമായിട്ട
ള്ളതുകാലമാകുന്നുഎന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക കാലത്തിന്ന അ
നെകത്വമില്ല നാശവുമില്ല കാലമെന്നത ഏകമായിരുന്നാൽ
ക്ഷണം, ദിനം, മാസം, സംവത്സരം ഇത്യാദി വ്യവഹാരങ്ങൾ
ചെരുകയില്ലെന്നു ശങ്കിക്കരുത വിശെഷണങ്ങളെഹെതുവായി
ട്ടക്ഷണാദി വ്യവഹാരത്തിന്ന ഏകമായിരിക്കുന്നകാലം തന്നെ
വിഷയമായിവരികയും. വിശെഷണമെന്താകുന്നു എന്നുണ്ടെങ്കി
ൽപറയാം. സജാതീയവിഭാഗപ്രാഗഭാവാവച്ഛിന്നമായിരിക്കുന്ന
കൎമ്മമൊ പൂൎവ്വസംയോഗാവച്ഛിന്നവിഭാഗമൊ പൂൎവ്വസംയോ
ഗനാശാവച്ഛിന്നൊത്തര സംയോഗപ്രാഗഭാവമൊ ഉത്തരസം
യോഗാവച്ഛിന്നമായിരിക്കുന്നകൎമ്മമൊ ക്ഷണവ്യവഹാരത്തിങ്ക
ൽഉപാധിയാകുന്നു. (സജാതീയവിഭാഗ പ്രാഗഭാവാവച്ഛിന്നം=
സജാതീയവിഭാഗപ്രാഗഭാവത്താൽഅവച്ഛിന്നം= സജാതീയവിഭാ
ഗപ്രാഗഭാവം=സജാതീയമായിരിക്കുന്നവിഭാഗത്തിന്റെപ്രാഗഭാ
വം. സജാതീയം=തങ്കൽനിന്നുജനിക്കുന്നത. വിഭാഗം=വിഭാഗ
മെന്നുള്ളതും. പ്രാഗഭാവം=പ്രാഗഭാവമെന്ന അഭാവം. അവ
ച്ഛിന്നം=അവച്ഛെദിക്കപ്പെട്ടത. അവച്ഛെദിക്കുക= വിശെഷിപ്പി
ക്ക. പൂൎവ്വസംയോഗാവച്ഛിന്നവിഭാഗം= പൂൎവ്വസംയോഗാവ
ച്ഛിന്നമായിരിക്കുന്നവിഭാഗം. പൂൎവ്വസംയോഗാവച്ഛിന്നം=പൂ
ൎവ്വസംയോഗത്താൽ അവച്ഛിന്നം. പൂൎവ്വസംയോഗം=പൂൎവ്വത്തി
ങ്കലുള്ളസംയോഗം. പൂൎവ്വം= പൂൎവ്വദെശ -സംയോഗം= സംയോ
ഗമെന്നുള്ളതും. അവച്ഛിന്നം= അവച്ഛെദിക്കപ്പെട്ടത. അവ
ച്ഛെദിപ്പിക്ക=വിശെഷിപ്പിക്ക. വിഭാഗം=വിഭാഗമെന്നുള്ളതും.
പൂൎവ്വസംയോഗനാശാവച്ഛിന്നൊത്തരസംയോഗപ്രാഗഭാവം=
പൂൎവ്വസംയോഗനാശാവച്ഛിന്നമായിരിക്കുന്ന ഉത്തരസംയോ
ഗപ്രാഗഭാവം. പൂൎവ്വസംയോഗനാശാവച്ഛിന്നം= പൂൎവ്വസം
യോഗനാശത്താൽ അവച്ഛിന്നം. പൂൎവ്വസംയോഗനാശം=പൂ

ൎവ്വസംയോഗത്തിന്റെ നാശം- പൂൎവ്വസംയോഗം=പൂൎവ്വദേശ ത്തിങ്കൽ ഉള്ള സംയോഗം-അവച്ഛിന്നം അവച്ഛേദിക്കപ്പെട്ടത- അവച്ഛേദിപ്പിക്ക=വിശേഷിപ്പിക്ക- ഉത്തരസംയോഗപ്രാഗഭാവം=ഉത്തരസംയോഗത്തിന്റെപ്രാഗഭാവം- ഉത്തരസംയോഗം= ഉത്തരദേശത്തിങ്കൽഉള്ള സംയോഗം- പ്രാഗഭാവം=പ്രാഗഭാവമെന്ന അഭാവം- ഉത്തരസംയോഗാവച്ഛിന്നം=ഉത്തരസംയോഗത്താൽ അവച്ഛിന്നം- ഉത്തരസംയോഗം=ഉത്തര ദേശത്തിങ്കൽ ഉള്ള സംയോഗം- അവച്ഛിന്നം=അവച്ഛേദിക്കപ്പെട്ടത- അവച്ഛേദിക്ക വിശേഷിപ്പിക്ക) ഇങ്ങിനെ മെല്പറയപ്പെട്ട വിശെഷണ പദാൎത്ഥങ്ങളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- വിഭാഗത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായ കൎമ്മമുണ്ടായാൽ അനന്തരക്ഷണത്തിങ്കൽ സംയോഗിച്ചിരിക്കുന്ന വസ്തുക്കൾക്ക അന്യോന്യവിഭാഗം ഭവിക്കും- വിഭാഗം ഭവിച്ചാൽ ഉത്തരസംയോഗം ഭവിക്കും- അനന്തരം വിഭാഗപ്രാഗഭാവം നശിക്കും- ഇപ്രകാരം ക്രമമാകയാൽ സ്വജന്യവിഭാഗപ്രാഗഭാവാവച്ഛിന്നമായിരിക്കുന്ന കൎമ്മം ഏകക്ഷണമാത്രസ്ഥിതിയോടുകൂടിയതാകുന്നു- അതുഹേതുവായിട്ട മെൽപ്രകാരമുള്ള കൎമ്മത്തോടുകൂടിവസിക്കുന്നതായകാലത്തെ ക്ഷണമെന്നുള്ള വ്യവഹാരത്തിന്റെ വിഷയമാകുന്നു- എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക- ഇപ്രകാരം പൂൎവ്വസംയോഗാവച്ഛിന്നവിഭാഗാദികളും ഏകൈകക്ഷണമാത്രസ്ഥിതിയോടു കൂടിയവകളാകയാൽ അവകൾമെൽപറഞ്ഞ വ്യവഹാരത്തെക്കുറിച്ചു ഉപാധികളാകുന്നു -എന്നുയുക്തിപുരസ്സരമായി ഊഹിച്ചുനിശ്ചയിച്ചുകൊൾക- ഉത്തരസംയോഗാനന്തരം വിഭാഗപ്രാഗഭാവാവച്ഛിന്നമായകൎമ്മം നശിച്ചാലും വെറെഒരുകൎമ്മം സംഭവിക്കുന്നതാകയാൽ ക്ഷണവ്യവഹാരത്തിന്നു ഹാനിഭവിക്കയില്ലെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- ദിനാദിവ്യവഹാരങ്ങൾ അതാതുപ്രകാരത്തിലുള്ള ക്ഷണസമുദായങ്ങൾ കൊണ്ടു ഉപപത്തിയോടുകൂടിയവകളാകുന്നു- അതുഹേതുവായിട്ട അവകളെക്കുറിച്ചുവെവ്വെറെ ഉപാധികളെ കാണിക്കുന്നില്ല-

ദിങ്നിരൂപണം

ദിക്ക എന്ന ദ്രവ്യം അകന്നതെന്നും അടുത്തതെന്നും തുടങ്ങിയുള്ള വ്യവഹാരത്തിന്ന ഹെതുവാകുന്നു- അകൽച എന്നത ദൈശികമായ പരത്വവും അടുപ്പമെന്നത ദൈശികമായ അപരത്വവുമാകുന്നു- (ദൈശികം=ദെശത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടത) ദൈശികപരത്വാപരത്വങ്ങൾക്കു അസമവായികാരണമായിരിക്കുന്ന സംയോഗത്തിന്നാശ്രയമായിട്ടുള്ളതുദിക്കാകുന്നുഎന്ന അഭിപ്രായം

ഇപ്രകാരം സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്ന ദിക്ക ഏകത്വത്തൊട കൂടിയതാ
കുന്നു അനെകത്വം വാസ്തവമായിട്ട അതിനില്ല. എങ്കിലും ഉ
പാധിവശാൽ കിഴക്കെന്നും തെക്കെന്നും പടിഞ്ഞാറെന്നും വ
ടക്കെന്നും അതിനെ വ്യവഹരിക്കുന്നു. യാതൊരു പുരുഷന്നു ഉ
ദയ പൎവ്വതത്തൊട അടുത്ത ദിക്ക യാതൊന്നൊ അവന്നു അതു
കിഴക്കെ ദിക്കാകുന്നു. ഉദയ പൎവ്വതത്തിങ്കൽനിന്നു അകന്നതു
പടിഞ്ഞാറെ ദിക്കാകുന്നു. മഹാമെരുവിനൊട അടുത്തതു വട
ക്കെ ദിക്കാകുന്നു. മഹാമെരുവിങ്കൽനിന്നു അകന്നതു തെക്കെ
ദിക്കാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ സിദ്ധാന്തമാകയാൽ ഉദയ പൎവ്വതത്തൊട
കൂടെ അടുപ്പം മുതലായതു മെൽ പ്രകാരമുള്ള വ്യവഹാരത്തെക്കുറിച്ചു
ഉപാധിയാകുന്നു എന്നു അറിഞ്ഞു കൊൾക.

ആത്മനിരൂപണം.

ആത്മാവെന്ന ദ്രവ്യം=ആത്മത്വമെന്ന ജാതിയൊടുകൂടിയതാ
കുന്നു. ആത്മത്വമെന്ന ജാതി=സുഖ ദുഃഖാദി കളുടെ സമവാ
യി കാരണത്വത്തിന്റെ നിയാമകമായിട്ട സിദ്ധിച്ചതാകുന്നു.
ഇങ്ങിനെ സിദ്ധമായ ആത്മത്വജാതി ജീവാത്മാക്കളിൽ തന്നെ
അല്ല പരമാത്മാവായ ഈശ്വരൻകലുമുണ്ട. എങ്കിലും അദൃഷ്ടം മുത
ലായ കാരണമില്ലായ്കയാൽ ഈശ്വരന്നു ജീവാത്മാക്കൾക്കെന്ന
പൊലെ സുഖദുഃഖാദികൾ ഉണ്ടാകുന്നില്ല. ഈശ്വരനെന്ന
ദ്രവ്യം നിത്യമാകുന്നു എല്ലാ അങ്ങിനെ ഉള്ള ഈശ്വരങ്കലും സു
ഖദുഃഖാദിസമവായി കാരണത്വത്തെ സാധിക്കുന്നതായ ആത്മ
ത്വജാതിയെ അംഗീകരിച്ചാൽ ഒരു കാലത്തിങ്കൽ അതുകൊണ്ടു
ള്ള ഫലൊൽപത്തിയുംവെണം. മറ്റുള്ള കാരണങ്ങൾ ഇന്നി
ല്ലെങ്കിൽ ഇന്നു സുഖദുഃഖാദികൾ സംഭവിക്കാതെ ഇരിക്കട്ടെ.
എന്നും കാരണാന്തരങ്ങൾ ഭവിക്കില്ലെങ്കിൽ അങ്ങിനെ ഉള്ളത
ന്നിനെ കുറിച്ചു സമവായി കാരണമായിട്ടും ഭവിക്കില്ല. അര
ണ്യത്തിങ്കൽ നില്ക്കുന്ന ദണ്ഡം ഘടത്തെ കുറിച്ചു കാരണമൊ അ
ല്ലയൊ എന്നു ചൊദിച്ചാൽ അല്ലെന്നു ഞാൻ പറയുന്നില്ല അ
തുകൊണ്ടു ഘടത്തെ നിൎമ്മിക്കാം. ഘടനിൎമ്മാണത്തിങ്കൽ ഉപ
യൊഗിപ്പിക്കുന്നതിന്നു മുമ്പെ അതു നശിച്ചു പൊയാലും സ്വ
രൂപ യൊഗ്യതയെന്ന കാരണതയെ അതിങ്കൽ സ്വീകരിക്കാം.
ഘടത്തെ ജനിപ്പിപ്പാനുള്ള സാമൎത്ഥ്യം അതിന്നും തുല്യമാകുന്നു.
ഘടത്തെ ജനിപ്പിക്ക ഉണ്ടായിട്ടില്ലെല്ലൊ എന്നുള്ളത. അതി
ന്റെ നാശവശാൽ ഉണ്ടായതാകുന്നു എന്നു പറഞ്ഞാൽ ചെ
ങ്ങന്നതെത്രെ ആകുന്നത യാതൊന്നിങ്കൽ ഒന്നിനെക്കുറിച്ചുകാ

ണ്ണത്വത്തെ സ്വീകരിക്കുന്നവരൊ ആത്മ നിത്യമായിരുന്നാൽ എ
തൊരു കാലത്തിങ്കൽ എങ്കിലും അകൎത്തൃത്വത്തെ ജനിപ്പിക്കെണം॰
ഇങ്ങിനെ ഒരു നിയമം പണ്ടുള്ളവരാൽ നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടതായി
ട്ടുണ്ട- എങ്കിലും നിത്യമായതും സ്വരൂപയൊഗ്യതയെന്ന കാര
ണത്വത്തൊട കൂടിയതായിരിക്കട്ടെ ഫലം ഭവിച്ചില്ല എങ്കിൽ
എന്തു ദൊഷമാകുന്നു വരുവാൻ പൊകുന്നത എന്നു ചൊദിച്ചാ
ൽ ഒന്നും പറവാൻ ഇല്ലായ്കയാൽ അങ്ങിനെ ഉള്ള നിയമത്തെ
ആദരിക്കെണമെന്നില്ല- അതുകൊണ്ട ആത്മത്വജാതി ശരീ
ര സാധാരണ്യത്തൊട കൂടിയതു തന്നെ എന്നു ചിലർ പറയു
ന്നു- അന്യന്മാർ ശരീരങ്ങളിൽ അങ്ങിനെ ഒരു ജാതി ഉണ്ട എ
ന്നതിന്ന പ്രമാണമില്ല- എന്നാൽ ഈശ്വരൻ പത്താമത്തെ ദ്ര
വ്യമായി ഭവിക്കും എന്ന ശങ്കിക്കെണ്ട- ജ്ഞാനാധികരണം കൊ
ണ്ടു വിഭാഗം ചെയ്യപ്പെട്ടുവല്ലൊ എന്നു പറയുന്നു- അവർ ആ
ത്മപദത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തിങ്കൽ ജ്ഞാനവാൻ എന്ന പദമാക്കു
ന്നു- ഇങ്ങിനെ ഒരു വിശെഷം മൂലവാക്യത്തിങ്കൽ ഉ
ണ്ട എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക- ജീവാത്മ പരമാത്മാക്കളിൽ വെച്ചു
ജീവാത്മാവ- ഇന്ദ്രിയ ശരീരങ്ങൾക്കു ചൈതന്യത്തെ ഉണ്ടാക്കു
ന്നവനാകുന്നു- കരണങ്ങളാകുന്ന വസ്തുക്കൾ കൎത്താവിനൊട കൂ
ടാതെ ഇരുന്നാൽ ഫലസംപാദന സാമൎത്ഥ്യം ചെരുന്നതല്ല-
ലൊകത്തിങ്കൽ ഛെദാദി ക്രിയകൾക്ക കരണങ്ങളായ വാസ്യാദി
കൾ കൎത്താവിനൊട കൂടാതെ തന്നെ ഒരു ഛെദത്തിന്ന സാധ
നങ്ങളാകുന്നില്ല- ഇപ്രകാരം അറിവിനെക്കുറിച്ച കരണങ്ങ
ളായ ചക്ഷുരാദികൾക്കും ഫലജനനം ചെയ്യണമെങ്കിൽ ഒരു
കൎത്താവുണ്ടായിരിക്കെണം- അതുകൊണ്ടു ദെഹെന്ദ്രിയാദികളി
ൽ നിന്ന അന്യനായ ഒരു കൎത്താവിനെ കല്പിക്കുന്നു- അങ്ങി
നെ ഉള്ള കൎത്താവിന്റെ പെർ ജീവാത്മാവ എന്നാകുന്നു എന്ന
ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- ഞാൻ അറിയുന്നു ഞാൻ സുഖിയാകുന്നു-
ഇത്യാദിപ്രത്യക്ഷങ്ങൾക്കു വിഷയമായി എന്നുള്ള അവസ്ഥ ആ
ത്മാവിന്ന ഉണ്ട എങ്കിലും മെൽ പറഞ്ഞ പ്രത്യക്ഷങ്ങൾക്ക വി
ഷയം ശരീരമാകുന്നു എന്ന പറയുന്നവരൊട മുമ്പെ തന്നെ ആ
ത്മാവിന്റെ പ്രമാണം പ്രത്യക്ഷമാകുന്നു എന്ന പറഞ്ഞാൽ അ
തുകൊണ്ടു ഫലമില്ലല്ലൊ എന്നുവിചാരിച്ചിട്ട കരണങ്ങൾക്ക
കൎത്തൃസാപെക്ഷ്യം വെണമെന്നുള്ള നിയമമൂലമായ ഹെതുവിന്നാ
ലിട്ട ആത്മാവിനെ സാധിച്ചു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-

൪൯. ശരീരസ്യനചൈതന്യംമൃതെഷുവ്യഭിചാരതഃ

ചേദിന്ദ്രിയാണാമുപഘാതേ കഥം സ്മൃതിഃ ॥

൫൦- മനോപി ന തഥാ ജ്ഞാനാദ്യനദ്ധ്യക്ഷം തദാ ഭവേൽ । ധൎമ്മാധൎമ്മാശ്രയോദ്ധ്യക്ഷോ വിശേഷഗുണയോഗതഃ ॥

൫൧- പ്രവൃത്ത്യാദ്യനുമേയോയം രഥഗത്യേവ സാരഥിഃ । അഹങ്കാരസ്യാശ്രയോയം മനോമാത്രസ്യ ഗോചരഃ ॥

അന്വയം—— മൃതേഷു വ്യഭിചാരതഃ ശരീരസ്യ- ചൈതന്യം- ന- ഭവതി- ഇന്ദ്രിയാണാം- തഥാത്വം- ചേൽ- ഉപഘാതേ- സ്മൃതിഃ കഥം- ഭവേൽ- മനഃ- അപി- തഥാ ന- തദാ- ജ്ഞാനാദി- അനദ്ധ്യക്ഷം- ഭവേൽ അയം- ധൎമ്മാധൎമ്മാശ്രയഃ- വിശേഷഗുണയോഗതഃ- അദ്ധ്യക്ഷഃ- രഥഗത്യാ- സാരഥിഃ- ഇവ പ്രവൃത്ത്യാദ്യനുമേയഃ. ഭവതി- അയം- അഹങ്കാരസ്യ- ആശ്രയഃ- മനോമാത്രസ്യ- ഗോചരഃ- ച-

അന്വയാൎത്ഥം—— മൃതന്മാരിൽ വ്യഭിചാരം ഹേതുവായിട്ട ശരീരത്തിന്ന ചൈതന്യം ഭവിക്കുന്നില്ല- ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കാകുന്നു തഥാത്വമെങ്കിൽ ഉപഘാതം സത്തായിരിക്കും വിഷയത്തിങ്കൽ സ്മൃതി എങ്ങിനെ ഭവിക്കും- മനസ്സും അപ്രകാരമായി ഭവിക്കുന്നില്ല- അപ്രകാരമായാൽ ജ്ഞാനാദി അനദ്ധ്യക്ഷമായി ഭവിക്കും- ഇവൻ ധൎമ്മാധൎമ്മാശ്രയമായിട്ടും വിശേഷഗുണയോഗം ഹേതുവായിട്ട അദ്ധ്യക്ഷനായിട്ടും രഥഗതി ഹേതുവായിട്ട സാരഥി എന്ന പോലെ പ്രവൃത്ത്യാദ്യനുമേയനായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- ഇവൻ അഹങ്കാരത്തിന്ന ആശ്രയമായിട്ടും മനോമാത്രത്തിന്ന ഗോചരമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ—— മൃതന്മാർ=മരിച്ചവർ- വ്യഭിചാരം=അഭാവം- ശരീരം=ദേഹം- ചൈതന്യം=ചേതനനാവുന്നുള്ളത- ചേതനൻ=ആത്മാവ- ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ=ചക്ഷുരാദികൾ- തഥാത്വം= ചൈതന്യം- ഉപഘാതം=നാശം- സ്മൃതി=സ്മരണം- ജ്ഞാനാദി=ജ്ഞാനം മുതലായത- അനദ്ധ്യക്ഷം=അപ്രത്യക്ഷം- ഇവൻ=ആത്മാവ- ധൎമ്മാധൎമ്മാശ്രയം=ധൎമ്മാധൎമ്മങ്ങൾക്കാശ്രയം- ധൎമ്മാധൎമ്മങ്ങൾ=ധൎമ്മവും അധൎമ്മവും- വിശേഷഗുണയോഗം=വിശേഷഗുണങ്ങളുടെയോഗം- യോഗം=സംബന്ധം- അദ്ധ്യക്ഷൻ=പ്രത്യക്ഷത്തിന്ന വിഷയമായി ഭവിക്കുന്നവൻ- രഥഗതി=രഥത്തിന്റെഗതി- രഥം=തേര- ഗതി=ഗമനം- സാരഥി=തേർനടത്തുന്നവൻ- പ്രവൃത്ത്യാദ്യനുമേയൻ=പ്രവൃത്ത്യാദികൾകൊണ്ട അനുമേയൻ- പ്രവൃത്ത്യാദികൾ=പ്രവൃത്തിമുതലായവ- പ്രവൃത്തി=പ്രവൃത്തി- ചേഷ്ടാ=അനുമേയൻ=അനുമിക്കപ്പെടുവാൻ

യോഗ്യൻ അനുമിതം ഉണ്ടു എന്നു നിശ്ചയിക്കും- ഇവൻ=ആത്മാവ്— അഹംകാരം=ഞാനെന്നുള്ള ബുദ്ധി- ആശ്രയം=വിഷയം. മനോമാത്രം=കേവലമായമനസ്സ- ഗോചരം=വിഷയം.

സാരം —— ചക്ഷുരാദികളാകുന്ന കരണങ്ങൾക്കു ഒരു കൎത്താവിന്റെ അപെക്ഷ ഉണ്ടു എന്നതു ശരി തന്നെ എന്നാലും ശരീരത്തിന്നു തന്നെ കൎത്തൃത്വം ചെരുന്നതായിരിക്കുമ്പോൾ വെറെ ഒന്നിനെ അതുകൾക്കു കൎത്താവാക്കി സ്വീകരിക്കുന്നതു യുക്തമല്ല അതുകൊണ്ടു ശരീരം തന്നെ ആത്മാവായിരിക്കുന്നാട്ടെ എന്നുപറയുന്നു എങ്കിൽ അതു വരുമൊ വിരുദ്ധമായിവരുന്നതാകുന്നു- ശരീരത്തിന്നു ആത്മത്വമുണ്ടു എന്നു പറയുന്നവർശവശരീരത്തിന്നും ആത്മത്വമുണ്ടുഎന്നതിനെ സ്വീകരിക്കെണം- അങ്ങിനെ സ്വീകരിച്ചാലും ശവശരീരത്തിങ്കൽ കൎത്തൃത്വം സംഭവിക്കായ്കയാൽ അതും വിരുദ്ധമായി ഭവിക്കുന്നതാകുന്നു- ഇതിങ്കൽ നിന്നു ഉപരിയായിട്ടുഇങ്ങിനെ ഒരു ദൂഷണവാദികൾ പറയാം- ആത്മത്വംഎന്നത ജ്ഞാനം മുതലായതാകുന്നു- മോക്ഷത്തെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന ആത്മാവിങ്കൽ ജ്ഞാനം മുതലായതു നിന്റെ മതത്തിങ്കൽ ഇല്ലല്ലൊ അതുപൊലെ എന്റെ മതത്തിങ്കൽ ശവ ശരീരത്തിങ്കൽ ജ്ഞാനം മുതലായതു ഭവിക്കുന്നില്ല- നിനക്കുമൊക്ഷം ജ്ഞാനം മുതലായതിന്റെ അഭാവത്തെകുറിച്ചു കാരണമാകുന്നു- ഇനിക്കു ശരീരത്തിങ്കൽ ജ്ഞാനാദികളുടെ അഭാവത്തെകുറിച്ചു പ്രാണനാശം കാരണമാകുന്നു ഇങ്ങിനെ മെൽ പറഞ്ഞ ദോഷത്തെ പരിഹരിച്ചാലും ബാല്യത്തിങ്കൽ കാണപ്പെട്ട വസ്തുവിനെ വാൎദ്ധക്യത്തിങ്കൽ സ്മരിക്കുന്നത യൊജിച്ചയില്ല എന്നു പറികയും ചെയ്യു- ശരീരങ്ങൾക്കു അവയവങ്ങളുടെ പുഷ്ടികാൎശ്യങ്ങൾ നിമിത്തമായിട്ടു ഉല്പത്തിയും വിനാശവുമുള്ളതാകയാൽ ബാല്യശരീരം നശിച്ചു വാൎദ്ധക്യത്തോടു കൂടിയ ശരീരം വെറെ ആകുന്നു അന്യശരീരത്താൽ അനുഭവിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ സ്മരണം അന്യശരീരത്തിങ്കൽ ഉണ്ടാകുമെങ്കിൽ ചൈത്രനാൽ അനുഭവിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ സ്മരണം മൈത്രന്നു ഭവിക്കാമെന്നും വന്നു കൂടുന്നതാകുന്നു- അതുകൊണ്ടു അനുഭവസ്മരണങ്ങളുടെ സാമാനാധികരണ്യനിയമത്തെ അനുസരിച്ചിട്ടു ആത്മാവു ദെഹഭിന്നനാകുന്നു എന്നു കല്പിക്കേണമെന്നറിക കൊണ്ടു- പൂൎവ്വശരീരത്തിങ്കൽ ഉണ്ടായ സംസ്കാരം ഹെതുവായിട്ടു പിന്തിയ ശരീരത്തിങ്കൽ സ്മരണാനുകൂലമായ സംസ്കാരം ജനിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നുവൊ എന്നാൽ അപ്രസാ

മില്ലാത്തതുകളായ സംസ്കാരങ്ങളെ കല്പിക്കെണമെന്നൊരു ഗൌ
രവം തന്നെ ദെഹാത്മവാദിയുടെ മതത്തിന്ന ദൂഷണമായി ഭവി
ക്കും- വിശെഷിച്ച ദെഹം തന്നെ ആത്മാവെന്ന പറയുന്നവ
ൎക്ക ബാലകന്റെ സ്തനപാനാദി പ്രവൃത്തിയെ വരുക ഇല്ല- എ
ല്ലാ പ്രവൃത്തികളെയും കുറിച്ചും ഇഷ്ടസാധനതാജ്ഞാനം ഹെതുവാ
കുന്നു- ഇന്ന പ്രകാരമുള്ള ഇഷ്ടഫലം ഇതു കൊണ്ടു സാധ്യമാ
യി ഭവിക്കുമെന്നുള്ള അറിവു ഉണ്ടാകാതെ ഒന്നിങ്കൽ പ്രവൃത്തി
എവനും ഭവിപ്പാൻ സംഗതിയില്ല- ബാലകന്ന സ്തനപാനം
ഹെതുവായിട്ടു വിശപ്പു ദാഹവും ശമിക്കുമെന്നുള്ള അനുഭവം
ആദിയിൽ ഉണ്ടായിട്ടില്ലല്ലൊ- പിന്നെ അതിങ്കൽ പ്രവൃത്തി
എങ്ങിനെ വരും- എന്റെ മതത്തിങ്കൽ ഒരു ദൊഷം വരുന്ന
തല്ല- കഴിഞ്ഞ ജന്മത്തിങ്കൽ സ്തനപാനം തന്നെ ഇഷ്ടത്തെ
സാധിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു എന്ന അനുഭവമുണ്ടായിട്ടുണ്ടു- അതി
ന്റെ സ്മരണം നിമിത്തമായിട്ടു ഈ ജന്മത്തിങ്കലും പ്രവൃത്തി
ഉണ്ടാകുന്നു എന്ന പറയാം- ഇപ്രകാരമായാൽ കഴിഞ്ഞ ജന്മ
ത്തിങ്കൽ അനുഭവിക്കപ്പെട്ടതായ മറ്റുള്ളതിന്റെ സ്മരണം ഭ
വിക്കാം എന്ന ശങ്കിക്കുന്നു എങ്കിൽ മറ്റുള്ളതിന്റെ സ്മ
രണം ഭവിക്കാത്തതിന്ന സംഗതിയെ പറയാം അനുഭവിക്ക
പ്പെട്ട സകലത്തിന്റെയും സ്മരണം ഭവിക്കുന്നില്ല എതിനെ
സ്മരിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു ഉൽബൊധകം ഉണ്ടാകുന്നുവൊ അതി
നെ സ്മരിക്കും- ഉൽബൊധകമില്ലാത്തതിനെ സ്മരിക്കുന്നില്ല-
സ്തനപാനം ഇഷ്ടസാധനമാകുന്നു എന്നതിന്റെ സ്മരണത്തി
ന്ന ഒത്തവണ്ണം ജീവനാദൃഷ്ടം തന്നെ ഉൽബൊധക
മെന്ന ഞാൻ പറയുന്നു- ഇതു ദെഹാത്മവാദിയാൽ സാധ്യമ
ല്ല അവന്ന ജന്മാന്തരമില്ലല്ലൊ- (ഉൽബൊധകമെന്നത സ്മര
ണത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതായ വസ്തു വിശെഷമാകുന്നു- ജീവനാ
ദൃഷ്ടം ജീവനത്തിന്ന അനുകൂലമായ അദൃഷ്ടം- ജീവനം ജീവി
ക്കുക- അദൃഷ്ടം ധൎമ്മവും അധൎമ്മവും) ഇപ്രകാരമായപ്പൊൾ അ
നുഭവം ഹെതുവായിട്ടുണ്ടായ സംസ്കാരം അനാദിയാകയാൽ
ആത്മാവും അനാദിയാകുന്നു എന്നും അനാദിയായ ഭാവപദാ
ൎത്ഥത്തിന്ന നാശമില്ലായ്കയാൽ നിത്യനാകുന്നു എന്നും സി
ദ്ധമായി ആത്മാവ ചക്ഷുസ്സ മുതലായ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ തന്നെ വെ
റെ ഒന്നല്ല എന്ന ചിലർ പറയുന്നു- മുൻ പറഞ്ഞ ദൊഷം അ
വരുടെ മതത്തിങ്കലുമുണ്ടു- വിശെഷിച്ച മുമ്പെ ചക്ഷുസ്സ കൊ
ണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ട വസ്തുവിന്റെ സ്മരണം ചക്ഷുസ്സുനശിച്ചാ

ൽ പിന്നെ ഉണ്ടായിക്കൂടാ എന്നുള്ളതു മുണ്ടു അപ്പോൾ അതി
ന്റെ അനുഭവത്തോടു കൂടിയ ആത്മാവില്ലായ്കയും അന്യനാൽ
അനുഭവിക്കപ്പെട്ടതിനെ അന്യൻ സ്മരിച്ചുകൂടായ്കയും മെൽപ
റഞ്ഞതിന്നു സാധകമാകുന്നു- എന്നാൽ ദെഹത്തിന്നും ഇന്ദ്രി
യങ്ങൾക്കും ആത്മത്വം വെണ്ട മനസ്സു നിത്യമാകുന്നു എല്ലാ
അതു തന്നെ ആത്മാവായി ഭവിക്കരുതെ എന്നു ചൊദിക്കുന്നു
വൊ എന്നാൽ പറയാം- മനസ്സും ആത്മാവല്ല- മനസ്സു ആ
ത്മാവായിരുന്നാൽ മനസ്സു എത്രയും സൂക്ഷ്മമായിട്ടുള്ളതാകയാൽ
അതിങ്കൽ ഉണ്ടാകുന്ന ജ്ഞാനം സുഖം ഇത്യാദിയായതൊന്നും
പ്രത്യക്ഷത്തിന്നു വിഷയമായി ഭവിക്കില്ല- പ്രത്യക്ഷത്തെക്കുറി
ച്ചു മഹത്വം കാരണമാകുന്നു- മനസ്സിന്നു മഹത്വമില്ലെന്നും അ
ണുവായിട്ടുള്ളതാകുന്നുവെന്നും ഇനി മെലെടത്തു സ്ഥിരപ്പെടുത്തി
ക്കൊൾകയുമാം- ജ്ഞാന സുഖാദികൾ യാതൊന്നിന്റെ ആ
കൃതി ഭെദങ്ങളായിട്ടു അംഗീകരിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയുമൊ അപ്ര
കാരമുള്ള വിജ്ഞാനമെന്നവസ്തു തന്നെ ആത്മാവായി ഭവിക്കു
ന്നു- വിജ്ഞാനത്തിന്നു സ്വതഃപ്രകാശരൂപത്വം ഹെതുവാ
യിട്ടു ചൈതന്യം ചെൎച്ചയുള്ളതാകുന്നു- അതു മറ്റുപദാൎത്ഥങ്ങ
ളിൽ അന്തൎഭവിച്ചതാകയാൽ ക്ഷണികമാകുന്നു എങ്കിലും പൂൎവ്വ
പൂൎവ്വമായിരിക്കുന്ന വിജ്ഞാനം ഉത്തരൊത്തര വിജ്ഞാനത്തി
ന്നു കാരണമാകുന്നു- അതു മൊക്ഷമായിട്ടു ഉദിക്കുന്ന സമയത്തി
ങ്കലും ആലയവിജ്ഞാന ധാര ബാധപ്പെടുന്നില്ല- (ആലയ
വിജ്ഞാനമെന്നത അഹമെന്നുള്ള ജ്ഞാനമാകുന്നു- അതിന്റെ
ധാര എന്നതു പിന്നെയും പിന്നെയും ഉള്ള ഉൽപത്തിയാകു
ന്നു- കസ്തൂരിയുടെ വാസന വസ്ത്രത്തിന്മെൽ സംക്രമിക്കുന്നതു
പൊലെ പൂൎവ്വപൂൎവ്വവിജ്ഞാനത്താൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെട്ട സംസ്കാ
രങ്ങൾ ഉത്തരൊത്തര വിജ്ഞാനങ്ങളിൽ സംക്രമിക്കകയാൽ സ്മ
രണം മുതലായതിന്നു അനുപപത്തി ഭവിക്കുന്നില്ല- ഇങ്ങിനെ ക്ഷ
ണിക വിജ്ഞാനവാദികൾ പറയുന്നു- ഇതും യുക്തമല്ല എന്നു
കൊണ്ടെന്നാൽ ആത്മാവെന്നു അവരാൽ സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടതായ
വിജ്ഞാനം ബുദ്ധി എന്ന ഗുണത്തിൽനിന്നു ബഹിൎഭൂതമാകുന്നു
എങ്കിൽ അങ്ങിനെ ഒരു പദാൎത്ഥത്തെ സ്വീകരിപ്പാൻ പ്രമാണ
മില്ല- ബുദ്ധിയിൽ അന്തൎഭവിച്ചതാകുന്നു എങ്കിൽ അതിന്നൊരു
വിഷയമുണ്ടായിരിക്കെണം വിഷയമെന്താകുന്നു- സൎവ്വവും വി
ഷയമാകുന്നു എങ്കിൽ എല്ലാവരും സൎവ്വജ്ഞന്മാരായിരിക്കെണം-
ഏതെങ്കിലും ഒന്നു വിഷയമായിരുന്നാൽ മതിഎങ്കിൽ ഇന്നതി

ന്ന വിഷയീകരിച്ചുണ്ടായ വിജ്ഞാനമാകുന്ന ആത്മാവെന്ന
പറഞ്ഞു കൂടാ എന്നുവരും ഉറക്കത്തിലും വിഷയങ്ങൾ പ്രകാശി
ക്കായ്കകൊണ്ടു വന്നുകൂടും ഉറക്കത്തിൽ വിഷയത്തോടു കൂടാത്തതായ
ചിൽ സന്തതി അനുവൎത്തിക്കുന്നു എന്നുള്ളതും യുക്തമല്ല- വി
ഷയത്തൊടു കൂടാതെ ചിൽ സന്തതി അനുവൎത്തിക്കുമെന്നു പ്രമാ
ണമില്ല- വിഷയം കൂടാതെ ചിൽ സന്തതി അനുവൎത്തിക്കുമെ
ന്നു വരുന്ന പക്ഷത്തിങ്കൽ ആത്മാവു തന്നെ എന്നും ഘടാ
ദികളും വിജ്ഞാനം തന്നെ എന്നു വരികയുമാം- അപ്രകാരമെ
ന്നാൽ ഇഷ്ടംതന്നെ ഞങ്ങളുടെ മതത്തിങ്കൽ വിജ്ഞാനത്തിങ്ക
ൽനിന്നു അന്യമായിട്ടൊരു വസ്തു ഉണ്ടെന്നില്ലെന്നു പറഞ്ഞുകൂ
ടാ- ഘടാദികൾ ആരോപ്യ ഗോചരങ്ങളായിരിക്കുമ്പോൾ അ
ഇകളെ മറച്ചുവെച്ചാൽ ആൎക്കു കഴിവുള്ളപ്രകാരം തൊന്നുന്നി
ല്ല- ഘടാദികൾ വിജ്ഞാനത്തിന്റെ ആകാരവിശേഷമാകുന്നു
എങ്കിൽ ആ ആകാരവിശേഷം വിജ്ഞാനത്തിങ്കൽനിന്നു അ
ന്യമോ വിജ്ഞാനമോ എന്നൊ വിജ്ഞാനത്തിങ്കൽനിന്നു അ
ന്യമാകുന്നു എങ്കിൽ സൎവ്വവും വിജ്ഞാനസ്വരൂപമാകുന്നു എ
ന്നുള്ള സിദ്ധാന്തത്തിന്നു ഹാനിയും മേൽ പറഞ്ഞ ആകാരവി
ശേഷം വിജ്ഞാനം തന്നെയാകുന്നു എങ്കിൽ സമൂഹാലംബനാ
ത്തിങ്കൽ നീലാകാരമായിട്ടുള്ളതും പീതാകാരമായി ഉണ്ടാകും-
സ്വരൂപംകൊണ്ടു വിജ്ഞാനത്തിന്നു വിശേഷമില്ലല്ലൊ- അന്യാ
പൊഹ രൂപമായ നീലത്വം മുതലായുള്ള വിജ്ഞാന ധൎമ്മമാകു
ന്നു എന്നും പറഞ്ഞു കൂടാ- നീലത്വാദികൾ അന്യോന്യ വിഷ
യങ്ങളാകയാൽ അവകൾ തമ്മിൽ ഭെദിച്ചിരിപ്പാൻ സംഗ
തിയില്ല- അങ്ങിനെ ഇരിക്കുന്നു വരുമ്പോൾ വിരൊധ നി
ശ്ചയത്തിന്നു തന്നെ ഗതിയില്ലാതെവരും- (ചിൽസന്തതി=ചി
ത്തിന്റെ സന്തതി- ചിത്ത=ജ്ഞാനം- സന്തതി നിരന്തരമാ
യിട്ടുള്ള സ്ഥിതി- അന്യാപൊഹരൂപം=അന്യാപൊഹമാകുന്ന
രൂപത്തൊടുകൂടിയത- അന്യാപൊഹം=അന്യത്തിന്റെ അപൊ
ഹം- അന്യം=വെറെയുള്ളത- അപൊഹം=നിഷെധം) ഇങ്ങി
നെ മെൽ പറഞ്ഞ വാക്യങ്ങളിൽ വ്യാഖ്യെയങ്ങളായ ചില പ
ദങ്ങളുടെ അൎത്ഥത്തെ വിവരിച്ചു മനസ്സിലാക്കുന്നതും സുഗമമാകു
ന്നു എന്നു വിചാരിക്കുന്നു- മെൽ പറഞ്ഞ ദൊഷങ്ങൾ തന്നെ
അല്ല ഇനിയും ക്ഷണിക വിജ്ഞാനവാദിയുടെ മതത്തിങ്കൽ ചി
ല ദൊഷങ്ങൾ ഉണ്ട- വിജ്ഞാനമെന്നതു ബുദ്ധിതന്നെയാകുന്നു
എന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ എന്നതു മുമ്പെ തന്നെ പറഞ്ഞുവെച്ചു എ

ല്ലൊ ബുദ്ധിയാകുന്നു എന്നുള്ള പക്ഷത്തിങ്കൽതന്നെയാകുന്നത
ഖണ്ഡനസ്ഥിതി എങ്കിൽ ജ്ഞാനസുഖാദികൾ അതിന്റെ ആകാര
മാകുന്നു എന്നുള്ള ഉപപത്തി ഇല്ല — ജ്ഞാനവും ബുദ്ധിയും ഒന്നുത
ന്നെ എന്നുള്ള സിദ്ധാന്തമാകുന്നതു ബുദ്ധിയിൽ ആരൊ
പിക്കുന്നതല്ലയൊ ഈ തെറ്റിന്റെ കാരണമാകുന്നു — ഈ പ്രകാരമാകയാ
ൽ ജ്ഞാനസുഖാദികൾ ആത്മാവിന്റെ ആകാരമാകുന്നു എന്നുള്ള വ
ചനം യുക്തിവിരുദ്ധമായിട്ടുള്ളതു തന്നെ എന്ന അറിഞ്ഞുകൊ
ൾക. വാസനെക്ക സംക്രമവും ഉണ്ടാകുന്നില്ല അതിന്ന സംക്ര
മം ഉണ്ടാകുമെങ്കിൽ മാതാവിന്റെ വാസനാ പുത്രങ്കൽ സംക്രമി
ക്കാത്തത എന്തു നിമിത്തമാകുന്നു — ഒരുത്തൻ പറഞ്ഞിട്ട സാ
ധ്യമില്ലല്ലൊ — ബുദ്ധിയെന്നതൊരു ഗുണമാകയാൽ അതിങ്ക
ൽ വാസനയുടെ സംക്രമം തന്നെ സംഭവിക്കുന്നില്ല പൂൎവ്വപൂ
ൎവ്വസംസ്കാരങ്ങൾ ഉത്തരോത്തര വിജ്ഞാനങ്ങളിൽ ഉൾപ്പ
ത്തിയെ സംക്രമപാദം കൊണ്ടു വിവക്ഷിച്ചു മേൽപ്രകാരം പ
റഞ്ഞതാകുന്നു എന്നും പറയരുതു — അങ്ങിനെ പറയേണ
മെങ്കിൽ ഉല്പാദിപ്പിക്കുന്ന ഒരു വസ്തു കൂടെ ഉണ്ടായിരിക്കേണം —
ഉൽപാദകവസ്തു ഇന്നതെന്നുള്ളതു സിദ്ധമായിട്ടില്ല — ഇതിനെ
തുടങ്ങി മറ്റും ചില ദോഷങ്ങൾ ക്ഷണികവിജ്ഞാനവാദിയു
ടെ മതത്തിങ്കലുണ്ടെന്ന അറിഞ്ഞുകൊള്ളുകയും വേണം —

മേൽ പറഞ്ഞ യുക്തികൾ കൊണ്ടു തന്നെ ക്ഷണികശരീ
രങ്ങൾക്കാകുന്ന ചൈതന്യമെന്നതും നിരസിക്കപ്പെട്ടു — ഇനി നി
ത്യവിജ്ഞാനവാദിയുടെ മതത്തെ പറയാം — നിത്യവിജ്ഞാനവാ
ദിപറയുന്നതു നിത്യമായിരിക്കുന്ന വിജ്ഞാനമാകുന്നു ആത്മാവെ
ന്നവസ്തു എന്താകുന്നു — ഇതു മേൽപറഞ്ഞ യുക്തികൾ കൊണ്ടുതന്നെ
ഖണ്ഡിതമായിച്ചമഞ്ഞുപോയി — അതു ധൎമ്മിയായിട്ടുള്ള ജ്ഞാനത്തിങ്ക
ൽനിന്ന അന്യനായിട്ടും നാശത്തോടു കൂടാത്തവനായിട്ടുമുള്ളവനാ
കുന്നു ആത്മാവു എന്നതു തന്നെ സിദ്ധമായി എന്ന ഗ്രഹിച്ചുകൊൾ
കയും വേണം — മേൽ വിവരിച്ച പ്രകാരമുള്ള ആത്മാവു തന്നെ ധൎമ്മാ
ധൎമ്മങ്ങൾക്ക ആശ്രയമായിരിക്കുന്നു — ധൎമ്മാധൎമ്മങ്ങൾക്ക ആ
ശ്രയം ശരീരമായിരുന്നാൽ അന്യദേഹത്താൽ ചെയ്യപ്പെട്ടക
ൎമ്മ ഫലങ്ങളെ അന്യദേഹം അനുഭവിക്കുന്നു — എന്ന പറക
വേണ്ടിവരും അതു യുക്തമല്ലെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക — യോ
ഗ്യമായ വിശേഷഗുണത്തിന്റെ സംബന്ധം നിമിത്തമായിട്ട
ആത്മാവു മാനസപ്രത്യക്ഷത്തിന്ന വിഷയമായിരിക്കും — യോ
ഗ്യമായ വിശേഷഗുണത്തിന്റെ സംബന്ധത്തോടു കൂടാതെ

മെൽ പ്രകാരം ഭവിക്കില്ല- ഞാൻ അറിയുന്നു- ഞാൻ യത്നത്തെ ചെയ്യുന്നു- എന്നിപ്രകാരം ജ്ഞാന പ്രയത്നാദി സഹിതനായിട്ടല്ലാതെ ആത്മാവു മാനസ പ്രത്യക്ഷം പ്രതിവിഷയമായി ഭവിക്കുന്നില്ലെന്നു മെൽ പറഞ്ഞതിന്റെ ആശയമാകുന്നു- ആത്മാവിനെ പരദെഹത്തിങ്കൽ പ്രവൃത്തികൊണ്ടു അനുമിക്കാം-(പ്രവൃത്തി=ചെഷ്ടാ) തെരിന്റെ ഗമനം കൊണ്ടു തെർ നടത്തുന്നവനെ യാതൊരു പ്രകാരം അനുമിക്കുന്നുവൊ അപ്രകാരമെന്നറിക- ആത്മാവു അഹമെന്നുള്ള ബുദ്ധിക്കു വിഷയമാകുന്നു- മനസ്സാകുന്ന ഇന്ദ്രിയം കൊണ്ടു തന്നെ ഗ്രഹിക്കുന്നതല്ലാതെ മറ്റുള്ള ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ കൊണ്ടു ഗ്രഹിപ്പെടാ അത്രെ ഹെതുവായിട്ടു ആത്മാവു മനസ്സിന്നു വിഷയമാകുന്നു എന്നു അറിഞ്ഞു കൊൾക-

൩൪- വിഭുൎബ്ബുദ്ധ്യാദിഗുണവാൻ ബുദ്ധിസ്തു ദ്വിവിധാ മതാ। അനുഭൂതിഃ സ്മൃതിശ്ച സ്യാദനുഭൂതിശ്ചതുൎവ്വിധാ॥

൩൫- പ്രത്യക്ഷമപ്യനുമിതിസ്തഥോപമിതിശബ്ദജെ । ഘ്രാണജാദിപ്രഭെദെന പ്രത്യക്ഷം ഷഡ്വിധം മതം ॥

അന്വയം—— വിഭുഃ- ബുദ്ധ്യാദിഗുണവാൻ- ബുദ്ധിഃ- തു- അനുഭൂതിഃ ... ഇതി ദ്വിവിധാ- മതാ- ... പ്രത്യക്ഷം- ... തഥാ ഉപമിതിശബ്ദജെ- ... പ്രത്യക്ഷം- ഘ്രാണജാദിപ്രഭെദെന- ... മതം-

അന്വയാൎത്ഥം—— ... ബുദ്ധ്യാദി ഗുണവാനായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- ... ഇങ്ങിനെ ദ്വിവിധയായിട്ടു ... അനുഭൂതി പ്രത്യക്ഷവും അനുമിതിയും അപ്രകാരം ഉപമിതി ശബ്ദജങ്ങളും ഇങ്ങിനെ ചതുൎവ്വിധയായി ഭവിക്കും- പ്രത്യക്ഷം ഘ്രാണജാദി പ്രഭെദം ... ളുവായിട്ടു ഷഡ്വിധയായിട്ടു ...

പരിഭാഷ—— ഇവൻ ... വിഭു- സൎവ്വവ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നവൻ- ബുദ്ധ്യാദിഗുണവാൻ ബുദ്ധ്യാദിഗുണങ്ങളുള്ളവൻ ബുദ്ധ്യാദി ഗുണങ്ങൾ= ബുദ്ധ്യാദികളാകുന്ന ഗുണങ്ങൾ- ബുദ്ധ്യാദികൾ ബുദ്ധി മുതലായവ- ബുദ്ധി ... അനുഭൂതി- അനുഭവം- സ്മൃതി- സ്മരണം- ദ്വിവിധ- രണ്ടുവിധങ്ങളോടുകൂടിയത വിധങ്ങൾ= പ്രകാരങ്ങൾ- ... അറിക ... അനുഭൂതി ... അനുഭവം- പ്രത്യക്ഷം= ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കു തന്റെ തന്റെ വിഷയത്തൊടുള്ള സംബന്ധം ഹെതുവായിട്ടുണ്ടാകുന്ന ജ്ഞാനം- അനുമിതി=

ഹേതുവശാൽ ഉണ്ടു അറിവ. ഉപമിതിശാബ്ദങ്ങൾ=ഉപമിതിയും ശാബ്ദവും. ഉപമിതി=സാദൃശ്യജ്ഞാനംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന അറിവ. ശാബ്ദം=ശബ്ദത്തിങ്കൽ നിന്നുണ്ടാകുന്നതായ അറിവ. ചതുൎവ്വിധാ=നാലുവിധങ്ങളോടുകൂടിയത. വിധങ്ങൾ=പ്രകാരങ്ങൾ. ഘ്രാണജാദിപ്രഭേദാ=ഘ്രാണജാദികളുടെ പ്രഭേദം. ഘ്രാണജാദികൾ=ഘ്രാണജമുതലായവ. ഘ്രാണജം=ഘ്രാണത്തിങ്കൽനിന്നു ജനിക്കുന്നത. ഘ്രാണം=ഘ്രാണേന്ദ്രിയം. പ്രഭേദം=വ്യത്യാസം. ഷഡ്വിധാ=ആറുവിധങ്ങളോടുകൂടിയത. വിധങ്ങൾ=പ്രകാരങ്ങൾ. മതം=അറിയപ്പെടുന്നത.

സാരം—— ആത്മാവ അണുവാകുന്നു എന്നു പറഞ്ഞാൽ ആത്മാവിങ്കൽ ഉണ്ടാകുന്ന ജ്ഞാനസുഖാദികൾ പ്രത്യക്ഷവിഷയങ്ങളല്ലെന്നു വരും പ്രത്യക്ഷത്തിന്നു മഹത്വം കാരണമാകുന്നു എല്ലൊ. മദ്ധ്യപരിമാണത്തെ അംഗീകരിച്ചാൽ ജ്ഞാനസുഖാദി പ്രത്യക്ഷത്തിന്നു വിരോധമില്ല മദ്ധ്യപരിമാണത്തിന്നും മറ്റൊന്നിന്റെ അപേക്ഷയില്ലായ്കയാൽ സംഭവിക്കാമെല്ലൊ. എങ്കിലും ആത്മാവിന്നു നാശമുണ്ടെന്നുവരും. അതുഹേതുവായിട്ടാത്മാവ ആകാശാദികളെന്നപോലെ പരമമഹത്വത്തോടു കൂടിയതാകുന്നു. ബുദ്ധി മുതലായ ഗുണങ്ങളോടു കൂടിയവനുമാകുന്നു. സുഖാദ്യനുഭവ വൈചിത്ര്യത്താൽ ശരീരം പ്രതി ജീവാത്മാവ വെവ്വെറെ ആകയാൽ അവന്നു ഐക്യമില്ല. പരമാത്മാവായ ഈശ്വരൻ ഏകനായിട്ടുള്ളവൻ തന്നെ. ജീവാത്മപരമാത്മാക്കളുടെ ഗുണങ്ങൾ ഇന്നതുകളെന്നും ഇത്ര എണ്ണം മുമ്പെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു. അതിനെ ഓൎമ്മവെച്ചു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ജ്ഞാനമെന്നു ഗുണം ജീവാത്മപരമാത്മാക്കൾക്കു സാധാരണമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. ഇനിയും ചിലതു സാധാരണങ്ങളായിട്ടും ചിലത അസാധാരണമായിട്ടുമുണ്ടായിരിക്കും. ഇതൊക്കെയും സാധൎമ്മ്യ വൈധൎമ്മ്യ പ്രകരണത്തിങ്കൽ തന്നെ ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടതാകുന്നു. ഇവിടെ ബുദ്ധ്യാദിഗുണവാൻ എന്നു പറഞ്ഞതു ശിഷ്യവാത്സല്യം ഹേതുവായിട്ടാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. ബുദ്ധിയുടെ പ്രസംഗം ഇവിടെ വരികയാൽ ചില ബുദ്ധി വിശേഷങ്ങളെ ഇവിടത്തന്നെ വിശദമാക്കുവാനായിട്ടാരംഭിക്കുന്നു.

ബുദ്ധി എന്ന ഗുണം രണ്ടു പ്രകാരമാകുന്നു. അനുഭവവും സ്മൃതിയും ഇങ്ങിനെ രണ്ടു പ്രകാരമെന്നറിക. അനുഭവമെന്നത സ്മൃതിഭിന്നമായിരിക്കുന്ന ജ്ഞാനമാകുന്നു. സ്മൃതിഎന്നത സം

സ്കാരമാത്രത്തിങ്കൽ നിന്ന ഉണ്ടാകുന്ന ജ്ഞാനമാകുന്നു- അനുഭ
വമെന്ന ജ്ഞാനം പ്രത്യക്ഷവും അനുമിതിയും ഉപമിതിയും ശാ
ബ്ദവും ഇങ്ങിനെ നാലുപ്രകാരമാകുന്നു- ഇന്ദ്രിയജന്യമായ ജ്ഞാ
നത്തെ പ്രത്യക്ഷമെന്നു പറയുന്നു- എല്ലാജ്ഞാനവും മനൊരൂ
പമായ ഇന്ദ്രിയത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു എങ്കിലും യാ
തൊരു ജ്ഞാനത്തെ കുറിച്ചു ഇന്ദ്രിയംതന്നെ കാരണമായി ഭവി
ക്കുന്നുവൊ അതിനെ പ്രത്യക്ഷമെന്നു പറയുന്നു എന്നു മെൽ
പറഞ്ഞതിന്റെ ആശയമാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊള്ളുക- പ
രമാത്മാവായ ഈശ്വരന്നു ഇന്ദ്രിയമില്ലായ്കയാൽ ഈശ്വര പ്രത്യ
ക്ഷം ഇന്ദ്രിയ ജന്യമല്ല- എങ്കിലും മെൽ പറഞ്ഞത ജന്യപ്രത്യ
ക്ഷത്തെത്തന്നെ ലക്ഷ്യമാക്കി സ്വീകരിച്ചിട്ടാകയാൽ ദൊഷമി
ല്ലന്നറിക- ഈശ്വര പ്രത്യക്ഷത്തെയും ലക്ഷ്യമാക്കെണമെ
ങ്കിൽ ജ്ഞാനാകരണകമായിരിക്കുന്ന ജ്ഞാനം തന്നെ പ്രത്യക്ഷ
മെന്നു പറയപ്പെട്ടത എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- അനുമിതിയെ
കുറിച്ചു വ്യാപ്തിജ്ഞാനം കരണമാകുന്നു- ഉപമിതിയെക്കുറിച്ചു
സാദൃശ്യ ജ്ഞാനം കരണമാകുന്നു- ശാബ്ദബൊധത്തെ കുറിച്ചു
പദജ്ഞാനം കരണമാകുന്നു- സ്മരണത്തെക്കുറിച്ചു അനുഭവരൂ
പമായ ജ്ഞാനം കരണമാകുന്നു അതുഹെതുവായിട്ട ജ്ഞാനമാ
കുന്ന കരണത്തൊടു കൂടാത്തതായ ജ്ഞാനം പ്രത്യക്ഷമാത്രമാകു
ന്നു ഈശ്വരപ്രത്യക്ഷജ്ഞാനമാകുന്ന കരണത്തൊടു കൂടാത്ത
തുതന്നെ- അതുകൊണ്ടു ഇപ്പറഞ്ഞത ഈശ്വരപ്രത്യക്ഷത്തിങ്കലും
സാധാരണമായ ലക്ഷണത്തെ അംഗീകരിച്ചിട്ടാകുന്നു എന്നു നിശ്ച
യിച്ചുകൊൾക അനുമിതി എന്നതു പരാമർശജന്യമായിരിക്കുന്ന
ജ്ഞാനമാകുന്നു- പരാമർശജന്യം=പരാമർശത്താൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെടു
ന്നതു- പരാമർശമെന്നതാകുന്നു എന്നുള്ളതു അനുമാന പ്രകരണ
ത്തിങ്കൽ വ്യക്തമാക്കപ്പെടും- പരാമർശജന്യമായി ഹെതുവിഷയമ
ല്ലാത്തതായിരിക്കുന്ന ജ്ഞാനം അനുമിതിയാകുന്നു എന്നു മെൽപ
റഞ്ഞതിന്റെ ആശയമാകുന്നു ഹെതുവായിട്ട പരാമർശപ്രത്യ
ക്ഷവും പരാമർശജന്യമായിരുന്നാലും അനുമിതിത്വപ്രാപ്തിയില്ല അതുഹെതു
വിശെഷ്യമാകി ഉണ്ടായതാകയാൽ ഹെതുവിഷയമല്ലാത്തതാ
കുന്നില്ലല്ലൊ- എന്നാലും ഒരുകാലത്തിങ്കൽ ഹെതുവിഷയകമാ
യി ഉണ്ടായതായ അനുമിതിയിങ്കൽ അവ്യാപ്തി ഭവിക്കും- അ
തിനെ പരിഹരിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു പരാമർശജന്യമായിട്ടും ഹെ
തു വിഷയമല്ലാതെയായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ജ്ഞാനം യാതൊന്നൊ
അതിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതായിട്ടും അനുമിതിത്വവ്യാപ്യയായിട്ടും ഉ

ഇരിക്കുന്ന ജാതിയോടു കൂടിയതു തന്നെ അനുമിതിയാകുന്നു എന്ന ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക.

മേൽപ്രകാരമുള്ള അനുമേയതാവ്യാപ്യജാതി അനുമിതിത്വം തന്നെ. അതു സകലാനുമിതികളിലും ഇരിക്കുന്നു. അനുമിതിയല്ലാത്തതുകളിൽ ഇരിക്കാത്തതുമാകുന്നു. അതുഹേതുവായിട്ടു അങ്ങിനെ ഗ്രഹിച്ചാൽ ദോഷത്തിന്നു അവകാശമില്ലെന്നറിക. വ്യാപ്തിജ്ഞാനമാകുന്ന കരണത്തോടു കൂടിയതായ ജ്ഞാനം അനുമിതി എന്നുമാം. വ്യാപ്തി എന്നത ഇന്നതാകുന്നു എന്ന ഇനിമേലെടുത്തു പറയും. കരണപദാൎത്ഥം മേൽപറഞ്ഞവാക്യത്തിങ്കലും ഇവിടെയും വ്യാപാരത്തോടു കൂടിയതായ കാരണം യാതൊന്നു അതുതന്നെ. ഉപമിതി എന്നതു സാദൃശ്യജ്ഞാനമാകുന്ന കരണത്തോടു കൂടിയതായ ജ്ഞാനമാകുന്നു. ശാബ്ദമെന്നതിന്നു ശാബ്ദമെന്നുസാരം. പദജ്ഞാനമാകുന്ന കരണത്തോടു കൂടിയതായ ജ്ഞാനത്തെ ശാബ്ദബോധമെന്നു പറയുന്നു. ഇപ്രകാരം പ്രത്യക്ഷാദികളായ നാലിന്റെയും ലക്ഷണത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ഇനി ജന്യപ്രത്യക്ഷത്തെ വിസ്തരിപ്പാൻ ആരംഭിക്കുന്നു.

പ്രത്യക്ഷപ്രകരണം

ജന്യപ്രത്യക്ഷം ഘ്രാണജമായിട്ടും രാസനമായിട്ടും ചാക്ഷുഷമായിട്ടും ത്വാചമായിട്ടും ശ്രൌത്രമായിട്ടും മാനസമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നതാകയാൽ ആറു പ്രകാരമാകുന്നു. അജന്യപ്രത്യക്ഷത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കീട്ടില്ല. സൂത്രകാരന്മുതലായവരും അജന്യപ്രത്യക്ഷത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കാതെ പ്രവൎത്തിച്ചവരാകുന്നു. അതുഹേതുവായിട്ടു അജന്യപ്രത്യക്ഷവിഭാഗത്തെക്കുറിച്ചു പറയാത്തതു കുറവുതന്നെ എന്നു ശങ്കിച്ചുപോകയും അരുതു.

മൂലം- ഘ്രാണസ്യ ഗോചരോ ഗന്ധോ ഗന്ധത്വാദിരപി സ്മൃതഃ। തഥാ രസോ രസജ്ഞായാസ്തഥാ ശബ്ദോപി ച ശ്രുതേഃ॥

അന്വയം ——— ഘ്രാണസ്യ- ഗോചരഃ ഗന്ധഃ- ഗന്ധത്വാദിഃ- അപി- സ്മൃതഃ- ഭവതി- തഥാ- രസഃ- രസജ്ഞായാഃ തഥാ- ശബ്ദഃ- ശ്രുതേഃ അപി— ച ഗോചരഃ സ്മൃതഃ-

അനുവാദം ——— ഘ്രാണത്തിന്റെ ഗോചരമായിട്ടു ഗന്ധത്വാദിയും സ്മൃതമായിഭവിക്കുന്നു- അപ്രകാരം രസം രസനത്തിന്റെയും അപ്രകാരം ശബ്ദം ശ്രുതിയുടെയും ഗോചരമായിട്ടു സ്മൃതമായിഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ ——— ഘ്രാണം=ഘ്രാണേന്ദ്രിയം. ഗോചരം= വിഷയം. ഗന്ധം=ഗന്ധമെന്നുള്ള ഗുണം. ഗന്ധത്വാദി=ഗന്ധത്വം മുതലാ

യത- ഗന്ധത്വം= ഗന്ധത്വമെന്നജാതി- രസം= രസമെന്നഗുണം- രസജ്ഞാ=രസനേന്ദ്രിയം- ശബ്ദം=ശബ്ദമെന്നഗുണം- ശ്രുതി-ശ്രോത്രേന്ദ്രിയം- ഗോചരം=വിഷയം- സ്മൃതം=സ്മരിക്കപ്പെട്ടത- സ്മരിക്ക=സ്മരണപൂൎവ്വകമായിട്ടറിക-

സാരം—— ഗന്ധവുംഗന്ധത്വംമുതലായതുംഘ്രാണേന്ദ്രിയംകൊണ്ട ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതുകളാകുന്നു. ഗന്ധത്വം മുതലായതു എന്നുപറഞ്ഞതുകൊണ്ട സുരഭിത്വംമുതലായതിനെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. രസം=രസനേന്ദ്രിയംകൊണ്ട ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു- അപ്രകാരം രസമെന്നുപറകയാൽ രസത്വംമുതലായതുംരസനേന്ദ്രിയംകൊണ്ട ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതുതന്നെ എന്നുധരിച്ചുകൊൾക- ശബ്ദംശ്രോത്രേന്ദ്രിയംകൊണ്ട ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു- അപ്രകാരം ശബ്ദമെന്നുപറകയാൽ ശബ്ദത്വംമുതലായതും ശ്രോത്രേന്ദ്രിയംകൊണ്ട ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു- എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക- ഗന്ധരസങ്ങൾ=ഉത്ഭൂതങ്ങളായിരിക്കേണമെന്നുള്ള അഭിപ്രായമുണ്ട- അതുഹേതുവായിട്ട അനുത്ഭൂതമായിരിക്കുന്നഗന്ധം ഘ്രാണേന്ദ്രിയംകൊണ്ടും അനുത്ഭൂതമായിരിക്കുന്ന രസംരസനേന്ദ്രിയംകൊണ്ടും ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതല്ലഎന്നും യാതൊരിന്ദ്രിയംകൊണ്ട യാതൊന്നുഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നുവോഅതിനെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്ന ജാതിയെ ആ ഇന്ദ്രിയംകൊണ്ട ഗ്രഹിക്കാമെന്നുനിയമമുണ്ടാകയാൽ ഗന്ധത്തെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്ന ഗന്ധത്വമെന്നജാതിയും സുരഭിത്വാദിജാതികളും ഘ്രാണേന്ദ്രിയം കൊണ്ട ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതുകളാകുന്നുഎന്നും ഗന്ധാശ്രയഗ്രഹണത്തിങ്കൽ ഘ്രാണേന്ദ്രിയത്തിന്നു സാമൎത്ഥ്യമില്ലെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- മെൽപറഞ്ഞന്യായം മറ്റുള്ളതുകളിലും തുല്യമാകുന്നു-

൫൬- ഉൽഭൂതരൂപംനയനസ്യഗോചരൊദ്രവ്യാണിതദ്വന്തിപൃഥക്ത്വസംഖ്യെ| വിഭാഗസംയോഗ പരാപരത്വസ്നേഹദ്രവത്വംപരിമാണയുക്തം||

൫൭- ക്രിയാജാതിൎയ്യോഗ്യവൃത്തിസ്സമവായശ്ചതാദൃശഃ| ഗൃഹ്ണാതിചക്ഷുസ്സംയോഗാദാലോകോൽഭൂതരൂപയോഃ||

അന്വയം—— ഉൽഭൂതരൂപം= നയനസ്യ= ഗോചരഃ= ഭവതി- തദ്വന്തി- ദ്രവ്യാണി- പൃഥക്ത്വസംഖ്യെ= പരിമാണയുക്തം വിഭാഗസംയോഗപരാപരത്വസ്നേഹദ്രവത്വം- ക്രിയാ= യോഗ്യവൃത്തിഃ- ജാതിഃ- താദൃശഃ= സമവായഃ- ച- ചക്ഷുഃ ആലോകോൽഭൂതരൂപയോഃ- സതോഃ= സംയോഗാൽ- ഗൃഹ്ണാതി-

അന്വയാൎത്ഥം — ഉൽഭൂതരൂപം നയനത്തിന്നു ഗോചരമായി ഭവിക്കുന്നു. തദ്വത്തുക്കളായിരിക്കുന്ന ദ്രവ്യങ്ങളും പൃഥക്ത്വസംഖ്യകളും പരിമാണയുക്തമായിരിക്കുന്ന വിഭാഗസംയോഗപരാപരത്വസ്നേഹദ്രവത്വവും ക്രിയയും യോഗ്യവൃത്തിയായിരിക്കുന്നജാതിയും താദൃശമായിരിക്കുന്ന സമവായവും നയനത്തിന്നു ഗോചരമായി ഭവിക്കുന്നു. ചക്ഷുസ്സ് ആലോകോൽഭൂതരൂപങ്ങൾ സത്തുകളായിരിക്കും വിഷയത്തിങ്കൽ ഉള്ള സംയോഗംകൊണ്ടവാട്ടു ഗ്രഹിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ — ഉൽഭൂതരൂപം=ഉൽഭൂതമായിരിക്കുന്നരൂപം. ഉൽഭൂതം=വ്യക്തം. രൂപം=രൂപമെന്നഗുണം. നയനം=ചക്ഷുരിന്ദ്രിയം. ഗോചരം=വിഷയം. തദ്വത്തുകൾ=അതുള്ളവ. അത്=ഉൽഭൂതരൂപം. പൃഥക്ത്വസംഖ്യകൾ=പൃഥക്ത്വവും സംഖ്യയും. പൃഥക്ത്വം=പൃഥക്ത്വമെന്നഗുണം. സംഖ്യ=സംഖ്യ എന്നഗുണം. പരിമാണയുക്തം=പരിമാണത്തോടു കൂടിയത്. പരിമാണം=പരിമാണമെന്ന ഗുണം. വിഭാഗസംയോഗപരാപരത്വസ്നേഹദ്രവത്വം=വിഭാഗവും സംയോഗവും പരത്വവും അപരത്വവും സ്നേഹവും ദ്രവത്വവും. വിഭാഗം=വിഭാഗമെന്നഗുണം. (സംയോഗം ഇത്യാദികളുടെ പരിഭാഷകളെയും ഇപ്രകാരം ഊഹിച്ചുകൊൾക.) ക്രിയാ=കൎമ്മം. യോഗ്യവൃത്തി=യോഗ്യങ്ങളിൽ വൃത്തിയോടുകൂടിയത്. യോഗ്യങ്ങൾ=ഗ്രാഹ്യങ്ങൾ. വൃത്തി=സ്ഥിതി. താദൃശം=അപ്രകാരമിരിക്കുന്നത്. ചക്ഷുസ്സ്=ചക്ഷുരിന്ദ്രിയം. ആലോകോൽഭൂതരൂപങ്ങൾ=ആലോകവും ഉൽഭൂതരൂപവും. ആലോകം=വെളിച്ചം. (സൂൎയ്യപ്രഭ മുതലായത്.) (സത്തുകൾ=ഭവിച്ചിരിക്കുന്നവ. ഗ്രഹിക്ക=അറിയുക. അറിവിനെ ഉണ്ടാക്കുക എന്നതാൽപൎയ്യം.)

സാരം — ഉൽഭൂതമായിരിക്കുന്ന രൂപം ചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു. ഘ്രാണേന്ദ്രിയാദികളിലെരൂപം ഉൽഭൂതമല്ലായ്കയാൽ അതു ചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നില്ല. ഉൽഭൂതമായരൂപത്തോടു കൂടിയതുകളായദ്രവ്യങ്ങളും, പൃഥക്ത്വം, സംഖ്യ, വിഭാഗം, സംയോഗം, പരത്വം, അപരത്വം, സ്നേഹം, ദ്രവത്വം, പരിമാണം ഇങ്ങിനെയുള്ള ഗുണങ്ങളും ക്രിയയും ചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യമായിട്ടുള്ളതിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നജാതിയും അപ്രകാരമിരിക്കുന്ന സമവായവും ചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതുകളാകുന്നു. യോഗ്യവൃത്തിയായിരിക്കുന്നജാതി എന്നു ജാതിയെ വേറെ തിരിച്ചു വിശേഷണസഹിത

മായിപ്പറകയാൽ ജാതിമാത്രം യോഗ്യവൃത്തിയായിരിക്കേണമെ
ന്നുള്ളതുകൾ അയോഗ്യവൃത്തികളായിരുന്നാലും നയനഗോ
ചരങ്ങളായിഭവിക്കുമെന്നു ഭേദിക്കരുത്. പൃഥക്ത്വം മുതലായതും
ചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടേണമെങ്കിൽ യോഗ്യവൃത്തിക
ളായിരിക്കേണമെന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. ചക്ഷുസ്സിന്നു യോഗ്യമാ
യി ഭവിക്കുന്നതെങ്ങിനെ എന്നുപറയാം. യാതൊരു വസ്തുവിങ്ക
ൽ സമവായസംബന്ധേന ആലോകസംയോഗസഹിതമായ ഉ
ൽഭൂതരൂപം ഭവിക്കുന്നുവോ അതു ചക്ഷുർയോഗ്യമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു-
അപ്രകാരമിരിക്കുന്ന വസ്തുവിനോടു ചക്ഷുരിന്ദ്രിയത്തിന്റെ പ്ര
ഭസംയോഗിക്കുമ്പോൾ അതിന്റെ ചാക്ഷുഷപ്രത്യക്ഷമുണ്ടാകു
ന്നു ഇങ്ങിനെയാകയാൽ ആലോകസംയോഗസഹിതമായ ഉ
ൽഭൂതരൂപം ചാക്ഷുഷപ്രത്യക്ഷത്തെ കുറിച്ചു കാരണമാകുന്നു എ
ന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

൫൬ ഉൽഭൂതസ്പർശവദ്ദ്രവ്യം ഗോചരസ്സോപി ച ത്വചഃ। രൂപാന്യ
ച്ചക്ഷുഷോ യോഗ്യം രൂപമത്രാപി കാരണം॥

അന്വയം —— ഉൽഭൂതസ്പർശവൽ- ദ്രവ്യം- സഃ- അപി- ച-
ത്വചഃ- ഗോചരഃ- രൂപാന്യൽ- ചക്ഷുഷഃ- യോഗ്യം- ച രൂപം-
അത്ര അപി- ദ്രവ്യാദ്ധ്യക്ഷേ- കാരണം- ഭവതി-

അന്വയാർത്ഥം —— ഉൽഭൂതസ്പർശമായിരിക്കുന്ന ദ്രവ്യവും അ
തും ത്വക്കിന്നു ഗോചരമായിഭവിക്കുന്നു രൂപാന്യമായിരിക്കുന്ന
ചക്ഷുസ്സിന്നു യോഗ്യമായിട്ടുള്ളതും ത്വക്കിന്നു ഗോചരമായിഭവി
ക്കുന്നു- രൂപം ഇവിടെയും ദ്രവ്യാദ്ധ്യക്ഷത്തിങ്കൽ കാരണമാകുന്നു.

പരിഭാഷ —— ഉൽഭൂതസ്പർശവൽ= ഉൽഭൂതസ്പർശമുള്ളത്- ഉൽഭൂതസ്പ
ർശം= ഉൽഭൂതമായിരിക്കുന്ന സ്പർശം- ഉൽഭൂതം= സ്പഷ്ടം- സ്പർശം= സ്പർശമെ
ന്നഗുണം. അത്= ഉൽഭൂതസ്പർശം- (അപി- ച- എന്നാരു ച ശ
ബ്ദത്തെ കൂടിപ്രയോഗിച്ചിരിക്കയാൽ സ്പർശാദിമുതലായതുകളെ
ന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-) ത്വക= ത്വഗിന്ദ്രിയം- ഗോചരഃ= വിഷ
യം- രൂപാന്യൽ= രൂപത്തിങ്കൽനിന്നന്യം രൂപം= രൂപമെന്ന
ഗുണം- (ഇവിടെ രൂപത്വത്തോടുകൂടെ രൂപം കൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കേ
ണം) അന്യം= അപരം (വേറെയുള്ളത്- ചക്ഷുസ്സ= ചക്ഷുരിന്ദ്രിയം-
യോഗ്യം= ഗ്രാഹ്യം- രൂപം= രൂപമെന്നഗുണം. (ഇവിടെയും എ
ന്നതിന്നു ത്വാചപ്രത്യക്ഷത്തിങ്കലുമെന്നു അർത്ഥമാകുന്നു ത്വാച
പ്രത്യക്ഷം ത്വഗിന്ദ്രിയത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതായ പ്രത്യക്ഷം)
ദ്രവ്യാദ്ധ്യക്ഷം= ദ്രവ്യപ്രത്യക്ഷം കാരണം= ഹേതു-

സാരം —— ഉൽഭൂതസ്പർശത്തോടു കൂടിയ ദ്രവ്യങ്ങളും ഉൽഭൂതസ്പർ

വും സ്പൎശത്വം മുതലായതും രൂപവും രൂപത്വവുമല്ലാതെ ചക്ഷു
സ്സിന്റെ വിഷയങ്ങളായിട്ടു പറകപ്പെട്ട പൃഥക്ത്വസംഖ്യാദികളും ഗുണങ്ങ
ളും ക്രിയയും യോഗ്യവൃത്തിയായ ജാതിയും അപ്രകാരമിരിക്കു
ന്ന സമവായവും ത്വഗിന്ദ്രിയത്തിന്റെ വിഷയങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു-
യാതൊരു പ്രകാരം ചാക്ഷുഷ പ്രത്യക്ഷത്തിങ്കൽ രൂപം കാരണ
മായി ഭവിക്കുന്നുവൊ അപ്രകാരം ത്വാചപ്രത്യക്ഷത്തിങ്ക
ലും കാരണമായി ഭവിക്കുന്നു- ത്വാചപ്രത്യക്ഷം ദ്രവ്യവിഷ
യകമായിരിക്കയും വെണം- ദ്ര്യാധ്യക്ഷെ എന്നുകൂടെ ഉണ്ട
ല്ലൊ ബഹിരിന്ദ്രിയത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്ന ദ്രവ്യപ്രത്യക്ഷത്തെ
ക്കുറിച്ചു രൂപം കാരണമാകുന്നു എന്നതു ഫലിതാൎത്ഥമായി വായു
വിങ്കൽ രൂപമില്ലായ്കയാൽ വായു ത്വഗിന്ദ്രിയത്തിന്റെ വിഷയമല്ല.

നവീനന്മാരായിട്ടുള്ളവർ ബഹിരിന്ദ്രിയ ജന്യമായ ദ്രവ്യപ്രത്യ
ക്ഷത്തെക്കുറിച്ചു രൂപം കാരണമാകുന്നു എന്നുള്ളതിന്നു പ്രമാണ
മില്ല- അതുഹെതുവായിട്ടു ചാക്ഷുഷപ്രത്യക്ഷത്തെ കുറിച്ചു രൂപ
വും ത്വാചപ്രത്യക്ഷത്തെക്കുറിച്ചു സ്പൎശവും കാരണമാകുന്നു എന്നു
കല്പിക്കെണം- ബഹിരിന്ദ്രിയജന്യമായ ദ്രവ്യപ്രത്യക്ഷത്തെക്കുറി
ച്ചുകാരണം എന്താകുന്നു എന്നു ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽ ഒന്നുമി
ല്ലെന്നു തന്നെ പറയാം- ആത്മാവിങ്കൽ വൎത്തിക്കാതെയും ശ
ബ്ദമല്ലാത്തതായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന വിശെഷഗുണം കാരണമാകുന്നു
മാം- രൂപം കാരണമെന്നു പറഞ്ഞാൽ ലാഘവമുണ്ടല്ലൊ- എ
ന്നു ശങ്കിക്കരുത- വായുവിനെ ത്വഗിന്ദ്രിയം കൊണ്ടു ഗ്രഹി
ച്ചുകൂടാ എന്നതു വരുമല്ലൊ- അപ്രകാരം വരുന്നത ഇഷ്ടമാ
കുന്നു എന്നു പറയുന്നു എങ്കിൽ ഒന്നു ചോദിക്കാം- ലാഘവം
ഹെതുവായിട്ടു സ്പൎശം തന്നെ കാരണമെന്നു കല്പിക്കരുത എന്നു
ണ്ടൊ ഉണ്ട എങ്കിൽ അതിന്നുകാരണമെന്താകുന്നു- അപ്രകാ
രംകല്പിച്ചാൽ പ്രഭാ എന്ന വസ്തു അപ്രത്യക്ഷമാകുന്നു- എന്നുവ
രും- ഇതു തന്നെ അതിന്നു കാരണമെന്നു പറയുന്നു എങ്കി
ൽ അതു വന്നൊട്ടെ ഇഷ്ടം തന്നെ എന്നു എന്തുകൊണ്ടു പറയു
ന്നില്ല- പ്രഭാംപശ്യാമി എന്നതൊന്നുണ്ട എങ്കിൽ അപ്രകാ
രം വായുവും സ്പൃശാമി എന്നും പ്രതീതിയുണ്ട അതുഹെതുവായി
ട്ടു വായുവും പ്രത്യക്ഷം തന്നെ ബഹിരിന്ദ്രിയത്താൽ ഉണ്ടാക്ക
പ്പെടുന്ന ദ്രവ്യപ്രത്യക്ഷങ്ങളിലെല്ലാം കൂടി രൂപത്തിന്നും സ്പൎശ
ത്തിന്നും കാരണതാവത്തെ കല്പിക്കുന്നില്ല- വായുവിന്റെയും പ്ര
ഭയുടെയും ഏകത്വവും ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതു തന്നെ എന്നും മററും
പറയുന്നു-

൫൭. ദ്രവ്യാധ്യക്ഷെത്വചാംയോഗോമനസാജ്ഞാനകാരണം
മനോഗ്രാഹ്യംസുഖംദുഃഖമിച്ഛാദ്വേഷോമതിഃകൃതിഃ ॥

അന്വയം —— മനസാ- ത്വചാം- യോഗഃ- ജ്ഞാനകാരണം- സുഖം- ദുഃഖം- ഇച്ഛാ- ദ്വേഷഃ- മതിഃ- കൃതിഃ- ച- മനോഗ്രാഹ്യം-

(ദ്രവ്യാധ്യക്ഷെ- എന്ന പദം പൂൎവ്വാന്വയിയാകുന്നു അതിനെ അമ്പത്താറാമത്തെ ശ്ലോകത്തിലെ പാദങ്ങളോടു ചേൎത്ത അന്വയിച്ചിരിക്കുന്നു-)

അന്വയാൎത്ഥം —— മനസ്സോടുകൂടെ ഉള്ള ത്വക്കിന്റെ യോഗം ജ്ഞാനകാരണമാകുന്നു- സുഖവും ദുഃഖവും ഇച്ഛയും ദ്വേഷവും മതിയും കൃതിയും മനോഗ്രാഹ്യമായി ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ —— ത്വക്കെന്നാൽ ത്വഗിന്ദ്രിയം- യോഗം=സംയോഗം- ജ്ഞാനകാരണം=ജ്ഞാനത്തിന്റെ കാരണം- മതി=ജ്ഞാനം- കൃതി=യത്നം- മനോഗ്രാഹ്യം=മനസ്സുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതു- ഗ്രഹിക്ക=അറിക-

സാരം —— എല്ലാജ്ഞാനത്തെക്കുറിച്ചും ത്വങ്മനസ്സംയോഗം കാരണമാകുന്നു ഇതിന്നു പ്രമാണം എന്താകുന്നു- എന്നാണെങ്കിൽ സുഷുപ്തി കാലത്തിങ്കൽ മനസ്സ് ത്വക്കിനെ ത്യജിച്ചിട്ടു പുരീതത്തെന്ന ആന്തരമായൊരു അവയവത്തിന്റെ ഉള്ളിൽ പ്രവെശിക്കുന്നു അപ്പോൾ ജ്ഞാനമുണ്ടാകുന്നതുമില്ല- ഇതു തന്നെ എന്ന ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- ഇവിടെ ഒരു ശങ്കക്കു വഴിയുണ്ട്- സുഷുപ്തികാലത്തിങ്കൽ ഏതൊരു ജ്ഞാനത്തിന്നാകുന്നു സംഭവമുള്ളതെന്നു വിചാരിക്കേണം വിചാരിച്ചു നോക്കുമ്പോൾ ഒന്നിന്നും സംഭവമുള്ള പ്രകാരം തോന്നുന്നില്ല- അനുമേയരൂപമായ ജ്ഞാനമുണ്ടാകേണമെങ്കിൽ അതിനെക്കുറിച്ചുള്ള കാരണസമൂഹവും ഉണ്ടായിരിക്കേണം അതില്ലായ്കയാൽ അനുഭവരൂപമായിരിക്കുന്ന ജ്ഞാനത്തിന്നു സംഭവമില്ല- അനുഭവങ്ങളിൽ വെച്ചു പ്രത്യക്ഷത്തെക്കുറിച്ചു ചക്ഷുരിന്ദ്രിയം മുതലായതിനോടുള്ള മനസ്സംയോഗം ഹേതുവാകുന്നു- അതില്ലായ്ക ഹേതുവായിട്ടു തന്നെ ചാക്ഷുഷാദി പ്രത്യക്ഷങ്ങൾ ഭവിക്കില്ല- ജ്ഞാനം മുതലായതൊന്നും സുഷുപ്തി കാലത്തിങ്കൽ ഭവിക്കായ്കയാൽ മാനസ പ്രത്യക്ഷവും ഭവിക്കില്ല- ജ്ഞാനാദികളുടെ അഭാവത്തിങ്കൽ ആത്മാവിന്നും പ്രത്യക്ഷതയില്ലല്ലൊ- വ്യാപ്തിജ്ഞാനാഭാവം ഹേതുവായിട്ടു അനുമിതിയും സാദൃശ്യജ്ഞാനാഭാവം ഹേതുവായിട്ടു ഉപമിതിയും പദജ്ഞാനാഭാവം ഹേതുവായിട്ടു ശബ്ദ

ബോധവും ഭവിക്കില്ല ഇങ്ങിനെ അനുഭവത്തെക്കുറിച്ചുള്ള കാര
ണസമുദായത്തിന്റെ അഭാവം ഹേതുവായിട്ടു തന്നെ അനുഭ
വം അസംഭവമാകുന്നു. ഉൽബോധകപദാൎത്ഥമാകുന്ന കാരണമി
ല്ലായ്കകൊണ്ടു തന്നെ സ്മരണവും ഭവിക്കില്ല. അതുകൊണ്ടു എ
ല്ലാജ്ഞാനത്തെക്കുറിച്ചും ത്വങ്മനസ്സംയോഗം കാരണമാകുന്നു എ
ന്നു പറഞ്ഞതു നിൎദ്ദൂഷണമാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ ശങ്കിക്കരുത.
സുഷുപ്തിയുടെ പൂൎവ്വകാലത്തിങ്കൽ ഉണ്ടായ ഇച്ഛാദ്യന്തിക്കും അ
തിന്റെ സംബന്ധം ഹേതുവായിട്ടു ആത്മാവിന്നും പ്രത്യക്ഷ
ത്വം സുഷുപ്തികാലത്തിങ്കൽ ഭവിക്കാം. അതതീന്ദ്രിയവസ്തുവാ
കുന്നു എന്നതിന്നും സുഷുപ്തിയുടെ പൂൎവ്വകാലത്തിങ്കൽ ഉണ്ടാകു
ന്നതൊക്കെയും നിവൎത്തികളായിരിക്കുന്നതിന്നും പ്രമാണ
മില്ല. അതു ഹേതുവായിട്ടു എല്ലാജ്ഞാനത്തെക്കുറിച്ചും ത്വങ്മന
സ്സംയോഗം കാരണമാകുന്നു. എന്നു കല്പിക്കേണം അപ്രകാ
രം കല്പിച്ചാൽ മേൽപ്രകാരമുള്ള ഇച്ഛാദ്യന്തിക്കും അതിന്റെ
സംബന്ധത്തോടു കൂടിയ ആത്മാവിന്നും പ്രത്യക്ഷത്വം ഭവി
ക്കാത്തതിന്നു ഹേതു ഉണ്ടല്ലോ. എന്നാലും ജ്ഞാനസാമാന്യ
ത്തെക്കുറിച്ചു മേൽപ്രകാരം കാരണത്വം സ്വീകരിച്ചാൽ രാസ
ന പ്രത്യക്ഷകാലത്തിങ്കൽ ത്വാചപ്രത്യക്ഷവും ഭവിക്കാമെന്നാ
യ്വരും. വിഷയത്തോടു ത്വക്കിന്റെ സംയോഗവും ത്വക്കോടു
മനസ്സിന്റെ സംയോഗവും അപ്പോൾ ഉണ്ടാകുമെല്ലോ. എ
ന്നാൽ അനിഷ്ടാപത്തി ഭവിക്കും. ഒന്നിന്റെ കാരണസമു
ദായം മറെറാന്നിനെ പ്രതിബന്ധിക്കുമെങ്കിൽ അതിന്നു നിയമ
മില്ലായ്കയാൽ അന്യോന്യ പ്രതിബന്ധം ഹേതുവായിട്ടു രണ്ടും ഭ
വിക്കില്ലെന്നു വരുന്നതുമാകുന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ടു രാസന
പ്രത്യക്ഷത്തിന്നു വേണ്ടുന്ന കാരണസമുദായം ത്വാചപ്രത്യക്ഷ
ത്തെ പ്രതിബന്ധിക്കുമെന്നു നവീനമതാവലംബികൾ ചിലർ കല്പിക്കു
ന്നു. മറെറ ചിലർ സുഷുപ്തികാലത്തിങ്കൽ ജ്ഞാനം ഭവിക്കാത്ത
തിനെ അനുസരിച്ചിട്ടു ചൎമ്മമനസ്സംയോഗത്തെ എല്ലാജ്ഞാ
നത്തെക്കുറിച്ചും ഹേതുവാക്കി അംഗീകരിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നും
രാസന പ്രത്യക്ഷ കാലത്തിങ്കൽ ത്വഗിന്ദ്രിയത്തോടു മനസ്സി
ന്റെ സംയോഗമില്ലായ്കയാൽ ത്വാചപ്രത്യക്ഷം ഭവിക്കുന്നി
ല്ലെന്നും പറയുന്നു. സുഖം, ദുഃഖം, ഇച്ഛാ, ദ്വേഷം, ജ്ഞാ
നം, പ്രയത്നം. ഇതുകൾ മനസ്സുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതുക
ളാകുന്നു. സുഖത്വാദി ജാതികളും മേൽപ്രകാരമാകുന്നു. ആ
ത്മാവുമങ്ങിനെതന്നെ. അതുമനോമാത്രഗോചരമായ

ന്നതുകൊണ്ടു പറകപ്പെട്ടതാകുന്നു.

ഉൽ. ജ്ഞാനം യന്നിൎവ്വികല്പാഖ്യം തദതീന്ദ്രിയമിഷ്യതേ । മഹ
ത്വം ഷഡ്വിധെ ഹെതുരിന്ദ്രിയം കരണം മതം ॥

അന്വയം— യൽ. ജ്ഞാനം. നിൎവ്വികല്പാഖ്യം. തൽ. അ
തീന്ദ്രിയം. ഭവതി— ഷഡ്വിധെ. പ്രത്യക്ഷെ. മഹത്വം. ഹെ
തുഃ ഇഷ്യതെ— ഇന്ദ്രിയം. കരണം— മതം. ഭവതി.

അന്വയാൎത്ഥം— യാതൊരു ജ്ഞാനം നിൎവ്വികല്പാഖ്യമായി
ഭവിക്കുന്നുവൊ അതു അതീന്ദ്രിയമായി ഭവിക്കുന്നു. ഷഡ്വിധ
മായിരിക്കുന്ന പ്രത്യക്ഷത്തിങ്കൽ മഹത്വം ഹെതുവായിട്ടു ഇച്ഛി
ക്കപ്പെടുന്നു. ഇന്ദ്രിയം കരണമായിട്ടു മതമായി ഭവിക്കുന്നു—

പരിഭാഷ— നിൎവ്വികല്പാഖ്യം=നിൎവ്വികല്പമെന്ന ആഖ്യയൊ
ടുകൂടിയതു. ആഖ്യാ=പെർ— അതീന്ദ്രിയം=ഇന്ദ്രിയത്തെ അതി
ക്രമിച്ചതു. (ഇന്ദ്രിയം കൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തതു
എന്നു സാരം) ഷഡ്വിധം=ആറുവിധങ്ങളൊടുകൂടിയതു. വിധ
ങ്ങൾ=പ്രകാരങ്ങൾ. മഹത്വം=മഹത്തായുള്ളതു— മഹ
ത്തു=വലുതായിരിക്കുന്നതു. ഹെതു=കാരണം— ഇന്ദ്രിയം=ക
ണ്ണുമുതലായതു— കരണം=കാരണവിശെഷം— മതം=അറിക
പ്പെടുന്നതു.

സാരം— ജ്ഞാനം മനൊഗ്രാഹ്യമാകുന്നു എന്നു പറഞ്ഞതു
കൊണ്ടു സകലജ്ഞാനവും മനൊഗ്രാഹ്യമാകുന്നു എന്നു ധരിക്ക
രുതു. ജ്ഞാനം നിൎവ്വികല്പമായിട്ടും സവികല്പമായിട്ടും ഉണ്ടു—
അതുകളിൽ വെച്ചു നിൎവ്വികല്പജ്ഞാനം ഒരു ഇന്ദ്രിയംകൊണ്ടും
ഗ്രഹിക്കപ്പെടാവുന്നതാകുന്നില്ല— യാതൊരു ജ്ഞാനത്തിങ്കൽ ഒരു വ
സ്തുവും വിശെഷണമായി ഭവിക്കുന്നില്ലയൊ അതത്രെ നിൎവ്വി
കല്പമാകുന്നതു. ചക്ഷുസ്സിനു ഘടത്തോടുള്ള സംയൊഗത്തിങ്ക
ൽ നിന്നു അനന്തരകാലത്തിങ്കൽ മുമ്പെ തന്നെ ഘടമെന്നിങ്ങി
നെ ഘടത്വവിശിഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ജ്ഞാനം സംഭവിക്കില്ല—
വിശെഷണമായ ഘടത്വത്തെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടില്ലല്ലൊ— വിശിഷ്ട
ജ്ഞാനത്തെക്കുറിച്ചു വിശെഷണജ്ഞാനം ഹെതുവാകുന്നു. ഹെ
തുവായിട്ടുള്ളതായിൽ ഘടത്തിന്റെയും ഘടത്വത്തിന്റെയും
വൈശിഷ്ട്യത്തെ വിഷയമാക്കാതെ ഉള്ള ജ്ഞാനം ഉണ്ടാവാതെ നി
ൎവ്വാഹമില്ല— ആ പ്രകാരം ഉണ്ടാകുന്ന ജ്ഞാനത്തെ നിൎവ്വികല്പ
മെന്നു പറയുന്നു— അതു മാനസപ്രത്യക്ഷത്തിനു വിഷയമായി ഭവി
ക്കില്ല— ഘടത്തെ ഞാൻ അറിയുന്നു എന്നുള്ള ജ്ഞാനത്തിങ്കൽ ആ
ത്മാവിങ്കൽ ജ്ഞാനവും ജ്ഞാനത്തിങ്കൽ ഘടവും ഘടത്തിങ്കൽ ഘ

ടതായുംപ്രകാരമായിരിക്കുന്നു- (പ്രകാരം=വിശേഷണം) വിശേ
ഷണത്തിങ്കൽ യാതൊന്നു വിശേഷണത്തിങ്കൽ യാതൊന്നുവി
ശേഷണമായി ഭവിക്കുന്നുവൊ അതിനെ വിശേഷണതാവച്ഛേ
ദകമെന്നുപറയുന്നു- വിശേഷണതാവച്ഛേദകമാകുന്ന വിശേ
ഷണത്തൊടുകൂടിയ ജ്ഞാനം വിശിഷ്ടജ്ഞാനത്തെക്കുറിച്ചു ഹേ
തുവാകുന്നു- നിൎവ്വികല്പജ്ഞാനത്തിങ്കൽ ഘടത്വം മുതലായതു
വിശേഷണമല്ല- അതുഹേതുവായിട്ടു ഘടത്വാദിവിശിഷ്ടമായ
ഘടം മുതലായതുകൊണ്ടുള്ള വൈശിഷ്ട്യം ജ്ഞാനത്തിങ്കൽ
പ്രകാശിക്കപ്പെടുന്നതസംഭവമാകുന്നു ഘടത്വാദികൾ വിശേ
ഷണമായിരിക്കാതെ ഘടാദിവിശിഷ്ടജ്ഞാനം സംഭവിക്കയു
മില്ല- ജാതിയല്ലാതെയുള്ള പദാൎത്ഥത്തിന്റെ ജ്ഞാനത്തിങ്കൽ വി
ശേഷണമായിട്ടുതന്നെ ഉണ്ടായിരിക്കുമെന്നറിയേണ്ടു ഇപ്രകാരമാ
കയാൽ നിൎവ്വികല്പമായിട്ടുള്ള ജ്ഞാനം വിശിഷ്ടജ്ഞാനമുണ്ടാകു
ന്നതിന്നുമുമ്പെ ഉണ്ടാകുമെന്നും അതു അതീന്ദ്രിയമാകുന്നു എ
ന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-

ആ പ്രകാരം പ്രത്യക്ഷജ്ഞാനങ്ങളിൽ വിഷയത്തിന്ന ഇന്ദ്രിയസ
ന്നികൎഷത്തിന്നാറുപ്രകാരമാകുന്നു- ദ്രവ്യപ്രത്യക്ഷത്തിങ്കൽ സംയോ
ഗംസമവായസംബന്ധം കാരണമാകുന്നു- ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ സ
മവായസംബന്ധത്തോടുകൂടെയിരിക്കുന്ന ഗുണകൎമ്മസാമാന്യങ്ങ
ളുടെ പ്രത്യക്ഷത്തിങ്കൽ സ്വാശ്രയസമവായസംബന്ധം കാര
ണമാകുന്നു- ദ്രവ്യസമവേതങ്ങളായ ഗുണാദികളിൽ സമവായസം
ബന്ധത്തോടുകൂടെ ഇരിക്കുന്ന ഗുണത്വാദികളുടെ പ്രത്യക്ഷത്തിങ്കൽ
സ്വാശ്രയസമവേതസമവായസംബന്ധം കാരണമാകുന്നു. ഇ
ങ്ങിനെ മറ്റുള്ളതിന്റെ കാരണത്വത്തിങ്കൽ വരുന്ന സംബന്ധ
വിശേഷത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾകയും വേണം- ആറിന്നും കരണ
മായിട്ടുള്ളതു ഇന്ദ്രിയം തന്നെ- കരണമെന്നത അസാധാരണകാ
രണമെന്നു ആകുന്നത- അസാധാരണപദത്തിന്ന വ്യാപാര
ത്തോടു കൂടിയത എന്നൎത്ഥമാകുന്നു-

൩൦— വിഷയേന്ദ്രിയസംബന്ധോവ്യാപാരസ്സോപിഷഡ്വി
ധഃ। ദ്രവ്യഗ്രഹസ്തുസംയോഗാൽസംയുക്തസമവായതഃ॥

൩൧— ദ്രവ്യേഷുസമവേതാനാംതഥാതൽസമവായതഃ। തത്രാ
പിസമവേതാനാം ശബ്ദസ്യസമവായതഃ।

൩൨— തദ്വൃത്തീനാംസമവേതസമവായേനതുഗ്രഹഃ। വിശേ
ഷണതയാതദ്വദഭാവാനാംഗ്രഹോഭവേൽ॥

൩൩— യദിസ്യാദുപലഭ്യേതേത്യേവംയത്രപ്രസജ്യതേ। പ്ര

ഫവു *

ത്യക്ഷംസമവായസ്യവിശേഷണതയാഭവേൽ॥

അന്വയം —— വിഷയേന്ദ്രിയസംബന്ധഃ— വ്യാപാരഃ— ഷൾ— അപി— ഷഡ്വിധഃ— ഭവതി— ദ്രവ്യഗ്രഹഃ— തു— സംയോഗാൽ— ഭവേൽ— ദ്രവ്യേഷു— സമവേതാനാം— ഗ്രഹഃ— സംയുക്തസമവായതഃ— ഭവേൽ— തഥാ— തത്ര— അപി— സമവേതാനാം— ഗ്രഹഃ— തൽസമവായതഃ— ഭവേൽ— ശബ്ദസ്യ— ഗ്രഹഃ— സമവായതഃ— ഭവേൽ— തദ്വൃത്തീനാം— ഗ്രഹഃ— തു— സമവേതസമവായേന— ഭവേൽ— തദ്വൽ—വിശേഷണതയാ— യത്ര— സ്യാൽ— യദി— ഉപലഭ്യേത— ഇതി— ഏവം— പ്രസൃതേ— തത്ര— അഭാവാനാം— ഗ്രഹഃ ഭവേൽ—സമവായസ്യ— പ്രത്യക്ഷം— വിശേഷണതയാ— ഭവേൽ—

അന്വയാൎത്ഥം —— വിഷയേന്ദ്രിയസംബന്ധം വ്യാപാരമാകുന്നു. അതും ഷഡ്വിധമായിഭവിക്കുന്നു. ദ്രവ്യഗ്രഹമാകട്ടെ സംയോഗംഹേതുവായിട്ടുഭവിക്കും. ദ്രവ്യങ്ങളിൽസമവേതങ്ങളുടെ ഗ്രഹം സംയുക്തസമവായംഹേതുവായിട്ടുഭവിക്കും അപ്രകാരം അതുകളിലും സമവേതങ്ങളായിട്ടുള്ളതുകളുടെഗ്രഹം തൽസമവായംഹേതുവായിട്ടുഭവിക്കും. ശബ്ദത്തിന്റെ ഗ്രഹംസമവായംഹേതുവായിട്ടുംഭവിക്കും. തദ്വൃത്തികളുടെ ഗ്രഹമാകട്ടെ സമവേതസമവായം ഹേതുവായിട്ടുഭവിക്കും. അപ്രകാരം വിശേഷണതഹേതുവായിട്ടു യാതൊന്നിങ്കൽ ഭവിക്കുമെങ്കിൽ ഉപലംഭിക്കപ്പെട്ടുമെന്നിപ്രകാരം പ്രസംഗിക്കുന്നേടത്തിങ്കൽ ഉള്ള അഭാവങ്ങളുടെ ഗ്രഹംഭവിക്കും. സമവായത്തിന്റെ പ്രത്യക്ഷം വിശേഷണതഹേതുവായിട്ടുഭവിക്കും.

പരിഭാഷ —— വിഷയേന്ദ്രിയസംബന്ധം=വിഷയേന്ദ്രിയങ്ങളുടെസംബന്ധം— വിഷയേന്ദ്രിയങ്ങൾ= വിഷയവും ഇന്ദ്രിയവും— വിഷയം=കണ്ണുമുതലായതുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നപദാൎത്ഥം— ഇന്ദ്രിയം=കണ്ണുമുതലായത— വ്യാപാരം=ക്രിയാ— അതവിഷയേന്ദ്രിയസംബന്ധം— ഷഡ്വിധം= ആറുവിധകളോടുകൂടിയത— വിധകൾ=പ്രകാരങ്ങൾ. ദ്രവ്യഗ്രഹം=ദ്രവ്യത്തിന്റെ ഗ്രഹം— ദ്രവ്യം= പൃഥിവിമുതലായത— ഗ്രഹം=ഗ്രഹണം—(പ്രത്യക്ഷമെന്നൎത്ഥം) സംയോഗം=വിഷയത്തോടുകൂടെഉള്ളചെൎച്ച— ഭവിക്ക=ഉണ്ടാക— സമവേതങ്ങൾ=സമവായസംബന്ധത്തോടുകൂടെഇരിക്കുന്നവ—ഗ്രഹം=ഗ്രഹണം— സംയുക്തസമവായം=സംയുക്തങ്ങളിൽ ഉള്ളസമവായം— സംയുക്തങ്ങൾ=സംയോജിച്ചവ— സംയോജിക്ക=ചേരുക— (ഇന്ദ്രിയങ്ങളോടുചേ

ന്നവഎന്നസാരം) സമവായം=സമവായസംബന്ധം— അതുകൾ=ദ്രവ്യസമവേതങ്ങൾ— തൽസമവായം=അതുകളിൽ ഉള്ള സമവായം— അതുകൾ=ദ്രവ്യസമവേതങ്ങൾ— ഗ്രഹം=ഗ്രഹണം— സമവായം=സമവായസംബന്ധം— തദ്വൃത്തികൾ=അതിങ്കൽവൃത്തിയോടുകൂടിയവ— അത=ശബ്ദം— വൃത്തി=സ്ഥിതി— ഗ്രഹം=ഗ്രഹണം— സമവേതസമവായം=സമവേതത്തിങ്കലുള്ള സമവായം— സമവേതം=സമവായസംബന്ധത്തോടുകൂടെ ഇരിക്കുന്നത— സമവായം=സമവായസംബന്ധം— വിശേഷണതാ=വിശേഷണമാവൂ എന്നുള്ളത— ഭവിക്കം=ഉണ്ടാക— ഉപലംഭിക്കം=പ്രത്യക്ഷമാക— പ്രസംഗിക്കം=പ്രാപിക്കം. ഗ്രഹം=ഗ്രഹണം. സമവായം=സമവായമെന്നസംബന്ധം— ഗ്രഹം=ഗ്രഹണം— വിശേഷണതാ= വിശേഷണമാവൂഎന്നുള്ളത— ഭവിക്കം=ഉണ്ടാക—

സാരം—— പ്രത്യക്ഷത്തെക്കുറിച്ച ഇന്ദ്രിയം കരണമാകുന്നു എന്നുപറഞ്ഞു. കരണമായിരിക്കേണമെങ്കിൽ വ്യാപാരമുണ്ടായിരിക്കേണമെന്നുംപറഞ്ഞു. ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കുമേൽപറയപ്പെട്ട കരണത്വത്തെ നിൎവ്വഹിപ്പിക്കുന്നതായ വ്യാപാരം എന്താകുന്നു എന്നാണെങ്കിൽപറയാം. ഇന്ദ്രിയംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്ന പദാൎത്ഥത്തോട ഇന്ദ്രിയത്തിന്നുഭവിക്കുന്ന സംബന്ധത്തെ ഇവിടെ വ്യാപാരമാകുന്നതു.

മേൽപറഞ്ഞവ്യാപാരത്തെ സന്നികൎഷമെന്നുംപറയും അത ആറുവിധമാകുന്നു. സംയോഗം, സംയുക്തസമവായം സംയുക്തസമവേതസമവായം, സമവായം, സമവേതസമവായം, വിശേഷണതാ ഇങ്ങിനെ ആറുപ്രകാരമെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക. ദ്രവ്യപ്രത്യക്ഷം ഇന്ദ്രിയസംയോഗംഹേതുവായിട്ടുണ്ടാകുന്നതാകുന്നു ദ്രവ്യസമവേതങ്ങളുടെ പ്രത്യക്ഷം സംയുക്തസമവായം ഹേതുവായിട്ടുണ്ടാകുന്നതാകുന്നു. (ദ്രവ്യസമവേതങ്ങൾ=രൂപാദികൾ.) ദ്രവ്യസമവേതസമവേതങ്ങളുടെപ്രത്യക്ഷം സംയുക്തസമവേതസമവായംഹേതുവായിട്ടുണ്ടാകുന്നതാകുന്നു. (ദ്രവ്യസമവേതസമവേതങ്ങൾ=രൂപത്വാദികൾ) ശബ്ദപ്രത്യക്ഷം=സമവായംഹേതുവായിട്ടുണ്ടാകുന്നതാകുന്നു. ശബ്ദസമവേതപ്രത്യക്ഷംസമവേതസമവായം ഹേതുവായിട്ടുണ്ടാകുന്നതാകുന്നു. (ശബ്ദസമവേതം= ശബ്ദത്വംമുതലായത. ഇങ്ങിനെആറുസന്നികൎഷങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കേണ്ടതിനെവിവരിക്കാം. ദ്രവ്യത്തെവിഷയമാക്കിക്കൊണ്ട ഇന്ദ്രിയത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതായ അറിവിനെയു

റിച്ചുനെത്രസംയൊഗം കാരണമാകുന്നു എന്നും ദ്രവ്യസമവെത
ത്തെ വിഷയമാക്കിമെൽപറഞ്ഞ ഇന്ദ്രിയത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട
ന്നതായ അറിവിനെക്കുറിച്ചു നെത്രസംയുക്തസമവായംകാരണ
മാകുന്നുഎന്നും ദ്രവ്യസമവെതസമവെതത്തെ വിഷയമാക്കിമെ
ൽപറഞ്ഞ ഇന്ദ്രിയത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതായ അറിവിനെക്കു
റിച്ചുനെത്രസംയുക്തസമവെതസമവായംകാരണമാകുന്നുഎന്നും
മറ്റുമാകുന്നു. എന്നാൽ പൃഥിവീപരമാണുവിങ്കൽ ഉള്ള പൃഥിവീത്വ
വും പൃഥിവീപരമാണു നീലത്തിങ്കലുള്ള നീലത്വവും നെത്രെ
ന്ദ്രിയത്താൽഗ്രഹിപ്പിക്കപ്പെടുമെന്നുവരുന്നു. അതുകളിൽഉൽഭൂ
തരൂപത്തിന്റെയും മഹത്വത്തിന്റെയും സംബന്ധമില്ലായ്കയാ
ൽ വരികയില്ലഎന്നൊ എന്നാൽഅതുകളുടെ സംബന്ധവുമുണ്ടു
ന്നു പറയാം എങ്ങിനെ എന്നാൽ ഇന്നപ്രകാരംവെണമെന്നു പ
റഞ്ഞിട്ടില്ലല്ലൊ. അതുകൊണ്ടു പരമ്പരാ സംബന്ധത്തെ ആ
ശ്രയിച്ചിട്ടും പറയാം. പൃഥിവീത്വം സൎവ്വത്ര ഒന്നാകയാൽ അ
തു ഘടാദികളിലും പൃഥിവീപരമാണുവിങ്കലും കൂടി ഇരിക്കുന്നു.
അതു ഹെതുവായിട്ടു ഘടാദികളെ ഘടകമാക്കിയതായ പരമ്പ
രാസംബന്ധംകൊണ്ടു പൃഥിവീപരമാണുവിങ്കൽ ഉള്ള പൃഥിവീ
ത്വത്തിന്നും ഉൽഭൂതരൂപമഹത്വങ്ങളുള്ളതാവു എന്നുള്ള അവ
സ്ഥയെ പറവാൻ കഴിയുന്നതാകുന്നു. ഘടാദികളിൽ രണ്ടുമു
ണ്ടല്ലൊ. ഇപ്രകാരം പൃഥിവീപരമാണുനീലത്തിങ്കലെ നീല
ത്വത്തിന്നും പറയാം. ഒരു നീലത്വജാതിതന്നെ ഘടനീലത്തി
ങ്കലും പരമാണുനീലത്തിങ്കലുമിരിക്കുന്നു. ഘടനീലത്തിങ്കൽ മ
ഹത്വസംബന്ധവുമുണ്ടു ഇപ്രകാരം ഉൽഭൂതരൂപസംബന്ധത്തെ
യും പറയാം. ഇതുതന്നെ അല്ല. മെൽ വിവരിക്കപ്പെട്ട കാൎയ്യ
കാരണഭാവത്തെ പ്രമാണിച്ചാൽ വായുവിങ്കലും അതിന്റെ സ്പൎശ
മെന്ന ഗുണത്തിങ്കലുമിരിക്കുന്ന സത്തയും നെത്രെന്ദ്രിയംകൊ
ണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുമെന്നതും വരുന്നു. അതു ഹെതുവായിട്ടു ഉൽഭൂ
തരൂപാവച്ഛിന്നമഹത്വാവച്ഛിന്ന ചക്ഷുസ്സംയുക്തസമവായമി
തന്നെ ദ്രവ്യസമവെതപ്രത്യക്ഷത്തെ കുറിച്ചു കാരണത്വത്തെ പ
റയെണം. തുല്യമായി ചക്ഷുസ്സംയുക്തസമവെതസമവായംതന്നെ ദ്ര
വ്യസമവെതസമവെതപ്രത്യക്ഷത്തെക്കുറിച്ചു കാരണമെന്നുംപറ
യെണം. (ഉൽഭൂതരൂപാവച്ഛിന്നമഹത്വാവച്ഛിന്നചക്ഷുസ്സംയുക്ത
സമവായം= ഉൽഭൂതരൂപാവച്ഛിന്നമഹത്വാവച്ഛിന്നചക്ഷുസ്സംയു
ക്തം=ഉൽഭൂതരൂപാവച്ഛിന്നമായിമഹത്വാവച്ഛിന്നമായിരിക്കുന്ന
ചക്ഷുസ്സംയോഗമുള്ളതു ഉൽഭൂതരൂപാവച്ഛിന്നം=ഉൽഭൂതരൂപത്താൽ

അവച്ഛിന്നം—ഉൽഭൂതരൂപം= ഉൽഭൂതമായിരിക്കുന്നരൂപം—ഉൽഭൂതം=സ്പഷ്ടം— രൂപം=രൂപമെന്നഗുണം— അവച്ഛിന്നം=അവച്ഛേദിക്കപ്പെട്ടത്— അവച്ഛേദിക്ക=വിശേഷിപ്പിക്ക- മഹത്വാവച്ഛിന്നം=മഹത്വത്താൽഅവച്ഛിന്നം- മഹത്വം=വലിപ്പം— അവച്ഛിന്നം=അവച്ഛേദിക്കപ്പെട്ടത്- അവച്ഛേദിക്ക=വിശേഷിപ്പിക്ക- ചക്ഷുസ്സംയോഗം=ചക്ഷുസ്സിന്റെസംയോഗം—ചക്ഷുസ്സ്=നേത്രേന്ദ്രിയം— സംയോഗം=ചേൎച്ച- താദൃശചക്ഷുസ്സംയുക്തസമവേതസമവായം=താദൃശമായിരിക്കുന്ന ചക്ഷുസ്സംയുക്തസമവേതസമവായം- താദൃശം=ആപ്രകാരമിരിക്കുന്നത ഇങ്ങിനെ ചിലപ്പോൾ ആ വാക്യങ്ങളിലെപദാൎത്ഥങ്ങളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾകയുംവേണം) ഇപ്രകാരമായാൽ പൃഥിവീപരമാണുവിങ്കൽ ഉള്ളപൃഥിവീത്വപ്രത്യക്ഷമായിട്ടുള്ളതെന്നുവരികയുമില്ല- പൃഥിവീപരമാണു ചക്ഷുസ്സംയോഗത്തിന്ന മഹത്വത്താൽഉള്ള അവച്ഛിന്നത്വംഭവിക്കുന്നില്ല- അതല്ലായ്കിലൊ പൃഥിവീപരമാണുവിങ്കൽതന്നെ മഹത്വമുണ്ടായിരിക്കേണം അതഅസംഭവമാകുന്നുവല്ലൊ ഇതുതന്നെമേൽപ്രകാരം പറഞ്ഞതിന്ന കാരണമെന്നറിക ഇതുകൊണ്ടുതന്നെ പൃഥിവീപരമാണുനീലത്തിങ്കലുള്ള നീലത്വം എന്തുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നില്ല എന്നുള്ള ആക്ഷേപവും സമാധാനംചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു ഇപ്രകാരംവായ്വാദികളിൽ ഉള്ളസത്തയുടെ ഗ്രഹണവും ചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടു ഭവിക്കുമെന്നുള്ളതുമില്ല അവിടെ ഉള്ള ചക്ഷുസ്സംയോഗത്തിന്ന രൂപാവച്ഛിന്നത്വമെന്നതുതന്നെഭവിക്കുന്നില്ലല്ലൊ എങ്കിലും യാതൊരുഘടത്തിന്റെ പൃഷ്ഠഭാഗത്തിങ്കൽ ആലോകസംയോഗവും അഗ്രഭാഗത്തിങ്കൽനേത്രേന്ദ്രിയസംയോഗവും ഭവിക്കുന്നുവൊ അതുനേത്രംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടണമെന്നുള്ള അനുഭവവിരോധിയായ ദൂഷണത്തെ പരിഹരിപ്പാനായിട്ടുകൂടെ ചക്ഷുസ്സംയോഗത്തിനെ ആലോകസംയോഗാവച്ഛിന്നത്വംകൊണ്ടുകൂടെ വിശേഷിപ്പിക്കേണം. (ആലോകസംയോഗാവച്ഛിന്നത്വം= ആലോകസംയോഗാവച്ഛിന്നമായുള്ളതു— ആലോകസംയോഗാവച്ഛിന്നം= ആലോകസംയോഗത്താൽ അവച്ഛിന്നം— ആലോകസംയോഗം=ആലോകത്തിന്റെസംയോഗം— ആലോകം=വെളിച്ചം- അവച്ഛിന്നം=അവച്ഛേദിക്കപ്പെട്ടത അവച്ഛേദിക്ക=വിശേഷിപ്പിക്ക-) മേൽപറഞ്ഞ വിശേഷണത്തെകൊടുത്താൽ അഗ്രഭാഗത്തിങ്കലുള്ള നേത്രേന്ദ്രിയസംയോഗത്തിന്ന ആലോകസംയോ

ഗത്താലുള്ള അവച്ഛിന്നത്വം ഉള്ളതാകുന്നു അതിന്നതന്നൊരു
ലോകസംയോഗാവച്ഛിന്നത്വം വേണമെങ്കിൽ അതയാതൊരെട
ത്തിലിരിക്കുന്നുവോ അവിടത്തന്നൊരു ലോകസംയോഗം ഉണ്ടായി
രിക്കേണം ദ്രവ്യത്തെ വിഷയീകരിച്ചുണ്ടാകുന്നതായ ചാക്ഷുഷപ്രത്യക്ഷ
ത്തെ കുറിച്ച ചക്ഷുസ്സംയോഗം കാരണമാകുന്നു. ദ്രവ്യസമവേതത്തെ
വിഷയീകരിച്ചുണ്ടാകുന്നതിനെ കുറിച്ച ചക്ഷുസ്സംയുക്തസമവാ
യം കാരണമാകുന്നു. ദ്രവ്യസമവേതസമവേതത്തെ വിഷയീകരിച്ചു
ണ്ടാകുന്നതിനെ കുറിച്ച ചക്ഷുസ്സംയുക്തസമവേതസമവായം കാര
ണമാകുന്നു. ഇവിടെയും മഹത്വാവച്ഛിന്നത്വവും ഉത്ഭൂതരൂപാവച്ഛി
ന്നത്വവും വിശേഷണമാക്കി യോജിപ്പിക്കേണം. ഗന്ധപ്രത്യ
ക്ഷത്തെ കുറിച്ച ഘ്രാണസംയുക്തസമവായം കാരണമാകുന്നു.
ഘ്രാണേന്ദ്രിയത്തോട സംയുക്തമായിരിക്കുന്ന ചന്ദനാദി
കളിൽ ഗന്ധത്തിന്ന സമവായസംബന്ധം ഭവിക്കുന്നുവല്ലൊ
ഗന്ധസമവേതപ്രത്യക്ഷത്തെ കുറിച്ച ഘ്രാണസംയുക്തസമ
വേതസമവായം കാരണമാകുന്നു. രസപ്രത്യക്ഷത്തെ കുറിച്ച
രസനസംയുക്തസമവായം കാരണമാകുന്നു. രസസമവേതപ്ര
ത്യക്ഷത്തെ കുറിച്ച രസനസംയുക്തസമവേതസമവായം കാ
രണമാകുന്നു. ശബ്ദപ്രത്യക്ഷത്തെ കുറിച്ച ശ്രോത്രാവച്ഛിന്ന
സമവായം കാരണമാകുന്നു. ശ്രോത്രാവച്ഛിന്നസമവായം=ശ്രോ
ത്രാവച്ഛിന്നമായിരിക്കുന്ന സമവായം. ശ്രോത്രാവച്ഛിന്നം=
ശ്രോത്രത്താൽ അവച്ഛിന്നം. ശ്രോത്രം=ശ്രോത്രേന്ദ്രിയം (ചെ
വി) ശബ്ദസമവേതപ്രത്യക്ഷത്തെ കുറിച്ച ശ്രോത്രാവച്ഛിന്നസ
മവേതസമവായം കാരണമാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ ലൌകികം ആ
കുന്ന ഉള്ള കാൎയ്യകാരണഭാവങ്ങളെ പ്രത്യക്ഷോപയോഗിയാകു
ന്ന ഗ്രഹിച്ച കൊൾക. ഇവിടെ പ്രത്യക്ഷപദം കൊണ്ട ലൌ
കികപ്രത്യക്ഷത്തെ ഗ്രഹിച്ച കൊള്ളുകയും വേണം. ഇനിപ്പറ
വാൻ പോകുന്ന പ്രകാരമുള്ള അലൌകികപ്രത്യക്ഷം ഇന്ദ്രിയ
സംയോഗാദികളോട കൂടാതെയും ഭവിക്കുന്നതാകുന്നു. ആത്മ
പ്രത്യക്ഷത്തെ കുറിച്ച മനസ്സംയോഗം കാരണമാകുന്നു. ആത്മ
സമവേതമാനസപ്രത്യക്ഷത്തെ കുറിച്ച മനസ്സംയുക്തസമവാ
യം കാരണമാകുന്നു എന്നും ധരിച്ചു കൊൾക. അഭാവപ്രത്യ
ക്ഷത്തെ കുറിച്ചും സമവായപ്രത്യക്ഷത്തെ കുറിച്ചും വിശേഷ
ണതാ ഹേതുവാകുന്നു. ഇന്ദ്രിയസംയുക്തപദാൎത്ഥങ്ങളിൽ അ
ഭാവസമവായങ്ങൾക്ക വിശേഷണത ഉണ്ടായിരിക്കേണം. എ
ന്നാൽ അതാതിന്റെ പ്രത്യക്ഷം ഭവിക്കും. വൈശേഷികമ

നത്തിങ്കലാകട്ടെ സമവായം പ്രത്യക്ഷമല്ല. സമവായപ്രത്യക്ഷ
ത്തെ കുറിച്ചു വിശേഷിത ഹേതുവാകുന്നു എന്നു പറഞ്ഞതു
വൈശേഷികമതത്തെ അനുസരിച്ചിട്ടാകുന്നു. വിശേഷണതാ
വിശേഷ്യമാവു എന്നുള്ളതു. ഇതു നാനാ പ്രകാരമാകുന്നു. ഭൂ
മിയിലുള്ള ഘടാഭാവം സംയുക്ത വിശേഷണത ഹേതുവാ
യിട്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. ഇവിടെ സംയുക്ത പദംകൊണ്ടു ഇ
ന്ദ്രിയ സംയുക്തമായ ഭൂതലത്തെ ഗ്രഹിക്കേണം. അവിടെ
അഭാവം വിശേഷണമായിരിക്കയാൽ സംയുക്ത വിശേഷണ
ത ഏതെന്നതു. അഭാവത്തിങ്കൽ ഉള്ളതു തന്നെ എന്നറിക. സം
ഖ്യാദികളിൽ ഉള്ള രൂപാദികളുടെ അഭാവം സംയുക്ത സമവെ
ത വിശേഷണത ഹേതുവായിട്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. ഇവിടെ
സംയുക്ത സമവെത പദംകൊണ്ടു ഇന്ദ്രിയ സംയുക്തങ്ങളായ ഘ
ടാദികളിൽ സമവായ സംബന്ധേന ഗുണങ്ങളെ സാമാന്യേ
ന ഗ്രഹിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയുന്നതാകയാൽ ഗുണങ്ങളിൽ അ
ന്തൎഭവിച്ചതായ സംഖ്യ മുതലായതിനെയും ഗ്രഹിക്കാം. അതി
ങ്കൽ രൂപാദികളുടെ അഭാവം വിശേഷണമായിരിക്കുന്നു. സം
ഖ്യാത്വം മുതലായതുകളിൽ ഉള്ള രൂപാദികളുടെ അഭാവം സം
യുക്ത സമവെതത്തിങ്കൽ സമവായ സംബന്ധേന യാതൊന്നു
സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുവൊ അതിന്റെ വിശേഷണത ഹേതുവായി
ട്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. ശബ്ദാഭാവം ശ്രോത്രാവച്ഛിന്ന വിശേഷ
ണതകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. കകാരം മുതലായതിലുള്ള ഘ
ത്വാദികളുടെ അഭാവം ശ്രോത്രാവച്ഛിന്ന സമവെതഹേതുവാ
യിട്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. ശ്രോത്രാവച്ഛിന്ന ശബ്ദത്തിങ്കലുള്ള
ഘത്വാദ്യഭാവം മുതലായതു വിശേഷണ വിശേഷണത ഹേതു
വായിട്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. ഘടാഭാവം മുതലായതുകളിലുള്ള വ
ഹ്ന്യാദികളുടെ അഭാവം സംയുക്തവിശേഷണ വിശേഷണത
ഹേതുവായിട്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. ഇങ്ങിനെ മറ്റുള്ളതുകളെയും
ഊഹിച്ചുകൊൾക. ഇങ്ങിനെ വിശേഷണത നാനാവിധമായി
രുന്നാലും എല്ലാവിശേഷണതകൾക്കും വിശേഷണതാത്വം ഒ
ന്നാകയാൽ വിശേഷണത എന്നിപ്രകാരം ഒന്നായിട്ടു തന്നെ
ആറുകളെ ഗണിച്ചുവരുന്നു. അതുകൊണ്ടാ എന്നു വെച്ചാൽ ഇ
ന്ദ്രിയാൎത്ഥ സന്നികൎഷം ആറു പ്രകാരമാകുന്നു. എന്നുള്ള വ്യവഹാ
രിക്ക നില്പാൻ സ്ഥലം ഉള്ളതായി വരുമെന്നറിക. അഭാവ
പ്രത്യക്ഷത്തിങ്കൽ യോഗ്യാനുപലബ്ധിയും കാരണമാകുന്നു. എ
ന്നുകൊണ്ടെന്നു പറയാം ഗ്രന്ഥത്തിങ്കൽ കാണുന്നു. എന്നുള്ള

ബോധശിരിക്കുമ്പോൾ ഘടാഭാവത്തെവിഷയീകരിച്ചിട്ടുള്ള ബോ-
ധം ഉണ്ടാകുന്നില്ല അതു ഹേതുവായിട്ട് അഭാവപ്രത്യ-
ക്ഷത്തിങ്കൽ പ്രതിയോഗ്യുപലംഭാഭാവംകാരണമാകുന്നു) പ്രതി-
യോഗി = ഘടാദി. ഉപലംഭം = പ്രത്യക്ഷം. അഭാവം = ഇല്ലായ്മ.
ഏതൊരു വസ്തുവിന്റെ അഭാവത്തെ ഗ്രഹിക്കുന്നുവൊ ആ അഭാ-
വത്തെ കുറിച്ച് ആ വസ്തു പ്രതിയോഗി ആകുന്നു. ഇങ്ങിനെ അ-
താത ഭാവങ്ങളെ ഗ്രഹിക്കുന്നേടത്തൊക്കെയും പ്രതിയോഗി പ-
ദാർത്ഥങ്ങളായ അതാത വസ്തുക്കളുടെ അപ്രത്യക്ഷ കാരണമായി
ഭവിക്കും. പ്രതിയോഗ്യുപലംഭാഭാവ യോഗ്യതയോടു കൂടി-
യതായിരിക്കകയും വേണം. അതിന്റെ യോഗ്യത ഏതു പ്ര-
കാരമാകുന്നു എന്നാണെങ്കിൽ പ്രതിയോഗി സത്വപ്രസഞ്ജ-
നപ്രസഞ്ജിത പ്രതിയോഗികത്വ രൂപയാകുന്നു എന്നറിഞ്ഞു-
കൊൾക. പ്രതിയോഗിസത്വപ്രസഞ്ജനപ്രസഞ്ജിതപ്രതിയോ-
ഗികത്വരൂപം = പ്രതിയോഗി സത്വപ്രസഞ്ജനപ്രസഞ്ജിത പ്ര-
തിയോഗികത്വമാകുന്ന രൂപത്തോടുകൂടിയത. പ്രതിയോഗിസത്വ-
പ്രസഞ്ജനപ്രസഞ്ജിതപ്രതിയോഗികത്വം = പ്രതിയോഗി സ-
ത്വപ്രസഞ്ജന പ്രസഞ്ജിത പ്രതിയോഗികമാവു എന്നുള്ളത.
പ്രതിയോഗിസത്വപ്രസഞ്ജന പ്രസഞ്ജിതപ്രതിയോഗികം =
പ്രതിയോഗിസത്വ പ്രസഞ്ജന പ്രസഞ്ജിതമായിരിക്കുന്ന പ്ര-
തിയോഗിയോടു കൂടിയത. പ്രതിയോഗിസത്വ പ്രസഞ്ജന പ്രസ-
ഞ്ജിതം = പ്രതിയോഗിസത്വ പ്രസഞ്ജനത്താൽ പ്രസഞ്ജിതം.
പ്രതിയോഗിസത്വപ്രസഞ്ജനം = പ്രതിയോഗി സത്വത്തിന്റെ
പ്രസഞ്ജനം. പ്രതിയോഗിസത്വം = പ്രതിയോഗിയുടെസത്വം.
പ്രതിയോഗി = ഘടമുതലായത. സത്വം = സത്തായു എന്നുള്ള-
തു. പ്രസഞ്ജനം = പ്രസംഗം. പ്രസഞ്ജിതം = പ്രസംഗിപ്പിക്ക-
പ്പെട്ടത. പ്രസംഗിപ്പിക്ക = പ്രാപിപ്പിക്ക. പ്രതിയോഗി = ഉപ-
ലംഭം. ഇങ്ങിനെ യോഗ്യതാസ്വരൂപ ഗ്രാഹകമായ വാക്യത്തി-
ലന്തർഭവിച്ച പദങ്ങളുടെ അർത്ഥങ്ങൾ. ഘടാദ്യഭാവങ്ങളുടെ ഗ്രഹ-
ണത്തിങ്കൽ പ്രതിയോഗികൾ ഘടാദികളല്ലൊ ആകുന്നത.
അതുകളുടെ സത്വപ്രസംഗത്തിനാൽ ഉപലംഭാഭാവത്തിന്റെ പ്ര-
തിയോഗിയായ ഉപലംഭം അവിടെ പ്രാപിപ്പിക്കപ്പെടുവാൻക-
ഴിയുന്നതാകുന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ട ഘടാനുപലംഭാദി കളുടെ
അഭാവം യോഗ്യതയുള്ളതാകുന്നു. അതു മേൽ പറഞ്ഞ അഭാവ
പ്രത്യക്ഷം പ്രതികാരണമായി ഭവിക്കയും ചെയ്യും. ആരെ
[illegible] സംഖ്യത്തിങ്കൽ ഭവിക്കയൊ അവിടെ

ഘടാദികൾ ഉണ്ടു എങ്കിൽ കാണപ്പെടുമെന്നു പറവാൻ കഴിയു
ന്നതാകയാൽ അവിടെ ഉള്ള ഘടാദികളുടെ ഉപലംഭാഭാവത്തി
ന്നു യോഗ്യത ഉണ്ടു എന്നും അതുകൊണ്ടു അവിടെയുള്ള ഘടാ
ദികളുടെ അഭാവം പ്രത്യക്ഷമായി ഭവിക്കുമെന്നും മേൽപ്പറഞ്ഞ
തിന്റെ സാരമാകുന്നു ഇരുട്ടുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഘടാദികൾ ഉ
ണ്ടു എങ്കിൽ കാണപ്പെടുമെന്നു പറഞ്ഞുകൂടായ്കയാൽ അവിടെ
ഉള്ള ഘടാദികളുടെ അഭാവം ചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടു
ന്നതല്ല- ഘടാദികളുടെ അഭാവത്തെ വിഷയമാക്കി ഉണ്ടാകുന്ന
ചാക്ഷുഷപ്രത്യക്ഷത്തിന്നും അനുപലബ്ധികാരണം തന്നെ എ
ങ്കിലും ഇരുട്ടുള്ളേടത്തുള്ള അനുപലബ്ധിക്കു യോഗ്യതയില്ലായ്ക
യാൽ അതു കാരണമായി ഭവിക്കുന്നില്ല- അതു ഹേതുവായിട്ടു
അവിടെ ഘടാഭാവത്തെ വിഷയീകരിച്ചു ചാക്ഷുഷപ്രത്യക്ഷം ഭ
വിക്കില്ല എന്നും ത്വാചപ്രത്യക്ഷത്തെക്കുറിച്ചു ആലോക സം
യോഗം കാരണമല്ലായ്കയാൽ അതു ഭവിക്കാമെന്നും അറിഞ്ഞു
കൊൾക- ഗുരുത്വാദികൾ ഇന്ദ്രിയ ഗ്രഹണത്തിന്നു അയോഗ്യങ്ങ
ളാകയാൽ അവകളുടെ അഭാവം പ്രത്യക്ഷമല്ല- ഗുരുത്വാദികൾ
ഉണ്ടു എങ്കിൽ പ്രത്യക്ഷങ്ങളായി ഭവിക്കുമെന്നു പറഞ്ഞുകൂടെ
ല്ലൊ. വായുവിങ്കൽ ഉള്ള രൂപാഭാവം കല്ലിന്മേൽ ഉള്ള ഗന്ധാഭാ
വം ഗുണത്തിങ്കലുള്ള തിക്താഭാവം വഹ്നിയിങ്കലുള്ള ശൈത്യാ
ഭാവം ശ്രോത്രത്തിങ്കലുള്ള ശബ്ദാഭാവം ആത്മാവിങ്കലുള്ള സു
ഖാദികളുടെ അഭാവം ഇത്യാദികളായ അഭാവങ്ങൾ അതാത ഇ
ന്ദ്രിയംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു- വായുവിങ്കൽ രൂപം മുതലാ
യതുകൾ ഉണ്ടു എങ്കിൽ ചക്ഷുസ്സു മുതലായ ഇന്ദ്രിയം കൊണ്ടു
ഗ്രഹിക്കപ്പെടുമെന്നു പറവാൻ കഴിയുന്നതാകുന്നു- സംസൎഗ്ഗാ
ഭാവപ്രത്യക്ഷത്തിങ്കൽ പ്രതിയോഗി യോഗ്യത കാരണമാകു
ന്നു- അന്യോന്യാഭാവപ്രത്യക്ഷത്തിങ്കൽ അധികരണത്തിന്റെ
യോഗ്യത കാരണമാകുന്നു അതു ഹേതുവായിട്ടു സ്തംഭത്തിങ്ക
ലുള്ള പിശാചഭേദം മുതലായതു ചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെ
ടുന്നു തന്നെ പ്രത്യക്ഷം ലൌകികമായിട്ടും അലൌകികമായി
ട്ടും ഉണ്ടു അതുകളിൽ വെച്ചു ലൌകിക പ്രത്യക്ഷത്തിങ്കലെ സ
ന്നികൎഷം ആറു പ്രകാരം പറയപ്പെട്ടു ഇനി അലൌകിക സന്നി
കൎഷങ്ങളെ പറവാൻ പോകുന്നു-

മൂ- അലൌകികസ്സന്നികൎഷസ്ത്രിവിധഃ പരികീൎത്തിതഃ। സാ
മാന്യലക്ഷണോ ജ്ഞാനലക്ഷണോ യോഗജസ്തഥാ ॥

മൂ- ആസത്തിരാശ്രയാണാന്തു സാമാന്യജ്ഞാനമിഷ്യതേ । ത

ദൻ *

ദിന്ദ്രിയജതദ്ധൎമ്മബോധസാമഗ്ര്യപേക്ഷ്യതേ ॥

൬൩- വിഷയീയസ്യതസ്യൈവവ്യാപാരോജ്ഞാനലക്ഷണഃ । യോഗജോദ്വിവിധഃപ്രോക്തോയുക്തയുഞ്ജാനഭേദതഃ

൬൪— യുക്തസ്യസൎവ്വദാഭാനംചിന്താസഹകൃതോപരഃ। വ്യാപാരസ്തുപരാമൎശഃകരണംവ്യാപ്തിധീൎഭവേൽ।

൬൫— അനുമായാംജ്ഞായമാനംലിംഗന്തുകരണംനഹി। അനാഗതാദിലിംഗേനനസ്യാദനുമിതിസ്തദാ॥

൬൬— വ്യാപ്യസ്യപക്ഷവൃത്തിത്വധീഃപരാമൎശഉച്യതേ। വ്യാപ്തിസ്സാദ്ധ്യവദന്യസ്മിന്നസംബന്ധഉദാഹൃതഃ॥

അന്വയം—— അലൌകികഃ- സന്നികൎഷഃ- സാമാന്യലക്ഷണഃ— ജ്ഞാനലക്ഷണഃ- തഥാ- യോഗജഃ- ച- ഇതി- ത്രിവിധഃ- പരികീൎത്തിതഃ- ആശ്രയാണാം- ആസത്തിഃ- തു- സാമാന്യജ്ഞാനം ഇഷ്യതേ- തദിന്ദ്രിയജതദ്ധൎമ്മബോധസാമഗ്രീ- അപേക്ഷ്യതേ— ജ്ഞാനലക്ഷണഃ- വ്യാപാരഃ- വിഷയീയസ്യ- തസ്യ ഏവ പ്രത്യാസത്തി- യോഗജഃ-സന്നികൎഷഃ-യുക്തയുഞ്ജാനഭേദതഃ- ദ്വിവിധഃ പ്രോക്തഃ ഭവതി- യുക്തസ്യ- സൎവ്വദാ ഭാനം— ഭവതി- അപരഃ ചിന്താസഹകൃതഃ ഭവതി- അനുമായാം- വ്യാപ്തിധീഃ- കരണം- വ്യാപാരഃ തു- പരാമൎശഃ- ജ്ഞായമാനം- ലിംഗം— തു കരണം- ന- ഭവതി- ഹി- തദാ- അനാഗതാദി- ലിംഗേന അനുമിതിഃ- ന- സ്യാൽ— വ്യാപ്യസ്യ- പക്ഷവൃത്തിത്വധീഃ- പരാമൎശഃ- ഉച്യതേ- സാദ്ധ്യവദന്യസ്മിൻ— അസംബന്ധഃ- വ്യാപ്തിഃ- ഉദാഹൃതഃ-

അന്വയാൎത്ഥം—— അലൌകികമായിരിക്കുന്ന സന്നികൎഷം സാമാന്യലക്ഷണവും ജ്ഞാനലക്ഷണവും അപ്രകാരംയോഗജവും ഇങ്ങിനെ ത്രിവിധമായിട്ട പരികീൎത്തിതമായി ഭവിക്കുന്നു. ആശ്രയങ്ങളുടെ ആസത്തിയാകട്ടെ സാമാന്യജ്ഞാനമെന്നു ഇച്ഛിക്കപ്പെടുന്നു. തദിന്ദ്രിയജതദ്ധൎമ്മബോധസാമഗ്രി അപേക്ഷിക്കപ്പെടുന്നു ജ്ഞാനലക്ഷണമായിരിക്കുന്ന വ്യാപാരം വിഷയീയാതൊന്നിന്റെതായിഭവിക്കുന്നുവൊ അതിന്റെ തന്നെയാകുന്നു യോഗജമായിരിക്കുന്ന സന്നികൎഷം യുക്തയുഞ്ജാനഭേദംകൊണ്ടുവായിട്ട ദ്വിവിധമായിട്ട പ്രോക്തമായിഭവിക്കുന്നു. യുക്തന്ന എപ്പൊഴുമെല്ലാറ്റിലുംഭാനംഭവിക്കുന്നു. അപരൻചിന്താസഹകൃതനായിഭവിക്കുന്നു. അനുമയിങ്കൽവ്യാപ്തി ധീകരണമായിഭവിക്കുന്നു വ്യാപാരമാകട്ടെ പരാമൎശമാകുന്നു. ജ്ഞായമാനമായിരിക്കുന്ന ലിംഗമാകട്ടെ കരണമായിഭവിക്കുന്നില്ല യാ

തൊന്നുമെറെയുവായിട്ട അപ്പോൾ അനാഗതാദി ലിംഗങ്ങൾ കൊണ്ടു അനുമിതിയെവികില്ല.

പരിഭാഷാ____ അലൌകികം=അലൌകിക പ്രത്യക്ഷത്തെ സംബന്ധിച്ചിട്ടുള്ളതു. സന്നികൎഷം=വിഷയേന്ദ്രിയ സംബന്ധം. സാമാന്യലക്ഷണം=സാമാന്യമാകുന്ന ലക്ഷണത്തോടുകൂടിയതു. സാമാന്യം=സാമാന്യമെന്ന പദാൎത്ഥം. ലക്ഷണം=സ്വരൂപമെന്നു ചിലർ പറയുന്നു. വിഷയമെന്നു പരിഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ജ്ഞാനലക്ഷണം=ജ്ഞാനമാകുന്ന ലക്ഷണത്തോടു കൂടിയതു. ലക്ഷണം=സ്വരൂപം. യോഗജം=യോഗജം. യോഗത്തിങ്കൽനിന്നു ജനിച്ചതു. യോഗം=യോഗാഭ്യാസം (യോഗസന്നികൎഷത്തെയോഗധൎമ്മമെന്നും പറയും) ത്രിവിധം=മൂന്നുവിധങ്ങളോടുകൂടിയതു. വിധകൾ=പ്രകാരങ്ങൾ. പരികീൎത്തിതം=പരികീൎത്തിക്കപ്പെട്ടതു. പരികീൎത്തിക്ക=പറക. ആശ്രയങ്ങൾ=അധികരണങ്ങൾ. ആസത്തി=പ്രത്യാസത്തി. സാമാന്യജ്ഞാനം=സാമാന്യവിഷയകമായിരിക്കുന്ന ജ്ഞാനം. സാമാന്യവിഷയകം=സാമാന്യമായിരിക്കുന്ന വിഷയത്തോടുകൂടിയതു. തദിന്ദ്രിയജതദ്ധൎമ്മബോധസാമഗ്രി=തദിന്ദ്രിയജതദ്ധൎമ്മബോധത്തിന്റെ സാമഗ്രി. തദിന്ദ്രിയജതദ്ധൎമ്മബോധം=തദിന്ദ്രിയജമായിരിക്കുന്ന തദ്ധൎമ്മബോധം— തദിന്ദ്രിയജം=തദിന്ദ്രിയത്തിങ്കൽനിന്നു ജനിക്കുന്നതു. തദിന്ദ്രിയം=ആ ഇന്ദ്രിയം— ഇന്ദ്രിയം=ചക്ഷുസ്സുമുതലായതു— തദ്ധൎമ്മബോധം=തദ്ധൎമ്മത്തിന്റെ ബോധം— തദ്ധൎമ്മം=ആധൎമ്മം— ബോധം=അറിവു. സാമഗ്രി=കാരണസമുദായം— ജ്ഞാനലക്ഷണം=ജ്ഞാനമാകുന്ന ലക്ഷണത്തോടുകൂടിയതു— ലക്ഷണം=സ്വരൂപം— വിഷയീ=ജ്ഞാനം— ആസത്തി=പ്രത്യാസത്തി— (സന്നികൎഷമെന്നൎത്ഥം) യോഗജം=യോഗത്തിങ്കൽനിന്നു ജനിച്ചതു. സന്നികൎഷം=സംബന്ധം— യുക്തയുഞ്ജാനഭേദം=യുക്തയുഞ്ജാനന്മാരുടെ ഭേദം— യുക്തയുഞ്ജാനന്മാർ=യുക്തനും യുഞ്ജാനനും— യുക്തൻ=യുക്തനെന്ന യോഗി. യുഞ്ജാനൻ=യുഞ്ജാനനെന്ന യോഗി. ദ്വിവിധം=രണ്ടുവിധങ്ങളോടുകൂടിയതു— വിധകൾ=പ്രകാരങ്ങൾ— പ്രോക്തം=പ്രവചിക്കപ്പെട്ടതു. പ്രവചിക്ക=പറക. യുക്തൻ=യുക്തനെന്ന യോഗി. ഭാനം=പ്രകാശം. അപരൻ=യുഞ്ജാനൻ— ചിന്താസഹകൃതൻ=ചിന്തയുടെ സഹകൃതമുള്ളവൻ. ചിന്ത=ധ്യാനം. സഹകൃതം=സഹകരണം. (ചിന്തയാകുന്ന സഹചാരിയോടുകൂടിയവനെന്നൎത്ഥം) അനുമാനം=അനുമിതി. വ്യാപ്തിധീ=

വ്യാപ്തിജ്ഞാനം- കരണം=അസാധാരണകാരണം- പരാമൎശം=ജ്ഞാനവിശേഷം- ജ്ഞായമാനം=അറികപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു ലിംഗം=ധൂമാദി- കരണം അസാധാരണകാരണം- അനാഗതാദിലിംഗം അനാഗതാദിയായിരിക്കുന്നലിംഗം അനാഗതാദി അനാഗതം മുതലായതു- ലിംഗം ജ്ഞാപകം (അഗ്ന്യാദികൾ പ്രത്യക്ഷത്തിന്നവിഷയങ്ങളായിട്ടില്ലാ എങ്കിലും അതുകൾ പൎവ്വതാദികളിൽ ഉണ്ടു എന്നുള്ള ബോധത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായ ധൂമം മുതലായതെന്നു സാരം-) അനുമിതി= അനുമിതി എന്നജ്ഞാനം- ഭവിക്കും=ഉണ്ടാകും- വ്യാപ്യം=വ്യാപ്തിയുള്ളതു- വ്യാപ്തി=സാഹചൎയ്യനിയമം- ഇതിന്റെ സ്വരൂപം ഉടനെ വ്യക്തമാക്കപ്പെടും- പക്ഷവൃത്തിതാധീ= പക്ഷവൃത്തിതാത്തിന്റെ ധീ- പക്ഷവൃത്തിതാ=പക്ഷവൃത്തിയാവു എന്നുള്ളതു- പക്ഷത്തിങ്കൽ വൎത്തിക്കുന്നതു- പക്ഷം=പൎവ്വതാദി- ധീ=ബുദ്ധി- പരാമൎശം=പരാമൎശമെന്ന പേരൊട്ടുകൂടിയതു- സാദ്ധ്യവദന്യാ= സാദ്ധ്യവത്തിങ്കൽ നിന്നന്യം- സാദ്ധ്യവത്തു= സാദ്ധ്യാധികരണം- (ധൂമാദിഹേതുക്കൾകൊണ്ടു സാധിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യമായവഹ്ന്യാദികളുടെ അധികരണമായമഹാനസംമുതലായതു എന്നു സാരം) മഹാനസം= അടുക്കള- അന്യം=അപരം- അസംബന്ധ=അവൃത്തിതാ= (വൃത്തിയൊട്ടുകൂടാത്തതാവു എന്നുള്ളതെന്നു സാരം) വൃത്തി=സ്ഥിതി- വ്യാപ്തി=വ്യാപ്തിയെന്നപദാൎത്ഥം- ഉദാഹൃതം=ഉദാഹരിക്കപ്പെട്ടതു- ഉദാഹരിക്ക=പറക.

സാരം —— യാതൊരുദ്രവ്യവ്യക്തി ഇന്ദ്രിയത്തൊടു സംയോജിച്ചിരിക്കുന്നുവൊ അതിനെ ഗ്രഹിക്കുന്നതും അതിങ്കൽ ഉള്ള ഗുണാദികളെ ആ ഇന്ദ്രിയംകൊണ്ടുതന്നെ ഗ്രഹിക്കുന്നതും ലൌകിക പ്രത്യക്ഷമാകുന്നു. വ്യക്ത്യന്തരങ്ങളുടെ ഗ്രഹണം ഭവിക്കുന്നതു അലൌകിക പ്രത്യക്ഷമാകുന്നു. അതിന്നുപയോഗിയായ സന്നികൎഷം സാമാന്യലക്ഷണവും ജ്ഞാനലക്ഷണവും യോഗജധൎമ്മവുമാകയാൽ മൂന്നുവിധമാകുന്നു. സാമാന്യലക്ഷണമെന്നുള്ളപദത്തിങ്കലെ ലക്ഷണശബ്ദംകൊണ്ടു സ്വരൂപത്തെ ഗ്രഹിക്കുന്നു എങ്കിൽ ആശ്രയസംബന്ധം സാമാന്യരൂപമാകുന്നു എന്നുള്ള അൎത്ഥം ലഭിക്കപ്പെടും സാമാന്യപദംകൊണ്ടു ഇന്ദ്രിയസംബന്ധവിശേഷ്യകജ്ഞാനപ്രകാരീഭൂതമായിരിക്കുന്നധൂമത്വാദികളെ ഗ്രഹിക്കേണം (ഇന്ദ്രിയസംബന്ധവിശേഷ്യക ജ്ഞാനപ്രകാരീഭൂതം=ഇന്ദ്രിയസംബന്ധവിശേഷ്യകജ്ഞാനത്തിങ്കൽ പ്രകാരീഭൂതം- ഇന്ദ്രിയസംബന്ധവിശേഷ്യകജ്ഞാനം=ഇന്ദ്രിയസംബന്ധ

വിശേഷ്യകമായിരിക്കുന്ന ജ്ഞാനം- ഇന്ദ്രിയസംബന്ധ വിശേ
ഷ്യകം= ഇന്ദ്രിയ സംബന്ധമാകുന്ന വിശേഷ്യത്തോട കൂടിയ
ത- ഇന്ദ്രിയസംബന്ധം=ഇന്ദ്രിയത്തോട സംബന്ധിച്ചത- പ്ര
കാരീഭൂതം പ്രകാരമായിഭവിച്ചത) ഇങ്ങിനെമെൽപറഞ്ഞ പദ
ങ്ങളുടെ അൎത്ഥങ്ങളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- ധൂമാദികളിൽ ഇന്ദ്രി
യസംബന്ധം ഭവിച്ചാൽ ധൂമമെന്നിപ്രകാരം ഉള്ളജ്ഞാനവും
അതുപൊലെ മറ്റുള്ളജ്ഞാനവും ഭവിക്കും അന്നുകളിൽധൂമത്വാ
ദികൾ പ്രകാരങ്ങളാകുന്നു അപ്രകാരമാകയാൽ അതുകളെഗ്ര
ഹിക്കണം എന്നാൽധൂമഃ എന്നുള്ളജ്ഞാനത്തിങ്കൽ ധൂമത്വമെ
ന്നസാമാന്യരൂപമായിരിക്കുന്ന സന്നികൎഷംകൊണ്ടധൂമമെന്നി
പ്രകാരമുള്ളരൂപത്തൊടകൂടിയതായിട്ട സകലധൂമവിശേഷ്യകമാ
യിരിക്കുന്നജ്ഞാനം ഉണ്ടാകുന്നഎന്നുള്ളതിനെപറകയുംചെയ്യും-
ഒരു ധൂമവ്യക്തിക്കല്ലാതെ മറ്റുള്ള ധൂമവ്യക്തികൾക്കു ചക്ഷുസ്സം
യൊഗം ഭവിച്ചിട്ടില്ലായ്കയാൽ അതുകളെയും സംയൊഗ സ
ന്നികൎഷം ഹെതുവായിട്ട ഗ്രഹിക്കുന്ന എന്നുപറവാൻ കൂടാ- അ
ത ഹെതുവായിട്ട വ്യക്തികളെ ഗ്രഹണം സാമാന്യ സന്നികൎഷം
ഹെതുവായിട്ടാകുന്നു എന്നും അതിന്നുപെർ അലൌകികപ്ര
ത്യക്ഷമാകുന്നു എന്നും സിദ്ധാന്തമാകുന്നു- ഇന്ദ്രിയ സംബന്ധ
മായിരിക്കുന്ന സാമാന്യത്തെ ഗ്രഹിക്കണമെന്നുള്ള അൎത്ഥ
ത്തെ സ്വീകരിച്ചാൽ ധൂളിപടലത്തിങ്കൽ ധൂമമെന്നുള്ള ഭ്രമം
ഭവിച്ചതിന്റെ ശെഷം സകലധൂമവിശേഷ്യകമായിരിക്കുന്ന
ജ്ഞാനം ഭവിക്കില്ലെന്നുവരും അവിടെ ധൂമത്വത്തിന്ന ഇന്ദ്രിയ
സംബന്ധം ഭവിച്ചിട്ടില്ലല്ലൊ എന്റെ മതത്തിങ്കൽ ഇന്ദ്രിയ
സംബന്ധമായിട്ടുള്ളത ധൂളീപടലം തന്നെ ആയിരുന്നാലും അ
താകുന്ന വിശേഷ്യത്തൊട കൂടി ഉണ്ടായ ജ്ഞാനം ധൂമമെന്നി
പ്രകാരമാകയാൽ ധൂമത്വസന്നികൎഷം ഹെതുവായിട്ട എല്ലാധൂ
മങ്ങളെയും വിഷയമാക്കിയതായ ധൂമജ്ഞാനം സംഭവിക്കുന്നതി
ന്ന വിരൊധമില്ല- ഇന്ദ്രിയസംബന്ധം ഇവിടെ ലൌകികമാ
കുന്നു ഇങ്ങിനെ ബാഹ്യെന്ദ്രിയ സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾ
ക- മാനസസ്ഥലത്തിങ്കൽ ജ്ഞാനത്തിങ്കൽ പ്രകാരമായി ഭവി
ച്ചിരിക്കുന്ന സാമാന്യംതന്നെ പ്രത്യാസത്തി എന്ന ഗ്രഹിച്ചു
കൊൾക- സംബന്ധം സന്നികൎഷം ആസത്തി പ്രത്യാസത്തി
ഇത്യാദികളായപദങ്ങൾസമാനാൎത്ഥങ്ങളാകുന്നു- സാമാന്യജ്ഞാ
നമെന്നുള്ള പദത്തിങ്കലെ സാമാന്യപദത്തിന്ന സമാനങ്ങളു
ടെ ഭാവം സാമാന്യം എന്നുള്ള വ്യുല്പത്തിയാൽ പിമ്പെടുത്ത

നിത്യമായിരിക്കുന്ന ധൂമത്വാദിയെയും ചിലെടത്ത അനിത്യമാ
യ ഘടം മുതലായതിനെയും ഗ്രഹിപ്പിപ്പാനുള്ള സാമൎത്ഥ്യം ഭവി
ക്കുന്നു. അതു ഹെതുവായിട്ടു യാതൊരുകാലത്തിങ്കൽ സംയൊ
ഗസംബന്ധെന ഘടം ഭൂപ്രദെശത്തിങ്കൽ ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടുവൊ
അതിന്റെ ശെഷവും യാതൊരു കാലത്തിങ്കൽ സമവായസം
ബന്ധെന ഘടം കപാലത്തിങ്കൽ ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടുവൊ അതി
ന്റെ ശെഷവും ഘടവത്തുകളായിരിക്കുന്ന എല്ലാ ഭൂപ്രദെശ
ങ്ങളുടെയും സകല കപാലങ്ങളുടെയും ജ്ഞാനം സംഭവിക്കയു
മാം. യാതൊരു സംബന്ധത്തൊടു കൂടിയതായിട്ടു സാമാന്യത്തെ
അറിയുന്നുവൊ അതു തന്നെ സംബന്ധമാകുന്നു എങ്കിലല്ലാ
തെ സാമാന്യം സന്നികൎഷമായി ഭവിക്കുകയുമില്ല. ഇങ്ങിനെയു
ള്ള അൎത്ഥനിഷ്കൎഷത്തെ ചെയ്യാലും ഘടനാശത്തിന്റെ ശെഷം
ഘടമുണ്ടായിരുന്ന സ്ഥലത്തിന്റെ സ്മരണത്തിങ്കൽ സാമാന്യ
ലക്ഷണ പ്രത്യാസത്തി ഹെതുവായിട്ടു എല്ലാഘടാദി കരണങ്ങ
ളുടെയും ജ്ഞാനം ഭവിക്കയില്ല. സാമാന്യാശ്രയകാലത്തിങ്കൽ ഉ
ള്ളല്ലൊ എന്നത തന്നെ അല്ല ഇന്ന ഘടത്തിങ്കൽ ഇന്ദ്രിയ
സംബന്ധം ഭവിക്കയാൽ ഘടമെന്നുള്ള ജ്ഞാന മുണ്ടായി അ
തിങ്കൽ ഘടത്വരൂപമായിരിക്കുന്ന സാമാന്യം വിശെഷണമായി
ഭവിക്കുകയുംചെയ്യുന്നതിനാലെയും നിഷ്പന്നമാകുന്നു- അത ഹെതു
വായിട്ടുയാതൊരു ദിവസം ഘടത്തിങ്കൽഇന്ദ്രിയസംബന്ധമുണ്ടാ
കയാൽ ഘടമെന്നുള്ളജ്ഞാനം ഭവിച്ചുവൊ അതിന്റെ പിറെ
ന്നാൾ ഇന്ദ്രിയ സംബന്ധത്തൊടു കൂടാതെയും സകലഘടങ്ങളെ
യും വിഷയീകരിച്ചിട്ടുള്ള ഘടജ്ഞാനം എന്തുകൊണ്ടു ഭവിക്കു
ന്നില്ല- എന്നുള്ള ആക്ഷെപവും വരുന്നതാകുന്നു- അത ഹെതു
വായിട്ടുസാമാന്യ ജ്ഞാനം തന്നെ സന്നികൎഷമെന്നു പറയെ
ണം അതഹെതുവായിട്ടു ലക്ഷണ ശബ്ദത്തിന്നു വിഷയമെന്നു
ള്ള അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾകയും വെണം. സാമാന്യമാകു
ന്ന വിഷയത്തൊടു കൂടിയ ജ്ഞാനവും ജ്ഞാനവും യൊഗജധ
ൎമ്മവും ഇങ്ങിനെ മൂന്നു പ്രകാരമെന്നു ഫലിതമായി സാമാന്യ
ജ്ഞാനമെന്നത ആശ്രയങ്ങളുടെ സംബന്ധമാകുന്നു- ആശ്രയ
ങ്ങൾ=അധികരണങ്ങൾ- എന്നു മുമ്പെ പറയപ്പെട്ടു ഇപ്രകാര
മായാൽ നെത്രെന്ദ്രിയ സംയൊഗാദികളൊടു കൂടാതെയും സാ
മാന്യ ജ്ഞാനവശാൽ ഘടാദികളുടെ ചാക്ഷുഷ പ്രത്യക്ഷം ഭവി
ക്കാമെന്നുള്ള ആപാദകം അവസരമുണ്ടു എങ്കിൽ അതിന്നു ഇ
നി പറവാൻ പൊകുന്ന സംഗതികൊണ്ടു പരിഹരിച്ചു കൊ

ൾക· യാതൊരു കാലത്തിങ്കൽ സാമാന്യ ജ്ഞാനരൂപമായസ
ന്നികൎഷം ഹേതുവായിട്ട ബഹിരിന്ദ്രിയത്താൽ ജ്ഞാനം ജനി
പ്പിക്കേണ്ടതായുള്ളുവൊ അപ്പൊൾ ഒരു വസ്തുവിങ്കൽ പ്രകൃതമാ
യ സാമാന്യത്തിന്ന അങ്ങിനെയുള്ള ഇന്ദ്രിയത്താൽ ഉണ്ടാകപ്പെ
ടുന്നതായ ജ്ഞാനം പ്രതികാരണമായിട്ട ഏതെല്ലാം ഭവിക്കുന്നു
വൊ അതുകളൊക്കെയും ഉണ്ടായിരിക്കണം അങ്ങിനെയുള്ള
കാരണങ്ങൾ ചക്ഷുസ്സംയോഗം ആലോകസംയോഗം ഇത്യാ
ദികളാകുന്നു· അതു ഹേതുവായിട്ട ചക്ഷുസംയോഗം ഇല്ലാതെ
കണ്ടുള്ള സമയത്തിങ്കൽ മേൽ പറഞ്ഞ സന്നികൎഷം ഹേതുവാ
യിട്ട മേൽപ്രകാരം ജ്ഞാനം ഭവിക്കയുമില്ലാ എന്നും ചക്ഷു
സ്സംയോഗം ഉണ്ടായാലും അന്ധകാരത്തിങ്കൽ ആലോക സം
യോഗം ഇല്ലായ്കയാൽ മേൽപ്രകാരമുള്ള ജ്ഞാനം ഭവിക്കില്ലാ
എന്നും അറിഞ്ഞുകൊൾക ഇപ്രകാരമാകയും യുക്തം ത
ന്നെ· എങ്കിലും സാമാന്യലക്ഷണ പ്രത്യാസത്തിയും ജ്ഞാനല
ക്ഷണ പ്രത്യാസത്തിയും ജ്ഞാനകാരണരൂപത്തൊടകൂടിയതാ
യി പറയപ്പെടുകയാൽ അതുകൾക്ക ഭേദമില്ലെന്ന തോന്നുന്നു·
എങ്കിൽ അതുകളുടെ ഭേദത്തെ പറയാം സാമാന്യ ലക്ഷണ പ്ര
ത്യാസത്തി സാമാന്യത്തിന്റെ അധികരണങ്ങളായ വസ്തുക്കളു
ടെ ജ്ഞാനത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നു· ജ്ഞാനലക്ഷണ പ്രത്യാസത്തി
യാതൊന്നിനെ വിഷയീകരിച്ചിട്ടുള്ള ജ്ഞാനം ഭവിക്കുന്നുവൊ
അതിന്റെ തന്നെയുള്ള സന്നികൎഷമാകുന്നു· പ്രത്യക്ഷത്തിങ്കൽ
സന്നികൎഷം കൂടാതെ ഒന്നും വിഷയമായി ഭവിക്കില്ല· അപ്ര
കാരമാകയാൽ സാമാന്യലക്ഷണ പ്രത്യാസത്തിയൊട കൂടാതെ
ധൂമത്വേന സകലധൂമങ്ങളും വഹ്നിത്വേന സകല വഹ്നികളും
ജ്ഞാനത്തിങ്കൽ വിഷയമായി ഭവിക്കാത്തതുകളാകയാൽ ജ്ഞാ
നലക്ഷണ പ്രത്യാസത്തിയെ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു· സകലധൂ
മങ്ങളും സകല വഹ്നികളും വിഷയമായി ഭവിക്കേണമെന്നു
ണ്ടൊ എന്ന ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽ അപ്രകാരം ഭവിക്കാതെ ഇ
രുന്നാൽ വരുന്ന ദോഷത്തെ പറയാം പ്രത്യക്ഷ വിഷയമായി
രിക്കുന്ന ധൂമത്തിങ്കൽ വഹ്നി സംബന്ധത്തെ ഗ്രഹിച്ചിരിക്ക
ഹേതുവായിട്ടും അന്യധൂമത്തിന്റെയും അന്യവഹ്നിയുടെയും
ജ്ഞാനങ്ങൾക്ക കാരണമില്ലായ്കയാൽ അതുകൾ ഉത്ഭവിക്കാതെ
ഇരിക്കുകഹേതുവായിട്ടും ഒരു വഹ്നിധൂമങ്ങളുടെ സംബന്ധത്തെ
ഗ്രഹിച്ച വന്ന ധൂമം വഹ്നിവ്യാപ്യമൊ അല്ലയൊ എന്നുള്ള
സംശയത്തിന്ന ചേൎച്ചയില്ലെന്നുവരും· ഇത തന്നെ ദോഷമാ

കുന്നതു- എന്റെ മതത്തിങ്കൽ സാമാന്യ ലക്ഷണ പ്രത്യാസ
ത്തിവശാൽ സകലധൂമങ്ങളുടെയും ഉപസ്ഥിതി സംഭവിച്ചിരി
ക്കയാൽ പ്രത്യക്ഷവിഷയമായ ഒരു ധൂമത്തിന്നു എന്നപോലെ
ദേശാന്തരത്തിങ്കലുള്ള ധൂമത്തിന്നും വഹ്നിവ്യാപ്യതയുണ്ടൊ
ഇല്ലയൊ എന്നുള്ള സംശയം വരുന്നതാകുന്നു എന്നാലും സാ
മാന്യ ലക്ഷണ പ്രത്യാസത്തിയെ സ്വീകരിച്ചാൽ ജ്ഞേയത്വേന
സകല പദാൎത്ഥങ്ങളുടെയും ജ്ഞാനം നമുക്ക ഭവിക്കുന്നു എന്നു
പറയേണം- എന്നാലെല്ലാവൎക്കും സൎവ്വജ്ഞത്വം ഭവിക്കുമെല്ലൊ
എന്നു ശങ്കിക്കുന്നു എങ്കിൽ ജ്ഞേയത്വേന സകലപദാൎത്ഥങ്ങളു
ടെ ജ്ഞാനമുണ്ടായാലും വിശേഷിച്ചു തത്തദ്രൂപേണ ഉള്ളജ്ഞാ
നം ഭവിച്ചിട്ടില്ലായ്കയാൽ അങ്ങിനെയുള്ളവൎക്കു സൎവ്വജ്ഞത്വവും
ഭവിക്കില്ലെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- ഇങ്ങിനെ സാമാന്യ ലക്ഷ
ണ പ്രത്യാസത്തിയെ സ്വീകരിക്കേണമെങ്കിൽ അങ്ങിനെ ക
ന്നു ഇരുന്നു കൊൾകളെ ജ്ഞാനലക്ഷണ പ്രത്യാസത്തിയെ
സ്വീകരിക്കേണം എന്നു പറയുന്നു എങ്കിൽ അതിന്റെ അസ്വീ
കാരണത്തിങ്കൽ സുരഭിചന്ദനമെന്നുള്ള ജ്ഞാനത്തിങ്കൽ സൌ
രഭ്യം വിഷയമായി ഭവിക്കുന്നതെങ്ങിനെ എന്നു വിചാരിക്കേ
ണം- സാമാന്യ ലക്ഷണ പ്രത്യാസത്തികൊണ്ടും സൌരഭത്തി
ന്റെ വിഷയതയെ നിരൊധിപ്പ് കൂടയെന്നില്ലഎങ്കിലും സൌ
രഭത്വത്തിന്റെ വിഷയത കൂടെ ഉണ്ടാകയാൽ അതിന്റെ നി
ൎവ്വാഹത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു ജ്ഞാനലക്ഷണ പ്രത്യാസത്തിയെ സ്വീ
കരിക്കേണം. ഇപ്രകാരം മുമ്പെ ധൂളീപടലത്തെ കണ്ടിട്ടു ധൂ
മമെന്നുള്ള ഭ്രമമുണ്ടായവന്നു പിന്നെ ഉണ്ടാകുന്ന അനുവ്യവസാ
യത്തിങ്കൽ ധൂളീപടലം കൂടെ വിഷയമാകുന്നതിന്നു കാരണം
ജ്ഞാന ലക്ഷണ പ്രത്യാസത്തിയത്രെ ആകുന്നതു (ധൂളീപടലം=
ധൂളികളുടെപടലം- ധൂളികൾ=പൊടികൾ- പടലം=സമൂഹം-
കാറ്റോടുകൂടെ ഉയൎന്ന ദൂരത്തിങ്കൽ കാണപ്പെട്ട മണ്ണൊടിയുടെ
സമൂഹമെന്നു സാരം) അനുവ്യവസായം=പിന്നെ ഉണ്ടാകുന്ന
ജ്ഞാനം- (ധൂളീപടലത്തെ കണ്ടിട്ടു ഇതു ധൂളീപടലമാകുന്നു എ
ന്നുള്ള ജ്ഞാനമുണ്ടായതിന്റെ ശേഷം ധൂളീപടലത്തെ ഞാൻ
അറിയുന്നു എന്നിപ്രകാരമുണ്ടാകുന്ന ജ്ഞാനത്തിന്നു അനുവ്യ
വസായമെന്നു പേരാകുന്നു- ധൂളീപടലത്തെകണ്ടിട്ടു ധൂമമാകുന്നു
എന്നു ഭ്രമിച്ചാലും മേൽപ്രകാരത്തിനനുവ്യവസായം ഉണ്ടാകുന്നതാ
കുന്നു-) യോഗികൾ യുക്തന്മാരെന്നും യുഞ്ജാനന്മാരെന്നും ര
ണ്ടുപ്രകാരത്തിലുള്ളവരാകയാൽ യോഗജധൎമ്മമെന്നു അലൌകി

കസന്നികൎഷവും രണ്ടുപ്രകാരമെന്നറിയിക്കുന്നു. യുക്തനായിരിക്കുന്ന യോഗി യോഗജധൎമ്മസഹായത്തോടു കൂടിയ മനസ്സുകൊണ്ടു ആകാശം പരമാണു ഇത്യാദി സൎവ്വപദാൎത്ഥങ്ങളെയും എല്ലാസമയത്തിങ്കലും തന്റെ അറിവിന്നു വിഷയങ്ങളാക്കി ചെയ്യുന്നവനാകുന്നു- യുഞ്ജാനനായിരിക്കുന്ന യോഗിക്കു മെൽപ്രകാരമുള്ള ജ്ഞാനത്തെ കുറിച്ചു ചിന്തയുടെ സാഹായ്യം വെണം- ഇങ്ങിനെ ഒരു ഗ്രന്ഥത്തിങ്കൽ കാണപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു- യോഗജധൎമ്മത്തിന്നു പ്രമാണം ശ്രുതിസ്മൃതിപുരാണാദികളാകുന്നു- യുക്തന്മാരെന്നും യുഞ്ജാനന്മാരെന്നും രണ്ടുപ്രകാരമെന്നു യോഗികൾ ഉണ്ടെന്നുള്ളതിന്നും പ്രമാണം ശ്രുതിസ്മൃത്യാദികളാകുന്നു- യോഗത്തിന്റെ നിരന്തരമായ അനുഷ്ഠാനംകൊണ്ടു സമാധിയെന്ന അവസ്ഥയെ വശീകരിച്ചും അതു ഹെതുവായിട്ടു ലഭിക്കപ്പെട്ട അനെക സിദ്ധികളോടു കൂടിയും ഇരിക്കുന്ന യോഗിയെ യുക്തനെന്നു പറയുന്നു- അവന്നു ചിന്തയാകുന്ന സഹകാരിപദാൎത്ഥത്തിന്റെ അപെക്ഷ കൂടാതെ തന്നെ സകല പദാൎത്ഥങ്ങളുടെയും പ്രത്യക്ഷം സൎവ്വകാലത്തിങ്കലും ഭവിക്കും- വിഷയത്തിങ്കൽ നിന്നു നിവൃത്തിച്ചിരിക്കുന്ന മനസ്സോടു കൂടിയവനായി സമാധിയിലുള്ള സ്ഥിതി മാത്രത്തെ ലഭിച്ച യോഗിയെ യുഞ്ജാനനെന്നു പറയുന്നു- യുഞ്ജാനൻ ധ്യാനം കൊണ്ടു സ്ഥൂലത്തെയും സൂക്ഷ്മത്തെയും മറഞ്ഞതിനെയും അകലെയുള്ളതിനെയും പ്രത്യക്ഷമായി അറിയും ഇപ്രകാരമാകയാൽ യോഗജസന്നികൎഷം രണ്ടു പ്രകാരമെന്നു ഉണ്ടു എന്നതു സിദ്ധമായി പ്രത്യക്ഷ പ്രകരണം ഇവിടെ സമാപ്തമായി-

അനുമിതി പ്രകരണം

അനുമിതിക്കു കരണം വ്യാപ്തി ജ്ഞാനമാകുന്നു- കരണമായാൽ വ്യാപാരം വെണമല്ലൊ- അതു എന്താകുന്നു എന്നു എങ്കിൽ പരാമൎശമാകുന്നു എന്നറിഞ്ഞു കൊൾക- യാതൊരു പുരുഷൻ ധൂമവഹ്നികളുടെ വ്യാപ്തിയെ പാകസ്ഥലത്തിങ്കൽ നിന്നു ഗ്രഹിച്ചിട്ടു പിന്നെ ഒരു കാലത്തിങ്കൽ പൎവ്വതാദികളിൽ മൂലവിച്ഛെദത്തോടു കൂടാതെയുള്ള ധൂമരെഖയെ കാണുന്നുവൊ അവന്നു ധൂമം വഹ്നിവ്യാപ്യമാകുന്നു എന്നിപ്രകാരം വ്യാപ്തിസ്മരണം ഭവിക്കും അനന്തരം ഇതു വഹ്നിവ്യാപ്യമായിരിക്കുന്ന ധൂമത്തൊടുകൂടിയതാകുന്നു എന്നുള്ള ബുദ്ധി ഭവിക്കും- അതിനെ പരാമൎശമെന്നു പറയുന്നു ഇപ്രകാരം പരാമൎശമുണ്ടാകയാൽ ഇതു വഹ്നിമാനാകുന്നു എന്നുള്ള ജ്ഞാനം ഭവിക്കും- അതുതന്നെ അനുമിതിയാകുന്നതു ഇവിടെ പ്രാചീനന്മാർ പറയുന്ന വ്യാപ്തിപ്രകാരത്തൊടു കൂ

ടെ അറിയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതായ ധൂമാദ്യുതലായ ലിംഗം അനുമിതിക്കാ
രണമാകുന്നു ഇപ്രകാരമാണ അവർ പറയുന്നത. അതയുക്തമല്ലാ -
വ്യാപ്യതയോടുകൂടെ അറിയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നലിംഗം കരണമാ
കുന്നു. അനാഗതമായിട്ടൊ വിനഷ്ടമായിട്ടൊ ഇരിക്കുന്ന ലിംഗം
കൊണ്ടു അനുമിതി ഭവിക്കില്ലെന്നുവരും. കരണമെന്നു കല്പിക്ക
പ്പെട്ട ലിംഗം അനുമിതിപൂൎവ്വകാലത്തിങ്കൽ ഇല്ലല്ലൊ. ഇതുത
ന്നെ മേൽപറഞ്ഞതിന്നു കാരണമാകുന്നത. പരാമൎശത്തിന്റെ
ലക്ഷണം വ്യാപ്തിവിശിഷ്ടപക്ഷധൎമ്മതാജ്ഞാനമാകുന്നു. (വ്യാ
പ്തിവിശിഷ്ടപക്ഷധൎമ്മതാജ്ഞാനതാ = വ്യാപ്തിവിശിഷ്ടപക്ഷ
ധൎമ്മതാജ്ഞാനമാവുക എന്നുള്ളത. വ്യാപ്തിവിശിഷ്ടപക്ഷധൎമ്മതാ
ജ്ഞാനം = വ്യാപ്തിവിശിഷ്ടത്തിന്റെ പക്ഷധൎമ്മതാജ്ഞാനം =
വ്യാപ്തിവിശിഷ്ടം = വ്യാപ്തിയോടുകൂടിയത -- പക്ഷധൎമ്മതാജ്ഞാ
നം = പക്ഷധൎമ്മതയുടെ ജ്ഞാനം (പക്ഷത്തോടുകൂടെ വൈശി
ഷ്ട്യത്തെ അവഗാഹിച്ചിട്ടു ഉണ്ടാകുന്നതായ ജ്ഞാനമെന്നു
സാരം.) ഇതതന്നെ വ്യാപ്യത്തിന്റെ പക്ഷവൃത്തിതാധീ പരാമൎശ
മാകുന്നു എന്നു പറഞ്ഞതിന്റെ സാരം. മേൽപ്രകാരമുള്ള പരാമൎശം
പക്ഷത്തിങ്കൽ വ്യാപ്യം ഭവിക്കുന്നു എന്നിപ്രകാരവും പക്ഷം
വ്യാപ്യത്തോടു കൂടിയതാകുന്നു എന്നിപ്രകാരവുമാം. അനുമി
തി ഉണ്ടാവുന്നത പക്ഷത്തിങ്കൽ വ്യാപ്യം ഭവിക്കുന്നു എന്നിങ്ങി
നെയുള്ള പരാമൎശം ഹേതുവായിട്ടു പക്ഷത്തിങ്കൽ സാധ്യം ഭവി
ക്കുന്നു. എന്നിപ്രകാരവും പക്ഷം വ്യാപ്യവാനാകുന്നു എന്നുള്ള
പരാമൎശം ഹേതുവായിട്ടു പക്ഷം സാധ്യവാനാകുന്നു എന്നിപ്ര
കാരമാകുന്നു. രണ്ടുപ്രകാരമുള്ള പരാമൎശം ഹേതുവായിട്ടും
അനുമിതി ഉണ്ടാകുന്നത പക്ഷം സാധ്യവാനാകുന്നു എന്നിപ്ര
കാരം തന്നെ എന്നും ചിലരുടെ മതമുണ്ടു. മേൽപറഞ്ഞ പരാമൎശ
ത്തിന്റെ ആകൃതിയെ ഒന്നിന്റെ ദൃഷ്ടാന്തമാക്കി ഗ്രഹിപ്പിക്കാം.
പൎവ്വതം വഹ്നിമാൻ എന്നുള്ള അനുമിതിക്കു കരണം വഹ്നിവ്യാ
പ്യമാകുന്ന ധൂമത്തോടു കൂടിയതാകുന്നു പൎവ്വതം എന്നുള്ള ജ്ഞാ
നത്തോടു കൂടാതെയാവുന്നതാണെന്നു പൎവ്വതം ധൂമവാനാകുന്നു
എന്നുള്ള പ്രത്യക്ഷവും ധൂമം വഹ്നിവ്യാപ്യമാകുന്നു എന്നുള്ള സ്മര
ണവും ഭവിച്ചുവരുന്ന ജ്ഞാനമായ ഹേതുവായിട്ടുതന്നെ
അനുമിതി ഉണ്ടാകുന്നു. ആ ഹേതുവായിട്ടു വ്യാപ്തിവിശിഷ്ടവൈ
ശിഷ്ട്യത്തെ വിഷയീകരിച്ചുണ്ടാകുന്ന ജ്ഞാനം അനുമിതിപ്രതി
സൎവ്വത്രകാരണമെന്നില്ല. ആ ഹേതുവായിട്ടു ആ പ്രകാരം കല്പി
ക്കേണ്ടതിനെ പറയാം. വ്യാപ്യമാവാതെ ഉക്തപ്രകാരം

പക്ഷധൎമ്മതാജ്ഞാനം അനുമിതിക്കുകാരണമാകുന്നു. എന്നത
ന്നെപറയെണം വിശിഷ്ടജ്ഞാനത്തിന്ന കാരണത്വത്തെകല്പി
ക്കുന്നതുഭാരമാകുന്നു (വ്യാപ്യതാവഛെദകാവഛിന്നപ്രകാരകപക്ഷധ
ൎമ്മതാജ്ഞാനം=വ്യാപ്യതാവഛെദകാവഛിന്നപ്രകാരമായിരിക്കുന്നപക്ഷ
ധൎമ്മതാജ്ഞാനം- വ്യാപ്യതാവഛെദകാവഛിന്നപ്രകാരകം=വ്യാപ്യതാവ
ഛെദകമാകുന്ന പ്രകാരത്തൊടകൂടിയത- വ്യാപ്യതാവഛെദ
കം=വ്യാപ്യതയുടെ അവഛെദകം. വ്യാപ്യതാ=വ്യാപ്യമാവുക എ
ന്നുള്ളതു- വ്യാപ്യം=വ്യാപ്തിയുള്ളത- അവഛെദകം=നിയാമക
ധൎമ്മം- പ്രകാരം=വിശെഷണം- പക്ഷധൎമ്മതാജ്ഞാനം=പക്ഷ
ധൎമ്മതയുടെജ്ഞാനം- പക്ഷധൎമ്മതാ=പക്ഷവൃത്തിത്വം- ഇങ്ങി
നെമെൽപ്പറഞ്ഞ വാക്യത്തിലെ അന്തൎഗ്ഗതങ്ങളായ അൎത്ഥങ്ങ
ൾ- ഇങ്ങിനെ പറയുന്നതയുക്തമല്ല. വ്യാപ്യതാവഛെദകത്തി
ന്റെഅറിവിനൊടകൂടാതെ ഉള്ളവന്ന വഹ്നിവ്യാപ്യവാൻ എ
ന്നുള്ളജ്ഞാനം ഹെതുവായിട്ടു തന്നെ അനുമിതി ഉണ്ടാകുന്നതാ
കയാലും ലാഘവമുള്ളതാകയാലും വ്യാപ്തിപ്രകാരകപക്ഷധ
ൎമ്മതാ ജ്ഞാനത്തിന്ന ഹെതുത്വത്തെ സ്വീകരിക്കുന്നതുത
ന്നെ യുക്തമായിട്ടുള്ളത അത്രയുമല്ലവ്യാപ്യതാവഛെദകാവഛിന്നപ്രകാ
രകപക്ഷധൎമ്മതാജ്ഞാനം കാരണമാകുന്നു എന്നുപറഞ്ഞാ
ൽ ധൂമവാൻപൎവ്വതഃ എന്നുള്ളജ്ഞാനം ഹെതുവായിട്ടു അനുമി
തി ഉണ്ടാവാം എന്നുവരും. വ്യാപ്യതയെന്നത വ്യാപ്തിയുള്ളതി
ൽ ഇരിക്കുന്നൊരു ധൎമ്മവിശെഷമാകുന്നു- ഇവിടെ വ്യാപ്തിയു
ള്ളതധൂമംതന്നെ വ്യാപ്യതാധൂമത്തിങ്കലിരിക്കുന്നു- അതിന്റെ
അവഛെദകമായിരിക്കുന്നത ധൂമത്വമാകുന്നു- അങ്ങിനെയുള്ള ധൂ
മത്വം ധൂമവാൻപൎവ്വതഃ എന്നുള്ളെടത്തവിശെഷണമായിട്ടുഭ
വിക്കുന്നു- എങ്കിലുംധൂമത്തിങ്കലുള്ളവ്യാപ്യതയെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടി
ല്ല. അപ്പൊൾ ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടതായ വ്യാപ്യതയുടെ അവഛെ
ദകത്തിന്ന വിശെഷണതവെണമെന്നാകുന്നു എന്നുപറഞ്ഞാ
ൽ മെൽപറഞ്ഞദൊഷത്തിന്നപരിഹാരംഭവിക്കും- അപ്പൊൾ
ചൈത്രന്നവ്യാപ്തിഗ്രഹണമുണ്ടായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ മൈ
ത്രന്നുണ്ടായ പക്ഷധൎമ്മതാജ്ഞാനംഹെതുവായിട്ടു അനുമിതിഭവി
ക്കാമെന്നുള്ളഅനുപപത്തിശെഷിക്കും- ഗ്രഹണത്തിങ്കൽ യാ
തൊരുപുരുഷൻ കൎത്താവായിഭവിക്കുന്നുവൊ അവന്നതന്നെഉ
ണ്ടായ പക്ഷധൎമ്മതാജ്ഞാനമെമായിരിക്കെണം. എന്നിപ്രകാ
രം പുരുഷവിശെഷത്തെ സ്വീകരിച്ചുപറഞ്ഞാൽ കാൎയ്യകാര
ണഭാവകല്പനകൾ അവധിയില്ലെന്നുവരും എന്റെമതത്തിങ്കൽ

സമവായസംബന്ധേന ഉള്ളതായ വ്യാപ്തിപ്രകാരതാപക്ഷധ
ൎമ്മതാജ്ഞാനം സമവായെന അനുമിതിപ്രതിഹെതുവാൽ കാൎയ്യ
കാരണഭാവക്ലൃപ്താനവസാനത്തിന്ന സംഗതിയില്ലെന്നറി
ഞ്ഞുകൊൾകയും വെണം- വ്യാപ്തിപ്രകാരകമായിരിക്കുന്ന ജ്ഞാ
നവും പക്ഷധൎമ്മതാജ്ഞാനവും സ്വാതന്ത്ര്യേണ കാരണമാകു
ന്നു എന്ന പറഞ്ഞാൽ രണ്ടുകാൎയ്യകാരണഭാവത്തെകല്പിക്കെണം- ധൂ
മം വഹ്നിവ്യാപ്യമാകുന്നു എന്നുള്ള വ്യാപ്തിജ്ഞാനവും ആലോക
വാൻപൎവ്വതം എന്നുള്ള പക്ഷധൎമ്മതാജ്ഞാനവുമുണ്ടായാൽ അനു
മിതി ഉണ്ടാവാമെന്നവെറെയും ഒരുദൊഷമുണ്ടു. അതിഹെതുവാ
യിട്ട ജ്ഞാനദ്വയം ഹെതുവായിട്ട അനുമിതിതന്നെ ഉണ്ടാകു
ന്നില്ല സവിശിഷ്ടജ്ഞാനം ഹെതുവായിട്ടാകുന്നു എന്നത
ന്നെകല്പിക്കെണമെന്ന ധരിച്ചുകൊൾകയും വെണം.

വ്യാപ്തിവാദഃ

വ്യാപ്തിഎന്നത സാധ്യവദന്യാവൃത്തിത്വമാകുന്നു.— (സാധ്യവ
ദന്യാവൃത്തിത്വം=സാധ്യവദന്യത്തിങ്കലുള്ള അവൃത്തിത്വം- സാ
ധ്യവദന്യം=സാധ്യവത്തിങ്കൽ നിന്നന്യം— സാധ്യവത്തു=
സാധ്യാധികരണം— അന്യം=അപരം— അവൃത്തിത്വം=വൃത്തി
ത്വാഭാവം—) ഇങ്ങിനെസാധ്യവദന്യാവൃത്തിത്വപദത്തിന്റെ അ
ൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക— വഹ്നിമാൻധൂമാൽ ഇത്യാദിസ്ഥ
ലങ്ങളിൽ സാധ്യം വഹ്നിയും ഹെതുധൂമവുമാകുന്നു. ധൂമാദിഹെ
തുക്കളിൽ വഹ്ന്യാദികളുടെ വ്യാപ്തിയെ പരീക്ഷിക്കെണം. സാ
ധ്യം വഹ്നി— സാധ്യാധികരണം=മഹാനസമൃതലായത. അ
തിങ്കൽനിന്ന അന്യം ഹ്രദാദിയിങ്കൽ ഇരിക്കായ്ക. ധൂ
മത്തിന്ന ഉണ്ടാകയാൽ ധൂമംവഹ്നിവ്യാപ്തി ഉള്ളതാകുന്നു എ
ന്നുഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ഇപ്രകാരം മറ്റുള്ളസ്ഥലങ്ങളിലുംപരീ
ക്ഷിച്ചുകൊൾക ധൂമവാൻ വഹ്നേഃ ഇത്യാദിസ്ഥലങ്ങളിൽസാ
ധ്യാധികരണമായിരിക്കുന്ന വസ്തുക്കളിൽനിന്നു അന്യമായിരി
ക്കുന്നലോഹപിണ്ഡാദികളായവസ്തുക്കളിൽ വഹ്നിഉണ്ടാകയാൽഅ
തിവ്യാപ്തിയില്ലെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. യാതൊരുസംബന്ധെ
ന വഹ്ന്യാദികൾക്ക സാധ്യത്വം ഭവിക്കുന്നുവൊ ആ സംബ
ന്ധേനതന്നെ സാധ്യത്തിന്ന അധികരണമായവസ്തുവിനെസാ
ധ്യവത്ത എന്നുള്ളപദംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കെണം. വല്ലതുംസം
ബന്ധംകൊണ്ടു സാധ്യവത്തായാൽ മതിഎങ്കിൽ വഹ്നിമാൻധൂ
മാൻ എന്നുള്ളേടത്തുസാധ്യം സംയോഗസംബന്ധത്തൊടു കൂ
ടിയതായിരുന്നാലും സമവായസംബന്ധേന വഹ്നിയുടെ അവ

യവും സാദ്ധ്യാധികരണമാകയാലും അതിങ്കൽനിന്നു അന്യമാ
യപാകസ്ഥാനം തുടങ്ങിയുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ധൂമമുണ്ടാകയാ
ലും ധൂമത്തിങ്കൽ അവ്യാപ്തിയെ വരിക്കയും യാതൊരു സംബന്ധേന
സാദ്ധ്യത്തെ വഹിക്കുന്നുവൊ ആ സംബന്ധം കൊണ്ടുതന്നെ സാ
ദ്ധ്യാധികരണത്തെ ഗ്രഹിച്ചാൽ മെൽപറഞ്ഞ സ്ഥലത്തിങ്കൽ സാ
ദ്ധ്യതാ സംയോഗസംബന്ധംകൊണ്ടാകയാൽ സമവായസം
ബന്ധേന സാദ്ധ്യവത്തായിരിക്കുന്ന വഹ്ന്യവയവത്തെ സാദ്ധ്യവ
ൽപദംകൊണ്ടു ഗ്രഹിച്ചുകൂ[illegible]ന്നൊവ്യാവരുന്നതു. അപ്രകാ
രമാകയാൽ അതിനെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ള അതിവ്യാപ്തിപ്രസംഗമി
ല്ലെന്നറിക. സാദ്ധ്യവദന്യപദംകൊണ്ടു സാദ്ധ്യവത്താവച്ഛിന്ന
പ്രതിയോഗിതാക സാമാന്യഭേദമുള്ളതിനെ ഗ്രഹിക്കേണം.
(സാദ്ധ്യവത്താവച്ഛിന്നപ്രതിയോഗിതാകസാമാന്യഭേദം= സാ
ദ്ധ്യവത്താവച്ഛിന്നപ്രതിയോഗിതാകമായിരിക്കുന്ന സാമാന്യഭേ
ദം-സാദ്ധ്യവത്താവച്ഛിന്നപ്രതിയോഗിതാകം=സാദ്ധ്യവത്താവ
ച്ഛിന്നയായിരിക്കുന്ന പ്രതിയോഗിതയോടു കൂടിയതു- സാ
ദ്ധ്യവത്താവച്ഛിന്ന= സാദ്ധ്യവത്തയാൽ അവച്ഛിന്ന—
സാദ്ധ്യവത്വം= സാദ്ധ്യവത്താ[illegible]യുള്ളതു— സാദ്ധ്യ
വത്= സാദ്ധ്യാധികരണം- അവച്ഛിന്ന=അവച്ഛേദിക്ക
പ്പെട്ടതു— അവച്ഛേദികം=നിയാമകം— പ്രതിയോഗിതാ=പ്ര
തിയോഗിയാവൃത്തിയുള്ളതു— സാമാന്യഭേദം=സാമാന്യമായി
രിക്കുന്ന ഭേദം— ഭേദം=അന്യോന്യാഭാവം) ഇതിനെയുള്ള
സാദ്ധ്യവദന്യത്തെ ഗ്രഹിക്കേണമെന്നിരിക്കയാൽ ഒരു വഹ്നി
യുടെ അധികരണമായ മഹാനസത്തിങ്കൽ നിന്നും ഭേദം മ
റ്റൊരു വഹ്നിക്കധികരണമായ പൎവ്വതാദികളിൽ ഇരുന്ന
താകയാലും അവിടെ ധൂമമുണ്ടാകയാൽ ധൂമത്തിങ്കൽ അവ്യാ
പ്തിയില്ലെന്നറിക- ഹേതുതാ യാതൊരു സംബന്ധേന ഭവി
ക്കുന്നുവൊ അതുകൊണ്ടു തന്നെ സാദ്ധ്യ[illegible]ങ്കലുള്ള വൃ
ത്തിതാഭാവത്തെ ഗ്രഹിക്കേണം- അതു ഹേതുവായിട്ട സാദ്ധ്യ
വദന്യമായിരിക്കുന്ന ധൂമാവയവത്തിങ്കൽ ധൂമത്തിന്നു സമവാ
യ സംബന്ധേന വൃത്തിതയുണ്ടായാലും അവ്യാപ്തിയി[illegible]ന്ന
റിക- സാദ്ധ്യവദന്യാവൃത്തിത്വം സാദ്ധ്യവദന്യതാവച്ഛിന്ന
വൃത്തിതാപ്രതിയോഗികാഭാവരൂപമാകുന്നു (സാദ്ധ്യവദന്യ
താവച്ഛിന്ന വൃത്തിതാപ്രതിയോഗികാഭാവരൂപം=സാദ്ധ്യവദ
ന്യതാവച്ഛിന്നവൃത്തിതാപ്രതിയോഗികാഭാവമാകുന്ന രൂപ
ത്തോടു കൂടിയതു— സാദ്ധ്യവദന്യതാവച്ഛിന്ന വൃത്തിതാപ്രതി

യോഗികാഭാവം=സാദ്ധ്യവദന്യതാവച്ഛിന്നത്തിങ്കലുള്ള വൃത്തി
ത്വമാകുന്ന പ്രതിയോഗിയോടു കൂടിയതായ അഭാവം— സാ
ദ്ധ്യവദന്യതാവച്ഛിന്നം സാദ്ധ്യവദന്യത്വത്താൽ അവച്ഛിന്നം-
സാദ്ധ്യവദന്യത്വം=സാദ്ധ്യവദന്യ താദാത്മ്യമെന്നുള്ളത— അവച്ഛി
ന്നം=അവച്ഛേദിക്കപ്പെട്ടത— വൃത്തിത്വം=ആധേയത്വം (ഇരി
പ്പ്) ഇങ്ങിനെ സാദ്ധ്യവദന്യാ വൃത്തിത്വത്തെ ഗ്രഹിച്ചാൽ ധൂ
മവാൻ വഹ്നേഃ എന്നേടത്തുള്ളതു സാദ്ധ്യവദന്യമായ ഹ്രദം മുത
ലായതിൽ വഹ്നിക്കു സ്ഥിതിയില്ലാ എങ്കിലും അതിങ്കൽ അ
തിവ്യാപ്തി ഭവിക്കുന്നില്ല— സാദ്ധ്യവദന്യാവച്ഛിന്നമെന്നുള്ള
പദം കൊണ്ടു സകല സാദ്ധ്യവദന്യങ്ങളെ ഗ്രഹിക്കേണ്ടതായി
വന്നിരിക്കുമ്പോൾ ഒരു സാദ്ധ്യവദന്യത്തിങ്കൽ വൃത്തിത്വമില്ലെ
ന്നതിനെ കാണിച്ചു അവ്യാപ്തിയെ പറയുന്നതു അസംഗത
മാകുന്നുവല്ലൊ- ദ്രവ്യം ഗുണകൎമ്മാന്യത്വവിശിഷ്ട സത്വാൽ എ
ന്നുള്ള അനുമാനത്തിങ്കൽ വിശിഷ്ടസത്തക്കും കേവലസത്ത
ക്കും ഐക്യമുണ്ടാകയാൽ സാദ്ധ്യവദന്യമായിരിക്കുന്ന ഗുണം
മുതലായതിൽ വിശിഷ്ട സത്ത ഇരിക്കുന്നു എന്നാവരും- എങ്കി
ലും ഹേതുതാവച്ഛേദക രൂപേണ വൃത്തിത്വം പറയേണം- ഹേ
തുതാവച്ഛേദകവിശിഷ്ടസത്താത്വമാകുന്നു- അതുവൃത്തിയുടെ അ
വച്ഛേദകമായി ഭവിക്കുന്നത- എന്നു മേൽ പ്രകാരം പറഞ്ഞാൽ
വന്നു കൂടുകയും ചെയ്യും- അതുകൊണ്ടു അവ്യാപ്തിയില്ലെന്ന
റികയും വേണം- ഐക്യത്വാദി ഹേതുകൾ കേവലാന്വയിക
ളാകകൊണ്ടു സാദ്ധ്യവദന്യത്തിന്നു അപ്രസിദ്ധി വരുന്നതാക
യാൽ അതുകളിൽ മേൽ പറഞ്ഞ ലക്ഷണത്തിന്നു അവ്യാപ്തിയു
ണ്ടു- അതുതന്നെ അല്ല സത്താവാൻ ജാതേഃ ഇത്യാദി സ്ഥല
ത്തിങ്കൽ സാദ്ധ്യവദന്യമായിരിക്കുന്ന സാമാന്യാദികളിൽ ഹേ
തുതാവച്ഛേദകമായിരിക്കുന്ന സമവായംകൊണ്ടുള്ള വൃത്തിയു
ടെ അപ്രസിദ്ധി ഹേതുവായിട്ടു അവ്യാപ്തിയുമുണ്ടു അതഹേതു
വായിട്ടു ലക്ഷണാന്തരത്തെ ആശ്രയിക്കേണം- (വഹ്നിമാൻ ധൂ
മാൻ എന്നതിന്നു വഹ്നിയുള്ളതാകുന്നു ധൂമം ഹേതുവായിട്ടു എ
ന്നൎത്ഥം- ധൂമവാൻ വഹ്നേഃ എന്നുള്ളതിന്നു ധൂമം ഉള്ളതാകുന്നു
വഹ്നി ഹേതുവായിട്ടു എന്നൎത്ഥം- ദ്രവ്യം ഗുണകൎമ്മാന്യത്വവിശി
ഷ്ടസത്വാൽ എന്നതിന്നു=ദ്രവ്യമാകുന്നു ഗുണകൎമ്മാന്യത്വവിശി
ഷ്ടസത്വം ഹേതുവായിട്ടു എന്നൎത്ഥമാകുന്നു— ഗുണകൎമ്മാന്യത്വ
വിശിഷ്ടസത്വം=ഗുണകൎമ്മാന്യത്വ വിശിഷ്ടമായിരിക്കുന്നസ
ത്വം— ഗുണകൎമ്മാന്യത്വവിശിഷ്ടം=ഗുണകൎമ്മാന്യത്വത്തോടു

കൂടെ ഇരിക്കുന്നത— ഗുണകൎമ്മാന്യത്വം=ഗുണകൎമ്മാന്യമാവു എന്നുള്ളത ഗുണകൎമ്മാന്യം=ഗുണകൎമ്മങ്ങളിൽ നിന്നന്യം— ഗുണകൎമ്മങ്ങൾ=ഗുണവും കൎമ്മവും— അന്യം=അപരം— ഇങ്ങിനെ മെൽ പറഞ്ഞ അന്വയവാക്യങ്ങളിലുള്ള പദങ്ങളുടെ അൎത്ഥങ്ങളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക— ഇതിന്നും പുറമെ എല്ലാവസ്തുക്കളിലും ഇരിക്കുന്നതായുള്ളതിനെ കെവലാന്വയി എന്ന പറയുന്നതുമെന്നും സത്താവാൻ ജാതെഃ— എന്നുള്ളതിന്ന സത്തയുള്ളതാകുന്ന— ജാതിഹെതുവായിട്ട എന്നൎത്ഥമാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക— ഇവിടെ ഉള്ള അവ്യാപ്തിയെ കൂടെ പരിഹരിപ്പാൻ മതിയായതായ ലക്ഷണത്തെ ഇനി പറവാൻ പൊകുന്നു—

൧൦— അഥവാഹെതുമന്നിഷ്ഠവിരഹാപ്രതിയോഗിനാ സാധ്യെനഹെതൊരെകാധികരണ്യംവ്യാപ്തിരുച്യതെ ॥

അന്വയം— അഥവാ— ഹെതുമന്നിഷ്ഠവിരഹാപ്രതിയോഗിനാ— സാധ്യെന— ഹെതൊഃ— ഐകാധികരണ്യം— വ്യാപ്തിഃ— ഉച്യതെ—

അന്വയാൎത്ഥം— അല്ലാ എങ്കിൽ ഹെതുമന്നിഷ്ഠവിരഹാപ്രതിയോഗിയായിരിക്കുന്ന സാധ്യത്തൊടുകൂടെ ഹെതുവിന്റെ ഐകാധികരണ്യം വ്യാപ്തിയെന്ന പറയപ്പെടുന്നു—

പരിഭാഷ— ഹെതുമന്നിഷ്ഠവിരഹാപ്രതിയോഗി=ഹെതുമന്നിഷ്ഠവിരഹത്തിന്റെ അപ്രതിയോഗി— ഹെതുമന്നിഷ്ഠവിരഹം=ഹെതുമന്നിഷ്ഠമായിരിക്കുന്ന വിരഹം— ഹെതുമന്നിഷ്ഠം=ഹെതുമാങ്കൽ നിഷ്ഠയോടുകൂടിയത— ഹെതുമാൻ=ഹെതുവുള്ളത— (ഹെത്വധികരണമെന്നസാരം) നിഷ്ഠാ=സ്ഥിതി— വിരഹം=അഭാവം— അപ്രതിയോഗി=പ്രതിയോഗിഅല്ലാത്തത— ഐകാധികരണ്യം= ഏകാധികരണമാവു എന്നുള്ളത— ഏകാധികരണം=ഏകമായിരിക്കുന്ന അധികരണത്തൊടുകൂടിയത. ഏകം=ഒന്ന— അധികരണം=ഇരിപ്പിടം— വചിക്ക=പറക—

സാരം— മെൽ പറഞ്ഞ ലക്ഷണത്തിന്ന ചില സ്ഥലങ്ങളിൽ അവ്യാപ്തി വരുന്നതാകയാൽ ഹെതുസമാനാധികരണാത്യന്താഭാവാപ്രതിയോഗി സാധ്യസമാനാധികരണ്യത്തെ തന്നെ വ്യാപ്തി എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക— (ഹെതുസമാനാധികരണാത്യന്താഭാവാപ്രതിയോഗി സാധ്യസാമാനാധികരണ്യം=ഹെതുസമാനാധികരണാത്യന്താഭാവാപ്രതിയോഗിയായിരിക്കുന്ന സാധ്യത്തൊടുകൂടെയുള്ള സാമാനാധികരണ്യം— ഹെതുസമാനാധികരണാത്യന്താഭാവാപ്രതിയോഗി=ഹെതുസമാനാധി കര

ണമായിരിക്കുന്ന അത്യന്താഭാവത്തിന്റെ അപ്രതിയോഗി=ഹെ
തുസമാനാധികരണം=ഹെതുവിനൊടുസമാനാധികരണം—ഹെ
തു=വഹ്നിമാനാകുന്നു. (ധൂമം ഹെതുവായിട്ട എന്നുള്ള സ്ഥല
ങ്ങളിങ്കൽ ഒരുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഇതു പൊലെ മറെറാന്നു(സമാ
നാധികരണം=സമാനമായിരിക്കുന്ന അധികരണത്തൊടു കൂടി
യതു. സമാനം=തുല്യം— അപ്രതിയൊഗി=പ്രതിയൊഗിയല്ലാ
ത്തതു. (ഒന്നിന്റെ അഭാവം ഒരെടത്തു ഇരിക്കുന്നുവെ
ങ്കിൽ അതു അവിടെയുള്ളതു അഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയൊഗിയാകു
ന്നു എന്നു സൎവ്വത്ര ഓൎമ്മവെച്ചുകൊൾക. സാദ്ധ്യം=വഹ്നിമാ
നാകുന്ന ധൂമം എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ വഹ്നിമാനുള്ള സ്ഥ
ങ്ങ... ഇതുപൊലെ മറെറാന്നു. സാമാനാധികരണ്യം=സമാ
നാധികരണമാവു എന്നുള്ളതു) ഇങ്ങിനെ വ്യാപ്തി സ...പദങ്ങളുടെ
കങ്ങളായ പദാൎത്ഥങ്ങൾ. ഇപ്രകാരം വ്യാപ്തിയെ അ...ംഗീകരിച്ചാ
ൽ കെവലാന്വയിയായിരിക്കുന്ന ഹെതുവിങ്കൽ അവ്യാപ്തി ഉ
ണ്ടാകില്ല. സാദ്ധ്യം... മുൻ പറകപ്പെട്ട ല
ക്ഷണം കെവലാന്വയിയായിരിക്കുന്ന ഹെതുവിനെ ദൃഷ്ടിക്കാ
ഞ്ഞതുകൊണ്ടാകയാൽ...പ്പെട്ടലക്ഷണം... ഇങ്ങിനെ എ
ന്നാസ്വലപമാകുന്നെന്നു അറിയാൻ... ഒരു ദൃഷ്ടാന്തത്തെ
കാണിച്ചുള്ളപ... അഭിധെയത്വം സാദ്ധ്യമാകുന്നു പ്ര
മെയത്വമാകുന്ന ഹെതുകെവലാന്വയിയാകുന്നു. കെവലാന്വയി
എന്നതിന്നു കെവലമായിരിക്കുന്ന അന്വയമുള്ളതെന്നൎത്ഥം. അ
ന്വയം=സാദ്ധ്യത്തൊടുകൂടെയുള്ള ഇരിപ്പ. കെവലമെന്ന വിശെ
ഷണം ഉണ്ടാകയാൽ സാദ്ധ്യത്തൊടു കൂടെയുള്ള ഇരിപ്പ തന്നെ
യായിട്ടുള്ളതു എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിക്കെണം. ഇതു കൊ
ണ്ടു സാദ്ധ്യത്തൊട കൂടാതെയുള്ള ഇരിപ്പ ഒരെടത്തുമില്ല. എന്ന
തു കൂടെ സിദ്ധമായിരിക്കുന്നു. അഭിധെയം പ്രമെയത്വാൽ എ
ന്നുള്ള അനുമാനത്തിങ്കൽ പ്രമെയത്വം... പ്രകാരമാകുന്നു.
പ്രമെയത്വം ഇവിടെയുണ്ടൊ അതു അഭിധെയത്വമുള്ളതാകുന്നു
എന്നുള്ളതിന്നു സകല പദാൎത്ഥങ്ങളും ദൃഷ്ടാന്തമാകുന്നു. അഭി
ധെയത്വമില്ലായ്ക എവിടെ ഉണ്ടൊ... പ്രമെയത്വമില്ല.
എന്നി പ്രകാരം അന്വയത്തിന്നു വിപരീതമായ വ്യതിരെകത്തെ
പറയെണമെങ്കിൽ അതിന്നു ദൃഷ്ടാന്തമില്ല. എന്തുകൊണ്ടെന്നാ
ൽ അഭിധെയത്വവും പ്രമെയത്വവും സൎവ്വപദാൎത്ഥങ്ങളിലുമുണ്ടു
അഭിധെയത്വം=അഭിധെയത്വം എന്നുള്ളതു. അഭിധെയം=അ
ഭിധാനം ചെയ്യപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യം. അഭിധാനം ചെയ്ക=പ

റക പ്രമെയത്വം=പ്രമെയമാവു എന്നുള്ളത. പ്രമെയം-അറി
കപ്പെടുവാൻയൊഗ്യം. ഇങ്ങിനെ യാകയാൽ മെൽ പറഞ്ഞ ര
ണ്ടു അവസ്ഥകൾ സൎവ്വസാധാരണമാകുന്നു— ഇപ്രകാരമിരിക്കു
മ്പൊൾ വ്യാപ്തി എന്നത സാദ്ധ്യവദന്യാവൃത്തിത്വമാവു എന്നു
പറഞ്ഞാൽ അഭിധെയമാകുന്നു പ്രമെയത്വം ഹെതുവായിട്ടു എ
ന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ സാദ്ധ്യവദന്യമായ പദാൎത്ഥത്തിന്റെ അ
പ്രസിദ്ധി ഹെതുവായിട്ടു സാദ്ധ്യവദന്യത്തിങ്കൽ ഇരിക്കായ്ക എ
ന്നുള്ള അവസ്ഥ ഹെതുവിന്നു ഉണ്ടു എന്നുള്ളതിനെ ഉപപാദി
പ്പാൻ ശക്തിയില്ല. അതുകൊണ്ടു അവ്യാപ്തിയെ പറഞ്ഞത ശരി
തന്നെ രണ്ടാമത പറഞ്ഞ ലക്ഷണത്തിന്നു ഒരു ദൊഷം വരുന്ന
തല്ല— എന്തു കൊണ്ടെന്നാൽ ഹെതു സമാനാധി കരണാത്യന്താ
ഭാവപ്രതി യൊഗി സാദ്ധ്യസമാനാധി കരണ്യമെന്നത. അഭി
ധെയം പ്രമെയത്വം എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കലെ ഹെതുവിന്നുമു
ണ്ടു എങ്ങിനെ എന്നാൽ മെറ്റു പ്രമെയത്വം ഹെതു സമാനാ
ധികരണമായ അത്യന്താഭാവം അഭിധെയത്വത്തിന്റെ അത്യ
ന്താഭാവ മാകയില്ല— അഭിധെയത്വം അവിടെ ഉണ്ടല്ലൊ അ
ത ഹെതുവായിട്ടു ഘടാഭാവം മുതലായതിനെ ഗ്രഹിക്കെണം—
അതിന്റെ പ്രതിയൊഗി ഘടം മുതലായതാകുന്നു. അതിന്റെ
അപ്രതിയായ സാദ്ധ്യം അഭിധെയത്വം അതിനൊടു കൂടെയുള്ള
സാമാനാധികരണ്യം പ്രമെയത്വത്തിന്നുഉണ്ടു. അതുകൊണ്ടു ര
ണ്ടാമത്തെ ലക്ഷണത്തിന്നു കെവലാന്വയിഹെതുവിങ്കൽ അ
വ്യാപ്തിഇല്ലാ എന്നതും ശരിതന്നെ എന്നുഗ്രഹിച്ചു കൊൾക.
സത്തയുള്ളതാകുന്നുജാതിഹെതുവായിട്ടു എന്നൎത്ഥമായ സത്താവാ
ൻ ജാതെഃ എന്നുള്ളസ്ഥലത്തിങ്കൽ ഹെതുവായിട്ടുള്ളതു ജാതി
ഹെതു സമാനാധികരണമായ അത്യന്താഭാവം സത്തയുടെഅഭാ
വമാകയില്ല ഹെത്വധികരണങ്ങൾദ്രവ്യഗുണവും കൎമ്മവും ഇ
ങ്ങിനെ മൂന്നുപദാൎത്ഥങ്ങളാകുന്നു. അതുകളിൽ സത്താഎന്നു
സാദ്ധ്യമിരിക്കുന്നു. സത്താഎന്നു സാദ്ധ്യമിരിക്കുമ്പൊൾ അതി
ന്റെ അഭാവം അതുകളിലുണ്ടാകയില്ലല്ലൊ അതുഹെതുവാ
യിട്ടുമെൽപ്രകാരം ഘടാദ്യഭാവത്തെ ഗ്രഹിക്കെണം എന്നാ
ൽ അതിന്റെ പ്രതിയൊഗിത്വം സത്തക്കഭാവിക്കായ്കയാൽ
സാദ്ധ്യംഹെതു സമാനാധി കരണാത്യന്താഭാവത്തിന്നു
അപ്രതിയൊഗിതന്നെ അങ്ങിനെയുള്ള സാദ്ധ്യത്തൊടു കൂ
ടെയുള്ള സമാനാധികരണ്യം ദ്രവ്യഗുണകൎമ്മങ്ങളിൽ ജാതി
യാകുന്നഹെതുവിന്നു ഉള്ളതുതന്നെ അതുഹെതുവായിട്ടു അ

ചിടെയും അവ്യാപ്തിയില്ലെന്നറിക. വഹ്നിമാൻ ധൂമാദിത്യാദി
സ്ഥലങ്ങളിലും മെൽപ്രകാരം ലക്ഷണസംഗതി ഉണ്ടെന്നതി
നെപരീക്ഷിച്ചു അറിഞ്ഞുകൊൾക. വഹ്നിഉള്ളതാകുന്നു ധൂമം
ഹെതുവായിട്ട എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തൊടകൂടിയതായവഹ്നിമാൻധൂ
മാൻ എന്നുള്ളസ്ഥലത്തിങ്കൽ ഹെത്വധികരണങ്ങളായ പൎവ്വ
താദികളിലുള്ള അഭാവത്തിന്റെപ്രതിയോഗിയാവൂ എന്നുള്ള
അവസ്ഥ അതാതവഹ്നികൾക്കചെൎക്കും. ഹെത്വധികരണംപൎവ്വത
മാകുന്നുവെങ്കിൽ അവിടെ ഒരുവഹ്നിയിരുന്നാലും മറ്റൊരുവ
ഹ്നിഅവിടെ ഇരിക്കായ്കയാലും അതിന്റെ അഭാവവും വഹ്ന്യ
ഭാവമാകയാലും വഹ്ന്യഭാവത്തിന്ന പ്രതിയോഗിവഹ്നിയാകയാ
ലുമാകുന്നു മെൽപ്രകാരം പറഞ്ഞതെന്നറിക. സമാനാധികര
ണങ്ങളായിരിക്കുന്ന വഹ്നിധൂമങ്ങൾക്കതന്നെയാകുന്നു വ്യാപ്തി
എന്നുപറഞ്ഞാലും അതാതവഹ്നിയുടെ ഉഭയാഭാവത്തെ പിടി
ച്ചു അവ്യാപ്തിയെപറയാം. എങ്ങിനെയെന്നാൽ ഒന്നുണ്ടെങ്കി
ലും രണ്ടുംകൂടെ ഇല്ലെന്നറിഞ്ഞുപറഞ്ഞുവരുമാറുണ്ട. അതു
ഹെതുവായിട്ട വഹ്നി ഉണ്ടെങ്കിലും വഹ്നിഘടങ്ങളാകുന്നരണ്ട
വസ്തുക്കളുടെ സമുദായം അതിങ്കലില്ലായ്കയാൽ വഹ്നിഘടൊഭ
യാഭാവം ഉണ്ടെന്നത വഹ്നിഉള്ളസ്ഥലത്തിങ്കലുംപറയാം—
വഹ്നിഘടൊഭയാഭാവത്തിന്ന ഘടംയാതൊരു പ്രകാരംപ്രതി
യൊഗിയാകുന്നുവൊ അപ്രകാരം വഹ്നിയുംപ്രതിയൊഗിയാകു
ന്നു. അതുഹെതുവായിട്ട ഹെതുസമാനാധികരണമായിരിക്കുന്ന
അത്യന്താഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയൊഗിത്വം സാധ്യത്തിന്നും വ
ന്നുകൂടി. ഇങ്ങിനെയാകുന്ന അവ്യാപ്തിയെപറവാനുള്ളവഴി ഇ
പ്രകാരം ഗുണവാനാകുന്നു ദ്രവ്യത്വംഹെതുവായിട്ട എന്നുള്ള അ
ൎത്ഥത്തൊടകൂടിയഗുണവാൻ ദ്രവ്യത്വാൽ എന്നുള്ളസ്ഥലത്തിങ്ക
ലും ദ്രവ്യത്വമാകുന്നഹെതുവിങ്കൽ അവ്യാപ്തിയെപറയാം. എ
ങ്ങിനെയെന്നാൽ മുറത്തിലിട്ട അരികൊഴിക്കുമ്പൊൾ മുറത്തി
ൽഅരിതാഴെവീഴും. അപ്പൊൾ താഴെവീണതായ അരിയുടെ
അഭാവം മുറത്തിൽഉണ്ടാകും. ആ അഭാവത്തെ അരിയുടെഅഭാ
വം എന്നുള്ളവാക്കുകൊണ്ട ഗ്രഹിക്കാം. അരിയുടെഅഭാവത്തി
ന്ന പ്രതിയൊഗി അരിയാകുന്നു. മുറത്തിലുള്ളതും അരിതന്നെ
ഇങ്ങിനെ താഴെവീണഅരിയുടെ അഭാവം ഉണ്ടായിരുന്നാൽ അ
തിന്റെപ്രതിയൊഗിത്വം മുറത്തിലുള്ള അരിക്കപറയാം. ഇപ്ര
കാരം ഗുണാധികരണമായ ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ ചിലഗുണങ്ങളുടെ
അഭാവവുംവരുന്നതാകയാൽ ഉള്ളഗുണങ്ങൾക്ക ഇല്ലാത്തഗുണ

ങ്ങളുടെ അഭാവത്തെപിടിച്ചും ഗുണാഭാവപ്രതിയോഗിതാ
ത്തെ ഉപാധികാരം ഗുണാഭാവം ഹേത്വധികരണത്തിങ്കലുള്ളതാ
കുന്നു. അതിന്റെപ്രതിയോഗിതാ ഗുണമാകുന്നസാദ്ധ്യതാഭിന്ന
എന്നാൽവന്നുകൂടുകയുംചെയ്യും. ഈപ്രകാരമാകുന്നു അതിങ്കൽഅ
വ്യാപ്തിയെപറവാനുള്ളവഴി. ഇങ്ങിനെ ചിലസ്ഥലങ്ങളിൽ ര
ണ്ടാമത്തെലക്ഷണത്തിന്ന വരുന്നതായദോഷത്തെ പരിഹരി
പ്പാനായിട്ടാണ്ഹേതുസമാനാധികരണാത്യന്താഭാവ പ്രതിയോ
ഗിതാനവച്ഛേദകസാദ്ധ്യതാവച്ഛേദകാവച്ഛിന്ന സാദ്ധ്യസാമാ
നാധികരണ്യം വ്യാപ്തിഃ എന്നാക്കുകയുംവേണം. (ഹേതുസാ
മാനാധികരണാത്യന്താഭാവ പ്രതിയോഗിതാനവച്ഛേദകസാദ്ധ്യ
താവച്ഛേദകാവച്ഛിന്നസാമാനാധികരണ്യം ഹേതുസമാനാധി
കരണാത്യന്താഭാവപ്രതിയോഗിതാനവച്ഛേദകസാദ്ധ്യതാവച്ഛേ
ദകാവച്ഛിന്നത്തോടുകൂടിയുള്ള സമാനാധികരണ്യം– ഹേതുസ
മാനാധികരണാത്യന്താഭാവപ്രതിയോഗിതാനവച്ഛേദകസാദ്ധ്യ
താവച്ഛേദകാവച്ഛിന്നം= ഹേതുസമാനാധികരണമായിരി
ക്കുന്ന അത്യന്താഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയോഗിതയുടെഅനവച്ഛേ
ദകമായിരിക്കുന്ന സാദ്ധ്യതാവച്ഛേദകത്താൽ അവച്ഛിന്നം
ഹേതു സമാനാധികരണം= ഹേത്വധികരണത്തിങ്കലിരിക്കുന്ന
ത– ഹേത്വധികരണം=ഹേതുവിന്റെ അധികരണം. ഹേതു=
ധൂമംമുതലായത. അധികരണം=ഇരിപ്പിടം–പ്രതിയോഗിതാ=
പ്രതിയോഗിയാവു എന്നുള്ളത– അനവച്ഛേദകം=അവച്ഛേദ
കമല്ലാത്തത. അവച്ഛേദകം=നിയാമകധൎമ്മം– പ്രതിയോഗി
താ ഉള്ളേടത്ത ഇരിക്കുന്നതായിട്ടും പ്രതിയോഗിതഇല്ലാത്തേ
ടത്ത ഇരിക്കാത്തതായിട്ടും ഉള്ളധൎമ്മമെന്നസാരം– സാദ്ധ്യതാ
വച്ഛേദകം= സാദ്ധ്യതയുടെ അവച്ഛേദകം– സാദ്ധ്യതാ= സാ
ദ്ധ്യമാവു എന്നുള്ളത– സാദ്ധ്യം=വഹ്നിമുതലായത. അവച്ഛേ
ദകപദാൎത്ഥത്തെമേൽപ്രകാരം ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. മറ്റുള്ളസ്ഥ
ലങ്ങളിലും ഇപ്രകാരംതന്നെ എന്നുധരിക്കുകയും ഓൎത്തുവെച്ചു
കൊൾകയുംവേണം. അവച്ഛിന്നം=അവച്ഛേദിക്കപ്പെട്ടത– അ
വച്ഛേദിക്ക=നിയമിക്ക– മേൽപ്രകാരമുള്ള സാദ്ധ്യതാവച്ഛേദ
ധൎമ്മത്തോടുകൂടിയത എന്നസാരം– ഇപ്രകാരം അവച്ഛിന്ന
പദാൎത്ഥത്തെമറ്റുള്ളസ്ഥലങ്ങളിലും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. സാമാനാ
ധികരണ്യം=സമാനാധികരണമാവു എന്നുള്ളത ഒരേടത്തുമേളി
ച്ചിട്ടുള്ള ഇരിപ്പെന്നസാരം– ഇങ്ങിനെ മറ്റുള്ള സ്ഥലങ്ങളി
ലുംഗ്രഹിച്ചുകൊൾക– ഇങ്ങിനെ സമാനാധികരണ്യമാകുന്നവ്യാ

പ്തി എന്നു പറകപ്പെടുന്നത-) ഇങ്ങിനെ മെൽപറഞ്ഞ വാക്യത്തി
ന്റെ അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിക്കെണം- ഇതുകൊണ്ടു മെൽപറഞ്ഞ അ
വ്യാപ്തികളെ പരിഹരിച്ചിരിക്കുന്നു. എങ്ങിനെ എന്നാൽ വ
ഹ്നിമാൻ ധൂമാൻ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഹെത്വധികരണത്തി
ങ്കൽ ഉള്ള അഭാവം ഹെത്വധികരണം പൎവ്വതമാകുമ്പൊൾ മഹാ
നസത്തിങ്കലുള്ള വഹ്നിയുടെ അഭാവമാകുന്നു. അതിന്റെ പ്ര
തിയൊഗിതാ മഹാനസത്തിങ്കലുള്ള വഹ്നിയിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നു- അ
തിന്റെ അവച്ഛെദകം മഹാനസീയവഹ്നിത്വമാകുന്നു. മഹാ
നസീയവഹ്നിത്വമെന്നത= മഹാനസീയവഹ്നിയിങ്കൽ തന്നെ
ഇരിക്കുന്ന ധൎമ്മമാകുന്നു- മഹാനസീയവഹ്നി എന്നതിന്നു മ
ഹാനസീയമായിരിക്കുന്ന വഹ്നി എന്നും മഹാനസീയമെന്നതി
ന്നു മഹാനസത്തെ സംബന്ധിച്ചതെന്നും മഹാനസമെന്നതി
ന്നു പാകസ്ഥലമെന്നും അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- മഹാന
സീയവഹ്നിത്വമെന്ന ധൎമ്മം മഹാനസീയവഹ്നിയിങ്കൽ മാത്രം
ഇരിക്കുന്നതാകയാൽ സകലവഹ്നി സാധാരണമായ വഹ്നിത്വം
മഹാനസീയവഹ്നിത്വമല്ലായ്കയാൽ ഹെതുസമാനാധികരണാത്യ
ന്താഭാവപ്രതിയൊഗിതയുടെ അനവച്ഛെദകമാകുന്ന അങ്ങിനെ
യുള്ള വഹ്നിത്വം തന്നെ മെൽപറഞ്ഞ സ്ഥലത്തിങ്കൽ സാധ്യ
താവച്ഛെദകമാകയാലും അതിനാൽ അവച്ഛിന്നമായ വഹ്നിയൊ
ടുകൂടെ ഒരെടത്തുള്ള ഇരിപ്പു ധൂമത്തിന്നു ഉണ്ടാകയാലും ധൂമത്തി
ങ്കൽ അവ്യാപ്തി വരികയില്ലാ എന്നും ഇപ്രകാരം തന്നെ ദ്രവ്യവാ
ൻ ദ്രവ്യത്വാൽ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കലുമെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾ
ക- ഹെതുസമാനാധികരണമെന്നതിന്നു ഹെത്വധികരണത്തി
ങ്കൽ ഇരിക്കുന്നത എന്നുള്ള അൎത്ഥം പറകപ്പെട്ടു അവിടെ ഹെ
ത്വധികരണം എന്ന പദത്തിന്നു യഥാശ്രുതമായ അൎത്ഥം ഹെ
തുവിന്റെ അധികരണമെന്നതന്നെ ആകുന്നു എങ്കിലും ഹെ
തുതാവച്ഛെദകവിശിഷ്ടാധികരണം എന്നുള്ള അൎത്ഥഗ്രഹണ
ത്തിന്നു ആവശ്യകതയുണ്ടാകയാൽ ഹെതുപദം ഹെതുതാവ
ച്ഛെദകവിശിഷ്ടത്തെ പറയുന്നതാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചു കൊ
ൾക- ഹെതുതാവച്ഛെദകവിശിഷ്ടാധികരണം= ഹെതുതാ
വച്ഛെദകവിശിഷ്ടത്തിന്റെ അധികരണം ഹെതുതാവച്ഛെ
ദകവിശിഷ്ടം=ഹെതുതാവച്ഛെദകംകൊണ്ടു വിശിഷ്ടം ഹെതുതാവ
ച്ഛെദകം=ഹെതുതയുടെ അവച്ഛെദകമായ ധൎമ്മം_ വിശിഷ്ടം=
വിശെഷത്തൊടുകൂടിയത-ഹെതുതാവച്ഛെദകവിശിഷ്ടാധികര
ണത്തെ ഗ്രഹിക്കാതെ ഹെതുവിന്റെ അധികരണം എന്നുള്ള

യഥാശ്രുതാൎത്ഥത്തെതന്നെ ഗ്രഹിച്ചാൽദ്രവ്യം ഗുണകൎമ്മാന്യവി
ശിഷ്ടസത്താൽ എന്നുള്ളസ്ഥലത്തിങ്കൽ അവ്യാപ്തിവരിക്കും.
മെൽപറഞ്ഞ സ്ഥലത്തിങ്കൽ ദ്രവ്യത്വം സാദ്ധ്യമാകുന്നു. ഗുണ
കൎമ്മാന്യത്വവിശിഷ്ടസത്വം ഹെതുവാകുന്നു. ഗുണകൎമ്മാന്യത്വ
വിശിഷ്ടസത്വമെന്നതിന്ന ഗുണകൎമ്മങ്ങളിൽനിന്ന വെറെയാ
വു എന്നുള്ള അവസ്ഥയോടുകൂടെ ഇരിക്കുന്നസത്താ എന്ന
അൎത്ഥമാകുന്നു. ഗുണകൎമ്മങ്ങളിൽ നിന്നവെറെയാവു എന്നുള്ള
അവസ്ഥയും സത്തയുംകൂടെ ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നു. അതു
കൊണ്ട ഗുണകൎമ്മാന്യവിശിഷ്ടസത്താ എവിടെയിരിക്കുന്നുവൊ
അവിടെദ്രവ്യത്വമുണ്ട എന്നുള്ളവ്യാപ്തിഗ്രഹണം ഹെതുവായിട്ടാ
കുന്നു. ദ്രവ്യം ഗുണകൎമ്മാന്യത്വവിശിഷ്ടസത്താൽ എന്നുള്ളഅനു
മാനത്തിന്റെ പുറപ്പാടസത്താ എന്ന ജാതിക്കു ദ്രവ്യവുംഗുണ
വുംകൎമ്മവും ഇങ്ങിനെമൂന്ന അധികരണങ്ങളുണ്ടാകയാൽ മൂന്നി
ങ്കൽ സത്താ എന്നജാതിയിരിക്കുന്നു എന്നതുകൊണ്ട എങ്കിലും
ദ്രവ്യമാകുന്നുഎന്ന അനുമിച്ചുകൂടാ. ദ്രവ്യമല്ലാതെയുള്ള ഗുണത്തി
ങ്കലും കൎമ്മത്തിലും സത്താഎന്നജാതി ഉണ്ടല്ലൊ. അതഹെ
തുവായിട്ട ഗുണകൎമ്മാന്യത്വവിശിഷ്ടസത്തയെതന്നെ ഹെതു
വാക്കിപറയെണം. ഗുണകൎമ്മങ്ങളിൽനിന്ന വെറെയാവു
വാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ ഗുണകൎമ്മങ്ങളിൽ ഇരിക്കയില്ല. ദ
വ്യത്തിങ്കൽമാത്രംഇരിക്കും ഇങ്ങിനെയുള്ളമെൽപറഞ്ഞ അവ
സ്ഥയൊടു കൂടെയുള്ളസത്തയും ദ്രവ്യത്തിങ്കൽതന്നെ ഇരിക്കുന്നു.
ഇപ്രകാരമാകുന്നു അനുമാനപ്രയോഗത്തിന്റെയൎത്ഥം എങ്കിലും
ശുദ്ധസത്തയുടെ അധികരണങ്ങളായ ഗുണാദികളിലുള്ള ദ്ര
വ്യത്വാഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയോഗിതാ ദ്രവ്യത്വത്തിങ്കൽ വരുന്ന
താകയാലും വിശിഷ്ടശുദ്ധങ്ങൾക്കു ഐക്യമുണ്ടാകയാൽ ശുദ്ധ
സത്താധികരണങ്ങളായ ഗുണകൎമ്മങ്ങൾക്കു ഹെത്വധികരണ
ത്വമുണ്ട എന്നപറവാൻ വഴിയുള്ളതാകയാലും ദ്രവ്യത്വത്തിങ്കൽ
അവ്യാപ്തിവരിക്കും. ഹെതുതാവഛെദക വിശിഷ്ടാനധികര
ണമെന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെഗ്രഹിച്ചാൽ വിശിഷ്ടശുദ്ധങ്ങൾക്കു
ഐക്യമുണ്ടായാലും ഹെതുതാവഛെദകമായ ഗുണകൎമ്മാന്യത്വ
വിശിഷ്ടത്വമാകുന്നധൎമ്മം കൊണ്ടുള്ളവിശെഷം ദ്രവ്യത്തിങ്കലി
രിക്കുന്ന സത്തക്കു എന്നപൊലെ ഗുണകൎമ്മങ്ങളിൽഇരിക്കു
ന്നസത്തക്കുഇല്ലായ്കയാൽ ഹെത്വധികരണപദംകൊണ്ട ദ
വ്യത്തെതന്നെ ഗ്രഹിക്കെണമെന്നവരും എന്നാൽ മെൽപറഞ്ഞ
അവ്യാപ്തിക്കുള്ളപഴുത അടയുന്നതാകുന്നു— ഹെതുവിന്റെ അ

ധികരണമാകുന്നതു ഹെതുതാവഛെദകസംബന്ധം കൊണ്ടുതന്നെവെണം॰ അതുകൊണ്ടാണു് ഏതദ്വഹ്നിമാൻ ധൂമാൻ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഹെതുവായിരിക്കുന്ന ധൂമം സമവായസംബന്ധെന ധൂമാവയവങ്ങളിൽ ഇരിക്കയാലും അവിടെ വഹ്നിയുള്ളായ്കയാലും ഹെത്വധികരണത്തിങ്കലുള്ള അഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയൊഗിയാവുന്നുള്ള അവസ്ഥ വഹ്നിക്കതന്നെ വരുന്നതാകയാൽ അവ്യാപ്തിവരിക॰ അതു നിരാസത്തിനായി പദം കൊണ്ടും വല്ലതു അത്യന്താഭാവത്തെ ഗ്രഹിപ്പാൻ പൊരാ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്ന അഭാവം പ്രതിയൊഗിവ്യധികരണമായിരിക്കണം— (പ്രതിയൊഗിവ്യധികരണമെന്നതിന്നു പ്രതിയൊഗിക്കു വിരുദ്ധമായ അധികരണത്തൊടു കൂടിയതെന്നു അൎത്ഥമാകുന്നു) അതു ഹെതുവായിട്ടു കപിസംയൊഗീ ഏതദ്വൃക്ഷത്വാൽ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഏതദ്വൃക്ഷത്വമാകുന്ന ഹെതുവിങ്കൽ അവ്യാപ്തി വരികയില്ല॰ കപിസംയൊഗീ ഏതദ്വൃക്ഷത്വാൽ എന്നുള്ളതിന്നു കപിസംയൊഗിയാകുന്നു ഏതദ്വൃക്ഷത്വം ഹെതുവായിട്ടു എന്നൎത്ഥമാകുന്നു. കപിസംയൊഗീ=കപിസംയൊഗം ഉള്ളതു— കപിസംയൊഗം=വാനരസംയൊഗം ഏതദ്വൃക്ഷത്വം=ഏതദ്വൃക്ഷമാകുന്നു എന്നുള്ള ഭാവം— ഏതദ്വൃക്ഷം=ഈവൃക്ഷം— ഇങ്ങിനെ മെൽ പറഞ്ഞ അനുമാനവാക്യത്തിങ്കലുള്ള പദങ്ങളുടെ അൎത്ഥങ്ങൾ॰ ഇവിടെ അവ്യാപ്തിയെ പറയാം— ഒരു വൃക്ഷത്തിന്റെ അഗ്രത്തിങ്കൽ കപിസംയൊഗം ഉള്ളപ്പൊൾതന്നെ മൂലങ്ങളായ അന്യപ്രദെശങ്ങളിൽ കപിസംയൊഗത്തിന്റെ അഭാവവും ഇരിക്കും॰ വൃക്ഷത്വം എന്നുള്ള ഹെതുമൂലമദ്ധ്യാഗ്രങ്ങളിൽ സാധാരണമായി ഇരിക്കുന്നതുമാകുന്നു॰ അതു ഹെതുവായിട്ടു ഹെത്വധികരണത്തിങ്കലുള്ള അഭാവം കപിസംയൊഗാഭാവം തന്നെ എന്നു പറയാം— എന്നാൽ അവ്യാപ്തിക്കു സംഗതി വരുമെല്ലൊ॰ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്ന അഭാവം പ്രതിയൊഗിവ്യധികരണമായിരിക്കണമെന്നു വരുമ്പൊൾ കപിസംയൊഗാഭാവത്തെ ഗ്രഹിക്ക എന്നതു സംഭവിക്കില്ല॰ കപിസംയൊഗാഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയൊഗിയായ കപിസംയൊഗവും കപിസംയൊഗാഭാവത്തിന്റെ അധികരണമായ വൃക്ഷത്തിങ്കലിരിക്കകയാൽ കപിസംയൊഗാഭാവം പ്രതിയൊഗി വ്യധികരണമല്ല॰ അതുകൊണ്ടു അതിനെ ഗ്രഹിപ്പാൻ വഴിയുകയില്ലല്ലൊ॰ വെറെ ഒരു അഭാവത്തെ ഗ്രഹിച്ചാൽ ലക്ഷണസംഗതി ഉണ്ടാകുന്നതല്ലാതെ അതിവ്യാപ്തിക്കവകാശവുമില്ല॰

അതു ഹേതുവായിട്ടു മേൽ പറഞ്ഞ പ്രകാരമുള്ള അഭാവത്തെ ത
ന്നെ ഗ്രഹിക്കേണമെന്നറിക- പ്രതിയോഗിവ്യധികരണമാ
യിരിക്കുന്ന അഭാവത്തെത്തന്നെ ഗ്രഹിക്കേണമെങ്കിൽ അ
ഭാവത്തിന്നു വിശേഷണമായിട്ടു പ്രതിയോഗി വ്യധികരണ
പദത്തെ കൂടെ അഭാവ വിശേഷണമാക്കി ഹേതുസമാനാ
ത്യാധി കരണാത്യന്താഭി മേൽപറഞ്ഞ വാക്യത്തിന്റെ ആദി
യിൽ ചേൎക്കേണം അങ്ങിനെ ചെയ്താലും പ്രതിയോഗിവ്യ
ധി കരണപദത്തിന്റെ അൎത്ഥമെന്താകുന്നു എന്നൊരു നിഷ്ക
ൎഷത്തെ ചെയ്യുന്നതു യുക്തമാകുന്നു- പ്രതിയോഗിയുടെ അധി
കരണമല്ലാത്തതിങ്കൽ ഇരിക്കേണമെന്നു അതിന്റെ അൎത്ഥമാ
യാൽ കപിസംയോഗി എതദ്വൃക്ഷത്വാൽ എന്നുള്ളേടത്തുള്ള അ
വ്യാപ്തി അപ്രകാരം തന്നെ ഇരിക്കും എങ്ങിനെ എന്നാൽ പ്ര
തിയോഗിയായിരിക്കുന്ന കപിസംയോഗം ഗുണാദികളിൽ
ഇരിക്കാത്തതാകയാൽ ഗുണം മുതലായ വസ്തുക്കൾ പ്രതിയോ
ഗ്യനധി കരണങ്ങളാകുന്നു അവിടെയുള്ള കപിസംയോഗാഭാ
വം തന്നെ വൃക്ഷത്തിന്റെ മൂലപ്രദേശത്തിങ്കലും ചേരുന്നു-
അധികരണഭേദം ഹേതുവായിട്ടു അഭാവഭേദമില്ലല്ലൊ ഇങ്ങി
നെ യാകയാൽ പ്രതിയോഗ്യനധി കരണ വൃത്തിയായ അ
ഭാവമെന്നത കപിസംയോഗാഭാവമാകും- കപിസംയോഗാ
ഭാവത്തിന്റെ അപ്രതിയോഗിത്വം കപിസംയോഗരൂപ
സാദ്ധ്യത്തിങ്കൽ വരുന്നതുമല്ലല്ലൊ അത ഹേതുവായിട്ടു മു
മ്പെ ഉള്ള അവ്യാപ്തി ഇപ്പോഴും ഉള്ളതു തന്നെ- ഇനി പ്രതി
യോഗ്യധി കരണത്തിങ്കൽ ഇരിക്കാത്തത എന്നുള്ള അൎത്ഥ
ത്തെ ഗ്രഹിച്ചാൽ സംയോഗിസത്വാൽ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തി
ങ്കൽ അതിവ്യാപ്തി വരും- എങ്ങിനെ എന്നാൽ സത്താ എ
ന്ന ജാതിയുടെ അധികരണമായ സത്താ എന്ന ജാതിയാകു
ന്ന ഹേതുവിന്റെ അധികരണമായ ഗുണത്തിങ്കൽ യാ
തൊരു സംയോഗാഭാവം വരികുന്നുവൊ അതിന്റെ പ്ര
തിയോഗിയായ സംയോഗത്തിന്റെ അധികരണമായ ദ്രവ്യത്തി
ങ്കലിരിക്കായ്കയാൽ പ്രതിയോഗ്യധി കരണത്തിങ്കൽ ഇരിക്കാ
ത്തതല്ല- അങ്ങിനെയുള്ള അഭാവമെന്നു ഗ്രഹിച്ചു കൂടായ്കയാലും
മറ്റുള്ള അഭാവത്തെ ഗ്രഹിച്ചാൽ സാദ്ധ്യത്തിന്റെ ലക്ഷണം ചെ
ല്ലുന്നതാകയാലും അവ്യാപ്തിയെ പറയാം- ഇങ്ങിനെയാകുന്നു-
ഇങ്ങിനെ രണ്ടു വിധമല്ലാതെ പ്രതിയോഗി വ്യധികരണ പദ
ത്തിന്റെ അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിപ്പാൻ വഴിയും ഇല്ല- ഇനിയൊ ശം

കിക്കുന്നവർ ഗ്രഹിപ്പാനായിട്ടാകുന്നു അഭാവം പ്രതിയോഗി വ്യ
ധികരണമായിരിക്കെണം എന്നു പറഞ്ഞതിന്റെ ആശയത്തെ
പറയാം- പ്രതിയോഗിയുടെ അധികരണമല്ലാത്തതിങ്കൽ ഇ
രിക്കെണമെന്നു തന്നെ അതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു- അപ്രകാര
മുള്ള ഇരിപ്പു ഹെതുവിന്റെ അധികരണത്തിങ്കൽ ആയിരിക്കെ
ണമെന്നു കൂടെ ഉള്ളിലുണ്ടു- യാതൊരു അഭാവത്തെ അഭാവപ
ദം കൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കുന്നുവൊ ആ അഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയൊ
ഗിക്കു ഹെത്വധികരണം തന്നെ ഇരിപ്പിടമാവരുത എന്നു സാ
രം പ്രതിയോഗിക്കു അധികരണമായി ഭവിക്കരുത എന്നുള്ളതി
നും പ്രതിയോഗിതാവച്ഛെദകാവച്ഛിന്നത്തിന്നു അധികര
ണമായി ഭവിക്കരുത എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിക്കെണം-(പ്ര
തിയോഗിതാവച്ഛെദകാവച്ഛിന്നം=പ്രതിയോഗിതാവച്ഛെദക
ത്താൽ അവച്ഛിന്നം) അത ഹെതുവായിട്ടു വിശിഷ്ടസത്താവാൻ
ജാതെഃ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ അവ്യാപ്തി ഭവിക്കുന്നില്ല-വി
ശിഷ്ടസത്താ എന്നത സാദ്ധ്യമാകുന്നു-ജാതി എന്നു പദാ
ൎത്ഥം സദ്ധെതുവാകുന്നു-(സദ്ധെതു=നല്ലഹെതു) അതിങ്കൽ അ
വ്യാപ്തി വരുന്നത ദൊഷം തന്നെ-അവ്യാപ്തി വന്നത എങ്ങി
നെ എന്നു പറയാം- മെൽ പറഞ്ഞ സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഹെതുവാ
യ ജാതിയുടെ അധികരണമായും എന്നുള്ള അവസ്ഥാ ഗുണം
മുതലായവറ്റുകളിൽ ഉണ്ടു- അവിടെ വിശിഷ്ടസത്തയുടെ അഭാ
വത്തിന്റെ പ്രതിയോഗിയായ സത്തയുമുണ്ട അത ഹെതുവാ
യിട്ടു അവ്യാപ്തി ഭവിക്കുമെന്നറിക- വിശിഷ്ടസത്താവാൻ ജാ
തെഃ എന്നുള്ളതിന്നു വിശിഷ്ടസത്തയുള്ളതാകുന്നു ജാതി ഹെ
തുവായിട്ടു എന്നൎത്ഥമാകുന്നു വിശിഷ്ട സത്താ എന്നത ഗുണക
ൎമ്മാന്യത്വ വിശിഷ്ട സത്തയാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചു കൊൾ
ക- ഇങ്ങിനെ വരുന്ന അവ്യാപ്തിയും പ്രതിയോഗിതാവച്ഛെ
ദകാവച്ഛിന്നത്തിന്നു അധികരണമായി ഭവിക്കരുത- എന്നുള്ള
അൎത്ഥഗ്രഹണത്തിങ്കൽ നശിച്ചുപൊകും- വിശിഷ്ടസത്താഭാ
വത്തിന്റെ പ്രതിയോഗിയായ സത്താ വിശിഷ്ടസത്താത്വമെ
ന്നുള്ള പ്രതിയോഗിതാവച്ഛെദക സ്വരൂപത്തോടു കൂടെ ഗുണം
മുതലായതിൽ ഇരിക്കുന്നില്ലല്ലൊ- അത ഹെതുവായിട്ടു വി
ശിഷ്ടസത്താഭാവം ഗുണാദികളിൽ ഇരുന്നാലും പ്രതിയൊ
ഗ്യധികരണത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതാകയില്ല എന്നു ഗ്രഹിച്ചു
കൊൾക- ഇത്ര എല്ലാം പറഞ്ഞതിനെ കൊണ്ടും മതിയായില്ല-
സാദ്ധ്യതാവച്ഛെദക സംബന്ധെന പ്രതിയോഗിയുടെ അധിക

രണമായി ഭവിക്കുന്നത എന്നാകുന്നു പ്രതിയോഗ്യ നധികരണ
മെന്ന പദത്തിന്റെ താല്പൎയ്യം- എന്നും കൂടെ ഗ്രഹിക്കെണം—
അത ഹെതുവായിട്ട ജ്ഞാനവാൻ സത്താൽ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തി
ങ്കൽ അതിവ്യാപ്തി ഭവിക്കുന്നില്ല ജ്ഞാനവാൻ സത്താൽ എന്നു
ള്ളതിന്ന ജ്ഞാനവാനാകുന്നു സത്താം ഹെതുവായിട്ട എന്നൎത്ഥ
മാകുന്നു- സത്താമെന്നത സത്തതന്നെ ഒരു ഹെതു സഹെതുവാ
യി വരെണമെങ്കിൽ സത്തയുള്ളടത്തൊക്കയും ജ്ഞാനമുണ്ടാ
യിരിക്കെണം- മെൽ പറഞ്ഞ അനുമാനംകൊണ്ടു സാധ്യമാ
യിട്ടുള്ളത സമവായ സംബന്ധത്തൊടു കൂടെയുള്ള ജ്ഞാനമാകു
ന്നു- അത സത്ത ഇരിക്കുന്നെടത്തൊക്കെ ഇരിക്കുന്നില്ല സ
ത്താ എന്നത ഘടത്തിങ്കൽ ഉണ്ടു അവിടെ സമവായ സംബ
ന്ധേന ജ്ഞാനമില്ലല്ലൊ- അതഹെതുവായിട്ട മെൽ പറഞ്ഞ അ
നുമാനം ദുഷ്ട ഹെതുവായിട്ടുള്ളതാകുന്നു ദുഷ്ട ഹെതുവിങ്കൽ ല
ക്ഷണം പൊന്നത എങ്ങിനെയെന്നാൽ അവിടെ ലക്ഷണംചെ
ല്ലാതെ ഇരിക്കെണമെങ്കിൽ അഭാവപദം കൊണ്ടു ജ്ഞാനാഭാവ
ത്തെ ഗ്രഹിക്കെണമെന്നു വരെണം- സാധ്യതാവഛെദകസംബ
ന്ധത്തെ മെൽ പ്രകാരം ലക്ഷണത്തിൽ നിവെശിപ്പിക്കാതെയു
ന്നാൽ അതു വരുന്നതല്ല- സത്താധികരണമായ ഘടാദിയിലു
ള്ള അഭാവം ജ്ഞാനാഭാവം തന്നെ എന്നു പറഞ്ഞു കൂടാ ജ്ഞാ
നാഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയോഗിയായ ജ്ഞാനം വിഷയതാ സം
ബന്ധേന ഘടത്തിങ്കലുണ്ടാകയാൽ ഘടം പ്രതിയോഗ്യധികര
ണമായി അതഹെതുവായിട്ട വെറെ ഒരു അഭാവത്തെ ഗ്രഹി
ക്കെണം- എന്നാൽ ലക്ഷണ സംഗതി വരുന്നതാകയാൽ അതി
വ്യാപ്തിവരുമെന്നശങ്കിക്കെന്നൊ എന്ന ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- സാധ്യ
താവഛെദകസംബന്ധത്തെ മെൽ പ്രകാരം നിവെശിപ്പിച്ചാ
ൽ വിഷയതാസംബന്ധേനജ്ഞാനാധികരണമായ ഘടം
മുതലായതിൽഇരുന്നാലുംസാധ്യതാവഛെദകസംബന്ധമായസ
മവായം കൊണ്ടു ജ്ഞാനത്തിന്ന അധികരണമല്ലായ്കയാൽഅഭാ
വപദംകൊണ്ടുജ്ഞാനാഭാവത്തെ ഗ്രഹിക്കാം-എന്നാൽഅതിവ്യാ
പ്തിഭവിക്കയുമില്ല- ഇപ്രകാരംവഹ്നിമാൻ ധൂമാൽ എന്നുള്ള സ്ഥ
ലത്തിങ്കൽ ധൂമാധികരണമായ പാകസ്ഥലം മുതലായതുകളിൽ
സമവായ സംബന്ധേന വഹ്നി ഇരിക്കായ്കകൊണ്ടുള്ള അവ്യാ
പ്തിയുമില്ല- എങ്കിലും പ്രതിയോഗിതാവഛെദക കാവഛിന്ന
ത്തിന്റെ അധികരണമല്ലാത്ത ഇരിക്കെണം- ഹെത്വധികരണ
മെന്നു പറഞ്ഞതിന്ന അൎത്ഥം- പ്രതിയോഗിതാവഛെദകാവ

ഛെ

ഛിന്നമായ എന്തെങ്കിലുമൊന്നു ഹേത്വധികരണത്തിങ്കൽ ഇ
രിക്കുന്നത എന്നൊ- പ്രതിയോഗിതാവഛേദകാവഛിന്നമായി
ട്ടുള്ളത ഒന്നും ഹേത്വധികരണത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതല്ലെന്നൊ-
പ്രതിയോഗിതാവഛേദകമായിരിക്കുന്ന ഒന്നിനാൽ അവഛി
ന്നമായിട്ടുള്ളതു ഹേത്വധികരണത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നത എന്നൊ
ആദ്യപക്ഷത്തെ ഗ്രഹിച്ചാൽ കപിസംയോഗീ എതദ്വൃക്ഷത്വാ
ൽ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ അവ്യാപ്തി വരികയും- എന്നാൽ ക
പിസംയോഗാഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയോഗിതാവഛേദകാവഛി
ന്നമെന്നതുകൊണ്ടു വൃക്ഷത്തിങ്കലിരിക്കാത്തതായ യാതൊരു കപിസം
യോഗത്തെ ഗ്രഹിക്കാം- അതിന്റെ അധികരണം വൃക്ഷമല്ല
ഇങ്ങിനെ ആകുന്നു- ദ്വിതീയപക്ഷത്തെ ഗ്രഹിച്ചാൽ പ്രതി
യോഗി വ്യധികരണമായ അഭാവത്തിന്റെ അപ്രസിദ്ധി ഹേ
തുവായിട്ട അസംഭവമെന്ന ലക്ഷണ ദോഷം വരികയും- മെൽപ
റഞ്ഞ പ്രകാരമുള്ള അഭാവ പ്രസിദ്ധി വരിക്കുന്നതിന്റെ കാ
രണത്തെ പറയാം- എല്ലാ ഭാവത്തിന്നും പൂൎവ്വക്ഷണവൃത്തി
യായ ഘടന്റെ അഭാവമാകുന്ന ധൎമ്മത്തൊടു കൂടിയ പ്രതി
യോഗിയോടുകൂടി ഉള്ള ഇരിപ്പുണ്ട- ഇതുകാരണമാകുന്നു- ഒന്നി
ന്റെ ഉല്പന്നമായിട്ടുള്ള ഘടാഭാവമെന്നൊരഭാവം ആയതു
ഇപ്പോൾ ഉള്ളതു തന്നെ എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക- ഇപ്പോൾ ഉ
ള്ള ഘടാഭാവം ഒരു ക്ഷണത്തിന്റെ പൂൎവ്വക്ഷണത്തിങ്കൽ ഇരി
ക്കും എന്നുള്ള ഒരു വിശേഷത്തൊടുകൂടി ഇപ്പോൾ ഇല്ല- പൂ
ൎവ്വക്ഷണത്തിങ്കൽ ഉണ്ടായിരുന്ന അതുഹേതുവായിട്ട ഇപ്പോ
ൾ ഉള്ളതു പൂൎവ്വക്ഷണവൃത്തിയായ ഘടാഭാവത്തിന്റെ അഭാവ
മാകുന്നു- ഘടാഭാവത്തിന്റെ അഭാവമെന്നതു ഘടസ്വരൂപമാ
കുന്നു- ഘടാഭാവത്തിന്ന ഘടം പ്രതിയോഗിയുമാകുന്നു ഇപ്പ
റഞ്ഞതു സകലാഭാവങ്ങൾക്കും സാധാരണമായിട്ടുള്ളതാകയാൽ
പ്രതിയോഗി വ്യധികരണമായ അഭാവം പ്രസിദ്ധംതന്നെ- ഇവി
ടെ വഹ്നിമാൻ ധൂമാൻ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ പൂൎവ്വക്ഷണവൃ
ത്തിയായ വഹ്നിയുടെ അഭാവത്തിന്റെ അഭാവമാകുന്ന വഹ്ന്യ
ഭാവപ്രതിയോഗി പൎവ്വതാദികളിൽ ഇരിക്കുന്നു എങ്കിലും സാ
ദ്ധ്യതാവഛേദക സംബന്ധമായ സംയോഗത്തൊടു കൂടിയത
ല്ലല്ലൊ അതു ഹേതുവായിട്ട പൎവ്വതാദികൾ അതിന്റെ അധി
കരണമല്ലെന്നു പറവാൻവഴിയുള്ളപ്പോൾ പ്രതിയോഗി വ്യധി
കരണമായ അഭാവത്തിന്റെ അപ്രസിദ്ധിയെ പറഞ്ഞത എ
ങ്ങിനെ എന്നു ചോദിക്കുന്നുവൊ എന്നാൽ അതിന്റെ സംഗ

തിയെ പറയുന്നു- ഘടാഭാവത്തിങ്കൽ യാതൊരു വഹ്ന്യഭാവമി
രിക്കുന്നതൊ അതു ഘടാഭാവ സ്വരൂപമാകയാൽ ഘടാഭാവത്തി
ന്നു വഹ്നിയുടെ പ്രതിയോഗിയായി ഭവിക്കും വഹ്നിക്കു പൎവ്വ
താദികളും അധികരണമാകുന്നു- ഇപ്രകാരം പ്രതിയോഗിവ്യ
ധികരണമായ അഭാവത്തിന്റെ അപ്രസിദ്ധി ഭവിക്കും- ഇ
താകുന്നു സിദ്ധാന്തമായിട്ടുള്ളത എന്നു ധരിച്ചുകൊള്ളുക- ഒരു
അഭാവത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതായ മറ്റൊരഭാവം തന്റെ ഇരിപ്പി
ടമായ അഭാവത്തിങ്കൽ നിന്നു വെറെ അല്ല എന്നുള്ള മതത്തെ
സ്വീകരിച്ചിട്ടു മെൽ പ്രകാരം പറഞ്ഞു അതിനെ സ്വീകരിക്കു
ന്നില്ല എങ്കിൽ ദ്വിതീയ പക്ഷത്തെ ഗ്രഹിച്ചാൽ വരുന്ന ദൊ
ഷം ധൂമാഭാവവാൻ വഹ്ന്യഭാവാൽ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ
അവ്യാപ്തിതന്നെ- ഇവിടെ സാദ്ധ്യം ധൂമാഭാവമെല്ലൊ ആകുന്ന
ത. അതു അഭാവങ്ങളിൽ അന്തൎഭവിച്ചതാകയാൽ സാദ്ധ്യതാവ
ച്ഛെദക സംബന്ധം സ്വരൂപ സംബന്ധമാകുന്നു- സൎവ്വമായി
രിക്കുന്ന അഭാവവും ധൂമത്വമെന്ന വൃത്തിയായിരുന്ന തന്റെ
അഭാവമാകുന്ന പ്രതിയോഗി സ്വരൂപ സംബന്ധേന യാതൊ
രെടത്തിരിക്കുന്നുവൊ അവിടെ തന്നെ ഇരിക്കുന്നതാകയാൽ പ്ര
തിയോഗി വ്യധികരണമായ അഭാവത്തെ പിടിച്ചു ലക്ഷണം
കൊണ്ടു ചെല്ലുവാൻ നിൎവ്വാഹമില്ല അതുകൊണ്ടു മെൽ പറഞ്ഞ
അവ്യാപ്തി ഉള്ളതു തന്നെ എന്നറിഞ്ഞുകൊള്ളുക- തൃതീയപ
ക്ഷത്തെ ഗ്രഹിച്ചാൽ കപിസംയോഗാഭാവവാൻ ആത്മത്വാൽ
എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ അവ്യാപ്തിഭവിക്കും- ഇവിടെ ആത്മാ
വിങ്കൽ ഇരിക്കുന്ന കപിസംയോഗാഭാവത്തിന്റെ അഭാവം ക
പിസംയോഗസ്വരൂപമാകുന്നു- എന്നതിങ്കൽ സൎവ്വസമ്മതിയുണ്ടു-
കപിസംയോഗവും സംയോഗത്തിൽ ചെൎന്നതാകയാൽ ഗുണ
ങ്ങളിൽ അന്തൎഭവിച്ചതാകുന്നു അതു ഹെതുവായിട്ടും ഗുണസാ
മാന്യാഭാവത്വവും പ്രതിയോഗിതാവച്ഛെദകമാകുന്നു- അതിനാ
ൽ അവച്ഛിന്നമായിട്ടുള്ള ഗുണസാമാന്യാഭാവത്തിന്നു ആത്മാ
വ അധികരണമല്ല- യാതൊരു ഗുണവുമില്ലാത്തതല്ലാതെ വെ
റെ ഒന്നു ഗുണസാമാന്യാഭാവത്തിന്നു അധികരണമാവുന്നത
ല്ല- ഗുണസാമാന്യാഭാവമെന്നത എല്ലാഗുണങ്ങളുടെയും അഭാവ
മാകുന്നു- ആത്മാവിങ്കൽ ജ്ഞാനാദിഗുണങ്ങൾ ഉണ്ടാകയാൽ ഗു
ണസാമാന്യാഭാവമുണ്ടെന്നും പറഞ്ഞുകൂടാ- ഇപ്രകാരമാകയാൽ
മെൽ പറഞ്ഞ സ്ഥലത്തിങ്കൽ അവ്യാപ്തി ഭവിക്കുമെന്നു പറ
ഞ്ഞതു ശരിതന്നെ എന്നറിഞ്ഞുകൊള്ളുക ഇങ്ങിനെ മൂന്നു പ്ര

കാരമായാലും പ്രതിയോഗിതാ വച്ഛേദകാവച്ഛിന്നത്തിന്റെ
അധികരണമല്ലാത്തതായിരിക്കെണം ഭേദാധികരണമെന്ന
തു വേണ്ടുന്നില്ലല്ലൊ– ഇനി എന്താകുന്നു ഗതി എന്നു ചോദി
ക്കുന്നുവൊ എന്നാൽ പറയാം– കേട്ടുകൊൾക– യാതൊരുപ്ര
കാരമുള്ള പ്രതിയോഗിതയുടെ അവച്ഛേദകത്താൽ അവച്ഛിന്ന
മായിട്ടുള്ളതിന്ന അധികരണമല്ലാത്തതായിട്ട ഭേദാധി കര
ണം ഭവിക്കുന്നുവൊ അപ്രകാരമുള്ള പ്രതിയോഗിതയുടെ അ
വച്ഛേദകമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥാസാമാന്യതാ വച്ഛേദകത്തി
ന്ന ഭവിക്കുന്നു– ഇതുതന്നെ ഇവിടെ ആവശ്യകമായിട്ടുള്ളതെ
ന്ന ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക– ഇനി ഘടം സാദ്ധ്യമായിട്ടും കാലത്തി
ങ്കൽ ഉള്ള പരിമാണമെന്നുള്ളതും ഹേതുവായിട്ടും ഉള്ളതായഘ
ടവാൻകാലപരിമാണാൽ– എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ പ്രതിയോ
ഗി വ്യധികരണമായ അഭാവത്തിന്റെ അപ്രസിദ്ധി ഹേതുവാ
യിട്ടുള്ള അവ്യാപ്തിയാകുന്നു ദോഷമായിട്ടുള്ളത മെൽ പറഞ്ഞ
സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഹേതുവിന്റെ അധികരണമായ മഹാകാലത്തി
ന്ന സൎവ്വങ്ങളുടെയും ആധാരമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ ഉള്ളതാ
കയാൽ സൎവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന അഭാവങ്ങൾക്കും സാമാന്യതാവ
ച്ഛേദക സംബന്ധമായ കാലിക വിശേഷണതാ എന്നുള്ള സം
ബന്ധം കൊണ്ടു തന്നെ പ്രതിയോഗിയോടു കൂടെ ഉള്ള ഇരി
പ്പിന്ന ബാധ ഇല്ലായ്കു നിമിത്തമായിട്ട മെൽപ്രകാരമുള്ള അഭാ
വം ദുൎല്ലഭമാകുന്നു എല്ലൊ ഇതിനെ കുറിച്ചു ചിലർ സമാധാന
ത്തെ പറയുന്നു മഹാകാലാന്യത്വ വിശിഷ്ട ഘടാഭാവ പ്രതി
യോഗിവ്യധികരണമാകയാൽ അതിനെ ഗ്രഹിക്കാം– മഹാകാ
ലത്തിങ്കൽ ഘടമുണ്ടെങ്കിലും മഹാകാലത്തിങ്കൽ നിന്ന അ
ന്യമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ ഇല്ലായ്കയാൽ മഹാകാലാന്യത്വ
ത്തോടു കൂടെയുള്ള ഘടം ഭവിക്കുന്നില്ല ഇപ്രകാരമാകുന്നു അവ
ർ സമാധാനത്തെ പറയുന്നത യുക്തമായ വഴിയെ ഇരിക്കു
ന്നു അതിനെ കാണിക്കാം– പ്രതിയോഗിതാവച്ഛേദക സംബ
ന്ധംകൊണ്ടു പ്രതിയോഗിക്കു അധികരണമല്ലാത്തതായ ഭേ
ദാധികരണത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്ന അഭാവങ്ങളുടെ പ്രതിയോഗി
താസാമാന്യത്തിങ്കൽ യാതൊരു സംബന്ധത്താൽ ഉള്ള അവ
ച്ഛിന്നമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥയും യാതൊരു ധൎമ്മത്താൽ അ
വച്ഛിന്നമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥയും ഇങ്ങിനെ ഉള്ള ഉഭയത്തി
ന്റെ അഭാവം ഭവിക്കുന്നുവൊ അതുതന്നെ ആകുന്ന സംബ
ന്ധത്താലും അതുതന്നെയാകുന്ന ധൎമ്മത്താലും അവച്ഛിന്നമാ

ഷിരിക്കുന്നസാദ്ധ്യത്തിന്ന യാതൊരു ഹെതുവിനെകൊണ്ടു ഹെ
ത്വധികരണത്തെ ഗ്രഹിച്ചുവൊ അങ്ങിനെ ഉള്ള ഹെതു ഇരി
ക്കുന്നെടത്തുള്ള അഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയൊഗിതാ ഭവിക്കരു
തു. ഈ പറഞ്ഞ പ്രകാരമുള്ള സാദ്ധ്യത്തൊടുകൂടെ ഉള്ള സാമാ
നാധികരണ്യം തന്നെ വ്യാപ്തിയാകുന്നതു.

മെൽ പറഞ്ഞെടത്ത യാതൊരു സംബന്ധത്താൽ എന്നും യാ
തൊരു ധൎമ്മത്താൽ എന്നും പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കെണ്ടുത
സാദ്ധ്യതാവച്ഛെദക സംബന്ധവും സാദ്ധ്യതാവച്ഛെദക ധൎമ്മ
വുമാകുന്നു. ധൂമം സാദ്ധ്യമായിട്ടും വഹ്നി ഹെതുവായിട്ടും ഉള്ള
ധൂമവാൻ വഹ്നെഃ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ അതിവ്യാപ്തി ഭവി
ക്കരുതു. ധൂമവാൻ വഹ്നെഃ എന്നുള്ളതിന്ന ധൂമവാനാകുന്നു വ
ഹ്നി ഹെതുവായിട്ട എന്നൎത്ഥമാകുന്നു (ധൂമവാൻ=ധൂമമുള്ളതു) എ
വിടെ വഹ്നി ഭവിക്കുന്നുവൊ അവിടെ ധൂമമുണ്ടെന്ന നിയമ
മില്ല തീക്കട്ടിമെൽ വഹ്നിയുണ്ടായിട്ടും ധൂമമില്ലാത്തതായിട്ടുംകാ
ണുന്നു അതു ഹെതുവായിട്ട ധൂമം സാദ്ധ്യമാകുമ്പൊൾ വഹ്നി
യെ ഹെതുവാക്കിയാൽ അതിന്ന പെർ ദുഷ്ടഹെതു എന്നാകു
ന്നു. വ്യാപ്തി ലക്ഷണം ചെല്ലെണ്ടുത സൽഹെതുക്കളിൽ തന്നെ ആ
കുന്നു. അതു ദുഷ്ടഹെതുക്കളിൽ ചെന്നാൽ അതിവ്യാപ്തി എന്ന
ദൊഷം വരുമെല്ലൊ മെൽ പറഞ്ഞ സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഹെതുവായ
വഹ്നിക്ക ഇരിപ്പെടമായ വസ്തുക്കളിൽ തീക്കട്ടയും ചെരുന്നതാക
യാൽ അതു ഹെത്വധികരണമാകുന്നു എന്നിപ്രകാരം ഗ്രഹിച്ചാ
ലും പ്രതിയൊഗിതാവച്ഛെദക സംബന്ധമാകുന്ന സംയൊഗം
കൊണ്ടു ജലരൂപ പ്രതിയൊഗിക്ക അധികരണമല്ലാത്തതായ
തീക്കട്ടയിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതായ അഭാവം യാതൊന്നൊ അതു ജലാ
ഭാവമാകുന്നു ജലാഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയൊഗിയായ ജലത്തിം
കൽ ഇരിക്കുന്ന പ്രതിയൊഗിതക്ക സാദ്ധ്യതാവച്ഛെദകസംബ
ന്ധമായിരിക്കുന്ന സംയൊഗ സംബന്ധം തന്നെ അവച്ഛെദക
മായിരുന്നാലും സാദ്ധ്യതാവച്ഛെദക ധൎമ്മമായിരിക്കുന്ന ജലത്വ
ത്താൽ അവച്ഛിന്നമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ ഇല്ലായ്കയാൽ ഒന്നു
ണ്ടു എങ്കിലും രണ്ടും കൂടയില്ല എന്നുള്ള ബുദ്ധിയെ അനുസ
രിച്ചിട്ട സാദ്ധ്യതാവച്ഛെദക സംബന്ധത്താൽ ഉള്ള അവച്ഛിന്ന
ത്വവും സാദ്ധ്യതാവച്ഛെദക ധൎമ്മത്താൽ ഉള്ള അവച്ഛിന്നത്വ
വും ആകുന്ന ഉഭയത്തിന്റെ അഭാവമുണ്ടു എന്ന പറയാം. അതു
സിദ്ധമായാൽ സംയൊഗ സംബന്ധത്താലും ധൂമത്വമാകുന്ന ധ
ൎമ്മത്താലും അവച്ഛിന്നമായ ധൂമമാകുന്ന സാദ്ധ്യത്തിന്ന വഹ്നി

ഇരിക്കുന്നെടത്തുള്ള അഭാവം ഭവിക്കായ്കയാലും വഹ്നിയാകു
ന്ന ഹെതുവിന്ന ധൂമത്തൊടു കൂടെ ശെഷിച്ചിട്ടുള്ള ഇരുമ്പുപാക
സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഉള്ളതാകയാലും മെൽ പറഞ്ഞ ലക്ഷണം ചെല്ലു
ന്നതിന്ന വിരൊധമില്ലായ്കയാൽ അതിവ്യാപ്തി ഭവിക്കയില്ലെ
ന്ന ശരിതന്നെ എന്നാറെ ബൊധിക്കൊൾക. സാമാന്യപദം കൂടെ ഉണ്ടാ
യിരുന്നാൽ എല്ലാ അഭാവപ്രതിയൊഗിതയെയും സ്വീകരിച്ചു
പരീക്ഷിക്കെണമെന്ന വരും. എന്നാൽ തീക്കല്ല എന്ന കാണി
ക്കപ്പെട്ട മെറ്റതാധികരണത്തിങ്കൽ ഉള്ള ധൂമാഭാവത്തിന്റെ പ്ര
തിയൊഗിതയെയും ഗ്രഹിക്കെണമെല്ലൊ അവിടെ ഉള്ള ധൂമാഭാ
വപ്രതിയൊഗിതയുടെ അവച്ഛെദക സംബന്ധം സംയൊഗമാ
കുന്നു അവച്ഛെദകധൎമ്മം ധൂമത്വമാകുന്നു. ഇതുകൾ സാദ്ധ്യതാവ
ച്ഛെദക സംബന്ധമായിട്ടും സാദ്ധ്യതാവച്ഛെദക ധൎമ്മമായിട്ടുംവ
ന്നിരിക്കയാൽ സാമാന്യപദത്തെ സ്വീകരിച്ചാൽ മെൽ പ്രകാ
രം അതിവ്യാപ്തിയെ പറവാൻ വഴിയില്ലെന്നറിക. ഇവിടെ
യദ്ധൎമ്മാവച്ഛിന്നത്വത്തിന്റെ അഭാവത്തെത്തന്നെ നിവെശി
പ്പിച്ചാൽ വഹ്നിമാൻ ധൂമാൽ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ അവ്യാ
പ്തി ഭവിക്കും. സമവായ സംബന്ധെന ഉള്ള വഹ്നി ഭാവം യാ
തൊന്നൊ അതിന്റെ പ്രതിയൊഗിതാവച്ഛെദക സംബന്ധം
സമവായമെല്ലൊ ആകുന്നത അങ്ങിനെ ഉള്ള സമവായ സംബ
ന്ധം കൊണ്ടു പൎവ്വതാദികൾ പ്രതിയൊഗിയായ വഹ്നിക്കു അ
ധികരണങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നില്ല. സമവായ സംബന്ധെന വഹ്നി
ഭാവം പൎവ്വതാദികളിലിരിക്കുന്നതുമാകുന്നു അതിന്റെ പ്രതിയൊ
ഗിതാവച്ഛെദകമായ വഹ്നിത്വം തന്നെ പ്രതിയൊഗിതാവച്ഛെ
ദകമായിട്ടുമിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ അവ്യാപ്തിക്കു അവസര ലാഭ
മുണ്ടെന്നറിക. യത്സംബന്ധാവച്ഛിന്നത്വത്തിന്റെ അഭാവമാത്ര
ത്തെ പറഞ്ഞാൽ സംയൊഗ സംബന്ധെന ഉള്ള ഘടാഭാവത്തി
ന്റെ പ്രതിയൊഗിതക്കു അവച്ഛെദകം സംയൊഗ സംബന്ധമാ
കയാലും അതു പൎവ്വതാദികളിൽ ഉള്ളതാകയാലും മെൽപ്രകാ
രമുള്ള സംയൊഗസംബന്ധം തന്നെ സാദ്ധ്യതാവച്ഛെദക സം
ബന്ധമായിരിക്കയാലും വഹ്നിമാൻ ധൂമാൽ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തി
ങ്കൽ അവ്യാപ്തി ഭവിക്കും. അതുഹെതുവായിട്ടു രണ്ടും പറയെണ
മെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക. ഇപ്രകാരമായാലും ഘടവാൻകാ
ലപരിണാമാൽ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ സംയൊഗസംബന്ധെ
ന ഉള്ള ഘടാഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയൊഗിയായ ഘടത്തിന്ന അ
ധികരണമല്ലാതെ ഉള്ള മഹാകാലത്തിങ്കൽ സംയൊഗ സംബ

ഭേദനായുള്ള ഘടാഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയോഗിതക്കു കാലിക സം
ബന്ധത്താൽ അവച്ഛിന്നമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥയും ഘടത്താ
ൽ അവച്ഛിന്നമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥയും രണ്ടു മില്ലാത്തതാക
യാൽ അവ്യാപ്തി വരികുന്നില്ല എന്ന അറിഞ്ഞു കൊൾക- പ്ര
മെയവഹ്നിമാൻ ധൂമാൽ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഇനിയും അവ്യാ
പ്തി വരികം. പ്രമെയവഹ്നിത്വാവച്ഛിന്നമായിട്ടുള്ളത അപ്ര
സിദ്ധമാകുന്ന ഗുരു ധൎമ്മത്തിന്ന അവച്ഛെദകത്വത്തെ സ്വീകരി
ച്ചിട്ടില്ല എന്ന ശങ്കിക്കുന്ന എങ്കിൽ അപ്രകാരം ശങ്കിക്കരുത
കംബുഗ്രീവാദിമത്വമായിട്ടു ഉപാദാനം ഇവിടെ വരികുന്നില്ല-എ
ന്നുള്ള പ്രതീതി ഉണ്ടാകയാൽ അതിങ്കൽ കംബുഗ്രീവാദിമത്വമാ
കുന്ന ഗുരുധൎമ്മത്താൽ അവച്ഛിന്നയായിരിക്കുന്ന പ്രതിയോഗിത
കംവിഷയതയെ സ്വീകരിക്കാതെ കഴികയില്ല അതുഹെതുവായിട്ടു
ഗുരുധൎമ്മവും അവച്ഛെദകമായി വരികം പ്രമെയവഹ്നിമാൻ ധൂമാ
ൽ എന്നുള്ളതിന്ന പ്രമെയവഹ്നിയുള്ളതാകുന്നു. ധൂമം ഹെതുവാ
യിട്ട എന്നും പ്രമെയവഹ്നി എന്നതിന്ന പ്രമെയമായിരിക്കുന്ന
വഹ്നി എന്നും അൎത്ഥമാകുന്നു. കംബുഗ്രീവാദിമത്ത എന്നതിന്ന
കംബുപൊലെ ഇരിക്കുന്ന ഗ്രീവയൊടു കൂടിയതെന്നും അൎത്ഥ
ത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക കംബു എന്നത ശംഖാകുന്നു. ഗ്രീവാ എ
ന്നത കഴുത്താകുന്നു കംബുഗ്രീവാദിമത്വമെന്നുള്ള പദംകൊണ്ടു
ഗ്രഹിക്കെണ്ടുന്നത ഘടമാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ മെൽപറകപ്പെട്ട പദ
ങ്ങളുടെ അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക ഇനി മെൽപറകപ്പെട്ടതി
നെക്കാൾ ലഘുവായുള്ള വ്യാപ്തിലക്ഷണത്തെ പറയാം- ഹെതു
സാമാനാധികരണ്യാന്യൊന്യാഭാവ പ്രതിയോഗിതാവച്ഛെദകതാ
നവച്ഛെദക സാധ്യതാവച്ഛെദകാവച്ഛിന്ന സാധ്യസാമാനാധി
കരണ്യമാകുന്നു. വ്യാപ്തിയെന്നത ഹെതുസമാനാധികരണാ
ന്യൊന്യാഭാവപ്രതിയോഗിതാവച്ഛെദകതാനവച്ഛെദകസാധ്യ
താവച്ഛെദകാവച്ഛിന്നസാധ്യ സാമാനാധികരണ്യം ഹെതുസ
മാനാധികരണമായിരിക്കുന്ന അന്യൊന്യാഭാവത്തിന്റെ പ്രതി
യോഗിതയുടെ അവച്ഛെദകതയുടെ അവച്ഛെദകമല്ലാതെ ഇ
രിക്കുന്ന സാധ്യതാവച്ഛെദകത്താൽ അവച്ഛിന്നമായിരിക്കുന്ന
സാധ്യത്തിന്റെ സമാനാധികരണ്യം ഹെതുസമാനാധി കര
ണം ഇത്യാദിയായ ശെഷപദാൎത്ഥങ്ങളെ മെൽപ്രകാരം ഗ്രഹിച്ചു
കൊൾക. അന്യൊന്യാഭാവം ഒരുവസ്തുവിങ്കൽ എല്ലാപ്രദെശ
ത്തിങ്കലും വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നതാകയാൽ പ്രതിയോഗിവ്യധികര
ണപദം അതിന്ന വിശെഷണമാകി ചെൎക്കാറകകൊണ്ടു ഏ

ന്നൊരുലാഘവം ഈപക്ഷത്തിനാണു. മററുള്ളതൊക്കെയും മെൽപറഞ്ഞലക്ഷണത്തൊടു സമാനമാകുന്നു- ഇങ്ങിനെവ്യാപ്തിവാദസമാപ്തി— ഇനി വ്യാപ്യസ്യപക്ഷവൃത്തിതാധീഃ പരാമൎശഉച്യതെ എന്നതിലെ ഒരു പക്ഷമെന്നത എന്തെന്നുള്ള ആകാംക്ഷജനിച്ചിരിക്കയാൽ സിസാധയിഷയാശൂന്യാ ഇത്യാദിയായ കാരികകൊണ്ടു പക്ഷതയെ പറയുന്നു-

ശ്ലൊ- സിസാധയിഷയാശൂന്യാസിദ്ധിൎയ്യത്രനതിഷ്ഠതി। സപക്ഷസ്തത്രവൃത്തിത്വജ്ഞാനാദനുമിതിൎഭവെൽ॥

അന്വയം— സിസാധയിഷയാ- ശൂന്യാ- സിദ്ധിഃ യത്ര- ന- തിഷ്ഠതി- സഃ- പക്ഷഃ- തത്ര- വൃത്തിത്വജ്ഞാനാൽ- അനുമിതിഃ— ഭവെൽ-

അന്വയാൎത്ഥം— സിസാധയിഷയൊടു ശൂന്യയായിരിക്കുന്ന സിദ്ധിയാതൊന്നിങ്കൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നില്ലയൊ അതുപക്ഷമാകുന്നു- അതിങ്കൽവൃത്തിത്വജ്ഞാനം ഹെതുവായിട്ട അനുമിതിഭവിക്കും.

പദാൎത്ഥം— സിസാധയിഷാ= സാധിപ്പാനായികൊണ്ടുള്ള ഇച്ശാ- സാധിക=അനുമാനംകൊണ്ടു സിദ്ധമാക്കുക-സിദ്ധി=ഉണ്ടു എന്നുള്ളപ്രകാരമുള്ള അറിവിന്നു വിഷയമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥയുടെപ്രാപ്തി— സ്ഥിതിമട്ടു- ഇരിക്കുക- പക്ഷം=പക്ഷമെന്ന പെരൊടുകൂടിയതു- അത=പക്ഷം- വൃത്തിത്വജ്ഞാനം=വൃത്തിതയിൽജ്ഞാനം- വൃത്തിതാ=വ്യാപ്യമായിട്ടുള്ളതിന്റെസ്ഥിതി- ജ്ഞാനം=അറിവു— അനുമിതി=അനുമിതിഎന്ന അനുഭവം

പക്ഷതാ

സാരം— അനുമാനം കൊണ്ടു വഹ്നിമുതലായതിനെസിദ്ധമാക്കെണമെന്നുള്ള ഇച്ശയുടെ അഭാവത്തൊടു സഹിതയായിരിക്കുന്ന സിദ്ധിയുടെ അഭാവം യാതൊരെടത്തു ഭവിക്കുന്നുവൊ അതുപക്ഷതയാകുന്നു. അതുള്ളതിനെ പക്ഷമെന്നുഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. സിസാധയിഷതന്നെ പക്ഷതയായി ഭവിക്കുന്നില്ല സിസാധയിഷയൊടുകൂടാതെയും ഇടിനാദംകൊണ്ടു മെഘത്തെ അനുമിക്കുമാറുണ്ടു ഇതുഹെതുവായിട്ടു തന്നെസാദ്ധ്യസന്ദെഹം പക്ഷതയല്ലാ എന്നതു സിദ്ധമായി ചിലർ സാദ്ധ്യസന്ദെഹത്തെതന്നെ പക്ഷതയാകുന്നു എന്നുപറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു അവരുടെ മതത്തിങ്കൽ സന്ദെഹത്തൊടുകൂടാതെ തന്നെ ഇടിനാദംകൊണ്ടു സംഭവിക്കുന്നതായ മെഘാനുമിതിക്കു ഗതിയില്ലന്നു

വരും. സിദ്ധിയുണ്ടെങ്കിലും സിസാധയിഷ ഉണ്ടായാൽ അനുമി
തിയെവിക്കും. അതുകൊണ്ടുവായിട്ടു സിസാധയിഷയുടെ അഭാവ
ത്തോടു സഹിതയായുള്ള എന്നുള്ള അവസ്ഥയെ സിദ്ധിയുടെ വി
ശേഷണമാക്കിപ്പറഞ്ഞു. സിദ്ധി ഉണ്ടെങ്കിലും സിസാധയിഷ ഉ
ള്ളപ്പോൾ സിസാധയിഷയുടെ അഭാവമില്ലായ്കയാൽ വി
ശേഷണാഭാവപ്രയുക്തവായിട്ടുള്ള വിശിഷ്ടാഭാവം ഭവിക്കുന്നതാ
കകൊണ്ടു പക്ഷതയെ നിൎവ്വഹിക്കാം. യാതൊരേടത്തു സിദ്ധി
ഭവിക്കുന്നില്ലയോ അവിടെ സിസാധയിഷ ഉണ്ടായാലും ഇല്ലാ
തെ ഇരുന്നാലും പക്ഷതയുണ്ടു. സിസാധയിഷ ഉണ്ടെങ്കിൽ സി
ദ്ധി ഇല്ല എന്നതുകൊണ്ടുവായിട്ടു വിശേഷ്യാഭാവത്താൽ ഉ
ണ്ടാകപ്പെടുന്ന വിശിഷ്ടാഭാവം ഭവിക്കും. സിസാധയിഷ ഇല്ലാ
ഞ്ഞെങ്കിൽ വിശേഷണവും വിശേഷ്യവുമില്ലാ എന്നത് ഹേതുവാ
യിട്ടു ഉഭയാഭാവത്താൽ ഉണ്ടാകപ്പെട്ടതായ വിശിഷ്ടാഭാവം ഭ
വിക്കും. യാതൊരേടത്തു സിസാധയിഷ ഭവിക്കുന്നുവോ അവിടെ
സിദ്ധി ഉണ്ടായാലും ഇല്ലായെങ്കിലും പക്ഷത ഭവിക്കും. യാതൊരെ
ടത്തു സിദ്ധി ഭവിക്കുന്നു എന്നും സിസാധയിഷ ഇല്ലാ എന്നും വരു
ന്നുവോ അവിടെ പക്ഷത ഭവിക്കില്ല സിസാധയിഷയുടെ അഭാ
വത്തോടു സഹിതയായ സിദ്ധി ഭവിക്കുകകൊണ്ടു അതിന്നു ഹേ
തു എന്നറിക.

ഒരു പുരുഷന്നു പരാമൎശമെന്നുള്ള ജ്ഞാനം ഭവിച്ചതിന്റെ ശേ
ഷം സാദ്ധ്യപ്രത്യക്ഷവും അതിന്റെ ശേഷം സിസാധയിഷയും
ഉണ്ടായാൽ സിസാധയിഷാകാലത്തിങ്കൽ പരാമൎശം നശിക്കുക
യാൽ അനുമിതി ഭവിക്കില്ല. സിദ്ധിപരാമൎശസിസാധ
യിഷകൾ ക്രമേണ ഭവിച്ചാൽ സിസാധയിഷാ കാലത്തിങ്കൽ
സിദ്ധിനശിക്കും സിദ്ധി എന്നത് സാദ്ധ്യവിഷയകപ്രത്യക്ഷമാകു
ന്നു എന്നാൽ അനുമിതി ഭവിക്കും. അനുമിതിയെക്കുറിച്ചു പ്രതി
ബന്ധകം സിദ്ധിയാകുന്നു. അതു നശിച്ചാൽ അനുമിതിക്കു വി
രോധമില്ലല്ലോ സിസാധയിഷാസിദ്ധിപരാമൎശങ്ങൾ ക്രമേ
ണ ഉണ്ടാകുന്നു എങ്കിൽ പരാമൎശകാലത്തിങ്കൽ സിസാധയി
ഷ നശിക്കും. ഇങ്ങിനെ മറെറാരു പ്രകാരമായാലും സിദ്ധികാല
ത്തിങ്കലും പരാമൎശകാലത്തിങ്കലും സിസാധയിഷ ഭവിക്കില്ല
യോഗ്യങ്ങളായി വിഭുവായുള്ളതിൽ ഇരിക്കുന്നതായ വിശേഷ
ഗുണങ്ങൾരണ്ടും കൂടെ ഏകകാലത്തിങ്കൽ ഉണ്ടാകുന്നില്ല. അതുക
ൾക്കു തന്റെ അനന്തരം ഉണ്ടാകുന്ന ഗുണത്താൽ നശിപ്പിക്ക
പ്പെടുക എന്നുള്ള അവസ്ഥ ഉണ്ടല്ലോ അതുഹേതുവായിട്ടു സി

സാധ്യയിഷയുടെ അഭാവമാകുന്നവിശേഷണം സിദ്ധിക്ക എ
ന്തിനായിക്കൊണ്ടുകൊടുത്തു എന്ന ശങ്കിക്കുന്നു എങ്കിൽപറ
യാം കേട്ടുകൊൾക. വഹ്നിവ്യാപ്യധൂമവാൻ പൎവ്വതൊവഹ്നിമാ
ൻ ഇത്തൊജ്ഞാനത്തിന്റെ സ്വരൂപമാകുന്നു. ഇതിന്റെ അന്വ
യാൎത്ഥത്തൊടുംപരിഭാഷയെയും കാണിക്കാം. വഹ്നിവ്യാപ്യധൂമ
വാനായിരിക്കുന്ന പൎവ്വതം വഹ്നിമാനാകുന്നു. (പരിഭാഷ) വ
ഹ്നിവ്യാപ്യധൂമവാൻ= വഹ്നിവ്യാപ്യമായിരിക്കുന്ന ധൂമം ഉള്ള
ത. വഹ്നിവ്യാപ്യ=വഹ്നിയുടെവ്യാപ്തിഉള്ളത-വഹ്നി=അഗ്നി-
വ്യാപ്തി=സാഹചൎയ്യനിയമം- ധൂമം=പുക- പൎവ്വതം=കുന്ന-
വഹ്നിമാൻ=വഹ്നിഉള്ളത- ഇങ്ങിനെ അന്വയാൎത്ഥപരിഭാഷക
ൾ ഒരു ജ്ഞാനം പ്രത്യക്ഷമായിട്ടും സ്മരണമായിട്ടും ഭവിക്കാം.
ഇങ്ങിനെ ഉള്ള ജ്ഞാനം ഒന്നതന്നെ സിസാധയിഷഭവിച്ചുഎങ്കി
ൽ അനുമിതി ഉണ്ടാകെണം അനുമിതി ഉണ്ടാകെണമെങ്കിൽ
പൎവ്വതത്തിന്ന പക്ഷതവെണം അതിന്നായ്കൊണ്ടു മെൽപറഞ്ഞ
വിശെഷണം സിദ്ധിക്ക കൊടുക്കുന്നത ആവശ്യകംതന്നെ എ
ന്നറിഞ്ഞുകൊൾക. ഇവിടെ സ്പഷ്ടമായി ഗ്രഹിക്കേണ്ടതായ അം
ശത്തെപറയാം യാതൊരുപ്രകാരം ഉള്ള സിസാധയിഷയും സി
ദ്ധിയും ഉള്ളപ്പൊൾ യാതൊരുഹെതുവൊടു കൂടിയതായ അനുമി
തിഭവിക്കുന്നുവൊ അപ്രകാരമുള്ള സിസാധയിഷയുടെ അഭാവ
ത്തൊടു സഹിതയായ സിദ്ധിയുടെ അഭാവം അതാകുന്നു ഹെ
തുവൊടുകൂടിയ അനുമിതിക്കുള്ള പക്ഷതയാകുന്നത. അതു
ഹെതുവായിട്ട സിദ്ധിപരാമൎശങ്ങൾ ഉള്ളപ്പൊൾ യാതൊരുപ്ര
കാരമൊ അപ്രകാരം അതുള്ളപ്പൊൾ തന്നെ വല്ലൊരുജ്ഞാനം
ഇനിക്ക ഭവിക്കട്ടെ എന്നുള്ള ഇച്ശ ഉണ്ടായാലും അനുമിതിഭവി
ക്കുന്നില്ല. വഹ്നിവ്യാപ്യധൂമവാൻ പൎവ്വതൊവഹ്നിമാൻ- എന്നു
ള്ളപ്രത്യക്ഷമുള്ളപ്പൊൾ പ്രത്യക്ഷമല്ലാതെ ഉള്ളജ്ഞാനമുണ്ടാക
ട്ടെ എന്നുള്ള ഇച്ശഭവിച്ചാൽ അനുമിതിഭവിക്കുകയുംചെയ്യും.
ഇപ്രകാരം ധൂമത്തെവിഷയീകരിച്ചിട്ടുള്ളപരാമൎശം ഉള്ളപ്പൊൾ
ആലൊകംകൊണ്ടുവഹ്നിയെ അനുമിക്കെണമെന്നുള്ള ഇച്ശയു
ണ്ടായാലും അനുമിതിഭവിക്കില്ല സിസാധയിഷയൊടു കൂടാതെ
ഉള്ള കാരണങ്ങൾ യാതൊരുപ്രകാരമുള്ളസിദ്ധിഭവിച്ചാൽ അ
നുമിതിഭവിക്കുന്നില്ലയൊ അപ്രകാരമുള്ളസിദ്ധിഎന്നവിശെഷി
പ്പിച്ചുയൊജിപ്പിക്കെണം. അതുഹെതുവായിട്ടുപൎവ്വതം തൈജസാ
യാകുന്ന പാഷാണമയമായിട്ടുള്ളത വഹ്നിമാനാകുന്നു ഇങ്ങിനെ
ഉള്ളജ്ഞാനമുണ്ടായാലും അനുമിതിക്കുവിരൊധമില്ല. ഇനിയുംതെ

വിശേഷമുണ്ട പക്ഷതാവച്ഛേദക സാമാനാധികരണ്യേനസാ
ദ്ധ്യം സിദ്ധമായിരുന്നാലും പക്ഷതാവച്ഛേദക മുള്ളെടത്തൊക്കെ
യുടെ ഉള്ള അനുമിതിസംഭവിക്കുന്നതാകയാൽ പക്ഷതാവച്ഛേ
ദകമുള്ളെടത്തൊക്കെയുടെ ഉള്ള അനുമിതിയെ കുറിച്ച പക്ഷതാ
വച്ഛേദകമുള്ളെടത്തൊക്കെയുടെ ഉള്ളസിദ്ധിതന്നെ വിരൊധിനി
യായിട്ടുള്ളത പക്ഷതാവച്ഛേദകസാമാനാധികരണ്യേനഉള്ള അ
നുമിതിയെകുറിച്ച സിദ്ധിമാത്രം പ്രതിബന്ധകമാകുന്നു- ഇനി
വെറെഒരു വിശെഷത്തെപറയാം ആദിയിൽ ഇതുസ്ഥാണുവൊ പുരു
ഷനൊ എന്നുള്ള സംശയവും അനന്തരം പുരുഷത്വവ്യാപ്യ
ങ്ങളാണെന്ന ഇരിക്കുന്നതുകളായ കരാദികൾ ഇവന്നുണ്ട എന്നു
ള്ള ജ്ഞാനവും ഭവിച്ചാൽ അനുമിതി ഉണ്ടാകണമെന്നുള്ള ഇ
ച്ഛഇല്ലാ എങ്കിൽ ഉണ്ടാകുന്നതു പുരുഷപ്രത്യക്ഷമാകുന്നു- അനു
മിതി അല്ല അതുഹെതുവായിട്ട അനുമിക്കണമെന്നുള്ള ഇച്ഛ
യുടെ വിരഹത്തൊട സഹിതമായ സമാനവിഷയക പ്രത്യക്ഷ
ത്തിന്റെ കാരണത്തിനുള്ളതികവ അനുമിതിയെ പ്രതിബ
ന്ധിക്കുമെന്നു കല്പിക്കേണം- ഇപ്രകാരം പരാമൎശമുണ്ടായതിന്റെ
ശെഷം ഇച്ഛയൊടുകൂടാതെ പാകശാലാദിപ്രത്യക്ഷം ഭവിക്കായ്ക
യാൽ പ്രത്യക്ഷെച്ഛാവിരഹമുള്ളപ്പോൾ ഉള്ള അനുമിതികാരണ
ത്തിന്റെ തികവ ഭിന്നവിഷയകപ്രത്യക്ഷത്തെകുറിച്ചും പ്രതി
ബന്ധകമാകുന്നു- (സമാനവിഷയകപ്രത്യക്ഷം= സമാനവിഷയ
കമായിരിക്കുന്നപ്രത്യക്ഷം- സമാനവിഷയകം= സമാനമായിരി
ക്കുന്നവിഷയത്തൊടുകൂടിയത- സമാനം= തുല്യം- ഭിന്നവിഷയ
കപ്രത്യക്ഷം= ഭിന്നവിഷയകമായിരിക്കുന്ന പ്രത്യക്ഷം- ഭിന്ന
വിഷയകം= ഭിന്നമായിരിക്കുന്നവിഷയത്തൊടുകൂടിയ- ഭിന്നം=
വെറെയാന- ഇങ്ങിനെസംക്ഷെപമെന്നറിക- ഇനിമെലുള്ള പ്ര
സംഗം ഹെതുവായിട്ട ഹെത്വാഭാസങ്ങളെ കുറിച്ചുപറയുന്നു)

൭൬. അനൈകാന്തൊവിരുദ്ധ സ്ത്വാസിദ്ധഃപ്രതിപക്ഷിതഃ । കാ
ലാത്യയാപദിഷ്ടശ്ചഹെത്വാഭാസാശ്ചപഞ്ചധാ ॥

അന്വയം—— അനൈകാന്തഃ- വിരുദ്ധഃ അപി- ച- അ-
സിദ്ധഃ- പ്രതിപക്ഷിതഃ- കാലാത്യയാപദിഷ്ടഃ ച- ഇതി-
പഞ്ചധാ- ഹെത്വാഭാസാഃ- ച-

അന്വയാൎത്ഥം —— അനൈകാന്തവും വിരുദ്ധവും അസിദ്ധവും
പ്രതിപക്ഷിതവും കാലാത്യയാപദിഷ്ടവും ഇങ്ങിനെ അഞ്ചുപ്രകാ
രെണ ഹെത്വാഭാസങ്ങൾഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ—— അനൈകാന്തം= അനൈകാന്തമെന്ന പെരൊ

ടുകൂടിയതു. (ഇങ്ങിനെ മറ്റുള്ളതുകളുടെയും പരിഭാഷയെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. അനൈകാന്തത്തിന്നനൈകാന്തികമെന്ന ഒരു പെരുകൂടെയുണ്ടു. പ്രതിപക്ഷത്തിന്ന സൽപ്രതിപക്ഷമെന്നും പെരുണ്ടു) ഹേത്വാഭാസങ്ങൾ=ഹേതുക്കളെന്നപോലെ ആഭാസിക്കുന്നവ— ആഭാസിക്കു=ശോഭിക്കു—

സാരം—— അനൈകാന്തം, വിരുദ്ധം, അസിദ്ധം, സൽപ്രതിപക്ഷം കാലാത്യയാപദിഷ്ടം ഇങ്ങിനെ അഞ്ചുപ്രകാരമാണ ഹേത്വാഭാസങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നു ഹേത്വാഭാസങ്ങൾ എന്നതിന്നദുഷ്ട ഹേതുക്കൾ എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ഹേതുക്കളിലിരിക്കുന്ന ദോഷങ്ങളുടെ സാമാന്യലക്ഷണം കാരികയിൽ പറഞ്ഞിട്ടില്ല മുക്താവലിയിൽ ഉണ്ടു.

മുക്താവലിവാക്യം— യദ്വിഷയകത്വേന ജ്ഞാനസ്യാനുമിതി വിരോധിത്വം തത്വം എന്നാകുന്നു. യാതൊന്നാകുന്നു വിഷയത്തോടുകൂടെയുള്ള ജ്ഞാനത്തിന്ന അനുമിതിയെകുറിച്ചുപ്രതിബന്ധകമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ ഭവിക്കുന്നതൊ അതാവു എന്നുള്ളത ദോഷസാമാന്യലക്ഷണമാകുന്നു. എന്നാതിന്റെ അഭിപ്രായമാകുന്നു സാദ്ധ്യത്തോടു കൂടാതെയും ഹേതുവിന്റെ സ്ഥിതിയാകുന്ന സ്വരൂപത്തോടു കൂടിയ വ്യഭിചാരമാകുന്ന വിഷയത്തോടുകൂടിയതായിട്ടു ജ്ഞാനമുണ്ടായാൽ ആ ജ്ഞാനം അനുമിതിയെ വിരോധിക്കും. അതുഹേതുവായിട്ടു വ്യഭിചാരവും അതുപോലെ മറ്റുള്ളതുകളും ഹേതുദോഷങ്ങളാകുന്നു എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക. യദ്വിഷയകത്വമെന്നതിന്നു യാതൊരുപ്രകാരം ഉള്ള വിശിഷ്ടമാകുന്ന വിഷയത്തോടു കൂടിയതാവു എന്നുള്ളത എന്നൎത്ഥമാകുന്നു. അതുഹേതുവായിട്ടു ബാധഭ്രമം അനുമിതിയെ വിരോധിച്ചാലും തരക്കേടില്ല. അവിടെ വിശിഷ്ടം പ്രസിദ്ധമല്ലായ്കയാൽ ഹേതുദോഷം ഭവിക്കുന്നില്ല. എന്നാൽ വഹ്നിയുടെ അഭാവത്തോടു കൂടെവ്യാപ്തിയുള്ളതായ ശിലാമയമാവു എന്നുള്ളതായ അവസ്ഥ ഉള്ളതാകുന്നു പൎവ്വതമെന്നുള്ള പരാമൎശകാലത്തിങ്കൽ വഹ്നിവ്യാപ്യമായ ധൂമത്തിന്ന ദുഷ്ടത്വം ഭവിക്കുയില്ലല്ലൊ അവിടെയും വിശിഷ്ടത്തിന്ന അപ്രസിദ്ധി ഉണ്ടല്ലൊ എന്നുപറയുന്നുവെങ്കിൽ അതു ഇഷ്ടംതന്നെ അല്ലാഎങ്കിൽ ബാധമെന്നദോഷത്തിന്ന അനിത്യത്വം പ്രസംഗിക്കും. അതു ഹേതുവായിട്ടു അപ്രകാരമുള്ള ഭ്രമം ഭവിച്ചാൽ അനുമിതിപ്രതിബന്ധം തന്നെ ഭവിക്കും. ഹേതുദോഷത്തോടു കൂടാതതുതന്നെ. ഇപ്രകാരമായപ്പോൾ സാദ്ധ്യത്തോടു കൂടാത്തതായസ്ഥലത്തിങ്കു

ഭവിക്കുന്നഹെതു അതു എന്നുള്ള അവസ്ഥമുതലായത ദൊഷ
മാകുന്നുഎന്നു ഫലിതാൎത്ഥമായി അങ്ങിനെ ഉള്ളദൊഷ
ത്തൊടുകൂടിയതാവുഎന്നുള്ള അവസ്ഥഹെതുവിങ്കൽ വല്ലൊരു
സംബന്ധം ഉണ്ടായാൽ മതിഎന്നു നവീനന്മാർപറയുന്നു- അ
ന്യന്മാർ യാതൊന്നാകുന്നു വിഷയത്തൊടു കൂടിയതാവു എന്നു
ള്ളഅവസ്ഥയൊടു കൂടെ ഉള്ള ജ്ഞാനത്തിന്നു അനുമിതിയെകു
റിച്ച വിരൊധിത്വം ഭവിക്കുന്നുവൊ അതുള്ളതാവു എന്നുള്ളഅ
വസ്ഥ ഹെത്വാഭാസലക്ഷണമാകുന്നു- സൽപ്രതിപക്ഷത്തിങ്ക
ൽ വിരൊധിവ്യാപ്തിമുതലായു തന്നെ അപ്രകാരംഭവിക്കുന്നുഅ
ങ്ങിനെഉള്ളഹെത്വാഭാസങ്ങൾ ഹെതുവിന്നുണ്ടാകുന്നതജ്ഞാന
ത്തുപസംബന്ധത്താൽ ആകുന്നു എന്നാൽ വഹ്നിമാൻധൂമാൽഎ
ന്നുള്ളസ്ഥലത്തിങ്കൽ പക്ഷത്തിങ്കൽ സാദ്ധ്യംഭവിക്കുന്നില്ലഎ
ന്നുള്ളജ്ഞാനത്തിന്നു അനുമിതിവിരൊധിത്വമുണ്ടാകയാലുംജ്ഞാ
നത്തുപസംബന്ധംകൊണ്ടുധൂമത്തിങ്കലും അതു ഭവിക്കുന്നതാക
യാലും സദ്ധെതുവിന്നും ബാധിതത്വം വരുമെല്ലൊഎന്നുശങ്കി
ക്കരുത അവിടെ ജ്ഞാനത്തിന്നു സംബാധത്വത്തെകല്പിക്കുന്നി
ല്ല- ഇവിടെ സൽപ്രതിപക്ഷമെന്നുള്ള വ്യവഹാരം ഉള്ളതാക
യാൽ അതിനെകല്പിക്കുന്നു എന്നുപറയുന്നു-

അനുമിതി വിരൊധിത്വമെന്നത അനുമിതിയെയൊ അതി
ന്റെകരണത്തെയൊ വിരൊധിക്കുന്നതാവു എന്നുള്ള അവ
സ്ഥയാകുന്നു അതുഹെതുവായിട്ട വ്യഭിചാരിഹെതുവിങ്കൽഅ
വ്യാപ്തിഭവിക്കുന്നില്ല ദൊഷജ്ഞാനംയാതൊരു ഹെതുവി
നെ വിഷയമാക്കി ഉത്ഭവിച്ചുവൊ അതാകുന്നഹെതുവൊടുകൂടി
യ അനുമിതിയെകുറിച്ച അതുവിരൊധിയാകുന്നില്ലാതെ മ
റ്റൊരുഹെതുകൊണ്ടുള്ള അനുമിതിയെകുറിച്ച വിരൊധിയായി
ഭവിക്കില്ല അതുഹെതുവായിട്ട ഒരുഹെതുവിങ്കൽ വ്യഭിചാരജ്ഞാ
നമുണ്ടായാലും ഹെത്വന്തരംകൊണ്ടു അനുമിതിഭവിക്കാം-

യാതൊരുപ്രകാരമുള്ള സാദ്ധ്യപക്ഷഹെതുക്കളൊടുകൂടിയ അ
നുമാനത്തിങ്കൽ ഏതുദൊഷങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നുവൊ അതുവുള്ളതാ
തുകളിൽനിന്നു അന്യങ്ങളായയാതൊരുവസ്തുക്കളൊ അതുകളിൽ
നിന്നന്യമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ അപ്രകാരമുള്ള സാദ്ധ്യാ
ദികളൊടുകൂടിയതായ അനുമാനത്തിങ്കൽ ഹെത്വാഭാസലക്ഷ
ണമാകുന്നു ഇപ്രകാരം സാധാരണമുതലായുള്ളവകളിൽവെച്ച ഒ
ന്നാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ അനൈകാന്തികലക്ഷണമാകുന്നു അനൈ
കാന്തികമെന്നത അനൈകാന്തത്വം- അതിന്റെ വിഭാഗ

ത്തെപറയുന്നു-

൬൨—ആദ്യസ്സാധാരണസ്തുസ്യാൽ സതാസാധാരണോപരഃ। തഥൈവാനുപസംഹാരീ ത്രിധാനൈകാന്തികോഭവേൽ॥

അന്വയം —— നൈകാന്തികഃ-ത്രിധാ- ഭവേൽ- ആദ്യഃ- തു- സാധാരണഃ- സ്യാൽ അപരഃ സഃ- തു- അസാധാരണഃ സ്യാൽ— തഥാ- ഏവ- അനുപസംഹാരീ ച-

അന്വയാൎത്ഥം —— നൈകാന്തികം മൂന്നുപ്രകാരത്തെ ഭവിക്കും ആദ്യമായിട്ടുള്ളതാകട്ടെ സാധാരണമായിഭവിക്കും അപരമായിട്ടുള്ളതാകട്ടെഅസാധാരണമായിഭവിക്കും അപ്രകാരം തന്നെ അനുപസംഹാരിയായിട്ടും ഭവിക്കും-

പരിഭാഷാ — നൈകാന്തികം=അനൈകാന്തം ആദ്യം ഒന്നാമത്തെ- സാധാരണം സാധാരണമെന്നപെരൊടുകൂടിയ- അപരം= മറെറ്റുള്ളത- അസാധാരണം=അസാധാരണമെന്നപെരൊടുകൂടിയത- അനുപസംഹാരീ=അനുപസംഹാരി എന്നപെരൊടുകൂടിയത-

സാരം —— സാധാരണം, അസാധാരണം, അനുപസംഹാരീ- ഇങ്ങിനെ അനൈകാന്തമെന്ന ഹെത്വാഭാസം മൂന്നു പ്രകാരത്തെ ഭവിക്കുന്നു-സാധാരണമെന്നത സാദ്ധ്യത്തൊടു കൂടാത്തതായ സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതാകുന്നു അതിന്റെസാദ്ധ്യത്തൊടുകൂടാത്തതായ സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഉള്ള ഇരിപ്പിനാൽ വ്യാപ്തിജ്ഞാനവിരൊധം ഉണ്ടാകപ്പെടുന്നു അസാധാരണമെന്നത സാദ്ധ്യത്തൊടുകൂടെ ഇരിക്കാത്തതാകുന്നു- അതിന്റെ സാദ്ധ്യത്തൊടുകൂടെ ഇരിക്കായ്ക എന്നുള്ളതിനാൽ സാദ്ധ്യസാമാനാധികരണ്യത്തിന്റെ ഗ്രഹണം തടുക്കപ്പെടുന്നു എന്നു ധരിച്ചു കൊൾക- ചിലർ സപക്ഷവ്യാവൃത്തിയായിരിക്കുന്നതു സാധാരണമെന്നും സപക്ഷമെന്നതു നിശ്ചിതമായ സാദ്ധ്യത്തൊടു കൂടിയതായ സ്ഥലമാകയാൽ പക്ഷത്തിങ്കൽ യാതൊരു സമയം സാദ്ധ്യനിശ്ചയം ഭവിക്കുമൊ അപ്പൊൾ അസാധാരണ്യം ഭവിക്കയില്ലെന്നും പറയുന്നു അത്യന്താഭാവത്തിന്ന പ്രതിയോഗിയായി ഭവിക്കാത്തതായ സാദ്ധ്യത്തൊടു കൂടിയത അനുപസംഹാരിയായി ഭവിക്കുന്നു- അതിന്റെ സാദ്ധ്യം അത്യന്താഭാവത്തിന്ന പ്രതിയോഗിയായി ഭവിക്കായ്ക എന്നുള്ള അവസ്ഥയാൽ വ്യതിരെക വ്യാപ്തിയുടെ ഗ്രഹണം തടുക്കപ്പെടുന്നു- വിശെഷമെന്നാൽ സാദ്ധ്യമിരിക്കുന്നെടത്തുള്ള അത്യന്താഭാവത്തിന്ന പ്രതിയൊഗിയായി ഭവിക്കാത്തതായ അത്യന്താഭാവത്തിന്ന പ്രതിയോഗിയായിട്ടുള്ളതാക

ന്നു- ഇതു സാധ്യാഭാവത്തെ ഗ്രഹിപ്പിപ്പാൻ ശക്തിയായ കാരണ
മായി ഭവിക്കുന്നതാകയാൽ തന്റെ ദോഷത്തിന്റെ അറിവ ഉ
ള്ളവന്ന സാദ്ധ്യവത്താഗ്രഹണരൂപയായ അനുമിതിയെ പ്ര
തിബന്ധിക്കുന്നതാകുന്നു- സൽപ്രതി പക്ഷസ്ഥലത്തിങ്കൽ പ്ര
തിഹേതു സാധ്യത്തിന്റെ അഭാവത്തെ സാധിക്കുന്നു- വിരു
ദ്ധ സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഹേതു ഒന്നുതന്നെ എന്നുള്ള വിശേഷം ഉ
ണ്ടാകുന്നു. സാധ്യാഭാവത്തെ സാധിക്കുന്നതായ ഹേതുതന്നെ
സാധ്യത്തെ സാധിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു പറയപ്പെട്ടുഎന്നു എന്നി
പ്രകാരം ഉണ്ടാവുന്നുള്ള അസാമൎത്ഥ്യവിശേഷത്തെ ദൂഷകമാ
കുന്നതുമുണ്ടു- സൽപ്രതിപക്ഷമെന്നതു സാധ്യാഭാവ വ്യാ
പ്യവത്തായിരിക്കുന്ന പക്ഷമാകുന്നു- (സാധ്യാഭാവവ്യാപ്യവ
ത്തു=സാധ്യാഭാവവ്യാപ്യമുള്ളതു— സാധ്യാഭാവവ്യാപ്യം=സാധ്യാ
ഭാവവ്യാപ്തിയുള്ളതു—സാധ്യാഭാവവ്യാപ്തി=സാധ്യാഭാവത്തിന്റെ
വ്യാപ്തി—പക്ഷം=പക്ഷതയുള്ളതു) വിപരീതപ്രമയെന്നുള്ള ഗ്രഹ
ണത്തിന്നു വിഷയമായി ഭവിക്കാത്തതായ സാധ്യവത്തോപസ്ഥി
തിയുള്ളപ്പോൾ ഉണ്ടായതായ സാധ്യാഭാവവ്യാപ്യവത്തോപസ്ഥി
തിക്കു വിഷയമായിട്ടുള്ളതു സൽപ്രതിപക്ഷമാകുന്നു എന്നു പറയു
ന്നു-(സാധ്യവത്തോപസ്ഥിതി=സാധ്യവത്തിന്റെ ഉപസ്ഥി
തി സാധ്യവത്തോ=സാധ്യവത്താവു എന്നുള്ളതു. സാധ്യവത്തു=സ
ധ്യമുള്ളതു ഉപസ്ഥിതി=ജ്ഞാനം— സാധ്യാഭാവവ്യാപ്യവത്തോ
പസ്ഥിതി=സാധ്യാഭാവവ്യാപ്യവത്തിന്റെ ഉപസ്ഥിതി.സാ
ധ്യാഭാവവ്യാപ്യവത്തോ=സാധ്യാഭാവവ്യാപ്യവത്താവു എന്നുള്ള
തു— സാധ്യാഭാവവ്യാപ്യവത്തു=സാധ്യാഭാവവ്യാപ്യമുള്ളതു— സാ
ധ്യാഭാവവ്യാപ്യം= സാധ്യാഭാവത്തിന്റെ വ്യാപ്യം- സാധ്യാഭാ
വം സാധ്യത്തിന്റെ അഭാവം— വ്യാപ്യം=വ്യാപ്തിയുള്ളതു— ഉ
പസ്ഥിതി=ജ്ഞാനം) ഇവിടെ പരസ്പരങ്ങളുടെ അഭാവത്തിന്റെ
വ്യാപ്യമായ രണ്ടുവസ്തുക്കളും പക്ഷങ്കൽ ഇരിക്കുന്നു എന്നുള്ള
അറിവു കൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ഫലം പരസ്പരാനുമിതി പ്രതിബന്ധ
മാകുന്നു- ഇവിടെ ഒരു സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഘടാഭാവത്തിന്റെ വ്യാ
പ്തിയുള്ളതായ ഒരു പദാൎത്ഥം ഭവിക്കുന്നു എന്നുള്ള ജ്ഞാനം ഉള്ള
പ്പോൾ തന്നെ ഘടത്തോടു ചക്ഷുരിന്ദ്രിയത്തിന്നു സംയോഗം
ഭവിച്ചാൽ ഇവിടെ ഘടമുണ്ടു എന്നുള്ള ബോധം ഭവിക്കുന്നതു
യാതൊരു പ്രകാരമൊ അപ്രകാരവും ഇതും നിരൂപ്യം എന്നു
ള്ളതിന്റെ അഭാവത്തിന്റെ വ്യാപ്തിയുള്ളതായ ശംഖത്വം ഇ
തിങ്കലുണ്ടു എന്നുള്ള ജ്ഞാനമുള്ളപ്പോൾ തന്നെ പീതമായിട്ട

ഷവശാൽ ഒരുത്തന്നു ശംഖ മഞ്ഞനിറത്തൊടു കൂടിയതാക
ന്നു എന്നുള്ള ബൊധമുണ്ടാകുന്നതു യാതൊരു പ്രകാരമൊ അപ്ര
കാരവും പരസ്പര വിരുദ്ധങ്ങളായ രണ്ടു വസ്തുക്കളുടെ വ്യാപ്തിയു
ള്ളതുകളായ രണ്ടു വസ്തുക്കളെക്കണ്ടാൽ അതൊ ഇതൊ എന്നു
ള്ള സംശയ രൂപ പ്രത്യക്ഷം ഭവിക്കുന്നതു യാതൊരു പ്രകാര
മൊ അപ്രകാരവും സൽപ്രതിപക്ഷസ്ഥലത്തിങ്കൽ സംശയ
രൂപയായിരിക്കുന്ന അനുമിതി ഭവിക്കുന്നു. സംശയ കൊടിക
ളിൽ വെച്ചു ഒന്നിന്റെ വ്യാപ്തിയുള്ളതായ ഒരു പദാൎത്ഥത്തിന്റെ
ദൎശനം യാതൊരെടത്തു ഭവിക്കുന്നുവൊ അവിടെ അതിനാൽ ബ
ലാധിക്യം ഹെതുവായിട്ടു അന്യകൊടിയുടെ ബൊധം പ്രതിബ
ന്ധിക്കപ്പെടുന്നു. അതു ഹെതുവായിട്ടു സംശയം ഭവിക്കുന്നു.
ഫലബലം അനുസരിച്ചിട്ടു ബലാധിക്യത്തെയും ബലഹാനിയെ
യും അങ്ങിനെ ഉള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽ കല്പിക്കുന്നു എന്നു ചിലർപ
റയുന്നു. അതുയുക്തമല്ല. ഒന്നിന്റെ അഭാവത്തിന്റെ വ്യാപ്തിയു
ള്ളതായ ഒരു വസ്തു ഇവിടെ ഉണ്ടു എന്നുള്ള ജ്ഞാനം ഭവിക്കു
മ്പൊൾ യാതൊന്നിന്റെ അഭാവവ്യാപ്യമുണ്ടെന്നതൊന്നിന്റെയൊ
അതുതന്നെ ആവിടെ ഉള്ള പ്രകാരം തൊന്നില്ലാ. ലൌകിക
സന്നികൎഷത്താൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതല്ലാതെയും ദൊഷവിശെ
ഷത്താൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതല്ലാതെയും ആഹാൎയ്യമല്ലാതെയുമി
രിക്കുന്ന എല്ലാ സ്ഥലങ്ങളിലും ജ്ഞാനത്തൊടുകൂടിയതാവു എന്നുള്ള
ത എന്ന അംശം തൊന്നുന്നതിനെക്കുറിച്ചു അതിന്റെ അഭാവ
വ്യാപ്യമായ വസ്തുവിനൊടു കൂടിയതാകുന്നു എന്നുള്ള ജ്ഞാനം
പ്രതിബന്ധകമാകുന്നു പ്രതിബന്ധകമുള്ളപ്പൊൾ സംശയ രൂപ
യായിട്ടനുമിതി ഭവിക്കുന്നതല്ലല്ലൊ. ലൌകിക സന്നികൎഷ
സ്ഥലത്തിങ്കൽ സംശയ പ്രത്യക്ഷമെന്നപൊലെ സൽപ്രതിപ
ക്ഷസ്ഥലത്തിങ്കൽ സംശയാനുമിതിയും പ്രമാണസിദ്ധമായിരുന്നാ
ൽ മെൽപ്രകാരമുള്ള ജ്ഞാനത്തിന്ന മെൽ പറയപ്പെട്ടതുകളെയും
അപ്രകാരമുള്ള അനുമിതിയെയും ഒഴിച്ചു ശിഷ്ടമായിട്ടുള്ളതിനെ
ക്കുറിച്ചു തന്നെ ഞാൻ പ്രതിബന്ധകത്തെ സ്വീകരിക്കുമായിരി
ന്നു. അങ്ങിനെ ഒരു അനുമിതിയെ സ്വീകരിച്ചു കഴിയു എന്നാ
ൽ ഒന്നും കൊട്ടം വന്നിട്ടില്ല. കൊടിഭേദ വ്യാപ്യങ്ങളായ ര
ണ്ടു വസ്തുക്കളുമുണ്ടു എന്നതൊന്നുന്ന സ്ഥലത്തിങ്കൽ രണ്ടുജ്ഞാ
നങ്ങളും യഥാൎത്ഥങ്ങളല്ലെന്നു എന്നിപ്രകാരം അപ്രാമാണ്യ
ബൊധമുണ്ടാകയാൽ സംശയം ഭവിക്കുന്നു. അതുകളുടെ അ
പ്രാമാണ്യത്തെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടില്ല എങ്കിൽ അതുകൾ അന്യൊന്യ

കാൎയ്യപ്രതിബന്ധമാത്രത്തെ ജനിപ്പിക്കും. അത ഹെതുവായിട്ട സൽപ്രതിപക്ഷസ്ഥലത്തിങ്കൽ പരസ്പരാനുമിതി പ്രതിബന്ധം തന്നെ ഫലമായിട്ടുള്ളത എന്ന ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക. അസിദ്ധമെന്നത ആശ്രയാസിദ്ധം മുതലായതാകുന്നു. ആശ്രയാസിദ്ധമെന്നുള്ളതിന്ന ആശ്രയാസിദ്ധി ഉള്ളത എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെഗ്രഹിക്കെണം. ആശ്രയാസിദ്ധി എന്നത പക്ഷത്തിങ്കൽ പക്ഷതാവച്ഛെദകമില്ലായ്കയാകുന്നു. അതു കാഞ്ചനമയഃ പൎവ്വതൊ വഹ്നിമാൻ ഇത്യാദി സ്ഥലങ്ങളിലാകുന്നു. കാഞ്ചനമയഃ പൎവ്വതൊ വഹ്നിമാൻ എന്നതിന്ന സ്വൎണ്ണമയമായ പൎവ്വതം വഹ്നിമയമാകുന്നു എന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു. ഇവിടെ പക്ഷമായ പൎവ്വതത്തിങ്കൽ സ്വൎണ്ണമയത്വമാകുന്ന പക്ഷതാവച്ഛെദകം ഭവിക്കുന്നില്ല. അത ആശ്രയാസിദ്ധിയാകുന്നു. അന്യസ്ഥലങ്ങളിലും ഇങ്ങിനെ ആശ്രയാസിദ്ധിയെ ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക. പൎവ്വതം സ്വൎണ്ണമയമല്ല. എന്നുള്ള ജ്ഞാനമുള്ളപ്പൊൾ സ്വൎണ്ണമയമായ പൎവ്വതം വഹ്നിവ്യാപ്യമായ ധൂമത്തൊടു കൂടിയതാകുന്നു. എന്നുള്ള ജ്ഞാനം ഭവിക്കായ്കയാൽ ആശ്രയാസിദ്ധിയുടെ ഫലം ഇവിടെ പരാമൎശജ്ഞാനപ്രതിബന്ധമാകുന്നു. മറ്റുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കലുമിപ്രകാരം തന്നെ ഫലമെന്ന ധരിക്കെയും വെണം. സ്വരൂപാസിദ്ധമെന്നുള്ളതും അസിദ്ധം തന്നെ അതിങ്കലെ സ്വരൂപാസിദ്ധി എന്നത പക്ഷത്തിങ്കൽ വ്യാപ്യമായി ഗ്രഹിച്ചു പറകപ്പെട്ട ഹെതുവിന്റെ അഭാവമാകുന്നു. അത ഹ്രദൊദ്രവ്യം ധൂമാൻ ഇത്യാദി സ്ഥലങ്ങളിലാകുന്നു. ഹ്രദൊദ്രവ്യം ധൂമാൻ എന്നതിന്ന ഹ്രദം ദ്രവ്യമാകുന്നു ധൂമം ഹെതുവായിട്ട എന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു. (ഹ്രദം=അഗാധമായ ജലത്തൊടു കൂടിയ പ്രദെശം. ധൂമം=പുക—) ഇവിടെ ദ്രവ്യത്വമാകുന്ന സാധ്യത്തിന്റെ വ്യാപ്തിയൊടു കൂടിയതായി ഗ്രഹിച്ചു പറകപ്പെട്ട ധൂമമാകുന്ന ഹെതു ഹ്രദമാകുന്ന പക്ഷത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നില്ല എന്നുള്ള [illegible]ന്നൊ അതു സ്വരൂപാസിദ്ധിയാകുന്നു. മറ്റുള്ളസ്ഥലങ്ങളിലുമിപ്രകാരം സ്വരൂപാസിദ്ധിയെ ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക. സ്വരൂപാസിദ്ധിയുടെ ഫലം സൎവ്വത്ര മെൽ പ്രകാരം പരാമൎശപ്രതിബന്ധമാത്രമാകുന്നു. ഇതുകൾക്കും പുറമെ വ്യാപ്യത്വാസിദ്ധമെന്നൊരു അസിദ്ധമുണ്ടു. വ്യാപ്യത്വാസിദ്ധി എന്നതു സാധ്യാപ്രസിദ്ധി മുതലായതാകുന്നു. സാധ്യത്തിങ്കൽ സാധ്യതാവച്ഛെദക ധൎമ്മമിരിക്കായ്ക എന്നതിനെ സാധ്യാപ്രസിദ്ധി എന്ന ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക. അതു കാഞ്ചനമയ വഹ്നിമാൻ ധൂമാൻ ഇത്യാദി സ്ഥലങ്ങ

ളം

ദ്ധിലാകുന്നു- അവിടെ കാഞ്ചനമയമായിരിക്കുന്ന വഹ്നി എ
ന്നിപ്രകാരം സാധ്യനിൎദ്ദേശത്തൊടു കൂടിയതായ സ്ഥലത്തിം
കൽ കാഞ്ചനമയത്വമെന്ന ധൎമ്മം വഹ്നിയിങ്കൽ ഇരിക്കായ്കയാ
ന്നതുസാധ്യാപ്രസിദ്ധിയാകുന്നു- മറ്റുള്ള സ്ഥലങ്ങളിലും ഇപ്ര
കാരം ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക- സൎവ്വത്ര ഫലം മെൽപ്രകാരം പരാ
മൎശപ്രതിബന്ധം തന്നെ- പക്ഷത്തിങ്കലിരിക്കുന്നതായിപ്പറ
കപ്പെട്ട ഹെതു പക്ഷത്തിങ്കലിരിക്കാത്തതാകുന്നു എങ്കിൽ അ
വിടെ സ്വരൂപാസിദ്ധി ഭവിക്കുന്നു- ഇതിന്റെ ഫലം മെല്പ്ര
കാരം പരാമൎശപ്രതിബന്ധം തന്നെ എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക—
യാതൊരെടത്തു കാഞ്ചനമയധൂമം മുതലായതിനെ ഹെതുവാക്കി
പറയുന്നുവൊ അവിടെ ഹെതുവിങ്കൽ ഹെതുതാവഛെദകമായ
കാഞ്ചനമയത്വം മുതലായതുകൾ ഉള്ളായ്കയും വ്യാപ്യത്വാ
സിദ്ധിയാകുന്നു- ഇപ്രകാരം വഹ്നിമാൻ നീലധൂമാൽ എന്നു
ള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ നീലധൂമത്വം ഗുരുധൎമ്മമാകയാൽ അതുഹെ
തുതയുടെ അവഛെദകമായി ഭവിക്ക ഇല്ല എന്നാലും വ്യാപ്യത്വാ
സിദ്ധിയാകുന്നു- എന്നും ചിലർ പറയുന്നു- വ്യാപ്യത്വാസി
ദ്ധിയുടെ ഫലവും പരാമൎശപ്രതിബന്ധം തന്നെ എന്നു ധരിച്ചു
കൊൾക- കാലാത്യയാപദിഷ്ടമെന്നതിനെ ബാധമെന്നുംപറ
ഞ്ഞു വരുമാറുണ്ടു- ബാധമെന്നത പക്ഷത്തിങ്കലുള്ള സാധ്യാഭാ
വം മുതലായതാകുന്നു- അതിന്റെ ഫലം അനുമിതിപ്രതിബ
ന്ധമാകുന്നു- ഹ്രദം വഹ്നിയൊടുകൂടിയതാകുന്നു എന്നുള്ള അനു
മിതി ഹ്രദം വഹ്ന്യഭാവവാനാകുന്നു എന്നുള്ള ജ്ഞാനമുള്ളപ്പൊ
ൾ ഉണ്ടാകയില്ല- ഹ്രദത്തിങ്കലെ വഹ്ന്യഭാവം ഹ്രദം വഹ്ന്യഭാവ
വാനാകുന്നു എന്നുള്ള ജ്ഞാനത്തിന്നു അനുകൂലമായിട്ടുള്ളതുമാ
കുന്നു- അതു ഹെതുവായിട്ടു ബാധത്തിന്റെ ഫലം അനുമിതി
പ്രതിബന്ധം തന്നെ എന്നു ധരിച്ചു കൊൾക-

ഇങ്ങിനെ പ്രസംഗവശാൽ ഹെത്വാഭാസവിഷയത്തിങ്കൽ പ
റകപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യമായിട്ടുള്ളതു മിക്കതും പറകപ്പെട്ടു- അധി
കമായി വിസ്തരിച്ചാൽ അല്പബുദ്ധികൾക്കു അറിവാൻ പ്രയാസമു
ണ്ടെന്നു വിചാരിച്ചു ചെയ്യുന്നു- ഇവിടെ അവശിഷ്ടമായ അം
ശത്തിങ്കൽ ആഗ്രഹമുള്ളവർ മുക്താവലി മുതലായതുകളെ നൊ
ക്കി ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക-

ഇനി മൂലഗ്രന്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചു മിക്കതും പൂൎവ്വൊക്തമായത്ത
ൎത്ഥത്തെ സംക്ഷെപിച്ചുപറവാൻ പൊകുന്നു—

൪൬. യസ്സപക്ഷവിപക്ഷവൎത്തീസസാധാരണസ്സഃ

യസ്തൂഭയസ്മാദ്വ്യാവൃത്തസ്സത്വസാധാരണോമതഃ ॥

൭൪· തഥൈവാനുപസംഹാരീകേവലാന്വയിപക്ഷകഃ । യസ്സാദ്ധ്യവതിനൈവാസ്തിസവിരുദ്ധഉദാഹൃതഃ ॥

൭൫· ആശ്രയാസിദ്ധിരാദ്യാസ്യാൽസ്വരൂപാസിദ്ധിരപ്യഥ । വ്യാപ്യത്വാസിദ്ധിരപരാസ്യാദസിദ്ധി രതസ്ത്രിധാ ॥

൭൬· പക്ഷാസിദ്ധിൎയ്യത്രപക്ഷോഭവേന്മണിമയോഗിരിഃ, ഹ്രദോദ്രവ്യംധൂമവത്ത്വാദത്രാസിദ്ധിരഥാപരാ ॥

൭൭· വ്യാപ്യത്വാസിദ്ധിരപരാനീലധൂമാദികേഭവേൽ । വിരുദ്ധയോഃ പരാമൎശേഹേത്വോസ്സൽപ്രതിപക്ഷതാ ॥

൭൮ സാദ്ധ്യശൂന്യോയത്രപക്ഷസ്ത്വസൌബാധഉദാഹൃതഃ । ഉൽപത്തികാലീനഘടേഗന്ധാദിൎയ്യത്രസാദ്ധ്യതേ ॥

അന്വയം — യഃ—സപക്ഷേ— വിപക്ഷേ— ച—ഭവതി— സഃ— തു— സാധാരണഃ— ഭവേൽ— യഃ—തു—ഉഭയസ്മാൽ- വ്യാവൃത്തഃ— സഃ—തു- അസാധാരണഃ— ഭവേൽ— തഥാ—ഏവ- അനുപസംഹാരീ— കേവലാന്വയിപക്ഷകഃ—ഭവേൽ— യഃ— സാദ്ധ്യവതി—ഏവ-ന-അസ്തി- സഃ വിരുദ്ധഃ- ഉദാഹൃതഃ- ആശ്രയാസിദ്ധിഃ- ആദ്യാ- സ്യാൽ— അഥ-സ്വരൂപാസിദ്ധിഃ—അപി— അപരാ— വ്യാപ്യത്വാസിദ്ധിഃ— അതഃ-അസിദ്ധിഃ- ത്രിധാ- ഭവതി— യത്ര മണിമയഃ — ഗിരിഃ—പക്ഷഃ- ഭവതി— തത്ര -പക്ഷാസിദ്ധിഃ- ഭവതി— തഥാ- ഹ്രദഃ- ദ്രവ്യം- ധൂമവത്ത്വാൽ—ഇതി- അത്ര— അപരാ— അസിദ്ധിഃ- ഭവതി- അപരാ—വ്യാപ്യത്വാസിദ്ധിഃ-നീലധൂമാദികേ-ഭവേൽ-വിരുദ്ധയോഃ-ഹേത്വോഃ- പരാമൎശഃ—സൽപ്രതിപക്ഷതാ ഭവേൽ- യത്ര— പക്ഷഃ- സാദ്ധ്യശൂന്യഃ—ഭവതി—തത്ര —അസൌ—ബാധഃ—ഉദാഹൃതഃ-യത്ര ഉൽപത്തികാലീനഘടേ— ഗന്ധാദിഃ—സാദ്ധ്യതേ—തത്ര- ബാധഃ- ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം—— യാതൊന്നു സപക്ഷത്തിങ്കലും വിപക്ഷത്തിങ്കലും ഭവിക്കുന്നുവൊ അതാകട്ടെ സാധാരണമായി ഭവിക്കും യാതൊന്നു ഉഭയത്തിങ്കൽനിന്നും വ്യാവൃത്തമായി ഭവിക്കുന്നുവൊ അതാകട്ടെ അസാധാരണമായി ഭവിക്കും- അപ്രകാരം തന്നെ അനുപസംഹാരി കേവലാന്വയി പക്ഷകമായി ഭവിക്കും- യാതൊന്നു സാദ്ധ്യവത്തിങ്കൽ തന്നെ ഭവിക്കുന്നില്ലയൊ അതു വിരുദ്ധമെന്നു ഉദാഹൃതമായി ഭവിക്കുന്നു- ആശ്രയാസിദ്ധി ആദ്യയായി ഭവിക്കും- അനന്തരം സ്വരൂപാസിദ്ധിയും ഭവിക്കും- അപരയായിട്ടു വ്യാപ്യത്വാസിദ്ധിയും ഭവിക്കും- ഇങ്ങ

ഹെതുവായിട്ട അസിദ്ധി മൂന്നു പ്രകാരത്തെ ഭവിക്കുന്നു- യാ
തൊരു സ്ഥലത്തിങ്കൽ മണിമയമായിരിക്കുന്ന ഗിരിപക്ഷമാ
യി ഭവിക്കുന്നുവൊ അവിടെ പക്ഷാസിദ്ധിഭവിക്കുന്നു- അപ്ര
കാരം ഹ്രദം ദ്രവ്യമായി ഭവിക്കുന്നു- ധൂമം ഹെതുവായിട്ട എന്നു
ള്ള ഇതിങ്കൽ അപരയായിരിക്കുന്ന അസിദ്ധിഭവിക്കുന്നു- അപ
രയായിരിക്കുന്ന വ്യാപ്യത്വാസിദ്ധി നീലധൂമാദി കത്തിങ്കൽഭ
വിക്കും- വിരുദ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഹെതുക്കളുടെ പരാമർശം സ
ൽപ്രതി പക്ഷതയായി ഭവിക്കുന്നു- യാതൊരു സ്ഥലത്തിങ്കൽ
പക്ഷം സാധ്യശൂന്യമായി ഭവിക്കുന്നുവൊ അവിടെ ഇതു ബാ
ധകെന്ന ഉദാഹരണമാകുന്നു- യാതൊരു അനുമാനത്തിങ്കൽ ഉൽ
പത്തി കലീനഘടത്തിങ്കൽ ഗന്ധാദിസാധിക്കപ്പെടുന്നുവൊ അ
വിടെ ബാധം ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ—— സപക്ഷം=സാധ്യത്തൊടുകൂടിയത- വിപ
ക്ഷം=സാധ്യത്തൊടുകൂടാത്തത- സാധാരണം=സാധാരണമെ
ന്ന അനൈകാന്തം— ഉഭയം=രണ്ടു- (സപക്ഷവും വിപക്ഷവുമെ
ന്നുസാരം) വ്യാവൃത്തം=നിവൃത്തം- (മടങ്ങിയത) അസാധാരണം=
അസാധാരണമെന്ന അനൈകാന്തം- അനുപസംഹാരി=അനു
പസംഹാരി എന്ന അനൈകാന്തം- കെവലാന്വയിപക്ഷകം=
കെവലാന്വയി ധർമ്മാവച്ഛിന്ന മായിരിക്കുന്ന പക്ഷത്തൊടുകൂ
ടിയത- കെവലാന്വയിധർമ്മാവച്ഛിന്നം=കെവലാന്വയി ധർമ്മ
ത്താൽ അവച്ഛിന്നം— കെവലാന്വയിധർമ്മം=കെവലാന്വയി
യായിരിക്കുന്നധർമ്മം- കെവലാന്വയി=കെവലാന്വയമുള്ളത—
കെവലാന്വയം=കെവലമായിരിക്കുന്ന അന്വയം— (പെട്ടു
ചെന്നിരിക്കുക എന്നുസാരം) പക്ഷം=പക്ഷതയുള്ളത സാധ്യ
വത്ത=സാധ്യമുള്ളത- (സാധ്യത്തിന്റെ ഇരിപ്പിടം) വിരുദ്ധം=
വിരുദ്ധമെന്നപെരൊടുകൂടിയത- ഉദാഹൃതം=ഉദാഹരിക്കപ്പെട്ട
ത ഉദാഹരിക്ക=പറക- ആദ്യാ=ഒന്നാമത്തെത- അപരാ=അ
ന്യാ- മണിമയം=രത്നമയം- ഗിരി=പർവ്വതം- പക്ഷാസിദ്ധി=
ആശ്രയാസിദ്ധി- ഹ്രദം=അഗാധജലപ്രദെശം- ധൂമവത്വാൽ=
ധൂമവത്വാൽ എന്നുള്ളത- ധൂമവത്വം=ധൂമമുള്ളത- ധൂമം=പുക-
അപരാ=അന്യാ- നീലധൂമാദികം=നീലധൂമം തുടങ്ങിയുള്ളത=നീ
ലധൂമം നീലമായിരിക്കുന്നധൂമം- നീലം=കറുത്തത- ധൂമം=പു
ക- വിരുദ്ധങ്ങൾ=വിരൊധമുള്ളവ- പരാമർശം=പക്ഷത്തിങ്കൽ ഭ
വിക്കുന്നു എന്നിപ്രകാരമുള്ള ജ്ഞാനം- സൽപ്രതിപക്ഷതാ=സ
ൽപ്രതി പക്ഷതാവൃ എന്നുള്ളത- സൽപ്രതിപക്ഷം=സൽപ്രതി

പക്ഷമെന്നു പെരൊടുകൂടിയ ഹെത്വാഭാസം. സാധ്യശൂന്യം= സാധ്യത്തൊടുകൂടാത്തത. ബാധം=ബാധമെന്നുപെരൊടുകൂടിയത. (കാലാത്യയാപദിഷ്ടമെന്നതിനെ ബാധമെന്നും പറയുമെന്നു മുമ്പെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു.) ഉൽപത്തികാലീന ഘടം ഉൽപത്തികാലീന മായിരിക്കുന്നഘടം. ഉൽപത്തികാലീനം=ഉൽപത്തികാലത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചത. ഉൽപത്തികാലം= ഉൽപത്തിയുടെകാലം. (ആദ്യക്ഷണമെന്നുസാരം) ഗന്ധാദി=ഗന്ധംതുടങ്ങിയുള്ളത. സാധിക്കു=സാധ്യമാക്കിപ്പുറക— ബാധം=ബാധമെന്ന ഹെത്വാഭാസം—

സാരം____ സാധാരണമെന്നതു സപക്ഷത്തിങ്കലും വിപക്ഷത്തിങ്കലു മിരിക്കുന്നതാകുന്നു. വിപക്ഷത്തിങ്കലിരിക്കുന്നതുസാധാരണമെന്നുതന്നെപറഞ്ഞാൽ വിരുദ്ധഹെതുവും വിപക്ഷത്തിങ്കലിരിക്കുന്നതാകയാൽ അതിവ്യാപ്തിഭവിക്കും. അതുഹെതുവായിട്ടു സപക്ഷത്തിങ്കലും വിപക്ഷത്തിങ്കലു മിരിക്കുന്നത എന്ന ഇവിടെ പറഞ്ഞുവെങ്കിലും അതുകൂടിയെകഴിയുമെന്നില്ല. വിരുദ്ധഹെതുവിന്നു സാധാരണങ്ങളിൽ അന്തൎഭാവം ഭവിച്ചാലും ദൂഷ്യതക്കുള്ളബീജം വെറെയാകയാൽ വിരുദ്ധമെന്നൊരു ഹെത്വാഭാസമില്ലെന്നുവരികയില്ലല്ലൊ. സപക്ഷത്തിങ്കലും വിപക്ഷത്തിങ്കലുമിരിക്കാത്തത അസാധാരണമാകുന്നു. അത എതെന്നാൽ ശബ്ദഃ അനിത്യഃ- ശബ്ദത്വാൽ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഉള്ളശബ്ദത്വമാകുന്ന ഹെതുവാകുന്നു എന്നറിക. ശബ്ദത്വമെന്നത അനിത്യമാകുന്നു എന്നുനിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടതായ ഘടാമുതലായതിൽനിന്നും. അനിത്യമല്ലെന്നു നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ട ഗഗനാദികളിൽനിന്നും മടങ്ങി നിത്യമൊ അനിത്യമൊ എന്നുള്ളസംശയത്തിന്നുവിഷയമായ ശബ്ദത്തിങ്കൽതന്നെ ഇരിക്കുന്നതാകയാൽ സപക്ഷവിപക്ഷവ്യാവൃത്തമാകുന്നു. പ്രാചീനമതത്തിങ്കൽ സപക്ഷമെന്നതിന്നു സാധ്യത്തൊടുകൂടിയതാകുന്നു എന്നുനിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സ്ഥലമെന്നും. വിപക്ഷമെന്നതിന്നു സാധ്യത്തൊടുകൂടാത്തതാകുന്നു എന്ന നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടസ്ഥലമെന്നും.അൎത്ഥമാകയാൽ ശബ്ദത്വത്തിന്ന അനിത്യത്വം സാധ്യമാകുംപൊൾ അസാധാരണത ഉണ്ടു. ഇപ്രകാരം മറ്റുള്ള സ്ഥലങ്ങളിലുമാകയാൽ ഇപ്പറഞ്ഞത അവരുടെ മതത്തെ അനുസരിച്ചിട്ടാകുന്നു. എന്നും മുൻപറകപ്പെട്ടതുനവീനമതമാകുന്നു എന്നുധരിച്ചുകൊൾക. സൎവ്വമഭിധെയം പ്രമെയത്വാൽ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ സൎവ്വങ്ങളിലും ചെന്നിരിക്കുന്നതായ സൎവ്വത്വം പക്ഷതാ

വച്ഛേദകധൎമ്മമാകയാൽ ഹേത്വനുപസംഹാരിയാകുന്നു. ഇ
തും പ്രാചീനമതത്തെ അനുസരിച്ചുപറഞ്ഞതാകുന്നു. സൎവ്വവും
പറയപ്പെടുവാൻ യോഗ്യമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. അറിവിന്നുവിഷയ
മായിട്ടുള്ളതാകയാൽ എന്നുമെന്നപറയപ്പെട്ട അനുമാന വാക്യ
ത്തിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു. ഇവിടെ എല്ലാവസ്തുവും പക്ഷമാക
യാൽ ഹേതുസാദ്ധ്യങ്ങളുടെ സാമാനാധികരണ്യത്തെ ഗ്രഹിപ്പാ
ൻ വേറെ സ്ഥലമില്ലായ്കയാൽ അനുമിതി ഉണ്ടാകുന്നില്ലെന്നപ
ണ്ടുള്ളവർപറഞ്ഞിരിക്കുന്നു അതുയുക്തമല്ല. പക്ഷൈകദേശത്തി
ങ്കൽ ഹേതുസാദ്ധ്യങ്ങളുടെ സാമാനാധികരണ്യത്തെ ഗ്രഹിച്ചാ
ൽ അനുമിതി ഭവിക്കാമെല്ലൊ. സാമാനാധികരണ്യം ഗ്രഹിക്ക
പ്പെടാത്തതായിട്ടു തന്നെ ഇരുന്നാലും അന്വയാനന്തരൂപയായി
രിക്കുന്ന പ്രസിദ്ധിയില്ലാതെ ഹേത്വാഭാസത്വം ഭവിക്കാത്തതാകു
ന്നു. അതുഹേതുവായിട്ടു അത്യന്താഭാവത്തിന്നു പ്രതിയോഗി
യായിഭവിക്കാത്തതായ സാദ്ധ്യത്തോടു കൂടിയതായഹേതു അനു
പസംഹാരിയാകുന്നു എന്നുമുൻപറയപ്പെട്ടതുതന്നെയുക്തമായി
ട്ടുള്ളത എന്നുധരിച്ചുകൊള്ളേണമെന്നും. സാദ്ധ്യമുള്ളസ്ഥലങ്ങ
ളിലൊന്നെങ്കിലും ഇരിക്കാത്തതായഹേതുവിരുദ്ധമാകുന്നു. സാദ്ധ്യ
മിരിക്കുന്ന സ്ഥലങ്ങളിലുള്ള അത്യന്താഭാവത്തിന്നു യാതൊരഭാ
വം പ്രതിയോഗിയായിഭവിക്കുന്നില്ലയൊ അങ്ങിനെയുള്ള അഭാ
വത്തിന്നു പ്രതിയോഗിയായഹേതുവിരുദ്ധമാകുന്നു. എന്നുമേ
ൽപറഞ്ഞതിന്റെസാരമാകുന്നു. ആശ്രയാസിദ്ധി സ്വരൂപാസി
ദ്ധി. വ്യാപ്യത്വാസിദ്ധി. ഇങ്ങിനെ അസിദ്ധി മൂന്നുപ്രകാരമാ
കയാൽ അസിദ്ധവും മൂന്നുപ്രകാരമാകുന്നു. മണിമയപൎവ്വതം
വഹ്നിയുള്ളതാകുന്നു. എന്നിപ്രകാരമുള്ള സ്ഥലത്തിൽ മണിമയ
ത്വമെന്ന ധൎമ്മം പൎവ്വതത്തിങ്കൽ ഇരിക്കാത്തതാകയാൽ ആശ്ര
യാസിദ്ധിഭവിക്കുന്നു. ഹ്രദം വഹ്നിമത്താകുന്നു. ധൂമംഹേതുവായിട്ടു
എന്നിപ്രകാരമുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ധൂമമാകുന്ന ഹേതുപക്ഷത്തി
ങ്കൽ ഇരിക്കാത്തതാകയാൽ സ്വരൂപാസിദ്ധിഭവിക്കുന്നു. നീല
ധൂമാദികളായ ഹേതുക്കളിൽ വ്യാപ്യത്വാസിദ്ധി ഭവിക്കുന്നു.
നീലധൂമത്വമെന്നതു ഗുരുധൎമ്മമാകയാൽ ഹേതുതാവച്ഛേദകമാ
യിഭവിക്കയില്ല. ഹേതുവ്യാപ്യമാകയാൽ വ്യാപ്യതാവച്ഛേദ
കമായിട്ടുള്ളതുതന്നെ ഹേതുതാവച്ഛേദകമായി ഭവിക്കേണം.
സ്വസമാനാധികരണവ്യാപ്യതാവച്ഛേദകധൎമ്മാന്തരാഘടിതമാ
യിട്ടുള്ളതല്ലാതെ വേറൊന്നു വ്യാപ്യതയുടെ അവച്ഛേദകമായി
ഭവിക്കില്ല (സ്വസമാനാധികരണവ്യാപ്യതാവച്ഛേദകധൎമ്മാന്ത

താവച്ഛിന്നം= സ്വസമാനാധികരണമായിരിക്കുന്ന വ്യാപ്യതാവ
ച്ഛേദകധൎമ്മാന്തരത്തോടു കൂടാത്തതു. സ്വസമാനാധികരണം=
സ്വാധികരണവൃത്തി= (താനിരിക്കുന്നേടത്തിരിക്കുന്നത) വ്യാപ്യ
താവച്ഛേദകധൎമ്മം=വ്യാപ്യതാവച്ഛേദകമായിരിക്കുന്ന ധൎമ്മം-
വ്യാപ്യതാവച്ഛേദകം=വ്യാപ്യതയുടെ അവച്ഛേദകം- വ്യാപ്യ
താ=വ്യാപ്യമാവു എന്നുള്ളതു- ധൎമ്മാന്തരം=അന്യധൎമ്മം- നീല
ധൂമത്വം ഇപ്രകാരമല്ല ധൂമത്വമാകുന്ന വേറെ ഒരു വ്യാപ്യതാവ
ച്ഛേദകം അതിങ്കൽ ഘടകമായിട്ടു ചേൎന്നിരിക്കുന്നു. അതിന്റെ ഇരി
പ്പു നീലധൂമത്വം ഇരിക്കുന്നേടത്തു തന്നെയാകയാൽ നീലധൂമ
ത്വത്തോടു സമാനാധികരണമായിട്ടും അതു ഭവിക്കുന്നു. കപി
സംയോഗത്തിന്റെയും കപിസംയോഗാഭാവത്തിന്റെയും വ്യാ
പ്യങ്ങളുള്ളതാകുന്നു എന്നുള്ള പരാമൎശം ഭവിച്ചാലും ഹേതുക്കൾ
ക്കു സൽപ്രതിപക്ഷത ഭവിക്കുന്നില്ല. അതു ഹേതുവായിട്ടു സാ
ധ്യവിരുദ്ധമായ സാധ്യാഭാവത്തിന്റെ വ്യാപ്തിയുള്ള പദാൎത്ഥം പ
ക്ഷത്തിങ്കലുണ്ടു എന്നുള്ള ജ്ഞാനമുള്ളപ്പോൾ ഉണ്ടായതായിട്ടും
സാധ്യവ്യാപ്തിയോടു കൂടിയതായ പദാൎത്ഥം പക്ഷത്തിങ്കലുണ്ടു എ
ന്നിപ്രകാരമുള്ളതായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന പരാമൎശത്തിന്നു വിഷയമാ
യിട്ടുള്ളതു സൽപ്രതിപക്ഷമാകുന്നു. സാധ്യത്തോടു കൂടാത്ത
തായ പക്ഷം ബാധമാകുന്നു. പക്ഷമെന്നതുകൊണ്ടു പക്ഷതാ
വച്ഛേദകവിശിഷ്ടത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊള്ളുക. എന്നാൽ ഘട
ത്തിങ്കൽ ഗന്ധമുണ്ടായാലും ആദ്യക്ഷണാവച്ഛിന്നഘടത്തിങ്കൽ
ഗന്ധം സാധ്യമാകുമ്പോൾ ഉള്ളതായ ബാധത്തിങ്കൽ അവ്യാപ്തി
ഭവിക്കില്ല. ഇപ്രകാരം മൂലാവച്ഛിന്നോ വൃക്ഷഃ കപിസംയോഗീ
എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കലും ഗ്രഹിച്ചുകൊള്ളുക. ഇങ്ങിനെ അനുമാ
നപ്രകരണം സമാപ്തമായി.

വ്യാ ഗ്രാമീണസ്യ പ്രഥമതഃ പശ്യതോ ഗവയാദികം। സാദൃശ്യ
ധീൎഗ്ഗവാദീനാം യാ സ്യാൽ സാ കരണം മതം॥

വൃ. വാക്യാൎത്ഥസ്യാതിദേശസ്യ സ്മൃതിൎവ്യാപാര ഉച്യതേ। ഗ
വയാദിപദാനാന്തു ശക്തിധീരുപമാഫലം॥

അന്വയം ___ ഗവയാദികം= പ്രഥമതഃ- പശ്യതഃ- ഗ്രാമീണ
സ്യ- യാ- ഗവാദീനാം- സാദൃശ്യധീഃ സ്യാൽ- സാ- ഉപമിതേഃ
കരണം- അതിദേശസ്യ- വാക്യാൎത്ഥസ്യ- സ്മൃതിഃ- വ്യാപാരഃ- ഉ
ച്യതേ- ഗവയാദിപദാനാം- ശക്തിധീഃ- തു- ഉപമാഫലം- ഭ
വതി-

അന്വയാൎത്ഥം ___ ഗവയാദികത്തെ മുമ്പെ പശ്യന്നായിരി

ക്കുന്ന ഗ്രാമീണനു യാതൊരു ഗവാദികളുടെ സാദൃശ്യധീഭവി ക്കുമൊ അതു ഉപമിതിയിങ്കൽ കരണമായിഭവിക്കുന്നു അ തിദെശമായിരിക്കുന്ന വാക്യാൎത്ഥത്തിന്റെസ്മൃതി വ്യാപാരമായി ഭവിക്കുന്നു. ഗവയാദിപദങ്ങളുടെ ശക്തിധീയായിത്തന്നെഇരി ക്കുന്ന ഉപമാഫലമായിഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ—— ഗവയാദികം=ഗവയം തുടങ്ങിയുള്ളത ഗവ യഃ=ഗവയമെന്നമൃഗം-പശ്യൻ=ദൎശിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ. ദൎശിക്കാ കാരം-ഗ്രാമീണൻ= ഗ്രാമത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചവൻ. ഗവാദികൾ= ഗൊവു തുടങ്ങിയുള്ളവ— ഗൊവ=പശു. സാദൃശ്യധീ= സാദൃശ്യ ത്തിന്റെധീ-സാദൃശ്യം=സാമ്യം- ധീഃ=ജ്ഞാനം— ഉപമിതി=ഉപ മിതിഎന്നഅനുഭവം- കരണം=കാരണവിശെഷം- അതിദെ ശംഃസാദൃശ്യപ്രതിപാദനം. വാക്യാൎത്ഥം= വാക്യത്തിന്റെഅ ൎത്ഥം- സ്മൃതി= സ്മരണം വചിക്ക=പറക- ഗവയാദിപദങ്ങൾ= ഗവയാദികളായിരിക്കുന്നപദങ്ങൾ- ഗവയാദികൾ=ഗവയംതു ടങ്ങി ഉള്ളത. ഗവയം=ഗവയമെന്നപദം- ശക്തിധീ=ശക്തി ജ്ഞാനം ഉപമാ=ഉപമിതി.

ഉപമിതിപ്രകരണം

സാരം——— ഒരുത്തൻ ഗ്രാമമാത്രത്തിങ്കൽ പരിചയിച്ചവനാ കയാൽ ഗവയപദാൎത്ഥ വാച്യമായ മൃഗവിശെഷത്തെ അറിഞ്ഞി ട്ടില്ല അങ്ങിനെ ഇരിക്കുമ്പൊൾ ഒരുദിവസം കാട്ടിൽ പരിചയി ച്ചവനായ ഒരുത്തന്റെ ഗവയമെന്നതു ഗൊസദൃശമാകുന്നു എ ന്നുള്ള വാക്കുകൊണ്ടു ഗവയപദം ഗൊസാദൃശ്യമുള്ളതായ മൃഗ ത്തെ പറയുന്നതാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചു- ഇങ്ങിനെ ഉള്ളഅ വസ്ഥ സംഭവിക്കുകയും അനന്തരം ഒരുകാലത്തിങ്കൽ അവന്റെ അരണ്യഗമനവും ഗവയദൎശനമുണ്ടാകയും ചെയ്യാൽ ഗൊവി നൊടു സദൃശമായൊരു മൃഗത്തെകാണുമ്പൊൾ ഇത ഗൊസ ദൃശമാകുന്നു എന്നിപ്രകാരം അവനുണ്ടാകുന്ന ഗൊസാദൃശ്യ ജ്ഞാനം ഉപമിതിയുടെ കരണമായി ഭവിക്കും- വ്യാപാരം എ ന്താകുന്നു എന്നുണ്ടെങ്കിൽ ഗൊസദൃശമാകുന്നു ഗവയമെന്നു ള്ള അതിദെശവാക്യാൎത്ഥസ്മരണത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതെന്നു എന്നഅ റിഞ്ഞുകൊൾക- മെൽപ്രകാരമുള്ള അതിദെശവാക്യാൎത്ഥസ്മര ണമുണ്ടായതിന്റെ ശെഷം ഒരു മൃഗവും ഇതുപൊലെഉള്ളതും ഗവയപദത്താൽ പറയപ്പെടുന്നതാകുന്നു എന്നിപ്രകാരം ഭവി ക്കുന്ന ബൊധം യാതൊന്നൊ അതു ഉപമിതിയാകുന്നു- അതു മെൽപറഞ്ഞ കരണത്തിന്റെ ഫലവുമാകുന്നു- ഇപ്രകാരം ഉറ

ഉതുകളെയും ഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടു—

ഇത്യുപമിതിപ്രകരണസമാപ്തിഃ

വ്യാ— പദജ്ഞാനന്തുകരണം ദ്വാരം തത്രപദാൎത്ഥധീഃ ശാബ്ദബോധഃഫലംതത്രശക്തിധീസ്സഹകാരിണീ

അന്വയം — ശാബ്ദബോധേ—പദജ്ഞാനംതു— കരണം— തത്ര— പദാൎത്ഥധീഃ ദ്വാരം— ശാബ്ദബോധഃ ഫലം— തത്ര— ശക്തിധീഃ— സഹകാരിണീ.

അന്വയാൎത്ഥം — ശാബ്ദബോധത്തിങ്കൽ പദജ്ഞാനംതന്നെ കരണമാകുന്നു. അതിങ്കൽ പദാൎത്ഥധീദ്വാരമാകുന്നു. ശാബ്ദബോധംഫലമാകുന്നു. അതിങ്കൽ ശക്തിധീസഹകാരിണിയാകുന്നു.

പരിഭാഷാ — ശാബ്ദബോധം=ശബ്ദമായിരിക്കുന്ന ബോധം=ശബ്ദത്തെസംബന്ധിച്ചതു— (ശബ്ദത്തിങ്കൽനിന്നുണ്ടാകുന്നതെന്നൎത്ഥം—) പദജ്ഞാനം=പദങ്ങളുടെജ്ഞാനം— കരണം=കാരണവിശേഷം— പദാൎത്ഥധീ=പദാൎത്ഥജ്ഞാനം— ദ്വാരം=ഉപായം അതു=ശാബ്ദബോധം— ശക്തിധീ=ശക്തിയുടെ ധീ— ശക്തി=പദാൎത്ഥങ്ങളുടെ സംബന്ധം— ധീ=ജ്ഞാനം— സഹകാരണി=സഹായിക്കുന്നതു—

ശാബ്ദബോധപ്രകരണം

സാരം —— ശാബ്ദബോധത്തിങ്കൽ കരണം പദജ്ഞാനം തന്നെയാകുന്നു. പദജന്യമായ പദാൎത്ഥസ്മരണം വ്യാപാരമാകുന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ടു പദജ്ഞാനവും പ്രത്യക്ഷം മുതലായതുകൊണ്ടുള്ള പദാൎത്ഥജ്ഞാനവുമുണ്ടായാൽ ശാബ്ദബോധം ഉണ്ടാകുന്നില്ല. പദാൎത്ഥസ്മരണം വല്ലൊരു പ്രകാരം പദത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായിരുന്നാലും മതിയാകയില്ല. വൃത്തികൊണ്ടായിരിക്കേണം. അതുവേണ്ട എങ്കിൽ ഘടാദി പദത്തിങ്കൽ നിന്ന അതിന്റെ സമവായ സംബന്ധം ആകാശത്തിങ്കൽ ഉള്ളതുകൊണ്ടാൽ ആകാശസ്മരണം വെച്ചിരിക്കുമ്പോൾ ആകാശവും ശാബ്ദബോധത്തിന്നു വിഷയമായി വരേണമെന്നുവരും ഇതുഹേതുവായിട്ടു മേൽ പ്രകാരം തന്നെ പറയേണം. വൃത്തി എന്നതു ശക്തിയോലക്ഷണയോ ആകുന്ന സംബന്ധമാകുന്നു. ശക്തിജ്ഞാനംകൊണ്ടുള്ള ഉപയോഗം ഇവിടെത്തന്നെയാകുന്നു. ശബ്ദശക്തിയെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടില്ല എങ്കിൽ പദജ്ഞാനമുണ്ടായാലും തൽസംബന്ധേന പദാൎത്ഥസ്മരണത്തിന്നു ചെയ്യില്ലായ്ക വങ്ങളെല്ലാം. പദജ്ഞാനം ഒരു സംബന്ധിയുടെ ജ്ഞാനം മറ്റ

രസംബന്ധിയുടെ ജ്ഞാനത്തിന്ന ഹേതുവാകയാൽ അൎത്ഥത്തെ സ്മരിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു- ശക്തി എന്നുള്ള പദത്തൊട കൂടെ പദാൎത്ഥത്തിന്നുള്ള സംബന്ധമാകുന്നു. പദപദാൎത്ഥങ്ങളുടെ സംബന്ധം ഈ ശബ്ദത്തിങ്കൽ നിന്ന ഈ അൎത്ഥത്തെ ജനങ്ങൾക്കബോധിക്കട്ടെ എന്നുള്ള ഈശ്വരെച്ശാ സ്വരൂപമാകുന്നു- ആധുനികന്മാരായ നാമങ്ങൾക്കും ശക്തി ഉണ്ട-പതിനൊന്നാം ദിവസം പിതാവു നാമകരണത്തെ ചെയ്യെണമെന്ന ഈശ്വരെച്ശയുണ്ടാകയാൽ പിതാവിനാൽ നിശ്ചയിക്കപ്പെടുന്ന നാമശബ്ദങ്ങൾക്കെയും ആരെക്കുറിച്ച അതുകൾ വാചകങ്ങളായി നിശ്ചയിപ്പെട്ടൊ അവരിൽ ശക്തിയൊടെ കൂടിയതുകളെന്നു ആകുന്നത. ഇങ്ങിനെ ഉള്ള നാമങ്ങളെ ഒഴിച്ച ആധുനികരുടെ ഇച്ശതന്നെ ഹേതുവായിട്ട ഈനാളുവർ ഇന്നതിന്റെ പേർ ഇന്നതെന്ന നിശ്ചയിച്ചാൽ അതുകൾ ശക്തിയുള്ളതുകളായിഭവിക്കില്ല ഇങ്ങിനെ പണ്ടുള്ളവർ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു- നവീനന്മാർ- ശക്തി എന്നത ഈശ്വരെച്ശയാകുന്നു എന്നുള്ളതിന്ന പ്രമാണമില്ല- അതുഹെതുവായിട്ട ഇച്ശതന്നെ എന്ന പറയുന്നതു യുക്തമാകുന്നു. അതുഹെതുവായിട്ടുണ്ടന്നൊരുത്തൻ ഇന്നപദം ഇന്നതിനെപറയുന്നതായി ഭവിക്കട്ടെ എന്ന ഏതന്നായിട്ട തന്നെ ഇച്ശിച്ചാലും അതു ശക്തിതന്നെ എന്ന പറയുന്നു- ശക്തി ഉണ്ടായിരുന്നാലും ശക്തിയെ ഗ്രഹിക്കാത്തവൎക്ക ശാബ്ദബോധം ഭവിക്കില്ല- അതുകൊണ്ടു ശക്തിഗ്രഹണം ആവശ്യകമാകുന്നു- ശക്തിഗ്രഹണമുണ്ടാകുന്നതു വ്യാകരണം മുതലായതുകളിൽ നിന്നാകുന്നു- അപ്രകാരം അറിവെറിയവർ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട അവരുടെ വചനം—

ശക്തിഗ്രഹംവ്യാകരണോപമാനകോശാപ്തവാക്യാ ദ്വ്യവഹാരതശ്ച വാക്യസ്യശെഷാദ്വിവൃതെൎവ്വദന്തിസാന്നിദ്ധ്യതസ്സിദ്ധപദസ്യവൃദ്ധാഃ എന്നാകുന്നു- ഇതിന്റെ അന്വയം മുതലായതിനെ താഴെ കാണിക്കുന്നു-

അന്വയം — ശക്തിഗ്രഹം—വ്യാകരണോപമാനകോശാപ്തവാക്യാൽ വ്യവഹാരതഃ. വാക്യസ്യ- ശെഷാൽ- വിവൃതെഃ. സിദ്ധപദസ്യ-സാന്നിദ്ധ്യതഃ- ച—വദന്തി. ഇതി—വൃദ്ധാഃ-വദന്തി-

അന്വയാൎത്ഥം——ശക്തിഗ്രഹം വ്യാകരണോപമാനകോശാപ്തവാക്യവ്യവഹാരങ്ങളിൽനിന്നും വാക്യത്തിന്റെ ശെഷത്തിങ്കൽനിന്നും വിവൃതിയിങ്കൽനിന്നും സിദ്ധപദത്തിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യത്തിങ്കൽ നിന്നും ഭവിക്കുന്നു എന്ന വൃദ്ധന്മാർപറയുന്നു-

പരിഭാഷ — ശക്തിഗ്രഹം=ശക്തിഗ്രഹണം- വ്യാകരണാ

പമാനകൊശാപ്തവാക്യവ്യവഹാരതശ്ച വ്യാകരണവും ഉപമാനവും കൊശവും ആപ്തവാക്യവും വ്യവഹാരവും വ്യാകരണം=വ്യാകരണമെന്നശാസ്ത്രം. ഉപമാനം=ഉപമാനമെന്നപ്രമാണം. കൊശം=അമരകൊശം മുതലായ അഭിധാനം. ആപ്തവാക്യം=ആപ്തന്റെവാക്യം. ആപ്തൻ=യഥാൎത്ഥവക്താവ. (ഉള്ളവണ്ണംപറയുന്നവൻ) വാക്യം=വചനം വ്യവഹാരം=ഉത്തരവും പ്രവൃത്തരമായ ലൌകികവചനം. വാക്യം=സമാനാധികരണങ്ങളായപദങ്ങളുടെ സമൂഹം. ശെഷം=ശിഷ്ടമായവാക്യം വിവൃതി=വിവരണം. വ്യാഖ്യാനമെന്നൎത്ഥം) സിദ്ധപദം സിദ്ധമായിരിക്കുന്നപദം. സിദ്ധം=ജ്ഞാതാൎത്ഥം— (അറിയപ്പെട്ടതായ അൎത്ഥത്തൊടുകൂടിയത) സാന്നിദ്ധ്യം=അടുപ്പം— വൃദ്ധന്മാർ=പണ്ടുള്ളവർ— വദിക്കു=പറയു.

സാരം — ശക്തിഗ്രഹണം വ്യാകരണശാസ്ത്രത്തിങ്കൽ നിന്നും ഉപമാനമാകുന്ന പ്രമാണത്തിങ്കൽ നിന്നും അമരകൊശം മുതലായ കൊശത്തിങ്കൽനിന്നും യഥാൎത്ഥവക്താവായവിദ്വാൻകൽനിന്നും ലൌകികവ്യവഹാരത്തിങ്കൽനിന്നും വാക്യശെഷത്തിങ്കൽനിന്നും വ്യാഖ്യാനത്തിങ്കൽ നിന്നും പ്രസിദ്ധമായ അൎത്ഥത്തൊടുകൂടിയതായ പദത്തിന്റെ അടുക്കലുള്ള പ്രയൊഗത്തിങ്കൽനിന്നും ഭവിക്കുന്നു.

പ്രകൃതിപ്രത്യയാദികളുടെ ശക്തിഗ്രഹണം വ്യാകരണ ശാസ്ത്രത്തിങ്കൽ നിന്നു ഭവിക്കുന്നു. വ്യാകരണ ശാസ്ത്രത്തിങ്കൽനിന്നു ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ട ശക്തി ബാധകമുണ്ടായാൽ ഉപെക്ഷിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യും വൈയാകരണന്മാർ ആഖ്യാതത്തിന്നു കൎത്താവിങ്കലാകുന്നു ശക്തി എന്നു ചൈത്രഃ പചതി ഇത്യാദി സ്ഥലങ്ങളിൽ പറയുന്നു. (ആഖ്യാതമെന്നതു പചതി ഇത്യാദിസ്ഥലങ്ങളിൽ കെൾക്കപ്പെടുന്നതിന്ന ഇത്യാദി പ്രത്യയങ്ങളാകുന്നു) വൈയാകരണന്മാർ മെൽ പ്രകാരം പറയുന്നതിനെ നൈയായികന്മാർ സഹിക്കുന്നില്ല. ആഖ്യാതത്തിന്നു കൎത്താവിങ്കൽശക്തിയെ സ്വീകരിച്ചാൽ ശക്യതാവച്ഛെദകധൎമ്മം കൎത്തൃത്വമാകുന്നു. കൎത്തൃത്വമെന്നതു കൃതിമത്വമാകുന്നു. അതുഹെതുവാകയാൽ നൈയായികന്മാർ അതിന്നു കൃതിയിങ്കൽ ശക്തിയെ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു അപ്രകാരമായാൽ കൃതിത്വമെന്ന ലഘുവായ ധൎമ്മം ശക്യതാവച്ഛെദകമായി ഭവിക്കും. ലഘുധൎമ്മത്തിന്ന അവച്ഛെദകത്വം സംഭവിക്കുമെപ്പൊൾ ഗുരുധൎമ്മത്തിങ്കൽ അതിനെ സ്വീകരിക്കുന്നതു യുക്തമല്ല. കൃതി എന്നതു യത്നം തന്നെ

അത്ര ചൈത്രാദികളിൽ വിശേഷണമായിട്ട ശാബ്ദബോധത്തി
ങ്കൽപ്രകാശിക്കുന്നചൈത്രഃ പചതിഎന്നാദികളിൽനിന്നുചൈ
ത്രൻപാകത്തിന്ന അനുകൂലയായ കൃതിയുള്ളവനാകുന്നു എന്നുള്ള
ബോധമാകുന്നത വൈയാകരണന്മാർ പറയും പ്രകാരം ചൈ
ത്രനാകുന്ന കൎത്താവിനൊടു കൂടിയതാകുന്ന പാകമെന്നല്ല എ
ന്നാൽ മെൽ പറഞ്ഞ സ്ഥലത്തിങ്കൽ കൎത്താവ ഒന്നിനാലും പറ
കപ്പെടാത്തതാകയാൽ ചൈത്രപദത്തിങ്കൽനിന്ന പരമായിട്ട
തൃതീയാവിഭക്തിതന്നെ വെണമെന്നു വരും- (കൎത്തൃകരണയൊ
സ്തൃതീയാ എന്നുള്ള സൂത്രംകൊണ്ട അനഭിഹിതങ്ങളായ കൎത്തൃക
രണങ്ങളിൽ തൃതീയാവിഭക്തി വിധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു- അന
ഭിഹിതങ്ങൾ എന്നതിന്ന വെറെ ഒന്നിനാലും പറകപ്പെടാത്ത
വ എന്നല്ലൊ അൎത്ഥമാകുന്നത എന്നു പറയുന്നവരൊ എന്നാ
ൽ അവിടെ തൃതീയാ വിഭക്തി വരികയില്ല എന്നതിനെ സാധി
ക്കാം- അനഭിഹിതെ എന്ന സൂത്രത്തിന്ന അനഭിഹിത സംഖ്യാ
കെ എന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു- (അനഭിഹിതസംഖ്യാകം=അനഭി
ഹിതയായിരിക്കുന്ന സംഖ്യയൊടു കൂടിയത അനഭിഹിതാ=
അഭിഹിതയല്ലാത്തത അഭിഹിതാ=അഭിധാനംചെയ്യപ്പെട്ട
ത- അഭിധാനംചെയ്യുക=പറക- സംഖ്യാ=ഏകത്വാദി) ചൈ
ത്രഃപചതി എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ തികൎത്താവിങ്കൽ ഇരിക്കുന്ന
തായ കൃതിയെ യാതൊരു പ്രകാരം പറയുന്നവരൊ അപ്രകാരം
കൎത്താവിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതായ സംഖ്യയെയും പറയുമെന്നു സ്വീ
കരിച്ചിരിക്കുന്നു- എന്നാൽകൎത്താവിന്റെ സംഖ്യ ഒന്നിനാലും
പറകപ്പെട്ടതല്ലെന്നു വരിക ഇല്ല എല്ലൊ അതു ഹെതുവായിട്ട
ചൈത്രപദത്തിങ്കൽനിന്നു പരമായിട്ട തൃതീയാ ഭവിക്കില്ല എ
ന്നറിക- ആഖ്യാതത്താൽ പറകപ്പെട്ടതായ സംഖ്യാന്വയം എ
വിടെ എന്നാണ എങ്കിൽ അതിന്റെ അന്വയത്തിന്നു യൊ
ഗ്യമായിട്ടുള്ളത കൎമ്മത്വം മുതലായ ഒന്നിനാൽ സ്പൃശിക്കപ്പെടാത്ത
തായിട്ട പ്രഥമാന്തപദത്താൽബൊധിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതായിട്ട ഇ
രിക്കുന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചു കൊൾക- കൎമ്മത്വാദി
കളാൽ സ്പൃശിക്കപ്പെടാത്തതായിരിക്കെന്നു പറഞ്ഞതിന്നുവിശെ
ഷണതാ താൽപൎയ്യത്തെക്കുറിച്ച്‌ വിഷയമാവരുത എന്നുള്ളതു മാ
ത്രം സാരമാകയാൽ ചൈത്ര ഇവ ഗച്ഛതി എന്നുള്ള സ്ഥലത്തി
ങ്കൽ ആഖ്യാതത്താൽ ബൊധിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായ ഏകത്വസംഖ്യാ
ന്വയം ഭവിക്കുന്നില്ല- യാതൊരു കൎമ്മാദികളിൽ വിശെഷണ
താ താൽപൎയ്യം ഭവിക്കുന്നില്ലയൊ അതുകളിൽ സംഖ്യാന്വ

യം ഭവിക്കരുത എന്നുള്ള ഹെതുവായിട്ട പ്രഥമാന്ത പദത്താൽ
ബൊധിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായിരിക്കുമെന്നുള്ള അംശവും സഫലമാകുന്നു
എന്നു ധരിച്ചു കൊൾക- അല്ലാ എങ്കിൽ ധാത്വർത്ഥമല്ലാതെ ഉ
ള്ളതിനെക്കുറിച്ചു വിശെഷണമായി ഭവിക്കാത്തത എന്നതന്നെ
അതിന്റെ സാരത്തെ ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക- എന്നാലും ചൈത്ര
ഇവഗച്ഛതി എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ചൈത്രന്ന സംഖ്യാന്വ
യ യൊഗ്യതയും ഭവിക്കയില്ല- സ്തൊകം പചതി എന്നുള്ള സ്ഥ
ലത്തിങ്കൽ സ്തൊകപദാർത്ഥത്തിങ്കൽ സംഖ്യാന്വയം ഭവിക്കരു
ത അതിന്നായിക്കൊണ്ടാകുന്നു ശിഷ്ടമെന്നു ധരിച്ചു കൊൾക-
(ചൈത്രഃപചതി എന്നതിന്നു ചൈത്രൻ പചിക്കുന്നു എന്ന
ർത്ഥം- ചൈത്രൻ=ചൈത്രനെന്ന പെരൊടുകൂടിയ ഒരുത്തൻ-
പചിക്ക=വെവിക്ക. ചൈത്രഇവഗച്ഛതി എന്നതിന്ന ചൈത്ര
നെന്നപൊലെ ഗമിക്കുന്നു എന്ന അർത്ഥമാകുന്നു- സ്തൊകം പ
ചതി എന്നതിന്ന സ്തൊകമാകുംവണ്ണം പചിക്കുന്നു- എന്ന അ
ർത്ഥമാകുന്നു സ്തൊകം=അല്പം- സ്തൊകമെന്നുള്ളത ദ്വിതീയാന്തമാ
കുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- ഇപ്രകാരം വ്യാപാരത്തിങ്ക
ലും ആഖ്യാതത്തിന്ന ശക്തി ഭവിക്കുന്നില്ല- അപ്രകാരമായാലും
ഗൌരവമുണ്ട- രഥൊഗച്ഛതി ഇത്യാദി സ്ഥലങ്ങളിൽ വ്യാപാര
ത്തിങ്കലൊ ആശ്രയത്വത്തിങ്കലൊ ലക്ഷണയാകുന്നു- ജാനാ
തി ഇത്യാദി സ്ഥലത്തിങ്കൽ ആശ്രയത്വത്തിങ്കൽ ലക്ഷണയാ
കുന്നു- നശ്യതി ഇത്യാദിസ്ഥലത്തിങ്കൽ പ്രതിയൊഗിത്വത്തിങ്
കൽ നിരൂഢലക്ഷണയാകുന്നു- ഉപാദാനത്തിങ്കൽ നിന്നശ
ക്തിഗ്രഹം ഭവിപ്പാനുള്ള വഴി [illegible]കപ്പെട്ടു- ഇപ്രകാരം
കൊശത്തിങ്കൽനിന്നും ശക്തിഗ്രഹം ഭവിക്കുന്നു- കൊശത്തിങ്
കൽനിന്നു ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ട ശക്തിയും ബാധക മുണ്ടായാൽ
ഉപെക്ഷിക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു. നീലാദി പദങ്ങൾക്ക നീല രൂ
പം മുതലായവകളിലും നീലരൂപം മുതലായവയുള്ളവകളിലും
ശക്തികൊശങ്ങളിൽ നിന്നഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു എങ്കിലും ലാഘവം
ഹെതുവായിട്ട നീലരൂപാദികളിൽ ശക്തിയും അതുള്ളവകളി
ൽ ലക്ഷണയുമാകുന്നു എന്നതമാകയാൽ നീലാദിവിശിഷ്ടങ്ങളി
ൽ ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടശക്തിയെ ഉപെക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു ഇങ്ങിനെ
സ്ഥലാന്തരങ്ങളിലും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. യഥാർത്ഥമായി പറയു
ന്നവന്റെ വാക്കിങ്കൽനിന്നും ശക്തിഗ്രഹണം ഭവിക്കും. അ
തിന്ന ഉപകരിക്കുന്നതായവാക്യം കൊകിലഃ പികപദവാച്യഃ
ഇത്യാദിയാകുന്നു. കൊകിലഃ പികപദവാച്യഃ എന്നതിന്ന

കോകിലം പികപദവാച്യമാകുന്നു എന്നതൎത്ഥമാകുന്നു. കോ
കിലം=കുയിൽ— പികപദവാച്യം=പികപദത്താൽവാച്യം=പി
കപദം=പികമെന്നുള്ളപദം. വാച്യം=വചിക്കപ്പെടുവാൻയോ
ഗ്യം= വചിക്കപ്പെടുക— ഇങ്ങിനെ മെൽപറഞ്ഞ ആപ്തവാക്യ
ത്തിന്റെ അൎത്ഥത്തെഗ്രഹിച്ചുകൊൾക— ഇതിങ്കൽനിന്നു പിക
പദത്തിന്നു കുയിലിങ്കൽ ശക്തിഉണ്ടെന്നുള്ളതു ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു
ന്നു. ഇങ്ങിനെ ശക്തിഉള്ളതുകൾക്കമാമെന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. വ്യ
വഹാരത്തിങ്കൽ നിന്നും ശക്തിഗ്രഹംഭവിക്കുന്നു. എങ്ങിനെ
എന്നാണെങ്കിൽ പറയാം കെട്ടുകൊൾക—

സ്വാമിഭൃത്യന്മാരായവരോടു കൂടിയബാലവൃദ്ധന്മാരിൽ സ്വാമിയാ
യ വൃദ്ധൻ ഭൃത്യനായവനോടു ഘടമാനയ എന്നുപറഞ്ഞതി
നെകെൾക്കയും അപ്രകാരം പറഞ്ഞതിന്റെശെഷം ഭൃത്യൻ
പൊയി ഘടംകൊണ്ടുവന്നതുകാണ്കയും കൂടെതാനുകെട്ടുനില്ക്കു
ന്ന ബാലന്നു ഘടിപ്പാൻ ഘടംകൊണ്ടുവരിക എന്നുള്ളകാ
ൎയ്യം ഘടമാനയ എന്നുള്ളവാക്യത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടമെന്നുള്ള
ബൊധം അവന്നുണ്ടാകുന്നു. അനന്തരം മറെറാരുസമയത്തി
ങ്കൽ ഘടംനയ ഗാമാനയ എന്നുപറഞ്ഞതിനെ കെൾക്കുക
യും കടം കൊണ്ടുപൊയതിനെയും പശുവിനെകൊണ്ടുവന്ന
തിനെയും കാണ്കയുംകൂടിചെയ്യുമ്പോൾ ആബാലന്നു ഘടാദിപദങ്ങളുടെ
ശക്തിഗ്രഹണം ഭവിക്കും. എങ്കിലും ആദ്യകാൎയ്യത്തൊടു സം
ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്ന ഘടം മുതലായതിങ്കലാകുന്നു. കാൎയ്യമെന്നുള്ള
കൊണ്ടുപൊക— കൊണ്ടുവരിക ഇങ്ങിനെ തുടങ്ങിയുള്ളക്രിയ
യാകുന്നു. അങ്ങിനെ ഉള്ളക്രിയയൊടു സംബന്ധിച്ചതുകളായ
കടം മുതലായതുകളിൽതന്നെ ഘടാദിപദശക്തിഗ്രഹണം വൃ
ദ്ധവ്യവഹാരത്തിങ്കൽ നിന്നുതന്നെ സംഭവിച്ചിരിക്കയാൽ ആ
ബാലന്നു ഭൂതലെഘടഃ എന്നുള്ളവാക്യത്തിങ്കൽനിന്നു ഒരുബൊ
ധവുമുണ്ടാകുന്നില്ല. കാൎയ്യത്തൊട അന്വിതങ്ങളായ പദാൎത്ഥ
ങ്ങളിലല്ലാതെ അവൻ ഘടാദിപദങ്ങളുടെ ശക്തിയെ ഗ്രഹിച്ചി
ട്ടില്ല. ഘടാദിപദങ്ങൾക്കുകാൎയ്യാന്വിതങ്ങളായ കടം മുതലായതു
കളെ ഗ്രഹിപ്പിപ്പാൻ സാമൎത്ഥ്യമുണ്ടു എന്നാകുന്നു അവൻഗ്ര
ഹിച്ചിട്ടുള്ളതു. എന്തുകാൎയ്യത്തൊടു അന്വയത്തൊടു കൂടിയതുക
ളിലാകുന്നു ഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ളത എന്നുചൊദിക്കുന്നുവെങ്കിൽ പറ
യാം. കാൎയ്യങ്ങൾ അനെകസ്ഥലങ്ങളിൽ അതാതുകളായിരിക്കും.
അതുകൊണ്ടു സാമാന്യേനപറയപ്പെടും കാൎയ്യാന്വിതങ്ങളി
ലെന്നല്ലാതെ പറഞ്ഞുകൂടാ— കാൎയ്യാന്വിതങ്ങളിൽ ഗ്രഹിച്ചിരി

ക്കുന്ന ശക്തിയുടെസ്മരണം വേണ്ടുന്നതെങ്കിൽ അതാതുകാൎയ്യങ്ങളെ ബോധിപ്പിക്കുന്നതായ പദങ്ങൾ ഉണ്ടായിരിക്കേണം- ചൈത്രഘടഃ എന്നുള്ള പദങ്ങൾക്ക കാൎയ്യബോധനത്തിങ്കൽസാമൎത്ഥ്യമില്ല- ലിങ് ലോട്, തവ്യൻഇത്യാദികളായ പ്രത്യയങ്ങൾ അവസാനത്തിങ്കലാക്കി ഉച്ചരിക്കപ്പെട്ട ശബ്ദങ്ങളാകുന്നു കാൎയ്യബോധത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നത— നയേഃ ആനയേഃ ഇത്യാദികൾ ലിങ് എന്ന പ്രത്യയത്തെ അവസാനത്തിങ്കലാക്കി ഉച്ചരിക്കപ്പെട്ടതുകളാകുന്നു- നയ, ആനയ ഇത്യാദികൾ- ലോഡന്തങ്ങളാകുന്നു- നേതവ്യം ആനേതവ്യം ഇത്യാദികൾ തവ്യൻ പ്രത്യയാന്തങ്ങളാകുന്നു ഇങ്ങിനെ ഉള്ളശബ്ദങ്ങൾ അതാതുകാൎയ്യങ്ങളെ ബോധിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു എന്നുള്ള അറിവ അവനു സിദ്ധമായിട്ടുണ്ട എങ്കിലും അങ്ങിനെഉള്ളശബ്ദങ്ങൾ ചൈത്രഘടഃ എന്നുള്ളതുകളിൽനിന്ന അന്യങ്ങളാകയാൽ അതുകളിൽനിന്നു കാൎയ്യബോധം ഉദിക്കുന്നില്ല അതുഹേതുവായിട്ടശക്തിസ്മരണത്തിന്ന കാരണമില്ല എന്നുവന്നിരിക്കുന്നു- അപ്പോൾ ചൈത്രഘടഃ ഇത്യാദിവാക്യങ്ങളിൽനിന്ന ശാബ്ദബോധംഉദിക്കുന്നതെങ്ങിനെ അതിന്നുവഴിയില്ലല്ലൊ എന്നുചിലർപറയുന്നു- അതുനിസ്സാരമാകുന്നു- ആദിയിൽ കാൎയ്യാന്വിതപദാൎത്ഥങ്ങളിൽ ശക്തിയെഗ്രഹിച്ചാലും ലാഘവഹേതുവായിട്ട കാൎയ്യാന്വയമുണ്ടായിരിക്കേണമെന്നുള്ളതിനെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നു എന്ന ദോഷമല്ലല്ലൊ- കാൎയ്യാന്വിതങ്ങളിലല്ലാതെ ശക്തിഗ്രഹണമില്ലെന്നുള്ള നിയമം സൎവ്വത്രയൊക്കെയുമല്ല- ചൈത്ര, പുത്രസ്തേജാതഃ, കന്യാതേഗൎഭിണീ എന്നിപ്രകാരം ചൈത്രനെന്നപെരൊട്ടകൂടിയ ഒരുത്തനൊടുപറഞ്ഞാൽ അവന്റെമുഖത്തിങ്കൽ പ്രസാദവും വാട്ടവുമുണ്ടാകും- ആ രണ്ട അവസ്ഥകളെയും സമീപസ്ഥനായഒരുബാലൻകാണുകയും അതിന്നുമുമ്പെമെൽപ്രകാരംപറയപ്പെട്ട രണ്ടുവാക്യങ്ങൾകേൾക്കുകയു മുണ്ടായാൽമുഖപ്രസാദംകൊണ്ടും മുഖവാട്ടംകൊണ്ടും സുഖദുഃഖങ്ങളെ അനുമിച്ചിട്ട സുഖത്തിന്നു ഹേതുപുത്രസ്തേജാതഃ എന്നുള്ളവാക്കിൽനിന്നുണ്ടായ അറിവും ദുഃഖത്തിന്നുഹേതു കന്യാതേഗൎഭിണീ എന്നുള്ളവാക്കിൽനിന്നുണ്ടായഅറിവുമാകുന്നു എന്നുനിശ്ചയിക്കുന്നു- കാൎയ്യാന്വിതങ്ങളിലല്ലാതെ വ്യവഹാരത്തിങ്കൽനിന്നു ശക്തിഗ്രഹണമില്ല എങ്കിൽ ഇതുഘടിക്കയില്ലല്ലൊ. അതുഹേതുവായിട്ട കാൎയ്യാന്വിതങ്ങളിലാകുന്നു ശക്തിഎന്നുള്ളതുയുക്തമല്ല എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക— (പുത്രസ്തേജാതഃ- എന്നതിന്നു

നിനക്കുപുത്രനുണ്ടായി എന്നും കന്യാതെ ഗൎഭിണീ എന്നതിന്നു
വിവാഹംകഴിയാത്തവളായനിന്റെ ഒരു മകൾ ഗൎഭിണിയായിഭ
വിക്കുന്നു എന്നും അൎത്ഥമാകുന്നു) മെൽപറഞ്ഞരണ്ടുവാക്യങ്ങളി
ലും കാൎയ്യബൊധകശബ്ദമില്ല. എങ്കിലും ആവരണംകണ്ടാലുമെ
ന്നും ആവരണത്തെ ഉപെക്ഷിച്ചാലുമെന്നും ക്രമെണഅൎത്ഥമായ രണ്ടു
അംശങ്ങളെ അധ്യാഹരിച്ചിട്ടാകുന്നു അതുകളിൽനിന്ന്ബൊധം
ഭവിക്കുന്നത എന്നുംപറഞ്ഞുകൂടാ അതിന്നുപ്രമാണമില്ലല്ലൊ.
അതുഹെതുവായിട്ട ഭൂതലെഘടഃ എന്നുള്ളവാക്യത്തിങ്കൽനിന്നും
വൃദ്ധവ്യവഹാരത്തിങ്കൽനിന്നു ശക്തിയെ ഗ്രഹിച്ചവൎക്കബൊധം
ഭവിക്കുമെന്നറിക. ഭൂതലെഘടഃ എന്നതിങ്കൽനിന്നു ഭൂതലത്തി
ങ്കൽ ഘടമുണ്ടു എന്നുള്ളബൊധം അനുഭവസിദ്ധമായിട്ടുള്ളതുമാകു
ന്നു. വാക്യശെഷത്തിങ്കൽനിന്നും ശക്തിഗ്രഹണംഭവിക്കുന്നു.
യവശബ്ദത്തിങ്കൽനിന്നുദീൎഘശൂകത്തൊടുകൂടിയതായഒരു ധാ
ന്യവിശെഷത്തിന്റെയും തിനയുടെയുംബൊധം ലൊകത്തിങ്കൽ
ഒരെമതക്കാൎക്കുഭവിക്കുന്നു. അങ്ങിനെഇരിക്കുമ്പൊൾ (യവമയ
ശ്ചരുൎഭവതി) എന്നവാക്യംകെട്ടാൽഇവിടെ യവശബ്ദംകൊ
ണ്ടു എതിനെ ഗ്രഹിക്കെണമെന്നുസംശയിക്കാം. അങ്ങിനെഉ
ള്ളസംശയനിവൃത്തിവാക്യശെഷത്തിങ്കൽ നിന്നുഭവിക്കുന്നു. യ
വമയശ്ചരുൎഭവതി എന്നവാക്യത്തിന്റെ ശെഷമായിട്ടുള്ളത (വസ
ന്തെസൎവ്വസസ്യാനാം ജായതെപത്രശാതനം മൊദമാനാശ്ചതി
ഷ്ഠന്തിയവാഃകണിശശാലിനഃ) എന്നാകുന്നു ഇതിന്റെഅന്വ
യംമുതലായതുകളെതാഴെ കാണിക്കാം—

അന്വയം — വസന്തെസൎവ്വസസ്യാനാം— പത്രശാതനം-ജാ
യതെ— യവാഃ— കണിശശാലിനഃ— മൊദമാനാഃ— ച—തി
ഷ്ഠന്തി—

അന്വയാൎത്ഥം — വസന്തത്തിങ്കൽ സൎവ്വസസ്യങ്ങൾക്കുംപത്ര
ശാതനം ജനിക്കുന്നു. യവങ്ങൾകണിശശാലികളായിട്ടുംമൊദ
മാനങ്ങളായിട്ടും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു.

പരി—വസന്തം=വസന്തമെന്ന ഋതു- സൎവ്വസസ്യങ്ങൾ=സ
ൎവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന സസ്യങ്ങൾ- സൎവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉ
ള്ളവ— സസ്യങ്ങൾ=ധാന്യാദികൾ- പത്രശാതനം=പത്രങ്ങളുടെ
ശാതനം. പത്രങ്ങൾ=ഇലകൾ. ശാതനം=പതനം-(കൊഴിയു
ക) യവങ്ങൾ=യവനാമധെയങ്ങളായിരിക്കുന്ന സസ്യങ്ങൾ— ക
ണിശശാലികൾ=കണിശങ്ങൾ ഹെതുവായിട്ടശൊഭിക്കുന്നവ.
കണിശങ്ങൾ=കതിരുകൾ. മൊദമാനങ്ങൾ=മൊദിച്ചിരിക്കുന്ന

വ- മോദികം=സന്തോഷികം- (പുഷ്ടിയോടുകൂടിയതുകളായി ഭ
വിക്കും എന്നസാരം) സ്ഥിതിചെയ്യു=നില്ക്കു—

സാരം — വസന്തമെന്ന ഋതുവിങ്കൽ സകലസസ്യങ്ങളുടെ ഇ
ലകൾ കൊഴിയും- യവങ്ങൾ കന്നതന്നെ കതിരുകൊണ്ടു
ശോഭിക്കുന്നതായിട്ടും ഇലകൾ കൊഴിയാതെയും നില്ക്കും- ഇ
പ്രകാരമായ സാരത്തോടുകൂടിയതായ മേൽപറഞ്ഞ വാക്യത്തി
ന്റെ സാരത്തെ ഗ്രഹിച്ചാൽ യവമെന്നതു ഇന്നതാകുന്നു എന്ന
അറിയാം- ഇതുതന്നെ വാക്യശേഷത്തിങ്കൽനിന്നുള്ള ശക്തിഗ്ര
ഹണമാകുന്നത—

വ്യാഖ്യാനത്തിങ്കൽനിന്നും ശക്തിഗ്രഹണം ഭവിക്കും- ഘ
ടോസ്തി എന്നതിന്ന കലശോസ്തി എന്നുള്ള വിവരണത്തെ അ
റിഞ്ഞാൽ കലശമെന്നുള്ളത കുടത്തെ പറയുന്നതാകുന്നു എന്നു
ള്ള ബോധമുള്ളവന്ന ഘടശബ്ദവും കുടത്തെ പറയുന്നതാകുന്നു
എന്നു ഗ്രഹിക്കാമെല്ലൊ- പ്രസിദ്ധൊദാഹരണപദത്തിന്റെ അടുപ്പവും
ശക്തിയെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നു- ഇഹസഹകാരതരൌമധുരംപികകൊ
ഔതി— എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ പികപദത്തിന്റെ ശക്തികു
യിലിങ്കലാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിക്കുന്നു- അതിന്നസഹകാരതരു
എന്നതു തേന്മാവാകുന്നു- മധുരമെന്നതിന്ന കൎണ്ണസുഖത്തെ ഉ
ണ്ടാക്കുന്നത എന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു- ഔതി എന്നതിന്ന ശബ്ദി
ക്കുന്നു എന്നഅൎത്ഥമാകുന്നു- ഇതുമാത്രമുള്ള അറിവുതന്നെ കാര
ണമായിഭവിക്കുന്നതാകുന്നു- ഒരുത്തന്ന സഹകാര എന്നുള്ള
അംശം കഴികെശിഷ്ടങ്ങളുടെ അൎത്ഥബോധമാണ ഉള്ളതെങ്കി
ൽ അവന്ന സഹകാരപദത്തിന്ന തേന്മാവിങ്കലാകുന്നു ശ
ക്തി എന്നതുമറ്റുള്ളപദങ്ങളുടെ അടുപ്പം ഹേതുവായിട്ട ഗ്രഹി
ക്കാമെന്നുധരിച്ചുകൊൾക-

മേൽപ്രകാരം ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതായ ശക്തിജാതിയിങ്കൽത
ന്നെ ഇരിക്കുന്നു- വ്യക്തിയിങ്കലല്ല വ്യക്തികൾക്ക അവസാന
മില്ലായ്കയാൽ ശക്തികല്പനക്കും അവസാനമില്ലെന്നുവരും അ
തുഹേതുവായിട്ട ഗവാദിപദങ്ങൾക്ക ഗോത്വംമുതലായുള്ള ജാതി
യിങ്കൽതന്നെ ശക്തിഎന്നറിയേണം. വ്യക്തിയോടുകൂടാതെജാ
തിഅറിവിന്ന വിഷയമല്ലായ്കയാൽ വ്യക്തിയുടെബോധവുംഭവി
ക്കുന്നു എന്നചിലർപറയുന്നു- അതുയുക്തമല്ല ശക്തിയില്ലാ
തെവ്യക്തിബോധം ഭവിക്കുന്നതല്ല- വ്യക്തിയിങ്കൽ ലക്ഷണ
യാകുന്നു എന്നുംപറഞ്ഞുകൂടാ- ഒന്നിന്നൊരു ചെൎച്ചയില്ലായ്കഭ
വിച്ചാൽ അതിനെപരിഹരിപ്പാനായിക്കൊണ്ടുലക്ഷണയെസ്വീകരി

ക്കാം. ഇവിടെ അനുഭവിച്ചിട്ടില്ലാ വ്യക്തിയിങ്കൽ ശക്തിയെ
സ്വീകരിച്ചാൽ ശക്തികൾ അവസാനമില്ലായ്ക എന്നുള്ള ദോഷം
എല്ലാവ്യക്തികളിലുംകൂടി ഒരു ശക്തിയെ സ്വീകരിച്ചാൽ തീരു
ന്നതാകുന്നു

എല്ലാവ്യക്തികളിലും ഒന്നായിട്ടു ശക്തികല്പിക്കുമ്പോൾ ശ
ക്യതാവച്ഛേദകത്തിന്നു ഐക്യംവേണമെന്നല്ലെ പിന്നെയുള്ള
തു. അതുകൊണ്ടുദോഷമില്ല. സകലവ്യക്തികളിലും അനുഗത
ങ്ങളായ ഗോത്വാദികൾ ഉണ്ടല്ലൊ. അതുതന്നെ അല്ലെ ശ
ക്യാ എന്നാകുന്നു. ശക്തിഗ്രഹണമെങ്കിൽ എന്നാൽ ശക്തി
യെ ഗ്രഹിച്ചതു വ്യക്തിയിങ്കലാകുന്നു എന്നുവരും. ഗോത്വംശ
ക്യം എന്നാകുന്നു എങ്കിൽ ഗോത്വപ്രകാരകമായ പദാൎത്ഥസ്മര
ണവും ശാബ്ദബോധവും ഭവിക്കില്ല. സമാനപ്രകാരകമായിട്ടല്ലാ
തെ ശക്തിജ്ഞാനം പദാൎത്ഥസ്മരണത്തെ കുറിച്ചും ശാബ്ദബോ
ധത്തെക്കുറിച്ചും കാരണമായി ഭവിക്കില്ല— (ഗോത്വപ്രകാരകം=
ഗോത്വമാകുന്ന പ്രകാരത്തോടുകൂടിയതു. ഗോത്വം=ഗോത്വമെ
ന്നജാതി പ്രകാരം=വിശേഷണം. സമാനപ്രകാരകം=സമാന
മായിരിക്കുന്ന പ്രകാരത്തോടുകൂടിയതു സമാനം=സാദൃശം.)
ഇനിവേറെയും ദോഷമുണ്ടു. ഗോപദത്തിന്നു ഗോത്വത്തിങ്കലാ
കുന്നു ശക്തി എങ്കിൽ ശക്യതാവച്ഛേദകം ഗോത്വത്വമാകുന്നു
എന്നുപറയേണം. ഗോത്വത്വമെന്നതു ഗവേതരാസമവേത
മായിട്ടും സകലഗോക്കളിലും സമവേതമായി
ട്ടും ഉള്ളതുയാതൊന്നൊ അതാവൂ എന്നുള്ളതു എന്നുംപറയേണം.
ഗോത്വത്വമെന്നതു ഒരുപാധി എല്ലൊആകുന്നതു എന്നാൽ
ഗോവ്യക്തികൾക്കു ശക്യതാവച്ഛേദകത്തിങ്കൽ അനുപ്രവേശം
ഭവിക്കുന്നതാകയാൽ ഗൌരവമുള്ള ജാതിശക്തിവാദികൾക്കു ത
ന്നെ വരുമല്ലൊ. അതുഹേതുവായിട്ടു ജാത്യാകൃതിവിശിഷ്ടമായ വ്യ
ക്തിബോധംവേറെ ഒരുപ്രകാരം വരാത്തതാകയാൽ സ്വീകരി
ക്കപ്പെട്ടതായ പദശക്തിജാത്യാകൃതിവിശിഷ്ടവ്യക്തിയിൽവിശ്രമി
ക്കുന്നു ശക്തിയുള്ളതിനെ പദമെന്നുപറയുന്നു. അങ്ങിനെയുള്ള
പദം ചിലതു യൌഗികമായിട്ടും ചിലതുരൂഢമായിട്ടും ചിലതു
യോഗരൂഢമായിട്ടും ചിലതുയൌഗികരൂഢമായിട്ടും ഉണ്ടു യാ
തൊന്നിങ്കൽനിന്നുതന്റെഅവയവങ്ങളുടെ അൎത്ഥംതന്നെഅറി
ക്കപ്പെടുന്നുവൊ അതുയൌഗികമാകുന്നു. ഇതിന്റെഉദാഹരണം.
പാചകാദിപദമാകുന്നു. പാചകപദത്തിങ്കൽനിന്നു പചനക
ൎത്താവു എന്നഅൎത്ഥംതന്നെ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. പചനകൎത്താവു

എന്നുള്ള അൎത്ഥം അതിന്റെ അവയവമായ പാച എന്നതിന്റെയും അക എന്നതിന്റെയും കൂടിയാകുന്നു പാചക എന്നുള്ള പചധാതുതന്നെ ആകയാൽ അതിന്റെ അൎത്ഥം പചനമാകുന്നു. അക എന്നപ്രത്യയം കൎത്താവ എന്ന അൎത്ഥത്തിങ്കൽ വിധിക്കപ്പെട്ടതാകുന്നു. അതുഹെതുവായിട്ട പാചകപദത്തിങ്കൽ നിന്ന അതിന്റെ അവയവങ്ങളുടെ അൎത്ഥമല്ലാതെ വെറെ ഒന്നും ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നില്ല എന്നറിക. ഇപ്പറഞ്ഞതു യാജകാദിപദങ്ങൾക്കും തുല്യമാകുന്നു. അവയവശക്ത്യപെക്ഷയൊടുകൂടാതെ സമുദായശക്തിഹെതുവായിട്ടുതന്നെ യാതൊന്നിങ്കൽ നിന്ന അൎത്ഥബൊധം ജനിക്കുന്നുവൊ അതു രൂഢമാകുന്നു. ഇതിന്ന ഉദാഹരണം. ഗൌഃ മണ്ഡപം ഇത്യാദികളായ പദങ്ങളാകുന്നു. ഗൌഃ എന്നപദത്തിങ്കൽനിന്ന പശു എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിപ്പാൻ കാരണം അതിന്റെ അവയവശക്തിയല്ല സമുദായശക്തിഹെതുവായിട്ട അതിന്റെ ബൊധമുണ്ടാകുന്നു. മണ്ഡപപദത്തിങ്കൽനിന്ന ദെവാലയത്തിന്റെ അംഗമായിട്ടും ചതുരശ്രമായിട്ടും തെൽപുരയൊടുകൂടിയും ശ്രീകൊവിലിന്റെ പുരൊഭാഗത്തിങ്കൽ ഉള്ളതായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന സ്ഥലവിശെഷത്തെ ഗ്രഹിക്കുന്നതു മെൽപ്രകാരംതന്നെ. യാതൊന്നിന്ന അവയവാൎത്ഥം ശക്തിവിഷയത്തിങ്കൽ തന്നെ സമുദായശക്തികൂടെ ജനിക്കുന്നുവൊ അതു യൊഗരൂഢമാകുന്നു. ഇതിന്റെ ഉദാഹരണം പങ്കജാദിപദമാകുന്നു. പങ്കജമെന്നപദം അവയവശക്തികൊണ്ടു പങ്കത്തിങ്കൽനിന്ന ജനിച്ചതിനെ പറയുന്നു. (പങ്കം=ചളി—) സമുദായശക്തികൊണ്ടു പങ്കത്തിങ്കൽ നിന്നജനിച്ചതുകളിൽ ഒന്നായ പത്മത്തെ പറയുന്നു. എങ്കിലും അവയവശക്തിമാത്രത്തെ അപെക്ഷിച്ചിട്ട കുമുദത്തിങ്കലും പ്രയൊഗിക്കാമെന്നു വരുന്നു. അതിനെ പരിഹരിപ്പാൻ പ്രാചീനന്മാർ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു രൂഢിജ്ഞാനം യൌഗികാൎത്ഥബൊധത്തെ പ്രതിബന്ധിക്കുമെന്നാകുന്നു. പത്മമെന്നുള്ള അൎത്ഥത്തിന്ന ബൊധം ജനിക്കുന്നസ്ഥലത്തിങ്കൽ ലക്ഷണകൊണ്ടും കുമുദത്തിന്ന കുമുദബൊധം ജനിക്കണമെന്നു താൽപൎയ്യമില്ല. എങ്കിൽ അവയവശക്തികൊണ്ടും കുമുദബൊധത്തെ നിവൃത്തിക്കാമെന്നു ധരിച്ചുകൊൾകയും വെണം.

സ്ഥലപത്മത്തിന്റെ ബൊധം ഇതിങ്കൽനിന്നു ജനിക്കെണമെന്നുള്ള ഇച്ഛയൊടു കൂടി പ്രയൊഗിക്കപ്പെട്ടതായ പങ്കജപദത്തിങ്കൽനിന്നു സമുദായശക്തികൊണ്ടുതന്നെ പത്മത്തെ ത

സ്ഥലപത്മത്തിന്റെ ബോധം ഭവിക്കുന്നു- അവയവശക്തിയാ
ങ്ങിനെ ഉള്ള പങ്കജപദത്തിന്ന ഭവിക്കുന്നില്ല. അതിന്നബാ
ധമുണ്ടല്ലൊ- സ്ഥലപത്മം വിജാതീയമാകുന്നു എങ്കിൽലക്ഷ
ണാശ്രയണംതന്നെ ശരണമായിട്ടുള്ളു- യാതൊന്നിങ്കൽനി
യൌഗികാൎത്ഥത്തിന്നും രൂഢ്യൎത്ഥത്തിന്നും സ്വാതന്ത്ര്യേണബൊ
ധം ഭവിക്കുന്നുവൊ അതുയൌഗികരൂഢമാകുന്നു- ഇതിന്റെഉ
ദാഹരണം ഉൽഭിദാദിപദമാകുന്നു ഉൽഭിത്ത എന്നപദത്തിങ്ക
ൽനിന്ന ഊൎദ്ധ്വഭേദനത്തെ ചെയ്യുന്നതായ വൃക്ഷലതാദികളു
ടെയും യാഗവിശേഷത്തിന്റെയും ബൊധം ഭവിക്കുന്നു- ഇ
പ്രകാരം ഒരൊ ഉള്ള യൌഗികാദിപദങ്ങളെയും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾ
ക-- ഇങ്ങിനെ ഉള്ള പദങ്ങളുടെ ശക്തിജ്ഞാനം ശാബ്ദബൊധ
ത്തെക്കുറിച്ചു സഹായിക്കുന്നതാകുന്നു എന്ന മുമ്പെ പറകപ്പെ
ട്ടു ഇനിമറ്റുള്ളകാരണത്തെ പറയുന്നു-

വൃ൮൨- ലക്ഷണാശക്യസംബന്ധസ്താൽപൎയ്യാനുപപത്തിതഃ॥
ആസത്തിയോഗ്യതാകാംക്ഷാതാൽപൎയ്യജ്ഞാനമിഷ്യതെ॥

വൃ൮൩— കാരണം സന്നിധാനന്തുപദസ്യാസത്തിരുച്യതെ। പ
ദാൎത്ഥെതത്രതദ്വത്താ യോഗ്യതാപരികീൎത്തിതാ॥

വൃ൮൪- തൽപദെനവിനാന്യസ്യാനന്വയബൊധകതാഭവെൽ। ആകാം
ക്ഷാവക്തുരിച്ഛാതുതാൽപൎയ്യംപരികീൎത്തിതം॥

അന്വയം ___ താൽപൎയ്യാനുപപത്തിതഃ ശക്യസംബന്ധഃ -
ലക്ഷണാ- ആസത്തിയോഗ്യതാകാംക്ഷാതാൽപൎയ്യജ്ഞാനം- ച-
കാരണം— ഇഷ്യതെ- പദസ്യ- സന്നിധാനം- തു ആസത്തിഃ- ഉ
ച്യതെ- തത്രപദാൎത്ഥെ- തദ്വത്താ- യോഗ്യതാ- പരികീൎത്തി
താ- ഭവെൽ- തൽപദെന- വിനാ അന്യസ്യ- അനന്വയബൊധകതാ—
ആകാംക്ഷാ ഭവെൽ- വക്തുഃ. ഇച്ഛാ- തു- പരികീൎത്തിതം- താ
ൽപൎയ്യം ഭവെൽ-

അന്വയാൎത്ഥം ___ താൽപൎയ്യാനുപപത്തിഹെതുവായിട്ടശക്യ
സംബന്ധമാകുന്നുലക്ഷണയും ആസത്തിയോഗ്യതാകാംക്ഷാതാൽ
പൎയ്യജ്ഞാനവും കാരണമാകുന്നു ഇച്ഛിക്കപ്പെടുന്നു- പദത്തിന്റെ
സന്നിധാനമാകട്ടെ ആസത്തിഎന്ന പറകപ്പെടുന്നു- ആ- പ
ദാൎത്ഥത്തിങ്കൽ ഉള്ളതദ്വത്തായൊഗ്യത എന്ന പരികീൎത്തിതയാ
യിഭവിക്കുന്നു- തൽപദത്തൊട കൂടാതെ ഉള്ള അന്യപദത്തി
ന്റെ അനന്വയബോധകതാ ആകാംക്ഷയായി ഭവിക്കുന്നു- വക്താവി
ന്റെ ഇച്ഛയാകട്ടെ പരികീൎത്തിതമായിരിക്കുന്ന താൽപൎയ്യമാ
യിഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ—— താൽപര്യാനുപപത്തി=താൽപര്യത്തിന്റെ അനുപപത്തി- താൽപര്യം=വക്താവിന്റെ ഇച്ഛാ- അനുപപത്തി=ചേൎച്ചയില്ലായ്മ— ശക്യസംബന്ധം= ശക്യത്തോടുള്ള സംബന്ധം— ശക്യം=ശക്തികൊണ്ടുബോധിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായ അൎത്ഥം— ആസത്തിയോഗ്യതാകാംക്ഷാതാൽപര്യജ്ഞാനം=ആസത്തിയോഗ്യതാകാംക്ഷാതാൽപര്യങ്ങളെ=ആസത്തിയും യോഗ്യതയും ആകാംക്ഷയും താൽപര്യവും- സന്നിധാനം=അടുപ്പം- ആസത്തി=ആസത്തിഎന്നു പേരൊടുകൂടിയത- വചിക=പറക— തദ്വത്താ=തദ്വത്താവു എന്നുള്ളത തദ്വത്ത=അതുള്ളത- യോഗ്യതാ=യോഗ്യത എന്നുപേരൊടുകൂടിയത- പരികീൎത്തിതാ=പരികീൎത്തിക്കപ്പെട്ടത- പരികീൎത്തിക്ക=പറക- തൽപദം=ആ പദം- അന്യാ=മറ്റൊരുപദം- അനന്വയാവബോധകതാ=അന്വയാവബോധകതയുടെ അഭാവം— അന്വയാവബോധകതാ=അന്വയാവബോധകത്വം എന്നുള്ളതു- അന്വയാവബോധകം=അന്വയബോധജനകം- (അന്വയബോധം=ശാബ്ദബോധം അതിനെ ഉണ്ടാക്കുന്നത എന്നു സാരം) ആകാംക്ഷാ=ആകാംക്ഷാ എന്നുപേരൊടുകൂടിയത- വക്താവ=പറയുന്നവൻ— വചിക=പറക— പരികീൎത്തിതം=പരികീൎത്തിക്കപ്പെട്ടത— പരികീൎത്തിക്ക=പറക—

സാരം—— ഗംഗായാംഘോഷഃ ഇത്യാദി സ്ഥലത്തിങ്കൽ ശക്യസംബന്ധരൂപലക്ഷണയ്ക്കു കാരണമാകുന്നു ലക്ഷണയുടെ സ്വീകാരത്തിന്നു ഹേതു ശക്യാൎത്ഥ സംബന്ധിനിയായ അന്വയാനുപപത്തിയൊ താൽപര്യാനുപപത്തിയൊ ആകുന്നു- ഗംഗായാംഘോഷഃ എന്നതിന്നു ഗംഗയിങ്കൽ ഘോഷം വസിക്കുന്നു എന്നു അന്വയാൎത്ഥമാകുന്നു- ഘോഷമെന്നത ഗോപന്മാരുടെ ഗൃഹമാകുന്നു- ഗംഗാ എന്നു പദത്തിങ്കൽ നിന്നു ശക്തിലഭ്യമായ അൎത്ഥം ഒരു നദിയാകയാൽ പ്രവാഹരൂപമാകുന്നു- അതിങ്കൽ ഘോഷാന്വയത്തിന്നു ചേൎച്ചയില്ലായ്കയും താൽപര്യത്തിന്നു ചേൎച്ചയില്ലായ്കയും അവിടെ ഉണ്ടു- അതു ഹേതുവായിട്ടു അവിടെ ലക്ഷണകൊണ്ടു തീരത്തിന്റെ ബോധം ആവശ്യകമാകുന്നു- ശക്യാൎത്ഥ സംബന്ധത്തെ തീരത്തിങ്കൽ ഗ്രഹിച്ചിരിക്കകൊണ്ടു തീരത്തിന്റെ സ്മരണമുണ്ടാകുന്നു- (തീരം=വക്കു) അനന്തരം ശാബ്ദബോധമുണ്ടാകുന്നു- ഇവിടെ ഒരു വിശേഷം- അന്വയാനുപപത്തിയാകുന്നു ലക്ഷണകൊണ്ടുള്ള അൎത്ഥഗ്രഹണത്തിന്നു ബീജമെങ്കിൽ (യഷ്ടീഃ പ്രവേശയ) എന്നുള്ളസ്ഥലത്തിങ്കൽ ലക്ഷണകൊണ്ടുള്ള അൎത്ഥബോധമില്ലെന്നു വരും- യഷ്ടി

കളിൽപ്രവെശനായയൊഗ്യതയില്ലായ്കയില്ലല്ലൊ-(യഷ്ടികൾ= വടികൾ— പ്രവെശിപ്പിക്ക=അകത്താക്കുക) താൽപൎയ്യാനുപപത്തിയെ ബീജമാക്കി വെച്ചാൽ മെൽ പറഞ്ഞ സ്ഥലത്തിങ്കെലും അതിന്ന വിരൊധമില്ല- പറഞ്ഞവന്റെ താൽപൎയ്യ യഷ്ടിശബ്ദം കൊണ്ടു യഷ്ടിധരന്മാരെ പ്രവെശിപ്പിക്കെണമെന്നാകുന്നു- അതിന്ന ചെൎച്ചയുണ്ടാകെണമെങ്കിൽ യഷ്ടിപദംകൊണ്ടു യഷ്ടിധരന്മാരെ ഗ്രഹിക്കെണമെല്ലൊ- യഷ്ടിധരന്മാരെഗ്രഹിക്കുന്നതു ലക്ഷണ കൊണ്ടാകുന്നു- താൽപൎയ്യാനുപപത്തില്ലാത്ത ഗംഗായാംഘൊഷഃ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കലുമുള്ളതാകുന്നു- രണ്ടു അവസ്ഥക്കും താൽപൎയ്യാനുപപത്തി തന്നെ ലക്ഷണ കൊണ്ടുള്ള അൎത്ഥബൊധത്തെ ആശ്രയിപ്പാൻ കാരണമെന്നു ധരിക്കെണം- ഇതാകുന്നു വിശെഷമുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞത്- താൽപൎയ്യാനുപപത്തി തന്നെ അതിന്നു കാരണമായിവന്നാൽ കാകെഭ്യൊദധിരക്ഷ്യതാം എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ കാകപദം കൊണ്ടു വക്താവിന്റെ താല്പൎയ്യത്തിന്ന വിഷയമായ അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിക്കാം- വക്താവിന്റെ താല്പൎയ്യത്തിന്നു വിഷയമായഅൎത്ഥം ദധ്യുപഘാതുകന്മാരാകുന്നു- കാകെഭ്യൊദധിരക്ഷ്യതാം എന്നതിന്നു അൎത്ഥം യഥാൎത്ഥമായിട്ടുള്ളകാക്കകളിൽനിന്നു തൈര രക്ഷിക്കപ്പെടെണമെന്നാകുന്നു- തൈരിനെ നശിപ്പിക്കുകയൊ കൊള്ളുതാതെ ആക്കുകയൊ ആര ചെയ്യുന്നുവൊ അവരിൽനിന്ന രക്ഷിക്കപ്പെടെണമെന്ന പറഞ്ഞവന്റെ താൽപൎയ്യമുണ്ട അതു ചെരെണമെങ്കിൽ കാകപദത്തിന്ന ദധിയെ ഉപഘാതിക്കുന്നവർ എന്ന തന്നെ അൎത്ഥമാകുന്നു എന്നു കല്പിക്കെണം- ഇപ്പൊൾ അതിന്ന വിരൊധമില്ല- കാകപദത്തിന്ന കാക്ക എന്നു തന്നെ അൎത്ഥമായാലും അന്വയത്തിന്നു വിരൊധമില്ലായ്കയാൽ അന്വയാനുപപത്തിയെ ഹെതുവാക്കിയാൽ അതിന്നു വിരൊധംവരുന്നതാകുന്നു ഇപ്രകാരം (ഛത്രിണൊഗച്ഛന്തി) എന്ന ഈ സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഛത്രിപദംകൊണ്ട ഏകസാൎത്ഥവാഹികളെ ഗ്രഹിക്കാം- (ഛത്രിണൊഗച്ഛന്തി) എന്നതു വളരെ ജനങ്ങൾ ഏക സംഘത്തിൽ ചെൎന്നവരായി പൊകുന്നതു കണ്ടിട്ടു ഒരുത്തൻ പറഞ്ഞതാകുന്നു അവർ മുഴുവൻ ഛത്രികളല്ല- (ഛത്രികൾ=ഛത്രമുള്ളവർ—ഛത്രം=കുട— ഛത്രമുള്ളവൎക്ക ഗമനമുള്ളൂ എന്നില്ല- ഛത്രമുള്ളവരുടെ ഗമനത്തെ മാത്രം പറയുന്നതുമല്ലാ പറഞ്ഞവന്റെ താൽപൎയ്യം- അതു ഹെതുവായിട്ട ചിലർ ഛത്രികളല്ലാത്തെയും ചിലർ ഛത്രികളായിട്ടും ഒരു സംഘത്തിൽ ചെ

ന്നവരായ ഞങ്ങൾ ഭോജനം ചെയ്യുന്നു എന്നീ പ്രകാരം വക്താവിന്റെ താല്പൎയ്യവിഷയമായ അൎത്ഥം തോന്നാതാകകൊണ്ട മേൽ പ്രകാരം ഛത്രി പദം ലാക്ഷണികമായിരിക്കണം. (ലാക്ഷണികം=ലക്ഷണകൊണ്ട അൎത്ഥബോധത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നത്- ഛത്രസാഹചൎയ്യാദികളെക്കൊണ്ട സാമ്യത്തെ ധരിക്കുന്നവർ- സാമ്യം=സാദൃശ്യം) ഇതിങ്കൽനിന്ന ഛത്രസാഹചൎയ്യ പ്രകാരമായിട്ട കുടയുള്ളവരുടെയും കുടയില്ലാത്തവരുടെയും ബോധം ഹേതുവായിട്ടുള്ള ലക്ഷണയെ അജഹത്സ്വാൎത്ഥാ എന്നു പറയുന്നു- അജഹത്സ്വാൎത്ഥാ എന്നതിന്ന യാതൊന്നിങ്കൽ പദം സ്വാൎത്ഥത്തെ അജഹത്തായി ഭവിക്കുന്നുവോ അത എന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു (അജഹത്ത=ഉപേക്ഷിക്കാത്തത) അന്വയാനുപപത്തിലക്ഷണാബീജമായാൽ ഇവിടം ചൊല്ലുന്നു (ഗംഗായാം ഘോഷഃ) എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഗംഗാപദത്തിന്ന തീരത്തിങ്കലുള്ള ലക്ഷണകൊണ്ട തീരബോധത്തെയോ ഘോഷപദത്തിന്ന മത്സ്യാദികളിലുള്ള ലക്ഷണകൊണ്ട മത്സ്യം മുതലായതിന്റെ ബോധത്തെയോ അന്വയാനുപപത്തിയെ പരിഹരിപ്പാനായിക്കൊണ്ട ആശ്രയിക്കേണമെന്നിപ്രകാരം ഒരു അഭ്യുപഗമം- ആയതു ശരിയല്ലോ എന്നു ഹേതുവായിട്ട (താല്പൎയ്യാനുപപത്തിലക്ഷണാബീജമെന്നുള്ള മൂലപ്രവാദം- സൎവ്വത്ര ലക്ഷണാബീജം മുഖ്യാൎത്ഥാനുപപത്തിയാകുന്നു എന്നുള്ള അഭിപ്രായത്തോട കൂടിയതല്ല എന്ന കല്പിപ്പാനും പണിപ്പെട്ട ഓൎത്തുകൊണ്ടുവെറെണ്ടതാകുന്നു എന്ന ഗ്രഹിപ്പു കൊടുക്കയും വേണം- (ഗംഗായാം ഘോഷഃ) എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ശക്യാൎത്ഥ സംബന്ധത്തിന്റെ സ്മരണമുണ്ടായതു തീരമാത്രമാകുന്ന വിശേഷണത്തോട കൂടിയതായിട്ടാകുന്നു എങ്കിൽ തീരത്തിങ്കൽ ഘോഷം ഉണ്ടാകുന്നു എന്നതിങ്കൽനിന്ന ബോധം ഭവിക്കും- ഗംഗാതീരത്വത്തെ വിശേഷണമാക്കി ഉണ്ടായതാകുന്നു എങ്കിൽ ഗംഗാതീരത്തിങ്കൽ എന്നുള്ള ബോധം ഭവിക്കും- ശക്യസംബന്ധസ്മരണം രണ്ട പ്രകാരമാവുന്നതിന്ന കാരണം ശക്യസംബന്ധ ഗ്രഹണത്തിന്റെ രണ്ട പ്രകാരവുമുള്ള സംഭവം തന്നെ- ശക്യാൎത്ഥത്തിന്റെ പരമ്പരാ സംബന്ധരൂപമായിരിക്കുന്ന ലക്ഷണയെ ലക്ഷിതലക്ഷണാ എന്ന പറയുന്നു- ദ്വിരേഫ പദത്തിങ്കൽനിന്ന വണ്ടിന്റെ ബോധം ഭവിക്കുന്നതു ലക്ഷിതലക്ഷണകൊണ്ടാകുന്നു- ദ്വിരേഫപദം രണ്ട രേഫങ്ങളോട കൂടിയത എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെ അനുസരിച്ചിട്ട ഭ്രമരമെന്ന പദ

ത്തെ ബൊധിപ്പിച്ചിട്ട അതിന്റെ അൎത്ഥമായ വണ്ടിനെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നു- ഇപ്രകാരമാകയാൽ ശൊണാദ്യായവണ്ടി എന്നുള്ള ശക്യാൎത്ഥത്തിന്റെ സംബന്ധം ശര പദത്തിങ്കലാകുന്നു അതിനെ ഉള്ള ശരപദത്തൊട സംബന്ധം വണ്ടിന്നുമുണ്ട. ഇങ്ങിനെ യാകയാൽ ശക്യാൎത്ഥത്തിന്റെ സംബന്ധംപരംപരാ രൂപമായിട്ടല്ലൊ ഇരിക്കുന്നത- അതു ഹെതുവായിട്ട ദ്വിരെഫപദത്തിന്നു വണ്ടിങ്കൽ ഉള്ള ലക്ഷണാലക്ഷിത ലക്ഷണയാകുന്നു എന്ന അറിഞ്ഞു കൊൾക- ഇങ്ങിനെ നാനാ പ്രകാരെണ ലാക്ഷണികങ്ങളായ പദങ്ങൾ താനെ തന്നെ ലക്ഷ്യമായ അതാത അൎത്ഥത്തെ ബൊധിപ്പിക്കു ഇല്ല- വെറെ ചില പദങ്ങൾ സഹായങ്ങളായി ഉണ്ടായിരിക്കെണം എന്നാൽ ബൊധിപ്പിക്കും. ശക്തിയെയൊ ലക്ഷണയെയൊ ആകുന്ന സംബന്ധം കൊണ്ട ഇതരപദാൎത്ഥത്തൊട സംബന്ധിച്ചതായ ശക്യാൎത്ഥത്തെ ബൊധിപ്പിപ്പാനാകുന്നു പദങ്ങൾക്കുസാമൎത്ഥ്യമുള്ളത- വാക്യത്തിന്നു ശക്തിയില്ലായ്കയാൽ ലക്ഷണയുമില്ല- (ഗംഭീരായാംനദ്യാംഘൊഷഃ) എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ നദീപദത്തിന്ന ലക്ഷണ ഹെതുവായിട്ട നദീതീരമെന്ന അൎത്ഥമാകുന്ന ഗംഭീരപദാൎത്ഥത്തിന്നുനദീതീരമെന്ന പദാൎത്ഥത്തിന്റെ ഏകദെശമായ നദിയൊട കൂടയാകുന്നു അന്വയം— ഇങ്ങിനെയുള്ള സ്ഥലങ്ങളിലും ഏകദെശാന്വയത്തെ സ്വീകരിക്കുന്നതു സമ്മതമല്ല എങ്കിൽ നദീപദം ഗംഭീര നദീതീരത്തെ ലക്ഷണകൊണ്ടു ബൊധിപ്പിക്കുന്നു എന്നും ഗംഭീരപദം താല്പൎയ്യത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക— ചിത്രകളായിരിക്കുന്ന ഗൊക്കളൊട കൂടിയവൻ എന്ന അൎത്ഥമായ (ചിത്രഗു) എന്ന സമസ്തപദത്തിങ്കൽ ചിത്രപദത്തിന്ന നാനാ വൎണ്ണങ്ങൾ എന്നൎത്ഥമാകുന്നു- ഗൊപദത്തിന്നു പശുക്കൾ എന്നൎത്ഥമാകുന്നു- ഒന്നു വിശെഷണവും മറ്റതു വിശെഷ്യവും അതുകൾ രണ്ടും സമാനവിഭക്തികളുമാകയാൽ ആയിരിക്കുന്ന എന്നുള്ള അംശംഅതുകളുടെ രണ്ടിന്റെയും കൂടെയുള്ള പ്രയൊഗ വശാലും സിദ്ധമാകുന്നു എങ്കിലും ചിത്രകളായിരിക്കുന്ന ഗൊക്കളുള്ളവൻ എന്നിപ്രകാരം അന്യപദാൎത്ഥത്തെ കൂടെബൊധിപ്പിപ്പാൻപാടില്ല- അന്യപദാൎത്ഥത്തിന്റെ ബൊധം സമാസശക്തി ഹെതുവായിട്ടാകുന്നു എന്ന വൈയാകരണന്മാർ പറയുന്നു. താൎക്കികന്മാർ സമാസശക്തിയെ സ്വീകരിച്ചിട്ടില്ല. അതു ഹെതുവായിട്ട ഗൊപദം ലക്ഷണം കൊണ്ടു ഗൊക്കളുള്ളവനെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നു എന്നും ഗൊക്കളുള്ളവൻ എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തി

ൻറ എകദെശമായ ഗൊക്കളൊടു കൂടെയാകുന്നു ചിത്രപദാൎത്ഥ
ത്തിൻറ അന്വയമെന്നും അതുകൾ പദാൎത്ഥൈക ദെശത്തിൽ
ചെരുന്നതുകളാകയാൽ അതുകളിൽ അന്വയത്തെ സ്വീകരിച്ചു
കൂടാ എങ്കിൽ ഗൊപദം തന്നെ ചിത്രകളായിരിക്കുന്ന ഗൊ
ക്കളുള്ളവനെ ലക്ഷണകൊണ്ടു ബൊധിപ്പിക്കുന്നു എന്നും ചി
ത്രപദം താല്പൎയ്യത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു എന്നും ഗ്ര
ഹിച്ചുകൊൾക— ഇപ്രകാരം തന്നെ ബഹുവ്രീഹി സമാസ സ്ഥലങ്ങ
ളിലൊക്കെയും ഊഹ്യമാകുന്നു- ചിത്രഗു എന്നതു അതുകളിൽ ചെ
രുന്നതായ ഒരു ഉദാഹരണമാകുന്നു അവിടെ ഗൊപദം ഇല്ലല്ലൊ.
പിന്നെ മെൽ പറഞ്ഞത എങ്ങിനെ ചെരുമെന്നു ചൊദിക്കുന്നു
എങ്കിൽ പറയാം - ഗൊപദം തന്നെ വ്യാകരണശാസ്ത്രത്താൽ വി
ഹിതമായൊരു കാൎയ്യമാകയാൽ ഗു എന്നുള്ള രൂപത്തെ ആശ്രയി
ച്ചിരിക്കുന്നു അതു ഹെതുവായിട്ടു ഗൊപദമുണ്ടു എന്നു ഗ്രഹിച്ചു
കൊൾക - തൎപ്പുരുഷസമാസസ്ഥലങ്ങളായ (രാജാശ്വഃ) ഇത്യാ
ദികളിൽ രാജപദം ലക്ഷണകൊണ്ടു രാജസംബന്ധി എന്നുള്ള
അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നു (രാജ്ഞൊശ്വഃ) ഇങ്ങിനെ ഉള്ള സ്ഥി
തിയിൽ രാജസംബന്ധത്തെ ബൊധിപ്പിപ്പാൻ ഷഷ്ഠീവിഭക്തി
തന്നെ മതിയായിരുന്നു- മെൽ വിവരിക്കപ്പെട്ട പദങ്ങൾ രണ്ടും
കൂടെ രാജാശ്വഃ എന്നായ്തീൎന്നാൽ ഷഷ്ഠീവിഭക്തിക്കു ലൊപം
വ്യാകരണ ശാസ്ത്രത്താൽ വിധിച്ചിരുന്നാലും നമുക്കു അതിനെ
സ്മരിക്കാമെല്ലൊ പിന്നെ രാജപദത്തെ എന്തിനായിക്കൊണ്ടു
ലാക്ഷണികമാക്കുന്നു എന്നു ചൊദിക്കുന്നു എങ്കിൽ പറയാം
ഷഷ്ഠീവിഭക്തി അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു എന്നുള്ള ബൊധമില്ലാ
ത്തവൎക്കും രാജസംബന്ധിയായ അശ്വം എന്നുള്ള ബൊധം അ
തിങ്കൽനിന്നു ഉണ്ടാകുന്നു- അതു ഹെതുവായിട്ടു മുമ്പെ ഉണ്ടായി
രുന്ന വിഭക്തിയുടെ സ്മരണത്തെ കാരണമാക്കി കല്പിച്ചുകൂടാ- എ
ന്നാലും എകപദാൎത്ഥത്തിങ്കൽ അപരപദാൎത്ഥത്തിൻറ സംബ
ന്ധം ചെൎപ്പുചെയ്യുന്ന ഉള്ള ഉച്ചാരണവശാൽ തന്നെ തൊന്നു
മെല്ലൊ അതുകൊണ്ടു രാജപദം രാജാവെന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെയും
അശ്വപദം കുതിര എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെയും ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതു
പൊലെ രാജാശ്വഃ എന്നിപ്രകാരമുള്ള ചെൎപ്പുചെയ്യത്തൊടുകൂ
ടിയ ഉച്ചാരണം തന്നെ അവരുടെ സംബന്ധത്തെ ഗ്രഹിപ്പി
ക്കട്ടെ. ലക്ഷണ കൊണ്ടുള്ള അൎത്ഥബൊധനം വെണ്ട എന്നു പ
റയുന്നുവൊ- എന്നാൽ ഇവിടെ രാജപദത്തെ ലാക്ഷണികമാക്കി
യതിന്നുള്ള കാരണത്തെ പറയാം. ഉച്ചാരണവിശെഷവശാ

ൻ ഇവിടെ അതിന്റെ സംബന്ധത്തെ ഗ്രഹിച്ചു കഴിഞ്ഞു അതുകൊ
ണ്ടു സംബന്ധ ബോധത്തെക്കുറിച്ചു മെൽപ്രകാരമുള്ള ഉച്ചാരണം
കാരണമല്ലെന്നു ഞാൻ പറയുന്നില്ല. അതിന്റെ സംബന്ധത്തെ
ഉച്ചാരണ വിശെഷണദ്വാരാൽ ഗ്രഹിച്ചിട്ടു രാജസംബന്ധിഭിന്ന
മാകുന്നു അശ്വം എന്നുള്ള ബോധമെന്നതുപോലെ സംബന്ധാ
ന്തരത്തെ ഗ്രഹിക്കാമെന്നു വന്നാലും ഒരു ബോധം സിദ്ധിക്കു
ന്നതല്ലൊ അതു ഏതു പ്രകാരമാകുന്നു രാജസ്വത്വവാനാകു
ന്നു എന്നുള്ള ബോധമാകുന്നു ഇഷ്ടമായിട്ടുള്ളത എങ്കിൽ അതുക്ലി
ഷ്ടമാകുന്നു-നിപാതഭിന്നങ്ങളായിരിക്കുന്ന നാമാൎത്ഥങ്ങൾക്കു ത
ങ്ങളെ സംബന്ധമല്ലാതെ വെറെ ഉള്ളൊരു സംബന്ധത്തെ ഗ്രഹി
ച്ചിട്ടുള്ള ബോധം അപ്രസിദ്ധമാകുന്നു. (നിപാതഭിന്നങ്ങൾ=
നിപാതങ്ങളല്ലാത്തവ— നിപാതങ്ങൾ=ന— ഇത്യാദികളായ അ
വ്യയങ്ങൾ- നാമാൎത്ഥങ്ങൾ=നാമങ്ങളുടെ അൎത്ഥങ്ങൾ- നാമങ്ങൾ=
പ്രാതിപദികങ്ങൾ- ധാതുപ്രത്യയം കൃൽപ്രത്യയാന്തങ്ങളും ത
ദ്ധിതപ്രത്യയാന്തങ്ങളും അല്ലാതെ ഉള്ള സുബന്തങ്ങൾ തിങന്തങ്ങ
ൾ ഇത്യാദി പ്രത്യയാന്തങ്ങൾ— ഇതുകളെ ഒഴിച്ചു മറ്റുള്ള അ
ൎത്ഥത്തൊടു കൂടിയ ശബ്ദങ്ങളെന്നൎത്ഥം) നിപാതഭിന്നങ്ങളായ
നാമാൎത്ഥങ്ങൾക്കു അതിന്റെ സംബന്ധമല്ലാതെ വെറെ ഒരു സംബ
ന്ധത്തെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടു ബോധത്തെ സ്വീകരിക്കാമെങ്കിൽ (രാ
ജാശ്വ) എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ എന്ന പൊലെ (രാജാ–അ
ശ്വ- രാജാ- പുരുഷ ഇത്യാദി സ്ഥലങ്ങളിലുമാമെന്നാവാം=അ
തുകൊണ്ടു മെൽപ്രകാരം ബോധത്തെ അംഗീകരിച്ചുകൂടാ ബൊ
ധത്തെ സ്വീകരിക്കേണ്ടത അതിന്റെ സംബന്ധത്തെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടാ
കുന്നു അതിന്റെ സംബന്ധത്തെഗ്രഹിച്ചു ബോധത്തെ പറയുന്ന
തിന്നും ലക്ഷണാപെക്ഷ വെണ്ടാ എങ്കിൽ ബോധസ്വരൂപം
രാജാഭിന്നമാകുന്ന അശ്വമെന്നായിത്തീരുകയും ചെയ്യും. ആയ
തനിഷ്ടമാകയാൽ രാജപദത്തിനു ലാക്ഷണികമാകെണമെന്ന
റിക. ഇങ്ങിനെ മറ്റുള്ള സ്ഥലങ്ങളിലും ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക- ധ
വഖദിരൌ ഇത്യാദി ദ്വന്ദസ്ഥലങ്ങളിൽ ലക്ഷണാശ്രയണംകൊ
ണ്ടു ഫലമില്ല-(ധവം=തെമ്മ എന്ന വൃക്ഷം-ഖദിരം കരിങ്ങാലി എ
ന്ന വൃക്ഷം) ഇതുകൾ രണ്ടും വിരുദ്ധാൎത്ഥമായ ദ്വിത്വമാകുന്ന വി
ശെഷണത്തൊടുകൂടിയതുകളായിട്ടു ധവഖദിരൌ എന്നുള്ള പ
ദത്തിങ്കൽ നിന്ന ശക്തികൊണ്ടു തന്നെ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു എ
ന്നാലും സാഹിത്യമെന്നുള്ള വിശെഷത്തൊടു കൂടിയതുകളായി
രിക്കുന്ന ധവഖദിരങ്ങളുടെ ബോധത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു ലക്ഷ

ണാശ്രയണം വെണമെന്ന വിചാരിക്കുന്നവൊ അതിനെവി
ചാരിക്കുന്നു എങ്കിൽ അതും വെണ്ട- സാഹിത്യം അന്വയബൊധ
ഗൊചരമാകുന്നില്ല- ഏകക്രിയാന്വയിത്വ രൂപമായ സാഹിത്യ
ത്തെ ഗ്രഹിച്ചാലും ഒരു ക്രിയയൊടു കൂടെയുള്ള അന്വയമാകുന്ന
തു സമ്മതമാകുന്നില്ല- (ധവഖദിരൌ പശ്യ ഛിന്ധി) എന്നു
ള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ പശ്യ എന്നുള്ള ക്രിയക്കു ധവഖദിരങ്ങളൊ
ടും ഛിന്ധി എന്നുള്ള ക്രിയക്കു ഖദിരത്തൊടു അന്വയമാകയാ
ൽ ഏകക്രിയാന്വയിത്വ രൂപ സാഹിത്യവും ദ്വന്ദ്വസമാസത്തെ
നിയമിക്കുന്നതല്ല- ദ്വന്ദ്വസമാസത്തിങ്കൽ ലക്ഷണയെ സ്വീക
രിച്ചാൽ (രാജപുരൊഹിതൌ എന്നുള്ള പദം ദ്വന്ദ്വമാകുന്നു എ
ന്നതിനെ ആശ്രയിക്കുന്നതു നല്ലതാകുന്നു വെറെ ഒരു സമാസ
മായാൽ ലക്ഷണാശ്രയണം വെണ്ടി വരുമെന്നുള്ള മീമാംസക
സിദ്ധാന്തവും പ്രതികൂലമായി ഭവിക്കും- സമാഹാരദ്വന്ദ്വസ്ഥല
മായ അഹിനകുലമെന്നുള്ളെടത്തു സമാഹാരവും അന്വയഗൊ
ചരമാകുന്നു എങ്കിൽ നകുലപദത്തിന്നു അഹിനകുലങ്ങളുടെ സ
മാഹാരമെന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെ ലക്ഷണകൊണ്ടു ഗ്രഹിച്ചു കൊൾ
ക- അഹിപദം താൽപൎയ്യത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു- (ഭെ
രീമൃദംഗംവാദയ) എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഭെരീമൃദംഗമെന്ന
തിന്നു ഭെരിയുടെയും മൃദംഗത്തിന്റെയും സമാഹാരമെന്നു അ
ൎത്ഥമായാൽ അതിങ്കൽ വാദന ക്രിയ എങ്ങിനെ അന്വയിക്കും-
ഭെരി എന്നതും മൃദംഗമെന്നതും ഒരെവക വാദ്യങ്ങളാകയാൽ
അതുകളെ ശബ്ദിക്കാം എങ്കിലും അതുകളുടെ സമാഹാരമെന്ന
ത അപെക്ഷാബുദ്ധി വിശെഷരൂപമാകയാൽ അതിനെ ശബ്ദി
പ്പിപ്പാൻ കഴിയുമൊ അതു ശബ്ദിക്കുമൊ എന്നു ചൊദിക്കുന്നു
എങ്കിൽ അവിടെ വാദനക്രിയയുടെ സാക്ഷാൽ അന്വയം ഭെ
രീമൃദംഗങ്ങളിൽ തന്നെ എങ്കിലും പരമ്പരാ സംബന്ധത്തെ
ഭെരീമൃദംഗസമാഹാരവും അതിന്റെ സംബന്ധമുള്ള പദാൎത്ഥമായി
ഭവിക്കുമെല്ലൊ- അതുകൊണ്ടു അതിങ്കൽ അന്വയിക്കാമെന്നു ഗ്ര
ഹിച്ചു കൊൾക- (പിതരൌ ശ്വശുരൌ) ഇത്യാദികളായ ഏക
ശെഷസ്ഥലങ്ങളിൽ ലക്ഷണാശ്രയണം ആവശ്യകമായിട്ടുള്ളതു
തന്നെ- അതുകളിൽ വെച്ചു പിതരൌ എന്നു സ്ഥലത്തിങ്കൽ പി
തൃപദം ലക്ഷണകൊണ്ടു തന്റെ ജനനത്തിന്നു ഹെതുവായി
ഭവിച്ചവരായ മാതാപിതാക്കന്മാരെ ബൊധിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു-
ശ്വശുരപദം ഭാൎയ്യയുടെയൊ ഭൎത്താവിന്റെയൊ ജനനത്തിന്നു
ഹെതുവായി ഭവിച്ചവരായ മാതാപിതാക്കന്മാരെ ലക്ഷണകൊ

ണ്ടു ബൊധിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു- ഇപ്രകാരം തന്നെ മറ്റെല്ലെട
ത്തു മെന്നറിക- ഘടഃ എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഘടത്വമാകു
ന്ന വിശെഷണത്തൊടു കൂടിയതായിട്ടു നാനാഘടങ്ങളുടെ ബൊ
ധം സംഭവിക്കുന്നതാകയാൽ ലക്ഷണാശ്രയണം വെണ്ട- കൎമ്മ
ധാരയസ്ഥലങ്ങളായ (നീലൊൽപലം) ഇത്യാദികളിലും ലക്ഷ
ണവെണ്ട- നീലൊൽപലമെന്ന പദത്തിങ്കൽനിന്നു നീലാഭി
ന്നമായ ഉൽപലമെന്നാകുന്നു ബൊധമുണ്ടാകുന്നത- അവിടെ
ഉള്ള നീലപദാൎത്ഥത്തെ പറവാൻ നീലപദം തന്നെ മതി- ഉൽ
പലപദാൎത്ഥത്തെ പറവാൻ ഉൽപലപദവും മതി അഭെദാംശം
രണ്ടു കൂടെ ഉള്ള പ്രയൊഗബലാൽ ലഭ്യമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു- അ
തു ഹെതുവായിട്ടു ലക്ഷണയെ ആശ്രയിക്കുന്നില്ല- സ്ഥലാന്തര
ങ്ങളിലും ഇപ്രകാരം തന്നെ- ഇതു ഹെതുവായിട്ടു തന്നെ നിഷാ
ദസ്ഥപതി എന്നതു കൎമ്മധാരയ സമാസമാകുന്നു എന്നു മീമാം
സകന്മാരാൽ നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടത എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക- നി
ഷാദൻ സങ്കര ജാതിയിൽ ചെൎന്നതാകയാൽ അവന്നു നിഷാദ
സ്ഥപതി എന്ന പദത്തൊടു കൂടിയ വിധിവാക്യത്താൽ വിധി
ക്കപ്പെട്ട യാജനം ചെയ്യുന്നതല്ല- അതു ഹെതുവായിട്ടു വെ
റെ തന്നെ വല്ലൊരു സമാസത്തെ ആശ്രയിക്കെണം- എന്നാൽ
ലക്ഷണയെ ആശ്രയിക്കെണമെന്നല്ലൊ ഒരു ദൊഷമുള്ളത- അ
തെത്രയും ലഘുവായിട്ടുള്ളതാകുന്നു- യാഗത്തിന്ന അധികാരിയ
ല്ലാത്തവനെ യജിപ്പിച്ചാൽ ഉള്ള ദൊഷം വലുതായ അനിഷ്ട
ത്തെ ഉണ്ടാക്കും യാഗത്തിങ്കൽ ഉള്ള അധികാരത്തിന്റെയും
അനധികാരത്തിന്റെയും നിശ്ചയത്തിന്നു വെദമെല്ലൊ മൂലമാ
കുന്നത- അങ്ങിനെ ഇരിക്കുന്ന വെദം തന്നെ നിഷാദസ്ഥപതി
യെ യജിപ്പിക്കെണമെന്നു വിധിച്ചുവല്ലൊ- അതുകൊണ്ടു നി
ഷാദനെ യജിപ്പിക്കാം- അവന്നു യാഗാധികാരമുണ്ട എന്നതു
യാജനത്തെ വിധിക്കുക ഹെതുവായിട്ടു തന്നെ സിദ്ധമായി എ
ങ്കിലും ഈ നിഷാദസ്ഥപതിയെ യജിപ്പിക്കെണമെന്നുള്ള വി
ധിക്കു വിഷയമായ യാജനത്തിങ്കൽ കരണമായ യാഗം യാ
തൊന്നൊ അതിങ്കൽ മാത്രമെ ഉള്ളു എന്നു നിശ്ചയിക്കുന്നു- അ
തു ഹെതുവായിട്ടു മറ്റുള്ള യാഗങ്ങളിൽ അതിപ്രസക്തി ഇല്ല എ
ന്നു പറയുന്നതു യുക്തമല്ല- നിഷാദസ്ഥപതി പദത്തിന്റെ അ
ൎത്ഥത്തെക്കുറിച്ചുള്ള സന്ദെഹമാകുന്നു ഇവിടെ ഉപസ്ഥിതമായി
ട്ടുള്ളത- അതു തീൎന്നില്ലാതെ വിധാനത്തിന്റെ അന്യഥാനുപപ
ത്തിയെ ആശ്രയിച്ചിട്ട അപ്രാപ്തമായ അധികാരത്തെ പ്രാപി

ഷ്പിച്ചു കൂടാ അതു ഹെതുവായിട്ടു കൎമ്മധാരയ സമാസമാകുന്നു
എന്നു നിശ്ചയിപ്പാൻ എപ്പൊൾ സാധിക്കുന്നുവൊ അപ്പൊൾന്യാ
യാജ്യയാജനം ഹെതുവായിട്ടുള്ള ദുരിതത്തിങ്കൽ നിന്നുള്ള ശം
കാ അതി പ്രബലമായൊട്ടു കൂടിയതായി ഭവിക്കും അതിനെ ജ
യിച്ചിട്ടും നിഷാദസ്ഥപതി എന്നതു കൎമ്മധാരയസമാസമാകു
ന്നു എന്നുള്ള ബൊധത്തെ ഉറപ്പിപ്പാൻ തക്കവണ്ണം ഉള്ള ഒരു
സാമൎത്ഥ്യം ലക്ഷണാ സ്വീകാരത്തിന്റെ ഇല്ലായ്മക്കു എങ്ങിനെ
ഉണ്ടായതാകുന്നു എന്നു ഞാൻ അറിയുന്നില്ല- കൎമ്മധാരയസമാ
സം ലക്ഷണാനിരപെക്ഷമാകയാൽ ലഘുവാകുന്നു- ശിഷ്ടസ
മാസങ്ങളിൽ ലക്ഷണാപെക്ഷയുണ്ടാകയാൽ അതുകൾ ഗുരുക്ക
ളാകുന്നു ലഘുവായ തിരിക്കുമ്പൊൾ സൎവ്വഥാഗൌരവത്തെ സ
ഹിക്കരുത- ഇങ്ങിനെ ഉള്ള യുക്തികൾ ഒന്നും വെദത്താലൊ
വെദകൎത്താവിനാലൊ ബൊധിപ്പിക്കപ്പെട്ടതുകളായിരുന്നാൽ
അതുകളെ പ്രമാണിക്കാം- ഇതുകളിൽ ഒന്നിനെയും വെദമൊ
വെദകൎത്താവായ ഈശ്വരനൊ ബൊധിപ്പിച്ചിട്ടില്ലല്ലൊ— ല
ക്ഷണാസ്വീകാരത്തിന്റെ അനാവശ്യകതാഹെതുകൾ ഒഴിച്ചു വാക്യ
ശെഷാദികകളായ ഹെതുകൾ പുറമെ ഉണ്ടാകയാൽ നിഷാദ
സ്ഥപതിപദത്തിന്നു നിഷാദജാതിയിൽ ചെൎന്നവനായിട്ടും നി
ഷാദജാതിയിൽ ചെൎന്നവരുടെ സ്വാമിയായിട്ടുമുള്ളവൻ എന്നുള്ള
അൎത്ഥത്തിന്റെ ഗ്രഹണം പ്രാപ്യമാകുന്നു എങ്കിൽ അപ്രകാരമിരി
ക്കട്ടെ അതുമാത്രംകൊണ്ടു കൎമ്മധാരയത്തെ സ്വീകാരം ലക്ഷണാ
നാശ്രയണമൂലകമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു എന്നുള്ള സ്വമത രക്ഷക മാ
ൎഗ്ഗം പ്രാപ്യമാവുകയില്ലല്ലൊ- പിന്നെ എന്തിനായിക്കൊണ്ടു വാ
ക്യശെഷാദികളെക്കുറിച്ചു പറയുന്നു- ഇങ്ങിനെ ശങ്കിക്കുന്നു
എങ്കിൽ അതിനെക്കുറിച്ചു ഞാൻ അഭിനന്ദിക്കുന്നു- എങ്കിലും
മതാന്തരസിദ്ധമായ സമാസവ്യവസ്ഥയെ ലക്ഷണയുടെ അന
പെക്ഷ ഹെതുവായിട്ടുള്ള ലാഘവം കൂടെ സഹകാരിയായിട്ടു ജ
നിപ്പിപ്പാൻ മതിയായി വരുന്നതാകയാൽ മെൽ പ്രകാരം പറ
ഞ്ഞതാകുന്നു എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വെണം—

ഉപകുംഭം അൎദ്ധപിപ്പലീ ഇത്യാദികളിൽ ഉത്തരപദം ലക്ഷ
ണകൊണ്ടു കുംഭാദിസംബന്ധികളെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നു- പൂൎവ്വപ
ദാൎത്ഥം പ്രധാനമാകയാൽ കുംഭസംബന്ധ്യഭിന്നമായ സമീപ
ത്തിങ്കൽ എന്നും പിപ്പലീസംബന്ധ്യഭിന്നമായ അൎദ്ധമെന്നും
തുടങ്ങിയുള്ള അൎത്ഥത്തെ അതുകളിൽ നിന്നുക്രമെണ ഗ്രഹിക്ക
പ്പെടുന്നു-

മെൽപറഞ്ഞ പ്രകാരം സമ്പൂൎണ്ണപദശക്തികൊണ്ടു തന്നെ ബോധനിൎവ്വാഹത്തിന്നു സൌകൎയ്യമുള്ളതാകയാൽ സമാസങ്ങളിലൊരെടത്തും സമുദായശക്തിസ്വീകാരംകൊണ്ടു സാഫല്യമില്ലായ്കയാൽ അതിനെ സ്വീകരിച്ചിട്ടില്ലെന്നു അറിഞ്ഞു കൊൾകയും വെണം.

ആസത്തിജ്ഞാനവും യോഗ്യതാജ്ഞാനവും ആകാംക്ഷാജ്ഞാനവും താല്പൎയ്യജ്ഞാനവും ശാബ്ദബോധത്തെ കുറിച്ചു കാരണമാകുന്നു.

യാതൊരു പദം യാതൊരു പദത്തോടുകൂടെ അന്വയിക്കെണമെന്നു ഇച്ശിക്കപ്പെടുന്നുവൊ അതുകളെ മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ വെറെ ശബ്ദത്തിന്റെ ഉച്ചാരണത്തോടുകൂടാതെ ഉച്ചരിക്കെണം. അതു തന്നെ ആസത്തിയാകുന്നത അതു ശാബ്ദബോധത്തിന്നു കാരണമാകുന്നു. ആസത്തി ഇല്ലാഎങ്കിലും ബൊദ്ധാവിന്നു മറെറാരു ശബ്ദം ഇടയിൽ പെടാത്തതായിട്ടുതന്നെ അതുകളുടെ ബോധം ഉണ്ടായാൽ ശാബ്ദബോധം ഭവിക്കും. (ഗിരിർഭുക്തമഗ്നിമാൻദേവദത്തേന) എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ ആസത്തി ഇല്ലായ്കയാൽ ശാബ്ദബോധം ഭവിക്കുന്നില്ല. അവിടെത്തന്നെ വക്താവിന്റെ താല്പൎയ്യജ്ഞാനം ഹേതുവായിട്ടു ഗിരിരഗ്നിമാൻ ഭുക്തം ദേവദത്തേന എന്നിപ്രകാരം വിവക്ഷിതക്രമവിശിഷ്ടമായ പദോപസ്ഥിതി ഭവിച്ചാൽ ശാബ്ദബോധമുണ്ടാകയും ചെയ്യും. (നീലൊഘടഃ ധൌതഃപടഃ-) എന്നുള്ളസ്ഥലത്തിങ്കൽ ആസത്തിഭ്രമംഹേതുവായിട്ടു നീലാഭിന്നമാകുന്നഘടമെന്നും ധൌതാഭിന്നമാകുന്ന പടമെന്നും ബോധം ഭവിക്കുന്നു. ഇതു വക്താവിന്റെ താല്പൎയ്യത്തെ അനുസരിക്കുന്നില്ല. നീലാഭിന്നമാകുന്നപടമെന്നും ധൌതാഭിന്നമാകുന്ന ഘടമെന്നും ഉള്ള ബോധം ഭവിക്കെണമെന്നാകുന്നു വക്താവിന്റെ താല്പൎയ്യം. അതുഹേതുവായിട്ടു മെൽപറഞ്ഞപ്രകാരം ഉണ്ടായബോധം ഭ്രമമാകുന്നു. ആസത്തിഭ്രമംഹേതുവായിട്ടു ശാബ്ദഭ്രമം ഭവിച്ചതുതന്നെ ഇല്ലാഎങ്കിലും ദോഷമില്ല.

ഇവിടെ ഒന്നു നിശ്ചയിക്കെണ്ടുന്നുണ്ടു. മൈത്രീകന്ഥലീവാസസ്സ്വീദേവദത്തഃ ഇത്യാദിവാക്യങ്ങളിൽ പൂൎവ്വപദത്തിന്റെ സ്മരണം ഉത്തരപദസ്മരണത്താൽ നശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതാകയാൽ അവ്യവധാനെന തത്തൽപദങ്ങളുടെ സ്മരണം എങ്ങിനെ ഭവിക്കും എന്നു ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽ പ്രത്യേകപദങ്ങളുടെ അനുഭവത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ സംസ്കാരങ്ങളോടു കൂടിയ ചരമപദജ്ഞാനത്താൽ ഒടുക്കം അനുഭൂതങ്ങളായിരിക്കുന്ന പദങ്ങളുടെ സ്മ

ണോ വ്യവധാനത്തൊടു കൂടാതെ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നു. നാനാസന്നികൎഷങ്ങളാൽ ഏകപ്രത്യക്ഷം ജനിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതുപൊലെ നാനാസംസ്കാരങ്ങളാൽ അനുഭൂതാവസ്ഥകൾ എത്രയൊ അതുകളെ അത്രയെയും വിഷയീകരിച്ചിട്ടു ഏകമായിരിക്കുന്നസ്മരണം ജനിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതു യുക്തംതന്നെ. അനുഭവഗൊചരങ്ങളായിഭവിച്ചപദങ്ങളിൽനിന്നുജനിച്ചതുകളായ സംസ്കാരങ്ങളൊടുകൂടിയ ചരമവൎണ്ണത്തിനും ഉൽബൊധകമാകയാൽ അതു എപ്പൊൾ അനുഭവവിഷയമായിഭവിക്കുന്നുവൊ അപ്പൊൾ ആകുന്നമെൽ പ്രകാരമുള്ളസ്മരണം ഭവിക്കുന്നതു. ഇങ്ങിനെയുള്ളസ്മരണം അസംഭവമാകുന്നു എങ്കിൽ നാനാവൎണ്ണങ്ങളൊടുകൂടിയതായഏകപദത്തിന്റെ സ്മരണവും അസംഭവമായിഭവിക്കും. ഏകപദസ്മരണത്തിന്നു മെൽപറഞ്ഞപ്രകാരം തന്നെ ഗതിഎങ്കിൽ അനെകപദസ്മരണത്തിന്നു മെൽപറഞ്ഞതുതന്നെ ഗതി. എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക. ഏകപദസ്മരണത്തിങ്കൽ അനുഭവബലാൽ അതാതുവൎണ്ണങ്ങളുടെ അനുഭവങ്ങളാൽ ഉണ്ടായതുകളായ സംസ്കാരങ്ങളൊടുസഹിതമായ ചരമവൎണ്ണത്താൽ മുമ്പെ അനുഭൂതങ്ങളായ വൎണ്ണങ്ങളെ ആപ്രകാരംതന്നെ വിഷയങ്ങളാക്കി ഏകമായസ്മരണം ജനിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു എന്നുള്ള കല്പനയെ സ്വീകരിക്കുന്നു എങ്കിൽ അനെകപദസ്മരണത്തിങ്കലും അനുഭവബലാൽ മെൽപ്രകാരമുള്ള കല്പനയെ സ്വീകരിക്കാം. അതുഹെതുവായിട്ടു ആസത്തിജ്ഞാനത്തിന്നു കാരണത്വം സംഭവിക്കുന്നതും ആവശ്യകതയുള്ളതുമാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. ഇനിഒരുവിശെഷമുണ്ടു എതുപദാൎത്ഥങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നുവൊ അതുപദാൎത്ഥങ്ങളെ വിഷയമാക്കി ഏകമായസ്മരണം ഭവിച്ചതിന്റെശെഷം ഏകകാലത്തിങ്കൽതന്നെ ഖലെകപൊതന്യായെന അതുകൾ പരസ്പരം സംബന്ധിക്കുന്നു എന്നു ചിലർപറയുന്നു അവരുടെവചനം ഇതിന്നുതാഴെ കാണിക്കപ്പെടുന്നു

(ശ്ലൊകം) വൃദ്ധായുവാനശ്ശിശവഃ കപൊതാഃ ഖലെയഥാമീ യുഗവൽ പതന്തി॥ തഥൈവസൎവ്വെയുഗവൽ പദാൎത്ഥാഃ പരസ്പരെണാന്വയിനൊഭവന്തി॥

അന്വയം— വൃദ്ധാഃ— യുവാനഃ— ശിശവഃ— അമീ— കപൊതാഃ— ഖലെ— യഥാ— യുഗവൽ— പതന്തി— തഥാ— ഏവ— സൎവ്വെ— പദാൎത്ഥാഃ— യുഗവൽ— പരസ്പരെണ— അന്വയിനഃ— ഭവന്തി—

അന്വയാൎത്ഥം——— വൃദ്ധന്മാരായിട്ടും ശിശുക്കളായിട്ടുമിരിക്കുന്ന

രം കപോതങ്ങൾഖലത്തിങ്കൽ യാതൊരുപ്രകാരം ഏകകാല
ത്തിങ്കൽ പതിക്കുന്നുവൊ അപ്രകാരംതന്നെ സൎവ്വങ്ങളുമായിരി
ക്കുന്ന പദാൎത്ഥങ്ങൾ ഏകകാലത്തിങ്കൽ പരസ്പരത്തോടന്വാ
യികളായിഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ — വൃദ്ധന്മാർ=വളരെവയസ്സായവർ. യുവാക്കന്മാ
ർ=യൌവനത്തോടുകൂടിയവർ. ശിശുക്കൾ=ബാലന്മാർ. കപൊ
തങ്ങൾ= കപോതപക്ഷികൾ (മാടപ്രാവുകൾ) ഖലം=കളം.
(നെല്ലുണക്കുവാനായിക്കൊണ്ടുനിലംനന്നാക്കിതെളിച്ചുവെടിപ്പാക്ക
പ്പെട്ട സ്ഥലമെന്നുസാരം.) ഏകകാലം=ഏകമായിരിക്കുന്ന കാ
ലം. ഏകം=ഒന്ന. കാലം=സമയം. പതിക്കു=പറന്നുചെന്നി
രിക്കുക. സൎവ്വങ്ങൾ= ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ. പരസ്പരം= അ
ന്യോന്യം. അന്വായികൾ= അന്വയമുള്ളതുകൾ.

സാരം — വയസ്സുവളരെയായിട്ടും യൌവനത്തോടുകൂടിട്ടും ശി
ശുക്കളായിട്ടുമുള്ള മാടപ്രാവുകൾ ഒരുമിച്ചുതന്നെ ഒരുകളത്തി
ങ്കൽ പറന്നുചെന്നിരിക്കുന്നതു യാതൊരുപ്രകാരമൊ അപ്രകാ
രം തന്നെ എല്ലാപദാൎത്ഥങ്ങളും ഒരുമിച്ചു പരസ്പരം അന്വയത്തെ
ലഭിക്കും. അന്യന്മാർപറയുന്നതു വേറെ ഒരു പ്രകാരമാകുന്നു. അ
വരുടെ വചനം-(ശ്ലോകം) യത്ഭ്യാകാംക്ഷിതം യോഗ്യംസന്നി
ധാനം പ്രപദ്യതെ തെനതെനാന്വിതസ്സ്വാൎത്ഥഃ പദൈരെവാ
വഗമ്യതെ) എന്നാകുന്നു.

അന്വയം — യത് യത്. ആകാംക്ഷിതം. യോഗ്യം. സന്നി
ധാനം— പ്രപദ്യതെ— തെന. തെന— അന്വിതഃ. സ്വാൎത്ഥഃ.
പദൈഃ— ഏവ. അവഗമ്യതെ—

അന്വയാൎത്ഥം — യാതൊന്ന യാതൊന്ന ആകാംക്ഷിതമാ
യിട്ടും യോഗ്യമായിട്ടും സന്നിധാനത്തെ പ്രാപിക്കുന്നുവൊ അ
തിനോടും അതിനോടും അന്വിതമായിരിക്കുന്ന സ്വാൎത്ഥം പദ
ങ്ങളാൽ തന്നെഅവഗമിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു.

പരിഭാഷ — ആകാംക്ഷിതം=ആകാംക്ഷയുള്ളത. യോ
ഗ്യം=യോഗ്യതയുള്ളത. സന്നിധാനം=അടുപ്പം. പ്രപദിക്കു=
പ്രാപിക്കു— സ്വാൎത്ഥം=സ്വമായിരിക്കുന്ന അൎത്ഥം. സ്വം=തന്നെ
സംബന്ധിച്ചത. (സ്വാൎത്ഥമെന്നതിന്ന വാക്യാൎത്ഥമെന്നുസാര
മാകുന്നു.) അവഗമിപ്പിക്കു=ബോധിപ്പിക്കു.

സാരം — ആകാംക്ഷയോടും യോഗ്യതയോടും കൂടിയപദ
ങ്ങൾ ക്രമേണസ്മരണംകൊണ്ടു അടുപ്പത്തെ പ്രാപിക്കുമ്പൊ
ൾ അപ്രകാരം തന്നെ അതുകളോടു സംബന്ധിച്ചതായ വാക്യാ

ൎത്ഥത്തെ പദങ്ങൾതന്നെ ബൊധിപ്പിക്കുന്നു. വാക്യശക്തിയുടെ അപെക്ഷവെണ്ട.

അപ്രകാരമാകയാൽ ക്രമെണ അവാന്തരവാക്യാൎത്ഥവും അതിന്റെ ശെഷം അപ്രകാരം തന്നെ പദാൎത്ഥസ്മൃതിഹെതുവായിട്ടു മഹാവാക്യാൎത്ഥവും പദങ്ങളിൽനിന്നു തന്നെ ബൊധവിഷയമാകുന്നു എന്നും അവരുടെ അഭിപ്രായമാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

വാക്യൈകദെശപ്രയോഗത്തിങ്കലും പദജ്ഞാനംതന്നെ ഹെതുവാകുന്നു അതിന്നും അധ്യാഹാരമെന്ന ഉള്ളഉപസ്ഥിതി ഉണ്ടായിരിക്കയും വെണം. അതുഹെതുവായിട്ടു ദ്വാരം(ദ്വാരംപിധെഹി) എന്നിപ്രകാരം വിവക്ഷിതമായ വാക്യത്തിന്റെ ഏകദെശമായ ദ്വാരമെന്നതിനെത്തന്നെ പ്രയോഗിച്ചാൽ അതു ഗ്രഹിച്ചതിന്റെപിധെഹിഎന്ന പദത്തിന്റെ ജ്ഞാനം ശ്രൊതാവിന്ന ഉദിച്ചുഎങ്കിൽ അതിങ്കൽനിന്നു ബൊധമുണ്ടാകും. വെറെ ഒരുപ്രകാരം സംഭവിക്കില്ല പിധാനത്തിന്റെ ജ്ഞാനം ബൊധം പ്രതികാരണമായി ഭവിക്കാത്തതാകുന്നു. അതാതുപദങ്ങളാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട പദാൎത്ഥസ്മരണം അതാതുശാബ്ദബൊധം പ്രതികാരണമായി ഭവിക്കുമെന്നാകുന്നു സിദ്ധാന്തം. പിധെഹി എന്ന പദത്തിന്റെ ജ്ഞാനവും വല്ലൊരുകാലത്തിങ്കൽ ഉണ്ടായാൽ മതിയാകയില്ല. താമസംകൂടാതെ ഉണ്ടായതായിരിക്കെണം. ഇപ്രകാരം പുഷ്പെഭ്യഃ എന്നുമാത്രം ഒരുത്തനാൽ പറയപ്പെട്ടു എങ്കിൽ അതിനെ ശ്രവിച്ചവന്നു സ്പൃഹയതി എന്നുള്ള പദജ്ഞാനമുണ്ടായാൽ ബൊധം ഭവിക്കുമെന്നും വെറെ ഒരുവിധത്തിലും ഭവിക്കില്ലഎന്നും സ്പൃഹയതി എന്ന പദജ്ഞാനവും താമസംകൂടാതെ ഉണ്ടായതായിരിക്കെണമെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

യൊഗ്യതാഎന്നത ഏകപദാൎത്ഥത്തിങ്കൽ അപരപദാൎത്ഥത്തിന്റെ സംബന്ധമാകുന്നു. (വഹ്നിനാസിഞ്ചെൽ) എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ യൊഗ്യതാജ്ഞാനമില്ലായ്കയാൽ ശാബ്ദബൊധംഭവിക്കുന്നില്ല. അവിടെ വഹ്നി എന്നപദത്തിന്റെ അൎത്ഥത്തിങ്കൽ തൃതീയാവിഭക്ത്യൎത്ഥമായ കരണത്വം സെചനക്രിയയെക്കുറിച്ചു സംഭവിക്കാത്തതാകയാൽ യൊഗ്യതയില്ല. യൊഗ്യതയില്ലായ്കകൊണ്ടു യൊഗ്യതാജ്ഞാനവുമുണ്ടാകുന്നില്ല. ഇവിടെ ഇങ്ങിനെയുള്ളയൊഗ്യതയുടെ ജ്ഞാനം ശാബ്ദബൊധംഭവിക്കുന്നതിന്നുമുമ്പിൽ സൎവ്വത്ര ഉല്പന്നമാകുന്നു. അപൂൎവ്വമായിട്ടല്ലാതെ വാക്യാൎത്ഥമില്ലല്ലൊ എന്നുശങ്കിക്കുന്നു എങ്കിൽ അപ്രകാരം ശങ്കി

കയുതു. അതാതു പദാൎത്ഥങ്ങളുടെ സ്മരണമുണ്ടായാൽ ചിലവാറു
ക്കളിൽ സംശയരൂപമായിട്ടൊ ചിലതിൽ നിശ്ചയരൂപമാ
യിട്ടൊ യോഗ്യതയുടെ അറിവുണ്ടാകാം. അഥവായോഗ്യതാ
ജ്ഞാനം ശാബ്ദബോധത്തെക്കുറിച്ചു കാരണമല്ല എന്നുതന്നെ
ഇരിക്കട്ടെ— എന്നാലും (വഹ്നിനാസിഞ്ചതി) ഇത്യാദിസ്ഥലങ്ങ
ളിൽ ശാബ്ദബോധംഭവിക്കില്ല— സെകത്തിങ്കൽ തിയ്യിനാകര
ണത്വമില്ലഎന്നുള്ളനിശ്ചയമുണ്ടല്ലൊ. അതുവഹ്നിസെകക
രണമാകുന്നു എന്നുള്ളബുദ്ധിയെ പ്രതിബന്ധിക്കുന്നതാകുന്നു.
(സെകം=നനവ-) തദഭാവനിശ്ചയം ലൌകിക സന്നികൎഷ
ത്താലും ദോഷവിശേഷത്താലും ജനിപ്പിക്കപ്പെടാത്തതായ എ
ല്ലാജ്ഞാനത്തെയും പ്രതിബന്ധിക്കുമെന്നുള്ളനിയമം ശാബ്ദ
ബോധസാധാരണമാകയാൽ അതുകൊണ്ടുതന്നെ നിൎവ്വഹി
ക്കാം. യോഗ്യതാജ്ഞാനത്തിന്നു കാരണത്വം സ്വീകരിക്കെ
ണ്ട ഇങ്ങിനെനവീനന്മാർപറയുന്നു. ആകാംക്ഷ എന്നത ഒരുപ
ദത്തിന്ന മറ്റൊരു പദമില്ലാ എങ്കിൽഉള്ള അന്വയ ബൊ
ധത്തെ ജനിപ്പിക്കായ്കയാകുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കെണ്ടതു
യെൽപ്രകാരമുള്ള പദങ്ങൾ തങ്ങളിൽസംബന്ധിപ്പാൻ യോഗ്യ
ങ്ങളാകുന്നു എന്നുള്ള ജ്ഞാനം ശാബ്ദബൊധത്തെക്കുറിച്ചു കാ
രണമാകുന്നു എന്നതല്ല എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക. ക്രിയാപ
ദം കാരകപദത്തൊടും കാരകപദംക്രിയാപദത്തൊടും കൂടാതെ
അന്വയബോധത്തെ ജനിപ്പിക്കായ്കയാൽ അതുകൾ അന്യോ
ന്യം ആകാംക്ഷയോടു കൂടിയതുകളാകുന്നു എന്നുള്ള ബോധ
മുള്ളവന്ന അതുകൾ പരസ്പരം ചെരെണ്ടതുകളാകുന്നു എന്നു
ള്ള അറിവുണ്ടാകും. അതുഹെതുവായിട്ട അതുകൾക്കഅന്യോന്യം
അന്വയത്തെ ഗ്രഹിക്കും എന്നാൽശാബ്ദബോധവുമുണ്ടാകും. ആ
കാംക്ഷയുടെ സ്വരൂപമായാൽ ആസത്തികൊണ്ടുതന്നെ ആ
കാംക്ഷാഫലം അന്യഥാസിദ്ധമായി ഭവിക്കുന്നതാകയാൽ ഘ
ടത്തിങ്കൽ യാതൊരുകൎമ്മത്വമൊ അതിന്റെ ബോധത്തെ കു
റിച്ചു ഘടപദത്തിങ്കൽനിന്നു അനന്തരമുള്ള ദ്വിതീയാവിഭക്തി
ജ്ഞാനത്തിന്റെ അപെക്ഷയുണ്ടാകകൊണ്ടു അതിന്റെജ്ഞാ
നമാകുന്നു ആകാംക്ഷജ്ഞാനമെന്നത എന്നുഗ്രഹിക്കെണം. അ
തുഹെതുവായിട്ട (ഘടഃകൎമ്മത്വമാനയതി) എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്ക
ൽ (ഘടമാനയതി) എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കലെന്നപൊലെ ഉള്ള
ബോധം ഭവിക്കുന്നില്ല. ഇങ്ങിനെസ്ഥലാന്തരങ്ങളിലും ആകാം
ക്ഷാജ്ഞാനം ഇതുപൊലെ ഉള്ളതുതന്നെ എന്നുഗ്രഹിച്ചുകൊ

ൾക- താല്പൎയ്യമെന്നതു വക്താവിന്റെ ഇച്ഛയാകുന്നു എന്നും അതിന്റെ ശാബ്ദബോധത്തെക്കുറിച്ചു കാരണമാകുന്നു എന്നും ധരിക്കേണം. താല്പൎയ്യജ്ഞാനത്തിന്നു കാരണതാവത്തെ സ്വീകരിക്കുന്നില്ല എങ്കിൽ (സൈന്ധവമാനയ) എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ സൈന്ധവപദംകൊണ്ടു ഒരുസമയത്തിങ്കൽ അശ്വത്തെയും മറെറാരു സമയത്തിങ്കൽ ലവണത്തിന്റെയും ബോധം ഭവിക്കയില്ല. താല്പൎയ്യഗ്രഹണത്തെക്കുറിച്ചു കാരണങ്ങളായ പ്രകരണാദികൾ ശാബ്ദബോധത്തെക്കുറിച്ചു കാരണങ്ങളാകുന്നു എന്നു നിശ്ചയിച്ചിട്ടില്ല. അതുകൾ ഇന്നവിധങ്ങളാകുന്നു എന്ന ഏകാകാരേണ പറവാൻ നിൎവ്വാഹമില്ലല്ലൊ. താല്പൎയ്യഗ്രഹജനകം കാരണമാകുന്നു എന്നു പറയരുതെ എന്നു ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽ എന്നാൽ താല്പൎയ്യ ജ്ഞാനംതന്നെ കാരണമെന്നു പറഞ്ഞാൽ ഇതിന്നെക്കാൾ ലാഘവമുണ്ടു. അതുകൊണ്ടു താല്പൎയ്യജ്ഞാന ജനകമായിട്ടുള്ളതിന്നു കാരണതാവത്തെ സ്വീകരിച്ചിട്ടില്ലെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. വൈദികസ്ഥലത്തിങ്കൽ ആരുടെ താല്പൎയ്യമാകുന്നു ഗ്രഹിക്കേണ്ടത എന്നു ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽ അവിടെ ഈശ്വരതാല്പൎയ്യഗ്രഹണം കാരണമാകുന്നു എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക. അധ്യാപകതാല്പൎയ്യഗ്രഹം ബോധപ്രതി കാരണമെന്നു കല്പിച്ചാൽ മതി എന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ- സൃഷ്ടിയുടെ ആദികാലത്തിങ്കൽ അധ്യാപകനായിട്ടു ഒരുത്തൻ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. പിന്നെ എങ്ങിനെത്താൻ അധ്യാപകതാല്പൎയ്യ ഗ്രഹത്തെ കാരണമാക്കിയാൽ മതി എന്നതിനെ സമ്മതിക്കേണ്ടു. സൃഷ്ടിയുടെ ആദി എന്നതു സിദ്ധമല്ല പ്രളയംതന്നെ ഇല്ല. പിന്നെ എങ്ങിനെ സൃഷ്ടിയുടെ ആദി ഉണ്ടായതെന്നു പറകയും വേണ്ടാ. പ്രളയമുണ്ടെന്നതിനെ വേദങ്ങൾതന്നെ പറയുന്നു.

ഇതിശാബ്ദപ്രകരണം സമാപ്തം-

അനുഭൂതിയും സ്മൃതിയും എങ്ങിനെ ബുദ്ധി രണ്ടുവിധമാകുന്നു എന്നും അനുഭൂതി ചതുൎവ്വിധമാകുന്നു എന്നും പറഞ്ഞിട്ടു അനുഭൂതിയുടെ ചാതുൎവ്വിധ്യത്തെ വേണ്ടുംവണ്ണം ഉപപാദിച്ചു സ്മൃതിയെക്കുറിച്ചു ഒന്നും ഒരിക പറഞ്ഞിട്ടില്ല- അതുഹേതുവായിട്ടുള്ള ന്യൂനതയെ പരിഹരിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു ഇതിന്നുതാഴെ സ്മൃതിയുടെ ലക്ഷണത്തെ വിവരിക്കുന്നു.

സ്മൃതി എന്നത അനുഭവത്താൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതായ ജ്ഞാനമാകുന്നു- ഇവിടെ ചിലർ അനുഭവത്വേന കാരണതയെ സ്വീകരിക്കുന്നില്ല- ജ്ഞാനത്വേന കാരണതയെ സ്വീകരിക്കുന്നു അ

നുഭവത്തെ കാരണത്വേന സ്വീകരിച്ചാൽ ഒരു പ്രാവശ്യം ഒന്നി
ന്റെസ്മരണം ഭവിക്കും പിന്നെ അതിന്റെ സ്മരണം ഭവിക്ക
യില്ല- എന്തുഹേതുവായിട്ട എന്നുചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽപറ
യാം അനുഭവത്തിന്നകാരണത്വത്തെപറഞ്ഞാലും സംസ്കാരത്തെ
ദ്വാരമാക്കിനിശ്ചയിക്കേണം സംസ്കാരങ്ങൾ അനുഭവത്തോടസ
മാനപ്രകാരകമായസ്മരണത്തെ ഉണ്ടാക്കിയതിന്റെ ശേഷംന
ശിക്കും ഞങ്ങളുടെ മതത്തിങ്കൽ സ്മരണത്തിങ്കൽനിന്നുണ്ടായ
സംസ്കാരദ്വാരേണ പിന്നെഉണ്ടാകുന്ന സ്മരണത്തിന്നുമുമ്പിൽ
ഉണ്ടായസ്മരണം കാരണമാകുന്നു എന്നുചൊല്ലും ജ്ഞാനത്തെ
കാരണമാക്കിയവൎക്ക സ്മൃതിയും ജ്ഞാനമാകയാൽ പിന്നെ ഉ
ണ്ടാകുന്നസ്മരണത്തിന്നഹേതു-ഭാവം പ്രസംഗിക്കില്ല- മതാന്തര
ത്തിങ്കൽ ഹേതുഭാവത്തിന്റെ പ്രസക്തിയുണ്ട എന്നുമെൽപറ
ഞ്ഞവരുടെഅഭിപ്രായമാകുന്നു- എങ്കിലും അനുഭവംതന്നെകാ
രണമെന്ന ഗ്രഹിക്കേണം- സമാനപ്രകാരകമായസ്മരണം സം
സ്കാരനാശമെന്ത ഉണ്ടാക്കുമെന്നതിന്ന വ്യവസ്ഥകാണുന്നില്ല- ഒ
രുത്തന്ന (ഘടോയംപടശ്ച) എന്നിപ്രകാരം ഘടപടങ്ങളുടെ
സമൂഹത്തെ ആശ്രയിച്ചതായിട്ട മുമ്പെപ്രത്യക്ഷവും ഘടത്തി
ന്റെ സ്മരണമാത്രം ഭവിക്കയുമുണ്ടായാൽ സമൂഹാലംബനപ്ര
ത്യക്ഷത്തിങ്കൽ പ്രകാരമായ ഘടത്തിങ്കൽപ്രകാരമായഘടത്വം
തന്നെ— (സഘടഃ എന്നിപ്രകാര മുണ്ടായതായ സ്മരണത്തി
ങ്കലും പ്രകാരമായി ഭവിക്കകൊണ്ടു സമാനപ്രകാരകസ്മരണമാ
യനാശകാരണം അതുഹേതുവായിട്ടുതന്നെ സിദ്ധമായിഎന്നാ
തുഹേതുവായിട്ട സമൂഹാലംബന പ്രത്യക്ഷരൂപമായ അനുഭ
വത്താൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായ സംസ്കാരം അപ്പോൾതന്നെന
ശിക്കേണം- നശിക്കേണമെന്നല്ല അതുനശിക്കുമെങ്കിൽപട
ത്തിന്റെ സ്മരണം പിന്നെ ഉണ്ടാകയുമരുത- പടത്തിന്റെ
സ്മരണം പിന്നെ ഉണ്ടാകുമെന്നതിന്ന യാതൊരുസംശയവുമി
ല്ല- അതുഹേതുവായിട്ട സംസ്കാരനാശത്തിന്ന കാരണം സമാ
നപ്രകാരകസ്മരണമല്ല- കാലമൊ രോഗമൊ ചരമഫലമൊ
അതിന്നകാരണമായിഭവിക്കും (ചരമഫലം= ചരമമായിരിക്കു
ന്നഫലം- ചരമം=ഒടുക്കത്തെ- സംസ്കാരത്തിന്റെ ഫലംസ്മര
ണരൂപമാകുന്നു)— ഇപ്രകാരമായാൽ ക്രമേണ ഉള്ളസ്മരണ
ത്തിന്നും ഛെച്ഛ്യയില്ലായ്കയില്ലാ എന്നാശങ്കകൊൾകയും വെ
ണം- എന്നാലും പിന്നെയും പിന്നെയുമുള്ള സ്മരണംഹേതുവാ
യിട്ട സംസ്കാരത്തിന്ന ദൃഢതഭവിക്കുന്നതു ചെരുന്നില്ല എന്ന

ശങ്കിക്കുന്നവരൊ അങ്ങിനെശങ്കിക്കുന്നു എങ്കിൽഅതിന്നും വഴിപറയാം-സംസ്കാരത്തിൻെറഉൽബുദ്ധതാഎന്നു പറയുന്നതിന്നു- വിഷയം താമസത്തൊടു കൂടാതെ ഉള്ളഉൽബൊധകപദാൎത്ഥലാഭ മാത്രമാകുന്നു എന്നുഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- ഇങ്ങിനെ സ്മൃതിയെക്കുറിച്ചു പറയെണ്ടതും സംക്ഷെപെണ ഇവിടെ പറകപ്പെട്ടുഇനിമനൊനിരൂപണത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു ആരംഭിക്കുന്നു-

വൃത്തം— സാക്ഷാൽകാരെസുഖാദീനാം കരണംമനഉച്യതെ|അയൌഗപദ്യാൽ ജ്ഞാനാനാംതസ്യാണുത്വമിഹൊച്യതെ||

അന്വയം — സുഖാദീനാം- സാക്ഷാൽകാരെ- കരണം- മനഃ- ഉച്യതെ— ജ്ഞാനാനാം അയൌഗപദ്യാൽ- ഇഹ— തസ്യ— അണുത്വം— ഉച്യതെ-

അന്വയാൎത്ഥം—— സുഖാദികളുടെ സാക്ഷാൽ കാരത്തിങ്കൽ കരണമായിട്ടുള്ളതു മനസ്സു എന്നു വചിക്കപ്പെടുന്നു- ജ്ഞാനങ്ങളുടെ അയൌഗപദ്യം ഹെതുവായിട്ടു അതിന്നു അണുത്വം ഇവിടെ ഇച്ഛിക്കപ്പെടുന്നു-

പരിഭാഷാ—— സുഖാദികൾ=സുഖംതുടങ്ങിയുള്ളവ- സാക്ഷാൽകാരം=സാക്ഷാൽകരണം— (അനുഭവ വിഷയമാക്കുക) വചിക്ക=പറക—ജ്ഞാനങ്ങൾ=അറിവുകൾ— അയൌഗപദ്യം=യൌഗപദ്യമില്ലായ്ക- യൌഗപദ്യം=ഏകകാലൊല്പത്തി- (ഒരുകാലത്തിങ്കൽ ഉണ്ടാവായ്ക- അതു മനസ്സു— അണുത്വം=അണുവാവു എന്നതു- അണു=ഏററവും ചെറുതായതു- ഇവിടെഎന്നതിന്നു ഈ ശാസ്ത്രത്തിങ്കൽ എന്നു അൎത്ഥമാകുന്നു-

മനൊനിരൂപണം

സാരം —— സുഖദുഃഖാദി സാക്ഷാൽ കാരത്തിന്നു കരണമായിട്ടുള്ളതു മനസ്സാകുന്നു- സുഖദുഃഖാദി സാക്ഷാൽ കാരത്തിന്നു കരണമുണ്ടായിരിക്കെണമെന്നുണ്ടൊ എന്നു ചൊദിക്കുന്നു എങ്കിൽ. ജന്യസാക്ഷാൽ കാരങ്ങളായിരിക്കുന്ന ചാക്ഷുഷസാക്ഷാൽ കാരമെന്നപൊലെ ഒരു കരണത്തൊടു കൂടിയതുകളായി ഭവിക്കുന്നു സുഖാദിസാക്ഷാൽകാരവും ജന്യ സാക്ഷാൽകാരത്തിങ്കൽ അന്തൎഭവിച്ചതാകുന്നു [illegible]തു ഹെതുവായിട്ടു അതും കരണത്തൊടുകൂടിയതായിരിക്കെണം. എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- സുഖാദികളുടെ അസമവായി കാരണമായ സംയൊഗത്തിന്നു ആശ്രയമായിട്ടുള്ളതു മനസ്സാകുന്നു എന്നിപ്രകാരം മെൽ പറഞ്ഞതിൻെറ ആശയത്തെഗ്രഹിച്ചു കൊൾക- ചാക്ഷുഷാദി ജ്ഞാനങ്ങൾ ഏകകാലത്തിങ്കൽ അനെകങ്ങളായി ഉണ്ടാകയാൽ മന

സ്സ അണുവായിട്ടുള്ളതുതന്നെ എന്നു ഗ്രഹിക്കെണം- മഹത്താ
യിരുന്നാൽ ചാക്ഷുഷാദി ജ്ഞാനങ്ങൾ എകകാലത്തിങ്കൽ ത
ന്നെ അനെകങ്ങളായിട്ടു സംഭവിക്കാം അങ്ങിനെ സംഭവിച്ചു
കാണാഴ്കയാൽ മെൽപ്രകാരം നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു- മന
സ്സിന്നും വിഭുത്വംതന്നെ ഭവിക്കുമാറു- അനെക ജ്ഞാനങ്ങൾ
ഒരുമിച്ചു ഭവിക്കാത്തതിന്നു കാരണം അദൃഷ്ട വിശെഷങ്ങൾ അ
പ്പൊൾ വന്നു ചെരാഴ്കതന്നെ എന്നു പറയരുതെ എന്നു ചൊ
ദിക്കുന്നു എങ്കിൽ നിനക്കു കണ്ണില്ല- എന്നു ഞാൻ പറയുന്നു-
നീ സമ്മതിക്കകെയും വെണം കാണുന്നത എങ്ങിനെ എന്നാൽ
അദൃഷ്ട വിശെഷം ഹെതുവായിട്ടു തന്നെ എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊ
ൾക- എന്നാൽ ദീൎഘശഷ്കുലീഭക്ഷണത്തിങ്കൽ നമുക്കും- അവ
ധാനികൾക്കു അവധാനത്തിങ്കലും നാനാ ജ്ഞാനങ്ങൾ ഒരുമി
ച്ചു ഭവിക്കുന്നത എങ്ങിനെ എന്നു ചൊദിക്കുന്നു എങ്കിൽ അ
വൎക്കു നാനാ ജ്ഞാനങ്ങൾ ഒരുമിച്ചു ഭവിക്കുന്നതു തന്നെ ഇല്ല-
ഒരുമിച്ചു ഭവിക്കുന്നു എന്നു തൊന്നുന്നതു- ശതപത്രപത്ര ശത
ഭെദനത്തിന്റെ യൌഗപദ്യ ബുദ്ധി എന്ന പൊലെ ഭ്രമമാകു
ന്നു എന്നു ധരിച്ചു കൊൾക- (ശതപത്രശതഭെദനം=ശതപ
ത്രപത്ര ശതത്തിന്റെ ഭെദനം- ശതപത്രപത്രശതം=ശതപ
ത്രത്തിന്റെ പത്രശതം- ശതപത്രം=താമരപ്പൂവ- പത്രശതം=പ
ത്രങ്ങളുടെശതം- പത്രങ്ങൾ=ഇതളുകൾ ശതം=നൂറ- ഭെദനം=
വെധനം= (ഉരുക്കുക) (യൌഗപദ്യബുദ്ധി യൌഗപദ്യ ബൊ
ധം-) നൂറു താമരപ്പൂവിന്റെ ഇതളുകൾ ഒന്നിന്റെ ഉപരി ഭാ
ഗത്തിങ്കൽ ഒന്നു വരുമാറു അടുക്കിവെച്ചു ഒരു സൂചികൊണ്ടു കു
ത്തിയാൽ എക കാലത്തിങ്കൽ നൂറിനെയും ഭെദിച്ചു എന്നു തൊ
ന്നും ഭെദിച്ചതൊക്കെയും അതാതു കാലത്തിങ്കലാകുന്നു അതു
വെഗം ഹെതുവായിട്ടു ചിലൎക്കു അനുഭവ ഗൊചരമാകുന്നില്ല-
അതു പൊലെ ദീൎഘശഷ്കുലീ ഭക്ഷണത്തിങ്കലും അവധാനാദി
കളിലും ഉണ്ടാകുന്ന ജ്ഞാനങ്ങൾക്കു കാലഭെദമുണ്ടു എങ്കിലും
മനൊവെഗാതിശയം ഹെതുവായിട്ടു ചിലൎക്കു അത അനുഭവ
ഗൊചരമായി ഭവിക്കുന്നില്ല- ഇങ്ങിനെയാകുന്നു പരമാൎത്ഥം-
മനസ്സിന്നും ചില സമയത്തിങ്കൽ സംകൊചവും ചില സമയ
ത്തിങ്കൽ വികാസവുമുണ്ടായാൽ മെൽ പറഞ്ഞതുകൾ രണ്ടും ചെ
രും അതു ഹെതുവായിട്ടു സംകൊച വികാസങ്ങളൊടു കൂടിയ
തായിട്ടും മദ്ധ്യപരിമാണമായിട്ടുള്ളതുമാകുന്നു എന്നു കല്പിക്കരു
തെ എന്നു ചൊദിക്കുന്നുവൊ എന്നാൽ അപ്രകാരം കല്പിക്കാ

ത്തെ ഇങ്ങിനെയുള്ള സംഗതിയെ ഗ്രഹിപ്പിക്കാം- സാകൊ ചാചികാസങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നെങ്കിൽ മനസ്സിന്ന അനെകങ്ങളായ അവയവങ്ങൾ ഉണ്ടെന്നും അതുകൾക്കു നാശമുണ്ടെന്നും പറയണം- അതിനെക്കൊണ്ട ഭാരം കൂടാതെ നിരവയവമാകുന്ന എന്നും നിത്യമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു എന്നും പറയുന്നതു തന്നെ എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-

ഇതി വാരാണസീസമീപനാനാകരാജാനന്ദനാഥപണ്ഡിത പാരശൈവേന്ദ്രകൃതൌ കാരികാവലീ വ്യാഖ്യാനെ വൈശേഷിക രക്ഷാരത്തെ ദ്രവ്യനിരൂപണ സമാപ്തിഃ

ഇനി ഗുണനിരൂപണത്തെ ആരംഭിക്കുന്നു-

൧. അഥ ദ്രവ്യാശ്രിതാ ജ്ഞേയാ നിർഗ്ഗുണാ നിഷ്ക്രിയാ ഗുണാഃ । രൂപം രസസ്പർശഗന്ധൌ പരത്വമപരത്വകം ॥

൨. ദ്രവൊ ഗുരുത്വം സ്നേഹശ്ച വെഗൊ മൂർത്തഗുണാ അമീ । ധർമ്മാധർമ്മൌ ഭാവനാ ച ശബ്ദൊ ബുദ്ധ്യാദയൊപി ച ॥

൩. ഏതെ മൂർത്തഗുണാസ്സർവ്വെ വിദ്വദ്ഭിഃ പരികീർത്തിതാഃ । സംഖ്യാദിശ്ച വിഭാഗാന്ത ഉഭയെഷാം ഗുണൊ മതഃ ॥

അന്വയം— അഥ— ഗുണാഃ-നിരൂപ്യന്തെ- ഗുണാഃ ദ്രവ്യാശ്രിതാഃ— നിർഗ്ഗുണാഃ— നിഷ്ക്രിയാഃ- ജ്ഞേയാഃ—രൂപം- രസഃ— സ്പർശഗന്ധൌ-പരത്വം- അപരത്വകം- ദ്രവഃ—ഗുരുത്വം— സ്നേഹഃ— അഥ—വെഗഃ- അമീ—മൂർത്തഗുണാഃ—ധർമ്മാധർമ്മൌ- ഭാവനാ- ച- ശബ്ദഃ— ബുദ്ധ്യാദയഃ- അപി ച- ഏതെ— സർവ്വെ- അമൂർത്തഗുണാഃ—വിദ്വദ്ഭിഃ—പരികീർത്തിതാഃ— സംഖ്യാദിഃ— വിഭാഗാന്തഃ- ച- ഉഭയെഷാം- ഗുണഃ- മതഃ-

അന്വയാർത്ഥം— അനന്തരം ഗുണങ്ങൾ നിരൂപിക്കപ്പെടുന്നു ഗുണങ്ങൾ ദ്രവ്യാശ്രിതങ്ങളായിട്ടും നിർഗ്ഗുണങ്ങളായിട്ടും നിഷ്ക്രിയങ്ങളായിട്ടുമുള്ളതാകുന്നു എന്നിപ്രകാരം ജ്ഞേയങ്ങളായിരിക്കുന്നു- രൂപവും രസവും സ്പർശഗന്ധങ്ങളും പരത്വവും അപരത്വകവും ദ്രവവും ഗുരുത്വവും സ്നേഹവും വെഗവുമാകുന്ന ഇതുകൾ മൂർത്ത ഗുണങ്ങളായിരിക്കുന്നു- ധർമ്മാധർമ്മങ്ങളും ഭാ

ഭാവനയും ശബ്ദവും ബുദ്ധ്യാദികളുമാകുന്ന ഇതുകൾ സൎവ്വങ്ങളായിട്ട അമൂൎത്ത ഗുണങ്ങളായി ബോധിക്കുന്നു എന്ന വിദ്വാന്മാരാൽ പരികീൎത്തിതങ്ങളായി ബോധിക്കുന്നു. സംഖ്യാദിയായിട്ടും വിഭാഗാന്തമായിട്ടുമിരിക്കുന്നതു മൂൎത്താമൂൎത്തങ്ങളുടെ ഗുണമെന്ന മതമായി ബോധിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ — ഗുണങ്ങൾ=രൂപാദികൾ. നിരൂപിക്ക=വിചാരിക്ക. ദ്രവ്യാശ്രിതങ്ങൾ=ദ്രവ്യത്തെ ആശ്രയിച്ചവ. നിൎഗ്ഗുണങ്ങൾ=ഗുണത്തൊടു കൂടാത്തവ. നിഷ്ക്രിയങ്ങൾ=ക്രിയയൊടുകൂടാത്തവ. ക്രിയാ=കൎമ്മം— മേയങ്ങൾ=അറിയപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യങ്ങൾ. സ്പൎശഗന്ധങ്ങൾ=സ്പൎശവും ഗന്ധവും പരത്വം=പരത്വമെന്നഗുണം— അപരത്വം=അപരത്വമെന്നഗുണം ദ്രവത്വം=ദ്രവത്വമെന്ന ഗുണം. വെഗം=വെഗമെന്ന സംസ്കാരം. മൂൎത്തഗുണങ്ങൾ=മൂൎത്തങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങൾ മൂൎത്തങ്ങൾ=അപകൃഷ്ടപരിമാണങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങൾ. ധൎമ്മാധൎമ്മങ്ങൾ=ധൎമ്മവും അധൎമ്മവും. ഭാവനാ=ഭാവനാ എന്ന സംസ്കാരം ബുദ്ധ്യാദികൾ=ബുദ്ധിതുടങ്ങിയുള്ളവ. സൎവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ. അമൂൎത്തഗുണങ്ങൾ=മൂൎത്തഗുണങ്ങളല്ലാത്തവ— മൂൎത്തഗുണങ്ങൾ=മൂൎത്തങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങൾ— മൂൎത്തങ്ങൾ=അപകൃഷ്ടപരിമാണങ്ങൾ. പരികീൎത്തിതങ്ങൾ=പരികീൎത്തിക്കപ്പെട്ടവ. പരികീൎത്തിക്ക=പറക. സംഖ്യാദി=സംഖ്യതുടങ്ങിയുള്ളത വിഭാഗാന്തം=വിഭാഗമാകുന്ന അന്തത്തൊടുകൂടിയത. വിഭാഗം=വിഭാഗമെന്നഗുണം. അന്തം=ഒടുക്കത്തേത. മൂൎത്താമൂൎത്തങ്ങൾ=മൂൎത്തങ്ങളും അമൂൎത്തങ്ങളും. മതം=അറിയപ്പെടുന്നത

സാരം — ഗുണങ്ങൾ എന്നതിന ഗുണത്വമുള്ളതുകൾ എന്നൎത്ഥമാകുന്നു. ഗുണത്വമെന്നത ഒരു ജാതിയാകുന്നു അങ്ങിനെ ഒരു ജാതി ഉണ്ട എന്നത ദ്രവ്യങ്ങളിൽനിന്നും കൎമ്മങ്ങളിൽ നിന്നും ഭിന്നമായി ജാത്യാശ്രയമായിരിക്കുന്നതു യാതൊന്നൊ അതിങ്കൽ ഇരിക്കുന്ന കാരണതയുടെ അവച്ഛെദകമായിട്ടൊരു ധൎമ്മം വെണമെല്ലൊ അതു ഗുണത്വമായിട്ട സിദ്ധമാകുന്നു. ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ ഉള്ള കാരണത യാതൊരു പ്രകാരമൊ അപ്രകാരം സകല കാരണതയും അവച്ഛെദക ധൎമ്മത്തൊടു കൂടിയതാകുന്നു. അതു ഹെതുവായിട്ട രൂപാദികളിൽ ഇരിക്കുന്ന കാരണതയും അപ്രകാരമായിരിക്കണമെന്നത അനുമാന ബലാൽ പ്രാപ്തമായിരിക്കുന്നു. രൂപത്വാദി ജാതികളും സത്താജാതികളും അതിന്റെ അവച്ഛെദകത്വം സംഭവിക്കില്ല. രൂപത്വജാതി രൂപാദി

കളായ ഇരുപത്തുനാലിലുമിരിക്കാതെ ദ്രവ്യമാത്രത്തിങ്കൽ ഇരി ക്കുന്നതാകയാൽ ന്യൂനദെശവൃത്തിയാകുന്നു- സത്താജാതിദ്രവ്യാ ദികളായ ഇരുപത്തുനാലു വസ്തുക്കളിലെന്നപൊലെ ദ്രവ്യകൎമ്മ ങ്ങളിലുമിരിക്കുന്നതാകയാൽ അധിക ദെശവൃത്തിയാകുന്നു- ന്യൂ നാധികദെശവൃത്തികളായ ധൎമ്മങ്ങൾ അവച്ഛെദകമായി ഭവി ക്കയില്ല- അതു ഹെതുവായിട്ടു ദ്രവ്യാദികളായ ഇരുപത്തുനാ ലു വസ്തുക്കളിലുമുള്ളതായിട്ടും അന്യത്രയില്ലാത്തതായിട്ടും ഒരു ധ ൎമ്മം വെണം അതു ഗുണത്വമാകുന്നു- അതിങ്കൽ ജാതിലക്ഷണ ത്തിന്റെ പ്രവെശം ഭവിക്കയാൽ ജാതി തന്നെ എന്നു ധരിച്ചു കൊൾക- ഗുണങ്ങൾ ഒക്കെയും ദ്രവ്യത്തെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കു ന്നതാകുന്നു- എങ്കിലും ദ്രവ്യാശ്രിതത്വം കൎമ്മത്തിങ്കലുമുണ്ടാക യാൽ ഗുണങ്ങളുടെ ലക്ഷണമാകയില്ല അതു ഹെതുവായിട്ടു ദ്രവ്യാ ശ്രിതത്വമെന്നതിന്നു ദ്രവ്യത്വവ്യാപകതാവച്ഛെദക സത്താഭി ന്ന ജാതിമത്വമെന്നുള്ള ആശയത്തെ കല്പിച്ചു കൊൾക—(ദ്ര വ്യത്വവ്യാപകതാവച്ഛെദക സത്താഭിന്നജാതിമത്വം=ദ്രവ്യത്വ വ്യാപകതാവച്ഛെദികയായി സത്താഭിന്നയായിരിക്കുന്ന ജാ തിയുള്ളതുകളായവ എന്നുള്ളത- ദ്രവ്യത്വവ്യാപകതാവച്ഛെദികാ= ദ്രവ്യത്വവ്യാപകതയുടെ അവച്ഛെദികാ ദ്രവ്യത്വവ്യാപകതാ= ദ്രവ്യത്വവ്യാപകങ്ങളായവ എന്നുള്ളത- ദ്രവ്യത്വവ്യാപകങ്ങൾ=ദ്ര വ്യത്വമിരിക്കുന്ന സ്ഥലത്തിങ്കലുള്ള അത്യന്താഭാവത്തിന്റെ പ്ര തിയൊഗികളല്ലാത്തവ— അവച്ഛെദികാ=നിയാമികാ- സ ത്താഭിന്നാ സത്തയിങ്കൽ നിന്നു ഭിന്നാ- സത്താ=സത്താ എന്ന ജാതി) ഇങ്ങിനെ ഗ്രഹിച്ചാൽ അതു ലക്ഷണമായി ഭവിക്കും- ഗു ണങ്ങൾ ദ്രവ്യത്വവ്യാപകങ്ങളാകയാൽ ഗുണത്വം ദ്രവ്യത്വ വ്യാ പകതാവച്ഛെദകമാകുന്നു- അതു ഗുണത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നു- ഗു ണമല്ലാത്തതിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നില്ല- അതു ഹെതുവായിട്ടു ലക്ഷണ മായി ഭവിക്കാം- ദ്രവ്യത്വവും കൎമ്മത്വവും ദ്രവ്യത്വവ്യാപകതയു ടെ അവച്ഛെദകമായി ഭവിക്കില്ല- ആകാശാദികളിൽ ദ്രവ്യകൎമ്മ ങ്ങളില്ലായ്കു തന്നെ അതിന്നു കാരണമാകുന്നത- ദ്രവ്യത്വം ദ്ര വ്യത്വവ്യാപകതയുടെ അവച്ഛെദകമായി ഭവിക്കാം എങ്കിലും അതു ജാതിയല്ലായ്കയാൽ അതിങ്കൽ അതിവ്യാപ്തി ഭവിക്കയില്ല- ഇപ്രകാരം സാമാന്യത്വവും ജാതിയല്ലായ്കയാൽ അതിങ്കലുമില്ല- ഗുണങ്ങൾ നിൎഗ്ഗുണങ്ങളാകുന്നു- നിൎഗ്ഗുണത്വമെന്നതു കൎമ്മാദി കളിലുമുണ്ടു അതു ഹെതുവായിട്ടു സാമാന്യവത്വെ കൎമ്മാന്യ ത്വെ ചസതി നിൎഗ്ഗുണത്വമെന്നു വിശിഷ്ടമാക്കി പറയെണം.

എന്നാൽ സാമാന്യവത്ത്വവും കൎമ്മാന്യത്വവും സത്തായിരിക്കും ഗുണത്തിങ്കൽ ഉള്ള നിൎഗ്ഗുണത്വമെന്ന അൎത്ഥമായി ഭവിക്കും അതു ഗുണലക്ഷണമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക—(സാമാന്യവത്ത്വം=സാമാന്യവത്താവു എന്നുള്ളതു— സാമാന്യവത്ത്=സാമാന്യമുള്ളതു— സാമാന്യം=സാമാന്യമെന്ന പദാൎത്ഥം— (ജാതി എന്നൎത്ഥം) കൎമ്മാന്യത്വം=കൎമ്മാന്യമാവു എന്നുള്ളതു— കൎമ്മാന്യം=കൎമ്മത്തിങ്കൽനിന്നു അന്യം) സാമാന്യവത്ത്വേസതി എന്ന അംശം കൊണ്ടു സാമാന്യാദികളിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന അതിവ്യാപ്തിയും കൎമ്മാന്യത്വേസതി എന്ന അംശംകൊണ്ടു കൎമ്മത്തിങ്കൽ ഉണ്ടായിരുന്ന അതിവ്യാപ്തിയും പരിഹരിക്കപ്പെട്ടു— ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ അതിവ്യാപ്തി ഭവിക്കാതെ ഇരിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു നിൎഗ്ഗുണത്വമെന്നതിനെ വിട്ടുകൂടില്ല എന്നു ധരിച്ചു കൊൾകയും വേണം— ഗുണങ്ങളിൽ ക്രിയയിരിക്കുന്നില്ല അതു ഹേതുവായിട്ടു ഗുണങ്ങൾ നിഷ്ക്രിയങ്ങളാകുന്നു ഇതു സ്വരൂപകഥനമെന്നല്ലാതെ നിൎഗ്ഗുണത്വം ലക്ഷണമാകുന്നു എന്നുള്ള അഭിപ്രായത്തോടു കൂടിയതല്ല— നിഷ്ക്രിയത്വമെന്നതു ഗഗനാദികളിലുമിരിക്കുന്നതാകയാൽ അതിനെ ലക്ഷണമാക്കുമ്പോൾ അവ്യാപ്തി ഭവിക്കുമെന്നറിക രൂപം, സ്പൎശം, ഗന്ധം, പരത്വം, അപരത്വം, ദ്രവത്വം, ഗുരുത്വം, സ്നേഹം, വേഗം— ഇതുകൾ ഒന്നിനെ അപേക്ഷിച്ചിട്ടുള്ള താദാത്മ്യത്തോടുകൂടിയ പരിമാണത്തോടു കൂടിയതുകളായ ദ്രവ്യങ്ങളിൽ ഇരിക്കുന്നതുകളാകുന്നു— ധൎമ്മം അധൎമ്മം ഭാവനാ ശബ്ദം ബുദ്ധി സുഖം ദുഃഖം ഇച്ഛാ ദ്വേഷം പ്രയത്നം ഈ ഗുണങ്ങൾ മൂൎത്തങ്ങളിൽ ഇരിക്കാത്തതുകളാകുന്നു. സംഖ്യാപരിമാണ പൃഥക്ത്വസംയോഗ വിഭാഗങ്ങൾ മൂൎത്തങ്ങളിലും മൂൎത്തങ്ങളല്ലാത്തതുകളിലും ഇരിക്കുന്നതുകളാകുന്നു—

മേൽ പറഞ്ഞഗുണങ്ങളിൽ വേഗഭാവനകൾ രണ്ടും സംസ്കാരാന്തൎഗ്ഗതങ്ങളാകുന്നു— ഗുണവിഭാഗത്തിങ്കൽ സംസ്കാരമെന്നൊരു ഗുണത്തെ പരിഗണിച്ചിട്ടുണ്ടു വേഗം ഭാവനാ ഇങ്ങിനെ പരിഗണനം ചെയ്തിട്ടില്ല— എങ്കിലും വേഗഭാവനകളുടെ ഇരിപ്പു ഇന്ന ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ എന്നു ഇവിടെ പറയുന്നതു സ്വയം തന്നെ ആ അവസ്ഥാ സ്ഥിതിസ്ഥാപകമെന്നതിന്നു മുണ്ടായിരിക്കുമ്പോൾ സ്ഥിതിസ്ഥാപക സംസ്കാരത്തെ വിട്ടു എന്തിനിത്തമായിട്ടാകുന്നു എന്നു ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽ സ്ഥിതിസ്ഥാപകമെന്നതിന്നു അല്പമായൊരു വിശേഷമുണ്ടു— അതു സ്ഥിതിസ്ഥാപക നിരൂപണത്തിങ്കൽ സ്പഷ്ടമായി ഭവിക്കുമെന്നു ധരിച്ചുകൊ

ധകം—

൯൦. സംയോഗശ്ചവിഭാഗശ്ചസംഖ്യാദ്വിത്വാദികാസ്തഥാ। ദ്വിപൃഥക്ത്വാദയസ്തദ്വദേതേനേകാശ്രിതാഗുണാഃ ॥

൯൧. അതശ്ശേഷാഗുണാസ്സർവ്വേമതാഏകൈകവൃത്തയഃ । ബുദ്ധ്യാദിഷൾക്കംസ്പർശാന്താഃസ്നേഹസ്സാംസിദ്ധികോദ്രവഃ ॥

൯൨. അദൃഷ്ടഭാവനാശബ്ദാഅമീവൈശേഷികാഗുണാഃ । സംഖ്യാദിരപരത്വാന്തോദ്രവോസാംസിദ്ധികസ്തഥാ ॥

൯൩. ഗുരുത്വവേഗൌസാമാന്യഗുണാഏതേപ്രകീർത്തിതാഃ। സംഖ്യാദിരപരത്വാന്തോദ്രവത്വംസ്നേഹഏവച ॥

൯൪. ഏതേദ്വിരിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യാഅഥസ്പർശാന്തശബ്ദകാഃ । ബാഹ്യൈകൈകേന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യാഗുരുത്വാദൃഷ്ടഭാവനാഃ ॥

൯൫. അതീന്ദ്രിയാവിഭൂനാംതുയേസ്യുർവ്വൈശേഷികാഗുണാഃ । അകാരണഗുണോൽപന്നാഏതേതുപരികീർത്തിതാഃ ॥

അന്വയം — സംയോഗഃ — ച - വിഭാഗഃ - ച - തഥാ - ദ്വിത്വാദികാ - സംഖ്യാ - തദ്വൽ - ദ്വിപൃഥക്ത്വാദയഃ - ച ഏതേ - ഗുണാഃ - അനേകാശ്രിതാഃ ഭവന്തി - അതഃ - ശേഷാഃ - സർവ്വേ - ഗുണാഃ - ഏകൈകവൃത്തയഃ - മതാഃ ബുദ്ധ്യാദിഷൾക്കം - സ്പർശാന്താഃ — സ്നേഹഃ - സാംസിദ്ധികഃ - ദ്രവഃ - അദൃഷ്ടഭാവനാശബ്ദാഃ - അമീ - വൈശേഷികാഃ - ഗുണാഃ ഭവന്തി സംഖ്യാദിഃ - അപരത്വാന്തഃ - അസാംസിദ്ധികഃ ദ്രവഃ — തഥാ — ഗുരുത്വവേഗൌ ഏതേ - സാമാന്യഗുണാഃ - പ്രകീർത്തിതാഃ — സംഖ്യാദിഃ — അപരത്വാന്തഃ - ദ്രവത്വം — സ്നേഹഃ - ച ഏതേ - ഏവ - ദ്വിഃ — ഇന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യാഃ — ഭവന്തി — അഥ — സ്പർശാന്തശബ്ദകാഃ — ബാഹ്യൈകൈകേന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യാഃ - ഭവന്തി — ഗുരുത്വാദൃഷ്ടഭാവനാഃ - അതീന്ദ്രിയാഃ - ഭവന്തി - വിഭൂനാം - തു - യേ — വൈശേഷികാഃ - ഗുണാഃ - സ്യുഃ അകാരണഗുണോൽപന്നാഃ - പരികീർത്തിതാഃ — ഭവന്തി—

അന്വയാർത്ഥം — സംയോഗവും വിഭാഗവും അപ്രകാരം ദ്വിത്വാദികയായിരിക്കുന്ന സംഖ്യയും അപ്രകാരം ദ്വിപൃഥക്ത്വാദികളും ആകുന്ന ഈ ഗുണങ്ങൾ അനേകാശ്രിതങ്ങളായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു ഇതുകളിൽനിന്നു ശേഷങ്ങളായി സർവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗുണങ്ങൾ ഏകൈകവൃത്തികളാകുന്നു എന്നു മതങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു ബുദ്ധ്യാദിഷൾക്കവുംസ്പർശാന്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗുണങ്ങളും സ്നേഹവും സാംസിദ്ധികമായിരിക്കുന്ന ദ്രവത്വവും അദൃഷ്ടഭാവനാശബ്ദങ്ങളാകുന്ന ഇതുകൾ വൈശേഷികങ്ങളായിരി

ക്കുന്ന ഗുണങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. സാംഖ്യാദിയായിട്ടും അപരത്വാന്തമായിട്ടിരിക്കുന്നതും അസാംസിദ്ധികമായിരിക്കുന്ന ദ്രവത്വവും അപ്രകാരം ഗുരുത്വവേഗങ്ങളുമാകുന്ന ഇതുകൾ സാമാന്യഗുണങ്ങളാകുന്നു എന്നു പരികീർത്തിതങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. സംഖ്യാദിയായിട്ടും അപരത്വാന്തമായിട്ടുള്ളതും ദ്രവത്വവും സ്നേഹവും ഇതുകൾ തന്നെ രണ്ടു പ്രാവശ്യം ഇന്ദ്രിയ ഗ്രാഹ്യങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു കാർത്സ്യന്തസ്പർശാന്തശബ്ദകങ്ങൾ ബാഹ്യൈകൈകേന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു ഗുരുത്വാദൃഷ്ടഭാവനകൾ അതീന്ദ്രിയങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു വിഭുക്കൾക്കു യാവചില വൈശേഷികങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗുണങ്ങൾ ഭവിക്കുമൊ ഇതുകളാകട്ടെ അകാരണഗുണോല്പന്നകളാകുന്നു എന്നു പരികീർത്തിതങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ — സംയോഗം=സംയോഗമെന്നഗുണം. വിഭാഗം=വിഭാഗമെന്നഗുണം. ദ്വിത്വാദികാ=ദ്വിത്വംതുടങ്ങിയുള്ളത. ദ്വിപൃഥക്ത്വാദികൾ=ദ്വിപൃഥക്ത്വം തുടങ്ങിയുള്ളവ. ദ്വിപൃഥക്ത്വം=രണ്ടുവസ്തുക്കളുടെ പൃഥക്ത്വം. അനേകാശ്രിതങ്ങൾ=ഏകാശ്രിതങ്ങളല്ലാത്തവ. ഏകാശ്രിതങ്ങൾ=ഒന്നിനെതന്നെ ആശ്രയിച്ചവ— ഇതുകൾ മേൽപറഞ്ഞഗുണങ്ങൾ— ശേഷങ്ങൾ=ശേഷിച്ചവ. ഏകൈകവൃത്തികൾ=ഏകൈകത്തിങ്കൽ വൃത്തിയോടുകൂടിയവ. ഏകൈകം=ഓരോന്ന. വൃത്തി=സ്ഥിതി— മതങ്ങൾ അറികപ്പെടുന്നവ. ബുദ്ധ്യാദിഷൾകം=ബുദ്ധ്യാദികളുടെ ഷൾകം— ബുദ്ധ്യാദികൾ=ബുദ്ധിതുടങ്ങിയുള്ളവ. ഷൾകം=ആറ അവയവങ്ങളോടുകൂടിയസമുദായം. സ്പർശാന്തങ്ങൾ=സ്പർശമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയവ— സ്പർശം=സ്പർശമെന്നഗുണം— അന്തം ഒടുക്കത്തെത. സ്നേഹം=സ്നേഹമെന്നഗുണം. സാംസിദ്ധികം=സ്വാഭാവികം. ദ്രവം ദ്രവത്വമെന്നഗുണം— അദൃഷ്ടഭാവനാശബ്ദങ്ങൾ=അദൃഷ്ടവും ഭാവനയും ശബ്ദവും. അദൃഷ്ടം=ധർമ്മവും അധർമ്മവും. ഭാവനാ=ഭാവനാഎന്ന സംസ്കാരം. വൈശേഷികങ്ങളായിരിക്കുന്നഗുണങ്ങൾ=വിശേഷഗുണങ്ങൾ. സംഖ്യാദി=സംഖ്യതുടങ്ങിയുള്ളത. അപരത്വാന്തം=അപരത്വമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയത— അപരത്വം=അപരത്വമെന്ന ഗുണം. അന്തം=ഒടുക്കത്തെത. അസാംസിദ്ധികം=സാംസിദ്ധികമല്ലാത്തത. (നൈമിത്തികമെന്നസാരം) ദ്രവം=ദ്രവത്വം— ഗുരുത്വവേഗങ്ങൾ ഗുരുത്വവും വേഗവും. പ്രകീർത്തിതങ്ങൾ പ്രകീർത്തിക്കപ്പെട്ടവ— പ്രകീർത്തിക്ക=പറക. സംഖ്യാദി=സംഖ്യതുടങ്ങിയുള്ളത. അപരത്വാ

ന്തം=അപരത്വമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയത-അപരത്വം=അപര
ത്വമെന്നഗുണം- അന്തം=ഒടുക്കത്തെത ദ്രവത്വം=ദ്രവത്വമെന്നഗു
ണം-സ്നേഹം=സ്നേഹമെന്നഗുണം—ഇന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യങ്ങൾ=ഇന്ദ്രി
യംകൊണ്ടുഗ്രാഹ്യങ്ങൾ ഗ്രാഹ്യങ്ങൾ=ഗ്രഹിക്കപ്പെടുവാൻയോഗ്യ
ങ്ങൾ- കാൎത്സ്ന്യം=കൃത്സ്നങ്ങളുടെവൃത്തിയുള്ളത- കൃത്സ്നങ്ങൾ സൎവ്വ
ങ്ങൾ— സ്പൎശാന്തശബ്ദകങ്ങൾ=സ്പൎശാന്തങ്ങളും ശബ്ദകവും- സ്പ
ൎശാന്തങ്ങൾ=സ്പൎശംവരെയുള്ളവ— ശബ്ദകം=ശബ്ദം ബാഹ്യൈ
കൈകേന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യങ്ങൾ=ബാഹ്യൈകൈകേന്ദ്രിയം കൊണ്ടു
ഗ്രാഹ്യങ്ങൾ- ബാഹ്യൈകൈകേന്ദ്രിയം=ബാഹ്യമായിരിക്കുന്ന
ഏകൈകേന്ദ്രിയം— ബാഹ്യം=ബഹിൎഭാഗത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചത-
ബഹിൎഭാഗം=പുറം- ഏകൈകേന്ദ്രിയം=ഏകൈകമായിരിക്കുന്ന
ഇന്ദ്രിയം ഏകൈകം=ഓരോന്ന— ഗ്രാഹ്യങ്ങൾ=ഗ്രഹിക്കപ്പെ
ടുവാൻ യോഗ്യങ്ങൾ- ഗ്രഹിക്ക=അറിക— ഗുരുത്വാദൃഷ്ടഭാവനാ
കൾ=ഗുരുത്വവും അദൃഷ്ടവും ഭാവനയും ഗുരുത്വം ഗുരുത്വമെന്ന
ഗുണം- അദൃഷ്ടം=ധൎമ്മവും അധൎമ്മവും- ഭാവനാ=ഭാവനായെന്ന
സംസ്കാരം— അതീന്ദ്രിയകൾ=ഇന്ദ്രിയത്തെ അതിക്രമിച്ചവ-വി
ഭുക്കൾ=ആകാശകാലദിഗാത്മാക്കൾ- വൈശേഷികങ്ങളായിരി
ക്കുന്ന ഗുണങ്ങൾ=വിശേഷഗുണങ്ങൾ- അകാരണഗുണോല്പന്ന
ങ്ങൾ=കാരണഗുണോല്പന്നങ്ങളല്ലാത്തവ- കാരണഗുണോല്പന്ന
ങ്ങൾ=കാരണഗുണങ്ങളിൽനിന്ന ഉല്പന്നങ്ങൾ- കാരണഗുണ
ങ്ങൾ=കാരണങ്ങളുടെഗുണങ്ങൾ ഉല്പന്നങ്ങൾ=ഉണ്ടായവ- പ
രികീൎത്തിതങ്ങൾ=പരികീൎത്തിക്കപ്പെട്ടവ- പരികീൎത്തിക്ക=പ
റക-

സാരം____ സംയോഗം വിഭാഗം ദ്വിത്വം മുതലായസംഖ്യ
രണ്ടുവസ്തുക്കളിൽ ഇരിക്കുന്ന പൃഥക്ത്വം മുതലായതുകൾ ഇ
ങ്ങിനെ ഉള്ള ഗുണങ്ങൾ ഒന്നിങ്കൽതന്നെയായിട്ട ഇരിക്കാത്തതു
കളാകുന്നു. മറ്റുള്ളഗുണങ്ങൾ ഓരോന്നിൽ ഇരിക്കുന്നതുകളാകു
ന്നു. മറ്റുള്ളഗുണങ്ങൾ എന്നതുകൊണ്ടു രൂപം, രസം, ഗന്ധം,
സ്പൎശം, സംഖ്യാ, പരിമാണം, ഏകപൃഥക്ത്വം, പരത്വം, അപ
രത്വം, ബുദ്ധി, സുഖം, ദുഃഖം, ഇച്ഛാ, ദ്വേഷം, പ്രയത്നം, ഗു
രുത്വം ദ്രവത്വം സ്നേഹം, സംസ്കാരം, അദൃഷ്ടം, ശബ്ദം ഇതുക
ളെഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

ബുദ്ധി, സുഖം, ദുഃഖം, ഇച്ഛാ, ദ്വേഷം, പ്രയത്നം രൂപം,
രസം, ഗന്ധം, സ്പൎശം, സ്നേഹം, സാംസിദ്ധികദ്രവത്വം, അദൃ
ഷ്ടം, ഭാവനാ, ശബ്ദം ഇതുകൾവിശേഷഗുണങ്ങളാകുന്നു.

സംഖ്യാ, പരിമാണം, പൃഥക്ത്വം, സംയോഗം, വിഭാഗം, പരത്വം, അപരത്വം, നൈമിത്തികദ്രവത്വം, ഗുരുത്വം, വേഗം ഇതുകൾ സാമാന്യഗുണങ്ങളാകുന്നു.

സംഖ്യാ, പരിമാണം, പൃഥക്ത്വം, സംയോഗം, വിഭാഗം, പരത്വം, അപരത്വം, ദ്രവത്വം, സ്നേഹം ഇതുകൾ നേത്രേന്ദ്രിയം കൊണ്ടും ത്വഗിന്ദ്രിയംകൊണ്ടും ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതുകളാകുന്നു. രൂപരസഗന്ധസ്പൎശശബ്ദങ്ങൾ നേത്രേന്ദ്രിയംമുതലായ ഒരൊ ഇന്ദ്രിയംകൊണ്ടുതന്നെ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതുകളാകുന്നു. ഗുരുത്വവും അദൃഷ്ടവും ഭാവനയും ഇന്ദ്രിയഗ്രഹണത്തിന്ന യോഗ്യതയില്ലാത്തതുകളാകുന്നു. വിഭുക്കളായിരിക്കുന്ന ആകാശാദികളിൽ ഇരിക്കുന്ന വിശേഷഗുണങ്ങൾക്കു കാരണഗുണങ്ങളിൽ നിന്നുള്ള ഉൽപത്തിയില്ല. വിഭുക്കളുടെ വിശേഷഗുണങ്ങൾ ബുദ്ധി, സുഖം, ദുഃഖം, ഇച്ഛാ, ദ്വേഷം, പ്രയത്നം, ധൎമ്മം, അധൎമ്മം, ഭാവനാ, ശബ്ദം ഇതുകളാകുന്നു.

൯൦— അപാകജാസ്തു സ്പൎശാന്താ ദ്രവത്വഞ്ച തഥാവിധം സ്നേഹവേഗഗുരുത്വൈകപൃഥക്ത്വപരിമാണകം

൯൧— സ്ഥിതസ്ഥാപക ഇത്യേതേ സ്യുഃ കാരണഗുണോൽഭവാഃ। സംയോഗശ്ച വിഭാഗശ്ച വേഗശ്ചൈതേ തു കൎമ്മജാഃ ।

അന്വയം — അപാകജാഃ തു - സ്പൎശാന്താഃ— തഥാവിധം- ദ്രവത്വം— സ്നേഹവേഗഗുരുത്വൈകപൃഥക്ത്വപരിമാണകം- സ്ഥിതസ്ഥാപകം ച- ഇതി- ഏതേ- കാരണഗുണോൽഭവാഃ- സ്യുഃ- സംയോഗഃ- ച- വിഭാഗഃ- ച- വേഗഃ- ച- ഏതേ- തു- കൎമ്മജാഃ ഭവന്തി—

അന്വയാൎത്ഥം — അപാകജങ്ങളായിട്ടുതന്നെ ഇരിക്കുന്ന സ്പൎശാന്തങ്ങളും തഥാവിധമായിട്ടുതന്നെ ഇരിക്കുന്ന ദ്രവത്വവും സ്നേഹവേഗ ഗുരുത്വൈകപൃഥക്ത്വപരിമാണകവും സ്ഥിതസ്ഥാപകവുമാകുന്ന ഇതുകൾ കാരണഗുണോൽഭവങ്ങളായിഭവിക്കും. സംയോഗവുംവിഭാഗവും വേഗവുമാകുന്ന ഇതുകൾതന്നെ കൎമ്മജങ്ങളായിഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ— അപാകജങ്ങൾ=പാകത്തിൽനിന്നുണ്ടാകാത്തവ. പാകജങ്ങൾ=പാകംഹേതുവായിട്ടു ഉണ്ടായവ. പാകം=തേജസ്സംയോഗം. സ്പൎശാന്തങ്ങൾ=സ്പൎശമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയവ. രൂപരസഗന്ധസ്പൎശമെന്നൎത്ഥം. അന്തംവരെയുള്ളതു. തഥാവിധം=അപ്രകാരമിരിക്കുന്നതു. ദ്രവത്വം=ദ്രവത്വമെന്ന ഗുണം. സ്നേഹവേഗഗുരുത്വൈകപൃഥക്ത്വപരിമാണകം=സ്നേഹവും വേഗവും ഗു

ത്വവും പൃഥക്ത്വവും പരിമാണവും. ദ്രവത്വം=ദ്രവ
ത്വമെന്നുള്ളതും. വേഗം= വേഗമെന്ന സംസ്കാരം. ഗുരുത്വം=ഗുരു
ത്വമെന്നുള്ളതും. ഏകപൃഥക്ത്വം=ഏകത്തിങ്കൽ ഉള്ള പൃഥക്ത്വം.
ഏകം=ഒന്ന. പൃഥക്ത്വം=പൃഥക്ത്വമെന്നുള്ളതും. പരിമാണകം=
പരിമാണമെന്നുള്ളതും. സ്ഥിതസ്ഥാപകം= സ്ഥിതസ്ഥാപകമെ
ന്ന സംസ്കാരം. കാരണഗുണോത്ഭവങ്ങൾ=കാരണഗുണങ്ങളിൽ
നിന്ന ഉത്ഭവിക്കുന്നവ. കാരണഗുണങ്ങൾ= കാരണങ്ങളുടെ ഗു
ണങ്ങൾ. ഉത്ഭവിക്ക=ഉണ്ടാക. സംയോഗം=സംയോഗമെന്നു
ള്ളതും. വിഭാഗം=വിഭാഗമെന്നുള്ളതും. വേഗം=വേഗമെന്നു
ള്ളതും— കൎമ്മജങ്ങൾ=കൎമ്മത്തിങ്കൽനിന്ന ജനിക്കുന്നവ.

സാരം— പാകംഹേതുവായിട്ടുണ്ടായതുകളല്ലാതെ ഇരിക്കു
ന്ന രൂപരസഗന്ധസ്പൎശങ്ങളും പാകംഹേതുവായിട്ടുണ്ടായതല്ലാ
തെയിരിക്കുന്ന ദ്രവത്വവും സ്നേഹവും വേഗവും ഗുരുത്വവും ഏക
പൃഥക്ത്വവും പരിമാണവും സ്ഥിതിസ്ഥാപകവും കാരണഗുണ
ത്തിങ്കൽ നിന്നുത്ഭവിക്കുന്നതുകളാകുന്നു. സംയോഗവും വി
ഭാഗവും വേഗവും കൎമ്മത്തിങ്കൽ നിന്ന ഉണ്ടാകുന്നതുകളാക
യാൽ കൎമ്മജങ്ങളെന്ന പറയപ്പെടുന്നു. കൎമ്മജത്വം മെൽപറ
ഞ്ഞതുകൾക്കു സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു എന്ന പറഞ്ഞാലുംകൂട ഘടാദികളി
ൽ അതിവ്യാപ്തിയും സംയോഗംഹേതുവായിട്ടുണ്ടായ സംയോ
ഗത്തിങ്കൽ അവ്യാപ്തിയും ഭവിക്കും. സാധൎമ്മ്യമാകുന്നതെങ്കി
ൽ കൎമ്മജത്വമെന്നതിന്റെ അൎത്ഥം കൎമ്മജന്യവൃത്തിഗുണത്വ
വ്യാപ്യജാതിമത്വമെന്നാകുന്നു എന്ന പറയേണം. (കൎമ്മജ
ന്യവൃത്തിഗുണത്വവ്യാപ്യജാതിമത്വം=കൎമ്മജന്യവൃത്തിയായിട്ടു
ള്ള ഗുണത്വവ്യാപ്യമായിരിക്കുന്ന ജാതി ഉള്ളതാവുക എന്നുള്ള അവസ്ഥ.
കൎമ്മജന്യവൃത്തി കൎമ്മജന്യങ്ങളിൽ വൃത്തിയോടുകൂടിയവ. ക
ൎമ്മജന്യങ്ങൾ കൎമ്മത്താൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെടുന്നവ. ഗുണത്വവ്യാ
പ്യം ഗുണത്വമില്ലാതെയിരിക്കാത്തത്)— മെൽപ്രകാരം പറ
ഞ്ഞാൽ കൎമ്മത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതുകളിൽ ഇരിക്കുന്നതായി
യും ഗുണത്വം ഇരിക്കാതെയിരിക്കാത്തതായ ജാതിയെന്നതു
സംയോഗത്വമൊ വിഭാഗത്വമൊ വേഗത്വമൊ കഴിച്ചുവെറെ
ഒന്നായി ഭവിക്കാത്തതാകയാലും സംയോഗത്വാദി ജാതിക
ൾ സംയോഗാദികളിൽ ഇരിക്കുന്നതുകളാകയാലും ദോഷമില്ലാ
എന്നറിക. ഇപ്രകാരം മറ്റു ചില സ്ഥലങ്ങളിലും യഥാശ്രു
തമല്ലാതെയുള്ള അൎത്ഥകല്പന വെണ്ടിവരും. അതിനെ സ്വബുദ്ധി
കൊണ്ടുതന്നെ ആലോചിച്ചു വെണ്ടുംവിധത്തിലാക്കിക്കൊള്ളു

കാരിക.

൭൨— സ്പൎശാന്തപരിമാണൈകപൃഥക്ത്വസ്നേഹശബ്ദകേ । ഭവേദസമവായിത്വമഥ വൈശേഷികേ ഗുണേ ॥

൭൩— ആത്മനസ്സ്യാന്നിമിത്തത്വമുഷ്ണസ്പൎശഗുരുത്വയോഃ । വേഗേപി ച ദ്രവത്വേ ച സംയോഗാദിദ്വയേ തഥാ ॥

൭൪— പരാപരത്വദ്വിത്വാദിദ്വിപൃഥക്ത്വാദികേഷു ച । ദ്വിധൈവ കാരണത്വം സ്യാദഥ പ്രാദേശികോ ഭവേത് ॥

൭൫— വൈശേഷികോ വിഭുഗുണസ്സംയോഗാദിദ്വയം തഥാ । ചക്ഷുൎഗ്രാഹ്യം ഭവേദ്രൂപം ദ്രവ്യാദേരുപലംഭകം ॥

അന്വയം— സ്പൎശാന്തപരിമാണൈകപൃഥക്ത്വസ്നേഹശബ്ദകേ അസമവായിത്വം— ഭവേൽ. അഥ. ആത്മനഃ— വൈശേഷികേ— ഗുണേ. നിമിത്തത്വം— സ്യാൽ. ഉഷ്ണസ്പൎശഗുരുത്വയോഃ. വേഗേ. അപി ച— ദ്രവത്വേ. ച— തഥാ. സംയോഗാദിദ്വയേ— ച. പരാപരത്വദ്വിത്വാദി. ദ്വിപൃഥക്ത്വാദികേ— ച കാരണത്വം. ദ്വിധാ. ഏവ. സ്യാൽ. അഥ. വൈശേഷികഃ വിഭുഗുണഃ— തഥാ— സംയോഗാദിദ്വയം. ച. പ്രാദേശികഃ. ഭവേൽ— രൂപം— ചക്ഷുൎഗ്രാഹ്യം. ദ്രവ്യാദേഃ. ഉപലംഭകം. ച. ഭവേൽ.

അന്വയാൎത്ഥം— സ്പൎശാന്തപരിമാണൈകപൃഥക്ത്വസ്നേഹശബ്ദകത്തിങ്കൽ അസമവായിത്വം ഭവിക്കും. ആത്മാവിന്റെ വൈശേഷികമായിരിക്കുന്നഗുണത്തിങ്കൽ നിമിത്തത്വംഭവിക്കും. ഉഷ്ണസ്പൎശഗുരുത്വങ്ങളിലും വേഗത്തിങ്കലും ദ്രവത്വത്തിങ്കലും അപ്രകാരം സംയോഗാദിദ്വയത്തിങ്കലും പിന്നെ പരാപരത്വദ്വിത്വാദിദ്വി പൃഥക്ത്വാദികത്തിങ്കലും കാരണത്വം രണ്ടുപ്രകാരെണതന്നെ ഭവിക്കും. വൈശേഷികമായിരിക്കുന്ന വിഭുഗുണവും അപ്രകാരം സംയോഗാദിദ്വയവും പ്രാദേശികമായിഭവിക്കും. രൂപം ചക്ഷുൎഗ്രാഹ്യമായിട്ടും ദ്രവ്യാദിയുടെ ഉപലംഭകമായിട്ടും ഭവിക്കും.

പരിഭാഷ— സ്പൎശാന്തപരിമാണൈക പൃഥക്ത്വസ്നേഹശബ്ദകം=സ്പൎശാന്തങ്ങളുംപരിമാണവും ഏകപൃഥക്ത്വവുംസ്നേഹവും ശബ്ദകവും. സ്പൎശാന്തങ്ങൾ= സ്പൎശംവരെയുള്ളവ— (രൂപവുംരസവും ഗന്ധവും സ്പൎശവുമെന്നുസാരം)— പരിമാണം = പരിമാണമെന്നുള്ളതു. ഏകപൃഥക്ത്വം= ഏകത്തിങ്കൽഉള്ളപൃഥക്ത്വം. ഏകം=ഒന്നു— പൃഥക്ത്വം=പൃഥക്ത്വമെന്നുള്ളതു— സ്നേഹം= സ്നേഹമെന്നുള്ളതു. ശബ്ദകം ശബ്ദം— അസമവായിത്വം= അ

സമവായി ആവുന്നുള്ളത- അസമവായി= അസമവായികാ
രണം— നിമിത്തത്വം=നിമിത്തകാരണം- ഉഷ്ണസ്പൎശഗുരുത്വങ്ങ
ൾ=ഉഷ്ണസ്പൎശവും ഗുരുത്വവും- ഉഷ്ണസ്പൎശം=ഉഷ്ണമായിരിക്കുന്നസ്പൎശം=
ഗുരുത്വം=ഗുരുത്വമെന്നഗുണം- സംയോഗാദിദ്വയം=സംയോ
ഗാദികളുടെദ്വയം—(സംയോഗവും വിഭാഗവുമെന്നസാരം) പ
രാപരത്വദ്വിത്വാദിദ്വിപൃഥക്ത്വാദികം= പരാപരത്വദ്വിത്വാദിക
ളും ദ്വിപൃഥക്ത്വാദികളും- പരാപരത്വദ്വിത്വാദികൾ= പരാപര
ത്വങ്ങളും ദ്വിത്വാദികളും- പരാപരത്വങ്ങൾ=പരത്വവും അപ
രത്വവും- പരത്വം=പരത്വമെന്നഗുണം— അപരത്വം= അപര
ത്വമെന്നഗുണം- ദ്വിത്വാദികൾ=ദ്വിത്വംമുതലായവ— ദ്വിത്വം=
ദ്വിത്വമെന്നസംഖ്യ- ദ്വിപൃഥക്ത്വാദികൾ=ദ്വിപൃഥക്ത്വം തുട
ങ്ങിയുള്ളവ-ദ്വിപൃഥക്ത്വം=[illegible]ങ്ങളിൽ ഉള്ളപൃഥക്ത്വം- കാരണ
ത്വ=കാരണമായി എന്നുള്ളത- വൈശേഷികം=വിശേഷം- വി
ഭുഗുണം=വിഭുവിന്റെഗുണം- വിഭു=ആകാശം മുതലായതു- സം
യോഗാദിദ്വയം=സംയോഗാദികളുടെദ്വയം- സംയോഗാദിക
ൾ സംയോഗംതുടങ്ങിയുള്ളവ— പ്രാദേശികം=പ്രദേശത്തിങ്കൽ
ഭവിച്ചത- പ്രദേശം=ഏകദേശം- രൂപം=രൂപമെന്നഗുണം-
ചക്ഷുൎഗ്രാഹ്യം=ചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുവാൻയോഗ്യം-
ചക്ഷുസ്സു കണ്ണു- ഗ്രഹിക്ക=അറിക- ദ്രവ്യാദി= ദ്രവ്യംതുടങ്ങിയു
ള്ളത— ഉപലംഭകം=ഉപലബ്ധിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നത— ഉപലബ്ധി=
പ്രത്യക്ഷം—

സാരം—— ഘടാദികളിൽ ഉള്ളരൂപരസഗന്ധസ്പൎശങ്ങൾക്കു ക
പാലാദികളിൽ ഉള്ളരൂപരസഗന്ധസ്പൎശങ്ങൾ അസമവായികാ
രണങ്ങളാകയാൽ മേൽപറഞ്ഞഗുണങ്ങൾക്കു അസമവായികാ
രണത്വം സാധൎമ്മ്യമാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിക്കേണം ഇപ്രകാരം
കപാലപരിമാണാദികൾക്കു ഘടപരിമാണാദികളെ കുറിച്ചു
അസമവായികാരണത്വം ഭവിക്കുന്നു- പൂൎവ്വശബ്ദം ദ്വിതീയശ
ബ്ദത്തെ കുറിച്ചു അസമവായി കാരണമാകയാൽ ശബ്ദത്തിങ്ക
ലും അസമവായി കാരണത്വം ഭവിക്കുന്നു- ആത്മാവിന്റെവി
ശേഷഗുണമെന്നത ബുദ്ധിമുതലായതാകുന്നു ബുദ്ധ്യാദികൾ ഇ
ച്ഛാദികളെ കുറിച്ചു നിമിത്തങ്ങളാകയാൽ അതുകളിൽ നിമിത്ത
കാരണത്വം ഭവിക്കുന്നു ഉഷ്ണസ്പൎശം അവയവത്തിങ്കൽ ഉണ്ടായി
രുന്നാൽ അത അവയവിയിങ്കലുള്ള ഉഷ്ണസ്പൎശത്തെ കുറിച്ചു അ
സമവായി കാരണമായിട്ടും പാകജമായിട്ടുള്ളതിനെ കുറിച്ചു നി
മിത്തമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- ഗുരുത്വമെന്നഗുണം ഗുരുത്വത്തെ

കുറിച്ചും പതനത്തെ കുറിച്ചും അസമവായി കാരണമായി ഭവി
ക്കുന്നു അഭിഘാതത്തിങ്കൽ നിമിത്തമായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു- വെ
ഗം വേഗത്തെകുറിച്ചും സ്പന്ദനത്തെകുറിച്ചും അസമവായി കാ
രണമായി ഭവിക്കുന്നു (സ്പന്ദനം=ഇളകുക അഭിഘാതത്തിങ്ക
ൽ നിമിത്തമായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു. (അഭിഘാതം=മേൽവീണാൽ
പറയുന്നതാം) ദ്രവത്വമെന്നുള്ളതു ദ്രവത്വത്തെ കുറിച്ചും സ്പ
ന്ദനത്തെകുറിച്ചും അസമവായി കാരണമായി ഭവിക്കുന്നു സം
ഗ്രഹത്തിങ്കൽ നിമിത്തമായി ഭവിക്കുന്നു- (സംഗ്രഹം=പൊ
ടിയായിട്ടുള്ളതിനെ ഉരുട്ടുവാൻ തക്ക വിധത്തിലാക്കുക) ഭേരിപ്പി
ന്ന വാദ്യത്തിന്റെ മുഖത്തോടുള്ള ദണ്ഡസംയോഗം ശബ്ദ
ത്തെ കുറിച്ചു നിമിത്തമാകുന്നു. ഭേൎയ്യാകാശ സംയോഗം അ
സമവായി കാരണമാകുന്നു മുളയുടെ നേരെനട്ടു പൊളിക്കു
മ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്ന രണ്ടു ദളങ്ങളുടെ വിഭാഗം ശബ്ദത്തെ കുറി
ച്ചു നിമിത്തമാകുന്നു— മുളയുടെ ദളത്തിന്നും ആകാശത്തിന്നും
തമ്മിലുള്ള വിഭാഗം അസമവായി കാരണമാകുന്നു- ഇപ്രകാരം
ശിഷ്ടങ്ങളിലും നിമിത്തത്വവും അസമവായിത്വവും ഉണ്ടാകയാ
ൽ ഉഷ്ണസ്പൎശഗുണാദികളിൽ കാരണത്വം രണ്ടു പ്രകാരമെന്ന ഭ
വിക്കുമെന്നറിഞ്ഞു കൊൾക- ആകാശാദി കളിലിരിക്കുന്ന
വൈശേഷികഗുണം അവ്യാപ്യവൃത്തിയാകുന്നു യാതൊന്നു ത
ന്റെ അത്യന്താഭാവത്തോടു കൂടെ ഏകാധികരണത്തിങ്കലിരി
ക്കുന്നുവൊ അത അവ്യാപ്യവൃത്തിയാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊ
ൾക— സംയോഗ വിഭാഗങ്ങളും മേൽ പ്രകാരമാകുന്നു ഇനി
രൂപാദി സ്വരൂപത്തെ ഗ്രഹിപ്പിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു ആരംഭിക്കു
ന്നു രൂപമെന്നുള്ള വ്യവഹാരത്തിന്നു രൂപത്വമെന്നജാതിയും അ
തിന്റെ അധികരണമായ വ്യക്തിയുമാകുന്നു അതുകളിൽവെച്ചു
രൂപത്വമെന്ന ജാതി പ്രത്യക്ഷംകൊണ്ടു തന്നെ • സിദ്ധയായിട്ടു
ള്ളതാകുന്നു ഇവിടെ പ്രായേണ ജനങ്ങൾക്ക ഇത രൂപമാകുന്നു
ഇത രൂപമാകുന്നു എന്നിപ്രകാരം വ്യവഹാരം ഇല്ലായ്കയാൽ
രൂപത്വ ജാതി എങ്ങിനെ മേൽ പ്രകാരം സിദ്ധിച്ചു എന്നു
ഒരു ശങ്ക ഭവിക്കാം— അതിനെ പരിഹരിപ്പാനായിക്കൊ
ണ്ടു പറയുന്നു- രൂപമെന്നുള്ള വ്യവഹാരമില്ലാ എങ്കിലും നീ
ലൊവൎണ്ണഃ പീതൊവൎണ്ണഃ ഇത്യാദികളായ വ്യവഹാരമുണ്ടെ
ല്ലൊ അതു ഹേതുവായിട്ടു നീലപീതാദികളിൽ സൎവ്വത്ര ചെ
ന്നിരിക്കുന്നതായ ഒരു ജാതി ഉണ്ടു എന്നത അനുമാന സിദ്ധമാ
യിട്ടുള്ളത തന്നെ ഇപ്രകാരം നീലത്വാദിജാതികളും പ്രത്യക്ഷ

സിദ്ധങ്ങളാകുന്ന നീലാദിവ്യക്തികൾക്കു ഐക്യമുണ്ടായിരുന്നാ
ൽ ഐക്യനിവൃത്തികളാകയാൽ അവകൾ ജാതികളല്ലാ എ
ന്നു ശങ്കിക്കാം. അവകൾക്കു ഐക്യം സംഭവിക്കായ്കയാൽ അ
പ്രകാരം ശങ്കിപ്പാൻ കഴികയില്ല നീലാദിവ്യക്തികൾ ഒ
ന്നുതന്നെ അവകൾക്കു അനേകത്വമില്ല എന്നു പറയുന്നു
വൊ എന്നാൽ കറുപ്പു നശിച്ചു എന്നും ചുവപ്പു ഉണ്ടായി എന്നും
പ്രതീതി ഉണ്ടാകയാൽ നീലാദികൾക്കു സിദ്ധങ്ങളായ നാശവും
ഉല്പത്തിയും ചേരുകയില്ല. അതിനു ചെറ്റുകൂട ഇല്ലല്ലോ
നീലം വ്യക്തി ഒന്നുണ്ടായിരുന്നു അതു നശിച്ചു മറ്റൊന്നു മു
മ്പെ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല അതു ഇപ്പോൾ ഉണ്ടായി ഇപ്രകാരമാ
കുന്നു നീലോനഷ്ടഃ എന്നും രക്തഉല്പന്നഃ എന്നുമുള്ള പ്രതീതി
യുടെ സ്വരൂപമെന്നു പറയുന്നു എങ്കിൽ അതിനെ സ്വീകരി
ക്കേണമെങ്കിൽ ഇതിനു മുമ്പിൽ ലോകം അരക്തമായിട്ടും ഇ
നിമേലിൽ അനീലമായിട്ടും ഭവിക്കേണം ആയതിനെ ഒരുത്തർക്കും
അനുഭവമില്ലായ്കയാൽ അതു ചേരുന്നതല്ലെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾ
ക. നാശോല്പത്തികൾ നീലരക്തങ്ങളുടെ സമവായങ്ങൾക്കാകു
ന്നു എന്നുള്ളതും യുക്തമല്ല സമവായത്തിന്നു മേൽ പറഞ്ഞപ്ര
തീതി വിഷയമാകുന്നില്ല ഒരു നീലവും അതുമൊന്നു തന്നെ എ
ന്നുള്ള അനുഭവം ഹേതുവായിട്ടും ലാഘവവും ഹേതുവായിട്ടും നീ
ലാദി വ്യക്തികൾക്കു ഐക്യമുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞുകൂട ഒരു
നീലവും അതു മൊന്നു തന്നെ എന്നുള്ള ഐക്യബുദ്ധി സാജാ
ത്യത്തെ ആശ്രയിച്ചിട്ടു സംഭവിക്കുന്നതാകുന്നു ഒരു ഗായകൻ
ഗുർജ്ജരിരാഗത്തെ ആലാപിക്കുമ്പോൾ ഇതു മുമ്പെ കേട്ടിട്ടുള്ളതാ
കുന്നു എന്നു രാഗങ്ങൾക്കു ബുദ്ധിയും വ്യവഹാരവുമുണ്ട എ
ന്നത പോലെ ആകുന്നു മേൽ പറഞ്ഞ ഐക്യബുദ്ധി എന്ന
റിഞ്ഞു കൊൾക ലാഘവമുണ്ടല്ലോ എന്നു യുക്തിക്കു ബാധ
കം പ്രത്യക്ഷം തന്നെ ലാഘവത്തെ ബാധിപ്പാൻ അതിനും ശ
ക്തി ഇല്ലാ എങ്കിൽ ഘടാദികൾക്കും ഐക്യം പ്രസംഗിക്കുന്ന
തു ഹേതുവായിട്ടു ഉല്പത്തി വിനാശ ബുദ്ധി സമവായോല്പ
ത്തിയേയും സമവായ വിനാശത്തെയും ആശ്രയിച്ചുണ്ടാകുന്ന
തല്ലോ എന്നു അറിഞ്ഞു കൊൾകയും വേണം— ഇതുകൊണ്ടു ര
സാദികൾക്കും നാനാത്വമുണ്ടു എന്നതു ബോധിപ്പിക്കപ്പെട്ടു
രൂപത്തിന്റെ ലക്ഷണം രൂപത്വജാതിമത്വം തന്നെ ഇതു കൂടാ
തെയും ലക്ഷണത്തെ പറയാം രൂപമെന്നതു ചക്ഷുർഗ്രാഹ്യമാകു
ന്നു ഇവിടെ ചക്ഷുർഗ്രാഹ്യമെന്നതിന്നു ചക്ഷുർഗ്രാഹ്യ വിശേഷ

ഗുണമെന്നൎത്ഥമാകുന്നു- ഗുണഗ്രഹണം കൊണ്ടു രൂപത്വത്തിങ്കലുള്ള അതിവ്യാപ്തിയും വിശേഷഗ്രഹണം കൊണ്ടു സംഖ്യാദികളിലുള്ള അതിവ്യാപ്തിയും പരിഹരിക്കപ്പെട്ടു എന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക- ദ്രവ്യം മുതലായതിന്റെ ഉപലബ്ധിയെ കുറിച്ചു രൂപം കാരണമാകുന്നു ഇപ്രകാരത്തിനെ അനന്തരശ്ലോകം കൊണ്ടുതന്നെ ഉപപാദിക്കുകയും ചെയ്യും-

൯൩. ചക്ഷുഷസ്സഹകാരിസ്യാച്ഛുക്ലാദികമനേകധാ । ജലാദിപരമാണൌതന്നിത്യമന്യൽസഹേതുകം ॥

അന്വയം—— രൂപം— ചക്ഷുഷഃ- സഹകാരി— ശുക്ലാദികം- അനേകധാ- ച- സ്യാൽ— ജലാദിപരമാണൌ തൽ- നിത്യം അന്യൽ—സഹേതുകം— ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം - രൂപം ചക്ഷുസ്സിന്നു സഹകാരിയായിട്ടും ശുക്ലാദികമായിട്ടു അനേക പ്രകാരത്തിൽ ഉള്ളതായിട്ടും ഭവിക്കും— ജലാദിപരമാണുവിങ്കൽ ഉള്ളതായ അതു നിത്യമായി ഭവിക്കുന്നു. അന്യമായിരിക്കുന്ന അതു സഹേതുകമായി ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ —— രൂപം=രൂപമെന്നഗുണം- ചക്ഷുസ്സ=നെത്രേന്ദ്രിയം— സഹകാരി=വിഷയഗ്രഹണത്തിങ്കൽ സഹായിക്കുന്നതു- ശുക്ലാദികം=ശുക്ലം തുടങ്ങിയുള്ളതു- ശുക്ലം=വെളുപ്പ്- അനേകപ്രകാരം=ബഹുപ്രകാരം- ജലാദിപരമാണു=ജലാദികളുടെ പരമാണു- ജലാദികൾ=ജലംമുതലായവ- അതു=രൂപം- അന്യം=മറെറുള്ളതു— സഹേതുകം=ഹേതുവിനൊടു കൂടിയതു-

സാരം —— ദ്രവ്യഗുണകൎമ്മസാമാന്യങ്ങളുടെ ചാക്ഷുഷപ്രത്യക്ഷത്തെകുറിച്ചു രൂപംകാരണമാകുന്നു. ഇവിടെ രൂപമെന്നതുകൊണ്ടു ഉൽഭൂതരൂപത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾകയുംവെണം. വെളുപ്പുകറുപ്പു മഞ്ഞനിറം ചുവപ്പു ഇങ്ങിനെതുടങ്ങിരൂപംബഹുപ്രകാരമായിഭവിക്കുന്നു· ചിത്രമെന്നതും ഒരുരൂപവിശേഷമാകുന്നു- നാനാവൎണ്ണങ്ങളായിരിക്കുന്ന അവയവങ്ങളുടെ അതാതുരൂപങ്ങൾകൊണ്ടുതന്നെ ചിത്രമെന്നുള്ളബുദ്ധിക്കും വ്യവഹാരത്തിന്നും ഉപപത്തി ഉണ്ടെന്നുകല്പിച്ചുകൂടാ ഇങ്ങിനെകല്പിച്ചാൽ അവയവിക്കു രൂപമില്ലായ്കയാൽ അപ്രത്യക്ഷം പ്രസംഗിക്കും, അവയവിക്കു അതുരൂപത്തെ കല്പിക്കണ്ടു സ്വരൂപനായിതന്നെ ഇരിക്കട്ടെ അതിങ്കൽ അവ്യാപ്യവൃത്തികളായിട്ടു അവയവരൂപങ്ങൾ ജനിച്ചാൽ മതിയെല്ലൊ എന്നുപറഞ്ഞുകൂടാ വ്യാപ്യവൃത്തികളായിരിക്കുന്ന ഗുണങ്ങൾക്കു അവ്യാപ്യവൃത്തിത്വം വിരുദ്ധമാകുന്നു. അതുഹേതുവായിട്ടു നാനാപ്രകാരങ്ങളായിരിക്കുന്ന രൂപ

ങ്ങളാൽ അവയവിയായ വസ്തുവിങ്കൽ ചിത്രമെന്ന പെരൊടുകൂടിയതായിട്ട വെറെതന്നെ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നു എന്നു കല്പിക്കെണം എകം ചിത്രം എന്നുള്ള അനുഭവവും അതിനെക്കുറിച്ചു അനുകൂലമാകുന്നു. അവയവിയായ വസ്തുവിങ്കൽ ചിത്രരൂപത്തിന്റെ ഉല്പത്തിക്കു കാരണങ്ങളായി പാകപ്പെട്ട നാനാരൂപങ്ങൾ അവയവനിഷ്ഠങ്ങളായിട്ടുള്ളതു കാരണം എന്നു ധരിക്കകയും വെണം അവയവി ആയ വസ്തുവിങ്കൽ ചിത്രരൂപത്തിങ്കൽനിന്നു അവരരൂപത്തെ അവയവനിഷ്ഠങ്ങളായ നാനാരൂപങ്ങൾ ജനിപ്പിക്കില്ല എന്തുഹെതുവായിട്ടെന്നാൽ നീലാദിരൂപങ്ങൾക്ക പീതാദ്യാരംഭത്തെ പ്രതിബന്ധിക്കുന്നതായ്ക എന്നുള്ള അവസ്ഥ ഉണ്ട അതുഹെതുവായിട്ട ചിത്രരൂപത്തിന്റെ ഉല്പത്തിയെതന്നെ അതിങ്കൽ സ്വീകരിച്ചു കൊൾകയും വെണം. ജലപരമാണുവിങ്കലും തെജഃപരമാണുവിങ്കലും ഉള്ള രൂപം നിത്യമാകുന്നു പൃഥിവീപരമാണുവിങ്കൽ ഉള്ള രൂപം അനിത്യമായിട്ടുള്ളതുതന്നെ അവിടെ പാകവശാൽ രൂപനാശവും രൂപാന്തരൊല്പത്തിയുമുണ്ട ഘടത്തിങ്കൽ പാകം ഭവിച്ചാൽ അതിന്റെ അവയവങ്ങൾ അപക്വങ്ങളായിഭവിക്കില്ല കപാലങ്ങൾക്കു പാകംഭവിച്ചാൽ അതിന്റെ അവയവങ്ങളും അപക്വങ്ങളായി ഭവിക്കില്ല ഇങ്ങിനെ പരമാണുവിങ്കലും ക്രമെണ പാകം സിദ്ധമാകുന്നു. അതുഹെതുവായിട്ട പരമാണുരൂപത്തിനും നാശമുണ്ടെന്നറിക. ജലതെജഃപരമാണുരൂപങ്ങളിൽനിന്നു ഭിന്നമായിട്ടുള്ള രൂപം യാതൊന്നു അതൊക്കെയും [illegible]ക്കുന്നതാകുന്നു.

൫൭ - രസസ്തുരസനഗ്രാഹ്യൊ മധുരാദിരനെകധാ സഹകാരീ
രസജ്ഞായാനിത്യതാദിചപൂൎവ്വവൽ॥

അന്വയം — രസഃ തു രസനഗ്രാഹ്യഃ മധുരാദിഃ അനെകധാ രസജ്ഞായാഃ സഹകാരീ [illegible] പൂൎവ്വവൽ തസ്യ നിത്യതാദി ച.

അന്വയാൎത്ഥം — രസമാകട്ടെ രസനഗ്രാഹ്യമായിട്ടും മധുരാദിയായിട്ടും അനെകപ്രകാരമെ ഉള്ളതായിട്ടും രസജ്ഞക്കു സഹകാരിയായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. അതിനു പൂൎവ്വത്തിനെന്നപൊലെ നിത്യതാദിയും ഭവിക്കുന്നു

പരിഭാഷാ — രസം=രസമെന്നഗുണം. രസനഗ്രാഹ്യം=രസനംകൊണ്ടുഗ്രാഹ്യം. രസനം=രസനെന്ദ്രിയം. ഗ്രാഹ്യം=ഗ്രഹിക്കപ്പെടുവാൻയൊഗ്യം— ഗ്രഹിക്കുന്നറിക. മധുരാദി=മധുരംതുടങ്ങിയുള്ളത. രസജ്ഞാ=രസനെന്ദ്രിയം. സഹകാരി=സഹായം.

അത്ര=രസേ— പൂർവ്വം=മുൻപറകപ്പെട്ടത- (രൂപമെന്നസാരം) നിത്യതാദി=നിത്യതമുതലായുള്ളത— നിത്യതാ നിത്യതാം—

സാരം— രസമെന്നത രസനേന്ദ്രിയത്താൽ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതായ ഗുണമാകുന്നു. രസത്വമെന്നജാതിയും രസനേന്ദ്രിയത്താൽ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതാകയാൽ അതിങ്കൽ അതിവ്യാപ്തിഭവിക്കാതെ ഇരിപ്പാനായിക്കൊണ്ട ഗുണപദത്തെ ചെർത്തിരിക്കുന്നു. രസനാപ്രത്യക്ഷത്തിങ്കൽ രസം കാരണമാകുന്നു. ജലപരമാണുവിങ്കലെ രസം നിത്യമാകുന്നു അന്യമായിരിക്കുന്നരസം ഒക്കെയും അനിത്യമാകുന്നു.

൧൦൭— ഘ്രാണഗ്രാഹ്യോഭവെദ്ഗന്ധോഘ്രാണസ്യൈവോപകാരകഃ। സൌരഭശ്ചാസൌരഭശ്ചസദ്വിധാപരികീർത്തിതഃ॥

അന്വയം— ഗന്ധഃ- ഘ്രാണഗ്രാഹ്യഃ- ഭവെൽ- ഘ്രാണസ്യ ഏവ ഉപകാരകഃ- ച. സൌരഭഃ— അസൌരഭഃ- ച=ഇതി- സഃ- ദ്വിധാ- പരികീർത്തിതഃ-

അന്വയാർത്ഥം — ഗന്ധംഘ്രാണഗ്രാഹ്യമായിഭവിക്കുന്നു- ഘ്രാണത്തിന്നുതന്നെ ഉപകാരകമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു സൌരഭവും അസൌരഭവും ഇങ്ങിനെ അതുരണ്ടുപ്രകാരമെന്ന പരികീർത്തിതമായിഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ— ഗന്ധം=ഗന്ധമെന്നഗുണം- ഘ്രാണഗ്രാഹ്യം=ഘ്രാണംകൊണ്ട ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നത- ഘ്രാണം=ഘ്രാണേന്ദ്രിയം- ഉപകാരകം=ഉപകാരത്തെചെയ്യുന്നത- സൌരഭം=സുഗന്ധം- അസൌരഭം=ദുർഗ്ഗന്ധം— പരികീർത്തിതം=പരികീർത്തിക്കപ്പെട്ടത- പരികീർത്തിക്ക പറക-

സാരം— ഗന്ധമെന്നത ഘ്രാണഗ്രാഹ്യമായിരിക്കുന്ന ഗുണമാകുന്നു. ഗന്ധത്വമെന്നജാതി ഘ്രാണംകൊണ്ട ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതായിരുന്നാലും അതുഗുണമല്ലായ്കയാൽ അതിങ്കൽഅതിവ്യാപ്തിഇല്ല ഘ്രാണേന്ദ്രിയത്താൽ ഉണ്ടാകപ്പെടുന്ന ജ്ഞാനത്തിങ്കൽഗന്ധംകാരണമാകുന്നു. സൌരഭമെന്നും അസൌരഭമെന്നും അതു രണ്ടുവകയായിട്ടുണ്ട സർവ്വമായിരിക്കുന്ന ഗന്ധവും അനിത്യമായിട്ടുള്ളതുതന്നെ.

൧൦൮— സ്പർശസ്ത്വഗിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യസ്ത്വചസ്സ്യാദുപകാരകഃ। അനുഷ്ണാശീതശീതോഷ്ണഭെദാത്സത്രിവിധോമതഃ॥

൧൦൯— കാഠിന്യാദിക്ഷിതാവെവനിത്യതാദിചപൂർവ്വവൽ। ഏതെഷാംപാകജത്വന്തുക്ഷിതൌനാന്യത്രകുത്രചിൽ॥

൧൧൦— തത്രാപിപരമാണൌസ്യാൽപാകോവൈശെഷികെന

യെ നൈയായികാനാന്തുനയെ ദ്വ്യണുകാദാവപീഷ്യതെ ॥

അന്വയം — സ്പൎശഃ- ത്വഗിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യഃ— ത്വചഃ ഏവ— ഉപകാരകഃ— ച- സഃ— അനുഷ്ണാശീതശീതോഷ്ണഭേദാൽ- ത്രിവിധഃ— മതഃ— കാഠിന്യാദി— ക്ഷിതൌ— ഏവ— തസ്യാഃപൂൎവ്വവൽ— നിത്യതാദി- ച- ഏതേഷാം- പാകജതാ = തു- ക്ഷിതൌ- അന്യത്രകുത്രചിൽ—ന- തത്ര- അപി- വൈശേഷികെ- നയെ പാകഃ— പരമാണൌ- സ്യാൽ- നൈയായികാനാം- നയെ—തു- ദ്വ്യണുകാദൌ അപി— ഇഷ്യതെ.

അന്വയാൎത്ഥം— സ്പൎശംത്വഗിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യമായിട്ടും ത്വക്കിന്നുതന്നെ ഉപകാരകമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. അത അനുഷ്ണാശീതശീതോഷ്ണഭേദം ഹേതുവായിട്ട ത്രിവിധമായിട്ടുഭവിക്കുന്നു. കാഠിന്യാദിക്ഷിതിയിങ്കൽതന്നെ ഭവിക്കുന്നു. അതിന്ന പൂൎവ്വത്തിന്ന എന്നപോലെ നിത്യതാദിയുമുണ്ട ഇതുകൾക്കപാകജതയാകട്ടെ ക്ഷിതിയിങ്കൽഭവിക്കുന്നു. അന്യമായിരിക്കുന്നൊന്നിങ്കൽഭവിക്കുന്നില്ല അതിങ്കലും വൈശേഷികമായിരിക്കുന്ന നയത്തിങ്കൽപാകം പരമാണുവിങ്കൽ ഭവിക്കും നൈയായികന്മാരുടെ നയത്തിങ്കലാകട്ടെ ദ്വ്യണുകാദിയിങ്കലും ഇച്ഛിക്കപ്പെടുന്നു.

പരിഭാഷ — സ്പൎശം=സ്പൎശമെന്നഗുണം- ത്വഗിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യം=ത്വഗിന്ദ്രിയത്തെക്കൊണ്ട ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതു- ഗ്രഹിക്ക=അറിക- ത്വക്ക=ത്വഗിന്ദ്രിയം- ഉപകാരകം=ഉപകാരത്തെ ചെയ്യുന്നത അത=സ്പൎശം— അനുഷ്ണാശീതശീതോഷ്ണഭേദം=അനുഷ്ണാശീതശീതോഷ്ണങ്ങളുടെ ഭേദം- അനുഷ്ണാശീതശീതോഷ്ണങ്ങൾ=അനുഷ്ണാശീതവും ശീതവും ഉഷ്ണവും— ത്രിവിധം=മൂന്നവിധകളോടുകൂടിയത— വിധകൾ=പ്രകാരങ്ങൾ- മതം=അറിയപ്പെടുന്നത— കാഠിന്യാദി=കാഠിന്യം തുടങ്ങിയുള്ളത- ക്ഷിതി=ഭൂമി- അത=സ്പൎശം—പൂൎവ്വം=രസം- നിത്യതാദി= നിത്യത തുടങ്ങിയുള്ളത- നിത്യത=നിത്യത്വം- ഇതുകൾ=രൂപരസഗന്ധസ്പൎശങ്ങൾ. പാകജതാം=പാകജങ്ങളായുള്ള എന്നുള്ളത= പാകജങ്ങൾ=പാകത്തിങ്കൽനിന്നജനിക്കുന്നവ- പാകം=തേജസ്സംയോഗം ക്ഷിതി= ഭൂമി- അന്യം=വേറെയുള്ളത- അത=ഭൂമി. വൈശേഷികമായിരിക്കുന്നനയം= വൈശേഷികമതം- നൈയായികന്മാർ= ന്യായശാസ്ത്രത്തെ അറിഞ്ഞവർ- നയം=മതം- ദ്വ്യണുകാദി= ദ്വ്യണുകം തുടങ്ങിയുള്ളത-

സാരം — ത്വഗിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യമായിരിക്കുന്ന ഗുണം സ്പൎശമാകുന്നു. സ്പൎശം ത്വഗിന്ദ്രിയഗ്രാഹ്യമായിരുന്നാലും ഗുണമല്ലാ

ശ്ശയാൽ അതിങ്കൽ അതിവ്യാപ്തിവരികയില്ല ത്വാചപ്രത്യക്ഷ
ത്തിങ്കൽ സ്പൎശം കാരണമാകുന്നു പൃഥിവ്യാദികളുടെ സ്പൎശം
അനുഷ്ണാശീതമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. ജലത്തിന്റെസ്പൎശംശീതമാകു
ന്നു തെജസ്സിന്റെസ്പൎശം ഉഷ്ണമാകുന്നു. കഠിനസുകുമാരങ്ങളായു
രിക്കുന്ന സ്പൎശങ്ങൾ ഭൂമിക്കുതന്നെ ഭവിക്കുന്നു കഠിനതാദികളാ
യ്യ സംയോഗത്തിങ്കലിരിക്കുന്ന ജാതിവിശെഷമല്ല അപ്രകാര
മായാൽ അണുകൾക്കു ചക്ഷുർഗ്രാഹ്യതഭവിക്കണമെന്നവരുംജല
തെജോവായുപരമാണുസ്പൎശങ്ങൾ നിത്യങ്ങളാകുന്നു. മററുസ്പ
ൎശങ്ങൾ അനിത്യങ്ങളാകുന്നു. പാകജഹെതുവായിട്ടുള്ള രൂപരസ
ഗന്ധസ്പൎശങ്ങളുടെ നാശവും ഉല്പത്തിയും ഭൂമിയിലല്ലാതെ വെറെ
ഒന്നിങ്കൽഭവിക്കുന്നില്ല ഭൂമിയിലും പരമാണുവിന്നുതന്നെപാ
കമെന്നു വൈശെഷികന്മാർ പറയുന്നു. അവരുടെആശയംതാ
ഴെപറയും പ്രകാരമാകുന്നു.

അവയവി ഉള്ളപ്പോൾ അവയവങ്ങൾ ഉറച്ചുനില്ക്കുന്നതുകൊ
കയാൽ അണുകൾക്കുപാകം [illegible]ില്ല വഹ്നിസംയോഗഹെതു
വായിട്ട അവയവികൾക്കു [illegible]ന്റെ നാശം പരമാണുക്ക
ളിൽപാകവും അണുവി[illegible]ന്റെ ശൈത്യം പാകജങ്ങളായിരിക്കു
ന്നപരമാണുക്കളുടെസംയോഗം ഹെതുവായിട്ട ദ്വ്യണുകംമുതൽ
മഹാവയവിപൎയ്യന്തമുള്ള അവയവികളുടെ ഉല്പത്തിയും ഭവിക്കു
ന്നു. തെജസ്സിന്റെ അ[illegible] വെഗവശാൽ മുമ്പെഉ
ണ്ടായിരുന്നദ്വ്യണുകാദിവ്യ[illegible]കയും പിന്നെഉണ്ടാക
യും അല്പമായകാലംകൊണ്ടുസംഭവിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരമാകുന്നു
വൈശെഷികന്മാരുടെ ആശയമെന്നുഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. പാക
വശാൽ ദ്വ്യണുകാദികളുടെ നാശത്തെ അപെക്ഷിച്ചിട്ട എത്ര
ക്ഷണങ്ങൾകൊണ്ടുപിന്നെഉണ്ടാകുമെന്നുള്ളതു താഴെപറയും പ്ര
കാരം ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

വിഭാഗത്തിങ്കൽ നിന്നു ജനിക്കുന്നതായ വിഭാഗത്തെ സ്വീ
കരിക്കുന്നില്ല എങ്കിൽ ഒമ്പതു ക്ഷണവും വിഭാഗജവിഭാഗ
ത്തെ സ്വീകരിക്കുന്നു എങ്കിൽ അതിന്റെ ജനനം ദ്രവ്യാരംഭക
മായ സംയോഗത്തിന്റെ നാശത്തോടു കൂടിയ കാലത്തെ അ
പെക്ഷിച്ചിട്ടാകുന്നു എങ്കിൽ പത്തുക്ഷണവും ദ്രവ്യനാശത്തോ
ടു കൂടിയതായ കാലത്തെയൊ അവയവത്തെയൊ അപെക്ഷി
ച്ചിട്ടാകുന്നു എങ്കിൽ പതിനൊന്നു ക്ഷണവും വെണ്ടിവരും.
എങ്ങിനെ എന്നാൽ അഗ്നിസംയോഗം ഹെതുവായിട്ട പരമാ
ണുക്കളിൽ കൎമ്മം ഭവിക്കുന്നു. അനന്തരം പരമാണുക്കൾ ത

ത്തിൽ അകലുന്നു- അനന്തരം ദ്വ്യാരംഭകമായിരിക്കുന്ന സംയൊഗം നശിക്കുന്നു- ദ്വ്യാരംഭകംദ്വ്യോൽപത്തിക്കുകാരണമായി ഭവിച്ചത) അനന്തരം ദ്വ്യണുകാദിദ്രവ്യം നശിക്കും- അനന്തരം പരമാണുക്കളിലെ കറുപ്പ മുതലായ രൂപം നശിക്കുന്നു- അനന്തരം ചുവപ്പ മുതലായ രൂപമുണ്ടാകുന്നു- അനന്തരം അണുക്കളിൽ ദ്വ്യാരംഭത്തിന്ന അനുകൂലമായ കൎമ്മമുണ്ടാകുന്നു- അനന്തരം വിഭാഗമുണ്ടാകുന്നു- അനന്തരം പൂൎവ്വസംയൊഗം നശിക്കുന്നു- പിന്നെ ദ്വ്യാരംഭക സംയൊഗംപരമാണുക്കളിൽഉണ്ടാകുന്നു— അനന്തരം ദ്വ്യണുകാദികൾ ഉണ്ടാകുന്നു- അനന്തരം അണുക്കളിൽ രൂപാദികൾ ഉണ്ടാകുന്നു- ഇങ്ങിനെ ഉള്ള ക്രമത്തിന്നു നവക്ഷണ പ്രക്രിയാ എന്നു പെർ ഇവിടെ കറുപ്പ മുതലായതു നശിക്കുന്ന ക്ഷണത്തിങ്കലൊ രക്താൽപത്തിക്ഷണത്തിങ്കലൊ പരമാണുക്കളിൽ ദ്വ്യാരംഭത്തിന്ന അനുകൂലമായ കൎമ്മം ഭവിക്കാമെല്ലൊ ഭവിച്ചു കൂടാ എങ്കിൽ അതിന്നു കാരണം എന്ത എന്നു ശങ്കിക്കുന്നു എങ്കിൽ പറയാം- അഗ്നിസംയൊഗം ഭവിച്ചിരിക്കുന്ന പരമാണുക്കളിൽ യാതൊരുകൎമ്മം ഭവിച്ചുവൊ അതു നശിക്കും മുമ്പെയും പരമാണുക്കളിൽഗുണങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നതിന്നുമുമ്പെയും വെറെ ഒരുകൎമ്മംഭവിക്കയില്ല— ഒരുകൎമ്മംഉള്ളപ്പൊൾ വെറെ ഒരുകൎമ്മം ഭവിച്ചുകൂടാ നിൎഗ്ഗുണമായിരിക്കുന്ന ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ ദ്വ്യാരംഭത്തിന്ന അനുകൂലമായകൎമ്മവും ഭവിച്ചുകൂട എന്നാലും പരമാണുക്കളിൽ കറുപ്പുമുതലായതിൻെറനാശത്തൊടുകൂടെ തന്നെ ചുവപ്പുമുതലായതുഭവിക്കാം എന്നുശങ്കിക്കരുതു- മുമ്പെഉണ്ടായിരുന്ന രൂപത്തിൻെറ ധ്വംസവും രൂപാന്തരൊല്പത്തിയെകുറിച്ചുകാരണമാകുന്നു

ഇനിദശക്ഷണപ്രക്രിയയെപറയാം— ദ്വ്യാരംഭകമായിരിക്കുന്ന സംയൊഗത്തിൻെറ നാശത്തൊടുകൂടിയ കാലത്തെ അപെക്ഷിച്ചിട്ട വിഭാഗത്തിങ്കൽനിന്നു ജനിക്കുന്നതായ വിഭാഗം ഭവിക്കുന്നു എങ്കിലാകുന്നു ദശക്ഷണാഎന്നുമുമ്പെപറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു- ദശക്ഷണമായത എങ്ങിനെഎന്നുപറയാം-

അഗ്നിസംയൊഗംഹെതുവായിട്ട ദ്വ്യണുകത്തെ ഉണ്ടാക്കിയ പരമാണുക്കളിൽ കൎമ്മംഭവിക്കുന്നു- അനന്തരം വിഭാഗംഭവിക്കുന്നു- അനന്തരം ആരംഭകസംയൊഗത്തിന്നു നാശംഭവിക്കുന്നു- അനന്തരം ദ്വ്യണുകനാശംഭവിക്കുന്നു- അതൊടുകൂടതന്നെ വിഭാഗജവിഭാഗവുംഭവിക്കുന്നു- അനന്തരം കറുപ്പുമുതലായ പൂൎവ്വരൂപം നശിക്കുന്നു- അതൊടുകൂടതന്നെ പൂൎവ്വസംയൊഗനാശ

വുംഭവിക്കുന്നു. അനന്തരം രക്താൽപത്തിയും ഉത്തരസംയൊ
ഗവും ഭവിക്കുന്നു- അനന്തരംപരമാണുക്കളിൽ വഹ്നിസംയൊ
ഗം നിമിത്തമായിഉണ്ടായകൎമ്മംനാശിക്കുന്നു അനന്തരം അദൃ
ഷ്ടത്തൊടുകൂടിയ ആത്മാവിന്റെ സംയൊഗം ഹെതുവായിട്ടുപ
രമാണുക്കളിൽദ്വ്യാരംഭത്തിന്നു അനുകൂലമായകൎമ്മം ഉണ്ടാകുന്നു
അനന്തരംവിഭാഗമുണ്ടാകുന്നു-അനന്തരംപൂൎവ്വസംയൊഗനാശം
ഭവിക്കുന്നു അനന്തരം ആരംഭകസംയൊഗംഭവിക്കുന്നു- അന
ന്തരം ദ്വ്യണുകമുണ്ടാകുന്നു അനന്തരം അതിങ്കൽ രക്താദിരൂപ
മുണ്ടാകുന്നു ഇക്രമത്തിന്നു ദശക്ഷണപ്രക്രിയാഎന്നുപെരാകു
ന്നു ഇനിഏകാദശക്ഷണപ്രക്രിയയെപറയാം—

വഹ്നിസംയൊഗംഹെതുവായിട്ടു പരമാണുക്കളിൽകൎമ്മം ഭവി
ക്കുന്നു- അനന്തരം വിഭാഗവും അനന്തരംദ്വ്യാരംഭകമായസം
യൊഗത്തിന്റെനാശവും അനന്തരം ദ്വ്യണുകാദിദ്രവ്യനാശവും
അനന്തരംവിഭാഗജവിഭാഗവും ശ്യാമനാശവും അനന്തരംപൂൎവ്വ
സംയൊഗനാശവുംരക്താൽപത്തിയും അനന്തരം ഉത്തരസം
യൊഗവും അനന്തരം പരമാണുകൎമ്മനാശവും അനന്തരംഅദൃ
ഷ്ടത്തൊടുകൂടിയ ആത്മാവിന്റെ സംയൊഗംഹെതുവായിട്ടുപര
മാണുക്കളിൽ ദ്വ്യാരംഭത്തിന്നു അനുകൂലമായകൎമ്മവും അനന്ത
രംവിഭാഗവും അനന്തരം പൂൎവ്വസംയൊഗനാശവും അനന്തരംദ്വ
്യാരംഭകമായിരിക്കുന്ന സംയൊഗവും അനന്തരം ദ്വ്യണുകാദി
ദ്രവ്യവും അനന്തരം രക്താദിരൂപവുമുണ്ടാകുന്നു- ഈ ക്രമത്തി
ന്നു ഏകാദശക്ഷണപ്രക്രിയാഎന്നുപെരാകുന്നു രൂപനാശവും
രൂപാന്തരത്തിന്റെ ഉല്പത്തിയും ഇതുകൾരണ്ടും കൂടെ ഏകമാ
യിരിക്കുന്ന അഗ്നിസംയൊഗംഹെതുവായിട്ടു ഭവിക്കുന്നില്ല.
അതവരെ ഏകമായിരിക്കുന്ന അഗ്നിസംയൊഗം നില്ക്കയില്ല
അത്രതന്നെഅല്ല ഉല്പത്തിയെ കുറിച്ചുകാരണമായിട്ടുള്ളതിന്നു നാ
ശത്തെകുറിച്ചു കാരണതാഎന്നതും നാശത്തെകുറിച്ചുകാരണമാ
യിട്ടുള്ളതിന്നു ഉല്പത്തിയെകുറിച്ചുകാരണതാവും ചെരുന്നതല്ലഇ
നിയെറെയും ചിലപ്രക്രിയകൾഉണ്ടു അതുകളെമൂലത്താവലിയി
ൽ നൊക്കിധരിച്ചുകൊൾക—വിസ്തരഭയംഹെതുവായിട്ടു ഇവിടെ
പറയുന്നില്ല. നൈയായികമതത്തിങ്കൽ അവയവങ്ങൾക്കുതന്നെ
അല്ല അവയവികൾക്കുംപാകംഭവിക്കുന്നു അവയവിയായവസ്തുവി
ന്നുസൂക്ഷ്മങ്ങളായ സുഷിരങ്ങൾ ഉണ്ടാകയാൽ അതുകളുടെഉള്ളി
ൽ പ്രവെശിച്ചിരിക്കുന്ന അഗ്നിയുടെ അവയവങ്ങൾകൊണ്ടു
വ്യാവയവങ്ങൾ അവസ്ഥിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന സമയത്തിങ്കൽത

ന്നു പാകത്തിന്നു വിരോധം ഭവിക്കുന്നില്ല അതാതു അവയവങ്ങൾ നശിച്ചിട്ടും ഉണ്ടായിട്ടും ഉള്ള കല്പനകൾ ഗൌരവമുണ്ടു മുമ്പെയാതൊരു ഘടം തീയിൽ വെക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നുവൊ അതുതന്നെ ഇതു എന്നുള്ള ബോധം യഥാർത്ഥമല്ലാ എന്നുവെച്ചാൽ മെൽപറഞ്ഞ ബോധായാതൊരെടത്തു ഭവിക്കുന്നില്ലയൊ അവിടെ അവയവിനാശത്തെ സ്വീകരിക്കുകയുമാം ഇപ്രകാരമാകുന്നു നൈയ്യായികന്മാരുടെ അഭിപ്രായം ഉപരസഗന്ധസ്പർശങ്ങളെ ഒഴിച്ചു മറെറാന്നിങ്കൽ പാകജങ്ങളായിഭവിക്കില്ല.

൧൦൬— ഗണനാവ്യവഹാരെതുഹെതുസ്സംഖ്യാഭിധീയതെ। നിത്യെഷു നിത്യമെകത്വമനിത്യെനിത്യമിഷ്യതെ॥

൧൦൭.— ദ്വിത്വാദയഃ പരാൎദ്ധാന്താഅപെക്ഷബുദ്ധിജാമതാഃ। അനെകാശ്രയപൎയ്യാപ്താഏതെതുപരികീൎത്തിതാഃ॥

൧൦൮— അപെക്ഷാബുദ്ധിനാശാച്ചനാശസ്തെഷാംനിരൂപിതഃ। അനെകൈകത്വബുദ്ധിൎയ്യാസാപെക്ഷാബുദ്ധിരിഷ്യതെ॥

അന്വയം ——— ഗണനാവ്യവഹാരെ - തു - ഹെതുഃ - സംഖ്യാ - അഭിധീയതെ — നിത്യെഷു - ഏകത്വം — നിത്യം — അനിത്യെ - അനിത്യം — ഇഷ്യതെ — ദ്വിത്വാദയഃ — പരാൎദ്ധാന്താഃ - അപെക്ഷാ ബുദ്ധിജാഃ — മതാഃ — ഏതെ — തു - അനെകാശ്രയപൎയ്യാപ്താഃ — പരികീൎത്തിതാഃ - തെഷാം — നാശഃ — അപെക്ഷാബുദ്ധിനാശാൽ - നിരൂപിതഃ - ച - അനെകൈകത്വബുദ്ധിഃ — യാ. സാ - അപെക്ഷാബുദ്ധിഃ - ഇഷ്യതെ.

അന്വയാൎത്ഥം - ഗണനാവ്യവഹാരത്തിങ്കൽതന്നെ ഹെതുവായിട്ടുള്ളതു സംഖ്യാ എന്നു അഭിധാനം ചെയ്യപ്പെടുന്നു - നിത്യങ്ങളിലുള്ള ഏകത്വം നിത്യമാകുന്നു അനിത്യങ്ങളിൽ അനിത്യമെന്നു ഇച്ഛിക്കപ്പെടുന്നു ദ്വിത്വാദികളായിട്ടും പരാൎദ്ധപൎയ്യന്തങ്ങളായിരിക്കുന്നതുകൾ അപെക്ഷാബുദ്ധിജങ്ങളാകുന്നു എന്നു മതങ്ങളായിഭവിക്കുന്നു ഇതുകളാകട്ടെ അനെകാശ്രയ പൎയ്യാപ്തങ്ങളാകുന്നു. എന്നു പരികീൎത്തിതങ്ങളായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു. അതുകളുടെ നാശം അപെക്ഷാബുദ്ധിനാശം ഹെതുവായിട്ടാകുന്നു എന്നു നിരൂപിതമായിഭവിക്കുന്നു. അനെകൈകത്വബുദ്ധിയാതൊന്നൊ അതു അപെക്ഷാബുദ്ധി എന്നു ചൊല്ലപ്പെടുന്നു.

പരിഭാഷ ——— ഗണനാവ്യവഹാരം=ഗണനകൊണ്ടുള്ള വ്യവഹാരം ഗണനാ സംഖ്യാ - വ്യവഹാരം=വാക്കു - (ഇവനൊരുത്തനാകുന്നു ഇവർ ഇരുപെർ ആകുന്നു ഇങ്ങിനെ തുടങ്ങിയുള്ള വാക്കെന്നു സാരം) ഹെതു=കാരണം - സംഖ്യാ=സംഖ്യാ എന്നുള്ള

ന്നു— അഭിധാനംചെയ്യു=പറക- നിത്യങ്ങൾ=നാശമില്ലാത്തവ- ഏകത്വം=ഏകത്വമെന്നസംഖ്യ- നിത്യം=നാശത്തൊടുകൂടാത്തത- അനിത്യം=നാശത്തൊടുകൂടിയത- ദ്വിത്വാദികൾ=ദ്വിത്വംതുടങ്ങിയുള്ളവ— ദ്വിത്വം=ദ്വിത്വമെന്നസംഖ്യ- പരാൎദ്ധാന്തങ്ങൾ=പരാൎദ്ധമാകുന്ന അന്തത്തൊടുകൂടിയവ. പരാൎദ്ധം=പരാൎദ്ധമെന്നസംഖ്യ- അന്തം=ഒടുക്കത്തെത- അപെക്ഷാബുദ്ധിജങ്ങൾ=അപെക്ഷാബുദ്ധി ഹെതുവായിട്ട ജനിക്കുന്നവ. മതങ്ങൾ=അറിയപ്പെടുന്നവ- അനെകാശ്രയപൎയ്യാപ്തങ്ങൾ=ഏകാശ്രയപൎയ്യാപ്തങ്ങളല്ലാത്തവ- ഏകാശ്രയപൎയ്യാപ്തങ്ങൾ=ഏകാശ്രയത്തിങ്കൽപൎയ്യാപ്തങ്ങൾ- ഏകാശ്രയം=ഏകമായിരിക്കുന്ന ആശ്രയം- ഏകം=ഒന്ന- ആശ്രയം=ഇരിപ്പിടം- പൎയ്യാപ്തം=പൎയ്യാപിക്കുന്നത- പൎയ്യാപിക്ക=തികയുക- പരികീൎത്തിതങ്ങൾ=പരികീൎത്തിക്കപ്പെട്ടവ- പരികീൎത്തിക്ക=പറക- അതുകൾ=ദ്വിത്വാദികൾ- അപെക്ഷാബുദ്ധിനാശം=അപെക്ഷാബുദ്ധിയുടെ നാശം— നിരൂപിതം=നിരൂപിക്കപ്പെട്ടത- നിരൂപിക്ക=ആലൊചിച്ചുനിശ്ചയിക്കുക- അനെകൈകത്വബുദ്ധി= അനെകൈകത്വത്തിന്റെ ബുദ്ധി- അനെകൈകത്വം= അനെകങ്ങളിലുള്ള ഏകത്വം- അനെകങ്ങൾ=ഏകത്വമില്ലാത്തവ- (രണ്ടുമൂന്ന ഇത്യാദികളായ സംഖ്യകളൊടുകൂടിയവസ്തുക്കളെന്നസാരം—) ഏകത്വം=ഏകത്വമെന്നസംഖ്യ- വചിക്ക=പറക-

സാരം—— ഗണനാവ്യവഹാരത്തിന്ന ഹെതുവായിട്ടുള്ളഗുണം സംഖ്യയാകുന്നു- അത ഏകത്വംമുതൽ പരാൎദ്ധത്തൊളംഉള്ള ഭെദത്തൊടുകൂടിയതുമാകുന്നു- നിത്യങ്ങളായ വസ്തുക്കളിലിരിക്കുന്ന ഏകത്വം നിത്യമായിട്ടുള്ളതും അനിത്യങ്ങളിലെഏകത്വം അനിത്യമായിട്ടുള്ളതുമാകുന്നു. ദ്വിത്വംമുതൽപരാൎദ്ധംവരെ ഉള്ള സംഖ്യകൾ അപെക്ഷാബുദ്ധിഹെതുവായിട്ട ഉണ്ടാകുന്നതുകളാകുന്നു. ഒരിരിപ്പിടത്തിങ്കൽതന്നെ പൎയ്യാപ്തിയൊടുകൂടെ അതുകൾ ഇരിക്കില്ല- അപെക്ഷാബുദ്ധിനശിച്ചാൽ നശിക്കുകയും ചെയ്യും മുമ്പെഅപെക്ഷ ബുദ്ധിഉണ്ടാകും പിന്നെദ്വിത്വൊൽപത്തിഭവിക്കും അനന്തരം ദ്വിത്വം വിശെഷണമാകുന്നഎന്നുള്ളജ്ഞാനം ഭവിക്കും. അനന്തരം ദ്വിത്വവിശിഷ്ട പ്രത്യക്ഷവും അപെക്ഷാബുദ്ധിയുടെനാശവുംഭവിക്കും- അപെക്ഷാബുദ്ധിനശിച്ചാൽ ദ്വിത്വവും നശിക്കും ജ്ഞാനാനന്തരങ്ങൾ ഒക്കെയുംരണ്ടു ക്ഷണങ്ങളിൽതന്നെ ഉള്ളസ്ഥിതിയൊടകൂടിയതാകുന്നു- വിഭുക്കളായിരിക്കുന്ന ദ്രവ്യങ്ങളിലുള്ള യൊഗ്യവിശെഷ ഗുണങ്ങൾ

അതുകളുണ്ടായതിന്റെ ശേഷം ഉണ്ടാകുന്ന ഗുണങ്ങളാൽ ന
ശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതുകളാകുന്നു- അതുഹെതുവായിട്ട മറ്റുള്ളഗുണ
ങ്ങൾക്കെൽപ്രകാരമാകുന്നു എന്നറിക- അപെക്ഷാബുദ്ധിക്കു
ന്നത മൂന്നുക്ഷണങ്ങൾ മുഴുവൻനില്ക്കയും ചെയ്യും മറ്റുള്ളതുക
ളെപ്പൊലെ നശിക്കുമെങ്കിൽ ദ്വിത്വപ്രത്യക്ഷംഭവിക്കയില്ല നി
ൎവ്വികല്പകജ്ഞാനംഭവിക്കുന്നതൊടുകൂടെ അപെക്ഷാബുദ്ധിനശി
ച്ചാൽ അനന്തരക്ഷണത്തിങ്കൽതന്നെ ദ്വിത്വം നശിച്ചുപൊകും.
നശിച്ചാലത ചക്ഷുരാദികൾക്കു വിഷയമായി ഭവിക്കകയുമില്ല.
ഉള്ളവിഷയത്തെ അല്ലാതെ മറ്റുള്ളതിനെ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾകൊണ്ടു
ഗ്രഹിച്ചുകൂടായെല്ലൊ- അതു ഹെതുവായിട്ട അപെക്ഷാബുദ്ധി
ക്കു നാശകം ദ്വിത്വപ്രത്യക്ഷം മുതലായതു തന്നെ എന്നു കല്പി
ക്കുന്നു- അപെക്ഷാബുദ്ധി നശിച്ചാൽ ദ്വിത്വം നശിക്കുമെന്ന
തിന്നു പ്രമാണമെന്താകുന്നു എന്നു ചൊദിക്കുന്നുവെങ്കിൽ അ
പെക്ഷാബുദ്ധി ഇല്ലാത്തപ്പൊൾ ദ്വിത്വപ്രത്യക്ഷം ഭവിക്കായ്കു
തന്നെ എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക- ദ്വിത്വാദികളെ ഉൽപാദിപ്പിക്കു
ന്നതു അപെക്ഷാബുദ്ധിയാകുന്നുവെല്ലൊ അതു ഹെതുവായി
ട്ട അപെക്ഷാബുദ്ധിനാശം ദ്വിത്വാദികളുടെ നാശത്തിന്നുകാ
രണമായി വരുന്നത യുക്തിയുള്ളതുമാകുന്നു- അപെക്ഷാബുദ്ധി
ക്കു ദ്വിത്വപ്രത്യക്ഷത്തെ കുറിച്ചുതന്നെ കാരണത്വം എന്തുഹെ
തുവായിട്ട കല്പിക്കപ്പെടുന്നില്ല- എന്നു ചൊദിക്കുന്നു എങ്കിൽലാ
ഘവം ഹെതുവായിട്ട തന്നെ എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക- ദ്വിത്വ
ത്തെ കുറിച്ചു കാരണത്വത്തെ കല്പിക്കുമ്പൊൾ ദ്വിത്വത്തി
ന്റെ പ്രവെശമാണ അവിടെ വെണ്ടിവരുന്നത ദ്വിത്വപ്രത്യ
ക്ഷത്തെ കുറിച്ചു കാരണത്വത്തെ കല്പിക്കുമ്പൊൾ ദ്വിത്വപ്രത്യ
ക്ഷത്വത്തിന്റെ പ്രവെശം വെണ്ടിവരും. ദ്വിത്വത്വമെന്നത
ലഘുധൎമ്മമാകുന്നു- ദ്വിത്വപ്രത്യക്ഷത്വമെന്നത- ഗുരുധൎമ്മമാകു
ന്നു— ഇങ്ങിനെ നൊക്കുമ്പൊൾ ദ്വിത്വത്തെ കുറിച്ചുള്ളകാരണ
ത്വകല്പനക്കു ലാഘവമുണ്ടു എന്നും മറ്റെതിന്നു ഗൌരവമുണ്ടു എ
ന്നും അറിഞ്ഞുകൊൾക- ഇപ്രകാരമായാൽ അതീന്ദ്രിയങ്ങ
ളായിരിക്കുന്ന ദ്വ്യണുകം മുതലായ വസ്തുക്കളിലും പരമാണുക്ക
ളിലും നമ്മുടെ അപെക്ഷാബുദ്ധി ഇല്ലായ്കയാൽ ദ്വിത്വാദിക
ളില്ലാ എന്നു വരും എന്നു ശങ്കിക്കരുത- ദ്വ്യണുകാദികളിൽയൊ
ഗികളായിരിക്കുന്നവരുടെ അപെക്ഷാബുദ്ധി ഹെതുവായിട്ടും
സൃഷ്ടിയുടെ ആദികാലത്തിങ്കൽ ഉള്ളതുകളായ പരമാണുക്കളി
ൽ ഈശ്വരന്റെ അപെക്ഷബുദ്ധിയൊ അന്യബ്രഹ്മാണ്ഡത്തി

ന്റെ ഉള്ളിലിരിക്കുന്ന യോഗികളുടെ അപേക്ഷാബുദ്ധിയോ ണ്ടിൽവെച്ചു ഒന്നു ഹേതുവായിട്ടു ദ്വിത്വമുണ്ടാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. അപേക്ഷാബുദ്ധി എന്നത ഇതൊരു വസ്തു അതും ഒരു വസ്തു. ഇങ്ങിനെ തുടങ്ങി അനേക സ്ഥലങ്ങളിലുള്ള ഏകത്വസംഖ്യയുടെ ബോധമാകുന്നു.

൧൧൨. പരിമാണംഭവേന്മാനവ്യവഹാരസ്യകാരണം। അണു ദീർഘംമഹദ്ധ്രസ്വമിതിതൽഭേദഈരിതഃ॥

അന്വയം—മാനവ്യവഹാരസ്യ—കാരണം—പരിമാണം—ഭവേൽ—അണു—ദീർഘം—മഹൽ—ഹ്രസ്വം—ഇതി—തൽഭേദഃ—ഈരിതഃ—ഭവതി

അന്വയാർത്ഥം—മാനവ്യവഹാരത്തിന്റെ കാരണമായിട്ടുള്ളതു പരിമാണമായി ഭവിക്കുന്നു അണു ദീർഘം മഹത്ത ഹ്രസ്വം ഇങ്ങിനെ തൽഭേദം ഈരിതമായി ഭവിക്കുന്നു.

പദാർത്ഥം—മാനവ്യവഹാരം=മാനം കൊണ്ടുള്ള വ്യവഹാരം. മാനം=പരിച്ഛേദം വ്യവഹാരം=വാക്ക—കാരണം=ഹേതു—(അസാധാരണ കാരണമെന്ന ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക) പരിമാണം=പരിമാണമെന്നുള്ളതു. തൽഭേദഃ=അതിന്റെ ഭേദം— അത=പരിമാണം. ഭേദം=വിശേഷം. ഈരിതം=ഈരിക്കപ്പെട്ടതു. ഈരിക്ക=പറക.

സാരം— ചെറുത എന്നോ വലുത എന്നോ നീണ്ടതാകുന്നു എന്നോ നീളമില്ലാത്തതാകുന്നു എന്നോ ഉള്ള വാക്കിന്ന അസാധാരണ കാരണമായിട്ടുള്ളതു പരിമാണമെന്ന ഗുണമാകുന്നു— അത അണു മഹത്ത ദീർഘം, ഹ്രസ്വം ഇങ്ങിനെ നാലു പ്രകാരമായി ഭവിക്കുന്നു.

൧൧൩. അനിത്യേതദനിത്യംസ്യാന്നിത്യേനിത്യമുദാഹൃതം। സംഖ്യാതഃപരിമാണാച്ചപ്രചയാദപിജായതേ॥

൧൧൪. അനിത്യംദ്വ്യണുകാദൌതുസംഖ്യാജന്യമുദാഹൃതംപരിമാണംഘടാദൌതുപരിമാണജമുച്യതേ॥

൧൧൫. പ്രചയശ്ശിഥിലാഖ്യോയസ്സംയോഗസ്തേനജായതേ।പരിമാണംതൂലകാദൌനാശസ്ത്വാശ്രയനാശതഃ॥

അന്വയം—അനിത്യേ—തൽ—അനിത്യം—സ്യാൽ നിത്യേ—നിത്യം—ഉദാഹൃതം—അനിത്യം—പരിമാണം—സംഖ്യാതഃ—പരിമാണാൽ—പ്രചയാൽ—അപി ജായതേ— സംഖ്യാജന്യം—പരിമാണം—തു—ദ്വ്യണുകാദൌ ഉദാഹൃതം—ഘടാദൌ—പരിമാണം തു പരിമാണജം—ഉച്യതേ ശിഥിലാഖ്യഃ—യഃ— സംയോ

ഗഃ. സഃ പ്രചയഃ. തേന തൂലകാദൌ പരിമാണം ജായതേ. നാശസ്തു ആശ്രയനാശാത് ഭവതി.

അന്വയാൎത്ഥം—— അനിത്യമായിട്ടുള്ളതിങ്കൽ അത അനിത്യമെന്നും നിത്യത്തിങ്കൽ നിത്യമെന്നും ഉദാഹൃതമായിഭവിക്കുന്നു. അനിത്യമായിരിക്കുന്ന പരിമാണം സംഖ്യയിങ്കൽനിന്നും പരിമാണത്തിങ്കൽനിന്നും പ്രചയത്തിങ്കൽനിന്നും ജനിക്കുന്നു. സംഖ്യാജന്യമായിരിക്കുന്ന പരിമാണമാകട്ടെ ദ്വ്യണുകാദിയിങ്കൽ ഉദാഹൃതമായി ഭവിക്കുന്നു. ഘടാദിയിങ്കൽ ഉള്ള പരിമാണമാകട്ടെ പരിമാണജമെന്ന വചിക്കപ്പെടുന്നു ശിഥിലാഖ്യമായിരിക്കുന്ന യാതൊരു സംയോഗം ഭവിക്കുന്നുവൊ അത പ്രചയമാകുന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ട തൂലകാദിയിങ്കൽ പരിമാണം ജനിക്കുന്നു നാശം ആശ്രയ നാശം ഹേതുവായിട്ട ഭവിക്കുന്നു—

പരിഭാഷ —— അനിത്യം=നിത്യമല്ലാത്തത. നിത്യം=നാശത്തൊടുകൂടാത്തത— ഉദാഹൃതം=ഉദാഹരിക്കപ്പെട്ടത-ഉദാഹരിക്ക=പറക— സംഖ്യാ=സംഖ്യയെന്ന ഗുണം— പരിമാണം=പരിമാണമെന്നഗുണം— പ്രചയം=സംയോഗവിശേഷം- ജനിക്ക=ഉണ്ടാക— ദ്വ്യണുകാദി=ദ്വ്യണുകം തുടങ്ങിയുള്ളത സംഖ്യാജന്യം=സംഖ്യയാൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെടുന്നത— ഘടാദി ഘടം തുടങ്ങിയുള്ളത ഘടംപടം. പരിമാണജം=പരിമാണത്തിങ്കൽനിന്ന ജനിച്ചത—പരിമാണം=പരിമാണമെന്നഗുണം-ശിഥിലാഖ്യം=ശിഥിലമെന്നആഖ്യയൊടുകൂടിയത— ആഖ്യാ=പെര— അത=പ്രചയം—തൂലകാദി=തൂലകം തുടങ്ങിയുള്ളത. തൂലകം=പഞ്ഞി. ആശ്രയനാശം=ആശ്രയത്തിന്റെ നാശം— ആശ്രയം=ഇരിപ്പിടം.

സാരം—— അനിത്യമായിരിക്കുന്ന വസ്തുക്കളിലുള്ള പരിമാണം അനിത്യമായിട്ടും നിത്യങ്ങളിലുള്ള പരിമാണം നിത്യമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- അനിത്യപരിമാണം സംഖ്യയിങ്കൽ നിന്നും പരിമാണത്തിങ്കൽനിന്നും പ്രചയത്തിങ്കൽനിന്നും ഭവിക്കുന്നു സംഖ്യയാലുണ്ടാക്കപ്പെടുന്ന പരിമാണം ദ്വ്യണുകം മുതലായതിൽ ആകുന്നു- ദ്വ്യണുകത്തിന്റെ പരിമാണത്തെ കുറിച്ച പരമാണു പരിമാണം കാരണമല്ല- ത്രസരേണുവിന്റെ പരിമാണത്തെ കുറിച്ച ദ്വ്യണുകപരിമാണവും കാരണമല്ല പരിമാണത്തിന്ന തന്നൊട സമാനജാതീയമായിരിക്കുന്ന ഉൽകൃഷ്ടപരിമാണത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു താനെന്നുള്ള നിയമമുണ്ട- അ

ത ഹേതുവായിട്ട പരമാണു പരിമാണവും ദ്വ്യണുകപരിമാണ
വും കാരണമായാൽ ദ്വ്യണുകത്തിന്ന പരമാണുക്കളെക്കാൾ അ
ധികമായ വലിപ്പം ഭവിക്കില്ല- ത്രസരേണുവിന്റെ പരിമാ
ണം സമാനജാതിയായിട്ടുള്ളതുമല്ല അപ്രകാരമാകയാൽ പരമാ
ണുക്കളിലെ ദ്വിത്വസംഖ്യതന്നെ ദ്വ്യണുകപരിമാണത്തെ ഉ
ണ്ടാക്കുന്നു എന്നും ദ്വ്യണുകങ്ങളിലെ ത്രിത്വസംഖ്യതന്നെ ത്രസ
രേണുപരിമാണത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നു എന്നും അറിഞ്ഞു കൊൾക.
ഘടംമുതലായതുകളിലുള്ള പരിമാണം കപാലാദികളുടെപരിമാ
ണത്തിങ്കൽനിന്ന ജനിക്കുന്നതാകയാൽ പരിമാണജമാകുന്നു-
പ്രചയമെന്നത അവയവങ്ങളുടെ ശിഥില സംയോഗമാകുന്നു-
അത ഹേതുവായിട്ട പഞ്ഞി മുതലായതിൽ പരിമാണം ഉണ്ടാ
കുന്നു- പരിമാണനാശത്തെ കുറിച്ച അതിന്റെ ആശ്രയനാ
ശം കാരണമാകുന്നു-

൫൯ സംഖ്യാവത്തുപൃഥക്ത്വംസ്യാൽപൃഥക്പ്രത്യയകാരണം।
അന്യോന്യാഭാവതൊനാസ്യചരിതാൎത്ഥത്വമിഷ്യതെ ॥
൬൦. അസ്മാൽപൃഥഗിദന്നേതിപ്രതീതിൎഹിവിലക്ഷണാ। അ
പ്രാപ്തയോസ്തുയാപ്രാപ്തിസ്സൈവസംയോഗഈരിതഃ ॥

അന്വയം—— പൃഥക്ത്വം- തു— സംഖ്യാവൽ— സ്യാൽ- പൃ
ഥക്പ്രത്യയകാരണം. ച— അന്യോന്യാഭാവതഃ- അസ്യ ചരി
താൎത്ഥത്വം-ന—ഇഷ്യതെ അസ്മാൽ— പൃഥക്—ഇദം-ന—ഇതിഃ—
പ്രതീതിഃ- ഹി വിലക്ഷണാ— ഭവതി - അപ്രാപ്തയോഃ-തു-പ്രാ
പ്തിഃ യാ- സാ- ഏവ- സംയോഗഃ ഈരിതഃ

അന്വയാൎത്ഥം—— പൃഥക്ത്വമാകട്ടെ സംഖ്യയോട തുല്യമായി
ഭവിക്കുന്ന പൃഥക് പ്രത്യയകാരണമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു അന്യോ
ന്യാഭാവം ഹേതുവായിട്ട ഇതിന്ന ചരിതാൎത്ഥത്വം ഇച്ഛിക്ക
പ്പെടുന്നില്ല. ഇതിങ്കൽ നിന്ന വെറെയാകുന്നു ഇതല്ല- എന്നു
ള്ള പ്രതീതി യാതൊന്ന ഹേതുവായിട്ട വിലക്ഷണയായി ഭവി
ക്കുന്നു അപ്രാപ്തങ്ങളുടെ പ്രാപ്തി യാതൊന്നൊ അത തന്നെ സം
യോഗമെന്ന ഈരിതമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു-

പരിഭാഷ—— പൃഥക്ത്വം=പൃഥക്ത്വമെന്നഗുണം സംഖ്യാ=
സംഖ്യഎന്നഗുണം- പൃഥക്പ്രത്യയകാരണം=പൃഥക് പ്രത്യയ
ത്തിന്റെകാരണം- പൃഥക്പ്രത്യയം=വെറെഎന്നുള്ളബുദ്ധി—
ഇതുപൃഥക്ത്വം- ചരിതാൎത്ഥത്വം=ചരിതാൎത്ഥമാവുകഎന്നുള്ളത-
ചരിതാൎത്ഥം=ചരിതമായിരിക്കുന്ന അൎത്ഥത്തൊടുകൂടിയത—ചരി
തം=ഗതം- പ്രതീതി=ബുദ്ധി- വിലക്ഷണാ=വിരുദ്ധമായിരിക്കു

ന്ന ലക്ഷണത്തോടകൂടിയത (പരസ്പരസാദൃശ്യത്തോടകൂടാത്തത) അപ്രാപ്തയൊഃ=പ്രാപ്തങ്ങളല്ലാത്തവ- (തമ്മിൽചേരാതെ നില്ക്കുന്നവ) പ്രാപ്തിതമ്മിലുള്ളചെൎച്ച സംയോഗഃ=സംയോഗമെന്നാകുന്നു- ഈരിതഃ=പറയപ്പെട്ടത-

സാരം— ഇത ഇതിങ്കൽ നിന്ന വെറെ ആകുന്നു എന്നുള്ള ബുദ്ധിക്ക അസാധാരണ കാരണമായിരിക്കുന്നത പൃഥക്ത്വമാകുന്നു- നിത്യതകൊണ്ടും അനിത്യതകൊണ്ടും പൃഥക്ത്വം സംഖ്യയൊട തുല്യമാകുന്നു- നിത്യങ്ങളിലുള്ള ഏകപൃഥക്ത്വം നിത്യമാകുന്നു എന്നും അനിത്യങ്ങളിലുള്ള ഏകപൃഥക്ത്വം അനിത്യമാകുന്നു എന്നും ദ്വിപൃഥക്ത്വാദികൾ സൎവ്വത്ര അപെക്ഷാബുദ്ധിയാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു എന്നും അപെക്ഷാബുദ്ധി നശിച്ചാൽ നശിക്കുമെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- പൃഥക്ത്വമെന്നത അന്യോന്യാഭാവമല്ല- ഇത ഇതിങ്കൽനിന്ന വെറെയാകുന്നു എന്നുള്ള ബുദ്ധിയും ഇത ഇതല്ല എന്നുള്ള ബുദ്ധിയും അന്യോന്യസാദൃശ്യത്തോടകൂടാത്തതുകളാകുന്നു- ശബ്ദസാദൃശ്യമില്ലാ എങ്കിലും അൎത്ഥസാദൃശ്യം ഭവിക്കുന്നു എന്ന ശങ്കിക്കരുത. എന്തെന്നാൽ പൃഥക് എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കൽ എന്നപൊലെ ഭിന്നം എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കലും പഞ്ചമിയുടെ പ്രസംഗം ഭവിക്കും- അതുഭവിക്കായ്കയാൽ അൎത്ഥഭേദം തന്നെ ഉണ്ട എന്ന ധരിച്ചുകൊൾക- സംയോഗമെന്നത തമ്മിൽ ചെൎച്ചകൂടാതെ ഉണ്ടായിരുന്ന വസ്തുക്കളുടെ തമ്മിലുള്ള ചെൎച്ചയാകുന്നു-

൱൧. കീൎത്തിതസ്ത്രിവിധസ്ത്വേഷ ആദ്യോന്യതരകൎമ്മജഃ । തഥോഭയസ്പന്ദജന്യോ ഭവെത്സംയോഗജോപരഃ ॥

൱൨. ആദിമഃ ശ്യേനശൈലാദിസംയോഗഃ പരികീൎത്തിതഃ । മേഷയോസ്സന്നിപാതോ യഃ സ ദ്വിതീയ ഉദാഹൃതഃ ॥

൱൩. കപാലതരുസംയോഗാത്സംയോഗസ്തരുകുംഭയോഃ । തൃതീയസ്സ്യാൽകൎമ്മജോപി ദ്വിധൈവ പരികീൎത്തിതഃ ।

൱൪. അഭിഘാതോ നോദനഞ്ച ശബ്ദഹേതുരിഹാദിമഃ । ശബ്ദാഹേതുൎദ്വിതീയസ്സ്യാദ്വിഭാഗോപി ത്രിധാ ഭവെൽ ॥

൱൫. ഏകകൎമ്മോൽഭവസ്ത്വാദ്യോ ദ്വയകൎമ്മോൽഭവോപരഃ । വിഭാഗജസ്തൃതീയസ്സ്യാത്തൃതീയോപി ദ്വിധാ ഭവെൽ ।

൱൬. ഹേതുമാത്രവിഭാഗോത്ഥോ ഹേത്വഹേതുവിഭാഗജഃ । പരത്വഞ്ചാപരത്വഞ്ച ദ്വിവിധം പരികീൎത്തിതം ।

൱൭. ദൈശികം കാലികഞ്ചാപി മൂൎത്ത ഏവ തു ദൈശികം । പരത്വം ദേശസംയോഗഭൂയസ്ത്വജ്ഞാനതോ ഭവെൽ ॥

൧൨൯. അപരത്വം തദല്പത്വബുദ്ധിസ്സ്യാദിതീരിതം തയോരസ
മവായീതുദിക്സംയോഗസ്തദാശ്രയെ ।

൧൩൦. ദിവാകരപരിസ്പന്ദഭൂയസ്ത്വജ്ഞാനതോ ഭവേൽ । പര
ത്വമപരത്വന്തു തദല്പത്വപ്രതീതിതഃ ॥

൧൩൧. അത്രത്വസമവായീസ്യാൽസംയോഗഃകാലപിണ്ഡയോഃ।
അപേക്ഷാബുദ്ധിനാശേനനാശസ്തേഷാംനിരൂപിതഃ ॥

അന്വയം — ഏഷഃ — തു — ത്രിവിധഃ — കീർത്തിതഃ — ഭവതി —
ആദ്യഃ — അന്യതരകർമ്മജഃ — തഥാ — ഏകഃ — ഉഭയസ്പന്ദജന്യഃ — ഭവേ
ൽ — അപരഃ — സംയോഗജഃ — ഭവേൽ — ആദിമഃ — ശ്യേനശൈലാ
ദിസംയോഗഃ പരികീർത്തിതഃ — മേഷയോഃ — സന്നിപാതഃ — യഃ —
സഃ — ദ്വിതീയഃ — ഉദാഹൃതഃ — കപാലതരുസംയോഗാൽ തരുകും
ഭയോഃ — സംയോഗഃ — തൃതീയഃ — സ്യാൽ — കർമ്മജഃ — അപി — അ
ഭിഘാതാൽ — നോദനം — ച — ഇതി — ദ്വിധാ — ഏവ — പരികീ
ർത്തിതഃ — ഇഹ — ആദിമഃ ശബ്ദഹേതുഃ — ദ്വിതീയാ — ശബ്ദാഹേ
തുഃ സ്യാൽ — വിഭാഗഃ — അപി — ത്രിധാ — ഭവേൽ — ആദ്യഃ — തു —
ഏകകർമ്മോത്ഭവഃ ഭവതി — അപരഃ — തു — ദ്വയോഃ — കർമ്മോത്ഭ
വാൽ — ഭവതി — ദ്വിതീയഃ — വിഭാഗജഃ — സ്യാൽ — തൃതീയഃ — അപി —
ഹേതുമാത്രവിഭാഗോത്ഥഃ — ഹേതുഹേതുവിഭാഗജഃ — ഇതി — ദ്വി
ധാ — ഭവേൽ — പരത്വം — അപരത്വം — ച — ദൈശികം — കാ
ലികം — അപി — ച — ഇതി — ദ്വിവിധം — പരികീർത്തിതം — ദൈ
ശികം — പരത്വം — തു — മൂർത്തേ — ഏവ — ദേശസംയോഗഭൂ
യസ്ത്വജ്ഞാനതഃ — ഭവേൽ — അപരത്വം — തദല്പത്വബുദ്ധിതഃ —
സ്യാൽ — ഇതി — ഈരിതം — ഭവതി — തയോഃ — അസമവായീ —
തു — ദിക്സംയോഗഃ — ഭവതി — തദാശ്രയെ — ദിവാകരപരിസ്പ
ന്ദഭൂയസ്ത്വജ്ഞാനതഃ — പരത്വം — ഭവേൽ — തദല്പത്വപ്രതീതി
തഃ — അപരത്വം — ച — അത്ര — തു — കാലപിണ്ഡയോഃ — സംയോഗഃ —
അസമവായീ — സ്യാൽ — അപേക്ഷാബുദ്ധിനാശേന — തേഷാം —
നാശഃ — നിരൂപിതഃ — ഭവതി —

അന്വയാർത്ഥം — ഇത ത്രിവിധമായിട്ട കീർത്തിതമായി ഭവി
ക്കുന്നു — ആദ്യം അന്യതര കർമ്മജമായിട്ട ഭവിക്കും — അപ്രകാരം
ഒന്ന ഉഭയ സ്പന്ദജന്യമായിട്ട ഭവിക്കും അപരം സംയോഗജമാ
യിട്ട ഭവിക്കും ആദിമം ശ്യേനശൈലാദി സംയോഗമെന്ന പ
രികീർത്തിതമായി ഭവിക്കുന്നു — മേഷങ്ങളുടെ സന്നിപാതം യാ
തൊന്നൊ അത ദ്വിതീയമാകുന്ന ഉദാഹൃതമായി ഭവിക്കുന്നു — ക
പാലതരുസംയോഗം ഹേതുവായിട്ടുള്ള തരുകുംഭങ്ങളുടെ സം

യോഗം തൃതീയമായി ഭവിക്കും- കർമ്മജവും അഭിഘാതവും നോദനവും ഇങ്ങിനെ രണ്ടു പ്രകാരമെന്ന തന്നെ പരികീർത്തിതമായി ഭവിക്കുന്നു ഇതുകളിൽ വെച്ച ആദിമം ശബ്ദ ഹേതുവായി ഭവിക്കും ദ്വിതീയം ശബ്ദാഹേതുവായി ഭവിക്കും വിഭാഗവും മൂന്നു പ്രകാരമെന്ന ഭവിക്കും ആദ്യം ഏകകർമ്മോൽഭവമായി ഭവിക്കുന്നു- അപരം ഇരുവരുടെ കർമ്മോൽഭവമായി ഭവിക്കുന്നു- വിഭാഗജം തൃതീയമായി ഭവിക്കും- തൃതീയവും ഹേതുമാത്രവിഭാഗോത്ഥവും ഹേത്വഹേതു വിഭാഗജവും ഇങ്ങിനെ പരത്വവും അപരത്വവും ദൈശികവും കാലികവും ഇപ്രകാരം ദ്വിവിധമാക്കിപരികീർത്തിതമായി ഭവിക്കുന്നു- ദൈശികമായിരിക്കുന്ന പരത്വമാകട്ടെ മൂർത്തത്തിങ്കൽ തന്നെ ദേശസംയോഗഭൂയസ്ത്വജ്ഞാനം ഹേതുവായിട്ട ഭവിക്കും അപരത്വം തദല്പബുദ്ധി ഹേതുവായിട്ട ഭവിക്കും ഇപ്രകാരം ഈരിതമായി ഭവിക്കുന്നു- അതുകൾക്ക അസമവായിയാകട്ടെ ദിക്സംയോഗമാകുന്നു തദാശ്രയത്തിങ്കൽ ദിവാകര പരിസ്പന്ദഭൂയസ്ത്വ ജ്ഞാനം ഹേതുവായിട്ട പരത്വം ഭവിക്കും- തദല്പതാപ്രതീതി ഹേതുവായിട്ട അപരത്വവും ഭവിക്കും- ഇവിടെയാകട്ടെ കാലപിണ്ഡങ്ങളുടെ സംയോഗം അസമവായിയായിട്ട ഭവിക്കും- അപേക്ഷാ ബുദ്ധിനാശം ഹേതുവായിട്ട അതുകൾക്ക നാശം നിരൂപിതമായി ഭവിക്കുന്നു—

പരിഭാഷ—— ഇത=സംയോഗം— ത്രിവിധം=മൂന്നവിധങ്ങളോടുകൂടിയത— വിധകൾ=പ്രകാരങ്ങൾ-കീർത്തിതം=കീർത്തിക്കപ്പെട്ടത— കീർത്തിക്ക=പറക— ആദ്യം=ഒന്നാമത്തെത— അന്യതരകർമ്മജം=അന്യതരകർമ്മത്തിങ്കൽനിന്നജനിച്ചത— അന്യതരകർമ്മം=അന്യതരത്തിന്റെകർമ്മം— അന്യതരം=രണ്ടിൽവെച്ചഒന്ന- ഉഭയസ്പന്ദജന്യം=ഉഭയസ്പന്ദത്താൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെട്ടത— ഉഭയസ്പന്ദം=രണ്ടു വസ്തുക്കളുടെസ്പന്ദം— സ്പന്ദം=ചലനം— സംയോഗജം=സംയോഗത്തിങ്കൽനിന്ന ജനിച്ചത— ആദിമം=ഒന്നാമത്തെത- ശ്യേനശൈലാദിസംയോഗം=ശ്യേനശൈലാദികളുടെ സംയോഗം— ശ്യേനശൈലാദികൾ=ശ്യേനശൈലങ്ങൾതുടങ്ങിയുള്ളവ— ശ്യേനശൈലങ്ങൾ=ശ്യേനവും ശൈലവും- ശ്യേനം=പരുന്ത- ശൈലം=പർവ്വതം- പരികീർത്തിതം=പരികീർത്തിക്കപ്പെട്ടത- പരികീർത്തിക്ക=പറക— മേഷങ്ങൾ=ആട്ടുകൾ സന്നിപാതം=സംയോഗം— ദ്വിതീയം=രണ്ടാമത്തെത— ഉദാഹൃതം=ഉദാഹരിക്കപ്പെട്ടത— ഉദാഹരിക്ക പറക- കപാ

ലതരുസംയോഗം=കപാലതരുക്കളുടെ സംയോഗം- കപാലത
രുക്കൾ=കപാലവും തരുവും- കപാലം=ഘടാവയവവിശേഷം-
തരു=വൃക്ഷം- തരുകപാലങ്ങൾ=തരുവും കപാലവും- തരു=വൃക്ഷം- കം
ടം=കുടം- തൃതീയം=മൂന്നാമത്തെ- കൎമ്മജം=കൎമ്മത്തിങ്കൽനിന്ന
ജനിക്കുന്നത- പരികീൎത്തിതം=പരികീൎത്തിക്കപ്പെട്ടത ആദിമം=
ഒന്നാമത്തെ- (അഭിഘാതമെന്നൎത്ഥം) ശബ്ദഹേതു ശബ്ദത്തി
ന്നഹേതു- ഹേതു=കാരണം- ദ്വിതീയം=രണ്ടാമത്തെ- (നോദ
നമെന്നൎത്ഥം) ശബ്ദാഹേതു=ശബ്ദത്തിന്ന അഹേതു- അഹേ
തു ഹേതുവല്ലാത്തത- വിഭാഗം= വിഭാഗമെന്നഗുണം- ഏകക
ൎമ്മോൽഭവം=ഏകകൎമ്മത്തിങ്കൽനിന്ന ഉത്ഭവിക്കുന്നത- ഏകക
ൎമ്മം=ഒന്നിന്റെകൎമ്മം- അപരം അന്യം- കൎമ്മോൽഭവം=കൎമ്മ
ത്തിങ്കൽനിന്ന ഉൽഭവിക്കുന്നത- തൃതീയം=മൂന്നാമത്തെ- വി
ഭാഗജം=വിഭാഗത്തിങ്കൽനിന്നജനിച്ചത- തൃതീയം=മൂന്നാമത്ത
ത- ഹേതുമാത്രവിഭാഗോത്ഥം=ഹേതുമാത്രവിഭാഗത്തിങ്കൽനിന്ന
ഉണ്ടായത- ഹേതുമാത്രവിഭാഗം=ഹേതുമാത്രത്തിന്റെ വിഭാ
ഗം- ഹേതുമാത്രം=കാരണമാത്രം- ഹേത്വഹേതുവിഭാഗജം=
ഹേത്വഹേതുവിഭാഗത്തിങ്കൽനിന്നജനിച്ചത- ഹേത്വഹേതു
വിഭാഗം=ഹേത്വഹേതുക്കളുടെവിഭാഗം- ഹേത്വഹേതുക്കൾ=
ഹേതുവും അഹേതുവും- ഹേതു=കാരണം- അഹേതു=ഹേതു
വല്ലാത്തത- പരത്വം=പരത്വമെന്നഗുണം- അപരത്വം=അ
പരത്വമെന്നഗുണം- ദൈശികം=ദേശത്താലുണ്ടാക്കപ്പെട്ടത- കാ
ലികം കാലത്താലുണ്ടാക്കപ്പെട്ടത ദ്വിവിധം=രണ്ടുവിധങ്ങളൊട
കൂടിയത-വിധങ്ങൾ=പ്രകാരങ്ങൾ- ദൈശികം=ദേശത്താലുണ്ടാ
ക്കപ്പെട്ടത- പരത്വം=പരത്വമെന്നഗുണം- മൂൎത്തം=അപകൃഷ്ടപ
രിമാണമായവസ്തു- ദേഷസംയോഗഭൂയസ്ത്വജ്ഞാനം=ദേഷ
യോഗഭൂയസ്ത്വത്തിന്റെജ്ഞാനം- ദേഷസംയോഗഭൂയസ്ത്വം=
ദേഷസംയോഗത്തിന്റെഭൂയസ്ത്വം- ദേഷസംയോഗം=ദേഷ
ത്തിന്റെസംയോഗം- ഭൂയസ്ത്വം=ആധിക്യം ജ്ഞാനം=അറിവ-
അപരത്വം=അപരത്വമെന്നഗുണം- തദല്പത്വബുദ്ധി=തദല്പത്വത്തി
ന്റെബുദ്ധി- തദല്പത്വം=അതിന്റെഅല്പത്വം- തത= ദേശസംയോ
ഗം- അല്പത്വം=അല്പത= ബുദ്ധി ബോധം- ഈരിതം=പറ
യപ്പെട്ടത- അതുകൾ=ദൈശികപരത്വാപരത്വങ്ങൾ- അസമ
വായി=അസമവായികാരണം- തദാശ്രയം=അതിന്റെആശ്രയം-
അത=പരത്വം- ദിവാകരപരിസ്പന്ദഭൂയസ്ത്വജ്ഞാനം=ദിവാകര
പരിസ്പന്ദഭൂയസ്ത്വത്തിന്റെ ജ്ഞാനം- ദിവാകരപരിസ്പന്ദഭൂയ

സ്ത്വം=ദിവാകരപരിസ്പന്ദങ്ങളുടെജ്യായസ്ത്വം. ദിവാകരപരിസ്പന്ദ
ങ്ങൾ= ദിവാകരന്റെപരിസ്പന്ദങ്ങൾ. ദിവാകരൻ=ആദിത്യൻ.
പരിസ്പന്ദങ്ങൾ=ചലനങ്ങൾ. ജ്യായസ്ത്വം=ആധിക്യം— തദല്പത്വ
പ്രതീതി=തദല്പത്വത്തിന്റെപ്രതീതി— തദല്പത്വം= അതുകളുടെ
അല്പത്വം— അതുകൾ=ദിവാകരപരിസ്പന്ദങ്ങൾ അല്പത്വം=അ
ല്പത. പ്രതീതി=ബോധം. കാലപിണ്ഡങ്ങൾ=കാലവും പി
ണ്ഡവും— പിണ്ഡം=വ്യക്തി. അസമവായി=അസമവായികാ
രണം. അപേക്ഷാബുദ്ധിനാശം=അപേക്ഷാബുദ്ധിയുടെനാശം.
അതുകൾ=ദൈശികങ്ങളായിട്ടും കാലികങ്ങളായിട്ടുമുള്ളപരത്വാ
പരത്വങ്ങൾ.

സാരം______ മെൽപറഞ്ഞസംയോഗംരണ്ടുവസ്തുക്കളിൽ വെ
ച്ച ഒന്നിന്റെ കൎമ്മംഹെതുവായിട്ടും രണ്ടിന്റെകൎമ്മം ഹെതു
വായിട്ടും സംയോഗംഹെതുവായിട്ടും ഉണ്ടാവുന്നതാകയാൽ മൂ
ന്നുവിധമാകുന്നു. പരുന്തിന്റെയും പൎവ്വതത്തിന്റെയും തമ്മി
ലുള്ളസംയോഗം പരുന്തിന്റെകൎമ്മംഹെതുവായിട്ടു ഉണ്ടാവുന്ന
താകയാൽ ആദിയിൽപറയപ്പെട്ടതാകുന്നു. ആട്ടുകൾ അകലെ
നിന്നോടി അടുത്ത അങ്ങൊട്ടുമിങ്ങൊട്ടും മുട്ടുമ്പോൾ ഉണ്ടാവുന്ന
സംയോഗംരണ്ടുവസ്തുക്കളുടെ കൎമ്മംഹെതുവായിട്ടുണ്ടാകുന്നതാ
കുന്നു. കപാലവും വൃക്ഷവുംതമ്മിൽ സംയോഗമുള്ളതുകളായാൽ
അതുഹെതുവായിട്ടു കുടത്തിന്നും വൃക്ഷത്തിന്നും തമ്മിലുണ്ടാവു
ന്നസംയോഗം മൂന്നാമതപറയപ്പെട്ടതാകുന്നു. കൎമ്മംഹെതുവാ
യിട്ടുണ്ടാകുന്നസംയോഗം ശബ്ദത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതാകയാൽ
അതിന്നുപെർ അഭിഘാതമെന്നും ശബ്ദത്തെ ജനിപ്പിക്കാത്ത
തിന്നു നൊദനമെന്നും പെരാകുന്നു. വിഭാഗമെന്നഗുണവുംസം
യോഗമെന്നപോലെമൂന്നുവിധമാകുന്നു. ശ്യേനശൈലവിഭാഗ
ത്തിങ്കൽ ശ്യേനകൎമ്മമായ ഉല്പതനം കാരണമാകയാലും പൎവ്വ
തത്തിന്നു കൎമ്മമില്ലായ്കയാലും ഏകകൎമ്മത്തിങ്കൽനിന്നു ഉത്ഭവി
ച്ചതാകുന്നു. ആട്ടുകൾതമ്മിൽമുട്ടി രണ്ടുംപെരിച്ചുപിന്നാക്കം പൊ
കുമ്പോൾ തമ്മിലുണ്ടാകുന്നവിഭാഗം രണ്ടിന്റെയും കൎമ്മം
ഹെതുവായിട്ടു ഉത്ഭവിച്ചതാകുന്നു. വിഭാഗത്തിങ്കൽനിന്നുണ്ടാകു
ന്നു വിഭാഗംകാരണമാത്രത്തിന്റെ വിഭാഗം ഹെതുവായിട്ടുംകാ
രണാകാരണങ്ങളുടെ വിഭാഗംഹെതുവായിട്ടുംഉണ്ടാകുന്നതാകയാ
ൽ രണ്ടുവിധമാകുന്നു. കപാലത്തിങ്കൽ കൎമ്മവും അനന്തരം ക
പാലവിഭാഗവും അനന്തരം ഘടാരംഭകസംയോഗനാശവും അ
നന്തരം ഘടനാശവും അനന്തരംമെൽപ്രകാരമുള്ള കപാലവി

ഭാഗത്താൽ കൎമ്മത്തോടുകൂടിയ കപാലത്തിന്ന ആകാശാദിവി
ഭാഗവും ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നു അതുകളിൽവെച്ച ആകാശാദിവി
ഭാഗം വിഭാഗത്താൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെട്ടതാകയാൽ മെൽപറക
പ്പെട്ടതുകളിൽവെച്ച മൂന്നാമത്തതാകുന്നു. വിഭാഗജവിഭാഗമു
ണ്ടായാൽ അനന്തരം പൂൎവ്വസംയോഗനാശവും അനന്തരം ഉ
ത്തരദെശ സംയോഗവും പിന്നെ കൎമ്മനാശവും ഭവിക്കും. അ
ങ്ങിനെയുള്ള കൎമ്മത്താൽ തന്നെ ദെശാന്തര സംയോഗത്തിന്ന
വിരോധിയായ വിഭാഗം എന്തുകൊണ്ടു ജനിപ്പിക്കപ്പെടുന്നില്ലാ
എന്നു ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽ പറയാം.

ഒരു കൎമ്മത്തിന്നു തന്നെ ആരംഭകസംയോഗത്തിന്ന വിരോധി
യായ വിഭാഗത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതാവൂ എന്നുള്ള അവസ്ഥയും
ആരംഭകമല്ലാതെ ഉള്ള സംയോഗത്തിന്ന വിരോധിയായ വിഭാ
ഗത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതാവൂ എന്നുള്ള അവസ്ഥയുംകൂടി വരിക
യില്ല വരുമെങ്കിൽ വിടൎന്നിരിക്കുന്നതാമരപ്പൂവിന്ന ഭംഗംഭവി
ക്കുകയുമാം. അതഹെതുവായിട്ട യാതൊന്ന ആരംഭകസംയൊ
ഗമല്ലാതെ ഇരിക്കുന്ന സംയോഗത്തിന്ന വിരോധിയായ വിഭാ
ഗത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നുവൊ അതു ആരംഭകസംയോഗത്തിന്ന വി
രോധിയായ വിഭാഗത്തെ ജനിപ്പിക്കില്ലഎന്നും അതിനെജനി
പ്പിക്കുന്നത മറ്റെതിനെജനിപ്പിക്കില്ലാഎന്നും അറിഞ്ഞുകൊൾ
ക. കാരണവിഭാഗഹെതുവായിട്ട തന്നെ ദ്രവ്യനാശംഭവിക്കുന്ന
തിന്നുമുമ്പ എന്തഹെതുവായിട്ട ദെശാന്തരവിഭാഗം ജനിക്കു
ന്നില്ല എന്നു ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽ ആരംഭകസംയോഗത്തി
ന്നവിരോധിയായ വിഭാഗത്തോടുകൂടിയതായ അവയവം അ
വയവിയായ ദ്രവ്യമുള്ളപ്പോൾ ദെശാന്തരവിഭാഗത്തിന്ന ആ
ശ്രയമായി ഭവിക്കയില്ല ഇതഹെതുവായിട്ടതന്നെ എന്നറിഞ്ഞു
കൊൾക. ഹസ്തക്രിയഹെതുവായിട്ട ഹസ്തവൃക്ഷവിഭാഗംഭവി
ച്ചാൽ അതുഹെതുവായിട്ട ശരീരവൃക്ഷവിഭാഗംഭവിക്കുന്നു യാ
തൊന്നൊ അതു കാരണാകാരണവിഭാഗജമായിരിക്കുന്ന വിഭാഗ
മാകുന്നു വിഭാഗമെന്നത സംയോഗനാശസ്വരൂപമല്ല. സം
യോഗനാശസ്വരൂപമാകുന്നു എങ്കിൽ ഇതവിഭക്തമായി എന്നു
ള്ള ബുദ്ധി ഭവിക്കയില്ല. അതുഹെതുവായിട്ട വെറെ ഗുണന്ത
ന്നെ എന്നുധരിച്ചുകൊൾക. പരമെന്നും അപരമെന്നും എ
ന്നുള്ളവ്യവഹാരത്തിന്ന നിമിത്തം പരത്വവും അപരത്വവുമാകു
ന്നു ദൈശികമായിരിക്കുന്ന പരത്വം ഒന്നിനെഅപെക്ഷിച്ചി
ട്ട മറ്റതിന്ന ബഹുതരദെശങ്ങളുടെ സംയോഗം ഉള്ളതിങ്ക

ല്ലുണ്ട എങ്കിൽ അതിങ്കൽ തോന്നുന്ന ദേശസംയോഗത്തിന്ന
അല്പതയാകുന്നു ഉള്ളതെങ്കിൽ അതിങ്കൽ ദൈശികമായിരിക്കു
ന്ന അപരത്വവും തോന്നുന്നു. പാടലീപുത്രകനഗരത്തിങ്കൽനി
ന്ന കാശിക്കു പ്രയാഗത്തിനെക്കാട്ടിൽ നോക്കുമ്പോൾ പ്രയാഗം
ബഹുതരദേശങ്ങൾ മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ സംയോഗിച്ചിരിക്കയാൽ പ
രമാകുന്നു പാടലീപുത്രകത്തിൽനിന്നുതന്നെ കുരുക്ഷേത്രത്തെ
അപേക്ഷിക്കുമ്പോൾ പ്രയാഗം അപരമാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ ദൈ
ശികപരത്വാപരത്വങ്ങളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ദൈശികപര
ത്വാപരത്വങ്ങൾക്കു അസമവായികാരണം ദിക്സംയോഗമാകു
ന്നു. കാലികപരത്വാപരത്വങ്ങൾ സൂൎയ്യപരിസ്പന്ദങ്ങളുടെ ആധി
ക്യത്തെയും ന്യൂനതയെയും അപേക്ഷിച്ചിട്ട ജ്യേഷ്ഠകനിഷ്ഠാദി
കളിൽ ഉണ്ടാകുന്നതാകുന്നു. കാലികപരത്വാപരത്വങ്ങൾ ജന്യ
ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ തന്നെ ഇരിക്കുന്നതുകളാകുന്നു. അതുകൾക്കു
അസമവായികാരണം കാലദ്രവ്യപിണ്ഡങ്ങളുടെ സംയോഗമാകുന്നു. ദൈ
ശികങ്ങൾ രണ്ട കാലികങ്ങൾ രണ്ട ഇങ്ങിനെ നാലുപ്രകാരമായ
പരത്വാപരത്വങ്ങൾക്കു നിത്യതയില്ല അപേക്ഷാബുദ്ധിയാൽ ഉ
ണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതുകളാകയാൽ അതു നശിക്കുന്നതുവരെ അതുക
ൾ നില്ക്കും. പിന്നെ നശിക്കും. ഇനി ക്രമപ്രാപ്തമായിരിക്കുന്ന
ബുദ്ധിയുടെ ചില അംശങ്ങളെക്കുറിച്ച മുൻപെതന്നെ പറക
പ്പെട്ടിരിക്കയാൽ പരിശിഷ്ടഭാഗത്തെക്കുറിച്ച പറകപ്പെടുവാൻ
യോഗ്യതയായിട്ടുള്ളതാകകൊണ്ടതിനെ വേണ്ടുംപ്രകാരം
പറവാൻ ആരംഭിക്കുന്നു.

ശ്ലോ— ബുദ്ധേഃ പ്രപഞ്ചഃ പ്രാഗേവ പ്രായശോ വിനിരൂപിതഃ ।
അഥാവശിഷ്ടോപ്യപരഃ പ്രകാരഃ പരിദൃശ്യതേ ॥

അന്വയം — ബുദ്ധേഃ-പ്രപഞ്ചഃ പ്രാക് ഏവ-പ്രായശഃ-വി
നിരൂപിതഃ-അഥ-അവശിഷ്ടഃ-അപരഃ-പ്രകാരഃ- അപി- പരിദൃശ്യ
തേ-

അന്വയാൎത്ഥം — ബുദ്ധിയുടെ പ്രപഞ്ചം മുമ്പെ തന്നെ പ്രാ
യേണ വിനിരൂപിതമായി ഭവിക്കുന്നു- അനന്തരം അവശിഷ്ട
മായി അപരമായിരിക്കുന്ന പ്രകാരവും പരിദൎശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു

പരിഭാഷ— ബുദ്ധി=ജ്ഞാനം. പ്രപഞ്ചം=വിസ്താരം— വി
നിരൂപിതം=വിനിരൂപിക്കപ്പെട്ടത— വിനിരൂപിക്ക= അറിയി
ക്കുക- അവശിഷ്ടം=അവശേഷിച്ചത—അപരം=അന്യം- പരി
ദൎശിപ്പിക്ക=കാണിപ്പിക്ക-

സാരം — ബുദ്ധിയുടെ ഭേദങ്ങളെക്കുറിച്ചും അനുനിരൂപണ

ത്തിങ്കൽ പ്രസംഗവശാൽ അറിയിച്ചു ഇനി അവശിഷ്ടമായിട്ടു ള്ള പ്രകാരം യാതൊന്നൊ അതിനെ ദൎശിപ്പിക്കുന്നു.

൧൨൭. അപ്രമാ ച പ്രമാ ചേതി ജ്ഞാനം ദ്വിവിധമിഷ്യതേ തച്ഛൂന്യേ തന്മതിൎയ്യാ സ്യാദപ്രമാ സാ നിരൂപിതാ ॥

൧൨൮. തൽപ്രപഞ്ചോ വിപൎയ്യാസഃ സംശയോപി പ്രകീൎത്തിതഃ । ആദ്യോ ദേഹേഷ്വാത്മബുദ്ധിശ്ശംഖാദൌ പീതതാമതിഃ ॥

൧൨൯. ഭവേന്നിശ്ചയരൂപാ യാ സംശയോഥ പ്രദൎശ്യതേ । കിംസ്വിന്നരോ വാ സ്ഥാണുൎവ്വേത്യാദിബുദ്ധിസ്തു സംശയഃ ॥

അന്വയം അപ്രമാ — ച — പ്രമാ — ച ഇതി — ജ്ഞാനം — ദ്വിവിധം — ഇഷ്യതേ — തച്ഛൂന്യേ യാ — തന്മതിഃ — സ്യാൽ — സാ അപ്രമാ — നിരൂപിതാഃ — വിപൎയ്യാസഃ — സംശയഃ — അപി — തൽപ്രപഞ്ചഃ — പ്രകീൎത്തിതഃ — ദേഹേഷു — നിശ്ചയരൂപാ യാ — ആത്മബുദ്ധിഃ — സാ — ച — ശംഖാദൌ നിശ്ചയരൂപാ യാ — പീതതാമതിഃ — സാ — ച — ആദ്യഃ അഥ — സംശയഃ — പ്രദൎശ്യതേ — നരഃ — വാ — കിംസ്വിൽ — സ്ഥാണുഃ — വാ — ഇത്യാദി — ബുദ്ധിഃ — തു — സംശയഃ — ഭവതി —

അന്വയാൎത്ഥം ——— അപ്രമയും പ്രമയും ഇപ്രകാരം ജ്ഞാനം ദ്വിവിധമായിട്ടു ഇച്ഛിക്കപ്പെടുന്നു. തച്ഛൂന്യത്തിങ്കൽ യാതൊരു തന്മതി ഭവിക്കുന്നുവൊ അതു അപ്രമാ എന്നു നിരൂപിതയായി ഭവിക്കുന്നു. വിപൎയ്യാസവും സംശയവും തൽപ്രപഞ്ചമെന്നു പ്രകീൎത്തിതമായി ഭവിക്കുന്നു. ദേഹങ്ങളിൽ നിശ്ചയരൂപയായിട്ടു യാതൊരു ആത്മബുദ്ധി ഭവിക്കുന്നുവൊ അതും ശംഖാദിയിങ്കൽ നിശ്ചയരൂപയായിട്ടു യാതൊരു പീതതാമതി ഭവിക്കുമൊ അതും ആദ്യമായി ഭവിക്കുന്നു. അനന്തരം സംശയം പ്രദൎശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു നരനൊ സ്ഥാണുവൊ ഇത്യാദിബുദ്ധിയാകട്ടെ സംശയമായി ഭവിക്കുന്നു—

പരിഭാഷാ — അപ്രമാ=പ്രമയല്ലാത്തതു — പ്രമാ=യഥാൎത്ഥജ്ഞാനം ദ്വിവിധം=രണ്ടുവിധങ്ങളോടുകൂടിയതു. വിധങ്ങൾ=പ്രകാരങ്ങൾ — തച്ഛൂന്യം=അതിനോടുകൂടാത്തതു. തന്മതി=അതിന്റെ മതി — മതി=ബോധം അപ്രമാ=അപ്രമാ എന്നു പേരോടുകൂടിയതു. നിരൂപിത=നിരൂപിക്കപ്പെട്ടു. നിരൂപിക്ക=ഗ്രഹിപ്പിക്ക — വിപൎയ്യാസം=വിപരീതജ്ഞാനം. തൽപ്രപഞ്ചം=അതിന്റെ പ്രപഞ്ചം. അതു=അപ്രമാ — പ്രപഞ്ചം=വിസ്താരം — പ്രകീൎത്തിതം=പ്രകീൎത്തിക്കപ്പെട്ടതു. പ്രകീൎത്തിക്ക=പറക. ദേഹങ്ങൾ=ശരീരങ്ങൾ. നിശ്ചയരൂപാ നിശ്ചയസ്വരൂപം. ആത്മബുദ്ധി=ആത്മാവു എന്നുള്ള ബുദ്ധി. ആത്മാവ=താൻ. ശംഖാദി=ശം

ഖം തുടങ്ങിയുള്ളത- ശംഖം=ശംഖം— പീതതാമതി=പീതതയുടെ മതി— പീതതാ=പീതമാവുഎന്നുള്ളത— പീതം=പീതവൎണ്ണം=മതി=ബുദ്ധി- പ്രദൎശിപ്പിക്കെകാണിക്കുക- നരൻ=പുരുഷൻ— സ്ഥാണു=തൂണ- ഇത്യാദിബുദ്ധി=ഇത്യാദിജ്ഞാനം- സംശയം=സംശയമെന്നപെരൊടുകൂടിയത-

സാരം—— അപ്രമയും പ്രമയും ഇപ്രകാരം ജ്ഞാനംരണ്ടുവിധമാകുന്നു- അപ്രമാഎന്നത അതിനൊടുകൂടാത്തതിനെ അതിനൊട കൂടിയത എന്നഗ്രഹിക്കുന്നതയാതൊന്നൊ അതാകുന്നു അപ്രകാരമുള്ള അപ്രമാവിപൎയ്യയവും സംശയവും ഇപ്രകാരംരണ്ടുവകയായിട്ടുണ്ട വിപൎയ്യയമെന്നത ദെഹാദികളിലുള്ള ആത്മബുദ്ധിയും ശംഖമുതലായവസ്തുക്കളെ പീതവൎണ്ണംമുതലായതൊട കൂടിയതുകളാകുന്നു എന്നിപ്രകാരം ഗ്രഹിക്കുകയും വിപൎയ്യയമാകുന്നു ഇതപുരുഷനൊ തൂണൊഎന്നുള്ള ബുദ്ധിസംശയമാകുന്നു ഇപ്രകാരം മറവുള്ള സംശയങ്ങളെയും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-

൬൫— തദഭാവാപ്രകാരാധീസ്തൽപ്രകാരാചനിശ്ചയഃ। സംശയൊ മതിൎയ്യാസ്യാദെകത്രാഭാവഭാവയോഃ ॥

അന്വയം—— ധീഃ- തദഭാവാപ്രകാരാ- തൽപ്രകാരാ-ച -നിശ്ചയഃ— ഭവതി—തൽപ്രകാരഃ- ഭവതി- എകത്ര— അഭാവഭാവയൊഃ- യാ-മതിഃ- സ്യാൽ— സാ— സംശയഃ—

അന്വയാൎത്ഥം — ധീതദഭാവാപ്രകാരയായിട്ടും തൽപ്രകാരയായിട്ടുമുള്ള ധീനിശ്ചയമായിഭവിക്കുന്നു- ഒന്നിങ്കൽ അഭാവഭാവങ്ങളുടെ യാതൊരുമതിഭവിക്കുമൊ അതസംശയമായിഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ —— ധീ=ബുദ്ധി— തദഭാവാപ്രകാരാ=തദഭാവമാകുന്ന പ്രകാരത്തൊടകൂടാത്തത- തദഭാവം=അതിന്റെ അഭാവം— അഭാവം=ഇല്ലായ്ക- പ്രകാരം=വിശെഷണം- തൽപ്രകാരം=അതാകുന്ന പ്രകാരത്തൊടകൂടിയത പ്രകാരം=വിശെഷണം—എകം=ഒരുവസ്തു- അഭാവഭാവങ്ങൾ അഭാവവും ഭാവവും- അഭാവം= ഇല്ലായ്ക- ഭാവം= സത്താ— മതി=ബുദ്ധി സംശയം=സംശയമെന്ന പെരൊടുകൂടിയത-

സാരം—— തദഭാവം പ്രകാരമല്ലാതെയും അതപ്രകാരമായിട്ടുംയാതൊരുജ്ഞാനം ഭവിക്കുന്നുവൊ അതനിശ്ചയമാകുന്നു- സംശയമെന്നത ഒന്നിങ്കൽ ഒന്നിന്റെഭാവത്തിന്റെയും അഭാവത്തിന്റെയും കൂടിയുള്ള ഗ്രഹണമാകുന്നു-

൬൬— സാധാരണാദിധൎമ്മസ്യജ്ഞാനംസംശയകാരണം। ഉപാ

ദോഷോപ്രമായാജനകഃ പ്രമായാസ്തു ഗുണോഭവേൽ॥

൧൩൧. പിത്തദൂരത്വാദിരൂപോദോഷോനാനാവിധഃസ്മൃതഃ। പ്രത്യക്ഷേതുവിശേഷ്യേണവിശേഷണവതാസമഃ॥

൧൩൨. സന്നികൎഷോഗുണസ്തുസ്യാദഥത്വനുമിതൌപുനഃ। പക്ഷേസാദ്ധ്യവിശിഷ്ടേതുപരാമൎശോഗുണോഭവേൽ॥

അന്വയം—— സാധാരണാദിധൎമ്മസ്യജ്ഞാനം- സംശയകാരണം- ഭവതി- ദോഷഃ— അപ്രമായാഃ- ജനകഃ- പ്രമായാഃ— തു- ഗുണഃ- ജനകഃ- ഭവേൽ- പിത്തദൂരത്വാദിരൂപഃ— ദോഷഃ- നാനാവിധഃ സ്മൃതഃ- പ്രത്യക്ഷേ- വിശേഷണവതാ- വിശേഷ്യേണ സമം- സന്നികൎഷ തു ഗുണഃ സ്യാൽ അഥ തു- അനുമിതൌ- പുനഃ- സാദ്ധ്യവിശിഷ്ടേ- പക്ഷേ- തു പരാമൎശഃ ഗുണഃ- ഭവേൽ-

അന്വയാൎത്ഥം—— സാധാരണാദിധൎമ്മത്തിന്റെ ജ്ഞാനം സംശയകാരണമായി ഭവിക്കുന്നു ദോഷം അപ്രമയുടെജനകമായിഭവിക്കും പ്രമക്കാകട്ടെ ഗുണംജനകമായിഭവിക്കും പിത്തദൂരത്വാദി രൂപമായുള്ള ദോഷം നാനാവിധമെന്നുകരുതപ്പെടുന്നു. പ്രത്യക്ഷങ്ങളിൽ വിശേഷണവത്തായിരിക്കുന്ന വിശേഷ്യത്തോടുകൂടെ സന്നികൎഷമാകട്ടെ ഗുണമായിഭവിക്കും ഇനിഅനുമിതിയിങ്കലാകട്ടെ സാദ്ധ്യവിശിഷ്ടമായിതന്നെ ഇരിക്കുന്നപക്ഷത്തിങ്കലുള്ള പരാമൎശം ഗുണമായിഭവിക്കും.

പരിഭാഷ— സാധാരണാദിധൎമ്മം=സാധാരണാദിയായിരിക്കുന്നധൎമ്മം സാധാരണാദി=സാധാരണംതുടങ്ങിയുള്ളത- സാധാരണം=സമാനം- (രണ്ടിങ്കലുമിരിക്കുന്നത) സംശയകാരണം=സംശയത്തിന്നകാരണം അപ്രമാ=അയഥാൎത്ഥജ്ഞാനം- ജനകം= ഉൽപാദകം- (ഹേതുവെന്നസാരം) പിത്തദൂരത്വാദിരൂപം- പിത്തദൂരത്വാദികളാകുന്നരൂപങ്ങളോടുകൂടിയത- പിത്തദൂരത്വാദികൾ=പിത്തദൂരത്വങ്ങൾതുടങ്ങിയുള്ളവ— പിത്തദൂരത്വങ്ങൾ= പിത്തവും- ദൂരത്വവും- ദൂരത്വം=ദൂരമാവുന്നുള്ളത - ദൂരം=അകലെയുള്ളത- നാനാവിധം=ബഹുവിധം- വിശേഷണവത്ത=വിശേഷണമുള്ളത- സന്നികൎഷം=ഇന്ദ്രിയസംബന്ധം- അനുമിതി= അനുമിതിയെന്നജ്ഞാനം- സാദ്ധ്യവിശിഷ്ടം=സാദ്ധ്യത്തോടുകൂടിയത- സാദ്ധ്യം=തീയ്യുമുതലായത- പക്ഷം=പൎവ്വതാദി പരാമൎശം=പരാമൎശമെന്നജ്ഞാനം

സാരം—— സംശയത്തിന്നരണ്ടുവസ്തുക്കളിലും ഇരിക്കുന്നതായ ധൎമ്മത്തിന്റെ ജ്ഞാനംകാരണമാകുന്നു- ഉദാഹരണമെന്ന

ഈധൎമ്മം പുരുഷങ്കലും സ്ഥാണുവിങ്കലും ഇരിക്കുന്നതാകയാൽ
സ്ഥാണുപുരുഷ സാധാരണമാകുന്നു അതിനെ ഗ്രഹിച്ചാൽ
സ്ഥാണുവൊപുരുഷനൊ എന്നുള്ളസംശയം ജനിക്കും· (ഉച്ചൈ
സ്ത്വം=ഉയൎച്ച) മെൽപ്രകാരം അസാധാരണമായധൎമ്മത്തിന്റെ
ജ്ഞാനവും സംശയത്തെകുറിച്ചു കാരണമാകുന്നു· അസാധാര
ണം രണ്ടുകളിലുമില്ലാത്തത· ശബ്ദത്വമെന്നത നിത്യങ്ങളിലും
അനിത്യങ്ങളിലും ഇരിക്കാത്തതാകുന്നു· അതിനെ ശബ്ദത്തി
ങ്കൽ ഗ്രഹിച്ചിട്ട ശബ്ദംനിത്യമൊ അല്ലയൊഎന്നിപ്രകാരംസം
ശയിക്കുന്നു ഇപ്രകാരം ജ്ഞാനത്തിങ്കൽ പ്രാമാണ്യംഭവിക്കുന്നൊ
വൊ ഇല്ലയൊ എന്നുള്ള സംശയം ഹെതുവായിട്ട ഇതിന്നുഘടാ
ദികൾ വിഷയമൊ അല്ലയൊ എന്നുള്ള സംശയം ജനിക്കുന്നു
വ്യാപ്യസംശയം ഹെതുവായിട്ട വ്യാപകസംശയവും ഭവിക്കു
ന്നു— ഇങ്ങിനെമറ്റുള്ള സംശയങ്ങളെയും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക·
അപ്രമയുടെ കാരണം ദൊഷമാകുന്നു· പ്രമയുടെ കാരണംഗുണ
മാകുന്നു· പിത്തം ദൂരത ഇങ്ങിനെതുടങ്ങി അനെകരൂപങ്ങളൊ
ടുകൂടിയിരിക്കകയാൽ ദൊഷംബഹുവിധമാകുന്നു· അതിന്നുകാ
രണത്വം അതുഭവിച്ചാൽ അപ്രമഭവിക്കുമെന്നും അതുഭവിച്ചി
ല്ലാഎങ്കിൽ അപ്രമഭവിക്കില്ലാഎന്നുമുള്ള അന്വയവ്യതിരെകങ്ങ
ൾഹെതുവായിട്ട നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടതാകുന്നു പ്രമക്കുകാരണം ഗു
ണമാകുന്നു· എന്തഹെതുവായിട്ട ഒരുകാൎയ്യകാരണഭാവം ഗ്രഹി
ക്കപ്പെട്ട എന്നുചൊദിക്കുന്നുവെങ്കിൽ അനുമാന രൂപപ്രമാണം
ഹെതുവായിട്ടാകുന്നു എന്നുഗ്രഹിച്ചുകൊൾക· പ്രമാപ്യന്നുള്ളത
സാമാന്യകാരണങ്ങളിൽ ചെരാത്തതായ ഒരുകാരണംവശാൽ ഉ
ണ്ടാകുന്നതാകുന്നു അപ്രമയെന്നപൊലെ എന്നനുമിക്കാനു
ന്യജ്ഞാനത്വം ഹെതുവാകുന്നു. ദൊഷാഭാവം തന്നെകാരണമാ
യിഭവിക്കട്ടെ എന്നുപറയുന്നുവെങ്കിൽ അതുയുക്തമല്ല· ദൊഷ
ങ്ങൾ ബഹുവിധങ്ങളാകയാൽ അതുകളുടെ അഭാവങ്ങൾക്കുപ്ര
ത്യെകം കാരണത്വത്തെ കല്പിക്കുന്നത ഗൌരവത്തൊടകൂടിയതാ
കുന്നു· അതഹെതുവായിട്ട ഗുണംകാരണമാകുന്നു എന്നുപറയു
ന്നതുതന്നെ യുക്തമായിട്ടുള്ളതെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക· ഗുണ
മുണ്ടായാലും പിത്തം പ്രതിബന്ധകമായിട്ടുള്ളപ്പൊൾ ശംഖിങ്ക
ലുള്ളവെളുപ്പിനെ ഗ്രഹിക്കുന്നില്ല· അതഹെതുവായിട്ട പിത്താ
ദിദൊഷങ്ങളുടെ അഭാവങ്ങൾക്കു കാരണത്വത്തെ കല്പിക്കാതെക
ഴികയില്ല എങ്കിലും അന്വയവ്യതിരെകങ്ങൾ ഹെതുവായിട്ടുള്ള ഗു
ണത്തിന്നും കാരണത്വസിദ്ധിയായിട്ടുള്ളതുതന്നെ ആകുന്നു— ശ

ത്തെകുറിച്ചു ഗുണാഭാവംകാരണമെന്നും പറയുന്നതിന്നു സൌ
കൎയ്യമുണ്ടല്ലൊ- ശംഖംപീതമാകുന്നു എന്നതൊന്നുവാൻ പി
ത്തംകാരണമാകുന്നു- ചന്ദ്രാദിപരിമാണത്തെ ഉള്ളവണ്ണമല്ലാതെ
ഗ്രഹിക്കുവാൻ ദൂരത്വമെന്ന ദോഷമാകുന്നു- മുളയുടെഖ
ണ്ഡത്തെ കണ്ടിട്ടു സൎപ്പമാകുന്നു എന്നു ഭ്രമിപ്പാൻ മണ്ഡൂകവസാ
ഞ്ജനംകാരണമാകുന്നു- ഇങ്ങിനെ അതാതസ്ഥലങ്ങളിൽ അതാ
തവിധമായിട്ടു ദോഷംഭവിക്കകയാൽ ദോഷങ്ങൾ ബഹുവിധ
ങ്ങളാകുന്നു- ഇനി ഗുണങ്ങളുടെ സ്വരൂപത്തെ പ്രത്യക്ഷാദിക്ര
മെണ പറയുന്നു പ്രത്യക്ഷത്തിങ്കൽ വിശേഷ്യത്തൊടുകൂടിയവി
ശേഷണത്തിങ്കൽ ഇന്ദ്രിയസന്നികൎഷം ഗുണമാകുന്നു- അനുമി
തിയിങ്കൽ സാദ്ധ്യത്തൊടുകൂടിയപക്ഷത്തിങ്കൽ ഉണ്ടാകുന്നപരാ
മൎശം ഗുണമാകുന്നു-

൧൬൪— ശക്യെസാദൃശ്യബുദ്ധിസ്തുവൈദ്യപമിതൌഗുണഃ ശാ
ബ്ദബൊധെയൊഗ്യതായാസ്താല്പൎയ്യസ്യാഥവാപ്രമാ॥

൧൬൫— ഗുണസ്യാൽഭ്രമഭിന്നന്തുജ്ഞാനമത്രൊച്യതെപ്രമാ അ
ഥവാതൽപ്രകാരംയജ്ജ്ഞാനം തദ്വിശേഷ്യകം॥

൧൬൬— തൽപ്രമാനപ്രമാനാപിഭ്രമസ്യാന്നിൎവ്വികല്പകം। പ്രകാ
രതാദിശൂന്യംഹിസംബന്ധാനവഗാഹിതൽ॥

അന്വയം—— ശക്യെ- സാദൃശ്യബുദ്ധിഃ- തു ഉപമിതൌ-
ഗുണഃ— വൈൽ- ശാബ്ദബൊധെ— യൊഗ്യതായാഃ- അഥവാ-
താല്പൎയ്യസ്യ— പ്രമാ— ഗുണഃ സ്യാൽ അത്ര- ഭ്രമഭിന്നം- ജ്ഞാ
നം- തു- പ്രമാ-ഉച്യതെ- അഥവാ- തൽപ്രകാരകം- തദ്വി
ശേഷ്യകം— ജ്ഞാനം- യൽ- തൽ— പ്രമാ- നിൎവ്വികല്പകം—
ജ്ഞാനം— ന- പ്രമാ- സ്യാൽ- ഭ്രമഃ- അപി- ന— സ്യാൽ- സം
ബന്ധാനവഗാഹി- തൽ— പ്രകാരതാദിശൂന്യം- ഹി—

അന്വയാൎത്ഥം—— ശക്യത്തിങ്കലുള്ള സാദൃശ്യബുദ്ധിതന്നെ
ഉപമിതിയിങ്കൽ ഗുണമായിഭവിക്കുന്നു- ശാബ്ദബൊധത്തിങ്കൽ
യൊഗ്യതയുടെയൊ താല്പൎയ്യജ്ഞാനത്തിന്റെയൊ പ്രമഗുണമാ
യിഭവിക്കും ഇവിടെഭ്രമഭിന്നമായിരിക്കുന്ന ജ്ഞാനംതന്നെപ്ര
മയായിഭവിക്കുന്നു അല്ലായ്കിൽ തൽപ്രകാരകമായി തദ്വിശെ
ഷ്യകമായിരിക്കുന്നജ്ഞാനംയാതൊന്നൊ അതുപ്രമയായിഭവിക്കു
ന്നു- നിൎവ്വികല്പകമായിരിക്കുന്നജ്ഞാനം പ്രമയായിട്ടും ഭവി
ക്കുന്നില്ല ഭ്രമമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നില്ല സംബന്ധാനവഗാഹിയാ
യിരിക്കുന്ന അതയാതൊന്നു ഹെതുവായിട്ടു പ്രകാരതാദിശൂന്യ
മായിഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ—— ശക്യം=ശക്തികൊണ്ടു ഗ്രഹിപ്പാൻ യോഗ്യമായഅൎത്ഥം- സാദൃശ്യബുദ്ധി=സാദൃശ്യത്തിന്റെബുദ്ധി- ബുദ്ധി=അറിവ— ഉപമിതി ഉപമിതി എന്ന ജ്ഞാനം— പ്രമാ=യഥാൎത്ഥജ്ഞാനം— ഭേദഭിന്നം=ഭേദത്തിങ്കൽ നിന്ന ഭിന്നം— ഭിന്നം=അന്യം— വദിക്ക=പറക- തൽപ്രകാരം=അതാകുന്ന പ്രകാരത്തൊടുകൂടിയത- പ്രകാരം=വിശെഷണം- തദ്വദ്വിശെഷ്യകം=തദ്വത്തായിരിക്കുന്ന വിശെഷ്യകത്തൊടുകൂടിയത— തദ്വത്=അതുള്ളത- സംബന്ധാനവഗാഹി=സംബന്ധത്തെഅവഗാഹിക്കാത്തത- അവഗാഹിക്ക=വിഷയമാക്കുക— അത=നിൎവ്വികല്പകജ്ഞാനം— പ്രകാരതാദിശൂന്യം പ്രകാരതാദിയൊടുകൂടാത്തത- പ്രകാരതാദി=പ്രകാരത തുടങ്ങിയുള്ളത- പ്രകാരതാ=വിശെഷ്യതാ-

സാരം——ഉപമിതി എന്ന ജ്ഞാനത്തിങ്കൽ യാതൊരു പദാൎത്ഥത്തിങ്കൽ സാദൃശ്യബൊധം ഭവിക്കുന്നുവൊ അത ഗവയാദി പദത്താൽ വാച്യമായിട്ട തന്നെ ഇരിക്കുന്ന വസ്തുവിങ്കൽ ആകുന്നത ഉണ്ടാകുന്നു- ശാബ്ദബൊധത്തിങ്കൽ യൊഗ്യതയുടെയൊ താല്പൎയ്യത്തിന്റെയൊ യഥാൎത്ഥമായ അറിവ ഉണ്ടാകുന്നു ഭേദമില്ലാതെയുള്ള ജ്ഞാനത്തെ പ്രമാ എന്ന ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക— അല്ലാ എങ്കിൽ അതാകുന്ന പ്രകാരത്തൊടും അതുള്ളതാകുന്ന വിശെഷ്യത്തൊടും കൂടിയ ജ്ഞാനത്തെ പ്രമാ എന്ന ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക- എന്നാൽ വന്നുകൂടുന്ന ഫലം ഘടത്തിങ്കൽ ഘടത്വമാകുന്ന വിശെഷണത്തൊടു കൂടെ ഉണ്ടാകുന്ന ജ്ഞാനം പ്രമയാകുന്നു എന്നിപ്രകാരമാകുന്നു ഇങ്ങിനെ അന്യസ്ഥലങ്ങളിലും ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക— പ്രമയുടെ ലക്ഷണം മെൽ പറഞ്ഞ പ്രകാരമായാൽ നിൎവ്വികല്പകമെന്നജ്ഞാനം പ്രമയായിട്ടും അപ്രമയായിട്ടും ഭവിക്കയില്ല— അതു സംബന്ധത്തെ വിഷയീകരിക്കാത്തതാകയാൽ വിശെഷണത്തെയൊടും വിശെഷ്യത്തൊടും കൂടാത്തതാകുന്നു ഇത തന്നെ മെൽ പ്രകാരം ഭവിക്കായ്ക്കുക കാരണമാകുന്നു- അതു ഹെതുവായിട്ട നിൎവ്വികല്പകഭിന്നമായിരിക്കുന്നജ്ഞാനം പ്രമയും അപ്രമയും- എന്നിങ്ങിനെ രണ്ടു പ്രകാരമാകുന്നു എന്ന മുൻപറഞ്ഞ വിഭാഗത്തിന്റെ താല്പൎയ്യത്തെ ഗ്രഹിക്കുന്നത രണ്ടാമത പറകപ്പെട്ട ലക്ഷണത്തെ സ്വീകരിക്കുമ്പൊൾ ആവശ്യകമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു എന്ന ധരിച്ചു കൊൾകയും വെണം.

൫൨. പ്രമാത്വംനസ്വതോഗ്രാഹ്യംസംശയാനുപപത്തിതഃവ്യഭിചാരസ്യാഗ്രഹെപിസഹചാരഗ്രഹസ്തഥാ ॥

൧൩. ഹേതുൎവ്യാപ്തിഗ്രഹേ തൎക്കഃ ക്വചിച്ഛങ്കാനിവൎത്തകഃ
സാധ്യസ്യ വ്യാപകോ യസ്തു ഹേതോരവ്യാപകസ്തഥാ ॥
൧൪. സ ഉപാധിൎഭവേത്തസ്യ നിഷ്കൎഷോയം പ്രദൎശ്യതേ സൎവ്വേ
സാധ്യസമാനാധികരണാസ്സ്യുരുപാധയഃ ॥
൧൫. ഹേതോരേകാശ്രയേ യേഷാം സ്വസാധ്യവ്യഭിചാരിതാ
വ്യഭിചാരസ്യാനുമാനമുപാധേസ്തു പ്രയോജനം ॥

അന്വയം —പ്രമാതൄണാം- സംശയാനുപപത്തിതഃ- സ്വതഃ- ഗ്രാഹ്യം— ന— ഭവതി- വ്യഭിചാരസ്യ- അഗ്രഹഃ— സഹ— സഹചാരഗ്രഹഃ— അപി- വ്യാപ്തിഗ്രഹേ- ഹേതുഃ ക്വചിൽ- തൎക്കഃ- ശങ്കാനിവൎത്തകഃ- ഭവതി—യഃ— സാധ്യസ്യ— വ്യാപകഃ- തഥാ ഹേതോഃ— അവ്യാപകഃ- സഃ- തു- ഉപാധിഃ ഭവേൽ— തസ്യ- അയം നിഷ്കൎഷഃ- പ്രദൎശ്യതേ- യേഷാം— ഹേതോഃ- ഏകാശ്രയേ—സ്വസാധ്യവ്യഭിചാരിതാ— സാധ്യസമാനാധികരണാഃ— സൎവ്വേ- തേ- ഉപാധയഃ- ഭവന്തി- ഉപാധേഃ- പ്രയോജനം- തു- വ്യഭിചാരസ്യ- അനുമാനം- ഭവതി-

അന്വയാൎത്ഥം— പ്രമാതൃക്കളുടെ സംശയാനുപപത്തി ഹേതുവായിട്ട തങ്കൽനിന്ന ഗ്രാഹ്യമായി ഭവിക്കുന്നില്ല വ്യഭിചാരത്തിന്റെ അഗ്രഹവും അപ്രകാരം സഹചാരഗ്രഹവും വ്യാപ്തി ഗ്രഹത്തിങ്കൽ ഹേതുവാകുന്നു ചില സ്ഥലങ്ങളിൽ തൎക്കം ശങ്കാനിവൎത്തകമായി ഭവിക്കുന്നു- യാതൊന്ന സാധ്യത്തിന്റെ വ്യാപകമായിട്ടും അപ്രകാരം ഹേതുവിന്റെ അവ്യാപകമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നുവൊ അതാകട്ടെ ഉപാധിയായി ഭവിക്കും- അതിന്റെ ഈ നിഷ്കൎഷം പ്രദൎശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു. യാവചിലതുകൾക്ക ഹേതുവിന്റെ ഏകാശ്രയത്തിങ്കൽ സ്വസാധ്യവ്യഭിചാരിതാ ഭവിക്കുന്നു- സാധ്യസമാനാധികരണങ്ങളായി സൎവ്വങ്ങളായിരിക്കുന്ന അതുകൾ ഉപാധികളായി ഭവിക്കുന്നു- ഉപാധിയുടെ പ്രയോജനമാകട്ടെ വ്യഭിചാരത്തിന്റെ അനുമാനമായി ഭവിക്കുന്നു—

പദാൎത്ഥം — പ്രമാതൄണാം=പ്രമാതാവു എന്നുള്ളത- പ്രമാ=യഥാൎത്ഥമായിട്ടുള്ള ജ്ഞാനം— താവ്=പ്രമാ- സംശയാനുപപത്തി= സംശയത്തിന്റെ അനുപപത്തി അനുപപത്തി=ഉപപത്തിയുടെ അഭാവം- ഉപപത്തി=ചേൎച്ച- അഭാവം=ഇല്ലായ്ക— വ്യഭിചാരം=ചേരായ്കയുള്ളസ്ഥിതി- അഗ്രഹം=അജ്ഞാനം- സഹചാരഗ്രഹം=സഹചാരത്തിന്റെ ഗ്രഹം— സഹചാരം=സാമാനാധികരണ്യം- (ഒരേടത്തുള്ളിരിപ്പ്) ഗ്രഹം=ഗ്രഹണം- വ്യാപ്തിഗ്ര

ഹം=വ്യാപ്തിഗ്രഹണം. ഹെതു=കാരണം— തൎക്കം യുക്തിവിശേ ഷം ശങ്കാനിവൎത്തകം=ശങ്കയെ നിവൎത്തിപ്പിക്കുന്നത. നിവ ൎത്തിപ്പിക്ക നശിപ്പിക്ക— വ്യാപകം=അതുള്ളെടത്തുള്ളത്യന്താ ഭാവത്തിന്റെ അപ്രതിയോഗി. അവ്യാപകം=വ്യാപകമല്ലാത്തത ത. ഉപാധി=ഉപാധി എന്ന പെരൊടുകൂടിയത. അതു=ഉപാ ധി നിഷ്കൎഷം=തത്വം ഏകാശ്രയം=ഏകമായിരിക്കുന്ന ആ ശ്രയം— ഏകം=ഒന്ന. ആശ്രയം=അധികരണം. സ്വസാധ്യ വ്യഭിചാരിതാ=സ്വസാധ്യങ്ങളുടെ വ്യഭിചാരിതാ. സ്വസാധ്യ ങ്ങൾ സ്വവും സാധ്യവും. സ്വം=താൻ. വ്യഭിചാരിതാ=വ്യഭി ചാരിയാവു എന്നുള്ളത— (അതാവിതെന്നസാരം)സാധ്യസമാനാ ധികരണങ്ങൾ=സാധ്യാധികരണത്തിലിരിക്കുന്നവ. സാധ്യാ ധികരണം സാധ്യത്തിന്റെ അധികരണം— സൎവ്വങ്ങൾ=ഒട്ടൊ ഴിയാതെയുള്ളവ— ഉപാധികൾ=ഉപാധി എന്ന പെരൊടുകൂടി യവ.

സാരം— പ്രമയും അപ്രമയും ഇപ്രകാരം ജ്ഞാനം രണ്ടുവക യാകുന്നു എന്ന മുമ്പെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലൊ അതുകളിൽ വെച്ച പ്രമയായിട്ടുള്ള ജ്ഞാനത്തിങ്കൽ ഉള്ള പ്രമാത്വം അതിങ്കൽനി ന്ന തന്നെ അറിയപ്പെടുമെന്ന ചിലർ പറയുന്നു. ജ്ഞാനാവി ഷയകമായിരിക്കുന്ന ജ്ഞാനംകൊണ്ടു ജ്ഞാനത്തിങ്കൽ ഉള്ള പ്രമാത്വം ഗ്രഹിക്കാമെന്ന അവരുടെ ആശയമാകുന്നു അതയു ക്തമല്ല. ജ്ഞാനത്തിങ്കലെ പ്രമാത്വം സ്വതന്ത്രം ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു എങ്കിൽ ഇനിക്കുണ്ടായ ഒരു ജ്ഞാനം പ്രമയൊ അപ്രമയൊ എന്നു ള്ള സംശയം വരാത്തതായി ഭവിക്കുന്നത ഹെതുവായിട്ട ജ്ഞാ നത്തിങ്കലെ പ്രമാത്വത്തെ അനുമാനം കൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കണം. പ്രമയാകുന്നു എങ്കിൽ സഫല പ്രവൃത്തിയെ അതു ജനിപ്പിക്കും. ഭൂതത്തിങ്കൽ കണ്ടതാൻ ജലദൎശനത്തിങ്കൽ ഇച്ശയൊടു കൂടിയവ നായിട്ട നൊക്കിയ സമയത്തിങ്കൽ ഇദം ജലം. എന്നിപ്രകാരം ഉള്ള ജലപ്രത്യക്ഷം അവനു ഭവിച്ചു എങ്കിൽ അടുത്തു ചെന്നാ ൽ ജലം കൊണ്ടുള്ള ഉപയോഗം അവന്നു ഭവിക്കണം എന്നാ ൽ അവന്റെ സമീപപ്രാപ്തി ഫലത്തൊടു കൂടിയതായി ഭവി ക്കും. ഇങ്ങിനെയുള്ള ഫലജനകത്വത്തെ ഹെതുവാക്കി അതു കൊണ്ടു മുമ്പെ ഉണ്ടായ ഇദം ജലമെന്നുള്ള പ്രത്യക്ഷത്തിങ്കൽ ഉള്ള പ്രമാത്വത്തെ അവൻ ഗ്രഹിക്കും ഇപ്രകാരമാകയാൽ പ്ര മാത്വം സ്വതൊഗ്രാഹ്യമല്ല. എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക. അധിക മായിട്ടുള്ളത മൂലാവലിയിങ്കൽ സ്പഷ്ടമാകുന്നു. പെതുവിരിക്ക

ന്നൊടുത്ത സാദ്ധ്യം ഭവിക്കുന്നില്ല. എന്നിപ്രകാരമുള്ള വ്യഭിചാരത്തിന്റെ ഗ്രഹണമില്ലായ്കയും ഹേത്വധികരണത്തിങ്കൽ സാദ്ധ്യം ഭവിക്കുന്നു എന്നി പ്രകാരമുള്ള സഹചാരത്തിന്റെ ഗ്രഹണവും വ്യാപ്തിയെ ഗ്രഹിപ്പാൻ കാരണമാകുന്നു. വ്യഭിചാരത്തിന്റെ അറിവ വ്യാപ്തി ഗ്രഹണത്തെ പ്രതിബന്ധിക്കുന്നതാകയാൽ അതിന്റെ അസത്വവും സഹചാര ജ്ഞാനം ഹേതുവാകയാൽ അതിന്റെ സത്വവും ഉണ്ടായാൽ വ്യാപ്തിയെ ഗ്രഹിക്കാം. വ്യാപ്തിഗ്രഹണത്തെ കുറിച്ച ഭൂയോദൎശനത്തിന്ന കാരണതയെ കല്പിക്കുന്നില്ല. വ്യഭിചാരമുണ്ട എന്നുള്ള ബുദ്ധി ഒരുത്തന്ന ഭവിച്ചില്ലാ എങ്കിൽ ഒരു പ്രാവശ്യം സാഹചൎയ്യത്തെ ദൎശിച്ചാൽ ഹേതുസാദ്ധ്യങ്ങളുടെ വ്യാപ്തിയെ ഗ്രഹിക്കാം വ്യഭിചാര സംശയമുണ്ടായാൽ അത ഭൂയോദൎശനം ഹേതുവായിട്ടുനശിക്കുന്നതാകയാൽ ചിലതിനെ കുറിച്ച ഭൂയോദൎശനം കാരണമല്ലാ എന്നുമില്ല. ഭൂയോദൎശനം ഹേതുവായിട്ടും ഒരുത്തന്ന സംശയം നശിച്ചില്ലാ എങ്കിൽ അവിടെ സംശയ നിവൎത്തകമായിട്ടുള്ളത തൎക്കമാകുന്നു. അതിന്റെ സ്വരൂപം വഹ്നി ഇല്ലാതെ ഉള്ള ധൂമം ഭവിക്കുമെന്ന ശങ്കിക്കുന്നു എങ്കിൽ അതിനെ വഹ്നി ധൂമങ്ങൾക്കുള്ള കാൎയ്യ കാരണ ഭാവമാകുന്ന യുക്തികൊണ്ട നിരസിക്കാം ഇങ്ങിനെയുള്ള യുക്തിയെ തൎക്കമെന്ന പറയുന്നു. ഇതുകൊണ്ട സംശയനിവൃത്തി ഭവിക്കുന്നത എങ്ങിനെ എന്നു ബോധിക്കുന്നുവെങ്കിൽ പറയാം. ഒരെടത്ത വഹ്നി ഇല്ലാ എങ്കിൽ അവിടെ ധൂമം ഭവിക്കില്ലാ കാരണത്തൊട കൂടാതെ ഭവിച്ചുകൂടാ എല്ലൊ എന്നിപ്രകാരമാകുന്നു സംശയ നിവൃത്തി ഭവിക്കുന്നത എന്ന അറിഞ്ഞു കൊൾക. ഒരുത്തന്ന കാരണംകൂടാതെയും ഒരെടത്ത കാൎയ്യം ഭവിക്കും എന്നുള്ള ബുദ്ധി ഭവിച്ചാൽ അതിനെ ഇപ്രകാരമായാൽ ധൂമത്തിന്നായിക്കൊണ്ട വഹ്നിയുടെയും തൃപ്തിക്കായിക്കൊണ്ട ഭോജനത്തിന്റെയും നിയമമെന്ന ഉള്ള സ്വീകാരം നിന്നക്ക തന്നെ ഭവിച്ചുകൂടാ എന്നിപ്രകാരമുള്ള വ്യാഘാതം കൊണ്ട നിരസിക്കെണം. ഒരുത്തന്ന ശങ്കതന്നെ ഭവിച്ചില്ലാ എങ്കിൽ അവന്ന തൎക്കം കൊണ്ട സാദ്ധ്യമില്ല അത ഹേതുവായിട്ട തൎക്കം ശങ്കയെ നിവൃത്തിപ്പിക്കുന്നു എന്നുത സൎവ്വത്ര ഉള്ളതല്ലാ എന്ന അറിഞ്ഞു കൊൾകയും വെണം. സാദ്ധ്യമായി പറയപ്പെട്ട വസ്തു ഇരിക്കുന്നെടത്തുള്ള അഭാവത്തിന്ന പ്രതിയോഗിയല്ലാതെയും ഹേതുവായി പറയപ്പെട്ട വസ്തു ഇരിക്കുന്നെടത്തുള്ള അഭാവത്തിന്ന പ്രതിയോഗിയായിട്ടും

ഇരിക്കുന്നവസ്തു ഉപാധിയാകുന്നു. യാവചിലവസ്തുക്കൾക്കു ഹേതുവിൻെറ അധികരണമായ ഒരെടത്തതിൻെറയും സാധ്യത്തിൻെറയും അഭാവം ഭവിക്കുന്നുവൊ അതുകൾ സാധ്യാധികരണത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതുകളായാൽ ഒക്കെയും ഉപാധികൾതന്നെ എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ഉപാധിയുടെ പ്രയോജനം വ്യഭിചാരത്തിൻെറ അനുമിതിയാകുന്നു.

൬൪— ശബ്ദോപമാനയോൎന്നൈവപൃഥക്പ്രാമാണ്യമിഷ്യതെ। അനുമാനഗതാൎത്ഥത്വാദിതിവൈശേഷികംമതം॥

൬൫— തന്നസമ്യഗ്വിനാവ്യാപ്തിബോധംശാബ്ദാദിബോധതഃ। ത്രൈവിധ്യന്തുഭവേദ്വ്യാപ്തേരന്വയവ്യതിരേകതഃ॥

൬൬. അന്വയവ്യാപ്തിരുക്തൈവവ്യതിരേകെണദൃശ്യതെ। സാധ്യാഭാവവ്യാപകത്വംഹേത്വഭാവസ്യയൽഭവേൽ॥

അന്വയം — ശബ്ദോപമാനയോഃ- പൃഥക്- പ്രാമാണ്യം- അനുമാനഗതാൎത്ഥത്വാൽ— ന- ഇഷ്യതെ- ഏവ— ഇതി- വൈശേഷികം- മതം— തൽ- വ്യാപ്തിബോധം— വിനാ- ശാബ്ദാദിബോധതഃ— സമ്യക്— ന- ഭവതി- വ്യാപ്തേഃ-തു അന്വയവ്യതിരേകതഃ ത്രൈവിധ്യം-ഭവേൽ. അന്വയവ്യാപ്തിഃ-ഉക്താ-ഏവ-വ്യതിരേകെണ- വ്യാപ്തിഃ-ദൃശ്യതെ- സാധ്യാഭാവവ്യാപകത്വം- ഹേത്വഭാവസ്യ ഭവെൽ-യൽ-സാ-വ്യതിരേകെണ— വ്യാപ്തിഃ—

അന്വയാൎത്ഥം— ശബ്ദോപമാനങ്ങൾക്കു വെറെപ്രാമാണ്യം അനുമാനഗതാൎത്ഥത്വം ഹേതുവായിട്ടു ഇച്ഛിക്കപ്പെടുന്നില്ല തന്നെ ഇപ്രകാരമാകുന്നു വൈശേഷികമായിരിക്കുന്നമതം അതു വ്യാപ്തിബോധത്തോടു കൂടാതെഉള്ള ശാബ്ദാദിബോധംഹേതുവായിട്ടു സമ്യക്കായി ഭവിക്കുന്നില്ല വ്യാപ്തിക്കാകട്ടെ അന്വയവ്യതിരേകങ്ങൾ ഹേതുവായിട്ടുത്രൈവിധ്യം ഭവിക്കും. അന്വയവ്യാപ്തി ഉക്തയായിട്ടുതന്നെ ഭവിക്കുന്നു. വ്യതിരേകംഹേതുവായിട്ടുള്ളവ്യാപ്തി ദൎശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു സാധ്യാഭാവവ്യാപകത്വം ഹേത്വഭാവത്തിന്നു ഭവിക്കുമെന്നതയാതൊന്നൊ അതുവ്യതിരേകം ഹേതുവായിട്ടുള്ള വ്യാപ്തിയാകുന്നു.

പരിഭാഷാ— ശബ്ദോപമാനങ്ങൾ=ശബ്ദവും ഉപമാനവും— പ്രാമാണ്യം=പ്രമാണത്വം- അനുമാനഗതാൎത്ഥത്വം=അനുമാനഗതാൎത്ഥങ്ങളാവൃഎന്നുള്ളത— അനുമാനഗതാൎത്ഥങ്ങൾ= അനുമാനം ഹേതുവായിട്ടുഗതാൎത്ഥങ്ങൾ- ഗതാൎത്ഥങ്ങൾ= ഗതമായിരിക്കുന്ന അൎത്ഥത്തോടു കൂടിയവ- ഗതം=ഗമിച്ചത— ഗമിക്ക=പോക— അൎത്ഥം=പ്രയോജനം- വൈശേഷികം= വൈശേഷികന്മാരെ

സംബന്ധിച്ചത- വ്യാപ്തിബോധം=വ്യാപ്തിജ്ഞാനം- ശാബ്ദാ
ദിബോധം=ശാബ്ദാദിയായിരിക്കുന്ന ബോധം- ശാബ്ദാദി ശാ
ബ്ദം തുടങ്ങിയുള്ളത— ശാബ്ദം ശബ്ദത്തിങ്കൽനിന്നു ഉണ്ടാകുന്ന
ത— ബോധം=അറിവ- സമ്യക=സാധു- അന്വയവ്യതിരെക
ങ്ങൾ=അന്വയവും വ്യതിരെകവും- അന്വയം=അതുള്ളെടത്ത ഇ
തുണ്ട എന്നുള്ള നിയമം- വ്യതിരെകം=അതില്ലാത്തെടത്ത ഇതി
ല്ല എന്നുള്ള നിയമം- ത്രൈവിധ്യം ത്രിവിധയാവു എന്നുള്ളത-
ത്രിവിധാ=മൂന്നുവിധകളൊടുകൂടിയത- വിധകൾ=പ്രകാരങ്ങൾ-
അന്വയവ്യാപ്തി=അന്വയം ഹെതുവായിട്ടുള്ള വ്യാപ്തി- ദൎശിപ്പി
ക്ക=കാണിപ്പിക്ക- സാധ്യാഭാവവ്യാപകത്വം= സാധ്യാഭാവവ്യാ
പകമാവു എന്നുള്ളത- സാധ്യാഭാവവ്യാപകം= സാധ്യാഭാവമു
ള്ളെടത്തിരിക്കുന്ന അഭാവത്തിന്റെ അപ്രതിയൊഗി- സാധ്യാ
ഭാവം=സാധ്യത്തിന്റെ അഭാവം- അപ്രതിയൊഗി=പ്രതിയൊ
ഗിയല്ലാത്തത— ഹെത്വഭാവം=ഹെതുവിന്റെ അഭാവം-

സാരം.— പ്രത്യക്ഷവും അനുമാനവും ഇങ്ങിനെ രണ്ടുപ്രമാ
ണങ്ങളെ സ്വീകരിച്ചാൽമതി- അനുമാനമെന്നും ശബ്ദമെന്നുമു
ള്ളപ്രമാണങ്ങളെ സ്വീകരിക്കെണമെന്നില്ല- അനുമാനംകൊ
ണ്ട അതുകളുടെ പ്രയൊജനങ്ങളൊ നിൎവ്വഹിക്കാം എന്നിപ്രകാ
രം വൈശെഷികന്മാർപറയുന്നു- അതസാധുവല്ല വ്യാപ്തിജ്ഞാ
നത്തൊടുകൂടാതെ ഇതരകാരണങ്ങൾകൊണ്ടു തന്നെ ശാബ്ദ
ബൊധാദികൾ ഭവിക്കുന്നു എന്നത അനുഭവബലാൽ നിൎണ്ണീതമാ
മായിട്ടുള്ളതാകുന്നു- അതഹെതുവായിട്ട ശബ്ദൊപമാനങ്ങളും പ്ര
മാണങ്ങൾതന്നെ എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക- അന്വയം ഹെതുവായി
ട്ടും വ്യതിരെകം ഹെതുവായിട്ടും അന്വയവ്യതിരെകങ്ങൾ ഹെതു
വായിട്ടും സംഭവിക്കുന്നതാകയാൽ വ്യാപ്തി മൂന്നുപ്രകാരമാകുന്നു.
ഇതുകൊണ്ട കെവലാന്വയി കെവലവ്യതിരെകി അന്വയവ്യതി
രെകി ഇങ്ങിനെ അനുമാനം മൂന്നുപ്രകാരമാകുന്നു എന്നുള്ളതി
നെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക അതുകളിൽവെച്ച കെവലാന്വയിയാ
യിട്ടുള്ളത അസദ്വിപക്ഷകമാകുന്നു- (അസദ്വിപക്ഷകം=അസ
ത്തായിരിക്കുന്ന വിപക്ഷത്തൊടുകൂടിയത- അസത്ത=സത്തല്ലാ
ത്തത- സത്ത=ഭവിച്ചിരിക്കുന്നത- വിപക്ഷം=സാധ്യാഭാവത്തി
ന്റെ ഇരിപ്പിടം— കെവലാന്വയിയായിരിക്കുന്ന അനുമാനം
അഭിധെയത്വം സാധ്യമാകുമ്പൊൾ പ്രമെയത്വമാകുന്നു- അഭി
ധെയത്വമെന്ന സാധ്യം സൎവ്വസാധാരണമായിട്ടുള്ളതാകയാൽ
അതവിപക്ഷത്തൊട കൂടാത്തതാകുന്നു- കെവലവ്യതിരെകിയു

ന്നത അസത്സപക്ഷകമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. (അസത്സപക്ഷകം=അസത്തായിരിക്കുന്ന സപക്ഷത്തോടുകൂടിയത. അസത്ത=സത്തല്ലാത്തത— സത്ത=വെിച്ചിയങ്ങുന്നത— സപക്ഷം=സാദ്ധ്യാധികരണം)— കെവലവ്യതിരെകിയായിരിക്കുന്ന അനുമാനം പൃഥിവീതരങ്ങളിൽ നിന്നുള്ള ഭെദം സാദ്ധ്യമായിട്ടുള്ളപ്പൊൾ പൃഥിവീത്വമാകുന്നു (പൃഥിവീതരങ്ങൾ=പൃഥിവിയിങ്കൽനിന്നുള്ളതരങ്ങൾ— പൃഥിവി=ഭൂമി— ഇതരങ്ങൾ=അന്യങ്ങൾ —പൃഥിവീതരഭെദമെന്നസാദ്ധ്യംമുമ്പെ ഒരെടത്തു സിദ്ധമായിട്ടുള്ളതല്ലായ്കയാൽ അതിന്നുസപക്ഷമില്ലാഎന്നറിക. അന്വയവ്യതിരെകി എന്നത സത്സപക്ഷവിപക്ഷകമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. (സത്സപക്ഷവിപക്ഷകം=സത്തുകളായിരിക്കുന്ന സപക്ഷവിപക്ഷങ്ങളൊടുകൂടിയത. സത്തുകൾ=വെിച്ചിയങ്ങുന്നവ— സപക്ഷവിപക്ഷങ്ങൾ=സപക്ഷവും വിപക്ഷവും— സപക്ഷം=സാദ്ധ്യാധികരണം— വിപക്ഷം=സാദ്ധ്യാഭാവാധികരണം)— അന്വയവ്യതിരെകിയായിട്ടുള്ള അനുമാനം വഹ്നിസാദ്ധ്യമായിട്ടുള്ളപ്പൊൾ ധൂമമാകുന്നു. അതിന്നുസപക്ഷം പാകസ്ഥലം മുതലായതും വിപക്ഷം ജലഹ്രദാദിയുമാകുന്നു. ഇപ്രകാരം മറ്റുള്ള കെവലാന്വയി ഹെതുക്കളെയും മറ്റുള്ളതുകളെയും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. വ്യതിരെകിയായ ഹെതുകൊണ്ടുള്ള അനുമിതിയെകുറിച്ച വ്യതിരെകവ്യാപ്തിജ്ഞാനം കാരണമാകയാൽ വ്യതിരെകവ്യാപ്തിഎന്നതഇന്നപ്രകാരമാകുന്നു എന്നുള്ള അറിവുവെണം അന്വയവ്യാപ്തിമാത്രം മുമ്പെ പറകപ്പെട്ട വ്യതിരെകവ്യാപ്തിയുടെ സ്വരൂപംഅത ഹെതുവായിട്ട ഇപ്പൊൾപറകപ്പെടുന്നു വ്യതിരെകവ്യാപ്തിഎന്നത സാദ്ധ്യാഭാവവ്യാപകാഭാവപ്രതിയോഗിത്വമാകുന്നു (സാദ്ധ്യാഭാവവ്യാപകാഭാവപ്രതിയോഗിത്വം=സാദ്ധ്യാഭാവവ്യാപകാഭാവപ്രതിയോഗിയാവു എന്നുള്ളത. സാദ്ധ്യാഭാവവ്യാപകാഭാവപ്രതിയോഗി=സാദ്ധ്യാഭാവവ്യാപകാഭാവത്തിന്റെ പ്രതിയോഗി—സാദ്ധ്യാഭാവവ്യാപകാഭാവം=സാദ്ധ്യാഭാവവ്യാപകമായിരിക്കുന്നഅഭാവം. സാദ്ധ്യാഭാവവ്യാപകം=സാദ്ധ്യാഭാവത്തിന്റെ വ്യാപകം— സാദ്ധ്യാഭാവം=സാദ്ധ്യത്തിന്റെഅഭാവം. വ്യാപകം=തന്റെ അധികരണത്തിങ്കലിരിക്കുന്ന അഭാവത്തിന്റെഅപ്രതിയോഗി— പ്രതിയോഗിത്വം=പ്രതിയോഗിയാവു എന്നുള്ളത)— അവശിഷ്ടപരിഷ്കാരത്തെമുക്താവലിയിൽ നൊക്കി അറിഞ്ഞുകൊൾക.

൫൯— അൎത്ഥാപത്തെസ്തുതെന്നവെദാന്തികളുടെപ്രാമാണ്യമിഷ്ട

തേ । വ്യതിരേകവ്യാപ്തിബുദ്ധ്യാ ചരിതാർത്ഥാഹിസായതഃ ॥

അന്വയം — ഇഹ- അർത്ഥാപത്തേഃ- പൃഥക്- പ്രാമാണ്യം- ന- ഇഷ്യതേ- ഏവ- യതഃ- സഃ- വ്യതിരേകവ്യാപ്തിബുദ്ധ്യാ- ചരിതാർത്ഥാ- ഹി-

അന്വയാർത്ഥം — ഇവിടെ അർത്ഥാപത്തിക്ക വെറെപ്രാമാണ്യം ഇച്ഛിക്കപ്പെടുന്നില്ല യാതൊന്നുഹേതുവായിട്ട അത വ്യതിരെകവ്യാപ്തിബുദ്ധിഹേതുവായിട്ട ചരിതാർത്ഥയായിട്ട തന്നെഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ — പ്രാമാണ്യം=പ്രമാണമാവു എന്നുള്ളത- വ്യതിരെകവ്യാപ്തിബുദ്ധി=വ്യതിരെകവ്യാപ്തിജ്ഞാനം- ചരിതാർത്ഥം= ചരിതമായിരിക്കുന്ന അർത്ഥത്തൊടകൂടിയത- ചരിതം=ഗതം- അർത്ഥം പ്രയോജനം.

സാരം — അർത്ഥാപത്തി എന്ന ഒരുപ്രമാണം വെറെഉണ്ട എന്നുചിലർ വിചാരിക്കുന്നു. ശതവർഷംമുഴുവൻ ദെവദത്തൻ എന്നൊരുത്തൻ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നുഎന്ന ജ്യൊതിശ്ശാസ്ത്രം കൊണ്ട നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ദെവദത്തൻ ഗൃഹത്തിങ്കലില്ലാ എന്ന പ്രത്യക്ഷസിദ്ധമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു- അങ്ങിനെയുള്ളസമയത്തിങ്കൽശതവർഷജീവിത്വം വെറെഒരുപ്രകാരം ചെരാത്തതാകയാൽ ദെവദത്തൻപുറത്തൊരെടത്തുണ്ട എന്ന അർത്ഥാപത്തിഉണ്ടഎന്ന നിശ്ചയിക്കുന്നു എന്നാകുന്നു അവർ പറയുന്നത- മെൽപറഞ്ഞ ഫലം അനുമാനംകൊണ്ട സാധിക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു- ശതവർഷജീവിയാവുഎന്നുള്ള അവസ്ഥയുള്ളപ്പൊൾ ഒരുത്തന്നു ഗൃഹത്തിങ്കൽ അസത്ത്വം ഭവിച്ചാൽ അത ബഹിർഭാഗത്തിങ്കൽ അവനുണ്ട എന്നുള്ളതിനെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു- ഇപ്രകാരം ദെവദത്തൻ പകൽ ഭക്ഷിക്കുന്നില്ല എങ്കിലും അവന്റെ തടിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നുള്ളസ്ഥലത്തിങ്കൽ രാത്രിഭൊജനവും അനുമാനസിദ്ധമാകുന്നു. അത ഹെതുവായിട്ട അർത്ഥാപത്തിഎന്ന് ഒരു പ്രമാണത്തെ ഒരു ശാസ്ത്രത്തിങ്കൽ സ്വീകരിച്ചിട്ടില്ലാഎന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക. കയ്യാംഗ്യവും പ്രമാണമല്ല ഇന്നപ്രകാരം ഇന്നതമാകുന്നു എന്നുള്ള സങ്കേതത്തെ അറിഞ്ഞവന്ന സങ്കേതവിഷയമായിരിക്കുന്ന അർത്ഥത്തെ പറയുന്നതായ ശബ്ദത്തിന്റെ സ്മരണത്തിന്ന അത ഹെതുവാകയാൽ ശബ്ദപ്രമാണത്തിങ്കൽ തന്നെ അന്തർഭവിച്ചതാകുന്നു എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക.

൱൪൫. സുഖന്തുജഗതാമെവകാമ്യംധർമ്മെണജന്യതെ । അധർമ്മജന്യംദുഃഖംസ്യാൽപ്രതികൂലംസചെതസാം ॥

൧൫൭. നിൎദ്ദുഃഖത്വേ സുഖേ ചേച്ഛാ തജ്ജ്ഞാനാദേവ ജായതേ ।
ഇച്ഛാ തു തദുപായേ സ്യാദിഷ്ടോപായത്വധീൎയ്യദി ॥

൧൫൮. ചികീൎഷാ കൃതിസാദ്ധ്യത്വപ്രകാരേച്ഛാ തു യാ ഭവേൽ ।
തദ്ധേതുഃ കൃതിസാദ്ധ്യേഷ്ടസാധനത്വമതിൎഭവേൽ ।

അന്വയം — സുഖം — തു — ജഗതാം — കാമ്യം — ഏവ — തൽ — ധൎമ്മേണ — ജന്യതേ — ദുഃഖം — തു — അധൎമ്മജന്യം — സചേതസാം — പ്രതികൂലം — ച — നിൎദ്ദുഃഖത്വേ സുഖേ ച ഇച്ഛാ തജ്ജ്ഞാനാൽ — ഏവ — ജായതേ — തദുപായേ — ഇച്ഛാ — തു — ഇഷ്ടോപായത്വധീഃ — സ്യാൽ — യദി — ഇച്ഛാ — സാ — യാ — തു — കൃതിസാദ്ധ്യത്വപ്രകാരാ — ചികീൎഷാ — ഭവതി — കൃതിസാദ്ധ്യേഷ്ടസാധനത്വമതിഃ — തദ്ധേതുഃ — ഭവേൽ —

അന്വയാൎത്ഥം — സുഖമാകട്ടെ ജഗത്തുകൾക്കു കാമ്യമായിട്ടു തന്നെ ഭവിക്കുന്നു. അതു ധൎമ്മത്താൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു. ദുഃഖമാകട്ടെ അധൎമ്മജന്യമായിട്ടും സചേതസ്സുകൾക്കു പ്രതികൂലമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. നിൎദ്ദുഃഖത്വത്തിങ്കലും സുഖത്തിങ്കലും ഇച്ഛാ തജ്ജ്ഞാനം ഹേതുവായിട്ടു തന്നെ ഭവിക്കുന്നു. തദുപാധിയുടെ ഇച്ഛയാകട്ടെ ഇഷ്ടോപായത്വധീ ഭവിക്കുമെങ്കിൽ ഭവിക്കും. കൃതിസാദ്ധ്യത്വപ്രകാര[illegible] ഇച്ഛ യാതൊന്നോ അതാകട്ടെ ചികീൎഷയായി [illegible] കൃതിസാദ്ധ്യേഷ്ടസാധനത്വമതി തദ്ധേതുവായി ഭവിക്കും.

പരിഭാഷാ — സുഖം = സുഖമെന്നുള്ളതു — ജഗത്തുകൾ = ലോകങ്ങൾ — (ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ള [illegible] മെന്നസാരം) കാമ്യം = കാമിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം — ക[illegible] ഗ്രഹിക്കു — ധൎമ്മം = ധൎമ്മമെന്നുള്ളതു — ദുഃഖം = ദുഃഖമെന്നുള്ളതു — അധൎമ്മജന്യം = അധൎമ്മത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതു — സചേതസ്സുകൾ = ചേതസ്സോടുകൂടിയവർ — ചേതസ്സ് = മനസ്സ് — പ്രതികൂലം = ആഗ്രഹിക്കാത്തതു — (ദ്വേഷവിഷയമെന്നസാരം) നിൎദ്ദുഃഖത്വം = ദുഃഖാഭാവം — ഇച്ഛ = ആഗ്രഹം — തജ്ജ്ഞാനം അതുകളുടെ ജ്ഞാനം — അതുകൾ = ദുഃഖാഭാവവും സുഖവും — ജ്ഞാനം = അറിവു — തദുപാധി = അതുകളുടെ ഉപാധി — അതുകൾ = ദുഃഖാഭാവവും സുഖവും — ഉപാധി = സാധനം — ഇഷ്ടോപായത്വധീ ഇഷ്ടോപായത്വത്തിന്റെ ധീ — ഇഷ്ടോപായത്വം = ഇഷ്ടോപായമാവൂ എന്നുള്ളതു — ഇഷ്ടോപായം = ഇഷ്ടത്തിന്റെ ഉപായം — (ഇഷ്ടസാധനമെന്നസാരം) ധീ = ബുദ്ധി — കൃതിസാദ്ധ്യത്വപ്രകാരാ = കൃതിസാദ്ധ്യത്വമാകുന്ന പ്രകാരത്തോടുകൂടിയതു — കൃതിസാദ്ധ്യത്വം = കൃതിസാ

ധ്യമാവു എന്നുള്ളത — കൃതിസാധ്യം=പ്രയത്നസാധ്യം. ചികീൎഷാ=ചികീൎഷാ എന്ന പെരൊടുകൂടിയത — കൃതിസാധ്യെഷ്ടസാധനതാമതി=കൃതിസാധ്യെഷ്ടസാധനതാത്തിന്റെ മതി. കൃതിസാധ്യെഷ്ടസാധനതാ=കൃതിസാധ്യമായിട്ടും ഇഷ്ടസാധനമായിട്ടും ഇരിക്കുന്നതാവു എന്നുള്ളത — കൃതിസാധ്യം=പ്രയത്നസാധ്യം — ഇഷ്ടസാധനം=ഇഷ്ടത്തെ സാധിപ്പിക്കുന്നത — മതി=ബുദ്ധി. തദ്ധെതു=അതിന്റെ ഹെതു. അത=ചികീൎഷാ —

സാരം — എല്ലാവൎക്കും അനുകൂലമായിട്ടു യാതൊന്നു തൊന്നുന്നുവൊ അതു സുഖമാകുന്നു. പ്രതികൂലമായി തൊന്നുന്ന ഗുണം ദുഃഖമാകുന്നു. സുഖ ദുഃഖങ്ങളാകുന്ന ഗുണങ്ങൾ ക്രമെണ ധൎമ്മത്താലും അധൎമ്മത്താലും ഉണ്ടാകപ്പെടുന്നതാകുന്നു. ഇപ്രകാരമാകയാൽ എല്ലാവൎക്കും അനുകൂലമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ ഉള്ളപ്പൊൾ യാതൊരു ഗുണത്വം ഭവിക്കുന്നുവൊ അത സുഖത്തിന്റെ ലക്ഷണമാകുന്നു എന്നും എല്ലാവൎക്കും പ്രതികൂലമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ ഉള്ളപ്പൊൾ ഉള്ള ഗുണത്വം യാതൊന്നൊ അത ദുഃഖത്തിന്റെ ലക്ഷണമാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. സുഖത്തിന്നും ധൎമ്മത്തിന്നും തങ്ങളിൽ കാൎയ്യകാരണഭാവമെന്ന സംബന്ധമുണ്ടു എന്നും ദുഃഖത്തിന്നും അധൎമ്മത്തിന്നും തങ്ങളിൽ കാൎയ്യകാരണഭാവസംബന്ധമുണ്ടു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക — ഇച്ഛാ എന്നത ആഗ്രഹമാകുന്നു. അത ഫലത്തെ കുറിച്ചും ഉപായത്തെ കുറിച്ചും ഭവിക്കും. ഫലമെന്നത സുഖവും ദുഃഖാഭാവവുമാകുന്നു. ഇവകളിൽ വെച്ചു ഫലെച്ഛയെ കുറിച്ചു കാരണം ഫലജ്ഞാനം തന്നെ. ഉപായെച്ഛയെ കുറിച്ചു കാരണം ഇഷ്ടസാധനതാജ്ഞാനമാകുന്നു. ചികീൎഷാ എന്നത കൃതിസാധ്യമായിട്ടുള്ളതാകുന്ന വിഷയത്തൊടുകൂടിയ ഇച്ഛയാകുന്നു. പാകത്തെ കൃതികൊണ്ടു ഞാൻ സിദ്ധമാക്കുന്നു എന്നുള്ള അനുഭവമുണ്ടാകയാൽ ചികീൎഷയെ കുറിച്ചുകാരണം കൃതിസാധ്യതാജ്ഞാനവും ഇഷ്ടസാധ്യതാജ്ഞാനവുമാകുന്നു. ഇഷ്ടസാധനമായിരുന്നാലും അതിങ്കൽ ചികീൎഷ ഉണ്ടാകെണമെങ്കിൽ കൃതിസാധ്യതാജ്ഞാനം കൂടെ വെണം. കൃതിസാധ്യമായിരിക്കുന്നതിങ്കൽ ചികീൎഷ ഉണ്ടാകെണമെങ്കിൽ ഇഷ്ടസാധനതാജ്ഞാനം കൂടെ വെണം. അതു ഹെതുവായിട്ടു ചികീൎഷക്കു കാരണം കൃതിസാധ്യതാജ്ഞാനവും ഇഷ്ടസാധനതാജ്ഞാനവും കൂടിയാകുന്നു. എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക.

൯൩. ബലവദനിഷ്ടാഹെതുത്വമതിസ്സ്യാൽപ്രതിബന്ധികാ।

തദഹേതുത്വബുദ്ധേസ്തു ഹേതുത്വാൽകസ്യചിന്മതേ ||

൧൪൯ ദ്വിഷ്ടസാധനതാബുദ്ധിർദ്വേഷസ്യകാരണം। പ്രവൃത്തിശ്ചനിവൃത്തിശ്ചതഥാജീവനകാരണം ||

൧൫൦ ഏവംപ്രയത്നസ്ത്രിവിധസ്താന്ത്രികൈഃപരികീൎത്തിതഃ ചികീൎഷാകൃതിസാദ്ധ്യേഷ്ടസാധനത്വമതിസ്തഥാ ||

൧൫൧ ഉപാദാനസ്യചാദ്ധ്യക്ഷംപ്രവൃത്തൌജനകംഭവേൽ। നിവൃത്തിസ്തുഭവേദ്ദ്വേഷാദ്ദ്വിഷ്ടസാധനതാധിയഃ ||

അന്വയം — ബലവദ്ദ്വിഷ്ടഹേതുത്വമതിഃ പ്രതിബന്ധികാ സ്യാൽ- തദഹേതുത്വബുദ്ധേഃ— തു- കസ്യചിൽ മതേ- ഹേതുത്വാൽ- ഭവതി- ദ്വിഷ്ടസാധനതാ- ബുദ്ധിഃ— ദ്വേഷസ്യ- കാരണം— ഭവതി— പ്രവൃത്തിഃ— ച —നിവൃത്തിഃ- ച— തഥാ- ജീവനധാരണം— ച— ഏവം- പ്രയത്നഃ- ത്രിവിധഃ— താന്ത്രികൈഃ പരികീൎത്തിതഃ- ഭവതി- ചികീൎഷാ- കൃതിസാദ്ധ്യേഷ്ടസാധനതാമതിഃ തഥാ ഉപാദാനസ്യ— അദ്ധ്യക്ഷം— ച— പ്രവൃത്തൌ— ജനകം ഭവേൽ- ദ്വേഷാൽ- നിവൃത്തിഃ- തു- ദ്വിഷ്ടസാധനതാ- ധീഃ- ഭവതി

അന്വയാൎത്ഥം — ബലവദ്ദ്വിഷ്ടഹേതുത്വമതി പ്രതിബന്ധികയായി ഭവിക്കുന്നു തദഹേതുത്വബോധികതന്നെ ഹേതുത്വം ഒരുത്തന്റെ മതത്തിങ്കൽ ഭവിക്കുന്നു- ദ്വിഷ്ടസാധനതാ ബുദ്ധി ദ്വേഷത്തിന്നു കാരണമായി ഭവിക്കും- പ്രവൃത്തിയും നിവൃത്തിയും അപ്രകാരം ജീവന കാരണവും ഇങ്ങിനെ പ്രയത്നം ത്രിവിധമാകി താന്ത്രികന്മാരാൽ പരികീൎത്തിതമായി ഭവിക്കുന്നു- ചികീൎഷയും കൃതിസാദ്ധ്യേഷ്ടസാധനതാമതിയും അപ്രകാരം ഉപാദാനത്തിന്റെ അദ്ധ്യക്ഷവും പ്രവൃത്തിയിങ്കൽ ജനകമായി ഭവിക്കുന്നു ദ്വേഷം നിവൃത്തിയാകട്ടെ ദ്വിഷ്ടസാധനതാ ധീ ഹേതുവായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു-

പരിഭാഷാ — ബലവദ്ദ്വിഷ്ടഹേതുത്വമതി=ബലവദ്ദ്വിഷ്ടഹേതുത്വത്തിന്റെമതി— ബലവദ്ദ്വിഷ്ടഹേതുത്വം=ബലവദ്ദ്വിഷ്ടഹേതുവാവു എന്നുള്ളത- ബലവദ്ദ്വിഷ്ടഹേതു=ബലവദ്ദ്വിഷ്ടത്തിന്നു ഹേതു- ബലവദ്ദ്വിഷ്ടം=ബലവത്തായിരിക്കുന്ന ദ്വിഷ്ടം— ബലവത്ത=പ്രബലം ദ്വിഷ്ടം=അപ്രിയം- മതി=ബുദ്ധി പ്രതിബന്ധികാ=പ്രതിബന്ധകത്വം ഉണ്ടാക്കുന്നത- തദഹേതുത്വബുദ്ധി=തദഹേതുത്വത്തിന്റെബുദ്ധി- തദഹേതുത്വം=തദഹേതുവാവു എന്നുള്ളത- തദഹേതു=അതിന്നുഅഹേതു- അത=ബലവദ്ദ്വിഷ്ടം- അഹേതു=ഹേതുവല്ലാത്തത- ബുദ്ധി=ബോ

ധം- ഹേതുത്വം=ഹേതുവാവുഎന്നുള്ളത- ദ്വിഷ്ടസാധനതാബു
ദ്ധി=ദ്വിഷ്ടസാധനതയുടെബുദ്ധി- ദ്വിഷ്ടസാധനതാ=ദ്വിഷ്ടസാ
ധനമാവുഎന്നുള്ളത- ദ്വിഷ്ടസാധനം=ദ്വിഷ്ടത്തിന്റെ സാധ
നം- ദ്വിഷ്ടം=അപ്രിയം- ബുദ്ധി=ബോധം- ദ്വേഷം=ദ്വേഷമെ
ന്നഗുണം- ജീവനകാരണം=ജീവനത്തിന്നു കാരണം- പ്രയ
ത്നം=പ്രയത്നമെന്നഗുണം- ത്രിവിധം=മൂന്നവിധകളൊടകൂടിയ
ത- വിധകൾ=പ്രകാരങ്ങൾ- താന്ത്രികന്മാർ=ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാർ-
പരികീൎത്തിതം=പരികീൎത്തിക്കപ്പെട്ടത- പരികീൎത്തിക്ക=പറ
ക- കൃതിസാദ്ധ്യേഷ്ടസാധനതാമതി=കൃതിസാദ്ധ്യേഷ്ട സാധ
നതാമതിന്റെമതി (കൃതിസാദ്ധ്യമായിട്ടും ഇഷ്ടസാധനമായി
ട്ടും ഉള്ളതാകുന്നു എന്നുള്ള ബുദ്ധി എന്നസാരം) ഉപാദാനം=സ
മവായികാരണം- അദ്ധ്യക്ഷം=പ്രത്യക്ഷം- പ്രവൃത്തി=പ്രവൃത്തി
എന്ന പ്രയത്നം- ജനകം=കാരണം- നിവൃത്തി=നിവൃത്തി എ
ന്ന പ്രയത്നം- ദ്വിഷ്ടസാധനതാധീ ദ്വിഷ്ടസാധനതയുടെ ധീ-
ദ്വിഷ്ടസാധനതാ=ദ്വിഷ്ട സാധനമാവു എന്നുള്ളത- ധീ=
ബുദ്ധി-

സാരം—— പ്രബലമായ അനിഷ്ടത്തെ കുറിച്ചു ഇത ഹേ
തുവാകുന്നു എന്നുള്ള ജ്ഞാനം ചികീൎഷയെ പ്രതിബന്ധിക്കുന്ന
താകുന്നു- പ്രബലമായിരിക്കുന്ന അനിഷ്ടത്തെ ജനിപ്പിക്കാത്ത
താകുന്നു- ജ്ഞാനം കാരണമാകുന്നു എന്നും മതത്തെന്റെ മതമു
ണ്ടു- പ്രബലമായ അനിഷ്ടത്തെ എന്ന പറക കൊണ്ടു പാകാദി
കളിലുള്ള ദുഃഖം പ്രബലമല്ലായ്കയാൽ അതിങ്കൽ ചികീൎഷ ഉ
ദിക്കുന്നു എന്നീ പ്രകാരമുള്ള അൎത്ഥത്തെ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കു
ന്നു എന്നറിഞ്ഞു കൊൾക- പ്രബലമായിരിക്കുന്ന അനിഷ്ടത്തെ
കുറിച്ചു ഇത കാരണമാകുന്നു എന്നുള്ള ജ്ഞാനത്താൽ ജനിപ്പിക്ക
പ്പെടുന്ന ഗുണത്തെ ദ്വേഷമെന്നു അറിഞ്ഞു കൊൾക- പ്രവൃ
ത്തി നിവൃത്തി ജീവനയോനി ഇങ്ങിനെ പ്രയത്നം മൂന്നു പ്രകാ
രമാകുന്നു ചികീൎഷയും കൃതിസാദ്ധ്യതാ ജ്ഞാനവും ഇഷ്ട സാധ
നതാ ജ്ഞാനവും ഉപാദാനത്തിന്റെ പ്രത്യക്ഷവും പ്രവൃത്തിക്കു
കാരണമാകുന്നു നിവൃത്തിക്കു കാരണം അനിഷ്ടസാധനമാകുന്നു
എന്നുള്ള ബുദ്ധിയാകുന്നു-

൱൦. യത്നൊജീവനയൊനിസ്തുസൎവ്വദാതീന്ദ്രിയൊഭവെൽ ശ
രീരെപ്രാണസഞ്ചാരെകാരണംസമ്പ്രകീൎത്തിതഃ ॥

അന്വയം—— ജീവനയൊനിഃ— യത്നഃ- തു— സൎവ്വദാ- അ
തീന്ദ്രിയഃ- ഭവെൽ- സഃ- ശരീരെ- പ്രാണസഞ്ചാരെ- കാര

ണം പ്രകീൎത്തിതഃ— ഭവതി.

അന്വയാൎത്ഥം — ജീവനയോനിയായിരിക്കുന്ന യത്നം എല്ലാ സമയങ്ങളിലും അതീന്ദ്രിയമായി ഭവിക്കും. അത ശരീരത്തിങ്കൽ പ്രാണസഞ്ചാരത്തിങ്കൽ കാരണമാകുന്നു. എന്നു പ്രകീൎത്തിതമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷാ — ജീവനയോനി=ജീവനയോനിഎന്നപേരോടു കൂടിയത. യത്നം=പ്രയത്നം. അതീന്ദ്രിയം ഇന്ദ്രിയത്തെ അതിക്രമിച്ചത. (ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ കൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടാത്തത എന്നു സാരം). പ്രകീൎത്തിതം=പ്രകീൎത്തിക്കപ്പെട്ടത. പ്രകീൎത്തിക്കു=പറക.

സാരം — ജീവനയോനി എന്ന യത്നം സൎവ്വജീവാത്മാക്കളിലുമിരിക്കുന്നു അത ഇന്ദ്രിയങ്ങളിൽ ഒന്നുകൊണ്ടും ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നതല്ല. ശരീരത്തിങ്കൽ പ്രാണസഞ്ചാരത്തെ കുറിച്ചു കാരണത്വേന കല്പിക്കപ്പെട്ടതാകുന്നു.

൱൫൨ — അതീന്ദ്രിയംഗുരുത്വംസ്യാൽപൃഥിവ്യാദിദ്വയേതുതൽ।
അനിത്യേതദനിത്യംസ്യാന്നിത്യേനിത്യമുദാഹൃതം॥

൱൫൩. തച്ചൈവാസമവായിസ്യാൽപതനാഖ്യേതുകൎമ്മണി।സാംസിദ്ധികംദ്രവത്വംസ്യാന്നൈമിത്തികമഥാപരം॥

൱൫൪— സാംസിദ്ധികന്തുസലിലേദ്വിതീയംക്ഷിതിതേജസോഃ।
പരമാണൌജലേനിത്യമന്യത്രാനിത്യമിഷ്യതേ॥

൱൫൫ . നൈമിത്തികംവഹ്നിയോഗാത്തപനീയഘൃതാദിഷു। ദ്രവത്വംസ്യന്ദനേഹേതുൎന്നിമിത്തംസംഗ്രഹേതുതൽ॥

൱൫൬ — സ്നേഹോജലേസനിത്യോണാവനിത്യോവയവിന്യസൌ। തൈലാന്തരേതത്പ്രകൎഷാദ്ദഹനസ്യാനുകൂലതാ।

അന്വയം — ഗുരുത്വം= അതീന്ദ്രിയം— സ്യാൽ— പൃഥിവ്യാദി- ദ്വയേ- തു- തൽ— ഭവതി- അനിത്യേ തൽ—അനിത്യം= സ്യാൽ- നിത്യേ— നിത്യം- ഉദാഹൃതം— പതനാഖ്യേ— കൎമ്മണി- തു— തൽ- ഏവ- അസമവായി- സ്യാൽ— ദ്രവത്വം- സാംസിദ്ധികം- സ്യാൽ— അഥ നൈമിത്തികം— അപരം- ച- സാംസിദ്ധികം- തു- സലിലേ- ഭവതി- ദ്വിതീയം- ക്ഷിതിതേജസോഃ— ഭവതി— പരമാണൌ- ജലേ- ദ്രവത്വം-നിത്യം- അന്യത്ര- അനിത്യം- ഇഷ്യതേ നൈമിത്തികം- ദ്രവത്വം- തപനീയഘൃതാദിഷു- വഹ്നിയോഗാൽ- ഭവതി— തൽ— സ്യന്ദനേ- ഹേതുഃ— സംഗ്രഹേ- തു- നിമിത്തം- ച- ഭവതി- സ്നേഹഃ- ജലേ— ഭവതി- സഃ- അണൌ- നിത്യഃ- അവയവിനി—

അന്യത്ര അനിത്യഃ। തൈലാന്തരേ തൽപ്രകൎഷാൽ ദഹനസ്യ അനുകൂലതാ — ഭവതി —

ഭാഷാൎത്ഥം ___ ഗുരുത്വം അതീന്ദ്രിയമായി ഭവിക്കും. പൃഥിവ്യാദിദ്വയത്തിങ്കൽതന്നെ അത ഭവിക്കുന്നു അനിത്യമായിരിക്കുന്നതിങ്കൽ ഉള്ളത അനിത്യമായി ഭവിക്കും നിത്യമായിരിക്കുന്നതിങ്കൽ ഉള്ളത നിത്യമെന്ന ഉദാഹൃതമായി ഭവിക്കുന്നു പതനാഖ്യമായിരിക്കുന്ന കൎമ്മത്തിങ്കലാകട്ടെ അതതന്നെ അസമവായിയായി ഭവിക്കും. ദ്രവത്വം സാംസിദ്ധികമായി ഭവിക്കും. നൈമിത്തികമായിട്ട അപരമായിട്ടും ഭവിക്കും. സാംസിദ്ധികമായിരിക്കുന്ന ദ്രവത്വമാകട്ടെ സലിലത്തിങ്കൽ ഭവിക്കുന്നു ദ്വിതീയം ക്ഷിതിതേജസ്സുകളിൽ ഭവിക്കുന്നു. പരമാണുവായിരിക്കുന്ന ജലത്തിങ്കൽ ദ്രവത്വം നിത്യമായിട്ടും അന്യങ്ങളിൽ അനിത്യമായിട്ടും ഇരിക്കപ്പെടുന്നു. നൈമിത്തികമായിരിക്കുന്ന ദ്രവത്വം വഹ്നിയോഗം ഹേതുവായിട്ട തപനീയഘൃതാദികളിൽ ഭവിക്കുന്നു. അത സ്പന്ദനത്തിങ്കൽ ഹേതുവായിട്ടും സംഗ്രഹത്തിങ്കലാകട്ടെ നിമിത്തമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. സ്നേഹം ജലത്തിങ്കൽതന്നെ ഭവിക്കുന്നു. അത അണുവിങ്കൽ നിത്യമായി ഭവിക്കുന്നു. അവയവിയിങ്കലെ ഇത അനിത്യമായി ഭവിക്കുന്നു. തൈലാന്തരത്തിങ്കൽ തൽപ്രകൎഷം ഹേതുവായിട്ട ദഹനത്തിന്ന അനുകൂലതയെ ഭവിക്കുന്നു.

പരിഭാഷ ___ ഗുരുത്വം=ഗുരുത്വമെന്നഗുണം. അതീന്ദ്രിയം ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ അതിക്രമിച്ചത. പൃഥിവ്യാദിദ്വയം=പൃഥിവ്യാദികളുടെ ദ്വയം. (പൃഥിവിയും ജലവുമെന്നസാരം) അനിത്യം=നിത്യമല്ലാത്തത. നിത്യം=നാശത്തോടകൂടാത്തത. ഉദാഹൃതം=ഉദാഹരിക്കപ്പെട്ടത. പതനാഖ്യം=പതനമെന്നആഖ്യയോടകൂടാത്തത — ആഖ്യാ=പെര. കൎമ്മം=ക്രിയാ. അസമവായി=അസമവായികാരണം. ദ്രവത്വം=ദ്രവത്വമെന്നഗുണം സാംസിദ്ധികം= സ്വാഭാവികം. നൈമിത്തികം=നിമിത്തകൃതം. (ഹേതുവശാൽ ഉണ്ടായതെന്നസാരം) അപരം=അന്യം. സലിലം= ജലം. ദ്വിതീയം നൈമിത്തികദ്രവത്വം. ക്ഷിതിതേജസ്സുകൾ= ക്ഷിതിയും തേജസ്സും. ക്ഷിതി=ഭൂമി. നിത്യം=നാശത്തോടകൂടാത്തത. അന്യങ്ങൾ—മറ്റുള്ളവകൾ. അനിത്യം= നിത്യമല്ലാത്തത. വഹ്നിയോഗം=അഗ്നിസംയോഗം. തപനീയഘൃതാദികൾ=തപനീയഘൃതങ്ങൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ. തപനീയഘൃതങ്ങൾ=തപനീയവും ഘൃതവും. തപനീയം=സ്വൎണ്ണം. ഘൃതം=നെയ്യ — അത=ദ്ര

ദ്രവത്വം- സ്യന്ദനം=പ്രവാഹം- ഹേതു=അസമവായികാരണം-
സംഗ്രഹഃ=ചൂൎണ്ണസംയോഗവിശേഷഃ— നിമിത്തം— നിമിത്ത
കാരണം- സ്നേഹം=സ്നേഹമെന്നഗുണം. അണു= പരമാണു-
നിത്യം=നാശത്തോടുകൂടാത്തത. അവയവി=അവയവത്തോടുകൂ
ടിയത. അനിത്യം=നിത്യമല്ലാത്തത- തൈലാന്തരം=തൈലത്തി
ന്റെ അന്തരം- തൈലം=എണ്ണ- അന്തരം=മദ്ധ്യം- തല്പ്രകൎഷം=
അതിന്റെ പ്രകൎഷം- അതസ്നേഹം- പ്രകൎഷം ആധിക്യം-ദഹ
നം=ദാഹം അനുകൂലതാ= അനുകൂലത്വം.

സാരം— ദ്രവത്വമെന്നഗുണം ഇന്ദ്രിയംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്ക
പ്പെടുവാൻ കഴിയുന്നതല്ല അതആദ്യപതനത്തിന്ന അസമവായി
കാരണമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു.(ആദ്യപതനം=ഒന്നാമത്തതായവീഴ്ച)
പൃഥിവിജലം ഒരം രണ്ടുദ്രവ്യങ്ങളിൽ ഇരിക്കുന്നതാകുന്നു. ദ്വ്യ
ണുകാദികളായ അനിത്യദ്രവ്യങ്ങളിലുള്ള ദ്രവത്വം അനിത്യമാകു
ന്നു. പരമാണുവിങ്കൽ ഉള്ള ദ്രവത്വം നിത്യമാകുന്നു- പതനാ
ദ്യകൎമ്മണി എന്നുള്ള സ്ഥലത്തിങ്കലെ പതനശബ്ദം ആദ്യ
പതനമെന്ന അൎത്ഥത്തോടു കൂടിയതാകുന്നു. ദ്വിതീയപതനാ
ദികൾക്ക അസമവായികാരണം വേഗമത്രെ ആകുന്നതു ദ്രവ
ത്വമെന്നഗുണം സാംസിദ്ധികമായിട്ടും നൈമിത്തികമായിട്ടും
ഉണ്ടു. അതുകളിൽവെച്ചു സാംസിദ്ധികദ്രവത്വം ജലമാത്രത്തിങ്ക
ൽ ഇരിക്കുന്നു. നൈമിത്തികദ്രവത്വം പൃഥിവീതേജസ്സുകളിൽ
ഇരിക്കുന്നു. ജലപരമാണുവിങ്കൽഉള്ള ദ്രവത്വം നിത്യമാകുന്നു.
മറ്റെല്ലാടത്തൊക്കെയും അനിത്യമാകുന്നു. വഹ്നിസംയോഗം
ഹേതുവായിട്ടു നെയ്യ മെഴു അരക്ക ഇത്യാദികളിലും സ്വൎണ്ണമു
തലായതുകളിലും ഉണ്ടാകുന്നദ്രവത്വം നൈമിത്തികദ്രവത്വമാകു
ന്നുഎന്നറിഞ്ഞുകൊൾക. ദ്രവത്വമെന്നത ആദ്യസ്യന്ദനത്തെകു
റിച്ചു അസമവായി കാരണമായിട്ടും ചൂൎണ്ണാദിപിണ്ഡീഭാവ
ത്തെ കുറിച്ചു നിമിത്തകാരണമായിട്ടും ഉള്ളതാകുന്നു. ദ്രവത്വ
ത്തോടു കൂടിയജലത്തിന്റെ സംയോഗംഹേതുവായിട്ടു പൊടി
ഉരുട്ടിയാൽ ഉരുളയായിതീരും ഇങ്ങിനെ ഉരുളയായിതീരുന്നതി
നെ പിണ്ഡീഭാവമെന്നപദംകൊണ്ടുപറയുന്നു. അതിനെകുറി
ച്ചു കാരണംജലത്തിങ്കലെ ദ്രവത്വമാകുന്നു- സ്വൎണ്ണാദികളി
ലുള്ള ദ്രവത്വം പൊടിയെ ഉരുട്ടുന്നില്ല അതഹേതുവായിട്ടുദ്രവ
ത്വം പിണ്ഡീഭാവത്തെകുറിച്ചു കാരണമാകുന്നു എന്നുള്ളതനി
യമിച്ചുകൂടാ എന്നു ശങ്കിക്കുന്നു എങ്കിൽ അതയുക്തമായിട്ടുള്ള
താകുന്നു എങ്കിലും സ്നേഹമാകുന്ന സഹകാരിയോടുകൂടിയദ്ര

വത്വംപിണ്ഡീഭാവത്തെ കുറിച്ചുനിമിത്തമാകുന്നു എന്നും സ്നേ
ഹാദികളിലെ ദ്രവത്വത്തിന്നു സഹായമായിട്ടു സ്നേഹമില്ലായ്ക
യാൽ അതു പിണ്ഡീഭാവത്തെകുറിച്ചു നിമിത്തമായി ഭവിക്കു
ന്നില്ലാ എന്നുമാകുന്നു. ഗ്രന്ഥകൎത്താവിന്റെ അഭിപ്രായമെ
ന്നു അറിഞ്ഞുകൊൾക. ഇപ്രകാരം ദ്രവത്വത്തിന്നുകാരണതയെ
സ്വീകരിക്കുന്നതിനെക്കാൾ പിണ്ഡീഭാവത്തെ കുറിച്ചുനിമി
ത്തം സ്നേഹമാകുന്നു എന്നുള്ള അഭ്യുപഗമം ഗ്രാഹ്യമായിരി
ക്കുകയുംചെയ്യും. സ്നേഹമെന്നുള്ളതു ജലമാത്രത്തിങ്കൽ ഇരിക്കു
ന്നതാകുന്നു അതുപരമാണുവിങ്കൽ നിത്യമായിട്ടും അന്യത്രഅ
നിത്യമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു പാൎത്ഥിവമായതൈലത്തിങ്കൽ സ്നേ
ഹമെന്നുള്ളതു സൎവ്വാനുഭവമാകുന്ന സാക്ഷിബലാൽസിദ്ധമാ
യിരിക്കുന്നു എങ്കിലും അതു തൈലത്തോടു ചേൎന്നിരിക്കുന്ന ജ
ലത്തിങ്കൽ ഉള്ളതുതന്നെ എന്നുപറവാൻ കഴിയുമെങ്കിൽദൊ
ഷമില്ല. അപ്രകാരം പറവാൻകഴികയില്ല. എന്തുഹേതുവായിട്ടെ
ന്നാൽ ജലത്തിങ്കൽഉള്ള ദ്രവത്വം ദാഹപ്രതികൂലമാകുന്നു- ജല
ത്തിങ്കൽ തീപ്പിടിക്കുന്നില്ലാ എല്ലാ തൈലത്തിങ്കലെ ദ്രവത്വം
ദാഹത്തിന്നു അനുകൂലമാകുന്നു അല്ലാ എങ്കിൽ അതിലും തീപി
ടിക്കാതെ ഇരിക്കേണം. കാണുന്നതു അപ്രകാരമല്ലല്ലൊ അതെ
ഹേതുവായിട്ടു പൃഥിവിയും സ്നേഹാധികരണമാകുന്നു എന്നാശ
ങ്കിക്കുന്നു എങ്കിൽ അങ്ങിനെ ശങ്കിക്കരുതു. തൈലത്തിങ്കൽഉള്ള
ദ്രവത്വവും ജലസംബന്ധിയായിട്ടുള്ളതുതന്നെ അതിന്നു ആധി
ക്യമുണ്ടാകയാൽ അതുഅഗ്നിയെ നാശിപ്പിക്കുന്നില്ല. അഗ്നി
ഹേതുവായിട്ടുള്ള ആശ്രയനാശത്തിന്നു അനുകൂലമായിഭവിക്കു
ന്നു- ജലത്തിങ്കൽ ഉള്ളസ്നേഹം വിപരീത മായതു അതിന്റെഅ
ല്പതഹേതുവായിട്ടാകുന്നു എന്നുഗ്രഹിച്ചുകൊൾക-

൯൦- സംസ്കാരഭേദൊവെഗൊഥ സ്ഥിതിസ്ഥാപകഭാവനെ। മൂ
ൎത്തമാത്രെതുവെഗസ്സ്യാൽകൎമ്മജൊവെഗജഃക്വചിൽ॥

൯൧— സ്ഥിതിസ്ഥാപകസംസ്കാരഃക്ഷിതൌകെചിൽചതുൎഷ്വ
പി। അതീന്ദ്രിയസ്സവിജ്ഞെയഃക്വചിൽസ്പന്ദെപികാരണം॥

൯൨— ഭാവനാഖ്യസ്തുസംസ്കാരോജീവവൃത്തിരതീന്ദ്രിയഃ। ഉപെ
ക്ഷാനാത്മകസ്തസ്യാനിശ്ചയഃകാരണംഭവെൽ॥

൯൩— സ്മരണെപ്രത്യഭിജ്ഞായാമപ്യസൌഹെതുരുച്യതെ। ധ
ൎമ്മാധൎമ്മാവദൃഷ്ടംസ്യാദ്ധൎമ്മസ്സ്വൎഗ്ഗാദിസാധനം॥

൯൪— ഗംഗാസ്നാനാദിയാഗാദിവ്യാപാരസ്സതുകീൎത്തിതഃ। കൎമ്മ
നാശാജലസ്പൎശാദിനാനാശ്യത്വമസ്യതു।

൧൬൨— അധൎമ്മോ നരകാദീനാം ഹേതുൎന്നിന്ദിതകൎമ്മജഃ। പ്രായശ്ചിത്താദിനാശ്യോസൌ ജീവവൃത്തിസ്ത്വമീ ഗുണാഃ॥

൧൬൩— ഇമേ തു വാസനാജന്യാ ജ്ഞാനാദപി വിനശ്വരാഃ। ശബ്ദോ ധ്വനിശ്ച വൎണ്ണശ്ച മൃദംഗാദിഭവോ ധ്വനിഃ॥

അന്വയം —— അഥ- വേഗഃ- സ്ഥിതസ്ഥാപകഃ ഭാവനാ- ച- സംസ്കാരഭേദാഃ- വേഗഃ- തു- മൂൎത്തമാത്രേ- സ്യാൽ- ക്വചിൽ കൎമ്മജഃ- ക്വചിൽ- വേഗജഃ ച- സ്ഥിതസ്ഥാപകസംസ്കാരഃ- സ്ഥിതൌ- കേചിൽ- ചതുൎഷു ഇതി- ആഹുഃ- സഃ- അതീന്ദ്രിയഃ- വിജ്ഞേയഃ— ക്വചിൽ- സ്പന്ദേ- കാരണം- അപി- ഭാവനാഖ്യഃ- സംസ്കാരഃ തു- ജീവവൃത്തിഃ- അതീന്ദ്രിയഃ ഭവതി—തസ്യ- ഉപേക്ഷാനാത്മകഃ- നിശ്ചയഃ കാരണം- ഭവേൽ- സ്മരണേ- പ്രത്യഭിജ്ഞായാം- അപി- അയം- ഹേതുഃ- ഉച്യതേ- ധൎമ്മാധൎമ്മൌ- അദൃഷ്ടം- ധൎമ്മഃ സ്വൎഗ്ഗാദിസാധനം- സ്യാൽ— സഃ തു ഗംഗാസ്നാനാദിയാഗാദിവ്യാപാരഃ കീൎത്തിതഃ- അസൌ- തു- കൎമ്മനാശാജലസ്പൎശാദിനാ- നാശ്യഃ- മതഃ- അധൎമ്മഃ നരകാദീനാം- ഹേതുഃ- നിന്ദിതകൎമ്മജഃ- ച- അസൌ- പ്രായശ്ചിത്താദി— നാശ്യഃ- ഇമേ- ഗുണാഃ ജീവവൃത്തീ- ഇമേ- തു- വാസനാജന്യാഃ- ജ്ഞാനാൽ അപി- വിനശ്വരാഃ- ശബ്ദഃ- ധ്വനിഃ- ച- വൎണ്ണഃ- ച- മൃദംഗാദിഭവഃ- ധ്വനിഃ-

അന്വയാൎത്ഥം —— വേഗവും സ്ഥിതസ്ഥാപന ഭാവനകളും സംസ്കാരഭേദമാകുന്നു വേഗം മൂൎത്തമാത്രത്തിങ്കൽ ഭവിക്കും ചിലേടത്ത കൎമ്മജമായിട്ടും ചിലേടത്ത വേഗജമായിട്ടും ഭവിക്കും- സ്ഥിതസ്ഥാപക സംസ്കാരം ക്ഷിതിയിങ്കൽ ഭവിക്കുന്നു ചിലർ നാലുദ്രവ്യങ്ങളിൽ എന്ന പറയുന്നു അത അതീന്ദ്രിയമെന്ന വിജ്ഞേയമായി ഭവിക്കുന്നു- ഒരേടത്ത സ്പന്ദത്തിങ്കൽ കാരണമെന്നും വിജ്ഞേയമായി ഭവിക്കുന്നു- ഭാവനാഖ്യമായിരിക്കുന്നസംസ്കാരം ജീവവൃത്തിയായിട്ടും അതീന്ദ്രിയമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു അതിന്ന ഉപേക്ഷാനാത്മകമായിരിക്കുന്ന നിശ്ചയം കാരണമായി ഭവിക്കും സ്മരണത്തിങ്കലും പ്രത്യഭിജ്ഞയിങ്കലും ഇത ഹേതുവെന്ന വചിക്കപ്പെടുന്നു- ധൎമ്മാധൎമ്മങ്ങൾ അദൃഷ്ടമാകുന്നു- ധൎമ്മം സ്വൎഗ്ഗാദി സാധനമായി ഭവിക്കും അതാകട്ടെ ഗംഗാസ്നാനാദി യാഗാദി വ്യാപാരമാകുന്നു എന്ന കീൎത്തിതമായി ഭവിക്കുന്നു- ഇതാകട്ടെ കൎമ്മനാശാജലസ്പൎശാദിയാൽ നാശ്യമായി ഭവിക്കുന്നു എന്ന മതമാകുന്നു— അധൎമ്മം നരകാദികൾക്ക ഹേതുവായിട്ടും നിന്ദിതകൎമ്മജമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു ഇതാകട്ടെ പ്രായശ്ചി

ത്താദി നാശ്യമായി ഭവിക്കുന്നു ൯ ഗുണങ്ങൾ ജീവവൃത്തികളായി ഭവിക്കുന്നു. ഇതുകൾ വാസനാജന്യമായി ഭവിക്കുന്നു— ജ്ഞാനം ഹേതുവായിട്ടും നശിക്കുന്നു. ശബ്ദം ധ്വനിയായിട്ടും വർണ്ണമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു മൃദംഗാദി ഭവമായിരിക്കുന്ന ശബ്ദധ്വനിയാകുന്നു—

പരിഭാഷാ—— സ്ഥിതസ്ഥാപനഭാവനകൾ=സ്ഥിതസ്ഥാപനവും ഭാവനയും— വേഗം വേഗമെന്ന സംസ്കാരം— മൂർത്തമാത്രം=കേവലമായ മൂർത്തം— (അപകൃഷ്ടപരിമാണമായ ദ്രവ്യംതന്നെ എന്നു സാരം) കർമ്മജം=കർമ്മത്തിങ്കൽ നിന്നു ജനിക്കുന്നത— വേഗജം=വേഗത്തിങ്കൽ നിന്നു ജനിക്കുന്നത— സ്ഥിതസ്ഥാപകസംസ്കാരം=സ്ഥിതസ്ഥാപകമെന്ന സംസ്കാരം— ക്ഷിതി=ഭൂമി. അത=സംസ്കാരം— അതീന്ദ്രിയം=ഇന്ദ്രിയാഗ്രാഹ്യം. സ്പന്ദം=ഉൽപ്ലവനം. വിജ്ഞേയം=അറിയപ്പെടുവാൻയോഗ്യം ഭാവനാഖ്യം=ഭാവനാ എന്ന ആഖ്യയോടുകൂടിയത. ആഖ്യാ=പേര. ജീവവൃത്തി=ജീവങ്കൽ ഇരിക്കുന്നത— ജീവൻ=ജീവാത്മാവ— ഉപേക്ഷാനാത്മകം=ഉപേക്ഷാസ്വരൂപമല്ലാത്തത. സ്മരണം=സ്മൃതി. പ്രത്യഭിജ്ഞാ=പ്രത്യഭിജ്ഞാ എന്ന ജ്ഞാനം. ഹേതു=കാരണം— ധർമ്മാധർമ്മങ്ങൾ=ധർമ്മവും അധർമ്മവും. അദൃഷ്ടം=അദൃഷ്ടമെന്ന ഗുണം. സ്വർഗ്ഗാദിസാധനം=സ്വർഗ്ഗാദികളെ സാധിപ്പിക്കുന്നത. സ്വർഗ്ഗാദികൾ=സ്വർഗ്ഗം തുടങ്ങിയുള്ളവ. സാധിപ്പിക്ക=പ്രാപിപ്പിക്ക. അത=ധർമ്മം— ഗംഗാസ്നാനാദിയാഗാദിവ്യാപാരം=ഗംഗാസ്നാനാദിയുടെയും യാഗാദിയുടെയും വ്യാപാരം— ഗംഗാസ്നാനാദി=ഗംഗാസ്നാനം തുടങ്ങിയുള്ളത. യാഗാദി=യാഗം തുടങ്ങിയുള്ളത. കീർത്തിതം=കീർത്തിക്കപ്പെട്ടത. കീർത്തിക്ക=പറക. ഇത=അധർമ്മം— കർമ്മനാശാജലസ്പർശാദി=കർമ്മനാശാ ജലസ്പർശം തുടങ്ങിയുള്ളത. കർമ്മനാശാജലസ്പർശം=കർമ്മനാശാ ജലത്തിന്റെ സ്പർശം— കർമ്മനാശാജലം=കർമ്മനാശയുടെ ജലം— കർമ്മനാശാ=കർമ്മനാശാ എന്ന നദി. നാശ്യം=നശിപ്പിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയുന്നത— മതം=അറിയപ്പെടുന്നത. നരകാദികൾ=നരകം തുടങ്ങിയുള്ളവ— നിന്ദിതകർമ്മജം=നിന്ദിതകർമ്മത്തിങ്കൽ നിന്നു ജനിക്കുന്നത. നിന്ദിതകർമ്മം=നിന്ദിതമായിരിക്കുന്ന കർമ്മം. നിന്ദിതം=നിന്ദിക്കപ്പെട്ടത— പ്രായശ്ചിത്താദി=പ്രായശ്ചിത്തം തുടങ്ങിയുള്ളത— നാശ്യം=നശിപ്പിക്കപ്പെടുവാൻയോഗ്യം. ജീവവൃത്തികൾ=ജീവങ്കൽ ഇരിക്കുന്നവ. ഇതുകൾ=ധർമ്മാധർമ്മങ്ങൾ. വാസനാജന്യങ്ങൾ=വാസനയാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നവ. വാസനാ=

ഭാവനാഎന്ന സംസ്കാരം— വൎണ്ണം അക്ഷരം— മൃദംഗാദിഭെദം— മൃദംഗാദികളിൽനിന്ന ഭെദിക്കുന്നത— മൃദംഗാദികൾ=മൃദംഗം തുടങ്ങിയുള്ളവ— മൃദംഗം=മൃദംഗമെന്നവാദ്യം—

സാരം—— വെഗം, സ്ഥിതസ്ഥാപനകം, ഭാവനം- ഇങ്ങിനെ സംസ്കാരമെന്ന ഗുണം മൂന്ന പ്രകാരമാകുന്നു- അതുകളിൽ വെച്ച വെഗമെന്നത— കൎമ്മം ഹെതുവായിട്ടും വെഗം ഹെതുവായിട്ടും ഉണ്ടാകുന്നു- ശരത്തിങ്കൽ നൊദനമാകുന്ന ശരപ്രയൊഗനായിന്റെ കൎമ്മത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ കൎമ്മം ഹെതുവായിട്ട വെഗം ജനിക്കുന്നു— അത ഹെതുവായിട്ട പൂൎവ്വകൎമ്മം നശിക്കുന്ന അനന്തരം ഉത്തരകൎമ്മം ജനിക്കുന്നു- ഇങ്ങിനെ മറ്റു ദൃഷ്ടാന്തങ്ങളിലും ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക- വെഗത്തൊട്ട കൂടിയ അവയവത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട അവയവിയിങ്കൽ യാതൊരു വെഗം ജനിക്കുന്നുവൊ അത വെഗജമായിരിക്കുന്ന വെഗമാകുന്നു വെഗം വെഗമെന്ന സംസ്കാരം അപകൃഷ്ടപരിമാണമായ ദ്രവ്യത്തിങ്കൽ തന്നെ ഇരിക്കുന്നതാകുന്നു- സ്ഥിതസ്ഥാപക സംസ്കാരം ഭൂമിയിൽ തന്നെ ഇരിക്കുന്നതാകുന്നു- അതിനെ മൂൎത്തഗുണമെന്ന പറഞ്ഞുകൂടാ മൂൎത്തങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങളിൽ സൎവ്വത്ര ഭെദിക്കുന്നില്ലല്ലൊ മൂൎത്തത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതല്ലായ്കയാൽ അമൂൎത്തഗുണമെന്നും പറഞ്ഞുകൂടാ അത ഹെതുവായിട്ട മൂൎത്താമൂൎത്താദിഗുണ പ്രശ്നത്തിങ്കൽ സ്ഥിതസ്ഥാപകത്തെ കുറിച്ച ഒന്നും പറഞ്ഞിട്ടില്ല എന്നറിഞ്ഞു കൊൾക- ചിലർ പൃഥിവ്യാദി ചതുഷ്ടയത്തിങ്കൽ സ്ഥിതസ്ഥാപക സംസ്കാരത്തെ അംഗീകരിക്കുന്നത അപ്രമാണമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു എന്നറിക- ഭൂമിയിലും സൎവ്വത്ര സ്ഥിതസ്ഥാപകമെന്ന സംസ്കാരം ഭെദിക്കുന്നില്ല- ആകൃഷ്ടശാഖാദികളിൽതന്നെ അത ഭെദിക്കുന്നു- ഒരുമരത്തിന്റെ കൊമ്പ പിടിച്ചുതാഴ്ത്തിയാൽ പിന്നെയും വിടുമ്പൊൾ മെൽപ്പെട്ടുപൊകും ചുരുട്ടി വെച്ച പായ നീൎത്തിയാൽ പിന്നെയും ചുരുളും ഇങ്ങിനെ ഇടങ്ങിയുള്ളതിന്ന കാരണം സ്ഥിതസ്ഥാപകമാകുന്നു— സ്ഥിതസ്ഥാപകമെന്നത ഇന്ദ്രിയ ഗ്രാഹ്യമായിട്ടുള്ളതല്ല ഭാവനാ എന്ന സംസ്കാരവും ഇന്ദ്രിയംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടാത്തതാകുന്നു അത ജീവാത്മാവിനെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു- ഉപെക്ഷാസ്വരൂപമല്ലാതെയുള്ള നിശ്ചയം ഭാവനക്ക കാരണമാകുന്നു സ്മരണത്തിന്നും പ്രത്യഭിജ്ഞക്കും കാരണം ഭാവനയാകുന്നു- പ്രത്യഭിജ്ഞാ എന്നത സുരഭി ചന്ദനം എന്നിപ്രകാരമുള്ള ബൊധമാകുന്നു- മെൽ പറഞ്ഞ ബൊധം ചന്ദനത്തിങ്കൽ ചക്ഷുസ്സംയൊ

ഗംഭവിച്ചപ്പൊൾ ഓൎത്തതാ ഉണ്ടായതാകുന്നു—ചക്ഷുസ്സംയൊ
ഗം ഹെതുവായിട്ട ചന്ദന സൌരഭ്യം സ്മരിക്കപ്പെടുവാൻ കഴി
യാത്തതാകയാൽ സുരഭി ചന്ദനം എന്നുള്ള ബൊധമുണ്ടാകെ
ണമെങ്കിൽ മുമ്പെ അനുഭൂതമായ സൌരഭ്യത്തിന്റെ ഉപസ്ഥി
തിയെ ഇവിടെ കല്പിക്കണം· സൌരഭ്യം മുമ്പെ അനുഭവിക്ക
പ്പെട്ടതായിരുന്നാലും അതിങ്കൽ നിന്ന ഭാവന ജനിച്ചിട്ടില്ലാ
എങ്കിൽ സുരഭി എന്ന ചന്ദനത്തെ കണ്ടാൽ ഗ്രഹിക്കുകയുമി
ല്ല· അത ഹെതുവായിട്ട ഭാവനാ എന്നുള്ള സംസ്കാരം പ്രത്യ
ഭിജ്ഞക്ക കാരണമാകുന്നു എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക· ധൎമ്മം അധ
ൎമ്മം ഇങ്ങിനെ അദൃഷ്ടമെന്ന ഗുണം രണ്ടുപ്രകാരമാകുന്നു— അ
തുകളിൽ വെച്ച ധൎമ്മം സ്വൎഗ്ഗാദികളെ സാധിപ്പിക്കുന്നതാകു
ന്നു· ഗംഗാസ്നാനം മുതലായതിന്റെയും യാഗാദിയുടെയും വ്യാ
പാരമാകുന്നു· കൎമ്മനാശാ എന്ന നദിയിലെ വെള്ളം തൊടുക
മുതലായതകൊണ്ട നശിക്കുകയും ചെയ്യും· അധൎമ്മമെന്നത ന
രകം മുതലായതുകൾക്ക കാരണമാകുന്നു അതിന്റെ ജനനം
നിഷിദ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്ന കൎമ്മങ്ങളിൽ നിന്നാകുന്നു പ്രായ
ശ്ചിത്തം മുതലായതുകൊണ്ട നശിക്കുകയും ചെയ്യും— ധൎമ്മാധ
ൎമ്മങ്ങളാകുന്ന ഗുണങ്ങൾക്ക ആശ്രയം ജീവാത്മാവാകുന്നു— അ
തുകൾ വാസനയാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നതുകളായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു·
ജ്ഞാനം ഹെതുവായിട്ടും തത്താൽ ഫലഭൊഗം ഹെതുവായിട്ടും
അതുകൾ നശിക്കും· ഇവിടെ ധൎമ്മാധൎമ്മങ്ങളെ നശിപ്പിപ്പാൻ
ഉള്ള സാമൎത്ഥ്യം ജ്ഞാനത്തിന്ന എങ്ങിനെ ഭവിക്കും· ഒരുപ്രകാ
രത്തിലും ഭവിച്ചുകൂടാ എന്ന ഹെതുവായിട്ട എന്നാൽ പ്രമാണ
വിരൊധം ഹെതുവായിട്ടാകുന്നു എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക· പ്രമാ
ണം· നാഭുക്തം ക്ഷീയതെ കൎമ്മകല്പകൊടിശതൈരപി എന്നാ
കുന്നു— ഇതിന്റെ അൎത്ഥം കല്പകൊടി ശതങ്ങൾകൊണ്ടും അനു
ഭവമായിട്ട കൎമ്മം ക്ഷയിക്കുന്നില്ല— എന്നാകുന്നു (കല്പകൊ
ടിശതങ്ങൾ=കല്പങ്ങളുടെ കൊടിശതങ്ങൾ— എഴുപതൊന്ന ദി
വ്യചതുൎയ്യുഗമത്രെ ഒരു കല്പമാകുന്നത ആങ്ങിനെ ഉള്ള കല്പങ്ങൾ
നൂറ കൊടി കൂടിയത എന്ന സാരം) അഭുക്തം=ഭുജിക്കപ്പെടാ
ത്തത— ഭുജിക്ക=അനുഭവിക്ക· ഇങ്ങിനെ അൎത്ഥമാകയാൽ മെൽ
പറഞ്ഞ വചനവും ജ്ഞാനം ഹെതുവായിട്ട നശിക്കുമെന്നുള്ള
തും പരസ്പരവിരൊധമാകുന്നു· തത്വജ്ഞാനം ഹെതുവായിട്ട മൊ
ക്ഷം ഭവിക്കുമെന്നത ഉഭയ സമ്മതമാകുന്നുവെല്ലൊ· ആങ്ങി
നെ ഉള്ള മൊക്ഷം അതിന്ന കാരണമായ തത്വജ്ഞാനമുണ്ടാ

യാലും കൎമ്മശേഷങ്ങളുള്ളപ്പോൾ എങ്ങിനെ സിദ്ധിക്കുമെന്നു ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽ പറയാം കായവ്യൂഹം കൊണ്ടു സകലകൎമ്മങ്ങളെയും ഉടനെ അനുഭവിച്ചിട്ടു തന്നെ ക്ഷയിപ്പിക്കുന്നു- അനന്തരമാകുന്നു മോക്ഷം ഉണ്ടാകുന്നത എന്നറിഞ്ഞു കൊൾക ഇങ്ങിനെ ചിലർ പറയും അവരെ കുറിച്ചു ഞാൻ പറയെണ്ടതിനെ പറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു— മേൽ പറഞ്ഞ വചനത്തിങ്കൽ കൎമ്മനാശത്തെ കുറിച്ചു കാരണമായി വിവക്ഷിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നൊ ഭോഗം വേദത്താൽ ബോധിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായ നാശത്തെ കൂടെ ഉപലക്ഷിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു- അല്ലാ എങ്കിൽ പ്രായശ്ചിത്തം മുതലായതു കൊണ്ടു കൎമ്മനാശം ഉണ്ടാകില്ല എന്നു വരും— ആയത ഇഷ്ടപ്രാപ്തിയാകുന്നു എന്നു പറഞ്ഞു കൂടാ- അങ്ങിനെ പറയുന്നവൎക്ക പ്രായശ്ചിത്താദികളെ ബോധിപ്പിക്കുന്നതായ വെദം മുതലായതുകൾ വിരുദ്ധങ്ങളായിത്തീരും അതുഹേതുവായിട്ടു ജ്ഞാനംകൊണ്ടും ധൎമ്മാധൎമ്മങ്ങൾ നശിക്കുമെന്നു ധരിച്ചുകൊൾക- ഇനിയൊന്ന തത്വജ്ഞാനികൾക്ക കൎമ്മങ്ങളുണ്ടാകയും ജ്ഞാനംഹേതുവായിട്ടു നശിക്കുമെങ്കിൽ അവരുടെ ശരീരം നില്ക്കുകയും സുഖദുഃഖാദികൾ ഉണ്ടാകയുമില്ലല്ലൊ എന്നു ശങ്കിക്കുന്നു എങ്കിൽ അപ്രകാരം ശങ്കിക്കരുത- ജ്ഞാനംകൊണ്ടു സൎവ്വകൎമ്മങ്ങളും നശിക്കുമെന്നു പറഞ്ഞിട്ടില്ല ജ്ഞാനംകൊണ്ടു ധൎമ്മാധൎമ്മങ്ങൾ നശിക്കുമെന്നതിന്നു പ്രാരബ്ധകൎമ്മത്തെ കഴിച്ചു ശേഷമുള്ള കൎമ്മങ്ങൾ നശിക്കുമെന്നു താല്പൎയ്യമാകുന്നു ശരീരത്തിങ്കൽ ഇപ്പോൾ സുഖദുഃഖങ്ങളെ അനുഭവിപ്പിക്കുന്നതായ കൎമ്മത്തെ പ്രാരബ്ധമെന്നു പറയുന്നു- നാഭുക്തം ക്ഷീയതേ കൎമ്മ എന്നുള്ള വചനവും പ്രാരബ്ധത്തെകുറിച്ചു ഉണ്ടായതാകുന്നു-

ശബ്ദം ധ്വനിയായിട്ടും വൎണ്ണരൂപമായിട്ടും ഉണ്ടാകയാൽ രണ്ടുവിധമാകുന്നു- മൃദംഗം മുതലായ വാദ്യങ്ങളിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്നത ധ്വനിയാകുന്നു-

വ്യാ— കണ്ഠസംയോഗാദിജന്യാ വൎണ്ണാസ്തു കാദയോ മതാഃ॥ സൎവ്വശബ്ദോ നഭോവൃത്തിഃ ശ്രോത്രോത്പന്നസ്തു ഗൃഹ്യതേ॥

വ്യ- വീചീതരംഗന്യായേന തദുൽപത്തിസ്തു കീൎത്തിതാ। കദംബഗോളകന്യായാദുല്പത്തിഃ കസ്യചിന്മതേ।

വ്യാ- ഉല്പന്നഃ കോ വിനഷ്ടഃ ക ഇതി ബുദ്ധേരനിത്യതാ। സോയം ക ഇതി ബുദ്ധിസ്തു സാജാത്യമവലംബതേ॥

വ്യാ— തദേവൌഷധമിത്യാദൌ സജാതീയേപി ദൎശനാൽ॥

അന്വയം — കണ്ഠസംയോഗാദിജന്യാഃ വൎണ്ണാഃ ഭവന്തി—

ന്തു +

തെ- അകാരാദയഃ- മതാഃ— സൎവ്വശബ്ദഃ— നഭോവൃത്തിഃ— ശ്രോത്രോൽപന്നഃ- തു- ഗൃഹ്യതെ— തദുല്പത്തിഃ— വീചീതരംഗന്യായേന— പ്രകീൎത്തിതാ— കദംബഗോളകന്യായാൽ- കസ്യചിന്മതെ ഉൽപത്തിഃ ഉൽപന്നഃ- കഃ— വിനഷ്ടഃ—കഃ- ഇതി- ബുദ്ധെഃ— അനിത്യതാ— സഃ- അയം—കഃ—ഇതി—ധീഃ തു- തൽ— ഔഷധം- ഏവ- ഇത്യാദൌ-സജാതീയോപദൎശനാൽ- സാജാത്യം- അവലംബതെ-

അന്വയാൎത്ഥം— കണ്ഠസംയോഗാദിജന്യങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ വൎണ്ണങ്ങളായിഭവിക്കുന്നു- അതുകൾ അകാരാദികളാകുന്നു എന്നുമതങ്ങളായിട്ടുഭവിക്കുന്നു എല്ലാശബ്ദവും നഭോവൃത്തിയാകുന്നു- ശ്രോത്രോൽപന്നമായിട്ടുള്ളതുതന്നെ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു- തദുല്പത്തിവീചീതരംഗന്യായെന ആകുന്നു എന്നു പ്രകീൎത്തിതമായിഭവിക്കുന്നു- കദംബഗോളന്യായത്തെ ആശ്രയിച്ചിട്ട ഒരുത്തന്റെമതത്തിങ്കൽ ഉത്പത്തിഭവിക്കുന്നു- ഉത്പന്നമായി കകാരം വിനഷ്ടമായി കകാരം എന്നുള്ളബുദ്ധിഹെതുവായിട്ട ശബ്ദത്തിന്നു അനിത്യതഭവിക്കുന്നു- അതാകുന്നു ഈ കകാരമെന്നുള്ള ബുദ്ധിയാകട്ടെ ആ ഔഷധം തന്നെ ഇത്യാദികളിൽ സജാതീയോപദൎശനം ഹെതുവായിട്ട സജാത്യത്തെ അവലംബിക്കുന്നു-

പരിഭാഷ— കണ്ഠസംയോഗാദിജന്യങ്ങൾ=കണ്ഠസംയോഗാദികളാൽ ജനിപ്പിക്കപ്പെടുന്നവ- കണ്ഠസംയോഗാദികൾ=കണ്ഠസംയോഗം തുടങ്ങിയുള്ളവ- കണ്ഠസംയോഗം=കണ്ഠത്തിങ്കലുള്ളസംയോഗം- സംയോഗം=ചെൎച്ച- ജന്യങ്ങൾ=ജനിപ്പിക്കപ്പെടുന്നവ- ജനിപ്പിക്ക=ഉണ്ടാക്കുക— വൎണ്ണങ്ങൾ=അക്ഷരങ്ങൾ- അതുകൾ വൎണ്ണാത്മകങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ- അകാദികൾ=അകാരാദികളും കകാരാദികളുമായിട്ടുള്ളവ- അകാരാദികൾ=അകാരം തുടങ്ങിയുള്ളവ- സൎവ്വം ശെഷിയാതെയുള്ളത- നഭോവൃത്തി=നഭസ്സിങ്കൽവൃത്തിയൊട കൂടിയത- നഭസ്സ ആകാശം- വൃത്തി=സ്ഥിതി— ശ്രോത്രോൽപന്നം=ശ്രോത്രത്തിങ്കൽ ഉൽപന്നം— ശ്രോത്രം=ചെവി- ഉൽപന്നം=ഉണ്ടായത- ഗ്രഹിക്ക=കെൾക്കുക- തദുല്പത്തി=അതിന്റെഉൽപത്തി- അത=ശബ്ദം-വീചീതരംഗന്യായം വീചീതരംഗങ്ങളുടെന്യായം- വീചീതരംഗങ്ങൾ=വീചിയും തരംഗവും—വീചി=വലിയതിര- തരംഗം ചെറിയതിര ന്യായം=രീതി— പ്രകീൎത്തിതം=പ്രകീൎത്തിക്കപ്പെട്ടത— പ്രകീൎത്തിക്ക=പറക— കദംബഗോളകന്യായം=കദംബഗോളകങ്ങളുടെ ന്യായം- കദംബഗോളകങ്ങൾ—കദംബത്തിന്റെ ഗോളക

ങ്ങൾ— കദംബം=കദംബവൃക്ഷം- (കടമ്പ) ഗോളകങ്ങൾ=മുകുള
ങ്ങൾ— (മൊട്ടുകൾ) ഉൽപന്നം=ഉണ്ടായത— 'വിനഷ്ടം നശി
ച്ചത— ബുദ്ധി=ബോധം- അനിത്യതാ=അനിത്യത്വം- സജാതീ
യോപദൎശനം=സജാതീയത്തിന്റെ ഉപദൎശനം— സജാതീയം=
സമാനമായിരിക്കുന്ന ജാതിയോടുകൂടിയത- ഉപദൎശനം=കാണ്മ-
സാജാത്യം=സജാതീയത്വം എന്നൎത്ഥം- സജാതി=സമാനമായി
രിക്കുന്ന ജാതിയോടുകൂടിയത— അവലംബിക്കും=ആശ്രയിക്കും—

സാരം — അക്ഷരങ്ങളാണെങ്കിൽ കണ്ഠം മുതലായതുകളാകുന്നു.
അവിടെയുള്ളവായു സംയോഗം ഹേതുവായിട്ട ഉണ്ടാകുന്നശബ്ദ
ങ്ങൾ അക്ഷരങ്ങളാകുന്നു. അതുകൾ അകാരാദികളും കകാരാദി
കളും ഇങ്ങിനെ രണ്ടുവകയായിട്ടുണ്ട. എല്ലാശബ്ദങ്ങളും ആകാ
ശത്തിൽ സമവായസംബന്ധേന വൎത്തിക്കുന്നു. അതുകൾകൎണ്ണ
സുഷിരത്തിങ്കൽ ഉള്ള ആകാശത്തിങ്കൽ ഉണ്ടായാൽ ശ്രവണവി
ഷയങ്ങളായിഭവിക്കുന്നു. ഭേൎയ്യാദിദേശത്തിങ്കൽ അതിന്റെ ഉൽ
പത്തി എങ്ങിനെ ഭവിക്കുമെന്നു ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽആദ്യ
മായ ശബ്ദത്തിന്റെ ബഹിൎഭാഗത്തിങ്കൽ ഒരുശബ്ദം ആദ്യശ
ബ്ദത്താൽ തന്നെ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നു— അങ്ങിനെ ദ്വിതീയാദിശബ്ദ
ങ്ങളാലും ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്നു. സമുദ്രത്തിൽ തിര അതിന്റെ ബ
ഹിൎഭാഗങ്ങളിൽ വേറെതായിട്ടുള്ളതിരയെ ഉണ്ടാക്കും അതതിന്റെ
ബഹിൎഭാഗങ്ങളിലും അതുപ്രകാരം തിരകളെ ഉണ്ടാക്കും- ഈ പ്ര
കാരമുള്ള വീചീതരംഗന്യായേന ശ്രോത്രപ്രദേശപൎയ്യന്തം ക്ര
മേണ ശബ്ദത്തിന്റെ ഉൽപത്തി ഭവിക്കുമെന്നറിക. ഇനിവേറെ
ഒരുപ്രകാരം അങ്ങിനെയുള്ള ഉൽപത്തിയെ പറയാം. ആദ്യമായൊരു
ശബ്ദത്തിങ്കൽ പത്തുദിക്കിന്റെ ചുറ്റും പത്തുദിക്കുകളിൽകൂടി
പത്തുശബ്ദങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു. അതുകളിൽനിന്നും മേൽപ്രകാരം
പത്തുശബ്ദങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു. ഇതിനെയും ഒരുപക്ഷമുണ്ട. ഇങ്ങി
നെയുള്ള കല്പനക്കു ഗൌരവമുണ്ടാകയാൽ മുൻപറഞ്ഞതുത
ന്നെ സിദ്ധാന്തമെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക. ഒരുപ്രകാരമാകയാ
ലും ശബ്ദോൽപത്തിയെന്നത ഉപപന്നമാകുന്നു. ശബ്ദത്തിന്ന
ഉൽപത്തിതന്നെ ഇല്ല ശബ്ദം നിത്യമാകുന്നു. എന്നശങ്കിക്കുന്നു
എങ്കിൽ അപ്രകാരം ശങ്കിക്കരുത. ചകാരമുണ്ടായിഎന്നും ച
കാരംനശിച്ചുഎന്നും ഉള്ള ബുദ്ധിഹേതുവായിട്ടും ശബ്ദങ്ങൾക്കു
ഉൽപത്തിവിനാശങ്ങൾ സിദ്ധങ്ങളാകുന്നു. അതുതന്നെയാകു
ന്നു ഈ ചകാരമെന്നുള്ള പ്രത്യഭിജ്ഞാനം ശബ്ദത്തിന്റെ നി
ത്യതയെ സ്ഥാപിക്കുന്നില്ല- മുൻപെ കൊടുക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ച

കാരം യാതൊന്നൊ അതിനൊട സദൃശമാകുന്നു- എന്നിപ്രകാരം ഉള്ള സാദൃശ്യത്തിന്റെ അവലംബനഹെതുവായിട്ട ശരുതന്നെയാകുന്ന ഒരു പകാരമെന്നുള്ള പ്രത്യക്ഷജ്ഞാനം ഉണ്ടാകുന്നതാകുന്നു എന്ന ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- യാതൊരു ഔഷധം എന്നാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ ശരുതന്നെ അന്യന്മാരാലുണ്ടാക്കപ്പെട്ട എന്നുള്ള [illegible] ഔഷധവ്യക്തികളുടെ [illegible] അല്ലാതതു യാതൊരു പ്രകാരമൊ ആ പ്രകാരം ശരുതന്നെയാകുന്ന ഒരു പകാരമെന്നുള്ള പ്രത്യക്ഷജ്ഞാനം പകാരവ്യക്തികളുടെ അഭെദം [illegible] അതഹെതുവായിട്ട ശബ്ദങ്ങൾ അനിത്യങ്ങൾതന്നെ എന്ന ധരിച്ചുകൊൾക- ഇങ്ങിനെ ഗുണങ്ങൾ നിരൂപിക്കപ്പെട്ടു- കർമ്മാദികളായ ശിഷ്ടങ്ങളെ [illegible] പറയപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യമായിട്ടുള്ളതു [illegible] എല്ലാം അതഹെതുവായിട്ട പദാർത്ഥങ്ങൾ [illegible] മുതലായ ഏഴിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വെണം- ഇങ്ങിനെ ഉള്ള പദാർത്ഥങ്ങളുടെ അറിവുകൊണ്ടുള്ള ഫലം എന്ത എന്ന ചൊദിക്കുന്നു എങ്കിൽ മൊക്ഷംതന്നെ എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക- അതിന്നു പ്രമാണം—

(സൂ) പ്രമാണപ്രമെയസംശയപ്രയൊജനദൃഷ്ടാന്തസിദ്ധാന്താവയവതർക്കനിർണ്ണയവാദജല്പവിതണ്ഡാഹെത്വാഭാസച്ഛലജാതിനിഗ്രഹസ്ഥാനാനാം തത്വജ്ഞാനാന്നിശ്രെയസാധിഗമഃ എന്നുള്ള സൂത്രമാകുന്നു- ഇതിന്റെ പദം പ്രമാണപ്രമെയസംശയപ്രയൊജനദൃഷ്ടാന്തസിദ്ധാന്താവയവതർക്കനിർണ്ണയവാദജല്പവിതണ്ഡാഹെത്വാഭാസച്ഛലജാതിനിഗ്രഹസ്ഥാനാനാം— തത്വജ്ഞാനാൽ— നിശ്രെയസാധിഗമഃ- ഇപ്രകാരമാകുന്നു— അന്വയവും മെൽപ്രകാരംതന്നെ-

അന്വയാർത്ഥം —— പ്രമാണപ്രമെയസംശയപ്രയൊജനദൃഷ്ടാന്തസിദ്ധാന്താവയവതർക്കനിർണ്ണയവാദജല്പവിതണ്ഡാഹെത്വാഭാസച്ഛലജാതിനിഗ്രഹസ്ഥാനങ്ങളുടെ തത്വജ്ഞാനം ഹെതുവായിട്ട നിശ്രെയസാധിഗമം ഭവിക്കുന്നു—

പരിഭാഷാ— പ്രമാണപ്രമെയസംശയപ്രയൊജനദൃഷ്ടാന്തസിദ്ധാന്താവയവതർക്കനിർണ്ണയവാദജല്പവിതണ്ഡാഹെത്വാഭാസച്ഛലജാതിനിഗ്രഹസ്ഥാനങ്ങൾ=പ്രമാണവും പ്രമെയവും സംശയവും പ്രയൊജനവും ദൃഷ്ടാന്തവും സിദ്ധാന്തവും അവയവവും തർക്കവും നിർണ്ണയവും വാദവും ജല്പവും വിതണ്ഡയും ഹെത്വാഭാസവും ഛലവും ജാതിയും നിഗ്രഹസ്ഥാനവും— പ്രമാണം=പ്രമ

ഷ്ഠ കരണമായിട്ടുള്ളത— പ്രമാ=യഥാൎത്ഥാനുഭവം— (അനു
ഭവമെന്നതസ്മരണ സ്വരൂപമല്ലാതെ ഉള്ള ജ്ഞാനമാകുന്നു)—
കരണം=കാരണവിശെഷം— (പ്രമാണമെന്നു കൊണ്ടു പ്രത്യ
ക്ഷത്തെയും അനുമാനത്തെയും ഉപമാനത്തെയും ശബ്ദത്തെയും
പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു= പ്രത്യക്ഷാനുമാനൊപമാനശബ്ദാഃ പ്രമാണാ
നി— എന്നു സൂത്രവുമുണ്ടു) പ്രമെയം=ആത്മാവ ശരീരം ഇന്ദ്രി
യം. അൎത്ഥം— ബുദ്ധി മനസ്സ-പ്രവൃത്തി ദൊഷം-പ്രെത്യഭാവം-
ഫലം-ദുഃഖം— അപവൎഗ്ഗം— ഇതുകൾ- (അൎത്ഥമെന്നത ദ്രവ്യവും
ഗുണവും കൎമ്മവും സാമാന്യവും വിശെഷവും സമവായവും ആ
കുന്നവയാകുന്നു പ്രവൃത്തി=ധൎമ്മവും അധൎമ്മവും— ദൊഷം=രാ
ഗവും ദ്വെഷവും മൊഹവും— പ്രെത്യഭാവം=മരിച്ചിട്ട പിന്നെഉ
ള്ള ജനനം- ഫലം-സുഖദുഃഖാദിഭൊഗം-അപവൎഗ്ഗം— മൊക്ഷം-
പ്രമെയമെന്നു കൊണ്ടു ആത്മാദികളായ മെൽ പറയപ്പെട്ട
പദാൎത്ഥങ്ങളെ തന്നെ ഗ്രഹിക്കെണമെന്നുള്ളതിന്ന പ്രമാണം—
(സൂ) ആത്മശരീരെന്ദ്രിയാൎത്ഥബുദ്ധിമനഃപ്രവൃത്തിദൊഷപ്രെത്യ
ഭാവഫലദുഃഖാപവൎഗ്ഗാസ്തു പ്രമെയം— എന്നുള്ള സൂത്രമാകുന്നു-
പ്രയൊജനം=സുഖപ്രാപ്തിയും ദുഃഖപരിഹാരവും— ദൃഷ്ടാന്തം=
വാദിപ്രതിവാദികൾക്ക സമ്മതമായ ഉദാഹരണ പദാൎത്ഥം-സി
ദ്ധാന്തം=പ്രാമാണികമാകുന്നു എന്നിപ്രകാരം സ്വീകരിക്കപ്പെട്ട
പദാൎത്ഥം- അവയവം=അനുമാനവാക്യൈകദെശം (പ്രതിജ്ഞാ-
ഹെതു ഉദാഹരണം— ഉപനയം— നിഗമനം- ഇങ്ങിനെ അവ
യവം അഞ്ചുപ്രകാരമാകുന്നു— പൎവ്വതൊഗ്നിമാൻ ഇതു പ്രതി
ജ്ഞയാകുന്നു— ഇതിന്ന പൎവ്വതം തീയൊടുകൂടിയതാകുന്നു എ
ന്നൎത്ഥം ധൂമവത്വാൽ എന്നതു ഹെതുവാകുന്നു- ധൂമവത്വംഹെ
തുവായിട്ട എന്നതിന്റെഅൎത്ഥം—യൊ യൊധൂമവാൻ സസൊ
ഗ്നിമാൻ യഥാമഹാനസഃ— എന്നുള്ളത ഉദാഹരണമാകുന്നു-യാ
തൊന്നു യാതൊന്നു ധൂമത്തൊട കൂടിയതായി ഭവിക്കുന്നുവൊ
അതൊക്കെയും തീയ്യൊട കൂടിയതാകുന്നു-പാകസ്ഥലമെന്നപൊ
ലെ എന്ന അതിന്റെ അൎത്ഥം- ധൂമവാംശ്ചായം എന്നതു ഉപ
നയമാകുന്നു. ധൂമത്തൊട കൂടിയതാകുന്നു ഇതുമെന്ന അതി
ന്റെ അൎത്ഥം. തസ്മാദഗ്നിമാൻ എന്നതു നിഗമനമാകുന്നു- അ
തുഹെതുവായിട്ട തീയ്യൊട കൂടിയതാകുന്നു എന്ന അതിന്റെഅ
ൎത്ഥം. ഇങ്ങിനെ മറ്റുള്ള അനുമാനവാക്യങ്ങളുടെയും അവയവങ്ങ
ളെ ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക.

മെൽ പറഞ്ഞ എല്ലാ അവയവങ്ങളൊടും കൂടെ പ്രയൊഗിച്ചാ

ൾ അനുമാനവാക്യം പൂൎണ്ണമായി ഭവിക്കും. എങ്ങിനെ എന്നാ
ൽ പൎവ്വതൊഗ്നിമാൻ- ധൂമവത്വാൽ— യൊയൊധൂമവാൻ സ
സൊഗ്നിമാൻ യഥാമഹാനസം- ധൂമവാംശ്ചായം. തസ്മാദഗ്നി
മാൻ- ഇപ്രകാരം പ്രയൊഗിക്കേണം- ഇതിനെ അനുസരിച്ച
മറ്റുള്ള സ്ഥലങ്ങളിലും എന്ന അറിഞ്ഞു കൊൾക- തൎക്കം=അ
നുമാനത്തെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നതായ യുക്തിവിശെഷം— (പൎവ്വ
തത്തിങ്കൽ തീയുണ്ടൊ ഇല്ലയൊ എന്നുള്ള സംശയത്തിങ്കൽ ഒ
രുത്തൻ തീയില്ല എന്ന പറയുന്ന പക്ഷം പുക കണ്ടിട്ട തീ
യുണ്ട എന്ന പറയുന്നവൻ മറ്റവനൊട പറയാം— അതെതു
പ്രകാരമെന്നാൽ പൎവ്വതത്തിങ്കൽ തീയുണ്ടാകയില്ല എങ്കിൽ അ
വിടെ പുകയുമുണ്ടാകയില്ല ഇങ്ങിനെ പറയാം- ഇങ്ങിനെ ഉള്ള
യുക്തിക്കു പെർ തൎക്കമെന്നാകുന്നു- ഇപ്രകാരം സ്ഥലാന്തരങ്ങ
ളിലും തൎക്കത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക- നിൎണ്ണയം=നിശ്ചയം—
(ഈ പ്രമാണങ്ങളുടെ ഫലമാകുന്നു) വാദം=തത്വത്തെ അറി
വാനായിക്കൊണ്ട ഇഷ്ടരൊട കൂടിയവന്റെ വാക്കു— ജല്പം=ജ
യിപ്പാനായിക്കൊണ്ട ഇഷ്ടരൊട കൂടിയവന്റെ സ്വപക്ഷസ്ഥാ
പനത്തൊടും പരപക്ഷ ദൂഷണത്തൊടും കൂടിയവാക്കു- വിത
ണ്ഡാ=സ്വപക്ഷസ്ഥാപനത്തൊടുകൂടാതെയും പരപക്ഷദൂഷണ
ത്തൊടുകൂടിയും ഉള്ള വാക്കാകുന്നു ഹെത്വാഭാസം=ഹെതുവിന്ന
പൊലെ ആഭാസിക്കുന്നത (മുൻ പറകപ്പെട്ട അനൈകാന്തം മു
തലായുള്ളവതന്നെ) ഛലം=വെറെ ഒരു അഭിപ്രായത്തൊടുകൂടി
പ്രയൊഗിക്കപ്പെട്ട ശബ്ദത്തിന്ന വെറെ ഒരു അൎത്ഥത്തെ കല്പി
ച്ചിട്ടുള്ള ദൂഷണം (ഇതിന്ന ഒരു ഉദാഹരണത്തെ പറയാം പു
തിയകമ്പിളത്തൊട കൂടിയവനാകുന്നു ദെവദത്തനെന്നാവൻ
എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിപ്പിപ്പാനായിക്കൊണ്ട ഒരുത്തനാൽ പ്ര
യൊഗിക്കപ്പെട്ടതായ നവകംബളൊയം ദെവദത്തഃ എന്നുള്ള വാക്യ
ത്തിന്ന ഒമ്പത കമ്പിളങ്ങളൊട കൂടിയവനാകുന്നു- ദെവദത്തൻ
എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെ കല്പിച്ചിട്ട ഇവന്ന ഒമ്പത കമ്പിളങ്ങൾ ല
ഭിക്കുന്നില്ല ദാരിദ്ര്യം ഹെതുവായിട്ട എന്നിപ്രകാരം ദൊഷത്തെ
ആരൊപിക്കുന്നത ഛലമാകുന്നു ഇങ്ങിനെ മറ്റുള്ള ഛലങ്ങളെ
യും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക) ജാതി=അസദുത്തരം— (വെണ്ടും വിധ
ത്തിലല്ലാതെ കണ്ടുള്ള ഉത്തരമെന്ന സാരം) നിഗ്രഹസ്ഥാനം=
പരാജയ ഹെതുവായിരിക്കുന്ന വചനം- പരാജയഹെതു പരാ
ജയത്തിന്നഹെതു— പരാജയം=തൊല്ക്ക— ഹെതു=കാരണം ത
ത്വജ്ഞാനം=സ്വരൂപജ്ഞാനം— നിശ്രെയസാധിഗമം=നിശ്രെ

യസത്തിന്റെ അധിഗമം— നിശ്രേയസം=മോക്ഷം— അധിഗമം=പ്രാപ്തി—

സാരം—— പ്രമാണം, പ്രമേയം, സംശയം, പ്രയോജനം, ദൃഷ്ടാന്തം, സിദ്ധാന്തം, അവയവം, തൎക്കം, നിൎണ്ണയം, വാദം, ജല്പം, വിതണ്ഡാ, ഹേത്വാഭാസം, ഛലം, ജാതി, നിഗ്രഹസ്ഥാനം ഇങ്ങിനെ പതിനാറ പദാൎത്ഥങ്ങളുടെ സ്വരൂപജ്ഞാനം മോക്ഷത്തെ കുറിച്ച കാരണമാകുന്നു- (മെൽ പറഞ്ഞ ന്യായസൂത്രത്തിന്റെ സാരം) മെൽ വിവരിച്ച പ്രകാരമാകയാൽ പദാൎത്ഥ ജ്ഞാനത്തിന്റെ പ്രയോജനം മോക്ഷമാകുന്നു എന്നുള്ളതിന്ന പ്രമാണം മെൽ പറകപ്പെട്ട സൂത്രം തന്നെ എന്നറിഞ്ഞ കൊൾക. പ്രമാണാദി ഷോഡശപദാൎത്ഥങ്ങൾ സൂത്രകാരനാൽ പറകപ്പെട്ടുള്ളവയായിരുന്നാലും അവകൾ ഭാഷ്യാദിയായി ഇവിടെ പറകപ്പെട്ട ഏഴ പദാൎത്ഥങ്ങളിൽതന്നെ യോഗ്യതകളെക്കൊണ്ടും അവകൾ അന്തൎഭവിക്കുന്നവകളാകയാൽ മെൽ പറഞ്ഞ സൂത്രത്തെ പിടിച്ച പദാൎത്ഥാധിക്യത്തെ ശങ്കിക്കരുതു ഏഴ പദാൎത്ഥങ്ങളിൽ മറവുള്ളതൊക്കെയും ചെയ്യേണ്ടതായ വെണ്ടുംവണ്ണം ആലൊചിച്ചാൽ അനുഭവ ഗോചരമായി വരികയും ചെയ്യും. മോക്ഷമെന്നത സ്വസമാനാധികരണ ദുഃഖ പ്രാഗഭാവ സമാനകാലികദുഃഖധ്വംസമാകുന്നു- സ്വസമാനാധികരണ ദുഃഖപ്രാഗഭാവാസമാനകാലികദുഃഖധ്വംസം=തന്റെ അധികരണത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതായ ദുഃഖ പ്രാഗഭാവത്തോട സമാനകാലത്തിങ്കൽ അല്ലാതെ ഉണ്ടായതായ ദുഃഖധ്വംസം- (യാതൊരു ദുഃഖധ്വംസത്തിന്റെ അനന്തരം മെറ്റൊരു ദുഃഖാനുഭവം ഭവിക്കാതെ കഴിയുമൊ അങ്ങിനെ ഉള്ള ദുഃഖധ്വംസമെന്ന സാരം)

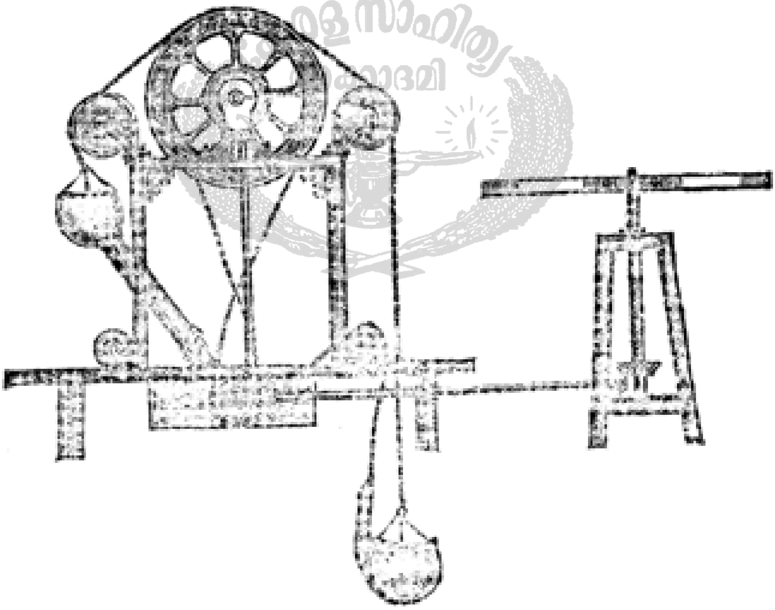
മെൽ പറകപ്പെട്ട പദാൎത്ഥങ്ങളിൽ അന്തൎഭവിക്കാതെ ശക്തി സാദൃശ്യാദികൾ ഉണ്ടല്ലൊ എന്നുള്ള ശങ്കയും സമാധാനവും ചില ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ കണ്ടിട്ടുണ്ടു. അതു ഏത പ്രകാരമെന്ന ഇതിന്ന താഴെ പറയുന്നു-

ദാഹരക്ഷാസാമൎത്ഥ്യമുള്ള മണിയെ ധരിച്ചവന്ന ദാഹത്തെ അഗ്നി ജനിപ്പിക്കുന്നില്ല. മറ്റുള്ളവൎക്ക ജനിപ്പിക്കുന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ട അഗ്നിയിലുണ്ടായിരുന്ന ദാഹാനുകൂലയായിരിക്കുന്ന ശക്തി മണിയാൽ നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടതെന്നാകുന്നു വിചാരിക്കെണ്ടുത- കാലാന്തരത്തിങ്കൽ മണി അവന്റെ ശരീരത്തിൽനിന്ന വെൎപെട്ടാൽ അപ്പൊൾ ദാഹത്തെ ജനിപ്പിച്ച വരുമാറുണ്ടു മണി ഉള്ളപ്പൊൾതന്നെ അഗ്നിയിൽ ദാഹാനുകൂല ശക്തി ജനിപ്പാ

ൻ തക്കവണ്ണം ഒരു മന്ത്രത്തെ ഒരുത്തൻ ജപിച്ചാൽ ആ അഗ്നി
തന്നെ ദാഹത്തെ ജനിപ്പിച്ചു വരുമാറുണ്ട. അതു ഹേതുവായിട്ട
മണിയുടെ വേർപാടിനാലും ഉത്തേജകമായ മന്ത്രജപത്താലും
ദാഹാനുകൂല ശക്തി ജനിപ്പിക്കപ്പെട്ടു എന്നാണ വിചാരിക്കെ
ണ്ടത. ഈ രണ്ട സംഗതികൾകൊണ്ട ശക്തി എന്ന ഒരു പദാ
ൎത്ഥവും യാതൊരു പ്രകാരം ഗോത്വം നിത്യമൊ അപ്രകാരം അ
ശ്വത്വവും നിത്യമാകുന്നു എന്നിങ്ങിനെ സാമാന്യങ്ങളെല്ല മിരി
ക്കുകയാൽ ആറ ഭാവങ്ങളിലും സത്താകുന്നു എന്നുള്ള ബുദ്ധിക്കു
വിഷയമാകയാൽ അഭാവത്തിങ്കലും ചെരാത്തതായ സാദൃശ്യമെ
ന്ന പദാൎത്ഥാന്തരവും സിദ്ധമായിരിക്കുന്നു അതു ഹേതുവായിട്ട
ദ്രവ്യം ഗുണം ഇത്യാദി പരിഗണനത്തിന്ന വിഷയങ്ങളായിട്ടുള്ള
ദ്രവ്യാദികൾ തന്നെ പദാൎത്ഥങ്ങൾ എന്നുള്ളത എങ്ങിനെ ചെ
രും എന്നത്രെ ശങ്കയാകുന്നത— സമാധാനം മണിയുടെ അഭാ
വത്തൊടു കൂടിയ അഗ്നിക്ക ദാഹത്തെ കുറിച്ചു ജന്യഭാവം സ്വ
തന്ത്രമായിരിക്കുന്ന ഹേതുവാകുന്നു എന്നുള്ള കല്പന കൊണ്ടുത
ന്നെ ഉപപത്തി സിദ്ധിച്ചിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ അനന്തശ
ക്തികളെയും അതുകളുടെ പ്രാഗഭാവധ്വംസങ്ങളെയും കല്പിക്കു
ന്നത ഉചിതമല്ലാ എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക. മണി ഉള്ളപ്പോൾ ത
ന്നെ ഉത്തേജകമന്ത്രജപം ഹേതുവായിട്ട എങ്ങിനെ ദാഹം ഭ
വിക്കും എന്നു ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽ അതിന്നും ഉപപത്തിയെ
പറയാം. ഉത്തേജകാഭാവത്തൊടു കൂടിയ മണിയുടെ അഭാവം ദാ
ഹത്തെ കുറിച്ച കാരണമാകുന്നു എന്നു കല്പിച്ചാൽ ഒരു ദോഷ
വും ഇല്ല. പ്രതിബന്ധകമായ മണിയും ഉത്തേജകമായ മന്ത്രജ
പവും കൂടി ഉള്ളപ്പോൾ മണി ഉണ്ടെങ്കിലും ആ മണി ഉത്തേജ
കാഭാവ വിശിഷ്ടമല്ലായ്കയാൽ ഉത്തേജകാഭാവ വിശിഷ്ടമണ്യ
ഭാവം അപ്പോൾ ഉണ്ട എന്നതിന്ന യാതൊരു ബാധവും ഇല്ല
ല്ലൊ. ഇപ്രകാരം സാദൃശ്യവും അതിരിക്തപദാൎത്ഥമല്ല. പിന്നെ
എന്താകുന്നു എന്നു ചോദിക്കുന്നു എങ്കിൽ പറയാം. സാദൃശ്യമെ
ന്നത തൽഭെദത്തൊടു സഹിതമായ തൽഗതഭൂയോധൎമ്മവത്വമാകു
ന്നു. തൽഭെദം=അതിന്റെ ഭെദം— അതു=ആ വസ്തു— (ഉപമാന
പദാൎത്ഥമെന്നസാരം) ഭെദം=അന്യോന്യാഭാവം തൽഗതഭൂയോ
ധൎമ്മവത്വം= തൽഗതഭൂയോധൎമ്മവത്താവു എന്നുള്ളത തൽഗത
ഭൂയോധൎമ്മവത്=തൽഗതങ്ങളായി ഭൂയസ്സുകളായിരിക്കുന്ന ധ
ൎമ്മങ്ങളുള്ളത— തൽഗതങ്ങൾ=ഉപമാനഗതങ്ങൾ (ഉപമാനത്തി
ങ്കലിരിക്കുന്നവ എന്നസാരം) ഭൂയസ്സുകൾ=ബഹുതരങ്ങൾ—സാ

ദ്രവ്യങ്ങളതിരിക്തപദാൎത്ഥമല്ലാ എന്നുള്ളതിന്നും മെൽപറകപ്പെട്ടതാകുന്നു എന്നുള്ളതിന്നും മാൎഗ്ഗസിദ്ധിക്കായിക്കൊണ്ടു ഒരു ദൃഷ്ടാന്തത്തെ പറയാം. ചന്ദ്രസദൃശമാകുന്നു മുഖമെന്നു കവികൾ വൎണ്ണിച്ചുവരുമാറുണ്ടു. അതുഹേതുവായിട്ടാകുന്നുവെല്ലൊ മുഖത്തിങ്കൽ ചന്ദ്രസാദൃശ്യപ്രതീതി ഉണ്ടാകുന്നതു. അവിടെ ചന്ദ്രസാദൃശ്യമെന്നത ഒരുപ്രകാരമാകുന്നു. [illegible]ങ്ങൾ ചന്ദ്രഭേദവും ചന്ദ്രങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതായ ആഹ്ലാദകത്വാദി ധൎമ്മങ്ങളും ഉണ്ടു. ഇതിങ്കൽനിന്നു വെറെ സാദൃശ്യമെന്നൊരു വസ്തു അവിടെ സിദ്ധിക്കുന്നില്ല. ഇങ്ങിനെ മറ്റുള്ളസ്ഥലങ്ങളിലുമെന്നു ധരിച്ചുകൊൾക.

ഇതി— വൈശേഷികരക്ഷാരത്നം സമാപ്തം*

കേരള സാഹിത്യ
അക്കാദമി